

วารสาร
พุทธนวัตกรรม
และการจัดการ
JBIM
Journal of Buddhist Innovation and Management

ISSN 2774-0919 (Print) ISSN 2774-0897 (Online)

ปีที่ 8 ฉบับที่ 4 กรกฎาคม - สิงหาคม 2568 | Vol. 8 No. 4 July - August 2025

JBIM

ปีที่ 8 ฉบับที่ 4 กรกฎาคม - สิงหาคม 2568 | Vol. 8 No. 4 July - August 2025

วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ
มูลนิธิการจัดการเชิงพุทธ

JBIM

Journal of Buddhist Innovation and Management

สำนักงานวารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ
มูลนิธิการจัดการเชิงพุทธ เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร
อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 093-6359515

Office:
The Office Journal of Buddhist Innovation and Management
Buddhist Management Foundation
79 Moo 1, Lam Sai, Wang Noi, Ayutthaya 13170

JBIM

วารสาร
พุทธนวัตกรรม
และการจัดการ
Journal of Buddhist Innovation and Management

ปีที่ 8 ฉบับที่ 4 กรกฎาคม – สิงหาคม 2568

จำนวนพิมพ์ : 20 เล่ม

เลขมาตรฐานสากล

ISSN 2774-0919 (Print)

ISSN 2774-0897 (Online)

วัตถุประสงค์และขอบเขตของวารสาร

เป็นวารสารด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาและผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการที่มุ่งเน้นนำเสนอองค์ความรู้ที่เป็นนวัตกรรมทางพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์ทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ได้แก่ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา สาขาวิชาบริหารธุรกิจและการจัดการ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์ และสาขาวิชาการศึกษา โดยเปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสาร

- 1) บทความวิชาการ (Academic Article)
- 2) บทความวิจัย (Research Article)
- 3) บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 6 ฉบับ

- ฉบับที่ 1 มกราคม-กุมภาพันธ์
- ฉบับที่ 2 มีนาคม-เมษายน
- ฉบับที่ 3 พฤษภาคม-มิถุนายน
- ฉบับที่ 4 กรกฎาคม-สิงหาคม
- ฉบับที่ 5 กันยายน-ตุลาคม
- ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน-ธันวาคม

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) จำนวนไม่น้อยกว่า 3 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double – Blind Peer Review)

บรรณาธิการ:

สุรพล สุธะพรหม
journal.bim@mcu.ac.th

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

กองบรรณาธิการ:

พระเมธาวินัยรส
psbud@hotmail.com
ธีรโชติ เกิดแก้ว
tongin2000@gmail.com
บุษกร วัฒนบุตร
busaaiey2516@gmail.com
ปฐิมปรีชญ์ คณินพศุตย์
jpkhaninphasut@gmail.com
วันชัย สุขตาม
wanchai2526@srru.ac.th
วันทนา เนาว์วัน
wanthana_nt@hotmail.com
สายชล ปัญญชิต
saicholpa@g.swu.ac.th
อนันต์ อุปสอ
ananupsod9541@gmail.com

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, ประเทศไทย

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ, ประเทศไทย

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ประเทศไทย

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ประเทศไทย

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ประเทศไทย

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ประเทศไทย

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, ประเทศไทย

กองจัดการวารสาร:**ฝ่ายเลขานุการ:**

พระมหาสมชาย ขนติสรโณ
พระมหาสมัคร อติภทโท

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ฝ่ายศิลปกรรม:

พระพลวัฒน์ สพล

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ฝ่ายการเงิน:

วรรณที สุวรรณจิรไพศาล
กชพรรณ บุญเทียน

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ฝ่ายพิสูจน์อักษร:

พระมหาสุพัฒน์ นนทปญโญ
กรกต ชาบันจิต

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ฝ่ายกฎหมาย:

รัชชนันท์ อิศรเดช

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

สำนักงานวารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ

อาคารพระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี) ชั้น 1 เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

จัดพิมพ์โดย:

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
13170 โทร. 035-248-000 ต่อ 8555-56 โทรสารต่อ 8545 www.chong0053@gmail.com

JBIM

วารสาร
พุทธนวัตกรรม
และการจัดการ

Journal of Buddhist Innovation and Management

Vol. 8 No. 4 July – August 2025

Number of prints: 20 copies

International Standard Serial Numbers (ISSN)

ISSN 2774-0919 (Print)

ISSN 2774-0897 (Online)

Objectives and Scope of the Journal

The journal focuses on humanities and social sciences with the aim of promoting and supporting scholars, researchers, students, and interested individuals to disseminate academic works focusing on innovative integration of Buddhist philosophy with social sciences and humanities. This includes disciplines such as Buddhist studies, business and management, political science, public administration, and education. Articles are accepted in both Thai and English languages.

Types of Works Published in the Journal

- 1) Academic Article
- 2) Research Article
- 3) Book Review

Publication Schedule: 6 issues per year

Issue 1 January-February

Issue 2 March – April

Issue 3 May – June

Issue 4 July – August

Issue 5 September – October

Issue 6 November – December

Article Evaluation and Selection Process

Each article undergoes peer review by a minimum of 3 reviewers who are experts in the relevant field. Articles must also receive approval from the editorial board before publication. The review process follows a double-blind format, where both the authors and the reviewers remain anonymous to each other.

Editor-in-chief:

Surapon Suyaporn
journal.ssr@mcu.ac.th

Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Editorial Board Members:

Phramedhavinaiyaros
psbud@hotmail.com

Graduate School, Mahamakut Buddhist University, Thailand

Teerachoot Kerdkaew
tongin2000@gmail.com

Faculty of Liberal Arts, Huachiew Chalermprakiet
University, Thailand

Busakorn Watthanabut
busaaiey2516@gmail.com

Faculty of Liberal Arts, North Bangkok University, Thailand

Purimpratch Khaninphasut
jpkhaninphasut@gmail.com

School of Educational Studies,
Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand

Wanchai Suktam
wanchai2526@srnu.ac.th

Faculty of Humanities and Social Sciences
Surindra Rajabhat University, Thailand

Wanthana Nowwan
wanthana_nt@hotmail.com

Faculty of Management Science
Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand

Saichol Panyachit
saicholpa@g.swu.ac.th

Faculty of Social Sciences Srinakharinwirot University,
Thailand

Anan Upsod
ananupsod9541@gmail.com

Faculty of Humanities and Social Sciences
Lampang Rajabhat University, Thailand

Journal Manager Team:**Secretary:**

Phramaha Somchai
Khantisarano
Phramaha Samak Atibhaddho

Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Fine Arts Department:

Phra Phonlawat Sapalo

Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Finance Department:

Wantanee Suwanjiraphaisan

Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Kotchaphan Bunthian

Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Proofreading Department:

Phramaha Supat Nantapanno

Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Korakoth Chabandit

Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Legal Team:

Tatchanan Isaradej

Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

The Office Journal of Buddhist Innovation and Management.

Phra Rajrattanamoli Building (Nakhon Khemapali), 1th Floor, 79 Moo 1, Lam Sai, Wang Noi, Ayutthaya 13170.

Published by:

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Printing House 79 Moo 1, Lam Sai, Wang Noi, Ayutthaya. 13170. Call. 035-248 - 000, ext. 8555-56 Fax.8545 www.chong0053@gmail.com

บทบรรณาธิการ

วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการนี้เป็นปีที่ 8 ฉบับที่ 4 ประจำเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม พ.ศ. 2568 คณะกองบรรณาธิการได้พิจารณาบทความโดยเสนอบทความต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรอง (Peer Review) พิจารณาตรวจแก้ไขเพื่อความสมบูรณ์ของบทความก่อนการลงตีพิมพ์โดยคัดเลือกและกลั่นกรองบทความให้เกิดความสมบูรณ์และมีคุณภาพมากที่สุด ควรค่าแก่การตีพิมพ์เผยแพร่ อีกทั้งเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางวิชาการและเป็นการพัฒนาศักยภาพทางด้านการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการ

คณะกองบรรณาธิการขอขอบคุณคณะกรรมการกลั่นกรองบทความทุกท่านที่ได้ใช้ความเพียรพยายามชี้แนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขงานของแต่ละท่านให้ออกมาได้อย่างถูกต้อง น่าอ่านเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายสุดขอขอบคุณเจ้าของผลงานทางวิชาการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ทำให้มีวารสารฉบับนี้มีคุณค่าทางวิชาการที่นำไปสู่การปฏิบัติและเผยแพร่ในวงกว้างและโปรดติดตามฉบับต่อไป

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง

(รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม)

บรรณาธิการวารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ

สารบัญ

กองบรรณาธิการ	(1)
บทบรรณาธิการ	(7)
สารบัญ	(8)
บทความวิจัย :	
การศึกษาผลของกิจกรรมแนะแนวตามหลักอริยสัจ 4 โดยประยุกต์ใช้ระบบออนไลน์เพื่อพัฒนาการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมประชานิเวศน์	
วันรัฐ สวาคมปันตี, จิตตินันท์ บุญสถิรกุล, ปวีณา อ่อนใจเอื้อ	1-14
วิเคราะห์ขบวนการเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุด้วยหลักสติปัญญา 4 ในจังหวัดน่าน	
พระชยานันท์มณี (ธรรมวัตร จรณธมโม), พระครูสังฆรักษ์พิทยา ญาณธโร, ฐิติพร สะสม, ชำนาญ เกิดช่อ	15-29
การรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเสี้ยว อำเภอมือเมือง จังหวัดเลย	
วุฒินันต์ โอชารส, อัจฉรวรรณ ใจยะเขียว, ธงชัย สิงอุดม	30-44
การพัฒนาระบบปฏิบัติการฐานข้อมูลด้านการจัดการทรัพยากรสัตว์ในประเศไทย	
พระครูสังฆรักษ์เอกลักษณ์ อชิโต, พระอุดมสิทธิธนายก (กำพล คุณงกโร)	45-56
การตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันอุดมศึกษา เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยการประยุกต์ตามหลักพุทธธรรม	
พระปวงกร ปวงกโร, วชิรินทร์ ชาญศิลป์, อนุภูมิ โชวเกษม	57-69
การประยุกต์หลักปาปนิกรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลเมืองลำสามแก้ว อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี	
คันสนีย์ คำเงิน, ภัฏฐกรณ์ แก่นท้าว, ธิติวุฒิ หมั่นมี	70-83

การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากร
เทศบาลตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

พระก้องเกียรติ สุวฑฒนปญโญ, สุริยา รักษาเมือง, อภิญา ฉัตรช่อฟ้า 84-96

บทบาทการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้นักเรียนของพระสอนศีลธรรมใน
โรงเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

พระครูสมุห์กิตติศักดิ์ ธมฺมทตฺโต, พระอุดมสิทธิธนายก (กำพล คุณงฺกโร) 97-111

การพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวังน้ำเย็น
จังหวัดสระแก้ว

พระมหาสมพาร จิตตสํวโร,
พระเทพวัชรสารบัณฑิต (ประสาร จนฺทสาโร), ประเสริฐ ธิลาวัณ 112-126

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชนของ
สำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร

ชนานันท์ สมิทธิร์, ธิติวุฒิ หมั่นมี, อภิญา ฉัตรช่อฟ้า 127-139

การประยุกต์หลักวจีสุจริตธรรมเพื่อส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำ
ท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร

จิรศักดิ์ บุญภาค, วัชรินทร์ ชาญศิลป์, เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ 140-153

ความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้ง
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566: กรณีศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์

นพคุณ ทรัพย์สง, ปณณวัฒน์, พันธุ์ไพโรจน์, อัครเจตน์ ชัยภูมิ 154-166

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในประเทศสาธารณรัฐเกาหลี

พระอุดมสิทธิธนายก (กำพล คุณงฺกโร) 167-179

การมีส่วนร่วมของสมาคมชาวพุทธพินนัไทยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน
ประเทศฟินแลนด์

ปรารธนา แพงคำแหง, พระครูสังฆวิริยกิจ (ระพิน พุทธิสาโร) 180-194

พุทธธรรมาภิบาลเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของแรงงานภายใต้การกำกับดูแลของ
สภาองค์การลูกจ้างพัฒนาแรงงานแห่งประเทศไทย

ศุภกรณ์ จักรเพชร, พงศ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์, สุริยา รักษาเมือง

195-209

รูปแบบการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมนั้งใหญ่ วัดบ้านดอน จังหวัดระยอง

พระครูปริยัติสุวัฒนาภรณ์ (ประภาส จันทวนโณ)

210-223

การพัฒนาการบริหารจัดการการอบรมพระนวกะของวัดพระธรรมกาย อำเภอ
คลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

พระมหาวิรัตน์ พลทตฺโต, พระครูสังฆวิริยกิจ (ระพิน พุทธิสารโร)

224-237

การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมที่เป็นเครือข่ายของ
วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี

พระนรินทร์ โชติปาโล, พระเทพวัชรสารบัณฑิต (ประสาร จันทสโร)

238-250

การบูรณาการหลักภาวนา 4 เพื่อพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาเทศบาล
ตำบลธรรมามูล จังหวัดชัยนาท

พระใบฎีกาธนภูมิ ภูมิธโน, ธิติวุฒิ หมั่นมี, อภิญา ฉัตรช่อฟ้า

251-265

การพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองตามหลักธรรมในสังคมไทย

นนธวัฒน์ มีนิล

266-278

การบริหารองค์กรไม่แสวงหากำไรในภาวะวิกฤติ : มุมมองทางทฤษฎีและข้อเสนอ
เชิงกลยุทธ์

วัชรินทร์ ศิริวงนะกุล, ปกรณ์ สุดแสน

279-292

การจัดการภาครัฐในยุคดิจิทัล : แนวทางและความท้าทาย

ฐิติพรรณ ธนानันต์วาณิช

293-305

การจัดการศาสนทายาทอย่างมีประสิทธิภาพ : การวิเคราะห์เชิงบูรณาการบนฐาน
แนวคิดเชิงพุทธและหลักการบริหารองค์การ

พระมหาบุญ ปริญญาโน

306-318

การเมืองกับสติปัญญาแห่งการสื่อสาร

พระใบฎีกาพงษ์ศักดิ์ ขนดีฟโล

319-332

การศึกษาทางเลือกของไทยกับการศึกษายุคพุทธกาล

นิกร ศรีราช, กรกต ชาบัณพิต,

พระครูสมุทรวิชานวัตร (ธัญชัย อริณชโย),

พระมหาไพโรจน์ ญาณกุสโล, จิรตติกาล สุขสิงห์

333-347

ภาคผนวก

348

กระบวนการพิจารณาบทความ

349

คำแนะนำสำหรับผู้แต่ง

351

การศึกษาผลของกิจกรรมแนะแนวตามหลักอริยสัจ 4 โดยประยุกต์ใช้ระบบ
ออนไลน์เพื่อพัฒนาการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
โรงเรียนมัธยมประชานิเวศน์*

A STUDY ON THE EFFECTS OF GUIDANCE ACTIVITIES BASED
ON THE 4 NOBLE TRUTHS BY APPLYING AN ONLINE SYSTEM TO DEVELOP
PROBLEM-SOLVING THINKING OF MATHAYOMSUKSA 1 STUDENTS
AT MATHAYOMPRACHANIWET SCHOOL

วันรัฐ สวาคมปันตี, จิตตินันท์ บุญสทธิกรุล, ปวีณา อ่อนใจเอื้อ

Wanrat Swakhompanti, Jittinun Boonsathirakul, Paweena Onjai-Uea

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Kasetsart University

Corresponding Author E-mail: wanratswakhompanti09@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของกิจกรรมแนะแนวตามหลักอริยสัจ 4 โดยประยุกต์ใช้ระบบออนไลน์ เพื่อพัฒนาการคิดแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมประชานิเวศน์ ก่อน และหลังการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวที่ได้พัฒนาขึ้น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนโรงเรียนมัธยมประชานิเวศน์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคปลาย ปีการศึกษา 2567 มัธยมศึกษาปีที่ 1/2 เป็นกลุ่มทดลอง และมัธยมศึกษาปีที่ 1/5 เป็นกลุ่มควบคุม จำนวนห้องละ 34 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม ดำเนินการวิจัยโดยให้กลุ่มทดลองได้เข้าร่วมกิจกรรมแนะแนว จำนวน 10 ครั้ง เป็นเวลา 10 สัปดาห์ ๆ ละ 1 ครั้ง ๆ ละ 50 นาที เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1. กิจกรรมแนะแนวตามหลักอริยสัจ 4 โดยประยุกต์ใช้ระบบออนไลน์ 2. แบบวัดการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 3. แบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมแนะแนว ในแต่ละครั้ง และ 4. แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรมแนะแนว วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าสถิติ Paired-Sample t-test และ Independent-Sample t-test

ผลการวิจัยพบว่า 1. หลังการดำเนินการจัดกิจกรรมแนะแนว นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนของแบบวัดการคิดแก้ปัญหา หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 2. หลังการดำเนินการจัดกิจกรรมแนะแนว

กลุ่มทดลองมีคะแนนของแบบวัดการคิดแก้ปัญหา สูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 3. นักเรียนกลุ่มทดลองมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมแนะแนวในระดับความพึงพอใจมากที่สุด

คำสำคัญ: กิจกรรมแนะแนว; หลักอริยสัจ 4; ระบบออนไลน์; การคิดแก้ปัญหา; นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

Abstract

This study aimed to examine the effects of guidance activities based on the Four Noble Truths by applying an online system to enhance problem-solving skills among Mathayomsuksa 1 students at Mathayomprachaniwet School, before and after participating in the developed guidance activities. The sample included Mathayomsuksa 1 students in the second semester of the 2024 academic year, Mathayomsuksa class 1/2 was the experimental group, and Mathayomsuksa class 1/5 was the control group with 34 students in each group, selected through cluster random sampling. The experimental group participated in 10 online guidance sessions, each lasting 50 minutes, over 10 weeks. Research instruments included: 1. guidance activities based on the Four Noble Truths by Applying an online system, 2. a problem-solving thinking assessment for Mathayomsuksa 1 students, 3. student learning logs for each session, and 4. a satisfaction questionnaire regarding the guidance activities. Data were analyzed using mean, standard deviation, Paired-Sample t-test, and Independent-Sample t-test.

The results showed that: 1. the post-test scores of the experimental group were significantly higher than the pre-test scores at the 0.01 level, 2. the experimental group scored significantly higher on the problem-solving thinking assessment than the control group at the 0.01 level, and 3. the experimental group expressed the highest level of satisfaction toward the guidance activities.

Keywords: Guidance Activities; Four Noble Truths; Online System; Problem-Solving Skills; Mathayomsuksa 1 Students

บทนำ

ศตวรรษที่ 21 เป็นยุคแห่งความผันผวนและการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน ทั้งด้านเทคโนโลยี การติดต่อสื่อสาร และการแข่งขันทางเศรษฐกิจ เป็นช่วงเวลาที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดสังคมที่เรียกว่า VUCA World ซึ่งหมายถึงโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงและพลิกผันอย่างรวดเร็ว (วัฒนาพร ระบุทุกข์, 2563) ประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากบริบทของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวในหลายมิติ ทั้งในด้านเศรษฐกิจและการศึกษา โดยเฉพาะในเรื่องของการพัฒนาทุนทรัพยากรมนุษย์เชิงคุณภาพ ซึ่งตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พุทธศักราช 2566-2570 ได้ระบุว่า เป็นความท้าทายที่สำคัญของไทยมาโดยตลอดจากระบบและคุณภาพการศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์อยู่ในเกณฑ์ต่ำสอดคล้องกับรายงานของ OECD ซึ่งพบว่า นักเรียนไทย ร้อยละ 59.5 ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และการอ่าน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) ปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาต่ำไม่เพียงสะท้อนการเรียนรู้ด้านเนื้อหาวิชาการเท่านั้น แต่ยังแสดงถึงการขาดทักษะสำคัญอย่างการคิดแก้ปัญหา ซึ่งต้องอาศัยการคิดเชิงวิเคราะห์ การรู้เท่าทัน และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ถือเป็นทักษะหลักที่จำเป็นในโลกยุคศตวรรษที่ 21 (ทศวรรณ ธิมคำ, 2565)

ทักษะการคิดแก้ปัญหาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับนักเรียนในทุกระดับชั้น โดยเฉพาะนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น (Grade 6-8) ที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเนื้อหาวิชาการที่ซับซ้อนมากขึ้น การปรับตัวเข้าสู่สังคมใหม่ และความคาดหวังจากผู้ปกครอง (Foulkes, 2024) ส่งผลให้นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นส่วนหนึ่งประสบปัญหาในการเรียนขาดแรงจูงใจ ขาดทักษะในการควบคุมอารมณ์ การคิดไตร่ตรอง และการตั้งเป้าหมายในชีวิต ซึ่งปัญหาเหล่านี้นำไปสู่ความทุกข์ (อังสนา ทรัพย์สิน, 2564) แนวทางหนึ่งที่ช่วยให้นักเรียนสามารถเข้าใจและจัดการกับปัญหาในชีวิตได้ คือ แนวคิดอริยสัจ 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ ที่ปรากฏในธัมมจักกัปปวัตตนสูตร พระไตรปิฎกเล่มที่ 14 (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) โดยเน้นให้รู้เท่าทันทุกข์ สาเหตุของทุกข์ แนวทางดับทุกข์ และการดำเนินชีวิตอย่างมีเหตุมีผล (พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปั่น ปทุมุตตโร), 2563) ซึ่งมีการประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการจัดกิจกรรม เพื่อการเรียนรู้และพัฒนาทักษะชีวิตกับผู้เรียนในหลายบริบท (พระเจริญพงษ์ วิชัย และวรรณธพงศ์ วัชรภักคณห์, 2566)

นักเรียนจึงควรได้รับการฝึกฝนแนวคิดอริยสัจ 4 เพื่อช่วยในการพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหา และการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2529) ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีสมรรถนะในการคิด การแก้ปัญหา และการใช้ทักษะชีวิตอย่างเหมาะสม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) สถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมและพัฒนาทักษะการคิด

แก้ปัญหาให้กับนักเรียน โดยเฉพาะในช่วงวัยมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งเป็นช่วงวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านการคิดแก้ปัญหา และการตัดสินใจ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562) โดยผ่านกิจกรรม แผนงานซึ่งเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นไปในการช่วยเหลือนักเรียนแต่ละบุคคลให้สามารถแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต ปรับตนเองให้เข้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น มีความเจริญก้าวหน้าในชีวิตและสามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเองอย่างดีที่สุด (ทิพย์ ชันแก้ว, 2566) ในบริบทของโลกยุค VUCA World โรงเรียนจำเป็นต้องปรับการเรียนการสอนให้มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยการนำเทคโนโลยีและสื่อการสอนออนไลน์เข้ามาปรับใช้ในรายวิชาต่าง ๆ รวมถึงการจัดกิจกรรมแผนงาน ผ่านทาง Platform ต่าง ๆ Platform ที่ได้รับความนิยมมากอย่างหนึ่ง คือ Google Classroom ที่มีความยืดหยุ่นในการเข้าถึง และสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านสื่อที่หลากหลาย (เจริญ ภูิจิตร, 2564)

Google Classroom เป็นสื่อสำคัญในการออกแบบกิจกรรมการเรียน การสอน ผู้เรียนสามารถเข้าไปศึกษาเนื้อหาก่อนการเรียน อีกทั้งยังสามารถทบทวนการเรียน ทำแบบฝึกหัด การบ้าน และสอบถามข้อมูลต่าง ๆ ออนไลน์ได้ในทันทีขึ้นอยู่กับผู้สอนที่จะกำหนดกิจกรรมที่จะเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น (สุชาติา เกตุดี, 2564) นอกจากนี้ การใช้สื่อการสอนออนไลน์แบบโต้ตอบหลากหลายประเภทสามารถเสริมกิจกรรมแผนงานให้มีความน่าสนใจมากขึ้น เช่น การใช้โปรแกรม Quizizz ในการเรียนรู้ผ่านเกมตอบคำถามแบบเรียลไทม์ (พิรญา สุขชีวรรณ, 2563) Wordwall ใช้ออกแบบกิจกรรมเป็นเกม เช่น เกมจับคู่ เติมคำ และวงล้อสุ่ม Liveworksheet ใช้แปลงแบบฝึกหัดให้เป็นแบบออนไลน์แบบโต้ตอบ เช่น ลากคำ และตอบแบบปรนัย (จิรดา ขุนเนตร, 2564) การเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมมีความสำคัญต่อการถ่ายทอดเนื้อหา เพิ่มความเข้าใจ และกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน (จิตติมา จันทะศรี, 2565) สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้ Google Classroom และสื่อการสอนออนไลน์จาก Quizizz Wordwall Liveworksheet มาใช้ในการจัดกิจกรรมแผนงานในรูปแบบออนไลน์เพื่อพัฒนาการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

โรงเรียนมัธยมประชานิเวศน์ เป็นสถานศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นสากลด้วยนวัตกรรม โดยมีเป้าหมายให้นักเรียนมีทักษะในการใช้เทคโนโลยี คิดอย่างมีเหตุผล แก้ปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์ และดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรม โรงเรียนจึงส่งเสริมกิจกรรม แผนงานเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของผู้เรียน ซึ่งการคิดแก้ปัญหาเป็นทักษะสำคัญที่สอดคล้องกับความต้องการของศตวรรษที่ 21 (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล, 2562) จากแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการจัดกิจกรรมแผนงานตามหลักอริยสัจ 4 โดยประยุกต์ใช้ระบบออนไลน์ เพื่อส่งเสริมการคิดแก้ปัญหาให้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมประชานิเวศน์ เพื่อให้ นักเรียนได้มีพัฒนาการทางการคิดแก้ปัญหาตามวิถีทางที่ถูกต้องส่งผลให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง สังคม ประเทศชาติสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาผลของกิจกรรมแนะแนวตามหลักอริยสัจ 4 โดยประยุกต์ใช้ระบบออนไลน์ เพื่อพัฒนาการคิดแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมประชานิเวศน์ ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวฯ ที่ได้พัฒนาขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยกึ่งทดลอง โดยใช้รูปแบบการทดลองที่มีกลุ่มการทดลอง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ซึ่งมีการวัดตัวแปรตามก่อนและหลัง

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมประชานิเวศน์ ที่ศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 10 ห้องเรียน จำนวน 382 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมประชานิเวศน์ ที่ศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 2 ห้องเรียน คือ มัธยมศึกษาปีที่ 1/2 จำนวน 34 คน และกลุ่มควบคุม คือ มัธยมศึกษาปีที่ 1/5 จำนวน 34 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ กิจกรรมแนะแนวตามหลักอริยสัจ 4 โดยประยุกต์ใช้ระบบออนไลน์ เพื่อพัฒนาการคิดแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมประชานิเวศน์ เป็นโปรแกรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยมีผู้เชี่ยวชาญทางด้านจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว ด้านพุทธศาสตร์และด้านกิจกรรมแนะแนวเป็นผู้ตรวจสอบความเหมาะสมของกิจกรรมแนะแนวดังกล่าว จำนวน 3 ท่าน มีค่าดัชนีความสอดคล้องรายข้ออยู่ระหว่าง 0.67-1.00

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบไปด้วย 3 ชุดดังนี้

3.2.1 แบบวัดการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ประกอบด้วย ข้อคำถามแบบปรนัย ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 32 ข้อ แบ่งตามองค์ประกอบของทฤษฎีการคิดแก้ปัญหาของ Weir (1974) ซึ่งมี 4 องค์ประกอบ คือ 1. ขึ้นตั้งปัญหา 2. ค้นหาที่มาของปัญหา 3. ค้นหาแนวทางการแก้ปัญหา 4. ขึ้นพิสูจน์คำตอบของวิธีการแก้ปัญหา แต่ละข้อจะมีคำตอบที่ถูกต้องเพียงคำตอบเดียว ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนน คือ ถ้าตอบถูกในแต่ละข้อ ให้ข้อละ 1 คะแนน ถ้าตอบผิดในแต่ละข้อ ให้ข้อละ 0 คะแนน แบบวัดการคิดแก้ปัญหา มีค่าดัชนีความสอดคล้องรายข้ออยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ค่าความเที่ยง

(ค่า KR-20) อยู่ระหว่าง 0.70-0.79 ค่าความยาก (p) รายข้ออยู่ระหว่าง 0.20-0.80 และค่าอำนาจจำแนก (r) รายข้ออยู่ระหว่าง 0.20-1.00

3.2.2 แบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมแนะแนว เมื่อเสร็จสิ้นการทดลองแต่ละครั้ง โดยจัดทำในรูปแบบของ Google Form มีการบันทึกผลด้วยตนเองโดยให้นักเรียนบันทึกผลเกี่ยวกับประสบการณ์ที่นักเรียนได้เรียนรู้และสิ่งที่นักเรียนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

3.3.3 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมแนะแนว โดยให้นักเรียนประเมินจากประสบการณ์การเรียนรู้ที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมเมื่อเสร็จสิ้นการทดลองกิจกรรมทั้ง 10 ครั้ง แบบสอบถามมีลักษณะเป็นข้อคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุดมีจำนวนข้อคำถาม 15 ข้อ และข้อคำถามปลายเปิดให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงข้อเสนอแนะ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบวัดการคิดแก้ปัญหา โดยการวัดตัวแปรตามก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

4.2 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมแนะแนว เมื่อเสร็จสิ้นการทดลองแต่ละครั้งของกลุ่มทดลอง

4.3 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมแนะแนว ของกลุ่มควบคุมหลังเสร็จสิ้นการทดลองกิจกรรมทั้ง 10 ครั้ง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ใช้สถิติพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ หาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของคะแนนจากแบบวัดการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของนักเรียนกลุ่มทดลอง และนักเรียนกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังทดลอง

5.2 ทดสอบความแตกต่างของคะแนน ต่อไปนี้

5.2.1 ทดสอบความแตกต่างของคะแนนจากแบบวัดการแก้ปัญหาของนักเรียนกลุ่มทดลองก่อน และหลังการทดลอง ซึ่งไม่เป็นอิสระต่อกันโดยใช้สถิติพาราเมตริก Paired-Sample t-test

5.2.2 ทดสอบความแตกต่างของคะแนนจากแบบวัดการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมซึ่งเป็นอิสระต่อกันโดยใช้สถิติพาราเมตริก Independent-Sample t-test

5.2.3 ทดสอบความแตกต่างของคะแนนจากแบบวัดการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนกลุ่มควบคุมก่อน และหลังการทดลอง ซึ่งไม่เป็นอิสระต่อกันโดยใช้สถิติพาราเมตริก Paired-Sample t-test

5.3 สรุปผลแบบบันทึกการเรียนรู้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวฯ เมื่อเสร็จสิ้นการทดลองแต่ละครั้งโดยการสรุป และประเมินสิ่งที่นักเรียนได้เรียนรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรมแต่ละครั้งด้วยการบรรยายและทำกิจกรรม

5.4 วิเคราะห์แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมแนะแนวฯ และต่อผู้วิจัยด้วยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสรุปข้อเสนอแนะจากการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อประเมินสิ่งที่นักเรียนได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมด้วยการบรรยายและทำกิจกรรม

ผลการวิจัย

1. ผลของกิจกรรมแนะแนวตามหลักอริยสัจ 4 โดยประยุกต์ใช้ระบบออนไลน์เพื่อพัฒนาการคิดแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมประชานิเวศน์ ก่อน และหลังการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนว ฯ ที่ได้พัฒนาขึ้น

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบคะแนนจากแบบวัดการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวตามหลักอริยสัจ 4 โดยประยุกต์ใช้ระบบออนไลน์ของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยการทดสอบแบบจับคู่ด้วยสถิติพาราเมตริก Independent-Sample t-test

กลุ่ม (n=34)	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ผลต่าง ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของ คะแนนเฉลี่ย	t	sig
กลุ่มทดลอง	19.62	3.56	.36	.80	.44	.376
กลุ่มควบคุม	19.26	3.01				

จากตารางที่ 1 พบว่า ก่อนการดำเนินการจัดกิจกรรมแนะแนวตามหลักอริยสัจ 4 โดยประยุกต์ใช้ระบบออนไลน์ของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนจากแบบวัดการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบคะแนนจากแบบวัดการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวตามหลักอริยสัจ 4 โดยประยุกต์ใช้ระบบออนไลน์ของนักเรียนกลุ่มทดลอง โดยการทดสอบแบบจับคู่ด้วยสถิติพาราเมตริก Paired-Sample t-test

กลุ่ม (n=34)	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ผลต่าง ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของคะแนนเฉลี่ย	t	sig
ก่อนทดลอง	19.62	3.56	10.41176	.53	19.55	.376

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบคะแนนจากแบบวัดการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวตามหลักอริยสัจ 4 โดยประยุกต์ใช้ระบบออนไลน์ของนักเรียนกลุ่มทดลอง โดยการทดสอบแบบจับคู่ด้วยสถิติพารามेटริก Paired-Sample t-test (ต่อ)

กลุ่ม (n=34)	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ผลต่าง ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของ คะแนนเฉลี่ย	t	sig
หลังทดลอง	30.03	2.02				

*p<0.01

จากตารางที่ 2 พบว่าหลังการดำเนินการจัดกิจกรรมแนะแนวตามหลักอริยสัจ 4 โดยประยุกต์ใช้ระบบออนไลน์ของนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนจากแบบวัดการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบคะแนนจากแบบวัดการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวตามหลักอริยสัจ 4 โดยประยุกต์ใช้ระบบออนไลน์ของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยการทดสอบแบบจับคู่ด้วยสถิติพารามेटริก Independent-Sample t-test

กลุ่ม (n=34)	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ผลต่าง ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของคะแนนเฉลี่ย	t	sig
กลุ่มทดลอง	30.03	2.02	10.12	.72	14.00	0.01*
กลุ่มควบคุม	19.91	3.70				

*p<0.01

จากตารางที่ 3 พบว่า หลังการดำเนินการจัดกิจกรรมแนะแนวตามหลักอริยสัจ 4 โดยประยุกต์ใช้ระบบออนไลน์ของนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนจากแบบวัดการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบคะแนนจากแบบวัดการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวตามหลักอริยสัจ 4 โดยประยุกต์ใช้ระบบออนไลน์ของนักเรียนกลุ่มควบคุม โดยการทดสอบแบบจับคู่ด้วยสถิติพารามेटริก Paired-Sample t-test

กลุ่ม (n=34)	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ผลต่าง ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของคะแนนเฉลี่ย	t	sig
ก่อนทดลอง	19.26	3.01	.65	.48	1.36	.185
หลังทดลอง	19.91	3.70				

จากตารางที่ 4 พบว่า หลังการดำเนินการจัดกิจกรรมแนะแนวตามหลักอริยสัจ 4 โดยประยุกต์ใช้ระบบออนไลน์ นักเรียนกลุ่มควบคุมซึ่งได้รับการเรียนการสอนตามโดยครูประจำรายวิชาของนักเรียน พบว่านักเรียนกลุ่มควบคุมก่อนและหลังการทดลองมีคะแนน

จากแบบวัดการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ไม่แตกต่างกัน การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติดังกล่าว จึงสรุปได้ว่า กิจกรรมแนะแนวตามหลักอริยสัจ 4 โดยประยุกต์ใช้ระบบออนไลน์เพิ่มการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนกลุ่มทดลองได้

3. ผลสรุปเนื้อหาจากแบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้กิจกรรมแนะแนวตามหลักอริยสัจ 4 โดยประยุกต์ใช้ระบบออนไลน์ เพื่อพัฒนาการคิดแก้ปัญหาแต่ละครั้งจากแบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียนทั้ง 10 ครั้งแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจในการนำหลักอริยสัจ 4 ไปปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน โดยจะเห็นได้จากแบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียน เช่น การแก้ปัญหามีหลากหลายมากมายแต่สามารถแก้ไขได้ด้วยหลักอริยสัจ 4 แต่สิ่งสำคัญที่สุดคือการมีสติและการรู้ทันอารมณ์ของตนเอง

4. ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมแนะแนวตามหลักอริยสัจ 4 โดยประยุกต์ใช้ระบบออนไลน์ เพื่อพัฒนาการคิดแก้ปัญหาจากแบบสอบถามความพึงพอใจต่อกิจกรรมแนะแนวฯ พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.55 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.57

อภิปรายผลการวิจัย

การเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวตามหลักอริยสัจ 4 โดยประยุกต์ใช้ระบบออนไลน์ เพื่อพัฒนาการคิดแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมประชานิเวศน์ พบว่า ภายหลังจากเข้าร่วมแนวตามหลักอริยสัจ 4 โดยประยุกต์ใช้ระบบออนไลน์ เพื่อพัฒนาการคิดแก้ปัญหา นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนแบบวัดการคิดแก้ปัญหาหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และนักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม แนะแนวตามหลักอริยสัจ 4 โดยประยุกต์ใช้ระบบออนไลน์ เพื่อพัฒนาการคิดแก้ปัญหา มีคะแนนแบบวัดการคิดแก้ปัญหาสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้เข้าร่วมการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ผลการวิจัยในครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า การจัดกิจกรรมแนะแนวตามหลักอริยสัจ 4 โดยประยุกต์ใช้ระบบออนไลน์ สามารถส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในแง่ของการพัฒนาภายในกลุ่ม และความแตกต่างระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม

หลักอริยสัจ 4 ประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค ซึ่งสามารถประยุกต์เป็นกระบวนการคิดแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบ ได้แก่ การตระหนักรู้ปัญหา (ทุกข์) วิเคราะห์สาเหตุ (สมุทัย) มองเห็นเป้าหมายของการแก้ไข (นิโรธ) และกำหนดแนวทางการแก้ปัญหา (มรรค) จึงส่งเสริมให้นักเรียนคิดอย่างมีเหตุผลและเป็นขั้นตอน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2529) ผลการวิจัยในครั้งนี้สอดคล้องกับงานของวรัญญา เป็ดทอง (2565)

พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ส่งผลให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดแก้ปัญหาเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ขณะเดียวกัน ฉัตรมงคล แก้วรัมย์ (2564) ก็แสดงให้เห็นว่า แอปพลิเคชันที่พัฒนาโดยใช้หลักอริยสัจ 4 เป็นฐานกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีประสิทธิภาพสูง (80.08/88.83) และสามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน และสอดคล้องกับการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning: PBL) โดยงานของธัชพร โพธิ์น้อย (2561) ที่พบว่า การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในรายวิชาวิทยาศาสตร์

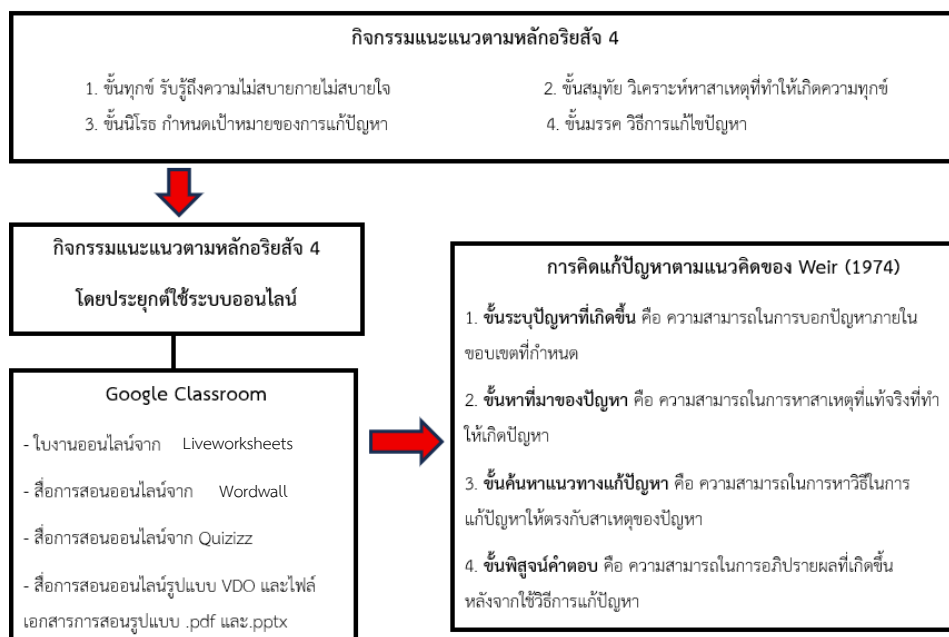
ในส่วนของการใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ โดยการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบ Google Classroom และการใช้สื่อการสอนในรูปแบบออนไลน์ ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของธนวรรณ เจริญนาน (2562) และศุภเศรษฐ์ พิงบัว (2562) ที่พบว่า Google Classroom ช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญ (ที่ระดับ 0.05 และ 0.01 ตามลำดับ) และส่งเสริมความพึงพอใจของนักเรียนในระดับมาก โดยมีประสิทธิภาพเกินเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 อย่างชัดเจน (81.79/89.55 และ $E1=82.06$, $E2=81.10$ ตามลำดับ) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1

นอกจากนี้ยังพบว่า เมื่อการจัดกิจกรรมออนไลน์เสริมด้วยสื่อการสอนแบบโต้ตอบ เช่น Quizizz Wordwall และ Liveworksheet จะช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น และสามารถเรียนรู้ได้อย่างสนุกสนานและต่อเนื่องในสภาพแวดล้อมออนไลน์ ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของ Annisa & Friatin (2024) ที่เน้นย้ำว่า ความมีส่วนร่วมของผู้เรียนใน Google Classroom ขึ้นอยู่กับการออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสม การเลือกใช้สื่อการสอนและการสนับสนุนทางเทคโนโลยีควบคู่กันไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ Okeke et al. (2022) ที่พบว่า กลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาที่เรียนผ่าน Google Classroom มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในรายวิชาภาษาอังกฤษคณิตศาสตร์

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การศึกษาผลของกิจกรรมแนะแนวตามหลักอริยสัจ 4 โดยประยุกต์ใช้ระบบออนไลน์เพื่อพัฒนาการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมประชานิเวศน์ พบว่า การจัดกิจกรรมแนะแนวที่มีโครงสร้างตามแนวคิดอริยสัจ 4 ควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสม สามารถส่งเสริมทักษะการคิดแก้ปัญหา

ให้กับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นระบบ และมีความสอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

การศึกษาผลของกิจกรรมแนะแนวตามหลักอริยสัจ 4 โดยประยุกต์ใช้ระบบออนไลน์ เพื่อพัฒนาการคิดแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เมื่อพิจารณาองค์ความรู้จากการวิจัย พบว่ากิจกรรมแนะแนวที่ออกแบบอย่างมีโครงสร้างตามแนวคิดอริยสัจ 4 และประยุกต์ใช้เครื่องมือดิจิทัลอย่างเหมาะสม ช่วยเพิ่มพูนทักษะด้านการคิดแก้ปัญหาให้กับผู้เรียน อย่างเป็นขั้นตอนและมีแบบแผนในการคิดเพื่อแก้ปัญหาตามแนวคิดของ Weir (1974) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการพัฒนาการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วม การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีนโยบายสนับสนุนการจัดกิจกรรมแนะแนวในสถานศึกษาที่บูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนา เช่น อริยสัจ 4 ซึ่งเป็นกระบวนการคิดที่ช่วยส่งเสริมทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในช่วงมัธยมศึกษาตอนต้นที่เป็นช่วงเปลี่ยนผ่านสำคัญของผู้เรียน

2. ควรส่งเสริมการใช้สื่อดิจิทัลในการจัดกิจกรรมแนะแนว เช่น Google Classroom หรือแพลตฟอร์มออนไลน์อื่น ๆ ที่สอดคล้องกับแนวทางของสถานศึกษา เพื่อเพิ่มการเข้าถึงและการมีส่วนร่วมของนักเรียน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ครูแนะแนวควรใช้เทคโนโลยีเพื่อเสริมประสบการณ์ผู้เรียน เช่น Liveworksheets Wordwall Quizizz เพื่อกระตุ้นกระบวนการคิดแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. ควรจัดอบรมหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้สำหรับครูแนะแนว ในการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับการแนะแนวออนไลน์

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการนำกิจกรรมแนะแนวตามหลักอริยสัจ 4 ไปเปรียบเทียบกับกิจกรรมแนะแนวที่อิงทฤษฎีอื่น เช่น ทฤษฎีการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ หรือ Cognitive Behavioral

2. ควรพัฒนาเครื่องมือแนะแนวออนไลน์เพิ่มเติม เช่น แอปพลิเคชันที่ออกแบบเฉพาะสำหรับการฝึกทักษะการคิดแก้ปัญหาตามแนวพุทธ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

จิรดา ขุนเณร. (2564). *คู่มือสร้างใบงานด้วย Liveworksheet*. สืบค้น 21 เมษายน 2567, จาก <http://www.168training.com>

เจริญ ภูวิจิตร. (2564). *การจัดการเรียนรู้ทางออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพในยุคดิจิทัล*. สืบค้น 1 เมษายน 2567, จาก <https://shorturl.asia/5oxMK>

ฉัตรมงคล แก้วรัศมี. (2564). *การพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง อริยสัจ 4 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอุดมวิทยา (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา)*. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

จิตติมา จันทะศิริ. (2565). *การเรียนรู้การสอนออนไลน์ในยุคดิจิทัล*. *วารสารพัฒนาการเรียนรู้สมัยใหม่*, 7(3), 1-10.

ทศวรรณ ธิมคำ. (2565). *ทักษะการคิดวิเคราะห์ด้านการรู้เท่าทันสื่อ : โครงการการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ด้านการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนระดับประถมศึกษา*. สืบค้น 15 มิถุนายน 2567, จาก <https://shorturl.asia/ctnli>

- ทิพย์ ชันแก้ว. (2566). *จิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว*. บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธนวรรณ เจริญนาน. (2562). *ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ออนไลน์ด้วย Google Classroom เรื่องการสร้างสรรค์ชิ้นงานด้วยไมโครซอฟเพาเวอร์พ้อย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา)*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ธวัชพร โพธิ์น้อย. (2561). *ผลของการใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ ในรายวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พระเจริญพงษ์ วิชัย และวรรณธพงศ์ วัชรภักคณนท์. (2566). การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 สำหรับการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันของเยาวชน Gen ใหม่. *วารสารวิชาการมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยปริทรรศน์*, 7(1), 1-12.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2529). *สัมมาทิฐิ*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครูสวนดุสิต.
- พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปิ่น ปทุมุตโตโร). (2563). *อริยสัจ ความจริง 4 ประการ*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- พิรญา สุขชีวรรณ. (2563). *คู่มือ Quizizz*. สืบค้น 10 กุมภาพันธ์ 2567, จาก <https://anyflip.com/fxzdy/ruzn/>
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วรัญญา เป็ดทอง. (2566). *การพัฒนาการคิดแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 สารวิชาเศรษฐศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. (2563). สมรรถนะเด็กไทยในยุคโลกพลิกผัน (VUCA World). *คุรุสภาวิทยากร*, 1(1), 8-18.
- ศุภเศรษฐ์ พึ่งบัว. (2562). *ผลการพัฒนาบทเรียนออนไลน์ วิชาอินเทอร์เน็ต ด้วยแอปพลิเคชัน Google classroom สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมหาเจริญ (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา)*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *แนวทางการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. สืบค้น 15 กรกฎาคม 2567, จาก <https://shorturl.asia/5oxMK>

- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล. (2562). *การคาดการณ์อนาคตเทคโนโลยีดิจิทัลประเทศไทย 2035*. สืบค้น 15 กรกฎาคม 2567, จาก <https://shorturl.asia/dAsx3>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570)*. สืบค้น 24 พฤษภาคม 2566, จาก https://www.nesdc.go.th/download/Plan13/Doc/Plan13_DraftFinal.pdf
- สุชาดา เกตุดี. (2564). *การประยุกต์ใช้ Google Classroom สำหรับการเรียนการสอนออนไลน์ในยุคโควิด-19*. สืบค้น 28 กุมภาพันธ์ 2564, จาก <https://shorturl.asia/ZilSw>
- อังสนา ทรัพย์สิน. (2564). *สารพันปัญหาของเด็ก ม.ต้น*. สืบค้น 28 พฤษภาคม 2567, จาก <https://www.trueplookpanya.com/knowledge/content/89380>
- Annisa, N. N. & Friatin, L. Y. (2024). Investigating the Effects of Using Google Classroom on the Student's Engagement in Writing Instruction During Covid-19 Outbreak. *Journal of English Education Program*, 11(2), 159-166.
- Foulkes, L. (2024). *Coming of age: How adolescence shapes Us*. London: Bodley Head.
- Okeke, A. M. et al. (2022). Effect of Google Classroom on Secondary School Students' Engagement and Achievement in Mathematics. *African Journal of Science, Technology and Mathematics Education*, 8(1), 411-417.
- Weir, J. J. (1974). Problem solving is everybody's problem. *The Science Teacher*, 41(4), 16-18.

วิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุ
ด้วยหลักสติปัฏฐาน 4 ในจังหวัดน่าน*

ANALYSIS OF THE PROCESS OF ENHANCING HOLISTIC HEALTH
OF THE ELDERLY WITH THE FOUR FOUNDATIONS
OF MINDFULNESS IN NAN PROVINCE

พระชยานันทมณี (ธรรมวัตร จรณธมโม),
พระครูสังฆรักษ์พิทยา ญาณธโร, ฐิติพร สะสม, ชำนาญ เกิดข้อ
Phrachayanantamunee (Dhammavattha Charanadhammo),
Phrakhrusangkarak Phithaya Yanatharo, Thitiporn Sasom, Chamnarn Kerdchor
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: nanthai6309@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาการเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุ ในจังหวัดน่าน 2. วิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุด้วยหลักสติปัฏฐาน 4 ในจังหวัดน่าน 3. พัฒนาสุขภาวะองค์รวมด้วยหลักสติปัฏฐาน 4 ของผู้สูงอายุในจังหวัดน่าน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นพระวิปัสสนาจารย์นิสิตกลุ่มผู้สูงอายุหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต ที่เป็นผู้ผ่านการอบรมวิปัสสนากรรมฐานตามหลักสติปัฏฐาน 4 จำนวน 30 รูปหรือคน คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. การเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุ ประกอบด้วยด้านร่างกายเน้นการมีสุขภาพร่างกายที่ดีต่อการดำเนินชีวิต ด้านจิตใจส่งเสริมให้ดำเนินชีวิตด้วยการมีสติ สมาธิในการทำหน้าที่ ด้านสังคมมีกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้มีเวทีในการถ่ายทอดประสบการณ์ที่ผ่านมา ให้รู้สึว่าตนเองมีคุณค่าต่อสังคม ด้านปัญญาพัฒนาความรู้ความเข้าใจให้เกิดความรู้แจ้งเห็นจริงของชีวิตใช้ความรู้้นั้นในการแก้ไขปัญหา 2. การเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุด้วยหลักสติหลักสติปัฏฐาน 4 ทำให้เกิดที่ตั้งของสติประกอบด้วย 1. กาย มีสติดูกายให้เห็นความไม่เที่ยงนั้นอยู่ที่กาย 2. เวทนา มีสติเข้าไปกำหนดการเสวยอารมณ์ สุข ทุกข์ หรือไม่สุข ไม่ทุกข์ ที่มีอยู่ในตนเอง 3. จิต มีสติเข้าไปกำหนดความนึกคิดที่เข้าไปรู้อารมณ์ 4. ธรรม เป็นการเจริญสติเข้าไปกำหนดธรรมชาติ

ทุกอย่าง 3. การพัฒนาสุขภาวะองค์รวมด้วยหลักสติปัฏฐาน 4 ผู้เจริญสติรู้จักใช้อายตนะภายในและภายนอกอย่างสำรวม รู้จักใช้ปัญญาไตร่ตรองแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยใจสงบ เป็นผู้ไม่หลงผิด เป็นรากฐานของการแก้ปัญหาความขัดแย้งเป็นสังคมที่เกื้อกูลกัน ปราศจากความขัดแย้ง ทำให้เป็นสังคมที่เกื้อกูลกัน เป็นสังคมที่มีสันติสุข

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ; สติปัฏฐาน 4; สุขภาวะองค์รวม

Abstract

This research aimed to 1. investigate the promotion of holistic well-being among the elderly in Nan Province; 2. analyze the process of enhancing holistic well-being through the application of the Four Foundations of Mindfulness (Satipatthana 4); and 3. develop a model for promoting holistic well-being based on the principles of Satipatthana 4. This is a qualitative research study. The key informants are Vipassana meditation masters and elderly students enrolled in the Master of Arts in Buddhist Studies program, who have undergone Vipassana meditation training based on the Four Foundations of Mindfulness. A total of 30 monks or individuals were purposively selected. Data were analyzed using descriptive analysis.

The findings revealed that the promotion of holistic well-being among the elderly consists of four dimensions: physical well-being through maintaining good health; mental well-being through the cultivation of mindfulness and concentration; social well-being through opportunities to share experiences and affirm personal value; and intellectual well-being through the development of insight and problem-solving abilities. The application of the Four Foundations of Mindfulness mindfulness of the body, feelings, mind, and mental objects served as a key mechanism in enhancing self-awareness and fostering inner transformation. The development of holistic well-being through mindfulness practice enabled participants to exercise restraint over the sense bases, apply wisdom in addressing challenges with composure, and contribute to the establishment of a harmonious, conflict-free society characterized by mutual support and lasting peace.

Keywords: Elderly People; Four Foundations of Mindfulness; Holistic Well-Being

บทนำ

แผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ว่า มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาที่จัดการศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่และสร้างพุทธนวัตกรรมเพื่อพัฒนาจิตใจและสังคม หมายถึง การใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการขับเคลื่อนพันธกิจเพื่อสร้างพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาจิตใจและสังคม โดยกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนางานวิจัยหรือสร้างพุทธนวัตกรรมให้มีคุณภาพทั้งในระดับชาติและนานาชาติ มุ่งเน้นให้พัฒนางานวิจัยและพุทธนวัตกรรม เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการในการแก้ไขปัญหาของสังคมและประเทศชาติ โดยมีสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์เป็นส่วนงานหลักในการบริหารจัดการการวิจัยและพัฒนาเพื่อให้เกิดองค์ความรู้และนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ โดยนำหลักธรรมมาประยุกต์กับผู้สูงอายุที่มีจำนวนมากขึ้น เมื่อคนเราอายุมากขึ้น ร่างกายจะมีการเสื่อมของอวัยวะทุกส่วนตามวัย ทำให้เป็นสาเหตุให้เกิดโรค ซึ่งมักจะเป็นเมื่อโรคเรื้อรัง และมีโอกาสเป็นหลายโรคพร้อมกัน ปัญหาช่วยเหลือตัวเอง ไม่ได้ของผู้สูงอายุ เป็นปัญหาสาธารณสุขของประเทศ ทั้งด้านงบประมาณการรักษา การควบคุม คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในอนาคต จึงหาวิธีให้ผู้สูงอายุได้ดูแลตัวเอง พบว่าการออกกำลังกายเป็นหนทางที่ดีในการส่งเสริมสุขภาพและเป็นการป้องกันโรคร้ายที่จะเกิดขึ้นด้วย การออกกำลังกายเปรียบ เหมือนการให้ยารักษาโรค การออกกำลังกายที่เหมาะสมและสม่ำเสมอในทางการแพทย์ถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยในการส่งเสริมและป้องกันโรค ทำให้เกิด ผลดีต่อร่างกาย (กัตติกา ธนะขว้าง และคณะ, 2555) อีกประการหนึ่งคือการนำหลักธรรมและวิถีการดำเนินชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทยมาเทียบกับกฎแห่งแรงดึงดูด จะเห็นว่า มีใจความสำคัญที่สอดคล้องกันอยู่ หากจะกล่าวตามเหตุเพราะผลบุคคลนั้นหากจะกระทำการสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยมุ่งประสงค์ให้เกิดเป็นคุณงามความดีทั้งต่อตนเองและบุคคลรอบข้าง ย่อมที่จะเริ่มจากความคิดที่เกิดขึ้นก่อน จากนั้นจึงแปลความคิดให้เกิดขึ้นเป็นการกระทำในขณะเดียวกันเมื่อสิ่งที่ได้กระทำลงไปก่อเกิดเป็นความสุขและประโยชน์ ทั้งต่อตนเองและบุคคลรอบข้างสิ่งแรกที่น่ากลับยังผู้กระทำเองคือความสุขตามหลักที่ว่า ทำดีย่อมได้ดี เมื่อให้ความสุขย่อมได้รับความสุข เมื่อให้ในสิ่งที่อื่นเป็นประโยชน์จึงอยู่ในฐานะที่จะได้รับสิ่งอันเป็นประโยชน์เช่นกัน แต่กระนั้นความเป็นจริงมีอยู่ว่า ไม่มีอะไรสูญเปล่าจากสิ่งที่คิดและกระทำ ย่อมเกิดเป็นผลสะท้อนกลับมายังผู้ที่ส่งมันออกไปเสมอ หากแต่ถ้าผลที่ติดตามมาเป็นไปได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ตัวอย่างเช่น ได้นำอาหารไปให้ตามสถานรับเลี้ยงเด็กเป็นประจำ สิ่งที่ได้รับกลับมา ประการแรกคือ สุขและสบายใจ ในขณะที่บุคคลดังกล่าวมีอาชีพค้าขายอาหารก็อาจเป็นไปได้ว่ากิจการของคนผู้นั้นมีความเจริญรุ่งเรืองอย่างต่อเนื่อง ตามเหตุปัจจัยในแนวทางพุทธ

ซึ่งความคิดในเชิงบวกที่ก่อให้เกิดผลของแรงดึงดูด ก็คิดถึงผลลัพธ์ในแบบอย่างเช่นนี้เหมือนกัน อีกประการหนึ่ง ความคิดในเชิงบวกครอบคลุมถึงการมีจิตใจที่บริสุทธิ์

จากสถานการณ์ผู้สูงอายุไทยปี 2565 ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ หลังจากเมื่อสามปีก่อนนับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่ประเทศไทยมีจำนวนผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี โดยประชากรผู้สูงอายุในปี 2565 นั้นมีมากถึง 12,116,199 คน คิดเป็น 18.3% ของประชากรทั้งหมด เพิ่มขึ้นจากปีที่แล้ว 0.5% แบ่งเป็นผู้สูงอายุวัยต้น ช่วงอายุ 60-69 ปี จำนวน 6,843,300 คน คิดเป็น 56.5% ของผู้สูงอายุทั้งหมด ผู้สูงอายุวัยกลาง ช่วงอายุ 70-79 ปี มีจำนวน 3,522,778 คน คิดเป็น 29.1% และผู้สูงอายุวัยปลาย อายุ 80 ปีขึ้นไป จำนวน 1,750,121 คน คิดเป็น 14.4% ขณะที่ผู้สูงอายุในไทยมีจำนวนเพิ่มขึ้น แต่อัตราการเกิดกลับลดลงและมีอัตราที่ต่ำมาก สถานการณ์เด็กเกิดใหม่ของประเทศไทยขณะนี้ต่ำกว่า 600,000 รายต่อปี และในปีนี้ก็มีการเกิดไม่ถึง 0.5% ด้วยซ้ำ อยู่ที่ 0.18% ถือเป็นจำนวนที่ค่อนข้างน้อย ปีพ.ศ. 2566 จังหวัดน่านมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 476,727 คน เป็นชาย 238,738 คน หญิง 237,989 คน แบ่งเขตการปกครองเป็น 15 อำเภอ (สำนักงานสถิติจังหวัดน่าน, 2566) พบว่า มีสูงอายุจังหวัดน่าน จำแนกตามรายอำเภอ 15 อำเภอในจังหวัดน่าน มีจำนวน ทั้งสิ้น 98,348 คน คิดเป็นร้อยละ 20.63 ของจำนวนประชากรทั้งหมดเห็นได้ว่าประชากรผู้สูงอายุมีจำนวนมากขึ้นเป็นกลุ่มประชากรที่มีการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเมื่อเปรียบเทียบกับประชากรในกลุ่มวัยอื่น สัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุกลับมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สุขภาพและความผาสุกเป็นเป้าหมายสำคัญของการดำรงชีวิต องค์การอนามัยโลกได้ให้นิยามของคำว่า สุขภาพ ว่าเป็นภาวะที่มีความสุขพร้อมทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม มิใช่เพียงแค่การไม่มีโรคเท่านั้น จากนิยามดังกล่าวการสร้างเสริมสุขภาพและการป้องกันภาวะเสี่ยงจึงเป็นหนึ่งในบทบาทสำคัญที่ทุกภาคส่วนจะต้องร่วมมือกันเพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพและความผาสุก หรืออีกในหนึ่งที่เรียกว่า การสูงวัยอย่างมีสุขภาวะ

จังหวัดน่านมีประชากรผู้สูงอายุจำนวน 108,543 คน คิดเป็นร้อยละ 22.87 ของประชากรจังหวัดน่าน (สำนักงานสถิติจังหวัดน่าน, 2566) นับว่าเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุระดับสมบูรณ์แล้ว จากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้ผู้สูงอายุต้องเผชิญกับปัญหาในการปรับตัว เพื่อให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน ทั้งในด้านความคิด ความเข้าใจ และค่านิยมต่าง ๆ ประกอบกับวัยผู้สูงอายุ เป็นวัยที่ต้องเผชิญกับรูปแบบของการดำเนินชีวิตแบบใหม่ การจัดสวัสดิการสังคมด้านการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต การสร้างพื้นที่ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชน ท้องถิ่น และภาคีเครือข่าย เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่ต้องการให้ผู้สูงอายุ มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต ผู้สูงอายุที่มีศักยภาพในด้านภูมิความรู้ ภูมิธรรม ภูมิปัญญา

สมควรส่งเสริมให้เป็นทรัพยากรที่เข้มแข็งและมีคุณค่าให้ยาวนานที่สุด เพื่อที่จะได้นำจุดแข็งนี้มาสร้างโอกาสในการพัฒนาสังคม และร่วมดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ สำหรับผู้สูงอายุ

คณะผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของผู้สูงอายุ และมีความมุ่งมั่นที่จะส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้าสู่การสูงวัยอย่างมีสุขภาวะ ชะลอการเกิดภาวะพึ่งพา ติดบ้าน ติดเตียง จึงสนใจที่จะวิเคราะห์ขบวนการเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุ และกำหนดตัวชี้วัดของวิถีชีวิตการสูงวัยอย่างมีสุขภาวะภายใต้หลักสถิติพื้นฐาน 4 (อภิ.วิ. 35/524/393) ในจังหวัดน่าน รวมถึงศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับเทคนิควิธีการในการสนับสนุนวิถีชีวิตแบบบูรณาการเพื่อการสูงวัยอย่างมีสุขภาวะภายใต้หลักสถิติพื้นฐาน 4 เพื่อให้ได้มาซึ่งการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมสนับสนุนวิถีชีวิตแบบบูรณาการเพื่อการสูงวัยอย่างมีสุขภาวะที่มีความเฉพาะและเหมาะสมกับบริบทของผู้สูงอายุที่เป็นพุทธศาสนิกชนในประเทศไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุ ในจังหวัดน่าน
2. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุ ด้วยหลักสถิติพื้นฐาน 4 ในจังหวัดน่าน
3. เพื่อพัฒนาสุขภาวะองค์รวมด้วยหลักสถิติพื้นฐาน 4 ของผู้สูงอายุ ในจังหวัดน่าน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุในเทศบาลอำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน จำนวนทั้งสิ้น 30 คน และบุคคลทั่วไปผู้สนใจการเจริญวิปัสสนาตามหลักสถิติพื้นฐาน 4 จำนวน 10 คน รวมทั้งสิ้น 40 คน

2.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คัดเลือกโดยวิธีสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) จากกลุ่มประชากรภิกษุและบุคคลทั่วไป โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นพระวิปัสสนาจารย์นิสิต ภิกษุและคฤหัสถ์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต รุ่นที่ 1 ปีการศึกษา 2565 วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน ที่ผู้เข้ารับการอบรมวิปัสสนากรรมฐานตามหลักสถิติพื้นฐาน 4 หลักสูตรภาคปฏิบัติ 10 วัน รุ่นที่ 1 ณ สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดน่าน แห่งที่ 11 วัดมิ่งเมือง จังหวัดน่าน จำนวน 30 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การดำเนินการตามโครงการวิจัยเน้นการจัดกิจกรรมโครงการเชิงปฏิบัติการ (Workshop Project) การมีส่วนร่วมทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย รายงาน การประชุมที่เกี่ยวข้อง การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ส่วนการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลนั้นเน้นวิธีการแสวงหาความรู้ จากการตั้งประเด็นหลักในการสร้างรูปแบบการเจริญวิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 โดยดำเนินการและใช้เครื่องมือที่สำคัญ ได้แก่

3.1 แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interviews) สำหรับประชากรภิกษุและบุคคลทั่วไป โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นพระวิปัสสนาจารย์นิสิต ภิกษุและคฤหัสถ์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต รุ่นที่ 1 และที่มีบทบาทด้านการสร้างกิจกรรมการเจริญวิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ในชุมชนร่วมกัน และ ผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา

3.2 การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) โดยดำเนินการร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชน และที่มีบทบาทด้านการสุขภาพ ผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา ในหลักธรรมสติปัฏฐาน 4

3.3 การปฏิบัติการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและภาคีเครือข่ายระหว่างกลุ่มประชาชนในพื้นที่ ร่วมกับหน่วยงานของภาครัฐในจังหวัดน่านเพื่อการสร้างรูปแบบการเสริมสร้างความสุขในสุขภาวะองค์กรร่วมด้วยการการเจริญวิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน 4

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยได้แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยออกเป็น 5 ระยะ มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

4.1 ระยะที่ 1 การจัดประชุมทีมวิจัย เพื่อชี้แจงความรู้ความเข้าใจและจัดสร้างการจัดสร้างเครื่องมือประกอบการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) การใช้เครื่องมืออุปกรณ์ประกอบการวิจัย ได้แก่ เครื่องบันทึกภาพและเสียง และความพร้อมของอุปกรณ์เครื่องมือการทำงานชุมชน

4.2 ระยะที่ 2 การตรวจเยี่ยมพื้นที่เบื้องต้น (Community Meeting) เป็นการบูรณาการวิจัย เข้าถึงพื้นที่ศึกษาของโครงการ โดยการให้นักวิจัยได้เรียนรู้และสัมผัสกับสภาพแวดล้อมชุมชนอย่างใกล้ชิด เพื่อที่จะได้วางแผนการศึกษาวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการวิจัย

4.3 ระยะที่ 3 การลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยการคัดเลือกพื้นที่เป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อรวบรวมข้อมูลในเชิงกายภาพ โดยการทำความเข้าใจและประสานงานติดต่อเพื่อขออนุญาตทำวิจัยกับกลุ่มประชากรเป้าหมาย โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

4.4 ระยะที่ 4 การสัมมนากลุ่ม (Focus Group) ผู้นำ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการเก็บข้อมูลทุกครั้ง ผู้วิจัยได้จัดบันทึกไว้เป็นหลักฐานเพื่อสามารถจดจำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ หรือบางครั้งใช้วิธีการบันทึกเทปในการสัมภาษณ์ สำหรับบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยจะทำการจดบันทึกทันทีที่สังเกตเห็น โดยใช้เวลาในช่วงตอนกลางคืนในการเรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากการบันทึกเทป นอกจากนี้ได้ถ่ายรูปบุคคลและสิ่งต่าง ๆ ที่มีผลต่อการทำงาน เพื่อประกอบข้อมูลให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นอีกด้วย

4.5 ระยะที่ 5 การปฏิบัติการสร้างเสริมมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและภาคีเครือข่ายในการส่งเสริมและการสร้างรูปแบบการเจริญวิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน 4

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามเนื้อหา (Content analysis) แล้วสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ นำข้อมูลจากการวิเคราะห์จากเอกสารประกอบกับข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) หลังจากนั้นยืนยันความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยการให้บุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ที่ศึกษาและบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษาตรวจสอบและรับรองความถูกต้อง โดยการแปลข้อมูลพร้อมให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ทักท้วงหรือยอมรับข้อมูลที่นำเสนอ ซึ่งการตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยวิธีนี้ ใช้อยู่กับข้อมูลเบื้องต้นและข้อมูลที่เป็นส่วนที่ได้ตีความแล้วนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาและการนำเสนอภาพกิจกรรมและชุดองค์ความรู้ ให้ได้ผลเป็นเชิงประจักษ์ และนำผลไปใช้ประโยชน์ได้จริงในวงกว้าง โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้

ผลการวิจัย

1. การเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุ ในจังหวัดน่าน พบว่า 1. ด้านสุขภาวะทางร่างกาย มีการตระหนักถึงสุขภาพของร่างกาย ด้วยการรักษาความสะอาดของร่างกายให้มีความสมบูรณ์แบบเกิดการยอมรับตนเองมากยิ่งขึ้น เน้นการมีสุขภาพร่างกายที่ดีต่อการดำเนินชีวิต ทั้งเรื่องของการรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย การนอนหลับพักผ่อนที่เพียงพอ อยู่ในสถานที่ที่มีความสะดวกสบายเอื้อต่อการใช้ชีวิตในช่วงวัย ดูแล

สุขภาพตามที่แพทย์ได้ให้คำแนะนำซึ่งการดูแลสุขภาพร่างกายนี้จะส่งผลต่อสุขภาพด้านอื่น ๆ ตามมาด้วย 2. ด้านสภาวะทางจิตใจ มีความพึงพอใจในการดำเนินชีวิตด้วยการมีสติ สมาธิในการทำหน้าที่ทุกครั้ง มีความเมตตาต่อลูกหลาน มีความสุขในการใช้ชีวิตเนื่องจากกายและจิตมีความเชื่อมโยงกันในการสร้างความสุขให้เกิดขึ้นเป็นการพัฒนาจิตใจให้มีคุณสมบัติที่พร้อมทั้งในเรื่องของ คุณภาพจิต มีคุณธรรม สมรรถภาพจิต มีสติ มีสมาธิ มีความเพียร และมีสุขภาพจิต เป็นจิตที่สุขสดชื่น ร่าเริงแจ่มใส เบิกบานพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา 3. ด้านสภาวะทางสังคม เป็นการสร้างกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้มีเวทีในการถ่ายทอดประสบการณ์เรื่องราวที่ประสบความสำเร็จที่ผ่านมาให้ท่านรู้สึกได้ว่า ตนเองมีคุณค่าต่อสังคมสามารถให้คำปรึกษากับมิตรสหายได้ แบ่งปันความรู้สึก ๆ อยู่เสมอ ช่วยเหลือบุคคลที่ลำบาก ร่วมกิจกรรมกับชุมชน มีจิตอาสาเสียสละก่อให้เกิดปัจจัยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเป็นประโยชน์ต่อสังคม 4. ด้านสภาวะทางปัญญา พัฒนาความรู้ความเข้าใจของตนเองให้เกิดความรู้แจ้งเห็นจริงของชีวิตและใช้ความรู้นั้นในการแก้ไขปัญหา ทำให้เกิดสุขได้ เริ่มตั้งแต่การเรียนรู้เข้าใจศิลปวิทยาเรียนรู้ถูกต้องตามความเป็นจริงไม่บิดเบือนหรือเอนเอียงด้วยอคติ รู้จักแก้ไขปัญหาและทำการให้สำเร็จตามแนวทางแห่งเหตุและปัจจัย ตลอดจนรู้เท่าทันธรรมชาติของสังขารถึงขั้นที่ทำให้ใจหลุดพ้นจากกิเลสอันเป็นเครื่องเศร้าหมองได้

2. กระบวนการเสริมสร้างสภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุ ด้วยหลักสติปัฏฐาน 4 ในจังหวัดน่าน พบว่า หลักธรรมที่เรียกว่าสติปัฏฐาน 4 ซึ่งแปลว่า ที่ตั้งของสติ บอกให้รู้ชีวิตของเรา มีจุดที่ควรใช้สติดู ทั้งหมดเพียง 4 แห่งเท่านั้น คือ ร่างกาย เช่น ลมหายใจ (อานาปานสติ) การเคลื่อนไหวร่างกายทั้งอิริยาบถใหญ่ อิริยาบถย่อยและพฤติกรรม 1 เวทนา คือ ความรู้สึกสุขทุกข์ 1 ภาวะจิตที่เป็นไปต่าง ๆ 1 ความนึกคิดไตร่ตรอง 1 ถ้าดำเนินชีวิตโดยมีสติอยู่ ณ จุดทั้งสี่นี้แล้วจะทำให้อยู่อย่างปลอดภัย ไม่มีทุกข์ มีความสุขและนำไปสู่ความสุขสูงสุด คือ ไปสู่ความรู้แจ้ง อริยสัจธรรม ดังรายละเอียดที่ตั้งของสติ 4 แห่ง มีดังนี้ คือ 1. กาย เป็นส่วนที่จะต้องถูกค้นคว้าก่อนฐานใดทั้งสิ้น เพราะเป็นส่วนที่หยาบ ปกปิดส่วนละเอียดเอาไว้ มีสติดูกายเพื่อจะให้เห็นว่าความไม่เที่ยงนั้นอยู่ที่กาย เมื่อความไม่เที่ยงเกิดขึ้นก็เกิดความทุกข์อยู่ที่กาย และกายของเราตั้งแต่ศีรษะจรดปลายเท้า นับตั้งแต่อวัยวะภายนอกและอวัยวะภายในไม่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของใครทั้งสิ้น ในหัวข้อคำว่า กาย ตัวเดียวก็มี อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา คือ ความไม่เที่ยง เป็นทุกข์และบังคับบัญชาไม่ได้ จึงไม่ใช่ฉัน ไม่ใช่ของของฉัน 2. เวทนา มีสติเข้าไปกำหนดเวทนาเพื่ออะไร เวทนา คือ การเสวยอารมณ์ เป็นสุขบ้างเป็นทุกข์บ้าง หรือไม่ใช่สุข ไม่ใช่ทุกข์ (การรู้สึกเฉย) ที่มีอยู่ในตนเองและผู้อื่น การรู้สึกที่เฉยนั้น ถ้าไม่ใช่เฉยของพระอรหันต์ก็จะมีโมหะครอบงำ เมื่อมีสติเข้าไปกำหนดเวทนาเพื่อจะให้เห็นว่า อารมณ์สุข อารมณ์ทุกข์นั้น

มีความไม่เที่ยง เมื่อมีความไม่เที่ยงแล้วก็สร้างความทุกข์ให้ อะไรก็ตามที่หมุนเวียนอยู่เรียกว่า ทุกข์ 3. จิต มีสติเข้าไปกำหนด วามนึกคิดที่เข้าไปรู้อารมณ์ ตีบ้าง ชั่วบ้าง ที่มีอยู่ในตนเองและผู้อื่น เราเจริญสติเข้าไปกำหนดจิต เพื่อให้เห็นว่าจิตของเรานั้นไม่เที่ยง รู้อารมณ์อยู่ตลอดเวลา ไม่มีหยุดนิ่ง เปลี่ยนทุกขณะจิต ความเที่ยงของจิตไม่มีเลยเมื่อความเที่ยงไม่มีและผันผวน นั่นก็คือ ความทุกข์ เราไม่สามารถควบคุมจิตให้กำหนดอยู่ในอารมณ์เดียวได้ หรือทำหน้าที่อยู่กับที่ได้นั่นก็คือ บังคับบัญชาจิตตัวเองไม่ได้ เพราะต้องรู้ตามทวารของจิต จึงมีลักษณะเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา 4. ธรรม เจริญสติเข้าไปกำหนด ธรรมชาติทุกอย่าง ซึ่งมีทั้งดีทั้งชั่วเป็นสิ่งที่กันจิตมิให้บรรลุความดีทั้งในตนเองและผู้อื่น เพราะมีการปรุงแต่งสังขารธรรมเข้าไปอยู่ตลอดเวลา เรียกว่า มิววิชา จึงจะต้องรู้ว่าสิ่งที่มากระทบทางทวารทั้ง 6 นั้น สักแต่ว่าเป็นการทำงานของรูปของนาม หาใช่มีตัวตนของใครอย่างใดไม่ สติจึงเป็นองค์ธรรมที่สำคัญและมีประโยชน์มากในทุกกรณี ที่สามารถนำมาใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยมีสติตามทันขณะปัจจุบัน และใช้ความคิดอย่างมีปัญญาเข้ามาร่วมด้วย คือ โยนิโสมนสิการที่คิดแบบอยู่กับปัจจุบัน หลักปฏิบัติ คือ การเอาร่างกายเป็นที่ตั้งแห่งสติ และใช้วิธีของโยนิโสมนสิการที่คิดแบบอยู่กับปัจจุบัน เพื่อจะยึดหรือเหนี่ยวรั้งจิตใจไว้ในปัจจุบันให้ได้ ดังนั้นสติจะสามารถดึงปัญญามาใช้ได้ทันเวลาทุกครั้ง ทำให้การดำเนินชีวิต ไม่เกิดความผิดพลาด เพราะจิตจะมีสติช่วยกำกับให้ตามทันกับขณะปัจจุบันเสมอ การดำเนินชีวิตหรือการประพฤติปฏิบัติโดยมีสติกำกับอยู่เสมอนี้ เรียกว่าอุปมาทหรือความไม่ประมาท ซึ่งเป็นการอยู่โดยไม่ขาดสติ อยู่ด้วยความระมัดระวังเสมอ ไม่ยอมพลาดโอกาสสำหรับความเจริญก้าวหน้า ตระหนักถึงสิ่งที่จะต้องทำและไม่ทำ ใส่ใจในหน้าที่เสมอไม่ละเลย ทำด้วยความจริงใจและเดินหน้าอยู่ตลอดเวลา เป็นความรู้สึกรับผิดชอบขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นชีวิตที่ถูกต้อง เหมาะสม เป็นการดำเนินชีวิตด้วยการใช้สติ และปัญญา

3. การพัฒนาสุขภาวะองค์รวมด้วยหลักสติปัญญา 4 ของผู้สูงอายุ ในจังหวัดน่านพบว่า ผู้เจริญสติจะเป็นผู้ที่มีอินทรีย์สังวร รู้จักใช้อายตนะภายในและภายนอกอย่างสำรวม และเกิดประโยชน์สูงสุด รู้จักใช้ปัญญาไตร่ตรองแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยใจสงบ จึงเป็นผู้ไม่หลงผิด สติจึงเป็นรากฐานของการแก้ปัญหาความขัดแย้งทุกระดับ ซึ่งเป็นสังคมที่เกื้อกูลกันปราศจากความขัดแย้ง ดังนี้

3.1 ทำให้เป็นสังคมที่เกื้อกูลกัน บุคคลที่พัฒนาแล้วย่อมไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ผู้ที่เจริญสติย่อมเป็นผู้ที่มีจิตใจอ่อนโยน มีเมตตา มีคุณธรรม มีสติในการคิด พูด ทำเสมอ ไม่กระทำการสิ่งใดด้วยความประมาท เป็นผู้รักษาทั้งตนเอง ครอบครัวและสังคม ดังพระพุทธพจน์กล่าวว่า ภิกษุทั้งหลายบุคคลเมื่อรักษาดน ชื่อว่า รักษาอื่นเมื่อรักษาผู้อื่น ก็ชื่อว่ารักษาดน เมื่อรักษาดนด้วยการปฏิบัติ ด้วยการเจริญ ด้วยการทำ (สติปัญญา)

ให้มาก เชื่อว่ารักษาผู้อื่น บุคคลเมื่อรักษาผู้อื่นด้วยความอดทน ด้วยความไม่เบียดเบียน ด้วยจิตเมตตา ด้วยความเอ็นดู เชื่อว่ารักษาทน

3.2 ทำให้เป็นสังคมที่มีอิสรภาพและสันติสุข ผู้เจริญสติเป็นผู้ที่ฝึกความเข้มแข็งของจิตใจ ทำให้เกิดการสร้างเสริมความรู้และพัฒนาปัญญา จนสามารถตระหนักถึงโทษภัยของการยึดมั่นถือมั่น ให้เห็นคุณค่าของการปล่อยวาง ปลดปล่อยชีวิตให้เป็นอิสระ ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องซึ่งประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา อันเป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนกัน สร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล มีอิสรภาพและสันติสุข

3.3 ทำให้เป็นสังคมที่มีการพัฒนาและสร้างสรรค์ ผู้ที่เจริญสติจะเป็นผู้ที่เข้าใจความจริงของธรรมชาติ ซึ่งเป็นความสำเร็จที่สำคัญ คือ การได้ปัญญา ซึ่งตั้งตัวปัญญานี้เป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาสังคม เพราะปัญญาที่ประกอบด้วยสัมมาทิฐิจะมีความคิดในการทำประโยชน์ให้แท้แก่โลก ไม่เบียดเบียนมนุษย์และธรรมชาติ ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีที่เอื้อประโยชน์ต่อกัน และเปิดโอกาสต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะผู้ที่มีสัมมาทิฐิจะรู้จักการให้ มีความชอบธรรม มีเมตตาจิต

อภิปรายผลการวิจัย

1. สุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุ การเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุในจังหวัดน่าน เป็นการเสริมสร้างสุขภาวะทางร่างกาย ทางจิตใจ ทางสังคม และทางปัญญา ทางร่างกายมุ่งเน้นการมีสุขภาพร่างกายที่ดีต่อการดำเนินชีวิต ทั้งเรื่องของการรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย การนอนหลับพักผ่อนที่เพียงพอ อำนวยความสะดวกในเรื่องของสถานที่ที่มีความสะดวกสบายเอื้อต่อการใช้ชีวิตในช่วงวัย ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นศรีเรือน แก้วกังวาน (2540) ที่กล่าวว่า พัฒนาการด้านร่างกายของผู้สูงอายุมักเป็นจุดเด่นหรือจุดนำพัฒนาการด้านอื่น ๆ ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะแบบแผนการดำเนินชีวิต (Life Style) ล้วนอยู่บนฐานของพัฒนาการทางกายทั้งสิ้น สุขภาวะทางจิตใจ มีการสร้างความพึงพอใจในการดำเนินชีวิตด้วยหลักของการมีสติ สมาธิในการทำหน้าที่ทุกครั้ง สร้างความสุขในการใช้ชีวิต เนื่องจากกายและจิตใจมีความเชื่อมโยงกันในการสร้างความสุขให้เกิดขึ้นเป็นการพัฒนาจิตใจให้มีคุณสมบัติที่พร้อมทั้งในเรื่องของ คุณภาพจิตใจ มีคุณธรรม สมรรถภาพจิต มีสติ มีสมาธิ มีความเพียร และมีสุขภาพจิต เป็นจิตที่สุขสดชื่น ร่าเริงแจ่มใสเบิกบานพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา สุขภาวะทางสังคม มีการสร้างกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้มีเวทีในการถ่ายทอดประสบการณ์เรื่องราวที่ประสบความสำเร็จที่ผ่านมา นอกจากนี้ (ถวิล ธารโรจน์และคณะ, 2541) ให้ความเห็นว่า ผู้สูงอายุมักจะจดจำเรื่องราวเก่าๆได้ดีกว่าเรื่องราวใหม่ ๆ ให้ท่านรู้สึกว่าคุณค่าต่อสังคมสามารถให้คำปรึกษากับมิตรสหายได้ แบ่งปันความรู้สึกดี ๆ อยู่เสมอ ช่วยเหลือบุคคลที่ลำบาก ร่วมกิจกรรมกับ

ชุมชน มีจิตอาสา เสียสละก่อให้เกิดปัจจัยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเป็นประโยชน์ต่อสังคม สุขภาวะทางปัญญา มีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจของตนเองให้เกิดความรู้แจ้งเห็นจริงของชีวิตและใช้ความรู้นั้นในการแก้ไขปัญหา ทำให้เกิดสุขได้ เริ่มตั้งแต่การเรียนรู้เข้าใจศิลปวิทยา เรียนรู้ถูกต้องตามความเป็นจริงไม่บิดเบือนหรือเอนเอียงด้วยอคติ รู้จักแก้ไขปัญหาและทำการให้สำเร็จตามแนวทางแห่งเหตุและปัจจัย

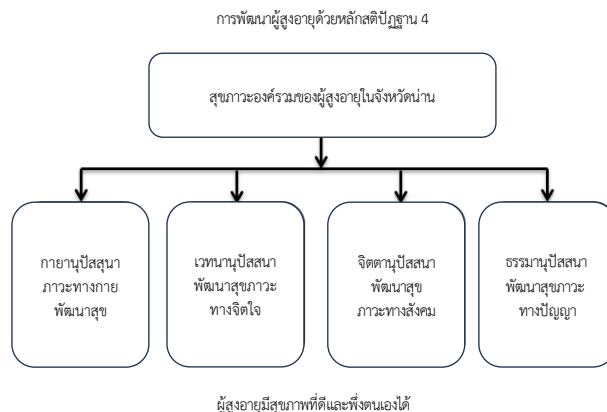
2. การเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุด้วยหลักสติปัฏฐาน 4 การเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ที่จะทำให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในช่วงวัยได้อย่างมีความสุขและเข้าใจความเป็นจริงที่ปรากฏ การนำเอาหลักสติปัฏฐาน 4 มาใช้กับการฝึกปฏิบัติอบรมผู้สูงอายุทำให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าใจในความเป็นสังคม เข้าใจกับสภาวะความเป็นจริง ด้วยความเข้าใจว่า กายของเราตั้งแต่ศีรษะจรดปลายเท้า นับตั้งแต่อวัยวะภายนอกและอวัยวะภายในไม่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของใครทั้งสิ้น เวทนา มีสติเข้าไปกำหนดการเสวยอารมณ์ เป็นสุขบ้างเป็นทุกข์บ้าง หรือไม่ใช่สุขไม่ใช่ทุกข์ (การรู้สึกเฉย) ที่มีอยู่ในตนเองและผู้อื่น การรู้สึกที่เฉยนั้น ถ้าไม่ใช่เฉยของพระอรหันต์ก็จะมีโมหะครอบงำ เมื่อมีสติเข้าไปกำหนดเวทนาจะได้เห็นว่า อารมณ์สุขอารมณ์ทุกข์นั้น มีความไม่เที่ยง เมื่อมีความไม่เที่ยงแล้วก็สร้างความทุกข์ให้ อะไรก็ตามที่หมุนเวียนอยู่ เรียกว่า ทุกข์ จิตมีสติเข้าไปกำหนดความนึกคิดที่เข้าไปรู้อารมณ์ ดีบ้างชั่วบ้าง ที่มีอยู่ในตนเองและผู้อื่น เมื่อเจริญสติเข้าไปกำหนดจิต เพื่อให้เห็นว่าจิตของเรานั้นไม่เที่ยง รู้อารมณ์อยู่ตลอดเวลา ธรรม เจริญสติเข้าไปกำหนดธรรมชาติทุกอย่าง ซึ่งมีทั้งดีทั้งชั่วเป็นสิ่งที่กันจิตมิให้บรรลุความดีทั้งในตนเองและผู้อื่น เพราะมีการปรุงแต่งสังขารธรรมเข้าไปอยู่ตลอดเวลา เรียกว่า มีอวิชชา จึงจะต้องรู้ว่าสิ่งที่มากระทบทางทวารทั้ง 6 นั้น ลักแต่ว่า เป็นการทำงานของรูปของนาม หาใช่มีตัวตนของใครอย่างใดไม่ สติจึงเป็นองค์ธรรมที่สำคัญและมีประโยชน์มากในทุกกรณี ที่สามารถนำมาใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยมีสติตามทันขณะปัจจุบัน และใช้ความคิดอย่างมีปัญญาเข้ามาร่วมด้วยซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2548) ที่กล่าวว่า ให้รู้เข้าใจมองเห็นตามเป็นจริงที่จะทำให้ปรับปรุงทุกอย่างทุกด้านอย่างถูกต้องได้ผล จนหลุดพ้นจากปัญหาดับทุกข์ได้ ทำให้เป็นอิสระ สดใสเบิกบาน สุขสงบอย่างแท้จริง เรียกว่า ปัญหา คือ โยนิโสมนสิการที่คิดแบบอยู่กับปัจจุบัน หลักปฏิบัติ คือ การเอาร่างกายเป็นที่ตั้งแห่งสติ และใช้วิธีของโยนิโสมนสิการที่คิดแบบอยู่กับปัจจุบัน เพื่อจะยึดหรือเหนี่ยวรั้งจิตใจไว้ในปัจจุบันให้ได้ ดังนั้นสติจะสามารถดึงปัญญามาใช้ได้ทันเวลาทุกครั้ง ทำให้การดำเนินชีวิตไม่เกิดความผิดพลาด เพราะจิตจะมีสติช่วยกำกับให้ตามทันกับขณะปัจจุบันเสมอการดำเนินชีวิตหรือการประพฤติปฏิบัติโดยมีสติกำกับอยู่เสมอนี้ เรียกอุปมาหรือความไม่ประมาท

ซึ่งเป็นการอยู่โดยไม่ขาดสติ อยู่ด้วยความระมัดระวังเสมอ ไม่ยอมพลาดโอกาสสำหรับความเจริญก้าวหน้า

3. การพัฒนาสุขภาวะองค์รวมด้วยหลักสติปัฏฐาน 4 ของผู้สูงอายุ สุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุที่ได้รับการพัฒนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา เป็นการพัฒนาสุขภาวะที่ทำให้เกิดความยั่งยืนด้านการปฏิบัติที่ประกอบไปด้วย สติสัมปชัญญะ มีความระลึกได้อยู่เสมอในทุกอิริยาบถ ไม่ว่าจะเป็นขณะยืน เดิน นั่ง และนอน ทำให้ทุกขณะมีสติอยู่กับตัวตลอดเป็นผลทำให้ดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต นอกจากนั้นยังทำให้ผู้สูงอายุมีทัศนคติและมุมมองต่อโลกไปในเชิงบวก มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองที่เคยเอาแต่ใจ ชอบกล่าวว่าให้กับบุตรหลาน มาเป็นความเข้าใจและปรับตัวเองให้เข้ากับบริบทสังคมให้ได้ ก่อให้เกิดสังคมที่เกื้อกูลกัน บุคคลที่พัฒนาแล้วย่อมไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ผู้ที่เจริญสติย่อมเป็นผู้ที่มีจิตใจอ่อนโยน มีเมตตา มีคุณธรรม มีสติในการคิด พูด ทำเสมอ ไม่กระทำสิ่งใดด้วยความประมาท เป็นผู้รักษาทั้งตนเอง ครอบครัว และสังคม สอดคล้องกับพรรณราย รัตนไพฑูรย์ (2544) ที่พบว่ามหาสติปัฏฐาน 4 เป็นทางออกที่จะนำไปสู่การรู้แจ้งสัจธรรม บรรลุนิพพานซึ่งเป็นภาวะหมดกิเลสอันเป็นจุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา จึงทำให้เป็นสังคมที่มีอิสรภาพและสันติสุข ผู้เจริญสติเป็นผู้ที่ฝึกความเข้มแข็งของจิตใจ ทำให้เกิดการสร้างเสริมความรู้และพัฒนาปัญญา จนสามารถตระหนักถึงโทษภัยของการยึดมั่นถือมั่น ให้เห็นคุณค่าของการปล่อยวาง ปลดปล่อยชีวิตให้เป็นอิสระ ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องซึ่งประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา อันเป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนกัน สร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล มีอิสรภาพและสันติ

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

สุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุประกอบด้วยสุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางจิตใจ สุขภาวะทางสังคม และสุขภาวะทางปัญญาซึ่งสุขภาวะที่กล่าวมานี้มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต หากจะให้ความสมบูรณ์สุขภาวนั้นต้องเกิดจากภายในของผู้สูงอายุเอง การนำหลักสติปัฏฐาน 4 มาเสริมสร้างสุขภาวะให้กับผู้สูงอายุเป็นแนวทางที่จะทำให้เกิดสุขภาวะที่ยั่งยืนมีความเข้าใจตนเองและผู้อื่นได้เป็นอย่างดี จะช่วยเป็นการสร้างมิตรหรือยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้สูงอายุในการที่ต้องเผชิญกับสภาวะที่เปลี่ยนแปลงไปและต้องประสบกับปัญหาทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ เช่น เจ็บป่วย ซึมเศร้า เช่นนั้นแล้ว จึงนำหลักทางพระพุทธศาสนา คือ การเจริญวิปัสสนาตามแนวทางสติปัฏฐาน 4 มาปรับใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวม ทำให้เสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุ โดยสามารถกล่าวได้ดังนี้

1. สติกับสุขภาวะทางกาย สติเมื่อฝึกดีแล้วจะช่วยให้สุขภาพร่างกายแข็งแรง สมบูรณ์ มีความเข้มแข็ง หนักแน่นมั่นคง สงบ กระปรี้กระเปร่า เนื่องด้วยร่างกายและจิตใจมีความเชื่อมโยงต่อกันอาศัยกัน การเจริญสติช่วยให้กายและใจเชื่อมโยงกันอย่างสมดุล

2. สติกับสุขภาวะทางจิต การเจริญสติทำให้สุขภาพจิตสมบูรณ์ เป็นจิตที่มีความสุข กล่าวคือ มีจิตใจที่ร่าเริง เบิกบาน สดชื่น แจ่มใส เบาสบาย ผ่อนคลาย สงบ เป็นสุข ทำให้จิตใจผ่อนคลาย หายเครียด ไม่กระวนกระวาย หลุดจากความกลัดกลุ้มวิตกกังวล เป็นเครื่องพักผ่อนกาย เกิดความสงบ ใจสบายและมีความสุข

3. สติกับสุขภาวะทางสังคม บุคคลได้พัฒนาเต็มระบบแล้วทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และปัญญา จะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาสังคมต่อไป เพราะวาระระบบสัมพันธ์องค์รวมใหญ่เกิดจากการกระทำของตัวตัวบุคคลอันบุคคลที่พัฒนาแล้วจะเป็นทรัพยากรที่มี

4. สติกับสุขภาวะทางปัญญา การฝึกอบรมจิตทำให้มีการพัฒนา โดยใช้หลักโยนิโสมนสิการมองสิ่งทั้งหลายตามเหตุปัจจัย มองชีวิตและโลกตามความเป็นจริง เข้าใจทำให้ไม่ยึดมั่นถือมั่น ไม่หวั่นไหวอยู่ในโลกได้แต่ไม่ติดโลก แก้ไขปัญหาต่าง ๆ และดับทุกข์ได้ มีจิตที่สงบ ผ่อนคลาย ซึ่งส่งผลให้สมองโปร่งโล่งเบา และทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้เกิดความเห็นถูก คือ สัมมาทิฐิ ทำให้การดำเนินชีวิตถูกต้อง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กระทรวงสาธารณสุขควรร่วมกันจัดตั้งศูนย์ประสานถ่ายโอนภารกิจระดับจังหวัด เพื่อเป็นกลไกกลางในการแก้ไขปัญหาด้านบุคลากร งบประมาณ และการประสานงานระหว่างหน่วยงาน

2. องค์การบริหารส่วนจังหวัดควรกำหนดแนวทางการบริหารงานโดยบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 กับวงจร PDCA เพื่อส่งเสริมแรงจูงใจในการทำงานของบุคลากรและเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการภารกิจสุขภาพอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรจัดอบรมวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 อย่างต่อเนื่องโดยเปิดเป็น코스 กลางของการอบรม เพื่อให้ผู้สูงอายุและผู้สนใจได้เลือกช่วงวันเวลาในการปฏิบัติที่เหมาะสมหรือสะดวกต่อตนเองในการปฏิบัติ พร้อมทั้งมีการประชาสัมพันธ์การปฏิบัติให้สามารถรับรู้ได้ทุกช่องทาง

2. ควรมีหน่วยงาน หรือวัดประจำจังหวัดเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการอำนวยความสะดวกและจัดการปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐาน 4 เพื่อกำกับติดตาม วางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบเพราะหน่วยงานหรือวัดที่ดำเนินการนี้จะเป็นหน่วยงานหลักที่ส่งเสริมให้มีการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอและเกิดความยั่งยืน

3. ควรสร้างเครือข่ายในการเผยแผ่หลักการพัฒนาสุขภาพะองค์รวมของผู้สูงอายุตามหลักสติปัฏฐาน 4 ทั้งในระดับหน่วยงาน วัด ศาสนสถาน และสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด อำเภอ ตำบล เพื่อเป็นการส่งเสริมให้มีการใช้หลักสติปัฏฐาน 4 มาพัฒนาสุขภาพะองค์รวมของผู้สูงอายุภายในจังหวัดน่าน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ผลการวิจัยนี้ สามารถนำไปต่อยอดงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสุขภาพะองค์รวมด้วยหลักสติปัฏฐาน 4 กับกลุ่มวัยทำงานและกลุ่มเยาวชนในการดำเนินชีวิตอย่างมีสติ

2. สามารถนำผลการวิจัยมาต่อยอดทางการศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้อการใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อเกิดกระบวนการและองค์ความรู้ใหม่ ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กัตติกา ณะขว้างและคณะ. (2555). การพัฒนาและทดสอบประสิทธิผลของโปรแกรมการออกกำลังกายด้วยการรำไม้พลองประยุกต์กับการฟ้อนมอญเชิงเมืองน่านต่อสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ. *วารสารสภากาชาดไทย*, 27(2), 81-93.
- ถวิล ธาราโรจน์ และคณะ. (2541). *จิตวิทยาทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ์.
- พรรณราย รัตน์ไพฑูรย์. (2544). *การศึกษาวิธีปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 : ศึกษาแนวการสอนของพระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิริ)* (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2548). สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ. *วารสารพุทธจักร*, 59(11), 5-10.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาฯ เติปีฎก 2500*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศรีเรือน แก้วกังวาน. (2540). *จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย เล่ม 2 วัยรุ่น-วัยสูงอายุ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานสถิติจังหวัดน่าน. (2566). *ข้อมูลการปกครอง*. สืบค้น 25 พฤศจิกายน 2566, จาก <http://www.nan.go.th/about-article/6/>

การรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหาร
องค์การบริหารส่วนตำบลเสี้ยว อำเภอมือง จังหวัดเลย*
PUBLIC PERCEPTION TOWARDS THE ADMINISTRATION BY
ADMINISTRATORS OF SAEO SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE
ORGANIZATION, MUEANG DISTRICT, LOEI PROVINCE

วุฒินันต์ โอCHAROS, อัจฉรวรรณ ไชยะเชียว, ธงชัย สิงอุตม

Wuttinun Ocharos, Acharawan Jaiyakiew, Thongchai Singudom

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: lhekocharos@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเสี้ยว อำเภอมือง จังหวัดเลย 2. เปรียบเทียบการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเสี้ยว อำเภอมือง จังหวัดเลย โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 3. นำเสนอการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเสี้ยว อำเภอมือง จังหวัดเลย โดยประยุกต์ตามหลักพุทธธรรม ดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.842 วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบค่าที (T-Test) ในกรณีที่ตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบสมมติฐานค่าเอฟ (F-Test) ในกรณีที่ตัวแปรต้นสองกลุ่มขึ้นไป ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD : Least-Significant Different) การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการรับรู้ของประชาชนต่อการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเสี้ยว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็อยู่ในระดับมากทุกด้าน 2. การเปรียบเทียบตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา และอาชีพ พบว่าไม่มีความแตกต่างของการรับรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ

0.05 3. การบริหารงานโดยประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม หลักอิทธิบาท 4 พบว่า ผู้บริหารควรมีฉันทะ คือ ตั้งใจจริงและโปร่งใสในการทำงาน วิริยะ คือ ความขยันในการลงพื้นที่และพัฒนาการบริการ จิตตะ คือ เอาใจใส่ ติดตามงาน และรับฟังปัญหาอย่างต่อเนื่องและวิมังสา คือ การคิดวิเคราะห์อย่างรอบคอบและตัดสินใจอย่างโปร่งใส ซึ่งสามารถส่งเสริมธรรมาภิบาลและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การบริหารงาน; การรับรู้; หลักธรรมาภิบาล; อิทธิบาท 4

Abstract

This research article aims to 1. study the level of public perception towards the administration of the Seow Subdistrict Administrative Organization, Mueang District, Loei Province, 2. compare the public perception towards the administration of the Seow Subdistrict Administrative Organization, Mueang District, Loei Province, classified by personal factors, and 3. present the public perception towards the administration of the Seow Subdistrict Administrative Organization, Mueang District, Loei Province, by applying Buddhist principles. The research was conducted using a mixed-methods approach. The quantitative research utilized a questionnaire with a reliability score of 0.842, analyzing data by calculating frequency, percentage, mean, standard deviation, and conducting t-tests for two groups of independent variables, and F-tests for two or more groups of independent variables using One-Way ANOVA and Least-Significant Difference (LSD) for pairwise comparisons. The qualitative research employed in-depth interviews with 10 key informants, analyzing data through descriptive methods.

The research findings indicate that 1. the overall level of public perception regarding the administration of the Subdistrict Administrative Organization (SAO) is high, and when considered in detail, it is high in all aspects. 2. The comparison based on personal factors such as gender, age, education, and occupation shows no statistically significant differences in perception at the 0.05 level. 3. The administration using Buddhist principles, specifically the Four Bases of Power, reveals that the administrators should possess Chanda (intention and transparency in work), Viriya (diligence in fieldwork and service development), Citta (attention to tasks, continuous

follow-up, and listening to problems), and Vimamsa (careful analysis and transparent decision-making), which can effectively promote good governance and enhance the quality of life for local residents.

Keywords: Administration; Perception; Good Governance; Iddhipada 4

บทนำ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาท้องถิ่นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม มีบทบาทที่สำคัญต่อการบริหารงานในท้องถิ่น เพราะถ้าท้องถิ่นใดมีเทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบลที่ดี ปฏิบัติงานโดยยึดหลักผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นเป็นหลัก ประชาชนในท้องถิ่นแห่งนั้นก็จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แต่ในทางตรงกันข้าม หากท้องถิ่นใดมีเทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบลที่ไม่ดี ปฏิบัติงานโดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น ประชาชนในท้องถิ่นแห่งนั้นก็ย่อมไม่มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นอย่างแน่นอน ซึ่งไม่เป็นไปตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ที่ได้กำหนดเป้าหมายของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีไว้ว่าจะต้องให้ประโยชน์สุขแก่ประชาชน พร้อมทั้งเกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ ให้มีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ อีกทั้งลดขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เกินความจำเป็น เพื่ออำนวยความสะดวกในด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการ ด้านช่องทางการให้บริการ ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และได้รับการตอบสนองความต้องการ รวมทั้งมีการประเมินผลการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอ (สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, 2565)

องค์การบริหารส่วนตำบลเสี้ยว อำเภอเมือง จังหวัดเลย เป็นหนึ่งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาในพื้นที่ตำบลเสี้ยว ภายใต้บริบททางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่มีความเฉพาะตัวของจังหวัดเลย การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วส่งผลให้ความคาดหวังของประชาชนต่อการบริการสาธารณะและการบริหารงานของท้องถิ่นเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากการประจักษ์จริงว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวนมากสามารถแสดงศักยภาพในการจัดบริการสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณภาพ และตอบสนองต่อความจำเป็นพื้นฐานของประชาชนได้เป็นอย่างดี แต่ยังมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาในด้านคุณภาพการบริหารจัดการองค์กร เพื่อยกระดับการให้บริการสาธารณะให้มีมาตรฐาน และสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างทั่วถึงและยั่งยืนยิ่งขึ้น (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย, 2564)

แม้ว่าหลักการของการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นจะมุ่งเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วม และตรวจสอบการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบลได้ แต่ในทางปฏิบัติยังคงพบปัญหา และข้อจำกัดหลายประการที่ส่งผลต่อการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล เสี้ยว อำเภอมือง จังหวัดเลย ซึ่งเผชิญกับความท้าทายในการสื่อสารข้อมูลข่าวสารการบริหารงานสู่ประชาชนได้อย่างทั่วถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนอาจยังไม่ครอบคลุม เท่าที่ควร ปัญหาเหล่านี้อาจนำไปสู่ความไม่เข้าใจ ความคลางแคลงใจ หรือการรับรู้เชิงลบ เกี่ยวกับประสิทธิภาพและความโปร่งใสในการบริหารงาน ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อความร่วมมือในการพัฒนาท้องถิ่น การแก้ไขปัญหาเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยใช้หลักอิทธิบาท 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เน้นการปฏิบัติเพื่อความสำเร็จในการทำงาน ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา (อภิ.วิ. 35/431/342) หลักอิทธิบาท 4 นี้ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานภาครัฐและเอกชนอย่างแพร่หลาย เนื่องจากเป็นหลักการที่ส่งเสริมให้เกิดการทำงานอย่างมีคุณภาพ มีความรับผิดชอบ และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในบริบทของการบริหารงานท้องถิ่น

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาล มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ โดยการรับรู้เป็นกระบวนการที่ประชาชนตีความข้อมูลข่าวสาร หรือประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานรัฐ และนำมาประเมินหรือแสดงทัศนคติ เช่น ความพึงพอใจ ความเชื่อมั่น หรือการยอมรับ (Kotler & Keller, 2016) ขณะที่หลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วยองค์ประกอบ เช่น ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม และความเสมอภาค (World Bank, 1992) ซึ่งเป็นมาตรฐานในการประเมินการบริหารงานของภาครัฐที่ดีและเป็นที่ยอมรับในระดับสากล

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเสี้ยว อำเภอมือง จังหวัดเลย
2. เพื่อเปรียบเทียบการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเสี้ยว อำเภอมือง จังหวัดเลย โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อนำเสนอการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเสี้ยว อำเภอมือง จังหวัดเลย โดยประยุกต์ตามหลักพุทธธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป มีภูมิลำเนาอยู่ในตำบลเสี้ยว อำเภอมือง จังหวัดเลย จำนวน 2,934 คน

2.2 คำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาร์เยมานเน่ (ปัญญาคัลยเดช, 2560) ได้กลุ่มตัวอย่าง เท่ากับ 353 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเสี้ยว อำเภอมือง จังหวัดเลยจำนวน 10 รูปหรือคน โดยแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม กลุ่มละ 2 รูปหรือคน ประกอบด้วย กลุ่มพระสงฆ์ฆาติการ กลุ่มผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐศาสตร์ กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น กลุ่มผู้นำท้องถิ่น และกลุ่มผู้นำชุมชน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับ การรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเสี้ยว อำเภอมือง จังหวัดเลย ตามหลักอิทธิบาท 4 ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับ การรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเสี้ยว อำเภอมือง จังหวัดเลย ตอนที่ 4 แบบสอบถามปลายเปิด ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค พร้อมทั้งข้อเสนอแนะหาค่าดัชนีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของแต่ละข้อ (Index of Item - Objective Congruence : IOC) ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.80 ถึง 1.0 ค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถาม (Try Out) เท่ากับ 0.842

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เกี่ยวกับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเสี้ยว อำเภอมือง จังหวัดเลย จำนวน 10 รูปหรือคน โดยแบ่งเป็นกลุ่ม จำนวน 5 กลุ่ม กลุ่มละ 2 รูปหรือคน ประกอบด้วย กลุ่มพระสงฆ์ฆาติการ

กลุ่มผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐศาสตร์ กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น กลุ่มผู้นำท้องที่ และกลุ่มผู้นำชุมชน ผู้วิจัยคัดเลือกโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งและสะท้อนความคิดเห็นในหลากหลายมิติ การเลือกผู้ให้ข้อมูลจากหลากหลายกลุ่มทำให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมทั้งมิติทางสังคม วัฒนธรรม การเมืองและการบริหารงานท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยให้ผลการวิจัยมีความลึกซึ้งและสามารถสะท้อนภาพรวมของการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเสี้ยวได้อย่างชัดเจนและรอบด้าน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับประชาชนในพื้นที่ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 353 ชุด ได้รับแบบสอบถามกลับ 353 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เกี่ยวกับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเสี้ยว อำเภอเมือง จังหวัดเลย จำนวน 10 รูปหรือคน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคม สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ทดสอบสมมติฐาน เพื่อเปรียบเทียบการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเสี้ยว อำเภอเมือง จังหวัดเลย โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้คือการทดสอบค่าที (T-Test) ในกรณีตัวแปรอิสระสองกลุ่มและการทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA)

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยทำวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. ระดับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเสี้ยว อำเภอเมือง จังหวัดเลย โดยภาพรวม อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}=3.84$, $S.D.=0.16$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ข้อที่ 4 หลักความรับผิดชอบ ($\bar{X}=3.91$, $S.D.=0.35$) รองลงมา ข้อที่ 3

หลักการมีส่วนร่วม ($\bar{X}=3.88$, S.D.=0.31), ข้อที่ 2 หลักความโปร่งใส ($\bar{X}=3.85$, S.D.=0.36), ข้อที่ 6 หลักคุณธรรม ($\bar{X}=3.81$, S.D.=0.36), ข้อที่ 5 หลักความคุ้มค่า ($\bar{X}=3.80$, S.D.=0.34) และ ข้อที่ 1 หลักนิติธรรม ($\bar{X}=3.78$, S.D.=0.41) ตามลำดับ

2. ระดับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเสี้ยว อำเภอมือง จังหวัดเลย ตามหลักอิทธิบาท 4 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.83$, S.D.=0.25) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ข้อที่ 3 จิตตะ การเอาใจใส่ในการทำงาน ($\bar{X}=3.87$, S.D.=0.48) รองลงมา ข้อที่ 1 ฉันทะ ตั้งใจจริงในการทำงาน ($\bar{X}=3.84$, S.D.=0.45) ข้อที่ 2 วิริยะ ความขยันหมั่นเพียร ($\bar{X}=3.81$, S.D.=0.45) และ ข้อที่ 4 วิมังสา การวิเคราะห์อย่างรอบคอบ ($\bar{X}=3.80$, S.D.=0.47) ตามลำดับ

3. การเปรียบเทียบการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเสี้ยว อำเภอมือง จังหวัดเลย 1. ประชาชนที่มีเพศแตกต่างกัน การรับรู้ที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเสี้ยว อำเภอมือง จังหวัดเลย ไม่แตกต่างกัน ($t=-1.566$, Sig.=0.118) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย 2. ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกัน การรับรู้ที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเสี้ยว อำเภอมือง จังหวัดเลย ไม่แตกต่างกัน ($F=1.535$, Sig.=0.192) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย 3) ประชาชนที่มีการศึกษาแตกต่างกัน การรับรู้ที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเสี้ยว อำเภอมือง จังหวัดเลย ไม่แตกต่างกัน ($F=1.645$, Sig.=0.179) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย 4. ประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกัน การรับรู้ที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเสี้ยว อำเภอมือง จังหวัดเลย ไม่แตกต่างกัน ($F=1.145$, Sig.=0.335) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

4. การรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเสี้ยว อำเภอมือง จังหวัดเลย โดยประยุกต์ตามหลักพุทธธรรม หลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ ตั้งใจจริงในการทำงาน การทำงานเพื่อประชาชนด้วย ความตั้งใจจริงและเต็มใจ ไม่ใช่แค่ตามหน้าที่ แต่เกิดจากความปรารถนาที่จะแก้ไขปัญหาและสร้างประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม วิริยะ ความขยันหมั่นเพียร ความมุ่งมั่นทุ่มเททำงานอย่างต่อเนื่อง ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค เพื่อพัฒนาตำบลเสี้ยวให้ก้าวหน้าในทุกมิติ และยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน การมีความเพียรในการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรม จิตตะ การเอาใจใส่ในการทำงาน การทำงานด้วย ความเอาใจใส่และมีจิตสำนึก

แห่งความผูกพัน ต่อความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ การให้ความสำคัญกับการรับฟังความคิดเห็นและตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างจริงจัง วิมังสา การวิเคราะห์อย่างรอบคอบ การใช้ปัญญาและการวิเคราะห์อย่างรอบคอบ ในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผนที่พิจารณาผลดีผลเสีย การประเมินผลการดำเนินงานเพื่อเรียนรู้และปรับปรุง

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเสี้ยว อำเภอมือง จังหวัดเลย การที่ประชาชนตำบลเสี้ยวรับรู้ว่าการบริหารงานของผู้บริหารอยู่ในระดับ มาก ทุกด้านนั้น เป็นผลมาจากการที่ผู้บริหารยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาล ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการบริหารงานที่ดีในท้องถิ่น การบริหารที่เน้นความใกล้ชิดกับประชาชน การสื่อสารที่ชัดเจน การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม ทำให้เกิดความไว้วางใจ และส่งผลให้ประชาชนรับรู้ถึงความตั้งใจในการทำงานของผู้บริหารอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสมพร กลยาโณ (2566) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงาน ของผู้บริหารท้องถิ่นในอำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า ระดับประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นในอำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับมาก แนวทางการบริหารจัดการที่สำคัญเพื่อรักษาและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้สูงขึ้น มีดังนี้ ด้านการบริหารจัดการ ผู้บริหารควรเน้นการควบคุมดูแลและปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี โดยมุ่งเน้นทั้งปริมาณและคุณภาพของงาน ด้านสัมฤทธิ์ผลของงาน ผู้บริหารควรมีวัตถุประสงค์ในการปรับปรุงคุณภาพที่แน่นอนและชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของเสาวนารถ เล็กเลสินธุ์ (2561) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้บริหารตามความคิดเห็นของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด นนทบุรี ค่าเฉลี่ยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับ มาก โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านงบประมาณ ด้านการจัดบุคคลเข้าทำงาน ด้านการประสานงาน ด้านการวางแผน ด้านการรายงานผลการปฏิบัติงาน ด้านการสั่งการหรืออำนวยการ และด้านการจัดองค์การ ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของพระจอม จารุณโณ (2556) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพของผู้บริหารในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล บ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ผลการผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพของผู้บริหารในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านม่วง ประชาชนมีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน

ประชาชนขาดการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความยากจนที่องค์การบริหารส่วนตำบลจัดขึ้น นโยบายต่าง ๆ ถูกกำหนดจากบนลงล่างซึ่งเป็นนโยบายที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการและสภาพปัญหาของประชาชนในพื้นที่

2. การเปรียบเทียบการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเสี้ยว อำเภอมือง จังหวัดเลย โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ผลการเปรียบเทียบการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเสี้ยว อำเภอมือง จังหวัดเลย โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มี เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ต่างกัน การรับรู้ที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเสี้ยว อำเภอมือง จังหวัดเลย ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย การที่การรับรู้ของประชาชนมีลักษณะคล้ายคลึงกันในทุกกลุ่มสะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริหารมีแนวทางการบริหารงานที่ชัดเจน สามารถสื่อสารหรือดำเนินงานได้อย่างทั่วถึงในระดับชุมชน มีช่องทางการสื่อสารที่ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงได้เท่าเทียมกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาชินวัฒน์ ธมมเสฏฐโธ (2557) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองสามพราณ อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองสามพราณ อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน โดยรวมไม่แตกต่างกัน ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระสุรวิทย์ คุณยุตโต (2557) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลโคกหินแฮ่ อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตาม หลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกหินแฮ่ อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพ อาชีพ วุฒิการศึกษา พบว่าประชาชนมีความคิดเห็น ต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกหินแฮ่ อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนมโดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของพระปณณ สุกสีโล (2564) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลรั้วใหญ่ อำเภอมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลรั้วใหญ่ อำเภอมือง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้แตกต่างกัน ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตาม หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลรั้วใหญ่อำเภอมือง จังหวัด

สุพรรณบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

3. การบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเสี้ยว อำเภอมือง จังหวัดเลย โดยประยุกต์ตามหลักพุทธธรรม การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบันจำเป็นต้องอาศัยหลักธรรมาภิบาลและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและการยอมรับจากประชาชน หลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย

1. หลักฉันทะ ตั้งใจจริงในการทำงาน ผู้บริหารควรแสดงเจตนารมณ์และความตั้งใจจริงในการทำงาน โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอนของการบริหาร
2. หลักวิริยะ ความขยันหมั่นเพียร ผู้บริหารต้องทำงานอย่างต่อเนื่อง เชิงรุก ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค รายงานความคืบหน้าอย่างสม่ำเสมอ
3. หลักจิตตะ การเอาใจใส่ในการทำงาน ผู้บริหารควรแสดงความใส่ใจในทุกรายละเอียดของการบริหาร
4. หลักวิมังสา การวิเคราะห์อย่างรอบคอบ ผู้บริหารต้องตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ มีการเปิดเผยผลการวิเคราะห์อย่างโปร่งใส ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของพระปลัดสุพจน์ สุเมโธ (2565) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแบบการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาประยุกต์ตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า แนวทางในการประยุกต์หลักพุทธธรรมได้ ดังนี้ หลักฉันทะ ตั้งใจจริงในการทำงาน ผู้บริหารควรแสดงเจตนารมณ์และความตั้งใจจริงในการทำงาน โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอนของการบริหาร พร้อมสื่อสารอย่างโปร่งใส เข้าถึงง่าย และลงพื้นที่รับฟังประชาชนด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของนิพนธ์ โอภาษ (2557) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 ขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยถั่วเหนือ อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลควรมีการสำรวจความต้องการของประชาชนในพื้นที่เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการกำหนดเป็นนโยบาย การบริหารงานควรนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือหลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ตั้งใจรับรู้ในสิ่งที่ทำ) และวิมังสา (ความไตร่ตรอง) มาประยุกต์ใช้ทั้งการบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน เพื่อให้การบริหารเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของปรีดี พรหมลักษ์ (2566) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในกลุ่มคุณภาพการศึกษาก่อน-นาแซม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านการบริหารงานตามหลักฉันทะ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความมุ่งมั่นตั้งใจ รู้จักวิเคราะห์จัดทำหลักสูตรไปใช้ในการเรียนรู้และจัดกระบวนการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. ด้านการบริหารงานตามหลักวิริยะ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความตั้งใจที่จะ

ดำเนินงานวิชาการด้วยความเพียรพยายาม 3. ด้านการบริหารงานตามหลักจิตตะ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีใจจดจ่อต่อการส่งเสริมครูให้ทุ่มเทและมีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่หลักและหน้าที่เสริมให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 4. ด้านการบริหารงานตามหลักวิมangsa ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความรอบคอบ ไตร่ตรองการปฏิบัติงาน ในด้านของการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา ว่ามีความสอดคล้องกับบริบท และความสามารถของผู้เรียนหรือไม่

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

หลักนิติธรรม การบริหารงานต้องดำเนินการภายใต้กรอบกฎหมายที่ชัดเจน โปร่งใส ไม่ใช้อำนาจตามอำเภอใจ หลักความโปร่งใส มีกลไกที่ชัดเจนในการตรวจสอบการดำเนินงาน เปิดเผยข้อมูลแก่สาธารณะ มีการจัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี หลักการมีส่วนร่วม เคารพในศักดิ์ศรีและสิทธิของประชาชนในการร่วมกำหนดทิศทางและตัดสินใจในเรื่องที่มีผลกระทบต่อกระดำเนินชีวิต หลักความรับผิดชอบต่อสังคม ผู้บริหารต้องตระหนักถึงหน้าที่ในการให้บริการประชาชนด้วยความใส่ใจ มีความกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาของชุมชนอย่างรวดเร็ว หลักความคุ้มค่า มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรทุกประเภทอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลักคุณธรรม ผู้บริหารและบุคลากรต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต ในการยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริต ให้บริการอย่างเท่าเทียมไม่เลือกปฏิบัติ หลักอิทธิบาท 4 สามารถนำมา

ประยุกต์ใช้ในการบริหารเพื่อเสริมสร้างการรับรู้และการยอมรับจากประชาชน การทำงานด้วย ฉันทะ ตั้งใจจริงในการทำงาน จะช่วยให้ผู้บริหารมีความกระตือรือร้นในการพัฒนาท้องถิ่น วิริยะ ความขยันหมั่นเพียร การสื่อสารและรับฟังประชาชนจะช่วยลดช่องว่างระหว่างภาครัฐและประชาชน จิตตะ การเอาใจใส่ในการทำงาน จะนำไปสู่การแก้ไขที่ตรงจุด และสุดท้าย วิมังสา การวิเคราะห์อย่างรอบคอบ จะช่วยให้การบริหารมีประสิทธิภาพ และเกิดการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเลี้ยวควรกำหนดให้การบริหารงานทุกด้านต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับอย่างเคร่งครัด มีกลไกการใช้กฎระเบียบที่เป็นมาตรฐานเดียวกันไม่เลือกปฏิบัติ
2. ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเลี้ยวควรมีแผนการสื่อสารเชิงรุกเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนเกี่ยวกับนโยบาย เป้าหมาย ทิศทางการดำเนินงานและโครงการต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอและทั่วถึง พร้อมทั้งส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง
3. ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเลี้ยวควรมีแนวทางการจัดทำแผนงานและงบประมาณที่มุ่งเน้นการตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชนเป็นหลัก โดยผ่านกระบวนการรับฟังความคิดเห็นอย่างรอบด้าน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. องค์การบริหารส่วนตำบลเลี้ยวควรจัดทำเอกสารและสื่อประชาสัมพันธ์ เช่น แผ่นพับ อินโฟกราฟิก วิดีโอสั้น ที่สรุปกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับสำคัญ ขั้นตอนการขอรับบริการ สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ รวมถึงช่องทางการร้องเรียนและการตรวจสอบการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย และเผยแพร่ผ่านช่องทางที่หลากหลาย เช่น เว็บไซต์ Facebook Line กลุ่มหมู่บ้าน บอร์ดประชาสัมพันธ์
2. องค์การบริหารส่วนตำบลเลี้ยวควรจัดตั้งช่องทางการรับฟังความคิดเห็นและเรื่องร้องเรียนที่หลากหลายและเข้าถึงง่าย เช่น ตู้รับฟังความคิดเห็นในชุมชน ระบบร้องเรียนออนไลน์ผ่านเว็บไซต์ สายด่วนองค์การบริหารส่วนตำบล และกำหนดผู้รับผิดชอบและกรอบเวลาที่ชัดเจนในการตอบกลับและแจ้งความคืบหน้าการดำเนินการ

3. องค์การบริหารส่วนตำบลเลี้ยวควรจัดประชุมประชาคมระดับหมู่บ้านและระดับตำบลอย่างน้อยไตรมาส ละ 1 ครั้ง เพื่อรายงานผลการดำเนินงาน รับฟังปัญหาความต้องการ ข้อเสนอแนะ และเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมตัดสินใจในโครงการพัฒนาที่สำคัญ โดยมีผู้บริหารและหัวหน้าส่วนงานเข้าร่วมรับฟังและตอบข้อซักถามโดยตรง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาเปรียบเทียบการรับรู้ของประชาชนในพื้นที่อื่น การขยายขอบเขตการศึกษาไปยังพื้นที่อื่น ๆ เช่น อำเภอหรือจังหวัดที่มีลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบการรับรู้ของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นในเขตภูมิภาคต่าง ๆ และเข้าใจปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้เหล่านี้

2. ควรศึกษาต่อเนื่องเกี่ยวกับผลกระทบจากการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ เช่น การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาการศึกษาและสาธารณสุข หรือการพัฒนาสิ่งแวดล้อม เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานและความสุขหรือความพึงพอใจของประชาชนในท้องถิ่น

3. ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ของประชาชนกับตัวชี้วัดด้านประสิทธิภาพของการบริหาร เช่น ความพึงพอใจในการรับบริการ คุณภาพชีวิตของประชาชน หรือระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย. (2564). *รายงานผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย.
- นิพนธ์ โอภาษ. (2557). *การบริหารงานตามหลักกฤษฎีกา 4 ขององค์การบริหารส่วนตำบล ห้วยถั่วเหนือ อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปรีดี พรหมลาร์ภ. (2566). *การบริหารงานวิชาการตามหลักกฤษฎีกา 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในกลุ่มคุณภาพการศึกษากุด-นาแหม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1. วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ*, 3(8), 77-90.
- ปัญญา คล้ายเดช. (2560). *ระเบียบวิจัยทางรัฐศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). ขอนแก่น: หจก. ขอนแก่นการพิมพ์.

- พระจอม จารุณโณ. (2556). *ประสิทธิผลในการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระปลัดสุพจน์ สุเมธ. (2565). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแบบการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นใน อำเภอยะผิง จังหวัดกาฬสินธุ์* (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระปณณ สุภัสสโร. (2564). *การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลรั้วใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี* (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาชินวัฒน์ ธมฺมเสฏฺฐ. (2557) . *การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองสามพราณ อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม* (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมพร กลุยาโณ. (2566). *การประยุกต์หลักกัทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นในอำเภอนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ* (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสุรวิทย์ คุณยุตโต. (2557). *การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลโคกหินแฮ่ อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม* (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย. (2565). *รายงานผลการสำรวจความพึงพอใจของผู้รับบริการองค์การบริหารส่วนตำบลเสี้ยว อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลยประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565*. เลย: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- เสาวนารถ เล็กเลอสินธุ์. (2561). *ประสิทธิผลการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดนนทบุรี*. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี*, 12(28), 187-196.

- Kotler, P. & Keller, K. L. (2016). *Marketing Management* (15th ed.). Edinburgh: Pearson Education.
- World Bank. (1992). *Governance and development*. Washington, D.C.: World Bank.

การพัฒนาระบบปฏิบัติการฐานข้อมูลด้านการจัดการทรัพย์สิน
ของวัดในประเทศไทย*

DEVELOPMENT OF A DATABASE OPERATING SYSTEM FOR PROPERTY
MANAGEMENT OF MONASTERIES IN THAILAND

พระครูสังฆรักษ์เอกลักษณ์ อชิโต, พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกโร)

Phrakhrusangkharak Ekkalak Achito, Phraudomsittinayok (Kumphol Kunungkaro)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: 6401104008@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการในการจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย 2. พัฒนาระบบปฏิบัติการฐานข้อมูลสำหรับการจัดการทรัพย์สินของวัด และ 3. ประเมินประสิทธิภาพและความพึงพอใจของผู้ใช้งานต่อระบบที่พัฒนาขึ้น วิจัยดำเนินการวิจัยใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากพระภิกษุและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพย์สินของวัดจำนวน 390 รูปหรือคน ใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มในการเก็บข้อมูล จากนั้นพัฒนาระบบตามความต้องการของผู้ใช้และประเมินประสิทธิภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ 15 ท่าน รวมทั้งประเมินความพึงพอใจโดยผู้ใช้งาน 150 รูปหรือคน

ผลการวิจัยพบว่า 1. วัดส่วนใหญ่ยังใช้วิธีการจัดการทรัพย์สินแบบดั้งเดิม มีปัญหาการขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญและข้อจำกัดด้านเทคโนโลยี 2. ระบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 3 โมดูลหลัก ได้แก่ องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดศาสนสมบัติ วิธีจัดทำทะเบียนทรัพย์สิน และการลงทะเบียนทรัพย์สิน 3. ผลการประเมินพบว่าระบบมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับดีมาก (ค่าเฉลี่ย=4.65) และผู้ใช้งานมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย=4.54)

คำสำคัญ: การพัฒนา; การบริหารจัดการ; ทรัพย์สินของวัด; ประเทศไทย

Abstract

This research aimed to 1. study the current situation and needs in managing temple assets in Thailand, 2. develop a database operating system for temple asset management, and 3. evaluate the efficiency and user satisfaction of the developed system. The research methodology employed a research and development approach. Data were collected from 390 monks and personnel involved in temple asset management using questionnaires, in-depth interviews, and focus group discussions. The system was then developed based on user requirements. The system's efficiency was evaluated by 15 experts, and user satisfaction was assessed by 150 users.

The research findings revealed that: 1. Most temples still use traditional asset management methods, facing problems such as a lack of expertise and technological limitations. 2. The developed system consists of three main modules: knowledge about religious property management, methods for creating asset registries, and asset registration. 3. The evaluation results showed that the system's efficiency was at a very good level (mean=4.65), and user satisfaction was at the highest level (mean=4.54).

Keywords: Development; Management; Monastic Properties; Thailand

บทนำ

การจัดการทรัพย์สินของพระพุทธศาสนาในปัจจุบันเป็นหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติซึ่งมีอำนาจหน้าที่ดูแลเกี่ยวกับการศึกษา เสนอแนะในการวางระบบ กำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการปฏิบัติการจัดประโยชน์ศาสนสมบัติให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ดูแล รักษาและจัดการเกี่ยวกับนิติกรรมและสัญญา การจัดประโยชน์ศาสนสมบัติกลางและวัดร้างในส่วนกลาง รวมถึงการดูแล แนะนำและให้ความช่วยเหลือในการจัดการศาสนสมบัติของวัดที่มีพระสงฆ์ที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดประโยชน์ปฏิบัติงานร่วมกันหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือ ที่ได้รับมอบหมาย แบ่งงานภายในเป็น 2 งาน คือ 1. งานจัดการศาสนสมบัติกลางและวัดร้าง 2. งานจัดการศาสนสมบัติวัด (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2553)

วัด เป็นสิ่งที่สถาบันสงฆ์สังคมไทยเป็นเวลายาวนาน มีบทบาททั้งในด้านการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้งเป็นแหล่งศึกษาวิชาความรู้ เป็นโรงเรียนของชาวไทยมาโบราณกาล เป็นโรงพยาบาล เป็นที่พำนักพักใจ และเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม พระเดชพระคุณพระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) (2551) ได้ให้นิยามคำว่า วัด ไว้ในหนังสือ คำวัด ว่า เป็นคำที่ใช้เรียกสถานที่ทางพระพุทธศาสนาแต่โบราณ เป็นคำเรียกรวมที่ดินและอาคาร เช่น อุโบสถ วิหาร ศาลา กุฏิ ที่ตั้งอยู่บนที่ดินนั้นด้วย ที่ดินวัดและที่ซึ่งขึ้นต่อวัดตามกฎหมายของสงฆ์มี 3 ประเภท 1. ที่วัด หมายถึง ที่ดินที่วัดตั้งอยู่มีอาณาเขตเห็นชัด 2. ที่ธรณีสงฆ์ หมายถึง ที่อันเป็นสมบัติของวัดจะอยู่ที่ไหนก็ตาม 3. ที่กลบนา ที่ดินนี้ไม่ถาวรตัวพื้นดินถาวรแต่ผลประโยชน์ให้วัดหรือ พระศาสนา

ข้อเสนอแนะที่ควรนำมาใช้ได้ 1. นำเทคโนโลยีสมัยใหม่ และเทคนิคใหม่มาใช้ในการบริหารจัดการ ประโยชน์ เพื่อสามารถแก้ปัญหาได้รวดเร็วและตรงกับสภาพความเป็นจริง เช่น ใช้ระบบคอมพิวเตอร์จัดเก็บข้อมูล วางระบบจัดเก็บข้อมูล มีฐานข้อมูลที่ถูกต้องทันสมัยที่สามารถเรียกตรวจสอบ เพื่อวางแผนพัฒนาติดตามเร่งรัดค่าเช่าตลอดจน สัญญาต่าง ๆ ว่าสิ้นสุดสัญญาเวลาใดให้ได้ทันเหตุการณ์ 2. จัดให้มีการศึกษาวิจัย วิเคราะห์การจัดประโยชน์ ความพึงพอใจของผู้เช่าหรืออื่น ๆ เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาการจัดประโยชน์ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด และควรเสริมสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานจัดประโยชน์ ด้วยวิธีการต่าง ๆ อาทิ ให้โบนัส ค่าตอบแทนร้อยละ จากรายได้หรือสวัสดิการอื่น ๆ เช่น ที่พักเจ้าหน้าที่ 3. ควรจัดกิจกรรมหรือโครงการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจแก่ผู้เช่าในเรื่องกฎระเบียบการเช่าที่ดิน การปฏิบัติตน เช่น ทำเอกสารแจก หรือจัดโครงการเก็บค่าเช่าแบบสัญญา 4. ติดตามเร่งรัดสัญญาเช่าต่าง ๆ ที่ไม่เป็นธรรม เช่น การให้เช่าช่วง การต่อเติมอาคารสถานที่ผู้เช่าไม่ทำตามระเบียบการเช่า เป็นต้น 5. บริการชำระค่าเช่าของผู้เช่า ให้สะดวก รวดเร็วและเป็นธรรมในหลายช่องทาง เช่น ผ่านธนาคาร ร้านสะดวกซื้อ หรือบริการนอกสถานที่ (พระครูสุนทรวัชรกิจ (บุญธรรม ธมฺมโก), 2557) ส่วนที่จุดช่องว่างที่ยังขาดคือ การนำแอปพลิเคชัน (Applications) ที่เป็นระบบเพื่ออำนวยความสะดวกไปใช้ได้จริง ซึ่งจะสามารถตรวจสอบและทำงานด้านการจัดการทรัพย์สินในพระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบเพื่อสร้างกลไกในการเรียนรู้สำหรับพระสงฆ์ในยุคปัจจุบันและเพื่ออุดช่องว่างในการทำงานในการบริหารกิจการพระพุทธศาสนาด้านการจัดการทรัพย์สินในพระพุทธศาสนา เพื่อความเป็นระบบ โปร่งใส และตรวจสอบได้ ไม่เกิดข้อครหาหรือการร้องเรียนภายหลัง

ส่วนนวัตกรรมโดยภาพรวม หมายถึง ความคิด การปฏิบัติ หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ที่ยังไม่เคยมีใช้มาก่อน หรือเป็นการพัฒนาดัดแปลงมาจากของเดิมที่มีอยู่แล้ว ให้ทันสมัยและใช้ได้ดียิ่งขึ้น เมื่อนำนวัตกรรมมาใช้จะช่วยให้การทำงานนั้นได้ผลดีมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงกว่าเดิม ทั้งยังช่วยประหยัดเวลาและแรงงานได้ด้วยสิ่งสำคัญจะทำให้

เกิดการเปิดโลกทัศน์ที่ก้าวไกล มีพัฒนาอย่างไม่หยุดยั้ง แต่ไม่ทิ้งฐานเดิม คือ ฐานของหลักพระธรรมและพระวินัย และที่สำคัญการจะพัฒนาความคิดเชิงนวัตกรรมนั้น สิ่งสำคัญมากอันดับต้น คือ การสร้างเสริม บ่มเพาะ บุคลากรให้มีเข้าใจการคิดเชิงนวัตกรรมเห็นเป้าหมายวิสัยทัศน์แนวคิดในการสร้างองค์กรนวัตกรรมเช่นเดียวกับผู้นำในองค์กร จนสามารถพัฒนาการทำงาน กระบวนการทำงาน (Process Innovation) ให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องจนสามารถต่อยอดเป็นการพัฒนานวัตกรรมทางผลิตภัณฑ์หรือบริการ (Product/Service Innovation) และท้ายสุดคือการพัฒนานวัตกรรมรูปแบบธุรกิจใหม่ ๆ (Business Model Innovation) ได้แต่ในการปกครองคณะสงฆ์อาจจะหมายถึงให้ประชาชนเข้าวัดมากขึ้น การปกครองคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพมากขึ้น

การวิจัยครั้งนี้วัดนวัตกรรมทางการจัดการเชิงพุทธในการจัดการทรัพย์สินของพระพุทธรูป เป็นการบูรณาการหลักธรรมและหรือหลักการและวิธีการ แนวทางในการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินในพระพุทธรูปโดยอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่หรือแนวคิดที่สร้างสรรค์สามารถตอบโจทย์ในการแก้ไขปัญหาในปัจจุบันซึ่งทรัพย์สินในทางพระพุทธรูปมีหลายประเภทด้วยกัน เป็นการจัดทำบัญชีเงินของวัด การก่อสร้างสาธารณูปการต่าง ๆ มีความเป็นเอกเทศ ขาดรูปแบบในการบริหารจัดการที่ชัดเจน กระจุกอยู่กับคน ๆ เดียว หรือกลุ่มเดียวยุ่งยากต่อการตรวจสอบ สลับซับซ้อนในการอธิบายข้อมูลของทรัพย์สินของพระพุทธรูปในเวลาที่ต้องการข้อมูลซึ่งจำเป็นต้องสร้างนวัตกรรมอันจะเป็นการประหยัดทรัพยากรต่าง ๆ ที่เป็นการสิ้นเปลือง โดยใช้เหตุแล้ว สามารถสร้างแอปพลิเคชัน (Applications) เพื่อง่ายต่อการตรวจสอบ จัดเก็บข้อมูล และการทำงานครั้งเดียว แต่สามารถรวบรวมงานไว้ได้นานและไม่ต้องกลัวที่ข้อมูลจะเสียหายเพราะระบบในปัจจุบันนี้ สามารถเก็บไว้ในระบบ Google หรือ แอปพลิเคชัน (Applications) ทำงานด้านการจัดการทรัพย์สินในพระพุทธรูปอย่างเป็นระบบเพื่อสร้างกลไกในการเรียนรู้สำหรับพระสงฆ์ในยุคปัจจุบันและเพื่ออุดช่องว่างในการทำงานในการบริหารกิจการพระพุทธรูปด้านการจัดการทรัพย์สินในพระพุทธรูป เพื่อความเป็นระบบ โปร่งใส และตรวจสอบได้ ไม่เกิดข้อครหาหรือการร้องเรียนภายหลังที่จะเกิดจากการวิจัยนี้ที่นำมาใช้ในการปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาแล้วจึงสามารถขยายไปในพื้นที่อื่นได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวมานี้ผู้วิจัยจึงได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนานวัตกรรมเชิงพุทธสำหรับการจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการในการจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย

2. เพื่อพัฒนาระบบปฏิบัติการฐานข้อมูลสำหรับการจัดการทรัพย์สินของวัดที่มีประสิทธิภาพและตรงตามความต้องการของผู้ใช้งาน

3. เพื่อประเมินประสิทธิภาพและความพึงพอใจของผู้ใช้งานต่อระบบปฏิบัติการฐานข้อมูลที่พัฒนาขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ร่วมกับการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) เพื่อศึกษาและพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยสำหรับการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย โดยแบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 3 ระยะหลัก

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการในการจัดการทรัพย์สินของวัด ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก

ระยะที่ 2 การพัฒนาระบบปฏิบัติการฐานข้อมูลสำหรับการจัดการทรัพย์สินของวัด ใช้กระบวนการพัฒนาระบบสารสนเทศ (Information System Development Life Cycle: SDLC) ตั้งแต่การวิเคราะห์ความต้องการ การออกแบบระบบ การพัฒนาระบบ การทดสอบ จนถึงการนำระบบไปใช้

ระยะที่ 3 การประเมินประสิทธิภาพและความพึงพอใจของผู้ใช้งานต่อระบบปฏิบัติการฐานข้อมูล ใช้การวิจัยเชิงประเมินผล (Evaluation Research) โดยการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ การสำรวจความพึงพอใจ และการสนทนากลุ่ม

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ พระภิกษุในวัดของ 4 จังหวัดที่เป็นตัวแทนภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย รวมทั้งสิ้น 14,887 รูป ประกอบด้วย จังหวัดสมุทรสงคราม (ภาคกลาง) 1,113 รูป จังหวัดเชียงใหม่ (ภาคเหนือ) 4,493 รูป จังหวัดสุราษฎร์ธานี (ภาคใต้) 1,232 รูป และจังหวัดขอนแก่น (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) 8,049 รูป

2.2 กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ คำนวณโดยใช้สูตรของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และค่าความคลาดเคลื่อน $\pm 5\%$ ได้จำนวน 390 รูป โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วนของแต่ละจังหวัด

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ รวมทั้งสิ้น 18 รูปหรือคนแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มระดับนโยบาย ได้แก่ กรรมการมหาเถรสมาคม 2 รูป เจ้าคณะ

ภาค 2 รูป และผู้บริหารสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ 2 คน กลุ่มระดับจังหวัด ได้แก่ พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ 4 จังหวัด จำนวน 6 รูป และกลุ่มระดับเครือข่าย ได้แก่ นักกฎหมาย 2 ราย นักวิชาการศาสนา 2 ราย และผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี 2 ราย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสอบถาม สำหรับการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการในการจัดการทรัพย์สินของวัด แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ สภาพปัจจุบันในการจัดการทรัพย์สินของวัด ความต้องการในการพัฒนาระบบโดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

3.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ครอบคลุมประเด็นนโยบายและแนวทางการจัดการทรัพย์สินของวัด ปัญหาและอุปสรรค ความคิดเห็นต่อการนำเทคโนโลยีมาใช้ และข้อเสนอแนะในการพัฒนาระบบ

3.3 แบบประเมินประสิทธิภาพของระบบปฏิบัติการฐานข้อมูล พัฒนามาตามหลักการประเมินซอฟต์แวร์ แบ่งการประเมินออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ความถูกต้องของการทำงาน ความสามารถในการใช้งาน ประสิทธิภาพการทำงาน ความปลอดภัย และความสามารถในการบำรุงรักษา

3.4 แบบประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้งาน แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ครอบคลุมข้อมูลทั่วไป ความพึงพอใจต่อการใช้งานระบบ ประโยชน์ที่ได้รับ และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

3.5 แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วยประเด็นหลัก 7 ข้อ เช่น ประสพการณ์โดยรวมในการใช้งานระบบ ปัญหาและอุปสรรค ข้อดีและประโยชน์ที่ได้รับ และข้อเสนอแนะในการปรับปรุงระบบ

ทั้ง 5 เครื่องมือผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญและทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายกลุ่มตัวอย่างก่อนนำไปใช้จริง เพื่อให้ได้เครื่องมือที่มีความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นสูง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เริ่มต้นด้วยการขออนุญาตเก็บข้อมูลจากเจ้าคณะจังหวัดทั้ง 4 จังหวัด เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยเดินทางไปยังวัดต่าง ๆ เพื่อแจกแบบสอบถามด้วยตนเอง พร้อมทั้งชี้แจงวัตถุประสงค์และวิธีการตอบแบบสอบถาม นอกจากนี้ยังจัดเตรียมแบบสอบถามออนไลน์สำหรับผู้ที่จะตอบผ่านช่องทางดิจิทัล

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 3 กลุ่ม โดยติดต่อประสานงานเพื่อขออนัดหมายและส่งประเด็นคำถามหลักให้พิจารณาล่วงหน้า ระหว่างการสัมภาษณ์จะขออนุญาตบันทึกเสียงและจดบันทึกประเด็นสำคัญใช้เวลาประมาณ 1-2 ชั่วโมงต่อครั้ง

4.3 สำหรับการประเมินระบบ จะดำเนินการหลังจากพัฒนาระบบเสร็จสิ้น โดยจัดอบรมการใช้งานระบบ ให้กลุ่มตัวอย่างทดลองใช้งาน 1 เดือน แล้วจึงแจกแบบประเมิน นอกจากนี้จะจัดการสนทนากลุ่มกับตัวแทนผู้ใช้งาน 8-10 ท่าน ใช้เวลา 2-3 ชั่วโมง เพื่อรวบรวมข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเชิงลึก

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้ค่าความถี่ และค่าร้อยละสำหรับวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสำหรับวิเคราะห์ระดับความคิดเห็น ความต้องการ และความพึงพอใจต่อระบบ

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive Analysis) ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ได้แก่ การถอดเทปบันทึกเสียงแบบคำต่อคำ การอ่านข้อมูลเพื่อทำความเข้าใจภาพรวม การให้รหัสข้อมูล การจัดหมวดหมู่ข้อมูล การหาความเชื่อมโยงระหว่างหมวดหมู่ การตีความและสร้างข้อสรุป และการตรวจสอบความถูกต้องโดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation)

5.3 การบูรณาการผลการวิเคราะห์ หลังจากวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพแล้ว จะนำผลการวิเคราะห์มาบูรณาการเข้าด้วยกัน โดยใช้วิธีการเปรียบเทียบและตรวจสอบความสอดคล้องของผลการวิเคราะห์จากทั้งสองวิธี เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่มีความครอบคลุม ลึกซึ้ง และน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

การดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีดังกล่าวจะช่วยให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน ถูกต้อง และสามารถนำไปพัฒนาระบบปฏิบัติการฐานข้อมูลสำหรับการจัดการทรัพย์สินของวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและตรงตามความต้องการของผู้ใช้งานจริง

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันและความต้องการในการจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า วัดส่วนใหญ่ยังคงใช้วิธีการจัดการทรัพย์สินแบบดั้งเดิม โดยเฉพาะการจดบันทึกด้วยมือ (ร้อยละ 52.56) และการใช้โปรแกรม Microsoft Excel (ร้อยละ 24.36) ในขณะที่การใช้ระบบฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์มีเพียงร้อยละ 8.97 ปัญหาหลักที่พบคือการขาดบุคลากรที่มีความรู้ด้านการจัดการทรัพย์สิน (ร้อยละ 79.49) การขาดเครื่องมือหรือเทคโนโลยีที่ทันสมัย (ร้อยละ 73.08) และการขาดระบบการจัดเก็บข้อมูลที่ดี (ร้อยละ 71.79) และความต้องการในการพัฒนาระบบจัดการทรัพย์สินของวัดอยู่ในระดับมากที่สุด โดยฟังก์ชันที่มีความต้องการสูงสุดคือ ความสามารถในการค้นหาข้อมูลทรัพย์สินได้รวดเร็ว (ค่าเฉลี่ย 4.82) รองลงมาคือ ความสามารถในการบันทึกข้อมูลทรัพย์สินได้ครบถ้วน (ค่าเฉลี่ย 4.75)

2. การพัฒนาระบบปฏิบัติการฐานข้อมูลสำหรับการจัดการทรัพย์สินของวัด ระบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 3 โมดูลหลัก ได้แก่ 1. โมดูลองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการศาสนสมบัติของวัด 2. โมดูลวิธีจัดทำทะเบียนทรัพย์สินของวัด และ 3. โมดูลการลงทะเบียนทรัพย์สินของวัด โดยพัฒนาตามแบบ ศบว.9 ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และระบบได้รับการพัฒนาโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ได้แก่ PHP เวอร์ชัน 7.4 ขึ้นไป, MySQL เวอร์ชัน 8.0 ขึ้นไป, Laravel เฟรมเวิร์ค, และ Vue.js สำหรับส่วนติดต่อผู้ใช้ โดยคำนึงถึงความยืดหยุ่น ความปลอดภัยของข้อมูล และความสามารถในการเชื่อมโยงกับระบบอื่น ๆ

3. ผลการประเมินประสิทธิภาพและความพึงพอใจของผู้ใช้งาน ผลการประเมินประสิทธิภาพของระบบโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่าระบบมีประสิทธิภาพโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก (ค่าเฉลี่ย 4.65) โดยด้านที่ได้รับการประเมินสูงสุดคือด้านความปลอดภัยของข้อมูล (ค่าเฉลี่ย 4.82) และผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้งาน พบว่าผู้ใช้มีความพึงพอใจต่อระบบในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.54) โดยด้านที่มีความพึงพอใจสูงสุดคือด้านประสิทธิภาพและประโยชน์ของระบบ (ค่าเฉลี่ย 4.64)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยที่พบว่าวัดส่วนใหญ่ยังคงใช้วิธีการจัดการทรัพย์สินแบบดั้งเดิม สะท้อนให้เห็นถึงความล่าช้าในการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการขาดการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการวัดอย่างจริงจัง สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสุชนันท์ สุนนโท (2561) ที่พบว่าการบริหารจัดการวัดในประเทศไทยยังขาดการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้อย่างเป็นระบบ ปัญหาการขาดบุคลากรที่มีความรู้ด้านการจัดการทรัพย์สินและการขาดเครื่องมือหรือเทคโนโลยีที่ทันสมัย สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรและการลงทุนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในวัด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระพรหมบัณฑิต (2562) ที่เสนอว่าการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการนำเทคโนโลยีมาใช้อย่างเหมาะสม

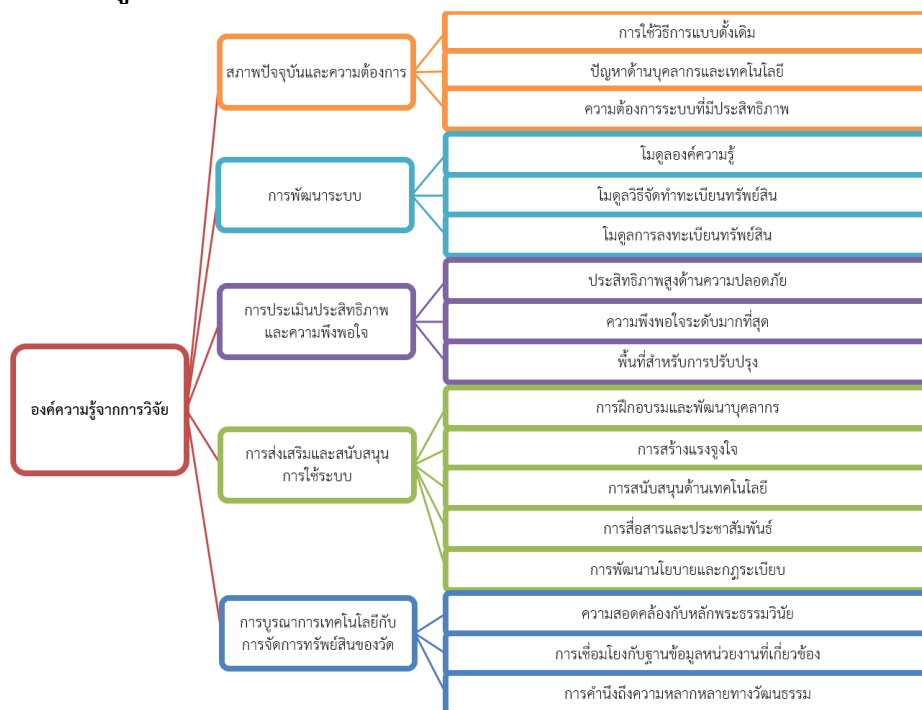
การพัฒนาระบบปฏิบัติการฐานข้อมูลสำหรับการจัดการทรัพย์สินของวัด การพัฒนาระบบที่ประกอบด้วย 3 โมดูลหลัก สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการความรู้ (Knowledge Management) ที่เน้นการรวบรวม จัดเก็บ และเผยแพร่ความรู้อย่างเป็นระบบ (Nonaka & Takeuchi, 1995) ซึ่งจะช่วยให้การจัดการทรัพย์สินของวัดมีประสิทธิภาพมากขึ้น การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการพัฒนาระบบ เช่น PHP, MySQL, Laravel, และ Vue.js สอดคล้องกับแนวโน้มการพัฒนาซอฟต์แวร์ในปัจจุบันที่เน้นการใช้เทคโนโลยีเปิด (Open Source)

และเฟรมเวิร์คที่มีประสิทธิภาพสูง (Taylor, 2019) ซึ่งจะช่วยให้ระบบมีความยืดหยุ่น ปรับปรุงได้ง่าย และรองรับการขยายตัวในอนาคต

ผลการประเมินประสิทธิภาพและความพึงพอใจของผู้ใช้งาน อยู่ในระดับสูง สะท้อนให้เห็นว่าระบบที่พัฒนาขึ้นสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้งานได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในด้านความปลอดภัยของข้อมูลและประโยชน์ของระบบ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model) ของ Davis (1989) ที่ระบุว่า การรับรู้ถึงประโยชน์และความง่ายในการใช้งานเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีใหม่ อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่ามีพื้นที่สำหรับการปรับปรุง ในด้านความสามารถในการใช้งานและการเรียนรู้ระบบด้วยตนเอง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการออกแบบส่วนติดต่อผู้ใช้ (User Interface) และประสบการณ์ผู้ใช้ (User Experience) ที่เหมาะสมกับผู้ใช้งานที่มีพื้นฐานความรู้ด้านเทคโนโลยีที่แตกต่างกัน (Norman, 2013)

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบปฏิบัติการเชิงกฎหมายและพระธรรมวินัยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็งในสังคมไทย ได้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ที่สำคัญหลายประการ ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการยกระดับการจัดการทรัพย์สินของวัดและการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในประเทศไทย

จากการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการในการจัดการทรัพย์สินของวัดพบว่าวัดส่วนใหญ่ยังคงใช้วิธีการแบบดั้งเดิม เช่น การจดบันทึกด้วยมือและการใช้สมุดบัญชี ซึ่งอาจไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการทรัพย์สินที่มีความซับซ้อนมากขึ้นในปัจจุบัน ปัญหาสำคัญที่พบคือการขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ และข้อจำกัดด้านเทคโนโลยี ทำให้เกิดความต้องการระบบที่มีประสิทธิภาพสูง ใช้งานง่าย และมีความปลอดภัย

การพัฒนาระบบปฏิบัติการฐานข้อมูลสำหรับการจัดการทรัพย์สินของวัดจึงเป็นการตอบสนองต่อความต้องการดังกล่าว โดยระบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยโมดูลหลัก 3 ส่วน ได้แก่ องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดศาสนสมบัติ วิธีจัดทำทะเบียนทรัพย์สินและการลงทะเบียนทรัพย์สิน การออกแบบระบบได้คำนึงถึงความยืดหยุ่น ความปลอดภัยของข้อมูล และความสามารถในการเชื่อมโยงกับระบบอื่น ๆ รวมถึงการทำงานแบบออฟไลน์ได้ ซึ่งเป็นการตอบสนองต่อข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานในบางพื้นที่ ผลการประเมินประสิทธิภาพและความพึงพอใจของผู้ใช้งานแสดงให้เห็นว่าระบบที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพสูง โดยเฉพาะในด้านความปลอดภัยและความถูกต้องของการทำงาน ผู้ใช้งานมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด อย่างไรก็ตาม ยังมีพื้นที่สำหรับการปรับปรุงในด้านความสามารถในการใช้งานและการเรียนรู้ระบบด้วยตนเอง ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมและสนับสนุนการใช้ระบบเป็นอีกหนึ่งองค์ความรู้ที่สำคัญจากการวิจัย โดยพบว่า การฝึกอบรม การสร้างแรงจูงใจ การสนับสนุนด้านเทคโนโลยีและโครงสร้างพื้นฐาน การสื่อสารและประชาสัมพันธ์ รวมถึงการพัฒนานโยบายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง เป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดการใช้งานระบบอย่างแพร่หลายและยั่งยืน ท้ายที่สุด การบูรณาการเทคโนโลยีกับการจัดการทรัพย์สินของวัดต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับหลักพระธรรมวินัยและประเพณีปฏิบัติที่ดั้งเดิม การเชื่อมโยงกับฐานข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการคำนึงถึงความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น จะช่วยให้การนำเทคโนโลยีมาใช้เกิดประโยชน์สูงสุดและเป็นที่ยอมรับในวงกว้าง องค์ความรู้เหล่านี้ไม่เพียงแต่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบการจัดการทรัพย์สินของวัดเท่านั้น แต่ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดนโยบายและแนวทางในการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริหารจัดการพระพุทธศาสนาในประเทศไทยในภาพรวมได้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. มหาเถรสมาคมควรพิจารณาออกระเบียบเพื่อส่งเสริมการใช้ระบบปฏิบัติการฐานข้อมูลในการจัดการทรัพย์สินของวัดอย่างเป็นรูปธรรม
2. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศให้กับวัดทั่วประเทศ
3. ควรมีการพัฒนาหลักสูตรการอบรมด้านการจัดการทรัพย์สินของวัดและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับพระสงฆ์และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง โดยบรรจุเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาของคณะสงฆ์
4. ควรมีการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษาในการพัฒนาและสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริหารจัดการวัด
5. ควรมีการจัดตั้งหน่วยงานกลางหรือคณะกรรมการเฉพาะกิจเพื่อกำกับดูแลและส่งเสริมการใช้ระบบปฏิบัติการฐานข้อมูลในการจัดการทรัพย์สินของวัดในระดับประเทศ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรมีการจัดทำคู่มือการใช้งานระบบที่เข้าใจง่ายและครอบคลุม รวมถึงการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบวิดีโอสาธิตการใช้งาน เพื่อช่วยให้ผู้ใช้สามารถเรียนรู้การใช้งานระบบได้ด้วยตนเอง
2. ควรมีการจัดอบรมการใช้งานระบบอย่างต่อเนื่อง โดยแบ่งเป็นระดับพื้นฐานและระดับขั้นสูง เพื่อให้ผู้ใช้งานสามารถใช้ประโยชน์จากระบบได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ
3. ควรมีการพัฒนาระบบสนับสนุนทางเทคนิค (Technical Support) ที่มีประสิทธิภาพ เช่น ระบบช่วยเหลือแบบออนไลน์ (Online Help Desk) หรือศูนย์ให้คำปรึกษาทางโทรศัพท์ เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในการใช้งานระบบ
4. ควรมีการส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแบ่งปันประสบการณ์การใช้งานระบบระหว่างวัดต่าง ๆ เช่น การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือการพัฒนาชุมชนออนไลน์สำหรับผู้ใช้งานระบบ
5. ควรมีการพัฒนาแนวทางการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างระบบปฏิบัติการฐานข้อมูลกับระบบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ระบบบัญชีของวัด หรือระบบฐานข้อมูลของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อให้เกิดการบูรณาการข้อมูลและลดความซ้ำซ้อนในการทำงาน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาผลกระทบของการนำระบบปฏิบัติการฐานข้อมูลมาใช้ในการจัดการทรัพย์สินของวัดในระยะยาว เพื่อประเมินประสิทธิผลและความยั่งยืนของการใช้ระบบ

2. ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) หรือการเรียนรู้ของเครื่อง (Machine Learning) เพื่อช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลและการตัดสินใจในการจัดการทรัพย์สินของวัด
3. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทยกับประเทศอื่น ๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนา เพื่อนำแนวปฏิบัติที่ดีมาประยุกต์ใช้
4. ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการจัดการทรัพย์สินของวัดที่บูรณาการกับเทคโนโลยี Blockchain เพื่อเพิ่มความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือในการจัดการทรัพย์สิน
5. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาดัชนีชี้วัดประสิทธิภาพการจัดการทรัพย์สินของวัด เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินและพัฒนากการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดอย่างเป็นระบบ

เอกสารอ้างอิง

- พระครูสุนทรวัชรกิจ (บุญธรรม ธมฺมิโก). (2557). *กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2551). *คำวัด: พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: เลียงเชียง.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2553). *พุทธวิถีการบริหาร*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุชนันท์ สุนนฺโท. (2557). *การพัฒนารูปแบบการจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. *MIS Quarterly*, 13(3), 319-340.
- Nonaka, I. & Takeuchi, H. (1995). *The knowledge-creating company: How Japanese companies create the dynamics of innovation*. New York: Oxford University Press.
- Norman, D. (2013). *The design of everyday things: Revised and expanded edition*. New York: Basic Books.
- Taylor, O. (2019). *Laravel: Up & running: A framework for building modern PHP apps*. Sebastopol, CA: O'Reilly Media.

การตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันอุดมศึกษา เขตธนบุรี
กรุงเทพมหานคร โดยการประยุกต์ตามหลักพุทธธรรม*
THE YOUTH'S POLITICAL AWARENESS IN HIGHER EDUCATION
INSTITUTION, AT THONBURI DISTRICTIN, BANGKOK,
BY BUDDHADHAMMA APPLICATION

พระปังกกร ปภงกโร, วชรินทร์ ชาญศิลป์, อนุภูมิ โชวเกษม

Phra Paphangkron Paphangkaro, Vacharin Chansilp, Anuphum Sokasem

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

Corresponding Author E-mail: kitipat4020@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาการตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนไทยในสถาบันอุดมศึกษา 2. เปรียบเทียบการตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันอุดมศึกษาโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 3. นำเสนอการตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันอุดมศึกษา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยแบ่งเป็น 1. การวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี จำนวน 356 คน และ 2. การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 9 คน ครอบคลุมทั้งนักวิชาการ ผู้นำชุมชน และเยาวชน เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา เครื่องมือวิจัยผ่านการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญและมีความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.841

ผลการวิจัยพบว่า 1. การตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากความรู้ทางการเมือง การมีส่วนร่วม และการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง 2. การเปรียบเทียบตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศ อายุ และระดับการศึกษาไม่มีผลต่อระดับความตื่นตัวทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยและ 3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมผ่านแนวทางของอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ช่วยส่งเสริมพฤติกรรมการมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และความตระหนักรู้ทางการเมืองในหมู่เยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การตื่นตัวทางการเมือง; เยาวชน; สถาบันอุดมศึกษา; หลักพุทธธรรม

Abstract

The research aims to 1. study the political awareness of Thai youth in higher education institutions, 2. compare the political awareness of youth in higher education institutions classified by personal factors, and 3. present the political awareness of youth in higher education institutions. This research is a mixed method research, divided into 1. quantitative research using a questionnaire with a sample group of 356 students from the Faculty of Humanities and Social Sciences, Thonburi Rajabhat University, and 2. qualitative research using in-depth interviews with 9 key informants, including academics, community leaders, and youth, to analyze the descriptive content. The research instrument was reviewed by experts and had a questionnaire reliability of 0.841.

The research results found that: 1. The overall political awareness of youth is at a high level, ranked by political knowledge, participation, and political news awareness. 2. The results of the comparison by personal factors found that gender, age, and education level did not significantly affect the level of political awareness. Therefore, the research hypothesis was accepted. 3. The application of Buddhist principles through the four bases of influence: chanda, diligence, citta, and investigation help promote participation behavior, responsibility. and effectively raise political awareness among youth.

Keywords: Political Awareness; Youth; Higher Education Institutions; Buddhist Principles

บทนำ

การตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนไทยในปัจจุบันที่ส่งผลต่อปัจจัยทางการเมือง โดยการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย พร้อมทั้งมีส่วนร่วมในการปกครองในทุกระดับอย่างกว้างขวาง อาทิ การเคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นโดยไม่กระทำการละเมิดต่อร่างกายหรือสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลอื่น ให้ความเคารพกฎเกณฑ์ของสังคมทุกระดับ รู้ถูก รู้ผิด รู้แพ้ รู้ชนะ รู้ภัย มีจิตใจเที่ยงธรรม ไม่ลำเอียงต่อผู้อื่นและมีจิตสำนึกในกิจกรรมของส่วนรวม เป็นต้น หากเยาวชนได้มีส่วนส่งเสริมและ

สนับสนุนให้คนในสังคมหรือชุมชนนำเอาหลักการของประชาธิปไตยมาประพุดติปฏิบัติในการดำเนินชีวิต จนกลายเป็นเรื่องปกติหรือความเป็นนิสัยในชีวิตประจำวันจะเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมประชาธิปไตยในสังคมไทยให้เข้มแข็งมากขึ้น

การมีส่วนร่วมของเยาวชนในกิจกรรมทางการเมืองภายในสถานศึกษาเป็นแนวทางสำคัญในการส่งเสริมสาธารณประโยชน์และสร้างสรรค์สังคม โดยสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ที่มุ่งพัฒนาเยาวชนให้มีแนวคิดประชาธิปไตย เคารพสิทธิผู้อื่น ปฏิบัติตนตามกฎหมาย และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องการจัดตั้งสภาเด็กและเยาวชน เป็นหนึ่งในกลไกที่เปิดโอกาสให้เยาวชนมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยกิจกรรมทางการเมืองของเยาวชนได้รับอิทธิพลจากหลายสถาบัน เช่น โรงเรียน ครอบครัว สื่อ ศาสนา พรรคการเมือง กลุ่มเพื่อน และชุมชน ซึ่งล้วนมีบทบาทในการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ และวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2560 แบ่งเนื้อหาเป็น 3 หมวด โดยกำหนดให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์มีหน้าที่ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชน (เด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี และเยาวชนอายุ 18-25 ปี) ให้ได้รับโอกาสพัฒนาอย่างเท่าเทียม ทั้งด้านจริยธรรม ทักษะชีวิต และการมีส่วนร่วมในสังคม โดยเฉพาะในกิจกรรมทางการเมืองที่ส่งเสริมค่านิยมประชาธิปไตย ความเชื่อมั่นในหลักสิทธิมนุษยชน และการยอมรับความแตกต่างในสังคมอย่างสร้างสรรค์ (วัฒนา เสงี่ยมพร, 2555)

การให้ความสำคัญกับปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนมีความสำคัญเพราะถือเป็นตัวแปรที่มีผลต่อพฤติกรรมของเยาวชนในแง่ทางการเมือง โดยเฉพาะการตื่นตัวทางการเมืองที่มีรากฐานมาจากวัฒนธรรมสังคม เช่น ความเชื่อเรื่องสถานะของคนในสังคมที่ลบล้างแตกต่างกัน รวมถึงการสอนให้เคารพอาวุโส ฉะนั้น ความเสมอภาคในแง่ประชาธิปไตยจึงเป็นสิ่งยอมรับได้ยาก หรือทัศนคติเรื่อง เวลา ในแง่ความอดทนอดกลั้น โดยไม่รู้สึกรู้สว่าเป็นเรื่องที่ขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบ คือ การขาดความตื่นตัวทางการเมือง การเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อแบ่งสรรทรัพยากรมาแก้ปัญหาความต้องการได้ (ลิขิต ธีรเวคิน, 2548)

ด้วยเหตุนี้กระบวนการกล่อมเกลาริเริ่มรู้ทางสังคมและการเมืองจึงมีความสำคัญต่อการเสริมสร้างทัศนคติทางการเมือง โดยเฉพาะการอบรมในเรื่องความรู้ ค่านิยม และวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย เรียกว่า อาตมมันทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (Democratic Political Self) ประชาชนเกิดความตื่นตัวทางการเมืองมากน้อยได้เข้ามาตรวจสอบการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล ต่างกับอดีตที่ผ่านมา

ประชาชนมีความรู้สึกว่าการบริหารราชการแผ่นดินเป็นหน้าที่ของรัฐบาลแต่เพียงฝ่ายเดียว (ลิขิต ธีรเวคิน, 2548)

ดังที่ทฤษฎีทางตะวันตกเกี่ยวกับความสำคัญในการตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนและประชาชนได้พยายามแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับความไม่มีเสถียรภาพทางการเมืองและพยายามผลักดันตนเองให้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อกระตุ้นให้ตัดสินใจตามความต้องการของตัวเอง เมื่อระบบการเมืองไม่สามารถสนองตอบให้เป็นที่น่าพอใจได้ประชาชนก็จะเปลี่ยนการกดดันแบบ สันติมาเป็นแบบการใช้ความรุนแรงในทางการเมือง (สุจิต บุญบงการ, 2537)

ในบริบทดังกล่าว การประยุกต์หลักธรรมในพระพุทธศาสนา เช่น อิทธิบาท 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา) จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถพัฒนาจิตสำนึกทางการเมืองของเยาวชนให้มีความลึกซึ้งและยั่งยืน โดยไม่ขัดแย้งกับเป้าหมายของรัฐหรือหลักประชาธิปไตย กลับเป็นการสร้างความสอดคล้องระหว่างคุณธรรมกับความรับผิดชอบของพลเมือง จากความสำคัญของบริบททางสังคมและแนวคิดทางศาสนาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนไทยในสถาบันอุดมศึกษา เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยเน้นการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม เพื่อเสนอแนวทางที่สร้างสรรค์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนไทยในปัจจุบัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2555)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนไทยในสถาบันอุดมศึกษา เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเปรียบเทียบการตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันอุดมศึกษา เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อนำเสนอการตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันอุดมศึกษา เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยการประยุกต์ตามหลักพุทธธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี คือ เชิงปริมาณ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจจากแบบสอบถาม และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ประจำปีการศึกษา 2567 ที่มีอายุ 17-22 ปี จำนวน 3,233 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 356 คน จากการคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95%

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคน โดยแบ่งเป็นกลุ่ม จำนวน 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา กลุ่มนักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐศาสตร์ คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เยาวชน และผู้นำชุมชน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามที่ผ่านการพัฒนาโดยศึกษา ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 และค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.841

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ แจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 356 ชุด และนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทาง สังคมศาสตร์ต่อไป

4.2 ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยขอหนังสือจากผู้อำนวยการ หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช ถึงตัวแทนกลุ่มนักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา กลุ่มนักวิชาการ หรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐศาสตร์ อธิบดีกรมกิจการเด็กและเยาวชน ผู้อำนวยการเขต และผู้นำชุมชน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามเก็บข้อมูลเชิงภาพ การสัมภาษณ์ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ทำการสัมภาษณ์โดยเจาะจงคำตอบเฉพาะเรื่องตามจุดมุ่งหมาย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ สถิติพรรณนา ใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติอนุมาน ใช้การทดสอบ T-Test และ F-Test (ANOVA) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์และทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับการตื่นตัวทางการเมืองของ เยาวชน หากพบความแตกต่างจะใช้ LSD เปรียบเทียบรายคู่ ระดับนัยสำคัญที่ 0.05 สำหรับข้อมูลคำถามปลายเปิด ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique)

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Content Analysis) โดยเริ่มจากการจัดทำรายชื่อคำหรือข้อความและแบ่งเป็นหมวดหมู่เพื่อความสม่ำเสมอในการวิเคราะห์ และพิจารณาบริบทของข้อมูลโดยเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดการวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งและสามารถนำไปใช้ต่อไปได้อย่างเหมาะสม

ผลการวิจัย

1. ระดับการตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันอุดมศึกษา เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ดังตารางที่ 1-2

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันอุดมศึกษา เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยการประยุกต์ตามหลักพุทธธรรมตามหลักอิทธิบาท 4 โดยภาพรวม

หลักอิทธิบาท 4	ระดับการปฏิบัติ		การแปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
1. ฉันทะ พอใจในสิ่งจะพัฒนา	4.45	0.52	มาก
2. วิริยะ มุ่งมั่นในสิ่งที่พัฒนา	4.49	0.53	มาก
3. จิตตะ ตั้งใจพัฒนาพื้นที่	4.49	0.52	มาก
4. วิมังสา ทบทวนจากสิ่งที่พัฒนาเสมอ	4.53	0.51	มากที่สุด
โดยรวม	4.49	0.52	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนใน สถาบันอุดมศึกษา เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยการประยุกต์ตามหลักพุทธธรรมตามหลักอิทธิบาท 4 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.49$, S.D.=0.52) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านวิมังสา ทบทวนจากสิ่งที่พัฒนาเสมอ ($\bar{X}=4.53$, S.D.=0.51) อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านวิริยะมุ่งมั่นในสิ่งที่พัฒนา ($\bar{X}=4.49$, S.D.=0.53) ด้านจิตตะตั้งใจพัฒนาพื้นที่ ($\bar{X}=4.49$, S.D.=0.52) และ ด้านฉันทะพอใจในสิ่งจะพัฒนา ($\bar{X}=4.45$, S.D.=0.52) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการตื่นตัวทางการเมืองโดยภาพรวม

การตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันอุดมศึกษา เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร	ระดับการปฏิบัติ		การแปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
1.ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง	4.46	0.54	มาก
2.ด้านการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง	4.51	0.40	มากที่สุด
3.ด้านความรู้ทางการเมือง	4.52	0.54	มากที่สุด
โดยรวม	4.50	0.49	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า การตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันอุดมศึกษา เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.50$, S.D.=0.49) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านความรู้ทางการเมือง ($\bar{X}=4.52$, S.D.=0.54) และ ด้านการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ($\bar{X}=4.51$, S.D.=0.40) อยู่ในระดับ

มากที่สุด ส่วนด้านรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ($\bar{X}=4.46$, S.D.=0.54) อยู่ในระดับมากตามลำดับ

2. การเปรียบเทียบการตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันอุดมศึกษา เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

การวิเคราะห์สมมติฐานที่ 1 ใช้สถิติ t-test ในการความสัมพันธ์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ย 2 กลุ่ม ใช้ระดับความเชื่อมั่น 95% ดังนั้น ถ้าเป็นไปตามสมมติฐานต่อเมื่อค่า Sig น้อยกว่า 0.05 และนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปตารางประกอบการบรรยาย ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ผลทดสอบสมมติฐานการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบการตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันอุดมศึกษา เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

สมมติฐานการวิจัยที่	ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม	t-test/ F-test	ค่า Sig.	ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย	
					เป็นไป	ไม่เป็นไป
1	เพศ	การตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชน	0.653	0.763	/	/
2	อายุ	การตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชน	3.904	0.050	/	/
3	การศึกษา	การตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชน	2.060	0.303	/	/

จากตารางที่ 3 พบว่า เยาวชนที่มีเพศ อายุ และการศึกษา ต่างกันความคิดเห็นต่อการตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันอุดมศึกษา เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ไม่แตกต่างกัน เนื่องจากยุคนี้เป็นยุคที่ก้าวทันต่อเทคโนโลยีรวมถึงการให้ข้อมูลความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย การเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง ตลอดจนถึงรู้จักยอมรับในการความเห็นทางการเมือง และมีความพอใจต่อนักการเมืองที่มีความซื่อสัตย์ สุจริตที่หาเสียงโดยการใช้สื่อที่หลากหลาย เป็นต้น

3. การตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันอุดมศึกษา สามารถสรุปได้ว่า แนวทางการประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันอุดมศึกษา เขตธนบุรี กรุงเทพมหานครวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางการตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันอุดมศึกษา เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยการประยุกต์ตามหลักพุทธธรรม จำแนกเป็น 1 หลักอิทธิบาท ได้แก่ ด้านฉันทะ ความพอใจ ด้านวิริยะ ความเพียรพยายาม ด้านจิตตะ ตั้งใจมั่น และด้านวิมังสา มั่นทนทวนเสมอ ดังนี้ 1. ด้านฉันทะ พอใจในสิ่งจะพัฒนา ความพอใจในนโยบายของพรรคการเมืองช่องทางในการเข้าถึงเยาวชน และมีความพอใจต่อนักการเมืองที่มีความซื่อสัตย์ สุจริต การหาเสียงโดยการใช้สื่อที่หลากหลาย การแบ่งปัน การเสียสละ รวมถึงการอุทิศตนเพื่อประชาชนโดยแท้จริง 2. ด้านวิริยะ มุ่งมั่นในสิ่งที่จะพัฒนา ความพยายามค้นหาศึกษาข้อมูลที่เป็นจริง ปฏิบัติหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด มีความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ เปิดโอกาสให้เยาวชนเข้ามามีบทบาททางการเมือง เนื่องจากยุคนี้เป็นยุคที่ก้าว

ทันต่อเทคโนโลยีรวมถึงการให้ข้อมูลความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย การเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง ตลอดจนถึงรู้จักยอมรับในการความเห็นทางการเมือง โดยสุจริต รวมถึงการดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมืองเป็นไปโดยเปิดเผยและตรวจสอบได้ 3. ด้านจิตตะ ตั้งใจพัฒนาพื้นที่ จิตสำนึกที่ดี มีความซื่อสัตย์ สุจริต มีความเชื่อมั่นและศรัทธาในการปกครองระบอบประชาธิปไตย และติดตามข้อมูลข่าวสาร คอยสอดส่องการทำงานของรัฐบาลเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน และประเทศชาติโดยรวมชมชอบ เกิดความศรัทธาเชื่อมั่น 4. ด้านวิมังสา ทบทวนจากสิ่งที่พัฒนาเสมอ การสร้างนโยบายทางด้านเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไป การพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชน เนื่องจากมีบทบาทเป็นตัวกลางระหว่างประชาชนและรัฐบาล โดยถือว่าเป็นช่องทางในการเสนอข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวกับการตัดสินใจและนโยบายของรัฐบาล

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันอุดมศึกษา เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยการประยุกต์ตามหลักพุทธธรรม พบว่า การตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันอุดมศึกษา เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่า เยาวชนเริ่มมีความสนใจประเด็นทางการเมืองมากยิ่งขึ้นและเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมนำเสนอแนะนโยบาย การสื่อสารผ่านโลกออนไลน์รวมถึง ความรู้ทางการเมือง การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุมาลี บุญเรือง (2564) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองในระดับสูง ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมในการเลือกตั้งทั่วไปอย่างมีนัยสำคัญ หลักอิทธิบาท 4 มีอิทธิพลต่อการส่งเสริมความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย โดยมีความสัมพันธ์กับผลการเลือกตั้งทั่วไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และสอดคล้องกับงานวิจัยของณฐมน หมวกิม (2564) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนชาวไทย พบว่า การตื่นตัวทางการเมืองได้ 5 ประเด็น ดังต่อไปนี้ คือ 1. การรับฟังข่าวสารทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ 2. การเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง 3. การเข้าร่วม กิจกรรมทางการเมือง 4. การออกไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งทุกระดับไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น ระดับชาติซึ่งมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนโดยตรง 5. การปลูกฝังจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในสังคมประชาธิปไตย หัวใจสำคัญ คือ การเปลี่ยนหรือปลูกฝัง ทักษะคติให้เยาวชนและประชาชนเห็นว่าตนเป็นพลเมืองของสังคมไทย

2. การเปรียบเทียบการตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันอุดมศึกษา เขต
ธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า จากผลการทดสอบ
สมมติฐาน สามารถอธิบายได้ ดังนี้ เยาวชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการตื่นตัว
ทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันอุดมศึกษา เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยรวมจำแนก
ตามเพศ อยู่ในระดับมาก อธิบายสรุปได้ว่า ในปัจจุบันเพศหญิงมีความสนใจเกี่ยวกับ
แนวคิดทางการเมือง การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และการเก็บรายละเอียดในการนำเสนอข้อมูล
ข่าวสารทางการเมือง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาณัฐพงษ์ ขนดีโร (2563)
ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในอำเภอละแม จังหวัด
ชุมพร ผลการวิจัยพบว่า 1. ความคิดเห็นต่อปัจจัยการตื่นตัวทางการเมือง โดยรวม
ประชาชนมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง โดยด้านนโยบายมีความสำคัญมากที่สุด
รองลงมาคือ ด้านสื่อสารมวลชน การหาเสียงของผู้สมัคร พรรคการเมือง และคุณลักษณะ
ของผู้สมัครตามลำดับ 2. ประชาชนที่มีอายุ การศึกษา และรายได้แตกต่างกัน มีความ
คิดเห็นต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ขณะที่เพศและอาชีพไม่ส่งผลต่อ
ความคิดเห็น 3. ปัญหาคือประชาชนเบื่อหน่ายการเมืองแบบเดิม ๆ คือ ผู้สมัครควรแสดง
วิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและสามารถฟังได้ นักการเมืองควรสร้างจุดเด่นในการหาเสียง พรรค
การเมืองควรมุ่งเน้นนโยบายแก้ปัญหาเศรษฐกิจ และสื่อมวลชนควรนำเสนอข้อมูลที่เป็น
กลางและช่วยให้ประชาชนเข้าใจเรื่องการเมืองได้ดีขึ้น

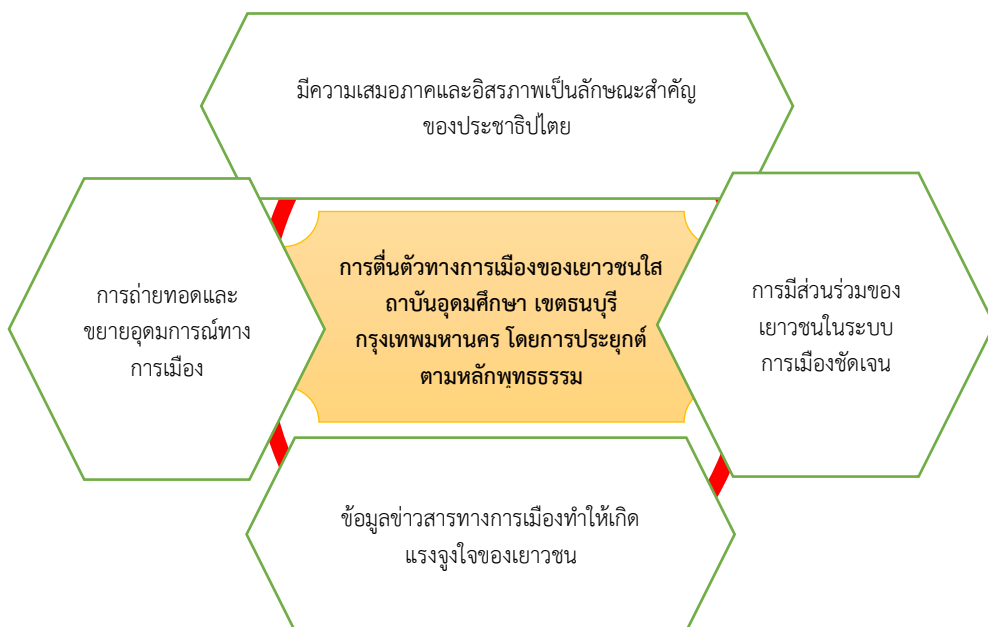
3. แนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการตื่นตัวทางการเมืองของ
เยาวชนในสถาบันอุดมศึกษา เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร พบว่า การตื่นตัวทางการเมือง
ของเยาวชนในสถาบันอุดมศึกษา เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ตามหลักอิทธิบาท 4
ประกอบด้วย 1. ฉันทะ 2. วิริยะ 3. จิตตะ และ 4. วิมังสา ทั้งนี้เป็นเพราะว่า การที่เยาวชน
ได้เรียนรู้ถึงเนื้อหา ข้อเท็จจริงและบริบททางสังคมที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลาทำให้เกิด
มุมมองของทิศทางประชาธิปไตยไปในทิศทางในปัจจุบัน เกิดความคิดแทรกซ้อนนำมาซึ่ง
ประเด็นคำถามต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย การนี้
อาจจะแนะนำให้เยาวชนรุ่นใหม่ใส่ใจและศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางการเมือง ประวัติศาสตร์
การเมือง รวมถึงบริบทที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคสมัยก่อนจะตัดสินใจแต่ละเรื่อง โดยเฉพาะ
ขนบธรรมเนียมประเพณีของวัฒนธรรมไทยจากฐานฐานรวมถึงข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์
สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาบรรจง ตีสรโณ (2560) ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาการ
ประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ธรรม 4 ในการจัดการเรียนการสอน ของโรงเรียนปริยัติคุณรส
วิทยา อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ อิทธิบาทธรรม 4 สามารถนำไปประยุกต์ใช้ใน
หลายด้าน เช่น การปฏิบัติธรรม การทำงาน การสอนหนังสือ หรือการดำเนินชีวิต โดย
ประกอบด้วยหลัก 4 ประการ ได้แก่ ฉันทะ การสร้างความพอใจในการทำงานและความ

ปรารถนาที่จะทำให้ดีขึ้น วิริยะ มีความขยันและความพยายาม จิตตะ มีความมุ่งมั่นไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรค วิมังสา รู้จักใช้ปัญญาและการพิจารณาอย่างรอบด้านเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย ดังนั้นอิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่ช่วยเสริมสร้างความสำเร็จในชีวิตทั้งด้านการทำงานและการพัฒนาตนเอง

องค์ความรู้จากการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันอุดมศึกษา เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยการประยุกต์ตามหลักพุทธธรรม ตามหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย 1. ฉันทะ 2. วิริยะ 3. จิตตะ และ 4. วิมังสา ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากแผนภาพอธิบายได้ว่า การตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันอุดมศึกษา เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยการประยุกต์ตามหลักพุทธธรรม พบว่า สามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ที่เป็นรูปธรรมได้จากการ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ร่วมกับการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 9 คน กระบวนการสังเคราะห์ใช้กรอบแนวคิด อิทธิบาท 4 เป็นฐานหลัก โดยเชื่อมโยงพฤติกรรมของเยาวชนกับมิติของ

ความตื่นตัวทางการเมือง ได้แก่ ความรู้ การมีส่วนร่วม และการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ร่วมกันแล้ว พบว่า องค์ความรู้ที่ได้สามารถสังเคราะห์ออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. มีความเสมอภาคและอิสรภาพเป็นลักษณะสำคัญของประชาธิปไตย เยาวชนในเขตธนบุรีมีความพอใจในการเมืองมีความซื่อสัตย์ต่อการหาเสียงโดยใช้สื่อที่หลากหลาย เห็นว่านักการเมืองไม่ควรเอาเปรียบประชาชนและตั้งใจทำหน้าที่ของตนเพื่อประชาชน โดยแท้จริง และ การแบ่งปัน การเสียสละของนักการเมืองทำให้เกิดการพอใจแก่ประชาชน

2. การมีส่วนร่วมของเยาวชนในระบบการเมืองชัดเจน โดยเยาวชนเขตธนบุรีเห็นว่า นักการเมืองจะต้องยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่างของประชาชน รวมทั้งในการมีส่วนร่วมทางการเมือง การติดตามข้อมูลข่าวสารการเมือง คอยสอดส่องการทำงานของรัฐบาลเพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติโดยรวม ซึ่งนักการเมืองเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่างๆ

3. ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง โดยเยาวชนเขตธนบุรีเห็นว่านักการเมืองมีจิตสำนึกที่ดีต่อประเทศชาติทำให้เยาวชนเกิดการตื่นตัว จากข่าวสารทางการเมืองที่ได้รับควรตั้งใจทำหน้าที่ของตนเพื่อประชาชนโดยแท้จริง มีพฤติกรรมของนักการเมืองที่มีความตั้งใจรับใช้ประชาชนหรือไม่ เกิดการตื่นตัวและเห็นว่า นักการเมืองมีความซื่อสัตย์ สุจริต รวมถึงมีความเชื่อมั่นและศรัทธาในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

4. การถ่ายทอดและขยายอุดมการณ์ทางการเมือง โดยเยาวชนเขตธนบุรีรู้จักติดตามข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ด้วยความพินิจวิเคราะห์ด้วยปัญญาพิจารณาสอดส่องการทำงานของรัฐบาลเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติโดยรวมในเรื่องนโยบายของพรรคการเมืองต่าง ๆ ด้วยความไม่อคติ และ พิจารณาเห็นว่านักการเมืองมีความคิดเห็นที่ดีต่อประชาชนเห็นว่านักการเมืองจะต้องยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่างของประชาชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรเปิดช่องทางการสื่อสารทางการเมืองตามช่องทางต่าง ๆ มีจรรยาบรรณในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองให้มีความยุติธรรม

2. พรรคการเมือง ควรเปิดโอกาสให้ประชาชน เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวิพากษ์การดำเนินงานการพรรคการเมืองและรัฐบาล

3. ภาครัฐควรเปิดกว้างให้ประชาชนได้ศึกษานโยบายอย่างกว้างขวาง มีสิทธิเสรีภาพภายในกรอบที่เป็นธรรม การจัดกิจกรรมทางการเมืองอย่างมีเสรีภาพ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องควรพัฒนาและดูแลแพลตฟอร์มการสื่อสารทางการเมืองที่เปิดกว้าง เช่น เว็บไซต์ กลุ่มออนไลน์ หรือศูนย์ข้อมูล เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข่าวสารทางการเมืองได้อย่างเป็นกลาง ตรวจสอบได้ และไม่ถูกบิดเบือน
2. พรรคการเมืองควรจัดเวทีเสวนา เวิร์กช็อป หรือระบบรับฟังความคิดเห็นออนไลน์ ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนและเยาวชนสะท้อนข้อเสนอแนะ วิจัยนโยบาย หรือแสดงจุดยืนทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์
3. ภาครัฐควรจัดทำหลักสูตรการศึกษาทางการเมืองในโรงเรียนและชุมชน รวมถึงสนับสนุนกิจกรรมทางการเมืองของภาคประชาชนในพื้นที่สาธารณะ โดยกำกับดูแลให้ปลอดภัย เป็นธรรม และไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัญหาอุปสรรคในการใช้นโยบายที่เกี่ยวกับการตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันอุดมศึกษา
2. ควรศึกษาวิจัยการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานของผู้สมัครทางการเมืองเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนเกิดการตื่นตัวทางการเมือง
3. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมความสนใจในการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของเยาวชน

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐมน หวมกนิม. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนชาวไทย. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 15(38), 253-265.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2555). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 23). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ผลิธัมม.
- พระมหาณัฐพงษ์ ขนดีโร. (2563). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร* (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาบรรจง ดิสรณ. (2560). ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม 4 ในการจัดการเรียนการสอน ของโรงเรียนปริยัติคุณรวินทยา อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์. *วารสารมหาจุฬานาครพรรณ์*, 4(7), 50-61.
- ลิขิต อีร์เวคิน. (2548). *คนไทยในอุดมคติ*. กรุงเทพฯ: แม็ค.

- วัฒนา แข่งไฟเราะ. (2555). *ความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันการศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครกับการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยช่วงปี พ.ศ. 2549-2554* (ดุสิตนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารการเมือง). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกริก.
- สุจิต บุญบงการ. (2537). *การพัฒนาทางการเมืองของไทย : ปฏิสัมพันธ์ระหว่างทหารสถาบันทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุมาลี บุญเรือง. (2564). *การพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป* (ดุสิตนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). Tokyo: Aoyama Gakuin University.

การประยุกต์หลักปาปนิกรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำการบริหารงานของ
ผู้บริหารเทศบาลเมืองลำสามแก้ว อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี*
PAPANIKA DHAMMA APPLICATION FOR PROMOTING ADMINISTRATIVE
LEADERSHIP OF LAMSAMKAEW TOWN MUNICIPALITY, AT LAMLUKKA
DISTRICT IN PATHUMTHANI PROVINCE

ศันสนีย์ คำเงิน, ภัฏฐกรณ แก่นท้าว, ธิติวุฒิ หมั่นมี

Sansanee Kamngern, Hatthakorn Keantoa, Thitiwut Munmee

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: skamngern@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาระดับภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลเมืองลำสามแก้ว อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี 2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักปาปนิกรรมกับภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลเมืองลำสามแก้ว และ 3. นำเสนอการประยุกต์หลักปาปนิกรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลเมืองลำสามแก้ว โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ทั้งเชิงปริมาณจากแบบสอบถามที่มีความเชื่อมั่น 0.979 กับกลุ่มตัวอย่าง 210 คน คัดเลือกโดยการสุ่มได้จากสูตรของทาโร่ ยามาเน่ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันและเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5กลุ่ม ได้แก่ นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐประศาสนศาสตร์และด้านพุทธศาสนา ผู้บริหารเทศบาล ข้าราชการเทศบาล และผู้ใช้บริการ กลุ่มละ 2 รูปหรือคน รวม 10 รูปหรือคน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด รวมทั้งการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงบริบทเพื่อสนับสนุนผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ผลการวิจัยพบว่า 1. ภาวะผู้นำ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2. หลักปาปนิกรรม โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลเมืองลำสามแก้ว อยู่ในระดับสูง 3. การประยุกต์ใช้หลักปาปนิกรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลเมืองลำสามแก้ว ประกอบด้วย 3 ด้านหลัก ได้แก่ จักขุมา มีวิสัยทัศน์ชัดเจน

โปร่งใส และสื่อสารเข้าใจง่าย วิธูโร บริหารจัดการและแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
นิสสัยสัมปันโน มีมนุษยสัมพันธ์ดีและใส่ใจการพัฒนาคุณธรรมของคนในชุมชน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ; หลักปาปนิกรธรรม; การบริหารงาน; องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น;
ผู้บริหารเทศบาลเทศบาล

Abstract

This research aimed to: 1. examine the level of leadership among municipal administrators in Lam Sam Kaew Municipality, Lam Luk Ka District, Pathum Thani Province; 2. investigate the relationship between Papañika Dhamma and the leadership of those administrators; and 3. propose an application of Papañika Dhamma to enhance leadership capacity. A mixed-methods approach was employed. The quantitative phase utilized a questionnaire with a reliability coefficient of 0.979, distributed to a sample of 210 participants selected using Taro Yamane's formula. The data were analyzed using descriptive statistics and Pearson's correlation coefficient. For the qualitative phase, in-depth interviews were conducted with five key stakeholder groups scholars or practitioners in public administration and Buddhism, municipal executives, civil servants, and service users with two informants from each group, totaling ten individuals. The qualitative tools included a structured interview with open-ended questions, and contextual content analysis was employed to support the quantitative findings.

The study found that: 1. the overall leadership level was rated as very high; 2. Papañika Dhamma showed a strong positive correlation with leadership; and 3. the application of Papañika Dhamma in leadership development encompassed three core dimensions: Cakkhuma possessing clear vision, transparency, and effective communication; Vituro demonstrating strong management and problem-solving skills; and Nissayasampanno exhibiting good interpersonal relations and a commitment to cultivating ethical values within the community.

Keywords: Leadership; Principles of Papanikadhamma; Administration; Local Government Organization; Municipality Administrators

บทนำ

ในปัจจุบัน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้กลายเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศในระดับรากฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของเทศบาลซึ่งมีความใกล้ชิดกับประชาชนโดยตรง ภาวะผู้นำของผู้บริหารจึงเป็นหัวใจของการบริหารที่มีประสิทธิภาพ ทั้งในแง่การกำหนดนโยบาย การบริหารบุคลากร และการสร้างศรัทธาจากประชาชน อย่างไรก็ตาม แม้ระบบบริหารในระดับท้องถิ่นจะได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามหลักการสมัยใหม่ แต่ยังคงเผชิญข้อจำกัดหลายประการ ทั้งการขาดแรงจูงใจในหมู่ผู้บริหาร การขาดแนวทางที่สอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรมไทย และความต้านทานต่อการเปลี่ยนแปลงจากภายในองค์กร (พระอธิการรัตนดิพงษ์ มหาคมภิรวโส, 2566) ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการแสวงหาแนวทางการพัฒนาใหม่ที่หลอมรวมหลักพุทธธรรมเข้ากับการบริหารเชิงประยุกต์ (พระมหาสมหมาย สมกิจใจ, 2564)

ภายใต้บริบทของสังคมไทยที่มีรากฐานของคุณธรรมทางพระพุทธศาสนา แนวคิดเรื่องภาวะผู้นำที่ผสมผสานหลักธรรมจึงมีความสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะหลักปาปนิกรธรรม (อง.ตัก. (ไทย) 20/459/146) ซึ่งประกอบด้วย 3 ประการ ได้แก่ จักขุมา (มีวิสัยทัศน์) วิจิโร (มีความสามารถในการจัดการ) และนิสสยสัมปันโน (มีมนุษยสัมพันธ์) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2554) เป็นหลักธรรมที่เน้นคุณลักษณะของผู้นำที่ครบถ้วนทั้งในด้านปัญญา คุณธรรม และความสัมพันธ์เชิงมนุษย์ ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมสมัยใหม่ (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต), 2539) อาทิ การมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นการใช้ปัญญา และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (Bass & Avolio, 1996)

เทศบาลเมืองลำสามแก้ว ตั้งอยู่ในอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นพื้นที่ราบลุ่มในเขตภาคกลางของประเทศไทย และเป็นหนึ่งใน 11 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของอำเภอลำลูกกา เทศบาลเมืองลำสามแก้วจัดตั้งเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2550 มีพื้นที่ประมาณ 12.5 ตารางกิโลเมตร มีประชากร จำนวน 66,564 คน โดยมีโครงสร้างองค์กรประกอบด้วยฝ่ายบริหาร นำโดยนายกเทศมนตรี และสภาเทศบาลซึ่งมาจากการเลือกตั้ง รวมถึงฝ่ายราชการที่แบ่งออกเป็นหลายกองและสำนัก เช่น สำนักปลัด กองคลัง กองช่าง กองการศึกษา และกองสวัสดิการสังคม เทศบาลมีบุคลากรรวมกว่า 438 คน และมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นโดยอิงตามยุทธศาสตร์การพัฒนา 5 ด้าน ได้แก่ การบริหารจัดการ เมืองน่าอยู่ คุณภาพชีวิตและสังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจท้องถิ่น ภายใต้วิสัยทัศน์ พัฒนาคุณภาพคนและสังคม มีชุมชนเข้มแข็ง มุ่งสู่การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี เทศบาลได้ดำเนินนโยบายหลากหลาย ทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐาน ความปลอดภัย การศึกษา สาธารณสุข การอนุรักษ์วัฒนธรรม การพัฒนาสิ่งแวดล้อม และการส่งเสริม

อาชีพ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืน (เทศบาลเมืองลำสามแก้ว, 2566)

แม้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น แต่ยังคงเผชิญปัญหาด้านภาวะผู้นำที่ขาดหลักคุณธรรมและความสอดคล้องกับบริบทไทย จึงเกิดความต้องการในการศึกษาการประยุกต์หลักปณิธรรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลเมืองลำสามแก้ว จังหวัดปทุมธานี ให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักปณิธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลเมืองลำสามแก้ว จังหวัดปทุมธานี จึงมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักปณิธรรมกับภาวะผู้นำ พร้อมทั้งเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำที่มีคุณธรรม ยั่งยืน และสอดคล้องกับความคาดหวังของประชาชนในระดับท้องถิ่น อันจะเป็นรากฐานของการบริหารที่โปร่งใส เป็นธรรม และได้รับการยอมรับอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลเมืองลำสามแก้ว อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักปณิธรรมกับภาวะผู้นำการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลเมืองลำสามแก้ว อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี
3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักปณิธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลเมืองลำสามแก้ว อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเป็นแบบผสมผสานวิธี ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ และใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อสนับสนุนผลการวิจัยเชิงปริมาณ

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร ข้าราชการ พนักงาน และลูกจ้างที่ปฏิบัติงานในเทศบาลเมืองลำสามแก้ว อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ซึ่งมีจำนวน 438 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane (1973) การสุ่มกลุ่มตัวอย่างใช้วิธี สุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling) โดยกำหนดขนาดตัวอย่างตามสัดส่วนของประชากรในแต่ละกองงานภายในเทศบาลเมืองลำสามแก้ว จังหวัดปทุมธานี เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและเป็นตัวแทนของกลุ่ม

ประชากรทั้งหมด โดยพิจารณาข้าราชการและลูกจ้างเป็นเกณฑ์ในการแบ่งชั้น แล้วใช้สูตรคำนวณเพื่อหาขนาดตัวอย่างของแต่ละชั้น จากประชากรทั้งหมด 438 คน สุ่มได้กลุ่มตัวอย่างรวม 210 คน โดยมีการกระจายตัวอย่างไปยังแต่ละกองงาน เช่น สำนักปลัดเทศบาล 35 คน กองคลัง 11 คน กองช่าง 28 คน สำนักสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม 56 คน กองวิชาการและแผนงาน 8 คน กองสวัสดิการสังคม 6 คน กองการเจ้าหน้าที่ 6 คน และกองการศึกษา 60 คน ตามสัดส่วนของประชากร

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 กลุ่ม กลุ่มละ 2 คน รวมทั้งสิ้น 10 รูปหรือคน ประกอบด้วย นักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ 2 คน นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา 2 รูป ข้าราชการเทศบาล 2 คน ผู้บริหารเทศบาล 2 คน และผู้ให้บริการหรือประชาชนทั่วไปอีก 2 คน โดยคัดเลือกตามความเหมาะสมกับประเด็นการวิจัยเพื่อให้ครอบคลุมทั้งมุมมองเชิงวิชาการ การปฏิบัติจริง และความคิดเห็นจากประชาชน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ แบบสอบถามเกี่ยวกับหลักปาปนิกรรม ภาวะผู้นำ และคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ โดยตอนที่ 2 และ 3 ใช้มาตรวัดแบบ Likert 5 ระดับ (Likert, 1967) เครื่องมือผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.60-1.00 และทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างใกล้เคียง 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นเฉลี่ยรวม 0.979 แสดงถึงความเชื่อมั่นในระดับดีมาก ก่อนนำไปใช้จริงในการเก็บข้อมูล

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นเครื่องมือหลัก โดยเป็นคำถามปลายเปิดที่ออกแบบตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของการวิจัย ผ่านกระบวนการสร้างและปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อให้มีความเที่ยงตรงด้านเนื้อหาและการใช้ภาษา แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ หลักปาปนิกรรมของผู้บริหาร ภาวะผู้นำของผู้บริหาร และปัญหา ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์หลักปาปนิกรรมในภาวะผู้นำ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยขอหนังสืออนุเคราะห์จากคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อเข้าพื้นที่เก็บข้อมูล จากนั้นใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 210 คนในเทศบาลเมืองลำสามแก้ว เป็นระยะเวลา 1 เดือน โดยเก็บผ่านแบบฟอร์มออนไลน์ และตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามได้ครบ 100% หลังจากนั้นได้นำข้อมูลที่ได้นำวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ต่อไป

4.2 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบทางการกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 10 รูปหรือคน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นแนวทางการสนทนา ให้ผู้ให้สัมภาษณ์ตอบอย่างอิสระตามแนวคิดของตนเอง การเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยยื่นหนังสือขอความอนุเคราะห์ ประสานวันเวลา สถานที่ และเตรียมอุปกรณ์บันทึกข้อมูล และขั้นการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสร้างความคุ้นเคย ชี้แจงวัตถุประสงค์ ขออนุญาตบันทึกเสียง พร้อมรับรองการเก็บข้อมูลเป็นความลับตามความสมัครใจของผู้ให้สัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม ก่อนนำมาลงรหัสและวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ โดยใช้ทั้งสถิติเชิงพรรณนาและเชิงอนุมาน สำหรับสถิติเชิงพรรณนาใช้ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พร้อมจัดระดับคะแนนเฉลี่ย 5 ระดับ สำหรับสถิติเชิงอนุมานใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักปาปนิกรรมกับภาวะผู้นำ โดยพิจารณาทั้งขนาดและทิศทางของความสัมพันธ์ และสำหรับคำถามปลายเปิด ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Approach) ในการสรุปเนื้อหา

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเริ่มจากการถอดเสียงสัมภาษณ์เป็นข้อความ แล้วจำแนกเนื้อหาเป็นประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ควบคู่กับการพิจารณาบริบทที่เกี่ยวข้อง สรุปท้ายจึงสังเคราะห์และสรุปผลข้อมูลเพื่อจัดทำรายงานผลการวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

1. ระดับภาวะผู้นำการบริหารงานตามหลักปาปนิกรรมในภาพรวม ของผู้บริหารเทศบาลเมืองลำสามแก้ว อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ในภาพรวมทั้ง 4 ด้าน ตามหลักภาวะผู้นำ ปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับภาวะผู้นำในภาพรวม

ข้อ	ระดับภาวะผู้นำการบริหารงานของผู้บริหาร ในภาพรวม	ระดับการปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์หรือการสร้างบารมี	4.54	0.567	มากที่สุด
2	ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ	4.54	0.575	มากที่สุด
3	ด้านการกระตุ้นการใช้ปัญญา	4.48	0.587	มาก
4	ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล	4.46	0.650	มาก
รวม		4.50	0.573	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นต่อระดับภาวะผู้นำของผู้บริหารในภาพรวม ($\bar{X}=4.50$, $S.D.=0.573$) ซึ่งบ่งบอกถึงภาวะผู้นำในระดับมาก เมื่อพิจารณาโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยพบผลการศึกษาระดับแรก คือ ด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ หรือการสร้างบารมี ($\bar{X}=4.54$, $S.D.=0.567$) อยู่ในระดับมากที่สุด มีความหลากหลายปานกลาง รองลงมาคือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ($\bar{X}=4.54$, $S.D.=0.575$) อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการกระตุ้นการใช้ปัญญา ($\bar{X}=4.48$, $S.D.=0.587$) อยู่ในระดับมากและด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ($\bar{X}=4.46$, $S.D.=0.650$) อยู่ในระดับมาก

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักปาปนิกรรมกับภาวะผู้นำการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลเมืองลำสามแก้ว อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างหลักปาปนิกรรมกับภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลเมืองลำสามแก้ว อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ดังนี้

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักปาปนิกรรมกับภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลเมืองลำสามแก้ว อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี

ตัวแปรต้น	ภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลเมืองลำสามแก้ว อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี	ตัวแปรตาม			
		1. ด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ หรือการสร้างบารมี	2. ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ	3. ด้านการกระตุ้นการใช้ปัญญา	4. ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล
หลักปาปนิกรรม	920**	872**	910**	909**	855**
1. ด้านจักษุมา วิสัยทัศน์	823**	785**	795**	842**	751**
2. ด้านวิธูโร ความสามารถในการจัดการ	851**	791**	844**	834**	811**
3. ด้านนิสสยสัมปันโน มีมนุษยสัมพันธ์	900**	864**	909**	867**	.831**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 2 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างหลักปาปนิกรรมกับภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลเมืองลำสามแก้ว อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานีมีความสัมพันธ์กันดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักปาปนิกรรมโดยภาพรวม กับภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลเมืองลำสามแก้ว อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี หลักปาปนิกรรมโดยภาพรวม กับภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลเมืองลำสามแก้ว อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานีโดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างสูง ($R=0.920^{**}$) ด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์

หรือการสร้างบารมีมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างสูง ($R=0.872^{**}$) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างสูง ($R=0.910^{**}$) ด้านการกระตุ้นการใช้ปัญญามีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างสูง ($R=0.909^{**}$) ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างสูง ($R=0.855^{**}$)

3. การประยุกต์หลักปาปนิกรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลเมืองลำสามแก้ว อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี มีรายละเอียดดังนี้

การส่งเสริมด้านจักขุมา วิสัยทัศน์ ได้แก่ มีการกำหนดวิสัยทัศน์ในการบริหารอย่างชัดเจนมีแผนพัฒนาที่มาจากการมีส่วนร่วมของประชาชน กำหนดแผนที่มีความโปร่งใส สอดคล้องเหมาะสม และพอดี สื่อสารวิสัยทัศน์ให้ทุกคนเข้าใจชัดเจนและเห็นความสำคัญ แปลงวิสัยทัศน์สู่การปฏิบัติ และผู้นำต้องเป็นแบบอย่างในการแสวงหาความรู้

การส่งเสริมด้านวิรูโร ได้แก่ มีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันต่อเหตุการณ์ และเวลา เป็นตัวอย่างที่ดีในการบริหารเวลาให้เกิดประโยชน์กับองค์กรสูงสุด มีการกำหนด จัดทำนโยบาย หรือโครงการเหมาะสมกับจังหวะและเวลา เข้าใจหลักการบริหารสมัยใหม่ พัฒนาทักษะความรู้ใหม่ ๆ ต่อเนื่อง ลงพื้นที่รับฟังปัญหา ร่วมกันหาทางแก้ไขพัฒนา ดูแล ใส่ใจประชาชน และตัดสินใจ โปร่งใส คุ่มค่า ตอบสนองความต้องการของประชาชน

การส่งเสริมด้านนิสสยสัมปันโน มีมนุษยสัมพันธ์ ได้แก่ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับทุกคนและทุกองค์กร ให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชน และประชาชน ให้โอกาสและสนับสนุน คนที่มีความรู้ความสามารถให้ดำรงตำแหน่งที่เหมาะสม แสดงความเป็นมิตร จริงใจ เอาใจใส่ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับทุกฝ่าย ทั้งภายในองค์กร ชุมชน และยึดหลักคุณธรรมในการสร้างมนุษยสัมพันธ์

อภิปรายผลการวิจัย

1. ภาวะผู้นำการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลเมืองลำสามแก้ว ตามหลักปาปนิกรรมผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาลเมืองลำสามแก้วตามหลักปาปนิกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนถึงการมีวิสัยทัศน์ มนุษยสัมพันธ์ และความสามารถในการบริหารจัดการที่สอดคล้องตามหลักจักขุมา วิรูโร และนิสสยสัมปันโน โดยเฉพาะด้านมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สอดคล้องกับผลการวิจัยของพระปัญญา โชติธมโม (2563) ที่ชี้ว่า ผู้บริหารที่มีมนุษยสัมพันธ์สูงมักได้รับการยอมรับจากชุมชน ขณะที่พระมหาสมหมาย สมกิจใจ (2564) พบกรณีผู้นำบางรายใช้บารมีในทางที่ผิด และขาดความจริงใจในการพัฒนาองค์กร ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน ตามหลักจักขุมา ช่วยส่งเสริมพลังภายในของบุคลากร ซึ่งตรงกับงานวิจัยของ ทักษกร แสงทองดี (2563) ที่เสนอว่า ผู้นำที่มีอุดมการณ์ชัดเจนสามารถจุดประกายทีมงาน

ได้อย่างยั่งยืน ส่วนด้านการใช้ปัญญาและการจัดการปัญหาซับซ้อน ตามหลักวิธูโร พบว่า ผู้บริหารที่วิเคราะห์สถานการณ์ได้แม่นยำสามารถตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พระปัญญา โชติธมโม, 2563) ในขณะที่พระมหาสมหมาย สมกิจใจ (2564) ชี้ให้เห็นว่าการไม่ส่งเสริมการใช้ปัญญาในองค์กรเป็นข้อจำกัดสำคัญ สุดท้าย ด้านการบริหารแบบคำนึงถึงปัจเจกบุคคลตามหลักนิสสัยสัมปันโน ผู้บริหารสามารถปรับวิธีการให้เหมาะสมกับบุคลากรแต่ละคน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุวรรณ แก้วนะ (2564) ที่ระบุว่าการบริหารตามความถนัดช่วยเสริมพลังทีม ขณะที่พระมหาสมหมาย สมกิจใจ (2564) ระบุว่าการละเลยศักยภาพรายบุคคลส่งผลให้เกิดความรู้สึกล้มเหลวและลดทอนประสิทธิภาพ โดยสรุป การประยุกต์ใช้หลักปาปนิกรรมในการบริหารช่วยเสริมภาวะผู้นำได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่การพัฒนาในประเด็นด้านความจริงใจ ความโปร่งใส การเปิดพื้นที่ทางปัญญา และการให้ความสำคัญกับผู้ใต้บังคับบัญชา ยังคงเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับภาวะผู้นำในอนาคต

2. หลักปาปนิกรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างสูงกับภาวะผู้นำของผู้บริหาร ($R=0.920^{**}$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยเมื่อตรวจสอบรายด้านพบว่า หลักนิสสัยสัมปันโนมีความสัมพันธ์สูงสุด ($R=0.900^{**}$) รองลงมาคือ หลักวิธูโร ($R=0.851^{**}$) และหลักจักขุมา ($R=0.823^{**}$) ตามลำดับ เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะการที่ผู้บริหารปฏิบัติตามหลักปาปนิกรรมอย่างสมดุล ทั้งในด้านการมีวิสัยทัศน์ (จักขุมา) ความสามารถในการจัดการปัญหา (วิธูโร) และความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับบุคลากร (นิสสัยสัมปันโน) ส่งผลให้เกิดความน่าเชื่อถือ ความร่วมมือ และแรงจูงใจในองค์กร ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระณรงค์ วุฑฒิเมธี (2556) ที่ได้วิจัยเรื่อง การบริหารจัดการตามหลักพุทธปาปนิสูตรของบริษัท เอ็นอีซี อินฟอนเทียร์ (ไทย) จำกัด พบว่า ผู้นำตามหลักพุทธธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีทั้งวิสัยทัศน์ ความสามารถในการบริหาร และมนุษยสัมพันธ์ที่เข้มแข็ง เพื่อการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพและได้รับการยอมรับ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของประยูร เจนตระกูลโรจน์ (2564) ที่ได้วิจัยเรื่อง การบริหารสู่ความเป็นเลิศ โดยการบูรณาการหลักพุทธธรรมของสถานพยาบาลภาครัฐในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า การบูรณาการหลักปาปนิกรรมเข้ากับการบริหารสมัยใหม่ในภาครัฐ ช่วยให้การจัดการมีทั้งประสิทธิภาพและคุณธรรม ซึ่งทำให้องค์กรเกิดความมั่นคง ยั่งยืน และบรรลุความเป็นเลิศได้อย่างแท้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของพระปัญญา โชติธมโม (2563) ได้วิจัยเรื่องภาวะผู้นำตามหลักปาปนิกรรมของผู้บริหารเทศบาลเมืองท่าเรือ พระแท่น อำเภوتاเมะกา จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ผู้บริหารที่มีความเข้าใจตามแนวพุทธธรรมโดยเฉพาะ

ปาปนิกรรม จะสามารถบริหารงานได้อย่างมีเป้าหมาย สร้างความร่วมมือ และจัดการองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ

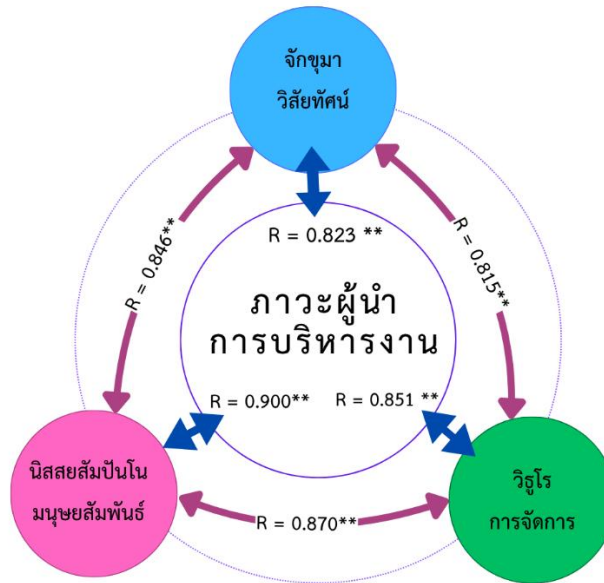
3. การประยุกต์หลักปาปนิกรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลเมืองลำสามแก้ว ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านที่ได้รับคะแนนสูงสุด ได้แก่ ด้านจักษุมา (วิสัยทัศน์) รองลงมาคือ นิสสัยสัมปโน (มนุษยสัมพันธ์) และด้านวิรุโร (ความสามารถในการจัดการ) ตามลำดับ ซึ่งแม้ว่าด้านวิรุโรจะยังอยู่ในระดับมากที่สุด แต่กลับได้รับคะแนนต่ำสุดเมื่อเทียบกับอีกสองด้าน เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะ ผู้บริหารมีความสามารถด้านการวางวิสัยทัศน์และการสร้างสัมพันธ์ที่ดีในองค์กรได้อย่างโดดเด่น ขณะที่ด้านการจัดการยังมีข้อจำกัด โดยเฉพาะการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การกำหนดแผนงานให้สอดคล้องกับข้อกำหนดและบริบทด้านเวลา ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนาแผนเชิงกลยุทธ์อย่างมีระบบและต่อเนื่อง เพื่อให้การบริหารมีประสิทธิภาพสูงสุดในทุกสถานการณ์ สอดคล้องกับพระมหาสมหมาย สมกิจใจ (2564) ได้วิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ผู้บริหารควรวางแผนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างระบบการบริหารที่ชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาวัฒน์ชัย ขยวพัฒน์ (2564) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักทศุติปาปนิกสูตรของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดหนองคาย พบว่า หลักปาปนิกรรมสามารถนำไปเป็นแนวทางการขับเคลื่อนกระบวนการ พัฒนาภาวะผู้นำได้ สอดคล้องกับผลวิจัยของประยูร เจนตระกูลโรจน์ (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารสู่ความเป็นเลิศโดยการบูรณาการหลักพุทธธรรมของสถานพยาบาลภาครัฐในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่าการนำหลักปาปนิกรรมมาบูรณาการกับระบบการบริหารภาครัฐ เป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับคุณภาพการจัดการที่มีธรรมาภิบาล ทั้งนี้แม้ผู้บริหารจะสามารถจัดการปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี แต่หากขาดการวางแผนในระยะยาว เปิดกว้าง มีระบบและสามารถตอบสนองปัญหาได้อย่างมีเหตุผล อาจส่งผลกระทบต่อความสมดุลของภาวะผู้นำในมิติของวิรุโร ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักปาปนิกรรมในด้านนี้จึงควรมุ่งเน้นการพัฒนาระบบการจัดการให้ครอบคลุมทั้งการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าและการวางแผนระยะยาวอย่างเป็นระบบ

องค์ความรู้จากการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การประยุกต์หลักปาปนิกรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำการบริหารงานของผู้บริหารเทศบาลเมืองลำสามแก้ว อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี สังกะระหังค์ความรู้จากการวิจัยได้ดังนี้

โครงสร้างวงจรการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักปาปนิกรรม

ภาพที่ 1 การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักปาปนิกรรม

โมเดลภาพนี้เป็น การสังเคราะห์แนวคิดเชิงโครงสร้างที่สะท้อนการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใช้กรอบคิดจากหลักปาปนิกรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มุ่งพัฒนาคุณสมบัติของพ่อค้าหรือ ผู้บริหารกิจการ ให้มีความสามารถและคุณธรรมควบคู่กัน โดยงานวิจัยนี้นำมาประยุกต์สู่บริบทของภาวะผู้นำสมัยใหม่ผ่าน 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ จักขุมา (วิสัยทัศน์) ความสามารถในการมองการณ์ไกล เข้าใจบริบท และกำหนดเป้าหมายองค์กรอย่างรอบด้าน วิรูโร (การจัดการ) ความสามารถในการวางแผน ตัดสินใจ แก้ปัญหา และบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ นิสสยสัมปันโน (มนุษยสัมพันธ์): ความสามารถในการสร้างความร่วมมือ รับฟัง และทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างกลมกลืน

ทั้งสามองค์ประกอบนี้ ถูกแสดงในลักษณะวงจรเชิงพลวัต (Dynamic Cycle) ที่มีความสัมพันธ์กันทั้งในแนวราบ (ระหว่างองค์ประกอบ) และแนวดิ่ง (กับภาวะผู้นำโดยรวม) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ไม่มีองค์ประกอบใดที่แยกออกจากกันได้ หากขาดองค์ประกอบใด ภาวะผู้นำย่อมไม่อาจสมบูรณ์ได้

องค์ประกอบทั้งสามเกื้อหนุนกันอย่างเป็นระบบ วิสัยทัศน์ช่วยวางเป้าหมาย การจัดการช่วยผลักดันสู่การปฏิบัติ และมนุษยสัมพันธ์เป็นกลไกในการขับเคลื่อนและ ถ่ายทอด ส่งผลโดยตรงต่อการสร้างภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ เมื่อทั้งสามด้านทำงาน ร่วมกันอย่างสมดุล จะก่อให้เกิดผู้นำที่มีพลังทั้งทางปัญญา (Vision & Decision) การบริหาร (Execution) และความเข้าใจมนุษย (Empathy & Collaboration)

การจัดแสดงความสัมพันธ์ผ่านลูกศรและค่าสหสัมพันธ์ (R) ในภาพ ยังสะท้อนให้ เห็นพลวัตของการเสริมพลัง (Mutual Reinforcement) ของแต่ละองค์ประกอบ ไม่ใช่ เพียงความสัมพันธ์เชิงเส้นตรง แต่เป็นกลไกหมุนเวียน ที่ไม่มีจุดเริ่มต้นหรือจุดจบ โดยทุก องค์ประกอบต่างทำหน้าที่สนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง

ในภาพรวม โมเดลนี้จึงมิได้เพียงเสนอแนวคิดในการประเมินหรือพัฒนาภาวะผู้นำ เชิงโครงสร้างเท่านั้น แต่ยังเป็น เครื่องมือวิเคราะห์การนำองค์กรอย่างมีจริยธรรม และ สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้นำท้องถิ่นให้มีทั้งวิสัยทัศน์ ความสามารถในการบริหารจัดการ และความเข้าใจในความสัมพันธ์มนุษย์ได้อย่างสมดุล และยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. เทศบาลควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการพัฒนาด้าน วิธูโร (การจัดการที่ดี) โดยมุ่งเน้นให้ผู้บริหารสามารถวิเคราะห์ปัญหา วางแผน และตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้หลักคุณธรรมและความโปร่งใส
2. เทศบาลควรส่งเสริมการจัดทำนโยบายที่เน้นการ คำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล โดยให้ความสำคัญกับความแตกต่างระหว่างบุคลากร ส่งเสริมความยืดหยุ่นในการบริหารจัดการ และคำนึงถึงศักยภาพเฉพาะบุคคล
3. เทศบาลควรกำหนดนโยบายที่สนับสนุนการ กระตุ้นการใช้ปัญญา ในหมู่ผู้บริหาร และบุคลากร โดยส่งเสริมให้เกิดกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ กล้าตั้งคำถาม และเปิด โอกาสให้แสดงความคิดเห็นสร้างสรรค์อย่างหลากหลาย

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ผู้บริหารควรจัดลำดับความสำคัญของปัญหาอย่างเป็นระบบ โดยให้ความสำคัญ กับการวิเคราะห์สภาพปัญหาก่อนตัดสินใจ เพื่อบริหารจัดการทรัพยากรและเวลาได้อย่าง เหมาะสม

2. ผู้บริหารควรส่งเสริมวัฒนธรรมการรับฟังความคิดเห็น ของผู้ได้บังคับบัญชา อย่างจริงใจ เพื่อสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือ และเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเชิงนโยบาย

3. ผู้บริหารควรกระตุ้นให้บุคลากรพัฒนาความรู้และทักษะ มีความรอบรู้และก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง โดยจัดกิจกรรมเสริมสร้างปัญญา เช่น เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การอบรมเชิงปฏิบัติการ และการติดตามเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่ส่งผลต่อการทำงาน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพเพิ่มเติม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารในมิติอื่น ๆ ที่หลากหลายมากขึ้น

2. ควรมีการศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่อาจส่งผลต่อคุณภาพภาวะผู้นำของผู้บริหาร นอกเหนือจากปัจจัยด้านการพัฒนาตามหลักปาปนิกรรม

3. ควรวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิผลของการประยุกต์หลักปาปนิกรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำการบริหารงานของผู้บริหาร

เอกสารอ้างอิง

- ทัชชกร แสงทองดี. (2563). รูปแบบการสร้างภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนนายร้อยตำรวจ (ดุสิตนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์) พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เทศบาลเมืองลำสามแก้ว. (2566). แผนพัฒนาท้องถิ่น. สืบค้น 4 ตุลาคม 2566, จาก <https://lamsamkaeo.go.th/public/list/data/datacategory/catid/67/menu/1196>
- ประยูร เจนตระกูลโรจน์. (2564). การบริหารสู่ความเป็นเลิศโดยการบูรณาการหลักพุทธธรรมของสถานพยาบาลภาครัฐในเขตกรุงเทพมหานคร (ดุสิตนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์) พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระณรงค์ วุฑฒิเมธี. (2556). การบริหารจัดการตามหลักทฤษฎีปาปนิสูตรของบริษัท เอ็นไอซี อินฟอนเทียร์ (ไทย) จำกัด (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2539). คุณธรรมสำหรับนักบริหาร. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

- พระปัญญา โชติธมฺโม. (2563). *ภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2554). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมมิก จำกัด.
- พระมหาวิมลนัชชัย ชยวฑฺฒโน. (2564). *แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดหนองคาย* (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสมหมาย สมกิจใจ. (2564). *ภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี* (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอธิการรัตนดีพงศ์ มหาคมภีร์วิโส. (2566). ภาวะผู้นำการบริหารของผู้บริหารเทศบาลตำบลสันกลาง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารสันติสุขปริทรรศน์*, 4(1), 28-29.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุวรรณ์ แก้วนะ. (2564). *การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรมของผู้บริหารเทศบาลในจังหวัดสมุทรปราการ* (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์) พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Bass, B. M. & Avolio, B. J. (1996). *Transformational Leadership*. New York: Harper Collins.
- Likert, R. (1967). *The Method of Constructing and Attitude Scale*. New York: Wiley & Son.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). Singapore: Times Printers Sdn. Bhn.

การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากร เทศบาลตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร*

BUDDHA-DHAMMA APPLICATION FOR PROMOTING PERSONNEL'S WORK
PERFORMANCE EFFICIENCY OF KUSUMALAYA SUB-DISTRICT MUNICIPALITY,
KUSUMALAYA DISTRICT, SAKOL NAKORN PROVINCE

พระก้องเกียรติ สุวadhanapano, สุริยา รักษาเมือง, อภิญญา ฉัตรช่อฟ้า

Phra Kongkiat Suvaddhanapano, Suriya Raksamueng, Apinyar Chatchorfa

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: Kongsakonnakon@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาระดับสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากร 2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักพระ 4 กับสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากร 3. นำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากร เทศบาลตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากบุคลากรของเทศบาลตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร จำนวน 55 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหพันธ์ การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป หรือคน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. การส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu=3.91$, $\sigma=.575$) 2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพระ 4 กับสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากร โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง 3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร มีดังนี้ 1. ปัญญาพละ กำลังคือปัญญา ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลผ่านการอบรมและถอดบทเรียน 2. วิริยพละ กำลังคือวิริยะ ปลุกฝังความเพียรและความมุ่งมั่นผ่านระบบสนับสนุน 3. อนวัชชพละ กำลังไม่มีโทษ เน้นการยึดหลักศีลธรรม

และการตรวจสอบอย่างเข้มงวด 4. สังคหผล กำลังคือการสงเคราะห์ ส่งเสริมการร่วมมือ และเกื้อกูลโดยใช้หลักทาน ปิยวาจา อุตถจริยา และสมานัตตตา

คำสำคัญ: การประยุกต์; หลักผล 4; สมรรถนะ; สกนนคร

Abstract

This research article aims to examine: 1. the level of work performance competency among personnel ($\mu=3.91$, $\sigma=.575$), 2. the relationship between the Four Bases of 4 principles of Bala and work performance competency, and 3. propose the application of Buddhist principles to enhance the competency of personnel at Kusumalaya Subdistrict Municipality, Kusumalaya District, Sakon Nakhon Province. A mixed-methods approach was employed. The quantitative component involved data collection from 55 municipal personnel, with data analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson correlation coefficient. The qualitative component involved in-depth interviews with 9 key informants (monastics or laypersons), with the data analyzed through descriptive content analysis.

The findings revealed that: 1. the overall level of work performance competency among the personnel was high; 2. the relationship between the Four Bases of Power and work performance competency was moderately positive; and 3. the application of Buddhist principles to promote work performance competency could be classified into four aspects: Paññā-bala (Power of Wisdom): Promoting analytical and rational thinking through training and reflective practices. Viriya-bala (Power of Effort): Encouraging perseverance and determination supported by organizational systems. Anavajja-bala (Power of Blamelessness): Emphasizing moral integrity and strict adherence to ethical standards. Sangha-bala (Power of Social Support): Fostering collaboration and mutual support through the principles of generosity (Dāna), kind speech (Piyavācā), helpful conduct (Atthacariyā), and impartiality (Samānattatā).

Keywords: Application; 4 Principles of Bala; Competency; Sakon Nakhon

บทนำ

ในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านโครงสร้างสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้บุคลากรมีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการทำงานที่เหมาะสม การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรจึงควรเน้นการเสริมศักยภาพ ปรับตัว และแก้ไขปัญหาอย่างมีหลักการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและขับเคลื่อนองค์กรสู่เป้าหมาย (วิภาวี ขวัญช่วย และคณะ, 2567) ดังนั้น ทรัพยากรมนุษย์เป็นกำลังสำคัญในการสร้างผลิตภัณฑ์หรือบริการขององค์กร ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จและภาพลักษณ์องค์กร มนุษย์มีความหลากหลายด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนภารกิจขององค์กรให้บรรลุเป้าหมาย การบริหารทรัพยากรมนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพจึงมีความจำเป็น โดยผู้บริหารควรมีความรู้และเข้าใจหลักการบริหารอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด (พะยอม วงศ์สารศรี, 2538) ทั้งนี้ บุคลากรเป็นผู้จัดหาและใช้ทรัพยากรอื่น ๆ เช่น เงิน อุปกรณ์ และการจัดการ การมีบุคลากรที่มีคุณภาพและเหมาะสมกับงานจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมความสำเร็จขององค์กร (อนุวัต กระสังข์, 2560)

เทศบาลตำบลกุสุมาลย์ได้กำหนดนโยบายการบริหารทรัพยากรบุคคลให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใส (ITA) โดยเน้นการวางแผนอัตรากำลัง การสรรหาและแต่งตั้งตามเกณฑ์ การพัฒนาบุคลากร การประเมินผล การปฏิบัติงาน และการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและส่งเสริมจริยธรรม เพื่อใช้ประกอบการจัดทำแผนพัฒนาบุคลากร และส่งเสริมการพัฒนาองค์กรให้เป็นไปตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 มาตรา 11 และประกาศคณะกรรมการพนักงานเทศบาลจังหวัดสกลนคร ลงวันที่ 29 พฤศจิกายน 2545 ซึ่งกำหนดให้มีการจัดทำแผนพัฒนาพนักงานเทศบาลอย่างเป็นระบบ (เทศบาลตำบลกุสุมาลย์, 2564) การพัฒนาบุคลากรของเทศบาลมุ่งเน้นการเสริมสมรรถนะ การบริหารผลงาน และการพิทักษ์ระบบคุณธรรม เพื่อให้บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจในภารกิจ กฎระเบียบ และจรรยาบรรณวิชาชีพ รวมถึงมีพฤติกรรมที่เหมาะสมต่อหน้าที่ โดยได้จัดหลักสูตรพัฒนาในหลากหลายมิติ ทั้งด้านความรู้พื้นฐาน ด้านความชำนาญเฉพาะตำแหน่ง ด้านการบริหาร และด้านคุณธรรมจริยธรรม นอกจากนี้ หลักพละ 4 ได้แก่ ความเพียร ความตั้งใจ ความไม่ย่อท้อ และความรอบคอบ ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการทำงานให้บรรลุผลทั้งด้านความฉลาด ความขยัน ความซื่อสัตย์ และการมีมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งล้วนจำเป็นต่อความสำเร็จขององค์กร องค์กรที่มีมาตรฐานชัดเจนตั้งแต่ต้นนโยบายจนถึงการปฏิบัติงาน ย่อมทำให้ประชาชนเข้าใจและพึงพอใจ โดยบุคลากรต้องมีความรู้ความเข้าใจในกฎระเบียบ และไม่ยึดถืออคติส่วนตัว เพื่อให้ทีมงานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ (อง.นวก. (ไทย) 23/5/439.)

จากที่กล่าวมาในข้างต้น ผู้วิจัยสนใจศึกษาการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรในเทศบาลตำบลกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร โดยบูรณาการหลักพละ 4 ซึ่งเป็นพุทธธรรมสำคัญในการบริหารงาน เพื่อเสริมประสิทธิภาพในการทำงาน โดยผลการศึกษาจะเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการของเทศบาลให้มีคุณภาพ ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักพละ 4 กับสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร
3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือและการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้แบบสัมภาษณ์ (In-Depth Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

2. ประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ บุคลากรของเทศบาลตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร จำนวน 55 คน

2.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลหลักพละ 4 และการส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ขอนหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตร เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย จากนั้นนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูล ผู้วิจัยเป็นผู้ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนวิจัยที่ได้กำหนดไว้ นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ต่อไป

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ขอนหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตร ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์ ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้ และนำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5.2 สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐาน สถิติที่ใช้ คือ การทดสอบค่าที (T-Test) ค่าเอฟ (F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) เมื่อพบว่า มีความแตกต่าง ก็จะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีผลต่างที่มีนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference; LSD)

5.3 วิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Content Analysis) โดยเป็นการสรุปเนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผลการวิจัย

1. ระดับสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

ตารางที่ 1 การส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ตามหลักพละ 4

ข้อที่	หลักพละ 4	ระดับการปฏิบัติ		
		μ	σ	แปลผล
1	ปัญญาพละ กำลังคือปัญญา	3.88	.643	มาก
2	วิริยพละ กำลังคือวิริยะ	3.93	.700	มาก
3	อนวัชพละ กำลังไม่มีโทษ	3.90	.617	มาก

ตารางที่ 1 การส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ตามหลักพละ 4 (ต่อ)

ข้อที่	หลักพละ 4	ระดับการปฏิบัติ		
		μ	σ	แปลผล
4	สังคหพละ กำลังคือการสงเคราะห์	3.93	.645	มาก
	ภาพรวม	3.91	.575	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า หลักพละ 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu=3.91$, $\sigma=.575$) เมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านค่าเฉลี่ยมากที่สุด พบจำนวน 2 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ได้แก่ ด้านที่ 4 สังคหพละ กำลังคือการสงเคราะห์ ($\mu=3.93$, $\sigma=.645$) และด้านที่ 2 วิริยพละ กำลังคือวิริยะ ($\mu=3.93$, $\sigma=.700$) รองลงมา ได้แก่ ด้านที่ 3 อนวัชชพละ กำลังไม่มีโทษ ($\mu=3.90$, $\sigma=.617$) น้อยที่สุด ได้แก่ ด้านที่ 1 ปัญญาพละ กำลังคือปัญญา ($\mu=3.88$, $\sigma=.645$)

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพละ 4 กับการส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพละ 4 กับการส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ตัวแปรตาม					
	การส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติงาน	1. การมุ่งผลสัมฤทธิ์	2. การยึดมั่นในความถูกต้องและจริยธรรม	3. ความเข้าใจในองค์กรและระบบงาน	4. การบริการเป็นเลิศ	5. การทำงานเป็นทีม
ตัวแปรอิสระ						
หลักพละ 4	.685**	.808**	.664**	.695**	.703**	.798**
1. ปัญญาพละ กำลังคือปัญญา	.670**	.655**	.700**	.521**	.531**	.537**
2. วิริยพละ กำลังคือวิริยะ	.706**	.614**	.720**	.573**	.620**	.627**
3. อนวัชชพละ กำลังไม่มีโทษ	.710**	.565**	.695**	.562**	.713**	.717**
4. สังคหพละ กำลังคือการสงเคราะห์	.735**	.584**	.740**	.689**	.597**	.605**

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 2 พบว่าหลักพละ 4 กับการส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร มีความสัมพันธ์กันดังนี้

หลักพละ 4 มีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($R=.685^{**}$)

หลักพละ 4 มีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การมุ่งผลสัมฤทธิ์ โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($R=.808^{**}$)

หลักพละ 4 มีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การยึดมั่นในความถูกต้องและจริยธรรม โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($R=.664^{**}$)

หลักพละ 4 มีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ความเข้าใจในองค์กรและระบบงาน โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($R=.695^{**}$)

หลักพละ 4 มีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การบริการเป็นเลิศ โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($R=.703^{**}$)

หลักพละ 4 มีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การทำงานเป็นทีม โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($R=.798^{**}$)

3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

3.1 หลักพละ 4 ได้แก่ 1. ปัญญาพละ กำลังคือปัญญา องค์กรควรจัดอบรมและเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ เพื่อส่งเสริมการคิด วิเคราะห์ และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล พร้อมทั้งสร้างระบบถอดบทเรียนจากประสบการณ์และพัฒนาฐานข้อมูลความรู้ภายในหน่วยงาน การบูรณาการหลักพุทธธรรม เช่น โยนิโสมนสิการ และการฟังธรรมยังช่วยยกระดับคุณภาพของการเรียนรู้ 2. วิริยพละ กำลังคือวิริยะ การปลูกฝังทัศนคติ

ด้านความเพียรและเป้าหมายที่ชัดเจน คือรากฐานของการเสริมสร้างสมรรถนะ ควรมีระบบสนับสนุน เช่น การให้รางวัล การติดตามผล และการมอบหมายงานที่มีคุณค่าและความท้าทาย พร้อมนำหลักสัมมาวายามะและการเพียรอย่างมีสติมาใช้ เพื่อเสริมพลังใจและความมุ่งมั่นในการทำงาน 3. อนาคตขององค์กร ควรสร้างระบบตรวจสอบภายในอย่างเข้มงวด ควบคู่กับการส่งเสริมจริยธรรมในหมู่บุคลากร ส่งเสริมให้ยึดถือศีล 5 และฝึกสติในกระบวนการทำงานทุกระดับ เพื่อป้องกันความผิดพลาดและความไม่โปร่งใส สิ่งเหล่านี้ช่วยยกระดับธรรมาภิบาล และสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่มีคุณธรรม 4. สังคหผล กำลังคือการสงเคราะห์ การเสริมสร้างพลังความร่วมมือ เริ่มจากการเปิดพื้นที่ให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและทำงานแบบเท่าเทียม ส่งเสริมการแสดงน้ำใจ เช่น การให้คำปรึกษาและกำลังใจระหว่างกัน เพื่อเสริมสร้างทีมที่เข้มแข็ง โดยใช้หลักธรรมในพุทธศาสนา ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา เป็นแนวทางร่วมในการทำงาน

3.2 การส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ได้แก่ 1. การมุ่งผลสัมฤทธิ์ องค์กรควรตั้งเป้าหมายที่ชัดเจน และมีตัวชี้วัดที่สามารถประเมินได้อย่างเป็นระบบ สนับสนุนการใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจ และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อลดความซ้ำซ้อนและเพิ่มความเร็ว โดยยึดหลักธรรม เช่น ความไม่ประมาท สมာธิ และเจตนาอันบริสุทธิ์ เพื่อให้ทุกขั้นตอนมีคุณภาพและเป้าหมายชัดเจน 2. การยึดมั่นในความถูกต้องและจริยธรรม องค์กรควรจัดทำนโยบายด้านจริยธรรมอย่างชัดเจน และให้ผู้นำเป็นแบบอย่างในความซื่อสัตย์ และการใช้อำนาจที่เหมาะสม จัดตั้งคณะกรรมการจริยธรรม และอบรมบุคลากรให้สามารถตัดสินใจโดยยึดหลักนิติธรรมและความเป็นธรรม ควรบูรณาการหลักธรรม เช่น สังฆะเมตตา อุเบกขา และอริยมรรค เข้ากับกระบวนการคิดและการบริหารงาน 3. ความเข้าใจในองค์กรและระบบงาน ควรเริ่มจากการจัดอบรมปฐมนิเทศ เพื่อให้บุคลากรเข้าใจภารกิจ โครงสร้าง และระบบราชการขององค์กร พัฒนาระบบสื่อสารภายในให้ทั่วถึงทุกระดับ และส่งเสริมการประสานงานระหว่างหน่วยงานอย่างราบรื่น ควรสนับสนุนการเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ ๆ และจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาทัศนคติที่กว้างไกล 4. การบริการเป็นเลิศ บุคลากรภาครัฐควรมีจิตบริการ โดยตระหนักว่าประชาชนคือผู้มีสิทธิในการรับบริการ ควรมีการอบรมเสริมสร้างทัศนคติและ Soft Skills เช่น การสื่อสารเชิงบวก การฟังอย่างลึกซึ้ง และมารยาทในการให้บริการ รวมถึงปรับปรุงกระบวนการให้ทันสมัย เชื่อมโยงข้อมูล ลดความซ้ำซ้อน และยึดหลักเมตตา กรุณา อุเบกขาในการให้บริการ 5. การทำงานเป็นทีม ควรส่งเสริมการทำงานเป็นทีมผ่านกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์และการวางแผนร่วมกัน การแบ่งหน้าที่ตามความถนัด การประชุมสม่ำเสมอ และการสื่อสารที่เปิดเผยมะ

สร้างวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง พร้อมปลูกฝังเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เพื่อให้เกิดความสามัคคีและการเกื้อกูลกันในองค์กร

อภิปรายผลการวิจัย

1. การส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร จากผลการศึกษาพบว่า การส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรอยู่ในระดับมากทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ 1. การมุ่งผลสัมฤทธิ์ 2. การยึดมั่นในความถูกต้องและจริยธรรม 3. ความเข้าใจในองค์กรและระบบงาน 4. การบริการเป็นเลิศ และ 5. การทำงานเป็นทีม โดยเฉพาะด้านการยึดมั่นในจริยธรรมและการทำงานเป็นทีมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงถึงความสำคัญของการยึดหลักธรรมควบคู่กับการทำงานแบบมีส่วนร่วมเพื่อยกระดับคุณภาพการให้บริการและขับเคลื่อนองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระอธิการอนุชา จานุตตลาโง (2566) เรื่อง การพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานตามหลักพลธรรม ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพลชัย อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า สมรรถนะของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพลชัย อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการวางแผน การบริหารจัดการและการบริหารตนเองที่สะท้อนถึงความรับผิดชอบและวินัย รวมถึงความสามารถด้านการทำงานเป็นทีม การสื่อสาร และการมุ่งผลสัมฤทธิ์ในบริบทที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรท้องถิ่นจึงต้องเน้นทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรม การทำงานร่วมกัน และทักษะการบริหารอย่างบูรณาการ เพื่อสร้างผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมและความเชื่อมั่นจากประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาอนุวัฒน์ อนุตโตโร (2565) เรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า บุคลากรเทศบาลเมืองวิเชียรบุรีมีสมรรถนะในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการทำงานเป็นทีม การมุ่งผลสัมฤทธิ์ และการบริการเป็นเลิศ ซึ่งชี้ให้เห็นว่า จริยธรรมและการทำงานร่วมกันคือพื้นฐานสำคัญของสมรรถนะภาครัฐ นอกจากนี้ ยังสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมส่วนบุคคล และกลไกการทำงานในองค์กร หากบุคลากรมีจิตสำนึกและยึดหลักธรรม จะส่งเสริมความร่วมมือและความไว้วางใจภายในทีม เกิดความเป็นเอกภาพ และพัฒนาคุณภาพการบริการได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางบริหารภาครัฐแนวใหม่ที่เน้นผลสัมฤทธิ์ การมีส่วนร่วมและธรรมาภิบาล และสอดคล้องกับงานวิจัยของภวัต นิตยโชติ (2560) เรื่อง การพัฒนาสมรรถนะตามหลักพล 4 ของบุคลากรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดสงขลา พบว่า บุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสงขลา มีสมรรถนะโดยรวมในระดับปานกลาง จุดอ่อนชัดในด้านภาวะผู้นำ การทำงานเป็นทีม และขาดแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง รวมถึง

ขาดความกล้าในการตัดสินใจ และการบริการยังขาดมิตรไมตรีจากใจจริง แม้เป็นไปตามหน้าที่ก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบจะเห็นว่า บุคลากรเทศบาลตำบลกุสุมาลย์มีสมรรถนะสูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะด้านจริยธรรมและการทำงานเป็นทีม สะท้อนถึงระบบพัฒนาบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ และสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสมรรถนะในทุกมิติ

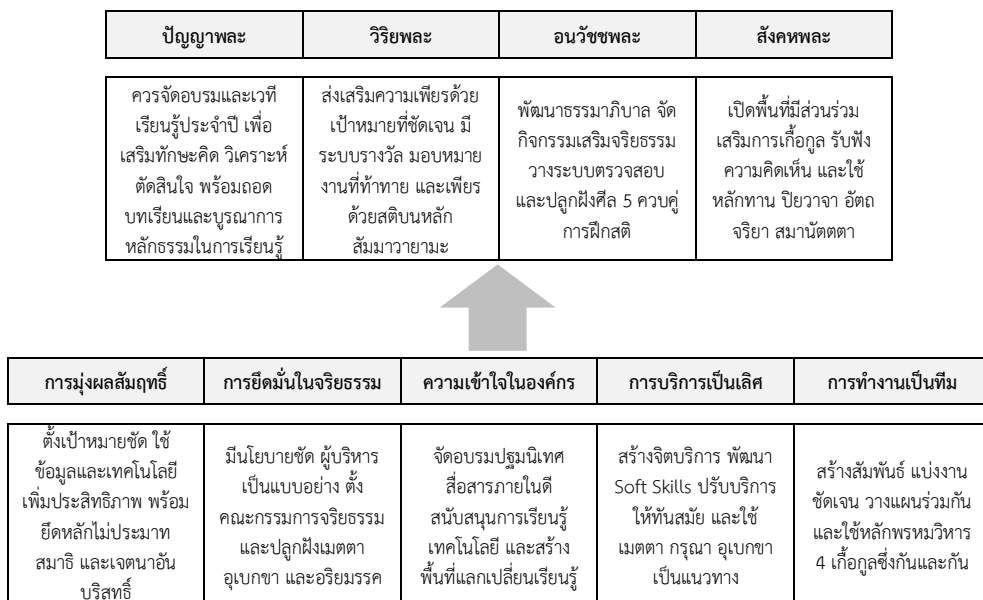
2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพละ 4 กับการส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร จากผลการศึกษาพบว่า หลักพละ 4 ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1. ปัญญาพละ กำลังคือปัญญา 2. วิริยพละ กำลังคือความเพียร 3. อนุวัชพละ กำลังไม่มีโทษ และ 4. สังคหพละ กำลังคือการสงเคราะห์ มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางกับการส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากร โดยช่วยส่งเสริมให้การทำงานมีประสิทธิภาพ มุ่งผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายขององค์กร มีความเข้าใจในระบบงาน พัฒนาการบริการสาธารณะ และส่งเสริมการมีส่วนร่วม ซึ่งเอื้อต่อความสำเร็จโดยรวมของ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูใบฎีกาเข้มปัดธ์ สุธธิธมโม (2564) เรื่อง การบริหารการพัฒนาตามแนวทางของหลักพละ 4 ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า การบริหารงานควรยึดหลักธรรมาภิบาล มีนโยบายที่ตอบสนองประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติจริงอย่างสอดคล้องกัน การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะด้านการคิดและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบจึงเป็นสิ่งสำคัญในการเสริมศักยภาพขององค์กรให้พร้อมรับมือกับปัญหาและการเปลี่ยนแปลง เช่น ความต้องการของประชาชน การปรับปรุงกฎระเบียบ หรือการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ โดยกระบวนการติดตาม ประเมินผล และปรับปรุงแผนงาน ต้องดำเนินควบคู่กับการตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการบริหารงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรัตนชนก นวลแขวง (2566) เรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมาภิบาลเพื่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน พบว่า การบูรณาการหลักพละ 4 อย่างรอบด้านจะช่วยให้การบริหารมีประสิทธิภาพ โดยเริ่มจาก ปัญญาพละ ที่เน้นการเรียนรู้และพัฒนาตนเพื่อการคิดสร้างสรรค์และการใช้เทคโนโลยี วิริยพละ ที่ส่งเสริมความกระตือรือร้น ความมุ่งมั่น และความอดทนในการทำงาน อนุวัชพละ ที่เน้นการปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์ ยึดหลักจริยธรรมและความถูกต้อง และ สังคหพละ ที่เน้นการบริการด้วยจิตอาสา ความอ่อนน้อม และความเมตตา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปริญญญา วราสินธุ์ (2566) เรื่อง การพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานตามหลักพลธรรมของบุคลากรเทศบาลตำบลวังห้ว อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ปัจจัยด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ทั้งการฝึกอบรม การศึกษา และการพัฒนา มีอิทธิพลต่อสมรรถนะของบุคลากร โดยมีหลักพละ 4 เป็นปัจจัยร่วมที่ส่งผลต่อสมรรถนะอย่างมีนัยสำคัญ และสามารถอธิบายความแปรผันได้ถึงร้อยละ 83.80

เมื่อรวมทั้งปัจจัยด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และหลักพระธรรม จะสามารถอธิบายความแปรผันของสมรรถนะได้ถึงร้อยละ 90.40 สะท้อนว่า การบูรณาการแนวทางทางธรรมะกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ช่วยพัฒนาองค์กรอย่างลึกซึ้งและยั่งยืน เมื่อเปรียบเทียบกับผลการศึกษาจากหลายพื้นที่ พบว่า หลักพระ 4 มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากร โดยเฉพาะด้านการคิดวิเคราะห์ ความมุ่งมั่น ความซื่อสัตย์ และความร่วมมือ การฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องและการบูรณาการหลักพระ 4 เข้ากับกระบวนการพัฒนาสมรรถนะ จะช่วยเสริมประสิทธิภาพในการทำงาน การปรับตัว และการขับเคลื่อนองค์กรให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพในทุกบริบท

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลกุสุมาลย์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร สามารถจำแนกเป็นองค์ประกอบได้ตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. เทศบาลตำบลกุสุมาลย์ ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บุคลากรมีสติปัญญา รู้เท่าทันสถานการณ์ และสามารถดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพตามหลักเหตุผล

2. เทศบาลตำบลกุสุมาลย์ ควรกำหนดแนวทางการทำงานที่ยึดหลักคุณธรรม ความซื่อสัตย์ และความโปร่งใส เพื่อสร้างความไว้วางใจจากประชาชนและยกระดับภาพลักษณ์ขององค์กร

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. บุคลากรของเทศบาลตำบลกุสุมาลย์ ควรมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนอย่างถูกต้อง และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. บุคลากรของเทศบาลตำบลกุสุมาลย์ ควรน้อมนำหลักศีล 5 มาใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตและการทำงาน เพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในองค์กร

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรขยายการวิจัยไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมให้เหมาะสมกับบริบททางวัฒนธรรมและโครงสร้างองค์กรที่หลากหลาย

2. ควรศึกษาหลักพุทธธรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลากร คือ สปัจริยธรรมหรือพรหมวิหาร 4 เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงเชิงลึกกับพฤติกรรมเชิงสมรรถนะและการเปลี่ยนแปลงในเชิงนโยบาย

เอกสารอ้างอิง

เทศบาลตำบลกุสุมาลย์. (2564). *แผนพัฒนาบุคลากร ประจำปี พ.ศ. 2564-2566*.

สกลนคร: เทศบาลตำบลกุสุมาลย์.

ปริญญา วราสินธุ์. (2566). *การพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานตามหลักพลธรรมของบุคลากรเทศบาลตำบลวังห้ว อำเภอกศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี* (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระครูใบฎีกาเข็มปัตต์ สุทธิธรรมโม. (2564). *การบริหารการพัฒนาตามแนวทางของหลักพละ 4 ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี* (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหานูวัฒน์ อนุตตรโร. (2565). *การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลเมืองวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์* (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอธิการอนุชา ฐานุตตลาโม. (2566). *การพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานตามหลักพลธรรมของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลาไชย อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี* (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พะยอม วงศ์สารศรี. (2538). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.
- ภวัต นิตยโชติ. (2560). *การพัฒนาสมรรถนะตามหลักพละ 4 ของบุคลากรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสงขลา* (ดุขฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รัตน์ชนก นวลแขวง. (2566). *การประยุกต์หลักพุทธธรรมมาภิบาลเพื่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดน่าน* (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิภาวี ขวัญช่วย และคณะ. (2567). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มุ่งสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม. วารสารอิสลามแห่งประเทศไทย, 1(1), 51-60.*
- อนุวัต กระสังข์. (2560). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

บทบาทการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้นักเรียนของพระสอนศีลธรรม
ในโรงเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ*

THE ROLES IN PROMOTING STUDENS MORAL ETHICS OF IN SCHOOL
MORALITY TEACHING MONKS, AT MUEANG DISTRICT
SAMUT PRAKAN PROVINCE

พระครูสมุห์กิตติศักดิ์ ธมมทตโต, พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกร)

Phrakrusamu Kittisak Dhammadhatto, Phraudomsittinayok (Kumphol Kunungkaro)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: P.kittisak1978@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม 2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และ 3. นำเสนอบทบาทการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้นักเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณกับเชิงคุณภาพ โดยใช้สถิติพรรณนา ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอนุมานวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยเก็บข้อมูลจากนักเรียน โรงเรียนบ้านคลองหลวง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 239 รูป ผ่านแบบสอบถามและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 10 รูปหรือคน

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากตามหลัก PDCA และการจัดการเรียนการสอน ส่วนหลักอิทธิบาท 4 อยู่ในระดับปานกลาง 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ได้แก่ หลัก PDCA และอิทธิบาท 4 ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยสามารถร่วมกันทำนายบทบาทการส่งเสริม ได้ร้อยละ 76.6 และ 3. บทบาทของพระสอนศีลธรรม คือ การดำเนินงานตามวงจร PDCA อย่างครบถ้วน ตั้งแต่วางแผน บูรณาการการสอน ตรวจสอบผล และปรับปรุงการสอน พร้อมใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการสร้างแรงจูงใจ ใส่ใจนักเรียน และ

ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ โดยใช้สื่อ นวัตกรรม และกิจกรรมหลากหลายเพื่อพัฒนา
คุณธรรม

คำสำคัญ: บทบาท; การส่งเสริม; พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

Abstract

This research aimed to: 1. study the promotion of moral and ethical values, 2. examine the factors influencing such promotion, and 3. present the roles of school-based Buddhist monks (Phra Song Sorn Siladham) in promoting moral and ethical values among students in Mueang District, Samut Prakan Province. A mixed-methods approach was employed, combining quantitative and qualitative research. Data were collected from 239 students at Ban Khlong Luang School using questionnaires and from 10 key informants through interviews.

The findings revealed that 1. the overall level of moral and ethical promotion by school-based monks was high, according to the PDCA model and instructional management principles, while the application of the Four Iddhipada (Bases of Accomplishment) was at a moderate level; 2. factors influencing the promotion of moral and ethical values included the PDCA cycle and the Four Iddhipada, which together significantly predicted the monks' role at the 0.01 level of significance, accounting for 76.6% of the variance; and 3. the monks' roles followed the full PDCA cycle-planning, integrating instruction, evaluating outcomes, and improving methods-while also applying the Four Iddhipada to motivate, engage, and foster analytical thinking in students. A variety of media, innovations, and activities were used to cultivate ethical values effectively.

Keywords: Role; Promotion; Teaching Morality in Schools

บทนำ

ปัจจุบัน ประเทศไทยได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากนานาประเทศ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นประเพณี วัฒนธรรม การแต่งกาย วิธีการดำเนินชีวิต ตลอดจนเทคโนโลยีที่พัฒนาอย่างก้าวหน้า แม้ความเจริญทางวัตถุจะเพิ่มขึ้น แต่ในอีก

ด้านหนึ่ง วิถีชีวิตของคนไทยกลับเผชิญกับปัญหาการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย การขาดระเบียบวินัย การไม่ยึดถือศีลธรรม และการไม่เคารพกฎหมาย ส่งผลให้เกิดปัญหาอาชญากรรม การลักขโมย การทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหายาเสพติด แหล่งอบายมุข การใช้แรงงานเด็ก สถานเริงรมย์ และแหล่งค้าประเวณีเป็นจำนวนมาก

ปัญหาดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในกลุ่มนักเรียนและนักศึกษา เช่น การทะเลาะวิวาท การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การประพฤติดนไม่เหมาะสมกับสถานะความเป็นนักเรียนนักศึกษา ซึ่งล้วนเป็นผลมาจากการขาดคุณธรรมและจริยธรรม ทั้งที่ประเทศไทยเป็นประเทศพุทธ มีรากฐานแห่งศีลธรรมมายาวนาน ต้นตอของปัญหาสำคัญคือ การที่นักเรียนและนักศึกษาขาดการขัดเกลาทางจิตใจอย่างเพียงพอ ขาดการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมอย่างจริงจัง ส่งผลให้เกิดความรู้สึกผิดชอบชั่วดีที่เลือนราง ขาดสติยั้งคิด และแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมออกมา ยิ่งเมื่อประกอบกับสภาพแวดล้อมที่เน้นพัฒนาด้านวัตถุเป็นหลัก ยิ่งทำให้การควบคุม ป้องกัน และแก้ไขปัญหากลุ่มนักเรียนและนักศึกษาเป็นไปอย่างยากลำบากและไม่บรรลุผลเท่าที่ควร (พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ และคณะ, 2552)

หนึ่งในปัญหาสำคัญที่พระสอนศีลธรรมต้องเผชิญในปัจจุบัน คือ ความยากลำบากในการปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทของยุคสมัยใหม่ สังคมปัจจุบันเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วภายใต้อิทธิพลของเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง ส่งผลให้เยาวชนและประชาชนทั่วไปมีช่องทางในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารอย่างหลากหลาย โดยเฉพาะจากสื่อออนไลน์ ซึ่งข้อมูลบางส่วนอาจเป็นภัยต่อการหล่อหลอมจริยธรรมและคุณธรรมที่เหมาะสม ดังนั้น การเผยแพร่หลักธรรมคำสอนผ่านช่องทางดั้งเดิม เช่น การเทศนาในวัด หรือการสอนในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว จึงอาจไม่เพียงพอในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึง นอกจากนี้ ภาษาและวิธีการสื่อสารที่ซับซ้อนหรือไม่สอดคล้องกับความสนใจของคนรุ่นใหม่ยังเป็นอุปสรรคสำคัญที่ส่งผลให้การถ่ายทอดหลักธรรมขาดประสิทธิภาพ (สุรศักดิ์ อุดมืองเพีย และคณะ, 2564)

การขาดการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับระบบการศึกษาในปัจจุบันถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การจัดการเรียนการสอนด้านคุณธรรมและจริยธรรมยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะในพื้นที่ศึกษาอย่างอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งพบว่า การเรียนวิชาศีลธรรมในบางโรงเรียนยังเน้นการท่องจำเพื่อการสอบมากกว่าการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ส่งผลให้นักเรียนจำนวนไม่น้อยเรียนหลักธรรมโดยขาดความเข้าใจถึงคุณค่าและความหมายที่แท้จริง หลักธรรมที่ใช้ในการวิจัยนี้คือ หลักอภิทธิบาท 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) (ม.ม. (ไทย) 23/46/353) และทฤษฎีวงจรการบริหาร PDCA (วรภัทร์ ภูเจริญ, 2558) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้คุณธรรมอย่างเป็น

ระบบและยั่งยืน โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ซึ่งหากสามารถดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม จะช่วยให้การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในระบบการศึกษามีความเข้มแข็งและแพร่หลายมากยิ่งขึ้น (ศิริลักษณ์ ชุมสาย ณ อยุธยา, 2557)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจที่จะศึกษาบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมให้นักเรียนในโรงเรียน เขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยมีเป้าหมายเพื่อรวบรวมข้อมูล รูปแบบการดำเนินงาน ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนด้านพระศีลธรรมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้นักเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้นักเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ
3. เพื่อนำเสนอบทบาทการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้นักเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ นักเรียน โรงเรียนบ้านคลองหลวง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 588 คน (โรงเรียนบ้านคลองหลวง, 2567)

2.2 โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) (ธานีทร์ ศิลป์จารุ, 2551) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 239 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 10 รูปหรือคน ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง และได้แบ่งกลุ่มออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้ 1. กลุ่มพระสังฆาธิการ จำนวน 2 รูป 2. กลุ่มพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จำนวน 2 รูป 3. กลุ่มครูในโรงเรียนที่มีการสอนศีลธรรม จำนวน 2 คน 4. กลุ่มนักวิชาการทางด้านการจัดการเชิงพุทธ จำนวน 2 คน และ 5. กลุ่มผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 2 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรถึงโรงเรียนบ้านคลองหลวง เพื่อขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามแก่บุคลากรในพื้นที่ จากนั้นนำแบบสอบถาม จำนวน 239 ชุด ไปเก็บรวบรวมข้อมูล และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อขอสัมภาษณ์ จากนั้นนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ เพื่อดำเนินการสัมภาษณ์ โดยขออนุญาตจดบันทึก บันทึกเสียง และถ่ายภาพ แล้วรวบรวมข้อมูลดิบเพื่อนำไปวิเคราะห์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) คือการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อพยากรณ์ตัวแปรตามจากตัวแปรอิสระตั้งแต่สองตัวขึ้นไปที่ส่งผลต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมดังกล่าว

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยถอดเสียงจากการสัมภาษณ์และบันทึกเป็นข้อความ จากนั้นจำแนกและเรียบเรียงข้อมูลตามประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ควบคู่กับการพิจารณาบริบท แล้วจึงสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ และนำเสนอผลในรูปแบบความเรียงและตารางความถี่

ผลการวิจัย

1. ระดับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้แก่ นักเรียนในอำเภอเมือง ในการศึกษาครั้งนี้ได้ดำเนินการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับบทบาทและการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ในสถานศึกษา ผู้วิจัยจึงได้ประมวลผลข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม และนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปของตารางที่ 1-2 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสอนศีลธรรม ให้แก่นักเรียนในโรงเรียนอำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ ตามหลักทฤษฎีวงจร PDCA โดยภาพรวม

ข้อที่	หลักทฤษฎีวงจร PDCA	ระดับการปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า
1	ด้านการวางแผน	3.30	1.07	ปานกลาง
2	ด้านการลงมือปฏิบัติ	3.42	1.14	ปานกลาง
3	ด้านการตรวจสอบ	3.40	1.12	ปานกลาง
4	ด้านการปรับปรุงแก้ไข	3.50	1.16	มาก
โดยรวม		3.41	1.04	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้แก่นักเรียนในอำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ ตามหลักทฤษฎีวงจร PDCA โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.41$, S.D.=1.04) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 1 ด้าน อยู่ในระดับ ปานกลาง 3 ด้าน โดยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1. ด้านการปรับปรุงแก้ไข อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.50$, S.D.=1.16) 2. ด้านการลงมือปฏิบัติ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.42$, S.D.=1.14) 3. ด้านการตรวจสอบ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.40$, S.D.=1.12) และ 4. ด้านการวางแผน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.30$, S.D.=1.07) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสอนศีลธรรม ให้แก่นักเรียนในโรงเรียนอำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ ตามหลักอิทธิบาท 4 โดยภาพรวม

ข้อที่	หลักอิทธิบาท 4	ระดับการปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า
1	ด้านฉันทะ ความพึงพอใจในหน้าที่การงาน	3.47	1.15	ปานกลาง
2	ด้านวิริยะ ความขยันหมั่นเพียรดูแลรักษา	3.54	1.12	มาก
3	ด้านจิตตะ ความตั้งใจปฏิบัติหน้าที่	3.51	1.12	มาก
4	ด้านวิมังสา การไตร่ตรองพิจารณาเหตุผล	3.53	1.08	มาก
โดยรวม		3.51	1.05	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้แก่นักเรียนในอำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ ตามหลักอิทธิบาท 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.41$, S.D.=1.04) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 1 ด้าน อยู่ในระดับ ปานกลาง 3 ด้าน โดยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1. ด้านการปรับปรุงแก้ไข อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.50$, S.D.=1.16) 2. ด้านการลงมือปฏิบัติ อยู่ในระดับปานกลาง

($\bar{X}$ =3.42, S.D.=1.14) 3) ด้านการตรวจสอบ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =3.40, S.D.=1.12) และ 4. ด้านการวางแผน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =3.30, S.D.=1.07) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสอนศีลธรรม ให้แก่นักเรียนในโรงเรียนอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ตามหลักการจัดการเรียน การสอน 5 ด้าน โดยภาพรวม

ข้อที่	หลักการจัดการเรียนการสอน 5 ด้าน	ระดับการปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า
1	ด้านเนื้อหาหลักสูตร	3.59	0.99	มาก
2	ด้านการจัดการเรียนการสอน	3.64	1.01	มาก
3	ด้านการผลิตสื่อและการใช้สื่อ	3.64	1.02	มาก
4	ด้านการวัดและประเมินผล	3.66	1.00	มาก
5	ด้านคุณลักษณะและเจตคติ	3.56	1.00	มาก
โดยรวม		3.62	0.89	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 5 ด้าน โดยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้พบว่า ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้แก่นักเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ตามหลักการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =3.62, S.D.=0.89) และ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 5 ด้าน โดยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1. ด้านการวัดและประเมินผล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =3.66, S.D.=1.00) 2. ด้านการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =3.64, S.D.=1.01) 3. ด้านการผลิตสื่อ และการใช้สื่อ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =3.64, S.D.=1.02) 4. ด้านเนื้อหาหลักสูตร อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}$ =3.59, S.D.=0.99) และ 5. ด้านคุณลักษณะและเจตคติ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =3.56, S.D.=1.00) ตามลำดับ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนให้แก่นักเรียนในโรงเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิเคราะห์ ในส่วนแสดงค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรอิสระแต่ละตัว ซึ่งมีความสำคัญมาก ในการนำไปสร้างสมการพยากรณ์ ซึ่งถือเป็นวัตถุประสงค์หลักของการวิเคราะห์ การถดถอย จะทำให้สมการทั้งในรูปคะแนนดิบ Unstandardized Coefficients และ คะแนนมาตรฐาน Standardized Coefficients ปัจจัยทฤษฎีวงจรทฤษฎี PDCA และ ปัจจัยหลักอิทธิบาท 4 มีอิทธิพลต่อปัจจัยหลักหลักการจัดการเรียนการสอน 5 ด้าน ร้อยละ 76.6 ส่วนอีกร้อยละ 23.4 จะเป็นอิทธิพลจากปัจจัยอื่น ๆ

3. บทบาทการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้นักเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

3.1 หลักทฤษฎีวงจร PDCA 1. ด้านการวางแผน (P-Plan) การกำหนดนโยบายการสอนควรเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและบริบทของสถานศึกษา วางแผนการสอนโดยใช้สื่อที่หลากหลายและเหมาะสมกับวัยของนักเรียน พร้อมทั้งพัฒนาและอบรมพระสอนศีลธรรมให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะที่จำเป็นต่อการถ่ายทอดหลักธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2. ด้านลงมือปฏิบัติ (D-Do) จัดการเรียนรู้แบบบูรณาการที่เชื่อมโยงหลักธรรมกับวิชาต่าง ๆ เพื่อให้ให้นักเรียนเข้าใจง่าย กำกับดูแลการสอนให้เป็นไปตามแผนอย่างต่อเนื่อง และพัฒนาศักยภาพของพระสอนศีลธรรมให้สามารถดำเนินการสอนได้อย่างมั่นใจและความพร้อมในทุกมิติ 3. ด้านการตรวจสอบ (C-Check) ใช้แบบสอบถามเพื่อประเมินความคิดเห็นของนักเรียนและครูร่วมในการสะท้อนผลการเรียนรู้ ตรวจสอบและวัดผลผ่านกระบวนการประเมินที่หลากหลาย และสังเกตการสอนจริง รวมถึงพฤติกรรมของนักเรียน เพื่อปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ให้ดียิ่งขึ้น และ 4. ด้านการปรับปรุงแก้ไข (A-Act) ปรับเปลี่ยนวิธีการสอนให้เหมาะสมกับความแตกต่างของผู้เรียน ติดตามผลอย่างต่อเนื่องและแก้ไขปัญหาที่พบในกระบวนการสอน รวมถึงปรับปรุงและพัฒนาเนื้อหาหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมและความต้องการของผู้เรียน

3.2 หลักอิทธิบาท 4 1. ด้านฉันทะ ความพึงพอใจ ส่งเสริมการใช้สื่อการสอนที่ทันสมัยและเหมาะสมกับวัย เพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ ปลุกฝังความรักและความสนใจในการเรียนธรรมะ และให้พระสอนศีลธรรมเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านความประพฤติและทัศนคติ 2. ด้านวิริยะ ความขยันหมั่นเพียรดูแลรักษา เลือกใช้สื่อและกิจกรรมที่กระตุ้นให้เกิดความเพียรพยายามในการเรียนรู้ ส่งเสริมให้นักเรียนฝึกฝนความอดทน ความตั้งใจ และความพยายามอย่างต่อเนื่อง โดยมีพระสอนศีลธรรมเป็นแบบอย่างของผู้มีความวิริยะอุตสาหะ 3. ด้านจิตตะ ความตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ นิเทศ ติดตาม และให้คำแนะนำแก่พระสอนศีลธรรมอย่างสม่ำเสมอ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีและให้ความเอาใจใส่ต่อนักเรียนแต่ละคน เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้อย่างจริงจัง โดยมีพระสอนศีลธรรมแสดงความตั้งใจในการสอนอย่างชัดเจน 4. ด้านวิมังสา การไตร่ตรองพิจารณาเหตุผล ส่งเสริมให้นักเรียนคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลผ่านการอภิปราย การตั้งคำถาม และกิจกรรมส่งเสริมการคิดขั้นสูง พัฒนาทักษะในการไตร่ตรองหลักธรรม เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

3.3 หลักการจัดการเรียนการสอน 1. ด้านเนื้อหาหลักสูตร จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่สอดคล้องกับเนื้อหาธรรมะ ทบทวนและปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง และบูรณาการหลักธรรมเข้าไปในกลุ่มสาระต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจธรรมะในชีวิตจริงได้อย่าง

ลึกซึ้ง 2. ด้านการจัดการเรียนการสอน เน้นการบูรณาการหลักธรรมเข้ากับกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ จัดกิจกรรมที่เน้นการปฏิบัติจริงและประสบการณ์ตรง ใช้สื่อที่หลากหลายและทันสมัย เพื่อกระตุ้นความสนใจและส่งเสริมการเรียนรู้ 3. ด้านการผลิต และการใช้สื่อส่งเสริมการใช้สื่อที่ทันสมัยและสอดคล้องกับเทคโนโลยี จัดทำโครงการที่เน้นการพัฒนานวัตกรรมด้านสื่อธรรมะ และจัดอบรมบุคลากรให้สามารถใช้และพัฒนาสื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4. ด้านการวัดและการประเมินผล ดำเนินการประเมินทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรม ใช้เครื่องมือวัดผลที่หลากหลาย และประเมินผลโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาอย่างรอบด้าน 5. ด้านคุณลักษณะและเจตคติ สร้างคุณลักษณะและเจตคติที่ดีผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย บูรณาการเนื้อหาธรรมะให้สอดคล้องกับพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และเน้นบทบาทของพระสอนศีลธรรมในฐานะแบบอย่างที่ดีของการประพฤติปฏิบัติ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้แก่ นักเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่า ตามหลักทฤษฎีวงจร PDCA ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.41$, $S.D.=1.04$) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูพิพัฒนศาสนกิจจาทร (สนชัย ภูมิปาโล) (2564) เรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาธรรมศึกษาตามระบบ E-Learning ของคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า การร่วมมือกับสถานศึกษาและการพัฒนาสื่อการสอนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสมุห์ดิฐภูมิ จิระมโฆ (2561) เรื่อง สภาพการจัดการศึกษาธรรมศึกษาในอำเภอพนพิณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า การมีส่วนร่วมของนักเรียนและการใช้สื่อที่เหมาะสมช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของกิจสดายุทธ์ สังข์ทอง (2562) เรื่อง การเปรียบเทียบพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมก่อนและหลังการเรียนการสอนธรรมศึกษา ที่พบว่า การเรียนธรรมศึกษาช่วยพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรม โดยเฉพาะความรับผิดชอบ ความสามัคคี และความยุติธรรม

1.1 หลักอิทธิบาท 4 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.51$, $S.D.=1.05$) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูอดุลธรรมสาร (บัญญัติ โอภาโส) (2567) ได้วิจัยเรื่อง วิเคราะห์การบูรณาการอิทธิบาท 4 กับการปฏิบัติธรรม ตามหลักพระพุทธศาสนา ที่พบว่า อิทธิบาท 4 เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาจิตใจและการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะด้านสมาธิ และการพัฒนาตน และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูเนกขัมมธรรมธาร (มนูญ จารุณโณ) (2565) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

จังหวัดชุมพร ที่พบว่า การสอนมีระบบชัดเจนในทุกด้าน และสะท้อนการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสังฆรักษ์เสกสรรค์ ธิร์งกูโร (2564) ได้วิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า แม้นักเรียนต่างวัยเห็นผลไม่ต่างกัน แต่เพศมีผลต่อความคิดเห็นอย่างมีนัยสำคัญ โดยมีข้อจำกัดสำคัญคือ การอบรมที่ยังไม่เพียงพอ การทำงานตามถนัดของพระสงฆ์ และข้อจำกัดด้านเวลาในการปฏิบัติงาน

1.2 หลักการจัดการเรียนการสอน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาทุกด้าน ($\bar{X}=3.62$, $S.D.=0.89$) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอมรา รอดดารา (2546) ได้วิจัยเรื่อง ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นวิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาธรรมวิทยา และความพึงพอใจของนิสิตระดับปริญญาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2545 ที่พบว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิดตามหลักสามัญลักษณ์ช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจของผู้เรียน โดยเฉพาะเมื่อจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงหลักธรรมเข้ากับสื่อและกระบวนการเรียนรู้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิรัช อนันต์เอียร (2557) ได้วิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทย พบว่า การพัฒนาจริยธรรมในเยาวชนควรดำเนินควบคู่ทั้งในเชิงกิจกรรม (เช่น ค่ายธรรมะ) และการสร้างจิตสำนึก (เช่น เบญจศีล อริยสัจ 4 และพรหมวิหาร 4) และสอดคล้องกับงานวิจัยของบัณฑิต ฉัตรวิโรจน์ (2550) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู ที่พบว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการจัดการความรู้ ช่วยยกระดับสมรรถนะครู โดยเฉพาะด้านการวางแผน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการประเมินผลที่ครอบคลุม ส่งผลให้การถ่ายทอดคุณธรรมจริยธรรมมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้แก่ นักเรียนในโรงเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยมีตัวแปรอิสระหลัก 2 ตัวคือ ปัจจัยทฤษฎีวงจร PDCA และปัจจัยหลักอิทธิบาท 4 ผลการวิเคราะห์สมการถดถอย พบว่า ทั้งสองปัจจัยนี้มีอิทธิพลต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้แก่ นักเรียนในโรงเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีอิทธิพลรวมกันถึงร้อยละ 76.6

2.1 ปัจจัยทฤษฎีวงจร PDCA มีอิทธิพลต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้แก่ นักเรียนในโรงเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกิจสดายุทธ์ สังข์ทอง และเกรียงศักดิ์ ราชโคตร (2562) ได้วิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรม ก่อนและหลังการเรียนการสอนธรรมศึกษา ที่พบว่า การเรียนธรรมศึกษาช่วย

ยกระดับพฤติกรรมด้านคุณธรรมของนักศึกษา โดยเฉพาะด้านความรับผิดชอบ ความสามัคคี ความยุติธรรม และความกตัญญู และพบความแตกต่างตามเพศและคณะ และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสมุห์ดิฐภูมิ จิรธมฺโม (2561) ได้วิจัยเรื่อง สภาพการจัดการศึกษาธรรมศึกษา ในอำเภอพนมพิณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้เรียนและการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ

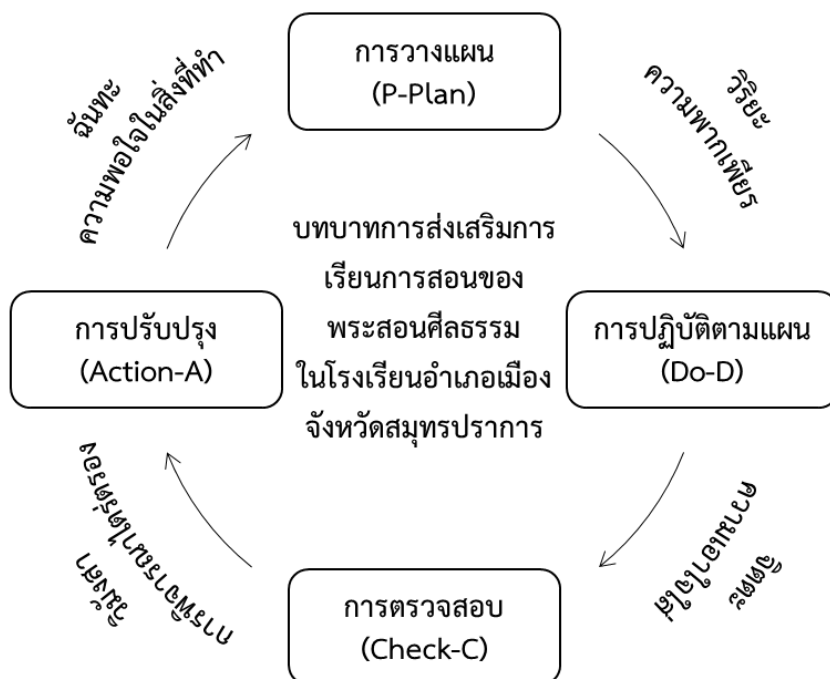
2.2 หลักอิทธิบาท 4 มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอัญชลี กองแก้ว ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะการบริหารของผู้บริหารเทศบาลตำบลบางละมุง จังหวัดชลบุรี ที่พบว่า หลักอิทธิบาท 4 มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับสมรรถนะผู้บริหารเทศบาล แม้ในระดับต่ำ ($R=.219$) แต่แสดงถึงศักยภาพในการนำไปใช้พัฒนาคุณธรรมในการทำงาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาภุชญา กิตติโสภโณ (2561) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยวัยรุ่นไทยยุคใหม่ ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรมของพระธรรมวิทยากร ที่พบว่า โครงการคลินิกคุณธรรมที่ใช้หลักไตรสิกขา อริยสัจ 4 อิทธิบาท 4 และภาวนา 4 เป็นแนวทาง ส่งผลดีต่อการปลูกฝังคุณธรรมวัยรุ่นผ่านกิจกรรม เช่น ค่าย อบรม และให้คำปรึกษา และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสมุห์ดิฐภูมิ จิรธมฺโม (2561) ได้วิจัยเรื่อง สภาพการจัดการศึกษาธรรมศึกษา ในอำเภอพนมพิณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า การจัดการศึกษาธรรมศึกษาต้องเน้นกิจกรรม สื่อ และการประเมินที่เหมาะสมกับวัยผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับหลักอิทธิบาท 4 ที่เน้นฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสาในการพัฒนาตน

3. บทบาทการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้นักเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน โดยดำเนินการตามวงจร PDCA (Plan Do Check Act) เริ่มจากการวางแผนที่สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนและการเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย ตามด้วยการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการอย่างต่อเนื่อง การตรวจสอบผลด้วยแบบสอบถามและการสังเกตพฤติกรรมจริง และการปรับปรุงวิธีการสอนรวมถึงเนื้อหาหลักสูตรให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ด้าน ส่วนหลักอิทธิบาท 4 โดยสร้างฉันทะ ผ่านการใช้สื่อและแรงบันดาลใจที่เหมาะสม สนับสนุนวิริยะ ด้วยกิจกรรมที่ส่งเสริมความเพียรและความอดทน เสริมจิตตะ ด้วยความเอาใจใส่และการสื่อสารอย่างใกล้ชิด และส่งเสริมวิมังสา ด้วยการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และพิจารณาธรรมอย่างมีเหตุผล เพื่อให้นักเรียนสามารถน้อมนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่าง

ลึกซึ้ง การจัดทำเนื้อหาหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา บูรณาการกับกลุ่มสาระต่าง ๆ โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติและสื่อการสอนที่หลากหลาย รวมถึงการพัฒนานวัตกรรมด้านสื่อธรรมะ ส่งเสริมการประเมินผลทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรม พร้อมทั้งปลูกฝังคุณลักษณะและเจตคติที่ดีผ่านกิจกรรมต่าง ๆ โดยพระสอนศีลธรรมทำหน้าที่เป็นแบบอย่างที่ดีในทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาธฤติ วิโรจโน (2556) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการ เพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ที่พบว่า ความตั้งใจ (จิตตะ) คือ หัวใจของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของสิน งามประโคน และคณะ (2546) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาใน ระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ที่พบว่า การใช้แบบอย่างที่ดีและสื่อธรรมะอย่างสร้างสรรค์ช่วยกระตุ้นพฤติกรรมเชิงบวกในเยาวชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของกิจสดายุทธ์ สังข์ทอง และเกรียงศักดิ์ ราชโคตร (2562) ได้วิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรม ก่อนและหลังการเรียนการสอนธรรมศึกษา ที่พบว่า การประเมินผลด้วยแบบสอบถามและความคิดเห็นของผู้เรียนมีส่วนช่วยพัฒนากระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ควรกำหนดแนวทางและแผนการจัดการเรียนการสอนศีลธรรมอย่างเป็นระบบ โดยจัดทำแผนการสอนที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน พัฒนาสื่อการสอนให้ทันสมัยเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน และส่งเสริมให้พระสอนศีลธรรมเข้าร่วมกิจกรรมหลากหลายเพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน

2. พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ควรส่งเสริมการพัฒนาและประเมินผล การปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านเจตคติ บุคลิกภาพ และความสามารถในการสื่อสารหลักธรรมแก่เยาวชน พร้อมทั้งจัดอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกใน บทบาทการสร้างพื้นฐานคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียน และมีระบบติดตามผลจากครู ผู้บริหาร และนักเรียนเพื่อการปรับปรุงคุณภาพการสอน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ควรมีการวางแผนการสอนอย่างเป็นระบบและ พัฒนาวิธีการสอนอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ชัดเจน ใช้สื่อการสอน ที่หลากหลายและทันสมัย จัดกิจกรรมที่น่าสนใจเหมาะสมกับวัยของนักเรียน และประเมินผล ความเข้าใจของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงกระบวนการสอน

2. ควรส่งเสริมบทบาทของพระสอนศีลธรรมในฐานะผู้สร้างแรงบันดาลใจในการ เรียนรู้คุณธรรมจริยธรรม โดยเน้นการแสดงออกถึงความเอาใจใส่ มีบุคลิกภาพที่เป็นมิตร เข้าถึงง่าย และเคารพความคิดเห็นของนักเรียน พร้อมทั้งติดตามพัฒนาการด้านคุณธรรม อย่างใกล้ชิด เพื่อวางแผนทางส่งเสริมจริยธรรมอย่างเหมาะสมในแต่ละระดับชั้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการประยุกต์ใช้แนวคิดหรือทฤษฎีในการพัฒนาการเรียนการสอน ธรรมศึกษาอย่างเป็นระบบ เช่น การนำทฤษฎี PDCA ไปใช้ในระดับต่าง ๆ เพื่อวิเคราะห์ ผลลัพธ์เชิงลึก และหาแนวทางปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

2. ควรวิจัยเชิงเปรียบเทียบและวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ธรรมะ ทั้งใน ด้านประสิทธิผลของสื่อการเรียนรู้อยู่ในแต่ละช่วงวัย และปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณลักษณะ เจตคติ และความสามารถของพระสอนศีลธรรม ในการทำหน้าที่เป็นแบบอย่างด้านคุณธรรมแก่ เยาวชน

เอกสารอ้างอิง

- กิจสตายุทธ์ สังข์ทอง และเกรียงศักดิ์ ราชโคตร. (2562). การเปรียบเทียบพฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรม ก่อนและหลังการเรียนการสอนธรรมศึกษา. *วารสารสหศาสตร์ศรีปทุม ชลบุรี*, 5(3), 55-65.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2551). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: บิสซิเนสอาร์แอนด์ดี.
- บัณฑิต ฉัตรวิโรจน์. (2550). *การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู* (ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารศึกษา). กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- พระครูเกษมธรรมธาร (มนูญ จารุณโณ). (2565). รูปแบบการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดชุมพร (ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูพัฒนศาสนกิจจาทร (สนชัย ภูมิปาโล) และคณะ. (2564). รูปแบบการจัดการศึกษาธรรมศึกษาตามระบบ E-Learning ของคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 10(1), 125-136.
- พระครูสมุห์ดิฐภูมิ จิรธมโม. (2561). *สภาพการจัดการศึกษาธรรมศึกษาในอำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี* (สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสังฆรักษ์เสกสรร อธิงกูโร. (2564). *ประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา* (สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูอดุลธรรมสาร (บัญญัติ โอภาโส). (2567). *การบูรณาการอิทธิบาท 4 กับการปฏิบัติธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา* (สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาภคฤกษ์ กิตติโสภโณ. (2561). *รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่นไทยยุคใหม่ ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรมของพระธรรมวิทยากร* (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหาธฤติ วิโรจโน. (2556). รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ดุสิตนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ และคณะ. (2552). พระสอนศีลธรรม. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เซน ปรีนตั้ง.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- โรงเรียนบ้านคลองหลวง. (2567). ข้อมูลนักเรียน. สืบค้น 2 มกราคม 2567, จาก https://bkl-schoolac.th/datashow_13878
- วรภัทร์ ภูเจริญ. (2558). การจัดการคุณภาพ Lean และ PDCA. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ซีเอ็ด.
- วีรชัย อนันต์เจียร. (2557). กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทย (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศิริลักษณ์ ชุมสาย ณ อยุธยา. (2557). บทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สิน งามประโคน และคณะ. (2546). การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุรศักดิ์ อุดเมืองเพีย และคณะ. (2564). พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกับการพัฒนาความเป็นพลเมือง. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 6(3), 733-746.
- อมรา รอดดารา. (2546). ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นวิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาธรรมวิทยาและความพึงพอใจของนิสิตระดับปริญญาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2545 (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัญชลี กองแก้ว. (2561). การพัฒนาสมรรถนะการบริหารของผู้บริหารเทศบาลตำบลบางละมุง จังหวัดชลบุรี (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

**การพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ
ในอำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว***
THE DEVELOPMENT OF THE ADMINISTRATIVE POTENTIAL
OF ECCLESIASTICAL OFFICIALS IN WANG NAM YEN DISTRICT,
SA KAEU PROVINCE

พระมหาสมภาร จิตตสวโร,
พระเทพวัชรสารบัณฑิต (ประสาร จนทสาร์), ประเสริฐ ธิลาว
Phramaha Sompan Cittasamvaro,
Phrathepwatcharasanbandit (Prasarn Chanthasaro), Prasert Thilao
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: pramahasompar@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และหลักไตรสิกขากับการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ 2. นำเสนอการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ในอำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว จำนวน 158 รูป และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พระสังฆาธิการ ผู้นำท้องถิ่น และนักวิชาการด้านการพัฒนาศักยภาพบุคคลจำนวน 10 รูปหรือคน สติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า 1. หลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ด้านการฝึกอบรมมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว ด้านความรู้ และด้านทักษะ อยู่ในระดับต่ำมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ด้านการศึกษา มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว ด้านทักษะ อยู่ในระดับต่ำมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ที่ระดับ 0.01 และหลักไตรสิกขา ด้านปัญญา มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการพัฒนาศักยภาพ การปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว ด้านความรู้และ ด้านทักษะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2. การพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการ ในอำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว มุ่งเน้นการพัฒนาทั้งด้านทรัพยากรมนุษย์และหลัก ไตรสิกขา ผ่านการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การส่งเสริมการศึกษาระดับอุดมศึกษา และ กิจกรรมวิชาการอย่างต่อเนื่อง วัดถูกพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ โดยเน้นการ วางแผน การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และกิจกรรมจิตอาสา พร้อมปลูกฝังการ ปฏิบัติธรรมด้านศีล สมาธิ และปัญญา ควบคู่กับการเสริมบุคลิกภาพ ทศนคติ ความรู้ ทักษะ และความคิดสร้างสรรค์ ทำให้การบริหารคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพ; พระสังฆาธิการ; การปกครองคณะสงฆ์

Abstract

Objectives of this research article were: 1. Examine the relationship between the principles of human resource development and the Threefold Training (Tiisikkha) with the development of the Administrative potentials of Administrative Sangha, 2. Propose approaches for developing the administrative potentials of administrative Sangha at Wang Nam Yen District, Sa Kaeo Province, conducted by the mixed research methods. The quantitative research, data were collected through questionnaires from 158 samples who were Buddhist monks at Wang Nam Yen District, Sa Kaeo Province. The qualitative research, data were collected by in-depth interviewing 10 key informants, including Sangha administrators, local leaders, and scholars in human capacity development. The statistical methods used included mean, standard deviation, and Pearson's correlation coefficient.

The research findings revealed that: 1. The principle of human resource development in terms of training showed a statistically significant negative correlation at the 0.05 level with the development of the administrative potentials of Administrative Sangha at Wang Nam Yen District, Sa Kaeo Province, particularly in the areas of knowledge and skills, at a very low level. Additionally, the human resource development principle in education also exhibited a statistically significant negative correlation at the 0.01 level with skill development in administrative Sangha at a very low level.

Moreover, the wisdom component of the Threefold Training showed a statistically significant negative correlation at the 0.05 level with both knowledge and skill development among administrative Sangha. 2. The development of Administrative Sangha at Wang Nam Yen District, Sa Kaeo Province, focuses on enhancing both human resource development and the Threefold Training through practical training workshops, promotion of higher education, and continuous academic activities. Monasteries were developed into learning centers, with an emphasis on planning, efficient resource utilization, and volunteer activities. This was complemented by the integration of Buddhist practice in morality, Sila, concentration, Samadhi, and wisdom, Pañña, alongside efforts to improve personality, attitude, knowledge, skills, and creativity. As a result, the administration of the Sangha Affairs has become more effective and sustainable.

Keywords: Potential Development; Ecclesiastical Official Monk; Sangha Administration

บทนำ

การปกครองคณะสงฆ์ประเทศไทยในปัจจุบันนี้ มีนิกายฝ่ายเถรวาท 2 นิกาย คือ มหานิกายและธรรมยุติกนิกาย มหานิกายมีจำนวนพระสงฆ์มากกว่าและสืบเชื้อสายตรงมาจากการสถาปนาคณะสงฆ์ลังกาวงศ์ในยุคสุโขทัย ส่วนธรรมยุติกนิกายได้สถาปนาขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2376 โดยเจ้าฟ้ามงกุฎ ซึ่งต่อมาได้ขึ้นครองราชย์เป็นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงเป็นนิกายเล็กกว่า มุ่งเน้นการปฏิบัติตามพระวินัยอย่างเคร่งครัด แต่ทั้งสองนิกายก็อยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม และสมเด็จพระสังฆราชคณะสงฆ์ในประเทศไทยได้ปกครองตัวเองอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับล่าสุด ซึ่งตราออกเป็นพระราชบัญญัติเมื่อ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมใน พ.ศ. 2535 ในระบบการปกครองคณะสงฆ์ งานการปกครองคณะสงฆ์ เป็นงานที่สำคัญที่สามารถพัฒนาคณะสงฆ์ให้มีความเจริญรุ่งเรือง โดยพระสังฆาธิการมีบทบาทสำคัญด้านการปกครองและบริหารกิจการคณะสงฆ์ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะบ่งชี้ความสำเร็จในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรมั่นคงสืบต่อไป (คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551)

เมื่อพิจารณาจากประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในช่วงต้นพุทธกาล ในการปกครองคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้ายังไม่ทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อควบคุมความประพฤติของพระสงฆ์ เพราะพระสงฆ์ชุดแรก ๆ ที่เข้ามาบวช ล้วนมีจิตใจเลื่อมใส และตั้งใจประพฤติปฏิบัติ (วิ.มหา. 1/9/7) นอกจากนั้นจำนวนของพระสงฆ์ก็ยังมีไม่มาก เมื่อจำนวนพระสงฆ์เพิ่มมากขึ้น จึงจำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์เพื่อให้การประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุเป็นไปในแนวทางเดียวกัน เช่นเดียวกับกฎหมายของรัฐที่ใช้ควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม พระสังฆาธิการ โดยเฉพาะเจ้าอาวาส มีบทบาทสำคัญในการปกครองพระภิกษุ สามเณร และประชาชนในวัดให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย และข้อบังคับต่าง ๆ รวมถึงส่งเสริมการศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และกิจกรรมสาธารณประโยชน์อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย พระสังฆาธิการจึงมีบทบาทสำคัญในการธำรงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงและยั่งยืน โดยดูแลการประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุสามเณรให้ถูกต้องตามธรรมวินัย และบริหารจัดการวัดให้เหมาะสมต่อการบำเพ็ญกุศล (กรมการศาสนา, 2540) อีกทั้ง สังคมไทยปัจจุบันเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เกิดวิกฤติศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา พระสังฆาธิการหลายรูปขาดจุดยืนที่ชัดเจน วัดบางแห่งมุ่งพัฒนาวัตถุเกินความจำเป็น ละเลยด้านจิตใจ พระสงฆ์มีเวลาศึกษาธรรมน้อยลง และได้รับผลกระทบจากเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้เกิดกิเลสและลดความศรัทธาของประชาชน จึงจำเป็นต้องฟื้นฟูและพัฒนาวัด พระสงฆ์ และพุทธศาสนิกชนให้มีคุณธรรม (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2550)

การพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 4 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ 1. การจัดการทรัพย์สินของวัดและพระสงฆ์ โดยเน้นความโปร่งใส ตรวจสอบได้ เพื่อป้องกันภาพลักษณ์ฟุ้งเฟ้อหรือการสะสมทรัพย์สินโดยไม่เปิดเผยบัญชี 2. การแก้ปัญหาพระสงฆ์ที่ไม่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ซึ่งส่งผลต่อความศรัทธาของประชาชน โดยเน้นการส่งเสริมความรู้ในหลักธรรมที่ถูกต้อง 3. การป้องกันการบิดเบือนพระธรรมวินัยเพื่อประโยชน์ส่วนตน อันทำให้พุทธศาสนิกชนเข้าใจผิดเกี่ยวกับคำสอนของพระพุทธศาสนา และ 4. การสนับสนุนจากฝ่ายอาณาจักรในการคุ้มครองกิจการพระพุทธศาสนา เนื่องจากองค์กรพระพุทธศาสนาเดิมมีข้อจำกัดในการจัดการปัญหาจึงมีข้อเสนอให้มหาเถรสมาคมหาแนวทางปฏิรูปให้เหมาะสมตามพระธรรมวินัย กฎหมาย และจารีตประเพณี (อำนาจ บัวศิริ, 2563) และเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ทุกส่วนทุกชั้นให้มีเจ้าคณะมหานิกายและเจ้าคณะธรรมยุตปกครองบังคับบัญชาวัดและพระภิกษุสามเณรในนิายนั้น ๆ เพราะฉะนั้น ที่มาและความสำคัญของการปกครองคณะสงฆ์ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ย่อมเป็นตัวชี้วัดให้เห็นถึงความสำคัญและวิธีการแนวทางในการจรจรพระพุทธศาสนาเอาไว้สืบไป พร้อมกับยังเป็นสถาบันหลักที่ยึดเหนี่ยวจิตใจพุทธบริษัทเอาไว้อย่างไม่เสื่อมคลาย แต่อย่างไรก็ตาม สิ่งทีกล่าวไปนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 23

(พ.ศ. 2541) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ หมวดที่ 2 ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง ข้อ 5 ว่าด้วย 1. วิธีดำเนินการเพื่อความเรียบร้อยดีงาม 2. วิธีดำเนินการศาสนศึกษา 3. วิธีดำเนินการศึกษาสงเคราะห์ 4. วิธีดำเนินการเผยแผ่พุทธศาสนา 5. วิธีดำเนินการสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์อันเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนา ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2545)

ปัจจุบันคณะสงฆ์อำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว มีการกิจด้านกิจการคณะสงฆ์เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้พระสังฆาธิการต้องเร่งปรับตัวสู่การทำงานเชิงรุก เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหาร โดยเฉพาะพระสังฆาธิการที่มีหน้าที่ปกครอง อาจไม่สามารถดูแลได้ครอบคลุมทุกพื้นที่ ส่งผลให้เจ้าคณะชั้นสูงต้องรับภาระมากขึ้น การบริหารที่ดีจึงต้องเน้นความโปร่งใส มีระบบตรวจสอบ และมีผู้รับผิดชอบชัดเจน เพื่อแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลักพุทธธรรมที่ควรได้รับความสำคัญเป็นลำดับต้น ๆ ได้แก่ หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งถือเป็นแม่บทในการพัฒนาศักยภาพของพระภิกษุ สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างคุณภาพของพระสังฆาธิการ ทั้งในด้านคุณธรรมส่วนบุคคลและภาวะผู้นำทางธรรม หลักไตรสิกขาช่วยชี้แนะแนวทางการฝึกฝนตนเองให้มีวินัย มีสมาธิในการทำงาน และมีปัญญาในการตัดสินใจอย่างรอบคอบสอดคล้องกับหลักธรรมผู้วิญญูจึงมีเป้าหมายในการศึกษาการพัฒนาคุณภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในพื้นที่อำเภอวังน้ำเย็น ซึ่งประกอบด้วย 4 ตำบล ได้แก่ คลองหินปูน ตาหลังใน ท่ามหาเจริญ และวังน้ำเย็น เพื่อศึกษาความเหมือนและความแตกต่างของรูปแบบ วิธีการ และแนวคิดในการปกครองแต่ละพื้นที่ โดยหวังว่าผลการศึกษาอาจเป็นแนวทางให้คณะสงฆ์ในเขตอื่นนำไปประยุกต์ใช้ และนำไปสู่การปฏิรูปการปกครองกิจการคณะสงฆ์ให้มีความเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย และส่งเสริมความมั่นคงยั่งยืนของพระพุทธศาสนา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และหลักไตรสิกขากับการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว
2. เพื่อนำเสนอการพัฒนาคุณภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เป็นหลักซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ ในอำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว จำนวน 261 รูป (สำนักงานเจ้าคณะอำเภอวังน้ำเย็น, 2566)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ ในอำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว ที่ได้จากสูตรของ Yamane (1973) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง เท่ากับ 158 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 10 รูป แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มพระสังฆาธิการ จำนวน 5 รูป กลุ่มผู้นำท้องถิ่น จำนวน 3 คน และ กลุ่มนักวิชาการ ด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากร จำนวน 2 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่เป็นไปตามกรอบของการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว” โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับกระบวนการการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว มี 3 ด้าน คือ 1. ด้านการฝึกอบรม (Training) 2. ด้านการศึกษา (Education) และ 3. ด้านการพัฒนา (Development) ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับหลักไตรสิกขาในการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว มี 3 ด้าน คือ 1. ด้านศีล 2. ด้านสมาธิ และ 3. ด้านปัญญา และ ตอนที่ 4 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว ใน 5 ด้าน คือ 1. ด้านบุคลิกภาพ (บุคลิกลักษณะประจำตัวของบุคคล) 2. ด้านเจตคติ (ทัศนคติและค่านิยม) 3. ด้านความรู้ (ความรู้เฉพาะด้านและทั่วไป) 4. ด้านทักษะ (ความชำนาญงาน) และ 5. ด้านความคิดสร้างสรรค์ (แรงจูงใจและแรงขับภายใน)

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ที่ใช้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยสร้างขึ้นให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บ

รวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อนำมาวิเคราะห์การพัฒนา ศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลการวิจัย โดยแจกแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างของพระภิกษุสงฆ์ ในอำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว จากกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 158 ชุด แล้วเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืน และทำการ ตรวจสอบแบบสอบถามที่จัดเก็บคืนมาทั้ง 158 ชุด

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ลงพื้นที่ภาคสนามสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน โดยทำการบันทึกข้อมูลด้วยวิธีการจดบันทึก และการบันทึกเทป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติวิเคราะห์เชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ในการทดสอบสมมติฐานในส่วนของการพิจารณาความสัมพันธ์ ระหว่างการปฏิบัติงานตามกระบวนการการพัฒนาศักยภาพและหลักไตรสิกขากับการ พัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว ว่ามีมากน้อยเพียงใด โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Correlation) เป็นค่าวัดความสัมพันธ์

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท และประมวลผลเข้าด้วยกัน (รวมทั้งใช้ แนวคิดจากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนในการวิเคราะห์เพื่อให้เห็น ภาพรวม)

ผลการวิจัย

1. ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กับการพัฒนาศักยภาพการ ปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว พบว่า ด้านการ ฝึกอบรม มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของ พระสังฆาธิการอำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว ด้านความรู้ อยู่ในระดับต่ำมาก ($r=-0.157$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และด้านทักษะ อยู่ในระดับต่ำมาก ($r=-0.176$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ด้านการศึกษา มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว ด้านทักษะ อยู่ในระดับต่ำมาก ($r=-0.206$) อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ปรากฏตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กับการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว

กระบวนการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	ศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ					ภาพรวม
	ด้านบุคลิกภาพ	ด้านเจตคติ	ด้านความรู้	ด้านทักษะ	ด้านความคิดสร้างสรรค์	
1. ด้านการฝึกอบรม						
Pearson Correlation	0.034	-0.114	-0.157*	-0.176*	0.070	-0.128
Sig.	0.672	0.153	0.049	0.027	0.381	0.110
แปลผล	X	X	-	-	X	X
2. ด้านการศึกษา						
Pearson Correlation	0.061	-0.128	-0.117	-0.206**	0.080	-0.118
Sig.	0.445	0.109	0.144	0.009	0.320	0.140
แปลผล	X	X	X	-	X	X
3. ด้านการพัฒนา						
Pearson Correlation	0.064	-0.090	-0.108	-0.135	0.076	-0.075
Sig.	0.422	0.262	0.176	0.092	0.340	0.352
แปลผล	X	X	X	X	X	X

X=ไม่มีความสัมพันธ์ +=มีความสัมพันธ์เชิงบวก -=มีความสัมพันธ์เชิงลบ

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 **มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ความสัมพันธ์ระหว่างหลักไตรสิกขากับการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว ด้านปัญญา มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว ด้านความรู้ อยู่ในระดับต่ำมาก ($r=-0.125$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว ด้านทักษะ อยู่ในระดับต่ำมาก ($r=-0.140$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ปรากฏตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักไตรสิกขากับการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว

กระบวนการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	ศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ					ภาพรวม
	ด้านบุคลิกภาพ	ด้านเจตคติ	ด้านความรู้	ด้านทักษะ	ด้านความคิดสร้างสรรค์	
1. ด้านศีล						
Pearson Correlation	0.056	-0.047	-0.085	-0.089	0.083	-0.034
Sig.	0.483	0.560	0.287	0.266	0.300	0.669
แปลผล	X	X	X	X	X	X

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักไตรสิกขากับการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว (ต่อ)

กระบวนการ พัฒนาทรัพยากร มนุษย์	ศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ					ภาพรวม
	ด้าน บุคลิกภาพ	ด้าน เจตคติ	ด้านความรู้	ด้านทักษะ	ด้าน ความคิด สร้างสรรค์	
2. ด้านสมาธิ						
Pearson Correlation	0.063	-0.010	-0.031	-0.057	0.066	0.006
Sig.	0.431	0.905	0.699	0.479	0.413	0.942
แปลผล	X	X	X	X	X	X
3. ด้านปัญญา						
Pearson Correlation	0.049	-0.080	-0.125*	-0.140*	0.072	-0.086
Sig.	0.542	0.320	0.019	0.029	0.372	0.284
แปลผล	X	X	-	-	X	X

X=ไม่มีความสัมพันธ์ +=มีความสัมพันธ์เชิงบวก -=มีความสัมพันธ์เชิงลบ

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 **มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2. การพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว ตามการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สามารถดำเนินการได้ดังนี้ 1. ด้านบุคลิกภาพ โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมทักษะการสื่อสาร การนำเสนอ และการแสดงออกอย่างมั่นใจ เพื่อให้สามารถถ่ายทอดธรรมะได้อย่างชัดเจนและเข้าถึงประชาชน การปลูกฝังจริยธรรมและคุณธรรมช่วยเสริมบุคลิกภาพเชิงบวก ทำให้พระสังฆาธิการเป็นแบบอย่างที่ดีในชุมชน นอกจากนี้ การฝึกสมาธิและการปฏิบัติธรรมยังช่วยให้มีจิตใจมั่นคง สามารถรับมือกับความเครียดและตัดสินใจได้อย่างมีสติ พระสังฆาธิการได้รับการฝึกให้มีความรับผิดชอบในการบริหารจัดการและการดูแลวัด ซึ่งสะท้อนถึงบุคลิกภาพของผู้นำที่มีคุณธรรมและเป็นที่ยอมรับ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมและชุมชนยังช่วยเสริมสร้างบุคลิกภาพที่เป็นมิตร เข้าถึงง่าย และสามารถเชื่อมโยงบทบาทของพระสงฆ์กับสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2. ด้านเจตคติ โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมทัศนคติเชิงบวกในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง เพื่อให้พระสังฆาธิการมีความกระตือรือร้นในการศึกษาธรรมะและการบริหารคณะสงฆ์อย่างมีประสิทธิภาพ การปลูกฝังค่านิยมด้านความรับผิดชอบต่อการบริหารวัดและการดูแลพระภิกษุสามเณร ช่วยให้การดำเนินงานมีความรอบคอบและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม อีกทั้งยังสนับสนุนเจตคติในการทำงานร่วมกัน เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีภายในคณะสงฆ์และชุมชน การฝึกทัศนคติในการเผยแผ่ธรรมะอย่างเหมาะสมทำให้สามารถสื่อสารหลักธรรมได้เข้าใจง่ายและเข้าถึงประชาชนได้มากขึ้น นอกจากนี้ การมีเจตคติที่ดีด้านจริยธรรมและศีลธรรม ยังช่วยยกระดับความเป็นแบบอย่างที่ดีของ

พระสังฆาธิการในสังคมและในคณะสงฆ์อย่างยั่งยืน 3. ด้านความรู้ โดยมุ่งเน้นการสนับสนุนให้ศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะในสถาบันสงฆ์ เพื่อเสริมสร้างความรู้ด้านพระพุทธศาสนา การบริหาร และจิตวิทยา รวมถึงการอบรมเฉพาะทาง เช่น การจัดการศึกษาในวัด และธรรมวินัย เพื่อเสริมศักยภาพเชิงลึก นอกจากนี้ยังได้รับความรู้ทั่วไปที่จำเป็น เช่น กฎหมาย การบัญชี และการบริหารทรัพยากร ทำให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพมากขึ้น การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้และเผยแพร่ธรรมะผ่านสื่อออนไลน์ช่วยให้พระสังฆาธิการเข้าถึงข้อมูลได้รวดเร็วทันสมัย พร้อมทั้งมีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อเสริมบทบาททางสังคมอย่างหลากหลาย อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนให้ทำวิจัยและเขียนบทความทางวิชาการ ซึ่งช่วยพัฒนาองค์ความรู้ใหม่และยกระดับบทบาทของพระสังฆาธิการในเชิงวิชาการอย่างยั่งยืน 4. ด้านทักษะ โดยเน้นการอบรมการบริหารจัดการ เช่น การวางแผนโครงการ การจัดการงบประมาณ และการเขียนแผนพัฒนาวัด เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังส่งเสริมทักษะในการพูดในที่สาธารณะ การเทศนา และการประสานงาน เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงพุทธให้สามารถนำคณะสงฆ์และชุมชนไปในทิศทางที่ดี การฝึกฝนการใช้สื่อดิจิทัลและการผลิตเนื้อหาธรรมะออนไลน์ทำให้พระสังฆาธิการเข้าถึงสังคมยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การอบรมด้านการจัดการเรียนการสอนช่วยให้สามารถถ่ายทอดพระธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการฝึกการทำงานเป็นทีม การแก้ไขปัญหาภายในคณะสงฆ์ และการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทส่งเสริมความสงบสุขในวงการสงฆ์และชุมชน 5. ด้านความคิดสร้างสรรค์ โดยมุ่งเน้นการเปิดโอกาสให้พระสังฆาธิการเสนอแนวปฏิบัติใหม่ ๆ เช่น โครงการประกวดแนวปฏิบัติที่ดีและวัดต้นแบบ ซึ่งช่วยส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาวัดและกิจกรรมทางสงฆ์ การอบรมธรรมะและการปฏิบัติวิปัสสนาสรางแรงบันดาลใจในการพัฒนาตนเองและวัดด้วยความเมตตา การใช้เทคโนโลยี เช่น การสร้างเพจวัดและคลิปธรรมะ ทำให้การเผยแผ่มีความน่าสนใจและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย การจัดประชุมและสัมมนาระดับเขตสงฆ์ช่วยเปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ในการบริหาร การลงพื้นที่ทำงานร่วมกับชุมชนช่วยให้พระสังฆาธิการเห็นปัญหาจากมุมมองใหม่ และสามารถพัฒนาแนวทางที่ตอบโจทย์สังคมและพุทธศาสนาได้ดียิ่งขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

1. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ด้านการฝึกอบรม มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว พบว่า ด้านความรู้ อยู่ในระดับต่ำมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และด้านทักษะ อยู่ในระดับต่ำมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และการพัฒนาทรัพยากร

มนุษย์ ด้านการศึกษา มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว ด้านทักษะ อยู่ในระดับต่ำมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งเป็นผลที่น่าสนใจเนื่องจากโดยทั่วไปแล้วกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มักมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพของบุคลากร แต่ในบริบทของพระสังฆาธิการอาจมีปัจจัยอื่นที่มีอิทธิพลมากกว่า เช่น ขนบธรรมเนียมทางศาสนา วิถีชีวิตสงฆ์ หรือแนวทางการฝึกฝนภายในที่ไม่ขึ้นกับระบบการบริหารแบบทั่วไป นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กระบวนการฝึกอบรมมีความสัมพันธ์เชิงลบกับด้านความรู้และทักษะของพระสังฆาธิการในระดับต่ำมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ กระบวนการด้านการศึกษามีความสัมพันธ์เชิงลบกับด้านทักษะในระดับต่ำมากอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 สะท้อนให้เห็นว่า รูปแบบการอบรมหรือการจัดการศึกษาในปัจจุบันอาจยังไม่ตอบโจทย์หรือตรงกับบริบทการทำงานจริงของพระสังฆาธิการ ผลการวิจัยนี้จึงชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับรูปแบบกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เหมาะสมกับวิธีการปกครองคณะสงฆ์ อาจต้องเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง การมีส่วนร่วมของชุมชนสงฆ์ และการจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับศรัทธาและบทบาทของพระสังฆาธิการในสังคมพุทธมากกว่าการนำแนวคิดจากระบบบริหารทั่วไปมาใช้โดยตรง ซึ่งสอดคล้องกับพระปลัดสุเมต มณีโชติ (2566) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรบุคคลทางพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ ภาค 15 ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาทรัพยากรบุคคลทางพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ภาค 15 จำเป็นต้องปรับตัวให้ทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยยึดหลักว่า ทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญสูงสุดขององค์กร ความสำเร็จขององค์กรขึ้นอยู่กับความสามารถในการพัฒนาบุคลากรให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและขับเคลื่อนภารกิจให้บรรลุตามเป้าหมาย และหลักไตรสิกขา ด้านปัญญา มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว ด้านความรู้ อยู่ในระดับต่ำมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และด้านทักษะ อยู่ในระดับต่ำมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สะท้อนให้เห็นว่า การนำหลักธรรมทั้งสามประการ ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา ยังไม่สามารถเชื่อมโยงกับการพัฒนาศักยภาพของพระสังฆาธิการได้อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน หรืออาจเกิดจากการประยุกต์ใช้หลักธรรมในภาคปฏิบัติยังไม่มีความเป็นระบบที่แน่นอน เมื่อพิจารณาเฉพาะรายด้าน พบว่า หลักไตรสิกขาในด้านปัญญา มีความสัมพันธ์เชิงลบในระดับต่ำมากกับด้านความรู้ และด้านทักษะ ของพระสังฆาธิการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลลัพธ์ดังกล่าวสะท้อนข้อเท็จจริงที่น่าสนใจว่าแม้พระสังฆาธิการจะมีการฝึกฝนด้านปัญญา เช่น การศึกษาธรรมะ การวิเคราะห์หลักธรรม และการปฏิบัติธรรมใน

เชิงลึก แต่อาจยังไม่เชื่อมโยงกับการเสริมสร้างความรู้เชิงวิชาการหรือทักษะในการบริหารจัดการองค์กรสงฆ์ได้อย่างชัดเจน ความสัมพันธ์เชิงลบแม้อยู่ในระดับต่ำมาก อาจสะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างระหว่างการเรียนรู้เชิงปริยัติกับการประยุกต์ใช้ในเชิงบริหารและการจัดการ ซึ่งควรเป็นประเด็นให้ผู้บริหารคณะสงฆ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาแนวทางการบูรณาการหลักธรรมกับการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับพระสังฆาธิการในบริบทปัจจุบันให้ดียิ่งขึ้น เช่น การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการที่เน้นการใช้หลักธรรมกับการบริหาร การพัฒนาหลักสูตรผู้นำสงฆ์แบบบูรณาการ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับพระมหาจำนงค์ สิริวิณโณ และคณะ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในศตวรรษที่ 21 ผลการศึกษาพบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์แบบดั้งเดิมยังคงใช้ได้แต่ขาดประสิทธิภาพในยุคที่โลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว พระสังฆาธิการจึงจำเป็นต้องปรับตัว โดยน้อมนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นแนวทางการบริหารที่ละมุนละม่อมและใช้ได้ทุกยุคทุกสมัย มาประยุกต์เข้ากับศาสตร์การบริหารสมัยใหม่ เพื่อให้สามารถดำเนินงานทั้ง 6 ด้านของกิจการคณะสงฆ์ได้อย่างรวดเร็ว มีประสิทธิผล และไม่กระทบต่อผู้เกี่ยวข้อง แนวทางนี้แม้จะเรียบง่าย แต่หากทำได้จริงจะช่วยให้คณะสงฆ์ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและสร้างประโยชน์แก่สังคมไทยได้อย่างยั่งยืน

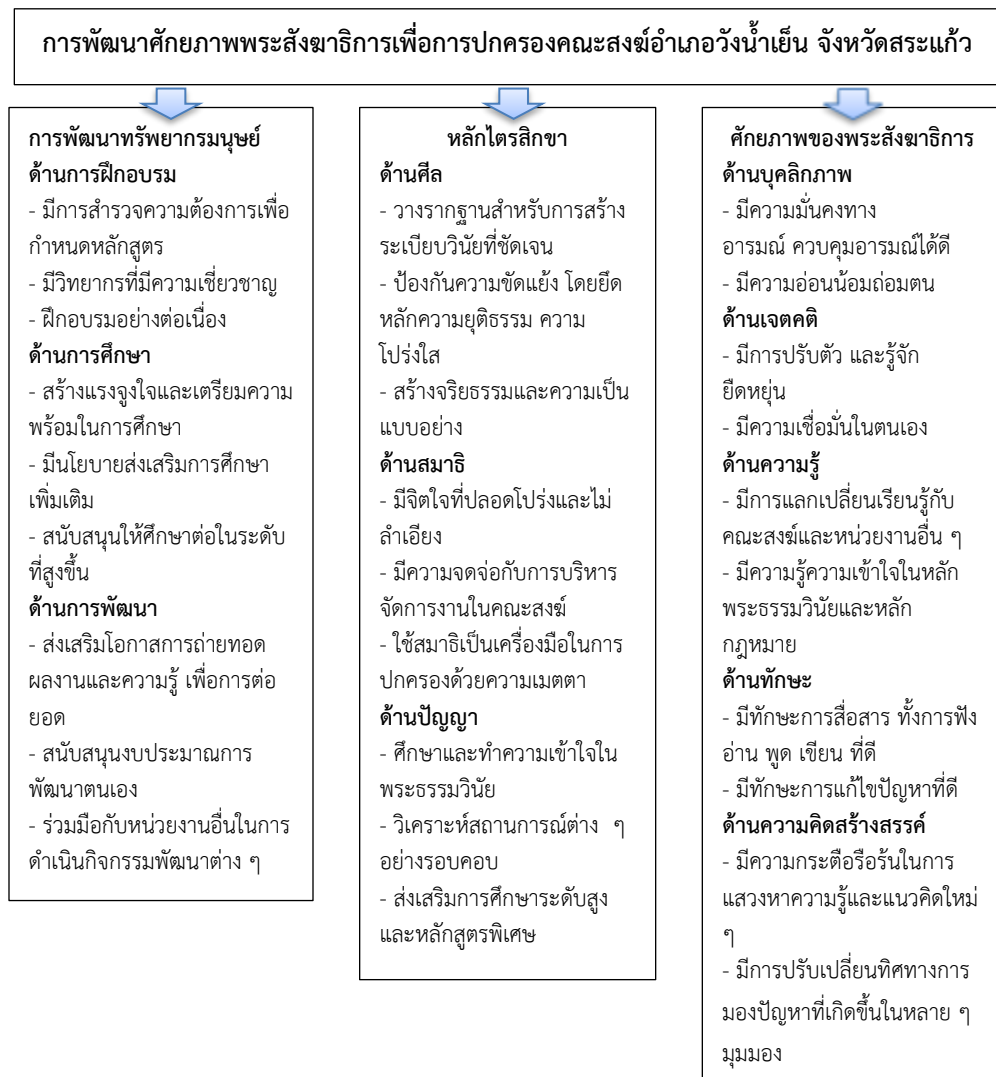
2. การพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการที่เน้นทั้งด้านการฝึกอบรม การศึกษา และการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา พบว่า มีความสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และความต้องการในการปกครองคณะสงฆ์ระดับอำเภอ เนื่องจากพระสังฆาธิการมีบทบาทสำคัญทั้งด้านการบริหารวัด การเผยแผ่ธรรมะ และการเป็นผู้นำชุมชน การพัฒนาด้านศีล สมาธิ และปัญญาช่วยส่งเสริมจริยธรรม ภาวะผู้นำ และความมั่นคงทางจิตใจที่จำเป็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ อย่างไรก็ตาม ผลที่พบว่าปัญญามีความสัมพันธ์เชิงลบเล็กน้อยกับทักษะ อาจเกิดจากการที่การเรียนรู้เน้นเชิงทฤษฎีมากเกินไป ขาดการฝึกฝนเชิงปฏิบัติ ทำให้ไม่สามารถแปลงความรู้ให้เกิดผลอย่างแท้จริงในบริบทของวัดและชุมชน จึงควรเน้นการบูรณาการองค์ความรู้กับการลงมือปฏิบัติจริง เพื่อให้การพัฒนาศักยภาพเกิดผลอย่างสมดุลและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับพระมหาอรรถพงษ์ สิริโสภโณ และคณะ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการแบบมีส่วนร่วมในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาศักยภาพของพระสังฆาธิการได้ประยุกต์พระธรรมวินัยกับบทบาทหน้าที่และสถานะของพระสังฆาธิการให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน 3 รูปแบบ ดังนี้ 1. รูปแบบการฝึกอบรม (Training) การฝึกอบรมเน้นภาระหน้าที่ในงานปัจจุบัน เพื่อให้เข้าใจในหน้าที่และการขับเคลื่อนองค์กรสงฆ์ให้เจริญก้าวหน้าอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น 2. รูปแบบการศึกษา (Education) การพัฒนาศักยภาพในรูปของการศึกษา เพื่อให้มีความรู้ทั้งพุทธศาสนา สังคม และศาสตร์สมัยใหม่ รวมทั้งรู้เท่าทันความ

เปลี่ยนแปลงทางสังคมและความเปลี่ยนแปลงของคณะสงฆ์ด้วย 3. รูปแบบการพัฒนา (Development) การพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานและการพัฒนาทางด้านกายภาพ สังคม จิตใจ และปัญญาควบคู่กันไป เพื่อพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์ให้การให้สอดคล้องกับการพัฒนาสังคมในปัจจุบันและรองรับการพัฒนาอนาคต

องค์ความรู้จากการวิจัย

ผู้วิจัยสามารถนำผลการวิจัยที่ได้ นำมาสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้จากการวิจัย และนำเสนอเป็นภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 สามารถอธิบายได้ว่า การพัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ของ พระสังฆาธิการในอำเภอน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว โดยประยุกต์หลักการพัฒนาศักยภาพ มนุษย์ร่วมกับหลักไตรสิกขาของพระพุทธศาสนา ส่งผลให้พระสังฆาธิการมีความสามารถในการบริหารจัดการคณะสงฆ์อย่างมีประสิทธิภาพและสมดุล ทั้งด้านการฝึกอบรมที่เน้นการ ประเมินความต้องการอย่างตรงจุด ด้านการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และด้าน การพัฒนาที่เปิดโอกาสให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ผ่านเวทีวิชาการต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีการเน้นคุณธรรมตามหลักไตรสิกขา ได้แก่ ด้านศีล ซึ่งมุ่งสร้างวินัยภายใน เพื่อเป็นแบบอย่างแก่พระภิกษุสามเณร ด้านสมาธิที่ส่งเสริมภาวะผู้นำทางจิตใจเพื่อการ ตัดสินใจอย่างมั่นคง และด้านปัญญาที่เน้นความเข้าใจในพระธรรมวินัยอย่างลึกซึ้ง เพื่อ นำไปสู่การบริหารงานที่เหมาะสมกับบริบทจริง ขณะเดียวกันยังมีการพัฒนาในมิติของ บุคลิกภาพที่มั่นคงและน่าเคารพ เจตคติที่เปิดกว้าง ยืดหยุ่น และพร้อมปรับตัว ความรู้ที่ ต้องสั่งสมและแลกเปลี่ยนกับภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างนวัตกรรมการปกครอง ทักษะที่ ครอบคลุมทั้งด้านการสื่อสารและการแก้ปัญหา ตลอดจนความคิดสร้างสรรค์ที่เปิดรับ แนวคิดใหม่เพื่อความยืดหยุ่นในการบริหารจัดการคณะสงฆ์ในยุคสมัยปัจจุบัน การพัฒนา องค์กรรวมในลักษณะนี้ทำให้พระสังฆาธิการสามารถปฏิบัติภารกิจได้อย่างมั่นคง มีคุณภาพ และยั่งยืนภายใต้กรอบของพระธรรมวินัยและความเปลี่ยนแปลงของสังคมร่วมสมัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

คณะสงฆ์ควรจัดตั้งศูนย์พัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการประจำอำเภอ โดยบูรณา การความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยสงฆ์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสำนักงาน พระพุทธศาสนา เพื่อเป็นแหล่งฝึกอบรม อบรมเชิงปฏิบัติการ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ ต่อเนื่องและเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

คณะสงฆ์ควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการแบบเข้มข้นรายไตรมาส โดยเน้นเนื้อหาด้านการ บริหารงานคณะสงฆ์ การจัดการวัด การพัฒนาชุมชน และการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมกิจกรรมกลุ่ม กรณีศึกษา และการฝึกภาคสนาม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ลงมือปฏิบัติจริง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรขยายพื้นที่การศึกษาให้ครอบคลุมหลายอำเภอ หรือในระดับจังหวัด เพื่อ เปรียบเทียบแนวทางการพัฒนาและปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพของพระสังฆาธิการในบริบท ที่หลากหลายมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2540). *คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2551). *การปกครองคณะสงฆ์ไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระปลัดสุมิตร มณีโชติ. (2566). รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรบุคคลทางพระพุทธศาสนา ของคณะสงฆ์ ภาค 15. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*, 7(3), 870-883.
- พระมหาจำนงค์ สิริวิณโณ และคณะ. (2564). การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในศตวรรษที่ 21. *Journal of Modern Learning Development*, 6(6), 371-383.
- พระมหาอรณพงษ์ สิริโสภโณ และคณะ. (2565). แนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการ แบบมีส่วนร่วมในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดมหาสารคาม. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 9(3), 362-375.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานเจ้าคณะอำเภอวังน้ำเย็น. (2566). *สถิติพระภิกษุสามเณรจำพรรษา ประจำปี พ.ศ. 2566*. สระแก้ว: สำนักงานเจ้าคณะอำเภอวังน้ำเย็น.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2545). *การพัฒนาพระสังฆาธิการคณะสงฆ์ ภาค 1*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- _____. (2550). *คู่มือวิชาการโครงการคนรักชีวิต*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- อำนาจ บัวศิริ. (2563). แนวทางการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ไทย. *วารสารบรรพตการศึกษามนุษยสังคมศาสตร์*, 1(1), 37-47.
- Yamane, T. (1973). *Statistic: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชน
ของสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร*

BUDDHADHAMMA INTEGRATION FOR PUBLIC SERVICE QUALITY
DEVELOPMENT OF DONMUEANG DISTRICT OFFICE IN BANGKOK

ชนานันท์ สมิตธีร์, ธิติวุฒิ หมั่นมี, อภิญญา ฉัตรช่อฟ้า

Chananan Samittee, Thitiwut Manmee, Apinya Chatchofa

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: Chananan.tip@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาระดับคุณภาพการให้บริการประชาชนของสำนักงานเขตดอนเมือง 2. ศึกษาความสัมพันธ์หลักพุทธธรรมกับคุณภาพการให้บริการประชาชนของสำนักงานเขตดอนเมือง และ 3. นำเสนอแนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชนของสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้การวิจัยเชิงผสมวิธีโดยการวิจัยเชิงปริมาณเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 395 คน การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ใช้สูตรของ Taro Yamane การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ข้อมูลโดยเชิงพรรณนา และสถิติอนุมานหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยแบ่งออกเป็น 4 ข้อ 1 คำถามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล 2 แบบสอบถามหลักสังคหวัตถุธรรม 3 แบบสอบถามคุณภาพการให้บริการ 4 เป็นแบบสอบถามปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ การวิจัยเชิงปริมาณเป็นการศึกษาภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลโดย Content Analysis แล้วนำมาสังเคราะห์ตามวัตถุประสงค์

ผลการวิจัยพบว่า 1. คุณภาพการให้บริการ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด 2. ความสัมพันธ์หลักพุทธธรรมกับคุณภาพการให้บริการประชาชน พบว่า หลักสังคหวัตถุ โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพการให้บริการประชาชนของสำนักงานเขตดอนเมือง อยู่ระดับปานกลาง และ 3. แนวทางการบูรณาการมี 4 แนวทาง ได้แก่ ด้านทาน

การให้ คือ จัดเจ้าหน้าที่บริการประชาชน ที่มีความรู้ ความสามารถ เข้าใจงาน บริการ ประจำจุดบริการ เพียงพอ ด้านปิยวาจา พุดจาไพเราะ คือ ทักทายด้วยรอยยิ้มพุดด้วย น้ำเสียงที่ไพเราะ อ่อนหวาน สุภาพใช้คำพูดที่สุภาพ เรียบร้อย ด้านอัตถจริยา สงเคราะห์ ประโยชน์เพื่อผู้อื่น คือ ไม่เลือกปฏิบัติต่อประชาชนให้ความช่วยเหลือทุกคนอย่างเท่าเทียม ไม่คำนึงถึงฐานะศักดิ์ศรีให้ความช่วยเหลือ ด้วยความเต็มใจ ด้านสมานัตตตา ความเสมอภาค คือ แต่งกายตามระเบียบเรียบร้อยเสื้อผ้าสะอาด เรียบร้อยให้บริการด้วยความสุภาพยิ้ม แยมแจ่มใส อธิยาศัยดีไม่เลือกปฏิบัติ

คำสำคัญ: บุรณาการ; สังคหัตถธรรม; การพัฒนา; คุณภาพการให้บริการประชาชน

Abstract

Objectives of this research article were: 1.To investigate the level of public service quality at the Don Mueang District Office; 2. To examine the relationship between Buddhist principles and the quality of public services at the Don Mueang District Office; and 3.To propose approaches for integrating Buddhist principles to enhance the quality of public services in Don Mueang District, Bangkok, conducted by the mixed research methods. The quantitative research, data were collected from 395 samples, using Taro Yamane's formula. Data were analyzed using descriptive statistics, frequency, percentage, mean, and standard deviation and inferential statistics, Pearson's correlation coefficient, conducted with statistical software. The research instruments included four components: 1. Personal demographic information, 2. a questionnaire on Sangahavatthu Dhamma, 3. a questionnaire on service quality, and 4. a questionnaire on problems, obstacles, and suggestions. The qualitative research, data were collected by in-depth interviewing 10 key informants, purposefully selected. The Data were analyzed using content descriptive interpretation and synthesized in accordance with the research objectives.

The findings were as follows: 1. The overall quality of public service was at a very high level. 2. The correlation between the Sangahavatthu Dhamma and service quality at the Don Mueang District Office was at a moderate positive level. 3. There were four integration approaches: namely, Dana; Generosity, assigning knowledgeable and capable staff at service points

in sufficient numbers. Piyavaca; pleasant speech, greeting with a smile, speaking in a gentle, polite, and respectful manner. Atthacariya; altruism, providing assistance to all equally without discrimination, regardless of social status. Samanattata; equality, ensuring proper and clean attire, polite service with friendliness, and a non-discriminatory attitude.

Keywords: Integration; Sangahavatthu Dhamma; Development; Quality of Public Service

บทนำ

ประเทศไทยและป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษที่แตกต่างจากพื้นที่อื่นของประเทศ ความเป็นรูปแบบพิเศษของกรุงเทพมหานคร ดังเห็นจากการมีพระราชบัญญัติเฉพาะองค์กร คือ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 นอกจากนี้ รูปแบบการบริหารกรุงเทพมหานครยังเป็นระบบชั้นเดียว หมายถึง กรุงเทพฯ เป็นองค์กรเดียวที่รับผิดชอบดูแลพื้นที่กรุงเทพมหานครทั้งหมด ในขณะที่พื้นที่จังหวัดอื่น ๆ มีระบบการปกครองท้องถิ่นเป็นสองชั้น คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัดในระดับบน ส่วนเทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบลในระดับล่าง การจัดการบริหารงานภายในกรุงเทพมหานครมีองค์ประกอบสำคัญ คือ สำนัก และสำนักงานเขต กรุงเทพมหานครแบ่งงานตามอำนาจหน้าที่ออกเป็น 17 สำนัก เป็นหน่วยงานดูแลระดับยุทธศาสตร์ ได้แก่ สำนักคณะกรรมการข้าราชการกรุงเทพมหานคร สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร สำนักงานการศึกษา สำนักงานการโยธา สำนักระบายน้ำ สำนักยุทธศาสตร์และการประเมินผล สำนักงานการแพทย์ สำนักสิ่งแวดล้อม สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว สำนักเทศกิจ สำนักอนามัย สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย สำนักการคลัง สำนักพัฒนาสังคม สำนักจราจร และขนส่ง สำนักผังเมือง และสำนักงบประมาณกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ ยังมีหน่วยงานการพาณิชย์ของกรุงเทพมหานคร อันประกอบด้วย สำนักงานการตลาด สถานธนาณูปาลกรุงเทพมหานคร บริษัทกรุงเทพธนาคม และตลาดกรุงเทพมหานคร สำนักงานเขต สำนักเขตมีบทบาทสำคัญในการบริการแก่ประชาชนในเขตต่าง ๆ การให้บริการประชาชนนี้เป็นนโยบายที่สำคัญของรัฐบาลเป็นภารกิจที่สำคัญทางด้านการตอบสนองต่อสภาพปัญหา และความต้องการของประชาชนที่ขอรับบริการภายใต้ระเบียบกฎหมาย และข้อบังคับที่กำหนดไว้ ในปัจจุบันนี้รัฐบาลได้เร่งรัดให้ส่วนราชการต่าง ๆ ขยายขอบเขต และปรับปรุงการบริการประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ การบริการประชาชนจึงเป็นหนึ่งในภารกิจการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข ตามพันธกิจของภาครัฐที่ต้องการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในทุกมิติ (กรุงเทพมหานคร, 2566)

ในบริบทของสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร พบว่า การให้บริการประชาชนในรูปแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) ได้ช่วยเพิ่มความสะดวกลดขั้นตอน และประหยัดเวลาให้กับประชาชนผู้มาติดต่อได้อย่างเป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตาม แม้รูปแบบการบริการจะมีประสิทธิภาพในเชิงระบบ แต่ยังคงพบปัญหาและอุปสรรคหลายด้าน เช่น ภาระงานที่มากเกินไปของเจ้าหน้าที่ ความเครียดจากการปฏิบัติหน้าที่ซ้ำซ้อน ตลอดจนข้อจำกัดด้านงบประมาณ บุคลากร และทรัพยากรสนับสนุน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพ และประสิทธิภาพในการให้บริการโดยรวม (สำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร, 2566) และนอกจากนี้ได้หลักธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้ โดยเฉพาะ หลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา (อง.จตุกก. (ไทย) 21/32/50) มาใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจ สร้างความพึงพอใจให้แก่ประชาชนอย่างแท้จริง และยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชนได้อย่างเหมาะสม เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างข้าราชการกับประชาชน สร้างความพึงพอใจ และส่งเสริมความสามัคคีในสังคม การบูรณาการหลักพุทธธรรมจึงถือเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาระบบราชการให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนในระยะยาว

ดังนั้นผู้วิจัย จึงเห็นว่าการศึกษาการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชนของสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อทั้งสำนักงานเขตกรุงเทพมหานคร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชน และใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนทางพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชน อีกทั้งทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถกำหนดนโยบายเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชน ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพการให้บริการประชาชนของสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักสังคหวัตถุธรรมกับคุณภาพการให้บริการประชาชนของสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อนำเสนอการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชนของสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยผสมทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ และรอบด้าน โดยการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บข้อมูล และการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนผู้เข้ารับบริการสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป รวมจำนวนทั้งสิ้น 28,618 คน (สำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนผู้รับบริการในสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ด้วยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้สูตรของ Yamane (1973) ในการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างจากประชากร จำนวน 28,618 คน โดยกำหนดค่าความเชื่อมั่นที่ 95% และค่าความคลาดเคลื่อนที่ 5% ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 395 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Sampling)

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยใช้การเลือกแบบเจาะจง เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน ประกอบด้วย ผู้บริหารทางการเมือง 1 คน ผู้บริหารข้าราชการประจำ 1 คน ข้าราชการปฏิบัติงาน 2 คน นักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ 2 คน นักวิชาการพระพุทธศาสนา 2 รูปหรือคน และตัวแทนประชาชนหรือผู้รับบริการ 2 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามที่ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลส่วนบุคคลระดับความเห็นต่อหลักสังคหวัตถุธรรม ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา ระดับคุณภาพการให้บริการการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ความตรงของเนื้อหา (Content Validity) ตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3-5 ท่าน แล้ววิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามแต่ละข้อ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) โดยยอมรับค่าที่มากกว่าหรือเท่ากับ 0.50 ความเชื่อมั่น (Reliability) ตรวจสอบโดยการทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างขนาด 30 คน ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างจริง และคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) ซึ่งต้องมีค่ามากกว่า 0.70 จึงถือว่าน่าเชื่อถือ

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง โดยออกแบบประเด็นคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย และผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปใช้จริง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ทำโดยแจกจ่ายแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 395 คน และได้แบบสอบถามกลับมา ซึ่งถือว่าเพียงพอต่อการวิเคราะห์ข้อมูล

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 10 รูปหรือคน และบันทึกข้อมูลเพื่อใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหา

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการสังเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อหาแนวทางและข้อเสนอที่เป็นรูปธรรม

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับคุณภาพการให้บริการ โดยภาพรวม

ที่	คุณภาพการให้บริการ	ระดับปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1.	ด้านการให้บริการอย่างเสมอภาค	4.24	0.54	มาก
2.	ด้านการบริการที่ตรงเวลา	4.17	0.47	มาก
3.	ด้านการให้บริการอย่างเพียงพอ	4.03	0.41	มาก
4.	ด้านการให้บริการอย่างต่อเนื่อง	4.02	0.42	มาก
5.	ด้านการให้บริการอย่างก้าวหน้า	3.91	0.43	มาก
ภาพรวม		4.07	0.34	มาก

1. ระดับคุณภาพการให้บริการประชาชนของสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.07$, S.D.=0.34) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการให้บริการอย่างเสมอภาค มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.24$, S.D.=0.54) รองลงมา ด้านการบริการที่ตรงเวลา มีค่าเฉลี่ยเท่ากันอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.17$, S.D.=0.47) ถัดมา ได้แก่ ด้านการให้บริการอย่างเพียงพอ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.03$, S.D.=0.41) ถัดมา ได้แก่ ด้านการให้บริการอย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ยอยู่ใน

ระดับมาก ($\bar{X}=4.02$, S.D.=0.42) และการสั่งสมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.91$, S.D.=0.43) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสังคหัตถุธรรม กับการบูรณาการหลักพุทธธรรม เพื่อพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชน ของสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร

ตัวแปรต้น	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	คุณภาพการให้บริการประชาชน ของสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร	ตัวแปรตาม				
			1. ด้านการให้บริการอย่างเสมอภาค	2. ด้านการบริการที่ตรงเวลา	3. ด้านการให้บริการอย่างเพียงพอ	4. ด้านการให้บริการอย่างต่อเนื่อง	5. ด้านการให้บริการอย่างก้าวหน้า
สังคหัตถุธรรม	.656**		.489**	.569**	.489**	.433**	.501**
1. ทาน	.545**		.471**	.482**	.364**	.339**	.383**
2. ปิยวาจา	.453**		.268**	.400**	.394**	.300**	.367**
3. อตถจริยา	.584**		.437**	.493**	.441**	.414**	.424**
4. สมานัตตตา	.600**		.453**	.513**	.420**	.387**	.494**

**มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสังคหัตถุธรรมกับคุณภาพการให้บริการประชาชน ของสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร พบว่า หลักสังคหัตถุธรรม โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการบูรณาการหลักพุทธธรรม เพื่อพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชน ของสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ในระดับค่อนข้างสูง ($R=.656^{**}$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า หลักสมานัตตตา ความเสมอภาค มีค่าความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ($R=.600^{**}$) รองลงมาคือ หลักอตถจริยา สงเคราะห์ประโยชน์ เพื่อผู้อื่น มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($R=.584^{**}$) หลักทาน การให้ มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($R=.545^{**}$) และหลักปิยวาจา พุดจาไพเราะ มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกในระดับปานกลาง ($R=.453^{**}$) ตามลำดับ

3. แนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชนของสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร พบว่า การให้บริการอย่างเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติต่ออาชีพหรือสถานะของประชาชน ให้บริการทุกคนด้วยความสุภาพ เรียบร้อย และเคารพในศักดิ์ศรีของผู้รับบริการทุกวัย การให้บริการตรงเวลา มีระบบจัดการคิวที่มีประสิทธิภาพ เช่น ที่นั่งรอพิเศษ บริการเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวก และนโยบาย

ที่ชัดเจนด้านเวลา การให้บริการอย่างเพียงพอ สถานที่บริการเข้าถึงง่าย สะอาด ปลอดภัย มีที่จอดรถและพื้นที่ใช้งานอย่างเพียงพอ การให้บริการอย่างต่อเนื่อง ใช้ระบบจองคิวออนไลน์ผ่านเว็บไซต์หรือแอปพลิเคชัน เพื่อลดความแออัดและระยะเวลาการคอย การให้บริการอย่างก้าวหน้า มีการปรับปรุงกระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง โดยตัดขั้นตอนที่ไม่จำเป็น และเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ทาน (การให้) จัดเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้และความเข้าใจในงาน พร้อมให้บริการอย่างเต็มใจปียวาจา (วาจาไพเราะ) พูดจาสุภาพ ยิ้มแย้ม ตั้งใจฟัง และใช้ถ้อยคำที่เข้าใจง่าย อัถถจริยา (การช่วยเหลือ) ให้ความช่วยเหลือทุกคนอย่างเท่าเทียม โดยไม่คำนึงถึงฐานะหรือศักดิ์ศรี สมานัตตตา (ความเสมอภาค) แต่งกายเรียบร้อย มีบุคลิกภาพที่เหมาะสม และให้บริการด้วยความเคารพและเป็นมิตร

อภิปรายผลการวิจัย

1. สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้ คุณภาพการให้บริการ โดยภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด พิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดเรียงลำดับดังนี้ จากผลการศึกษาพบว่า ด้านที่ได้รับการประเมินอยู่ในระดับสูงที่สุด คือ ด้านการให้บริการอย่างเสมอภาค ซึ่งสะท้อนถึงความสามารถของภาครัฐในการจัดสรรบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนทุกกลุ่มอย่างเป็นธรรม โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ รองลงมาเป็น ด้านการบริการที่ตรงเวลา ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานของภาครัฐ โดยการให้บริการที่รวดเร็ว ไม่ยุ่งยาก และทันต่อความต้องการของประชาชน อันดับถัดมา คือ ด้านการให้บริการอย่างเพียงพอ ซึ่งสะท้อนถึงความสามารถของรัฐในการจัดสรรทรัพยากรและบริการให้มีความเหมาะสม เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน และสามารถครอบคลุมพื้นที่ต่าง ๆ ได้อย่างทั่วถึง โดยต้องดำเนินการภายใต้หลักของประสิทธิภาพในการบริหารทรัพยากรควบคู่กับความเสมอภาคในการเข้าถึงบริการ ลำดับที่สี่ คือ ด้านการให้บริการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งหมายถึงความสามารถของหน่วยงานรัฐในการดำเนินการให้บริการแก่ประชาชนอย่างไม่สะดุด ไม่มีการหยุดชะงัก และสามารถเข้าถึงบริการได้ตลอดเวลาหรือภายในระยะเวลาที่เหมาะสม และในลำดับสุดท้าย คือ ด้านการให้บริการอย่างก้าวหน้า ซึ่งแสดงถึงความมุ่งมั่นของภาครัฐในการพัฒนาระบบบริการสาธารณะให้มีความทันสมัย ยืดหยุ่น และตอบสนองต่อบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยี นวัตกรรม และแนวคิดใหม่ ๆ เข้ามาใช้เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการบริการ จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าวจึงพบว่า การให้บริการที่เสมอภาคและตรงเวลายังคงเป็นปัจจัยสำคัญที่ได้รับความสำคัญสูงสุดในสายตาของประชาชน ซึ่งเหตุที่เป็นเช่นนี้ อาจเนื่องมาจากความต้องการของประชาชนที่เน้นการได้รับการบริการที่เท่าเทียม ไม่ถูกเลือกปฏิบัติ และต้องการความรวดเร็วในการติดต่อราชการ เพื่อประหยัดเวลา และ

ลดภาระในการดำเนินเรื่อง อีกทั้งยังสะท้อนความคาดหวังของประชาชนที่ต้องการเห็นระบบราชการมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาจักรพันธ์ คุณงกโร (2566) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักสังคหัตถุธรรมเพื่อส่งเสริมการให้บริการประชาชนของสำนักงานเขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัญหา และอุปสรรคต่อการประยุกต์หลักสังคหัตถุธรรมเพื่อส่งเสริมการให้บริการประชาชนของสำนักงานเขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร 1.ขาดความรวดเร็วจากระบบขั้นตอนการให้บริการทำให้บางครั้งประชาชนต้องรอนาน 2.การติดต่อใช้บริการไม่เสร็จสิ้นในครั้งเดียว ทำให้ต้องมาติดต่อใช้บริการหลายครั้ง ส่วนข้อเสนอแนะ พบว่าควรมีการแนะนำเกี่ยวกับวิธีการ ขั้นตอนในการรับบริการได้อย่างชัดเจนเพื่อจะได้สะดวกแก่ประชาชนยิ่งขึ้น 3.ควรนำหลักสังคหัตถุธรรมมาปรับใช้ในการให้บริการมากยิ่งขึ้น

2. หลักสังคหัตถุธรรม โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชน ของสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า หลักสมานัตตตา ความเสมอภาค มีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับค่อนข้างสูง รองลงมา คือ หลักอรรถจริยา สงเคราะห์ประโยชน์เพื่อผู้อื่น มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง หลักปิยวาจา พุดจาไพเราะ มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง และหลักทาน การให้ มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกในระดับปานกลาง ตามลำดับ ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของสมชาย ยอดปรางค์ (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานข้าราชการตำรวจชั้นประทวน กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 34 จังหวัดตาก พบว่า แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถุธรรม กับทฤษฎีพื้นฐานสองปัจจัย ในการเสริมสร้างระดับขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานข้าราชการตำรวจชั้นประทวน กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 34 จังหวัดตาก ที่รับผิดชอบงานทั้ง 3 ฝ่ายคือ ฝ่ายอำนวยการ ฝ่ายปฏิบัติ และฝ่ายสนับสนุน ให้มีคุณลักษณะการปฏิบัติงานตามหลักสังคหัตถุธรรม คือ ทาน ปิยวาจา อรรถจริยา และสมานัตตตา มาใช้ร่วมกับความสำเร็จของงาน การได้รับการยอมรับนับถือ ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ความรับผิดชอบ ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ การงาน การเลื่อนขั้นเงินเดือนความก้าวหน้าในทักษะวิชาชีพในอนาคต และความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา มาสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจชั้นประทวน กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 34 จังหวัดตาก เพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้

3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชนของสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร เป็นผลที่เกิดจากการนำหลักสังคหัตถุเข้ามาพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ 1. ทาน จัดเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถเพียงพอ บริการรวดเร็ว จัดสถานที่ และทรัพยากรให้พร้อม

สะดวก ปลอดภัย ให้ข้อมูลผ่านหลายช่องทาง รับฟังปัญหา 2. ปิยวาจา พูดไพเราะ สุภาพ ยิ้มแย้ม ตั้งใจฟัง ตอบตรงประเด็น ไม่ก้าวร้าว ส่งเสริมการเข้าร่วม 3. อุตถจริยาช่วยเหลือประชาชนอย่างเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ ใส่ใจปัญหา มีจิตอาสา ทำงานเชิงรุก 4. สมานัตตตา แต่งกายสุภาพ ให้บริการอย่างเท่าเทียม ไม่แบ่งแยก จัดทรัพยากรและระบบบริการให้เข้าถึงง่าย มีคุณภาพ 1. การให้บริการอย่างเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ ให้ข้อมูลถูกต้อง ครบถ้วน ชัดเจน สร้างมาตรฐานเดียวกันในการบริการ 2. การบริการที่ตรงเวลา มีระบบคิวพิเศษ เจ้าหน้าที่มีความรู้ ผ่านการอบรม มีแผนงาน ตัวชี้วัดเวลา ใช้นวัตกรรม และบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ 3. การให้บริการอย่างเพียงพอ เข้าถึงง่าย อุปกรณ์พร้อม มีเจ้าหน้าที่เพียงพอ มีมารยาทดี จัดสรรเวลา และทรัพยากรเพื่อประสิทธิภาพ และสมดุลชีวิตการทำงาน 4. การให้บริการอย่างต่อเนื่อง ใช้ระบบจองคิวออนไลน์ ให้ข้อมูลครบถ้วน สร้างมาตรฐานบริการ มีแผนสำรอง และระบบบริหารงานที่ยืดหยุ่น และกระจายความรับผิดชอบ 5. การให้บริการอย่างก้าวหน้า วิเคราะห์ และปรับปรุงกระบวนการใช้เทคโนโลยีเพิ่มประสิทธิภาพ ผูกอบรมเจ้าหน้าที่ สร้างประสบการณ์บริการที่ดี และบริการที่ทั่วถึง สอดคล้องกับงานวิจัยของพระพิน อนิโฆ (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบูรณาการหลักสังคหวัตถุธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารงานของเทศบาล ตำบลบ้านกร่าง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า เทศบาลตำบลบ้านกร่าง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรีควรกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ มีวิธีการปฏิบัติงาน และยุทธศาสตร์ เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ ควรมีการกำหนดแนวทางการให้บริการ การวัดผลประเมินผลเพื่อพัฒนาคุณภาพการให้บริการที่มีประสิทธิภาพ ควรส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ ให้กำลังใจ และรางวัลสำหรับผู้ปฏิบัติดีเด่นประจำปี ทุก ๆ ปีควรส่งเสริมให้บุคลากรได้เข้ารับการอบรม สัมมนา และศึกษาต่อ เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถ ให้มีความเชี่ยวชาญตามตำแหน่งหน้าที่ของแต่ละบุคคล

องค์ความรู้จากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชน ของสำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร สามารถสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

1. ด้านทาน (การให้) การนำหลักทานมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการให้บริการ หมายถึงการจัดสรรบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และมีจำนวนเพียงพอต่อปริมาณงาน ให้บริการด้วยความทุ่มเท รวดเร็ว และเต็มใจ

2. ด้านปียวาจา (พุทจาไฟเราะ) การใช้หลักปียวาจามีเป้าหมายเพื่อสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตร และทำให้ประชาชนรู้สึกได้รับการเคารพ โดยเน้นการพูดด้วยน้ำเสียง ไพเราะ ถ้อยคำสุภาพ เข้าใจง่าย มีมารยาทในการสื่อสาร เจ้าหน้าที่ควรตั้งใจฟัง ไม่พูดแทรก ไม่ตอบด้วยอารมณ์หรือคำหยาบ

3. ด้านอรรถจริยา (สงเคราะห์ประโยชน์เพื่อผู้อื่น) การประยุกต์ใช้หลักอรรถจริยา มุ่งเน้นให้บุคลากรปฏิบัติหน้าที่ด้วยจิตอาสา ไม่เลือกปฏิบัติ ให้ความช่วยเหลือทุกกลุ่ม ประชาชนโดยเท่าเทียมและเต็มใจ ใส่ใจปัญหา เพื่อพัฒนาการบริการให้มีประสิทธิภาพ สูงสุด

4. ด้านสมานัตตตา (ความเสมอภาค) การใช้หลักสมานัตตตา คือการให้บริการ โดยยึดถือความเท่าเทียม ไม่เลือกปฏิบัติ ไม่แบ่งแยกอาชีพ อายุ หรือสถานภาพของผู้มารับ บริการ

5. ด้านการให้บริการอย่างเสมอภาค เป็นแนวทางสำคัญที่ต่อยอดว่าทุกคนมีสิทธิ ได้รับบริการเท่าเทียมกัน โดยไม่ถูกแบ่งแยกหรือลำเอียง เจ้าหน้าที่ต้องให้ข้อมูลถูกต้อง ครบถ้วน ชัดเจน เพื่อป้องกันการตีความผิดพลาด หรือความเหลื่อมล้ำทางข้อมูล

6. ด้านการบริการที่ตรงเวลา การบริการที่ตรงเวลาจะช่วยยกระดับภาพลักษณ์ ของหน่วยงาน โดยต้องจัดระบบคิวให้เป็นธรรม มีช่องทางพิเศษสำหรับผู้ที่จำเป็น เช่น ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือหญิงตั้งครรภ์ บุคลากรต้องได้รับการฝึกอบรมทักษะการจัดการเวลา ใช้วินัยการช่วยลดขั้นตอนที่ซ้ำซ้อน

7. ด้านการให้บริการอย่างเพียงพอ มุ่งเน้นให้สถานที่ตั้ง และสิ่งอำนวยความสะดวกตอบโจทย์การใช้งานได้จริง มีอาคารหรือพื้นที่รอที่เพียงพอ เครื่องมือและอุปกรณ์ต้องพร้อมใช้งาน เจ้าหน้าที่เพียงพอ มีความรู้ความสามารถ และสามารถจัดการเวลาได้ดี

8. ด้านการให้บริการอย่างต่อเนื่อง การบริการต่อเนื่องหมายถึงไม่มีสะดุดหรือขาดช่วง โดยอาศัยเทคโนโลยี เช่น ระบบจองคิวออนไลน์ การสื่อสารหลายช่องทาง การจัดทำแผนสำรองเมื่อเกิดเหตุไม่คาดฝัน การกระจายงาน และความรับผิดชอบให้สมคูลรวมถึงพัฒนาระบบงานให้ยืดหยุ่นตามสถานการณ์

9. ด้านการให้บริการอย่างก้าวหน้า มุ่งพัฒนา และปรับปรุงกระบวนการบริการอย่างสม่ำเสมอ วิเคราะห์จุดอ่อน และขั้นตอนที่ซ้ำซ้อน เพื่อลดระยะเวลา เพิ่มประสิทธิภาพ การนำเทคโนโลยีหรือระบบอัตโนมัติมาใช้จะช่วยยกระดับบริการ ผูกอบรมเจ้าหน้าที่ให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรกำหนดนโยบายด้านอาคารสถานที่ให้มีความเหมาะสม สะดวกสบายและเอื้อต่อการให้บริการแก่ประชาชนผู้มารับบริการอย่างทั่วถึง
2. ควรกำหนดนโยบายการให้บริการประชาชนโดยยึดหลักความเสมอภาคไม่เลือกปฏิบัติต่อผู้มารับบริการไม่ว่าจะประกอบอาชีพใด
3. ควรกำหนดนโยบายด้านการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมในการบริการ เพื่อเพิ่มความสะดวกรวดเร็วในการเข้าถึงบริการของประชาชน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรส่งเสริม และจัดสรรพื้นที่ที่นั่งสำหรับผู้มารับบริการให้เพียงพอและเหมาะสมกับจำนวนผู้มาใช้บริการในแต่ละวัน
2. ควรกำหนดขั้นตอนการให้บริการที่กระชับ ชัดเจน และไม่ซับซ้อน เพื่อลดความยุ่งยากและเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการ
3. ควรส่งเสริมให้มีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานโดยเน้นความเป็นทีม ทำแทนกันได้ควรส่งเสริมให้มีการทำงานเป็นทีมของเจ้าหน้าที่ โดยสามารถปฏิบัติงานแทนกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อความต่อเนื่องในการให้บริการ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการปฏิบัติงานของบุคลากรในสำนักงานหรือหน่วยงานอื่นที่มีลักษณะงานใกล้เคียงกัน โดยใช้หลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นตัวแปรในการวิเคราะห์

2. ควรศึกษาจากกลุ่มประชากรหรือกลุ่มตัวอย่างที่ครอบคลุมหน่วยงานหลากหลาย เพื่อเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถุธรรมในการปฏิบัติงานว่ามีลักษณะที่คล้ายคลึงหรือแตกต่างจากผลการวิจัยในครั้งนี้

3. ควรมีการศึกษาถึงแนวทางการปรับเปลี่ยนทิศทางขององค์กรให้สอดคล้องกับกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชน อันจะนำไปสู่การยกระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพมหานคร. (2566). *โครงสร้างหน่วยงาน*. สืบค้น 23 กันยายน 2566, จาก <https://official.bangkok.go.th/page/6>
- พระพิน อนิโฆ. (2564). *การบูรณาการหลักสังคหัตถุธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ้านกร่าง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี* (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาจักรพันธ์ คุณงกโร. (2566). *การประยุกต์หลักสังคหัตถุธรรมเพื่อส่งเสริมการให้บริการประชาชนของสำนักงานเขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร* (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมชาย ยอดปรางค์. (2563). *ขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานข้าราชการตำรวจชั้นประทวน กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 34 จังหวัดตาก* (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร. (2566). *ประวัติความเป็นมา*. สืบค้น 23 กันยายน 2566, จาก <https://shorturl.asia/C6VvP>
- _____. (2567). *สถิติการให้บริการ*. สืบค้น 23 กุมภาพันธ์ 2567, จาก <https://shorturl.asia/Gb8Ci>
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.

การประยุกต์หลักจิตสุจริตธรรมเพื่อส่งเสริมการสื่อสารทางการเมือง
ของผู้นำท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร*
VACISUCARITA DHAMMA APPLICATION FOR PROMOTING LOCAL
POLITICIAN'S POLITICAL COMMUNICATION TOWARDS PEOPLE
AT MUANG DISTRICT IN PHICHIT PROVINCE

จิรศักดิ์ บุญภาค, วชรินทร์ ชานุศิลป์, เต็มศักดิ์ ทองอินทร์

Jeerasak Boonpak, Wacharin Chansilp, Termsak Thong-In

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: jeerasakboonpak91@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร 2. เปรียบเทียบการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3. นำเสนอการประยุกต์หลักจิตสุจริตธรรมเพื่อส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร รูปแบบการวิจัยคือ แบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างคือ ประชาชนอำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 400 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์การทดสอบค่าที และการทดสอบค่าเอฟ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตรโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง 2. เปรียบเทียบการสื่อสารทางการเมืองโดยปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชน ที่มีเพศ อายุ และระดับการศึกษาที่ต่างกัน มีการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยรวมไม่ต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ 3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นพบว่า 1. ด้านมุสาวาท การเว้นจากการพูดเท็จ ได้แก่ ต้องไม่เสแสร้งและสื่อสารอย่างตรงไปตรงมา 2. ด้านปิสุณาวาจา การเว้นจากการพูดส่อเสียด

*Received April 20, 2025; Revised July 16, 2025; Accepted July 21, 2025

ได้แก่ ควรสื่อสารด้วยความสุจริตใจ 3. ด้านพรุสวาจา การเว้นต่อการพูดคำหยาบ ได้แก่ ต้องสื่อสารด้วยภาษาที่สุภาพ การพูดด้วยความสุภาพจะสร้างความเคารพและความเชื่อมั่นในตัวผู้นำ และ 4. ด้านสัมผัปปลาปะ การเว้นต่อการพูดเพื่อเจ้อ ได้แก่ ควรสื่อสารด้วยสาระและประโยชน์

คำสำคัญ: วชิสุจริต; การสื่อสารทางการเมือง; ผู้นำท้องถิ่น

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To examine the level of political communication by local leaders toward the people at Mueang District, Phichit Province; 2. To compare the political communication of local leaders toward the people at Mueang District, Phichit Province, classified by personal factors; and 3. To propose the application of Vacasucarita-dhamma to enhance the political communication of local leaders toward the people at Mueang District, Phichit Province, conducted by the mixed research methods. The quantitative part, data were collected using questionnaires from 400 samples, the residents of Mueang District, Phichit Province, aged 18 years and above. The data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test. The qualitative research, data were collected by, in-depth interviewing 10 key informants, and the data were analyzed using descriptive content interpretation.

The research findings revealed that: 1. The overall level of political communication by local leaders toward the people at Mueang District, Phichit Province was at moderate level. 2. Comparison of political communication based on personal factors showed no significant differences among people of different genders, ages, and educational levels, thus rejecting the set research hypothesis. 3. The application of Buddhist principles to enhance political communication included: 1. Musavada; abstaining from false speech, which emphasized honest and straightforward communication. 2. Pisunavaca; abstaining from divisive speech, which called for sincerity and goodwill in communication. 3. Pharusavaca; abstaining from harsh speech, which involved using polite language that fosters respect and trust in the leader; and

4. Sampappalapa; abstaining from idle chatter, which encouraged speaking with meaningful and beneficial content.

Keywords: Vacisucarita; Political Communication; Local Leader

บทนำ

การสื่อสารทางการเมือง (Political Communication) ถือเป็นกระบวนการทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง ทศนคติ ความคิดเห็นตลอดจนประสบการณ์ต่าง ๆ ของการเมืองระหว่างบุคคล ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมกับการเมือง อีกทั้งยังเป็นกระบวนการที่ใช้ในการสื่อสารข้อมูล และรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ดังนั้น การสื่อสารทางการเมืองจึงมีบทบาทสำคัญในการกำหนด (Shaping) การเปลี่ยนแปลง (Changing) ความคิดเห็นและทัศนคติทางการเมือง ค่านิยมและการแสดงออกหรือพฤติกรรมทางการเมืองทั้งของปัจเจกบุคคลและคณะบุคคล ด้วยเป็นที่ทราบกันว่า ปัญหาการสื่อสารทางการเมืองไทยมีหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการครอบงำสื่อ ปัญหาการสื่อสารทางการเมืองในแง่ของจริยธรรมของผู้ใช้สื่อ และปัญหาด้านบุคลากรที่ทำหน้าที่สื่อมวลชน จะเห็นได้ว่าการสื่อสารจึงเป็นตัวแปรสำคัญทั้งต่อบุคคลและสังคมซึ่งก่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน หรือมีผลต่อการปรับเปลี่ยนทัศนคติหากขาดการสื่อสารมนุษย์จะอยู่ร่วมกันเป็นสังคมไม่ได้

วิกฤติทางการเมืองและความแตกแยกของสังคมไทยในช่วงเวลาที่ผ่านมาสะท้อนปัญหาสำคัญหลายประการของประเทศ ทั้งการใช้อำนาจอย่างไม่ชอบธรรมของนักการเมืองการทุจริตในวงราชการ การลดทอนสิทธิเสรีภาพของประชาชน ความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้และความไม่เท่าเทียมของโอกาสในการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ รวมทั้งปัญหาความเสื่อมโทรมด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงผลอันเกิดจากโครงสร้างทางอำนาจที่ถูกผูกขาดโดยชนชั้นนำ การบริหารราชการที่ไม่มีประสิทธิภาพ และการมีกฎหมายที่ขาดสภาพบังคับเท่านั้น แต่เกิดจากการย่อหย่อนในศีลธรรม จริยธรรม และระเบียบวินัยของคนในสังคม และรวมถึงการขาดจิตสำนึกด้านจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อประชาชนของผู้บริหารประเทศทั้งนักการเมืองข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล (อภิญา ดิสสะมาน, 2557)

จากสาเหตุปัญหาและความสำคัญเบื้องต้น ปัญหาการสื่อสารทางการเมืองไทยมีหลายประการไม่ว่าจะเป็นปัญหาการครอบงำสื่อ ปัญหาการสื่อสารทางการเมืองในแง่ของจริยธรรมของผู้ใช้สื่อ และปัญหาด้านบุคลากรที่ทำหน้าที่สื่อมวลชน เนื่องจากปัจจุบันประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

เป็นสำคัญ กล่าวคือ เป็นการสื่อสารสองทางทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการซึ่งประกอบไปด้วยการแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย และเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม ซึ่งมีสาเหตุมาจากการ สื่อสารทางการเมืองที่ไม่สมบูรณ์ในองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับผู้ส่งสาร (Source) สาร (Message) ช่องสาร (Channel) และผู้รับสาร (Receiver) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการประยุกต์หลักวจีสัจจธรรมเพื่อส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร และนำผลวิจัยไปพัฒนาการเมืองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขในรูปแบบของการส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองผ่านกิจกรรมทางการเมือง โดยหลักวจีสัจจธรรม คือ การละเว้นประพฤตชั่วทางวาจา มี 4 อย่างคือ 1. มุสาวาท การเว้นจากการพูดเท็จ 2. ปิสุณาวาจา การเว้นจากการพูดส่อเสียด 3. ผรุสวาจา การเว้นต่อการพูดคำหยาบ 4. สัมผัปปลาปะ การเว้นต่อการพูดเพ้อเจ้อ (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2539) หลักธรรมดังกล่าวได้รับการอธิบายเพิ่มเติมโดยพระเถระว่า วจีสัจจธรรม หมายถึง การละเว้นจากการประพฤตชั่วทางวาจาทั้ง 4 อย่าง คือ มุสาวาท ปิสุณาวาจา ผรุสวาจา และสัมผัปปลาปะ ซึ่งเป็นการฝึกตนให้รู้จักการใช้วาจาอย่างสุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และนำไปสู่ความสามัคคีและสันติในสังคม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2565) คือ การที่ผู้นำประพฤตชั่วด้วยวาจา

ไม่ซื่อสัตย์ต่อคำพูดที่ให้ไว้กับประชาชน พูดไปเพียงเพื่อเป็นเทคนิคการให้ได้มาซึ่งคะแนนเสียง เมื่อได้มาแล้วผู้นำนั้นไม่ยอมปฏิบัติตามที่ได้ให้สัญญาแก่ประชาชน จะส่งผลให้เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก เกิดการชุมนุม และอาจนำมาซึ่งการใช้ความรุนแรงในการสลายกลุ่มผู้ชุมนุม ดังที่ผ่านมาได้ด้วย การรณรงค์หาเสียง การออกเสียงเลือกตั้งแบบคุณธรรมการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มการเมือง การแก้ปัญหาทางการเมือง และการปฏิบัติตามกฎหมาย การใช้อำนาจปกครองรัฐเชิงคุณธรรมใช้พฤติกรรมการบริหารแบบผู้นำมีคุณธรรมให้เป็นแบบอย่างของสังคมไทย การกระจายอำนาจแบบคุณธรรม สร้างกลไกภาคประชาชนให้ขับเคลื่อนคุณธรรม พัฒนาประชาธิปไตยของไทยให้มีความสมบูรณ์สู่ประชาธิปไตยในครรลองของธรรมหรือคุณธรรมนำการเมือง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3. เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์หลักวิถีสุจริตธรรมเพื่อส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี คือ วิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนอำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 106,818 คน (กระทรวงสาธารณสุข, 2566)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชากรอำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 400 คน จากการคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร่ ยามานะ (Yamane, 1973)

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยใช้การเลือกแบบเจาะจง เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยแบ่งเป็นกลุ่ม จำนวน 5 กลุ่ม กลุ่มละ 2 รูปหรือคน ดังนี้ 1. นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา 2. นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐศาสตร์ 3 ข้าราชการท้องถิ่น (อบต.) 4. ตัวแทนผู้นำชุมชน และ 5. ประชาชนทั่วไป รวมจำนวน 10 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaires)

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ 1. ขอนหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงหน่วยราชการอำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ 2. นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับนักเรียนในพื้นที่ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 ชุด 3. นำข้อมูลดิบที่ได้ไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่อไป

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้โปรแกรมวิจัยทางสังคมศาสตร์ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้สถิติพรรณนา เพื่ออธิบายปัจจัยส่วนบุคคลและ

การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมการตัดสินใจเลือกตั้งท้องถิ่น โดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ด้วยวิธีการของเพียร์สัน

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการสังเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ระดับการสื่อสารการเมืองของผู้นำท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนในอำเภอเมืองจังหวัดพิจิตร

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการสื่อสารการเมืองของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยรวม

ระดับการสื่อสารการเมือง ของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านผู้ส่งสาร	3.36	0.89	ปานกลาง
2. ด้านสาร	3.33	0.93	ปานกลาง
3. ด้านช่องสาร	3.37	0.90	ปานกลาง
4. ด้านผู้รับสาร	3.35	0.92	ปานกลาง
โดยภาพรวม	3.35	0.91	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า ประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร มีระดับการสื่อสารการเมืองของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตรโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.35$, S.D.=0.91) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านช่องสาร ($\bar{X}=3.37$, S.D.=0.90) อยู่ในระดับปานกลาง ด้านผู้ส่งสาร ($\bar{X}=3.36$, S.D.=0.89) อยู่ในระดับปานกลาง ด้านผู้รับสาร ($\bar{X}=3.35$, S.D.=0.92) อยู่ในระดับปานกลาง และด้านสาร ($\bar{X}=3.33$, S.D.=0.93) อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

2. เปรียบเทียบการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนในอำเภอเมืองจังหวัดพิจิตร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตัวแปรอิสระ	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ระดับการสื่อสารการเมืองของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร	ตัวแปรตาม			
			1. ด้านผู้ส่งสาร	2. ด้านสาร	3. ด้านช่องสาร	4. ด้านผู้รับสาร
1. เพศ	0.800		0.991	0.281	0.989	0.278

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนในอำเภอเมืองจังหวัดพิจิตร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล (ต่อ)

ตัวแปรอิสระ	ระดับการสื่อสารการเมืองของประชาชนในอำเภอเมืองจังหวัดพิจิตร	ตัวแปรตาม			
		1. ด้านผู้ส่งสาร	2. ด้านสาร	3. ด้านช่องส่งสาร	4. ด้านผู้รับสาร
2. อายุ	0.630	0.500	0.526	0.708	0.607
3. ระดับการศึกษา	0.078	0.178	0.077	0.104	0.120

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า ประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตรที่มีเพศ อายุ และระดับการศึกษาที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยรวมไม่ต่างกัน

3. การประยุกต์หลักธรรมเพื่อส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างหลักจริยธรรมเพื่อส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางการประยุกต์หลักจริยธรรม เพื่อส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ซึ่งจำแนกเป็น 1. หลักจริยธรรม ได้แก่ 1. ด้านมุสาวาท 2. ด้านปิสุณาวาจา 3. ด้านมรสุวาจา และ 4. ด้านสัมผัปปลาปะ ซึ่งสรุปบทสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) จำนวน 10 รูปหรือคนดังต่อไปนี้ 1. หลักมุสาวาท จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า ผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นต้องไม่เสแสร้งและสื่อสารอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งการเว้นจากการพูดเท็จทำให้ประชาชนได้รับข้อมูลด้วยความสัตย์จริงและลดความขัดแย้ง ประชาชนจะชื่นชอบผู้นำที่พูดความจริงเพราะข้อมูลข่าวสารจะถูกต้องและน่าเชื่อถือ การพูดความจริงทำให้ประชาชนเห็นว่าผู้นำมีความจริงใจ สามารถพูดคุยปัญหาต่าง ๆ กับผู้นำได้ และจะเกิดความเชื่อมั่นในผู้นำ 2. หลักปิสุณาวาจา จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า ผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นควรสื่อสารด้วยความสุจริตใจและไม่พูดส่อเสียด ซึ่งการเว้นจากการพูดส่อเสียดจะสร้างความเชื่อมั่นและเคารพในตัวผู้นำ ประชาชนจะมองว่าผู้นำมีความจริงใจและสามารถฟังพาได้ การสื่อสารที่ไม่ส่อเสียดช่วยสร้างความสามัคคีและบรรยากาศที่ดีในชุมชน เน้นการพูดที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อประชาชน ไม่พูดให้ร้ายหรือแสดงความเห็นที่ทำ

ให้เกิดความแตกแยก 3.หลักผรุสวจา จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า ผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นต้องสื่อสารด้วยภาษาที่สุภาพและหลีกเลี่ยงการพูดคำหยาบ การพูดด้วยความสุภาพจะสร้างความเคารพและความเชื่อมั่นในตัวผู้นำ ประชาชนจะรู้สึกว่าคุณำมีความเมตตาและพร้อมรับฟังความคิดเห็น การใช้วาจาที่สุภาพและสร้างสรรค์จะช่วยสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรและน่าอยู่ในชุมชน และทำให้การสื่อสารเป็นไปในทิศทางที่ดี สร้างความเคารพในตัวผู้นำและประชาชนจะรู้สึกว่าคุณำมีความเป็นมืออาชีพและเป็นตัวอย่างที่ดีในการปฏิบัติตัว 4. หลักสัมผัปปลาปะ หลักวจิสุจริตธรรม เพื่อส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ด้านสัมผัปปลาปะ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า ผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นควรสื่อสารด้วยสาระและประโยชน์ การพูดเพื่อเจ้อจะทำให้ประชาชนเสียเวลาและไม่เกิดประโยชน์ใด ๆ การสื่อสารที่ตรงประเด็นและมีข้อมูลที่ถูกต้องจะช่วยให้ประชาชนเชื่อถือและมั่นใจในความสามารถของผู้นำ การพูดที่มีสาระและมีเป้าหมายจะช่วยให้ประชาชนเข้าใจสถานการณ์และการดำเนินงานของผู้นำ ผู้นำที่พูดในสิ่งที่จริงและทำได้จะสร้างความไว้วางใจและความเคารพในชุมชน และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและความร่วมมือจากประชาชน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร จากการศึกษา พบว่าประชาชนมีระดับการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนในระดับปานกลาง สาเหตุหลักคือผู้นำท้องถิ่นแม้จะมีความรู้และทัศนคติที่ดี แต่ยังขาดการแสดงออกที่ชัดเจนในด้านความยุติธรรม ทำให้ประชาชนไม่รู้สึกถึงความเป็นธรรมอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ ทักษะการสื่อสารของผู้นำยังไม่ดีพอในสถานการณ์ที่ซับซ้อน การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารก็ขาดความสม่ำเสมอ ทำให้ประชาชนไม่ได้รับข้อมูลที่ครบถ้วน อีกทั้งผู้นำยังขาดความเข้าใจในบริบทและปัญหาที่แท้จริงของประชาชน ส่งผลให้การแก้ไขปัญหาไม่ตรงจุด สุดท้าย การพูดส่อเสียดหรือไม่ดีเกี่ยวกับผู้อื่นยังส่งผลเสียต่อภาพลักษณ์ของผู้นำและความสัมพันธ์ในชุมชน การปรับปรุงในเชิงปฏิบัติการ เช่น การฝึกอบรมเพิ่มเติม การสร้างระบบประเมินผล การใช้ช่องทางสื่อสารที่หลากหลาย และการลงพื้นที่พบปะกับประชาชน จะช่วยให้ผู้นำสามารถพัฒนาทักษะและความสามารถในการสื่อสาร และสร้างความเชื่อมั่นและความนับถือจากประชาชนมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาทศพงษ์ ชยเมธี (2563) ได้ศึกษาเรื่อง การสื่อสารทางการเมืองของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า การสื่อสารทางการเมืองของประชาชนในการปกครอง

ส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเทพสถิตจังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของศักดิ์ชัย จันทนา (2564) ได้ศึกษาเรื่อง การสื่อสารทางการเมืองของประชาชนตำบลเป็ริงอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า ระดับการสื่อสารทางการเมืองของประชาชนในตำบลเป็ริง อำเภอบางบ่อจังหวัดสมุทรปราการ ภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระภิกษุญาณุทธ ธมมวโร (2564) ได้วิจัยเรื่อง การสื่อสารทางการเมืองภาคพลเมืองในการทวงฝันป่าดอยสุเทพ (ป่าแห่ง) จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า การสื่อสารทางการเมืองภาคพลเมืองในการทวงฝันป่าดอยสุเทพ (ป่าแห่ง จังหวัดเชียงใหม่ ประชาชนมีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาพิพัฒน์ จิตธมโม (2565) ได้ศึกษาเรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการสื่อสารของนักการเมืองไทย ผลการวิจัยพบว่า การสื่อสารของนักการเมืองไทย ประชาชนมีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

2. การเปรียบเทียบการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นตามปัจจัยส่วนบุคคล ที่มีต่อประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร จากผลการทดสอบสมมติฐาน สามารถอภิปรายได้ ดังนี้ ประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตรที่มีเพศที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยรวมไม่ต่างกัน อภิปรายได้ว่า การสื่อสารของผู้นำท้องถิ่นไม่ขึ้นอยู่กับเพศของประชาชน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความต้องการและความคาดหวังในการสื่อสารจากผู้นำมีความใกล้เคียงกัน ในทุกเพศ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระภิกษุญาณุทธ ธมมวโร (2564) ได้วิจัยเรื่อง การสื่อสารทางการเมืองภาคพลเมืองในการทวงฝันป่าดอยสุเทพ (ป่าแห่ง) จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกันมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตรที่มีอายุที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยรวมไม่ต่างกัน อภิปรายได้ว่า การสื่อสารของผู้นำท้องถิ่นสามารถตอบสนองความต้องการและคาดหวังของประชาชนในทุกกลุ่มอายุได้อย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งอาจเป็นเพราะประเด็นที่ผู้นำสื่อสารมีความเกี่ยวข้องกับทุกกลุ่มอายุ เช่น เรื่องเศรษฐกิจ การพัฒนาชุมชน และสวัสดิการสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระปลัดคณิศร ขนติพโล (2564) ได้ศึกษาเรื่อง การสื่อสารทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย โดยรวมไม่แตกต่างกัน ประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตรที่มีระดับการศึกษาที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยรวมไม่ต่างกัน อภิปรายได้ว่า การสื่อสารของผู้นำสามารถเข้าถึงและมีความเข้าใจได้ในทุกระดับ

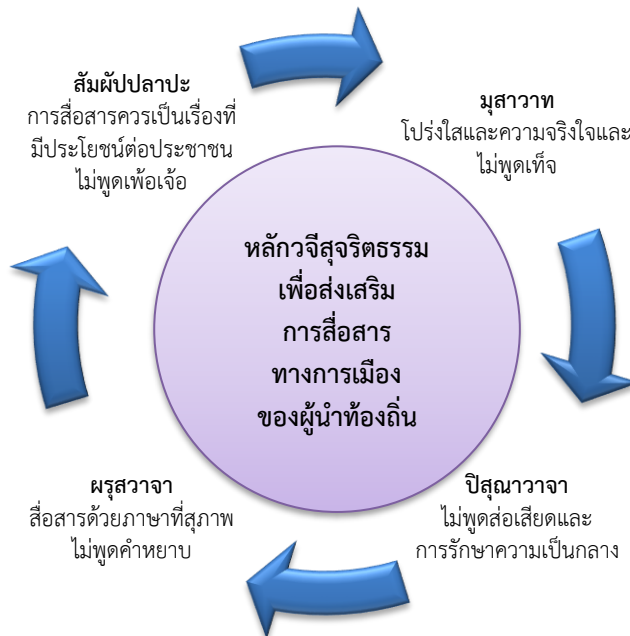
การศึกษา ผู้นำท้องถิ่นอาจมีการใช้ภาษาที่เหมาะสมและเน้นการสื่อสารที่ชัดเจน ซึ่งสามารถเข้าถึงได้ง่ายและเข้าใจได้ในทุกระดับการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระกฤษฏาญูท ธมวโร (2564) ได้วิจัยเรื่อง การสื่อสารทางการเมืองภาคพลเมืองในการ ทวงฝันป่าดอยสุเทพ (ป่าแห่ง) จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีระดับ การศึกษาต่างกันมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. การประยุกต์หลักธรรมเพื่อส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นที่มี ต่อประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร จากผลการวิจัย พบว่า การประยุกต์หลักธรรม เพื่อส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัด พิจิตร ตามหลักวจีสัจจธรรม 4 ประการ มุสาวาท ปิณาวาจา ผรุสวาจา สัมผัสปลาปะ การพูดความจริงและความน่าเชื่อถือของผู้นำ การไม่ส่อเสียดและความสามัคคีในชุมชน การใช้ภาษาสุภาพและสร้างความเคารพ การพูดให้เกิดประโยชน์และความเชื่อมั่นในผู้นำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระอนุรักษ์ อนุรักษิโต (รัฐธรรม) (2561) ที่ศึกษาเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ประโยชน์ของสัมมาวาจาในสถาบันครอบครัวของ นักเรียนโรงเรียน กัลยาณีศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งพบว่า ผู้นำที่มีความซื่อสัตย์และพูดความ จริงสามารถสร้างความไว้วางใจจากประชาชนได้มากกว่าผู้นำที่ใช้คำพูดบิดเบือนหรือ ให้ข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง สอดคล้องกับงานวิจัยของเบญญาภา จิตมั่นคงภักดี และธวัชชา เดชสุภา (2561) ได้วิจัยเรื่อง การใช้วจีสัจจธรรมของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนก สามัญศึกษา ในจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยยังเน้นถึงความสำคัญของ การจัดกิจกรรม ที่ส่งเสริมกระบวนการคิดและตัดสินใจของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า ผู้นำ ที่หลีกเลี่ยงวาจาเสียดจะสามารถสร้างบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่าง สร้างสรรค์ ลดความขัดแย้ง และส่งเสริมการทำงานร่วมกันในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของพงศ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์ (2561) ได้วิจัยเรื่อง ตัวชี้วัดสุจริตรธรรมการปฏิบัติงานที่ ปลอดภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบ้านกลาง จังหวัดลำพูน ผลการวิจัยพบว่า ตัวชี้วัดสุจริตรธรรมการปฏิบัติงานที่ปลอดภัยของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นข้อค้นพบสามารถนำไปใช้ในการประเมินการปฏิบัติงานที่ ปลอดภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับเทศบาลตำบล และยังสอดคล้อง กับงานวิจัยของพระครูศรีปริชากร (เลื่อน บุญยงค์) (2564) การสื่อสารที่นำไปสู่ความสงบ สุขในสังคมต้องอาศัยหลัก วจีสัจจธรรม และ วาจาสุภาสิต โดยเฉพาะการ พูดให้เกิดประโยชน์ ซึ่งหมายถึงการใช้คำพูดที่สร้างสรรค์ ส่งเสริมความเข้าใจ และนำไปสู่การแก้ปัญหาที่สร้าง สันติสุขในสังคม

องค์ความรู้จากการวิจัย

การสังเคราะห์องค์ความรู้จากการวิจัยพบว่า การสื่อสารทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยมีข้อสรุปสำคัญดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 อธิบายได้ว่า องค์ความรู้ที่ได้จากการการวิจัย ในการวิจัยเรื่อง การสื่อสารทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นที่มีต่อประชาชน ตามวจิสุจริตธรรม หมายถึง การส่งสารที่ชัดเจน โปร่งใส และเป็นประโยชน์ต่อประชาชน เนื้อหาของสารที่สื่อสารควรมีความชัดเจนและเน้นประโยชน์ต่อประชาชน ผู้นำควรใช้วิธีการสื่อสารที่หลากหลาย รวมถึงการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น โซเชียลมีเดีย เพื่อให้ข่าวสารเข้าถึงประชาชนได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง นอกจากนี้ การสื่อสารแบบสองทางที่เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถส่งความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะกลับมายังผู้นำได้อย่างง่ายดายเป็นสิ่งสำคัญ ในส่วนของผู้รับสาร ประชาชนควรมีปฏิริยาตอบสนองและมีความเข้าใจในสารที่ได้รับ ผู้นำควรให้ความสำคัญกับการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนและตอบสนองอย่างทันเวลา นอกจากนี้ การจัดการอบรมหรือสัมมนาเพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ในการรับข่าวสาร รวมถึงวิธีการตรวจสอบข้อมูล เพื่อให้ประชาชนสามารถรับสารได้อย่างมีวิจารณญาณก็เป็นสิ่งสำคัญ การสร้างความร่วมมือและความเชื่อมั่นจากประชาชนจะช่วยให้การพัฒนาชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การบังคับใช้กฎหมายการสื่อสารอย่างเคร่งครัด ควรกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในการบังคับใช้กฎหมายและข้อกำหนดเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น เพื่อให้แน่ใจว่าการสื่อสารนั้นเป็นไปตามหลักวจีสุจริตธรรม มีความซื่อสัตย์ โปร่งใส และเป็นธรรม
2. การส่งเสริมการฝึกอบรม ควรมีนโยบายส่งเสริมให้ผู้นำท้องถิ่นเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและการใช้หลักวจีสุจริตธรรม เพื่อพัฒนาทักษะในการสื่อสารที่ซื่อสัตย์และสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชน
3. จัดการอบรมให้ผู้นำชุมชนมีความเข้าใจในเทคนิคการสื่อสารที่ชัดเจน เข้าใจง่าย และเน้นความจริงใจต่อประชาชน โดยเน้นการสื่อสารอย่างถูกต้องและตรงไปตรงมา ซึ่งรวมถึงการเว้นจากการพูดเท็จและการใช้คำหยาบในทุกสถานการณ์ เพื่อเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและความไว้วางใจในตัวผู้นำ
4. ส่งเสริมการใช้ช่องทางสื่อสารที่มีแหล่งข้อมูลชัดเจนและตรวจสอบได้ เช่น เว็บไซต์ขององค์การบริหารส่วนตำบล สื่อโซเชียลมีเดียที่เชื่อถือได้ และการประชาสัมพันธ์ในช่องทางที่ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย เพื่อลดโอกาสในการสื่อสารผิดพลาดและสร้างความโปร่งใสในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร
5. จัดทำแนวทางและข้อกำหนดในการหาเสียงและการประกาศนโยบายของผู้นำชุมชน โดยให้นโยบายที่นำเสนอมีความเป็นไปได้และมีการติดตามผลอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้ประชาชนเห็นถึงความจริงจังและความมุ่งมั่นในการพัฒนาชุมชน ลดการใช้คำพูดที่เพ้อเจ้อหรือสัญญาที่ไม่สามารถปฏิบัติได้

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. หน่วยงานท้องถิ่นควรพัฒนาทักษะและความรู้ด้วยการจัดฝึกอบรมเพิ่มเติมสำหรับผู้นำท้องถิ่นในด้านการตัดสินใจที่เป็นธรรม การจัดการปัญหา การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และสร้างระบบการประเมินผลการทำงานของผู้นำท้องถิ่น โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมิน เพื่อให้ผู้นำได้รับข้อมูลที่เป็นประโยชน์และสามารถปรับปรุงการทำงานได้
2. ผู้นำท้องถิ่นควรจัดทำคู่มือหรือแนวทางการสื่อสารที่เน้นการใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายและชัดเจน เพื่อให้ผู้นำสามารถสื่อสารข้อมูลที่ถูกต้องและชัดเจนกับประชาชน และใช้สื่อประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย เช่น โซเชียลมีเดีย เว็บไซต์ของชุมชน และการจัดประชุมชุมชน เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารถึงประชาชนอย่างสม่ำเสมอ

3. ผู้นำท้องถิ่นควรใช้ช่องทางที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพด้วยการส่งเสริมการใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย เช่น การประชุมชุมชน สื่อสิ่งพิมพ์ โซเชียลมีเดีย และการจัดกิจกรรมพบปะประชาชน เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารถึงประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย และจัดทำระบบการจัดการข้อมูลข่าวสาร เช่น การสร้างฐานข้อมูลประชาชนเพื่อให้สามารถประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารได้อย่างเป็นระบบและรวดเร็ว

4. ผู้นำท้องถิ่นควรสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วยการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจและการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน เช่น การจัดประชุมหารือ การสำรวจความคิดเห็น และการจัดเวิร์กช็อปในการแก้ไขปัญหาชุมชน และลงพื้นที่และพบปะกับประชาชนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากประชาชน รวมทั้งเข้าใจปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของประชาชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบของจิตสำนึกต่อความเชื่อมั่นของประชาชน ควรทำการวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลกระทบของการใช้หลักจิตสำนึกในการสื่อสารทางการเมืองที่มีต่อความเชื่อมั่นและการสนับสนุนของประชาชน

2. การศึกษาเปรียบเทียบวิธีการสื่อสารที่แตกต่างกัน ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างวิธีการสื่อสารที่ใช้หลักจิตสำนึกและวิธีการสื่อสารที่ไม่ได้ใช้หลักดังกล่าว เพื่อหาความแตกต่างในด้านผลกระทบและประสิทธิภาพในการสื่อสาร

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2566). *จำนวนประชากรในอำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร*. สืบค้น 2 กันยายน 2566, จาก <http://www.ppho.go.th/webppho/>
- เบญญาภา จิตมั่นคงภักดี และธวัชชา เดชสุภา. (2561). *การใช้จิตสำนึกของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในจังหวัดนครราชสีมา* (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พงศ์พัฒน์ จิตตานุกรักษ์. (2561). *ตัวชี้วัดจิตสำนึกการปฏิบัติงานที่ปลอดการทุจริตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบ้านกลาง จังหวัดลำพูน* (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระกฤษญาอุทธร ธมมวโร. (2564). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองในการทวงฝันป่าดอยสุเทพ (ป่าแห่ง) จังหวัดเชียงใหม่* (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงในการ
เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566 : กรณีศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์*
POLITICAL MOVEMENTS AND VOTING BEHAVIOR IN THE 2023 THAI
GENERAL ELECTION: A CASE STUDY OF KALASIN PROVINCE

นพคุณ ทรัพย์สง, ปณณวัฒน์ พันธุ์ไพโรจน์, อัครเจตน์ ชัยภูมิ
Noppakhun Sapsong, Pannawat Phanphairot, Akkarajet Chaiyaphum
มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
Kalasin University
Corresponding Author E-mail: akkarajet.ch@ksu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566 ในจังหวัดกาฬสินธุ์ และ 2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเคลื่อนไหวและการตัดสินใจเลือกตั้ง โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณโดยเก็บข้อมูลจากประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้ง จำนวน 400 คน ด้วยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิตามสัดส่วน และการวิจัยเชิงคุณภาพโดยสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรณนา ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า ระดับความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยด้านการสื่อสารผ่านเทคโนโลยีและความน่าเชื่อถือของผู้สมัคร มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อความเคลื่อนไหวทางการเมือง โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่นและวัยทำงาน ขณะที่ปัจจัยประชากรศาสตร์ เช่น อายุ มีผลกระทบจำกัด และมีความสัมพันธ์เชิงลบในระดับต่ำ ข้อมูลเชิงคุณภาพยังสะท้อนว่านโยบายที่ตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐาน และการสื่อสารแบบมีปฏิสัมพันธ์ เป็นกลไกสำคัญที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีเหตุผลในระดับชุมชน

คำสำคัญ: ความเคลื่อนไหวทางการเมือง; พฤติกรรมการเลือกตั้ง; การสื่อสารทางการเมือง

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To political engagement and voting behavior in the 2023 Member of Parliament election in Kalasin Province, and 2. study the factors influencing political engagement and electoral decision-making, conducted by the mixed research methods. The quantitative research, data were collected from 400 samples who were eligible voters using stratified random sampling and gathered qualitative data through in-depth interviewing 20 key informants. The research instruments included questionnaires and interview scripts. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics, mean and standard deviation and inferential statistics, including Pearson correlation and multiple regression analysis.

The results revealed that the overall level of political engagement and voting behavior was moderate. Technological communication and candidate credibility had statistically significant influences on political engagement, particularly among youth and early working-age groups. In contrast, demographic factors such as age had limited effects, with a low negative correlation. Qualitative data further reflected that policies addressing basic needs and interactive communication were key mechanisms promoting rational political participation at the community level.

Keywords: Political Movements; Voting Behavior; Political Communication

บทนำ

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในปี พ.ศ. 2566 ถือเป็นเหตุการณ์ที่มีความสำคัญและเป็นจุดเปลี่ยนในประวัติศาสตร์ทางการเมืองของประเทศไทย เนื่องจากเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่สังคมไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ทั้งด้านเทคโนโลยี สังคม และการเมือง การเข้ามาของเทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อออนไลน์ได้นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงในวิถีที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการเมืองและการรับข่าวสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนกลุ่มเยาวชนที่เติบโตมาในยุคดิจิทัลมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมทางการเมืองที่แตกต่างจากรุ่นก่อน (พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์, 2563) การเลือกตั้งครั้งนี้จึงมิได้เป็นเพียงการแสดงออกถึงสิทธิในการเลือกตั้งเท่านั้น แต่ยังเป็นภาพสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลง

ทางพฤติกรรมการเมืองของประชาชนซึ่งมีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับบริบทระดับท้องถิ่น

ในบริบทของประเทศไทย การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นหลักการสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยให้มีสิทธิมีเสียงในการปกครองตนเอง โดยเลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตน การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (วรินุช พรหมจักร, 2568) สำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีความสำคัญเฉพาะเนื่องจากเป็นกลไกหลักในการเลือกตัวแทนที่จะกำหนดนโยบายระดับชาติ ขณะเดียวกันก็สะท้อนถึงความเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนในแต่ละพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม สำหรับการศึกษาครั้งนี้ ความเคลื่อนไหวทางการเมือง หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนที่นำไปสู่การตัดสินใจลงคะแนนเสียง ได้แก่ การติดตามข่าวสารการเมือง การเข้าร่วมกิจกรรมหาเสียง การอภิปรายทางการเมือง การแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อต่าง ๆ และการมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดกาฬสินธุ์เป็นหนึ่งในจังหวัดที่มีความสำคัญในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีเอกลักษณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมอย่างชัดเจน การผสมผสานระหว่างวิถีชีวิตดั้งเดิมกับความทันสมัยทำให้จังหวัดนี้เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประชาชนในจังหวัดกาฬสินธุ์มีการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารการเมืองที่หลากหลาย ตั้งแต่สื่อดั้งเดิมไปจนถึงสื่อดิจิทัล ซึ่งส่งผลกระทบต่อกระบวนการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งระดับชาติ

การเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมการเมืองในยุคปัจจุบันสะท้อนผ่านกลุ่มประชากรวัยเยาว์และกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีการปฏิสัมพันธ์กับเทคโนโลยีดิจิทัล โดยเฉพาะในการติดตามข้อมูลพรรคการเมืองและผู้สมัครผ่านสื่อออนไลน์ การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองบนแพลตฟอร์มดิจิทัล และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหาเสียงรูปแบบใหม่ ในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนไทย การศึกษาล่าสุดแสดงให้เห็นว่า ในช่วงราว 2 ปีที่ผ่านมา เยาวชนอายุ 15-25 ปีถึงร้อยละ 68.8 รายงานว่าสนใจติดตามการเมืองค่อนข้างมากถึงมากที่สุด ยิ่งไปกว่านั้น เกือบทั้งหมดยังเห็นว่าสิทธิเสรีภาพทางการเมือง อันได้แก่ เสรีภาพในการแสดงออก (ร้อยละ 82.9) เสรีภาพทางความคิด (ร้อยละ 82.7) เสรีภาพในการรวมตัวและการชุมนุม (ร้อยละ 79.2) และสิทธิที่จะมีส่วนร่วมทางการเมือง (ร้อยละ 75.8) สำคัญสำหรับตนเองค่อนข้างมากถึงมากที่สุด (ศูนย์ความรู้นโยบายเด็กและครอบครัว (คิด for คิดส์), 2565)

การเข้าใจสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดกาฬสินธุ์มีบทบาทสำคัญในการเปิดเผยลักษณะเฉพาะของพฤติกรรมทางการเมืองในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน

ราษฎร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการเข้าถึงข้อมูลการแสดงความคิดเห็นและการประเมินผลงานของผู้สมัคร ซึ่งมีผลกระทบต่อกระบวนการตัดสินใจและการเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่อย่างลึกซึ้ง (Ropik & Qibtiyah, 2021) ในยุคดิจิทัลปัจจุบัน โซเชียลมีเดียและเครือข่ายสื่อสังคมออนไลน์ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการสร้างช่องทางการสื่อสารที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา สื่อดิจิทัลได้พิสูจน์ให้เห็นถึงความสามารถในการสร้างพื้นที่สาธารณะใหม่ที่สนับสนุนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลทางการเมือง (Boulianne et al., 2023) นอกจากนี้ โซเชียลมีเดียยังเป็นเครื่องมือที่สามารถกระตุ้นและผลักดันประเด็นทางการเมืองต่าง ๆ ไปยังกลุ่มประชาชนได้ (Sjoraida et al., 2024) การศึกษาพบว่า สื่อดิจิทัลไม่เพียงแต่ทำให้ผู้คนสามารถเข้าถึงข้อมูลทางการเมืองได้ง่ายขึ้น แต่ยังส่งเสริมการแสดงออกทางการเมืองและการมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ซึ่งสำคัญในการสร้างพลเมืองที่มีความตระหนักรู้ทางการเมือง (Boulianne et al., 2023) การใช้โซเชียลมีเดียช่วยในการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยทำให้ประชาชนในระดับรากหญ้าสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลและแสดงความคิดเห็นได้ (Dharta et al., 2024)

อย่างไรก็ตาม การศึกษากลไกและผลกระทบของสื่อดิจิทัลในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ยังเป็นช่องว่างที่จำเป็นต้องวิจัยอย่างต่อเนื่อง เพื่อเติมเต็มความเข้าใจและสร้างแนวทางสำหรับการพัฒนาการเมืองในชุมชน (Boulianne et al., 2023) การวิจัยเชิงประจักษ์ที่เน้นถึงบทบาทของสื่อออนไลน์ในการขับเคลื่อนการเมืองจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับอนาคตของประชาธิปไตยในพื้นที่นี้ (Sjoraida et al., 2024)

ทั้งนี้ การศึกษาครั้งนี้อิงกับแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Verba et al., 1995) และแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งในยุคดิจิทัล (Oser, 2022) ตลอดจนการศึกษาของ Boulianne & Theocharis (2020) ที่แสดงให้เห็นว่า สื่อดิจิทัลสามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการรับรู้ทางการเมืองในเชิงบวก งานวิจัยนี้จึงมุ่งวิเคราะห์ความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรมกรรมการลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566 ในบริบทจังหวัดกาฬสินธุ์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรมกรรมการลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566 ในจังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเคลื่อนไหวและการตัดสินใจเลือกตั้ง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แนวทางวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยใช้รูปแบบ Explanatory Sequential Design ตามแนวคิดของ Creswell & Clark (2017) ซึ่งเริ่มจากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรมลงคะแนนเสียงของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในระดับภาพรวม รวมทั้งตรวจสอบปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้ง จากนั้นจึงเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อลงลึกในรายละเอียดเชิงความหมายและบริบทของความเคลื่อนไหวทางการเมือง โดยเฉพาะในมิติที่ไม่สามารถอธิบายได้จากข้อมูลเชิงปริมาณเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้ดำเนินการวิจัยในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ ครอบคลุมทั้ง 6 เขตเลือกตั้ง ระหว่างเดือนมีนาคมถึงสิงหาคม พ.ศ. 2566

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในจังหวัดกาฬสินธุ์ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 788,205 คน (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2566)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง คำนวณโดยใช้สูตรของ Yamane (1967) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน โดยใช้วิธีแบ่งชั้นภูมิแบบเป็นสัดส่วนตามประชากรในแต่ละเขตเลือกตั้ง และสุ่มแบบบังเอิญในระดับพื้นที่

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยใช้การเลือกแบบเจาะจง จำนวน 20 คน ได้แก่ ผู้สมัครรับเลือกตั้ง 5 คน นักวิชาการท้องถิ่น 4 คน ผู้นำชุมชน 6 คน และผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่แสดงพฤติกรรมหรือมุมมองที่หลากหลาย 5 คน ซึ่งคัดเลือกแบบเจาะจงตามลักษณะและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ประกอบด้วย 1. แบบสอบถามที่ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ 1. ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบ 2. ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมและความคิดเห็นในการเลือกตั้ง โดยใช้มาตราส่วนลิเคิร์ท 5 ระดับ และ 3. คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะต่อการเลือกตั้ง 2. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถอธิบายความคิดเห็นอย่างลึกซึ้ง โดยมีการจัดทำแนวคำถามครอบคลุมประเด็นด้านการสื่อสารทางการเมือง ความไว้วางใจ ความตื่นตัว และพฤติกรรมการลงคะแนน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลเชิงลึกดำเนินการโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในแต่ละเขตเลือกตั้ง ระหว่างเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม พ.ศ. 2566 ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบพบหน้า (Face to Face) และการบันทึกเสียงด้วยความยินยอมเพื่อนำไปถอดความและวิเคราะห์ในภายหลัง ทั้งนี้ มีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลเชิงคุณภาพ 4 วิธี คือ

1. การตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) 2. การเก็บข้อมูลจนอิ่มตัว (Data Saturation) 3. การตรวจสอบโดยผู้ให้ข้อมูล (Member Checking) และ 4. การบันทึกข้อมูลอย่างละเอียด (Thick Description) เพื่อให้มั่นใจในความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อศึกษาลักษณะความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงของกลุ่มตัวอย่าง และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (Pearson Correlation) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเคลื่อนไหวทางการเมืองและการตัดสินใจลงคะแนนเสียง โดยใช้โปรแกรม Jamovi ซึ่งเป็นซอฟต์แวร์สถิติแบบเปิด (Open Source) ที่ใช้งานได้ฟรี

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์เนื้อหาเชิงธีม (Thematic Content Analysis) โดยถอดความบทสัมภาษณ์ออกเป็นหน่วยข้อมูล (Meaning Units) จัดกลุ่มและสร้างรหัส (Coding) จากนั้นจัดกลุ่มประเด็นตามธีมหลัก 4 ธีม ได้แก่ 1. รูปแบบและลักษณะความเคลื่อนไหวทางการเมืองในระดับท้องถิ่น 2. ปัจจัยส่วนบุคคลและสังคมที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกตั้ง 3. บทบาทของสื่อและช่องทางการรับรู้ข้อมูลทางการเมือง และ 4. บริบททางเศรษฐกิจสังคมของจังหวัดกาฬสินธุ์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมในการเลือกตั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่สามารถอธิบายและสนับสนุนผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ

ผลการวิจัย

1. ความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566 ในจังหวัดกาฬสินธุ์ ดังนี้

ตารางที่ 1 ระดับความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในจังหวัดกาฬสินธุ์

ลำดับที่	องค์ประกอบ	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D.	ระดับ
1	ด้านการรณรงค์และการหาเสียงเลือกตั้ง	3.94	1.11	มาก
2	ด้านการสื่อสารทางการเมือง	3.80	0.98	มาก
3	ด้านระยะเวลาตัดสินใจในการเลือกตั้ง	3.31	1.03	ปานกลาง
4	ด้านการลงคะแนนเลือกตั้ง	3.18	1.10	ปานกลาง
5	ด้านพฤติกรรมในการเลือกตั้ง	3.00	1.16	ปานกลาง
รวม	ความเคลื่อนไหวทางการเมืองโดยรวม	3.45	1.14	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในจังหวัดกาฬสินธุ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

($\bar{X}=3.45$, $SD=1.14$) ซึ่งสะท้อนถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับหนึ่ง แต่ยังมีศักยภาพในการพัฒนาให้สูงขึ้น เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการรณรงค์และการหาเสียงเลือกตั้งมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.94$, $SD=0.11$) อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าประชาชนให้ความสนใจและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการรณรงค์หาเสียงอย่างแข็งขัน รองลงมาคือ ด้านการสื่อสารทางการเมือง ($\bar{X}=3.80$, $SD=0.98$) ซึ่งอยู่ในระดับมากเช่นกัน สะท้อนให้เห็นว่าประชาชนมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นทางการเมืองในระดับที่น่าพอใจ ส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านระยะเวลาตัดสินใจในการเลือกตั้ง ($\bar{X}=3.31$, $SD=1.03$) ด้านการลงคะแนนเลือกตั้ง ($\bar{X}=3.18$, $SD=1.10$) และด้านพฤติกรรมในการเลือกตั้ง ($\bar{X}=3.00$, $SD=1.16$) ซึ่งสะท้อนถึงความหลากหลายของรูปแบบการมีส่วนร่วมในหมู่ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และชี้ให้เห็นว่ายังมีพื้นที่สำหรับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในด้านต่าง ๆ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเคลื่อนไหวและการตัดสินใจเลือกตั้ง

กลุ่มที่ 1 ปัจจัยประชากรศาสตร์และเศรษฐกิจ-สังคม ประกอบด้วย เพศ อายุ รายได้ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส และอาชีพ ผลการวิเคราะห์พบว่า มีเพียง อายุ เท่านั้นที่มีอิทธิพลต่อความเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าความสัมพันธ์เชิงลบในระดับต่ำ ($r=-0.105$, $p < .05$) และเป็นตัวแปรที่สามารถทำนายความเคลื่อนไหวทางการเมืองได้ในระดับนัยสำคัญ ($\beta=-0.105$, $p < .05$) ผลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ประชาชนที่มีอายุน้อยกว่ามีแนวโน้มแสดงออกทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีอายุมาก ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีว่าด้วยการมีส่วนร่วมทางการเมืองในกลุ่มวัยรุ่นและวัยทำงานตอนต้น ที่มักเปิดรับต่อแนวคิดใหม่ ๆ และมีความสนใจในประเด็นสาธารณะ สำหรับปัจจัยอื่น ๆ ในกลุ่มนี้ เช่น เพศ แม้จะมีค่าความสัมพันธ์ในทิศทางบวกเล็กน้อย ($\beta=0.063$) แต่ก็ไม่ถึงระดับนัยสำคัญทางสถิติ ($p > .05$) เช่นเดียวกับรายได้ ($\beta=0.069$), สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และอาชีพ ซึ่งล้วนไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับความเคลื่อนไหวทางการเมือง ทั้งนี้ อาจเป็นผลจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในพื้นที่ศึกษาที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน ทำให้ความแตกต่างระหว่างกลุ่มไม่มีผลอย่างเด่นชัด

กลุ่มที่ 2 ปัจจัยด้านการสื่อสารและเทคโนโลยี ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation) พบว่า ปัจจัยด้านการสื่อสารและเทคโนโลยีมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางกับความเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชน ($r=0.392$, $p < .001$) และผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยนี้มีอิทธิพลต่อความเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta=0.487$, $p < .001$) สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์เชิงพรรณนาที่พบว่า ด้านการสื่อสารทางการเมืองมีค่าเฉลี่ย 3.80 ซึ่งอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะในบริบทของจังหวัดกาฬสินธุ์ การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและ

การเข้าถึงแพลตฟอร์มออนไลน์ทำให้รูปแบบการสื่อสารทางการเมืองมีความพลวัตสูง โดยพบว่า สื่อออนไลน์ เช่น Facebook, LINE Instagram และ TikTok มีอิทธิพลสูงในการเข้าถึงกลุ่มผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นและวัยทำงานตอนต้น ที่ต้องการข้อมูลที่รวดเร็ว กระชับ และสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับเนื้อหาได้ สื่อดั้งเดิม เช่น โปสเตอร์ แผ่นพับ และเสียงตามสาย ยังคงมีบทบาทอย่างมีนัยสำคัญในพื้นที่ชนบท ($\beta=0.234$, $p < .05$; $r=0.267$, $p < .01$) โดยเฉพาะกลุ่มผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ไม่ใช้สื่อออนไลน์เป็นหลัก การสื่อสารแบบตัวต่อตัว มีอิทธิพลลดลง ($\beta=0.156$, $p > .05$; $r=0.108$, $p > .05$) ซึ่งอาจเกิดจากข้อจำกัดด้านเวลา การเข้าถึง และพฤติกรรมผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่หันมาใช้ช่องทางสื่อสารดิจิทัลแทนการพูดคุยโดยตรง

กลุ่มที่ 3 ปัจจัยด้านความน่าเชื่อถือและความสัมพันธ์ส่วนบุคคล ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันพบว่า ปัจจัยด้านความน่าเชื่อถือและความสัมพันธ์ส่วนบุคคล มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางกับความเคลื่อนไหวทางการเมือง ($r=0.416$, $p < .001$) และผลการถดถอยพหุคูณแสดงว่าเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อพฤติกรรมการเมืองของประชาชน ($\beta=0.521$, $p < .001$) ความซื่อสัตย์สุจริตของผู้สมัครเป็นองค์ประกอบที่ประชาชนให้ความสำคัญสูงสุด ($r=0.431$, $p < .001$; $\beta=0.521$, $p < .001$) ซึ่งได้รับการยืนยันจากทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพว่าเป็นเกณฑ์หลักในการตัดสินใจทางการเมือง ผลงานในอดีต ของผู้สมัครเป็นองค์ประกอบสำคัญรองลงมา ($r=0.396$, $p < .001$; $\beta=0.398$, $p < .001$) โดยประชาชนให้ความสำคัญกับสิ่งที่ได้ทำจริง มากกว่าสิ่งที่สัญญาว่าจะทำความสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้สมัคร ยังมีอิทธิพลในระดับหนึ่ง ($r=0.245$, $p < .05$; $\beta=0.201$, $p < .05$) แต่มีแนวโน้มลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับบริบทการเมืองในอดีต อิทธิพลของผู้นำชุมชนและหัวหน้า มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับต่ำมาก ($r=0.087$, $p > .05$) และไม่มีนัยสำคัญทางสถิติในเชิงถดถอย ($\beta=0.089$, $p > .05$) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าประชาชนในปัจจุบันมีความเป็นอิสระมากขึ้นในการตัดสินใจ และลดการพึ่งพาระบบอุปถัมภ์แบบดั้งเดิม

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก มุมมองคุณภาพเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจเชิงลึกในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ได้สะท้อนประเด็นที่น่าสนใจหลายประการ ดังนี้ 1. ลักษณะของการเคลื่อนไหวทางการเมืองในบริบทท้องถิ่น ผู้สมัครส่วนใหญ่ยังคงใช้วิธีการหาเสียงแบบดั้งเดิม เช่น การปราศรัย และการลงพื้นที่พบปะประชาชน โดยเน้นการอธิบายนโยบายอย่างชัดเจน พร้อมติดตามและประเมินความต้องการของประชาชนในระดับพื้นที่ ซึ่งเป็นการเสริมสร้างความไว้วางใจและการมีส่วนร่วมจากประชาชน 2. ระดับความสนใจและการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองในระดับที่ดี โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ นโยบายการพัฒนา

และผลงานของผู้สมัคร ทั้งในอดีตและปัจจุบัน การมีส่วนร่วมในการใช้สิทธิเลือกตั้งสะท้อนถึงความหวังของประชาชนที่ต้องการเห็นการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจในพื้นที่ของตนเอง 3. อิทธิพลของผู้สมัครและนโยบาย ผู้ให้สัมภาษณ์ต่างเห็นตรงกันว่า ความสามารถและประสบการณ์ของผู้สมัคร เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงที่สุดต่อการตัดสินใจเลือกตั้ง นโยบายของผู้สมัครต้องสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปากท้องและคุณภาพชีวิต นอกจากนี้ ความสัมพันธ์กับผู้สมัคร แม้มีบทบาทลดลงแต่ยังคงมีอิทธิพลในระดับปานกลาง โดยเฉพาะในกลุ่มผู้มีอายุ 4. ประสิทธิภาพของการสื่อสารทางการเมือง ข้อมูลยังแสดงให้เห็นว่า การสื่อสารแบบหลากหลายช่องทาง ที่สามารถเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นและเสนอแนวทางแก้ปัญหา มีประสิทธิภาพสูงกว่าการสื่อสารแบบทางเดียว การตอบสนองของผู้สมัครต่อเสียงของประชาชนจึงเป็นสิ่งที่ประชาชนให้ความสำคัญอย่างมากในยุคปัจจุบัน 5. ความหลากหลายของพฤติกรรมกาเลือกตั้ง รูปแบบพฤติกรรมของผู้มีสิทธิเลือกตั้งแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มกระตือรือร้น มีเป้าหมายเพื่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา ให้ความสนใจกับนโยบาย กลุ่มดั้งเดิม เลือกผู้สมัครจากความคุ้นเคย ความสัมพันธ์ส่วนตัวหรือจากครอบครัว และ กลุ่มเสียงยังมีแนวโน้มซื้อสิทธิขายเสียงในบางพื้นที่ โดยเฉพาะในกลุ่มประชากรเปราะบาง โดยภาพรวม ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือในการใช้สิทธิเลือกตั้งด้วยความตั้งใจ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดกาฬสินธุ์ แสดงให้เห็นการเปลี่ยนผ่านสำคัญจากการเมืองแบบอุปถัมภ์ไปสู่การเมืองบนฐานข้อมูลและข้อเท็จจริง การเปลี่ยนแปลงนี้สะท้อนถึงความเป็นไปได้ในการปฏิรูปการเมืองไทยในระดับรากหญ้า ซึ่งสอดคล้องกับงานของ พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์ (2563) ที่พบแนวโน้มเดียวกันในกรุงเทพฯ การที่แนวโน้มนี้ปรากฏทั้งในพื้นที่เมืองและชนบทแสดงถึงความแพร่หลายของการเปลี่ยนแปลงในระดับชาติ บทบาทของสื่อดิจิทัลที่เพิ่มขึ้นในกลุ่มเยาวชนและคนรุ่นใหม่กลายเป็นปัจจัยสำคัญ สอดคล้องกับแนวคิดของ Tarullo (2020) เกี่ยวกับการขยายบทบาทของผู้นำความคิดทางการเมืองผ่านสื่อดิจิทัล การศึกษาพบความแตกต่างพฤติกรรมกาเลือกตั้งระหว่างพื้นที่เขตเมืองและชนบท ซึ่งสอดคล้องกับประสิทธิ์ ลิปรีชา (2567) ที่เสนอว่าพื้นที่ทางการเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์เปรียบเปลี่ยนตามโครงสร้างเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์

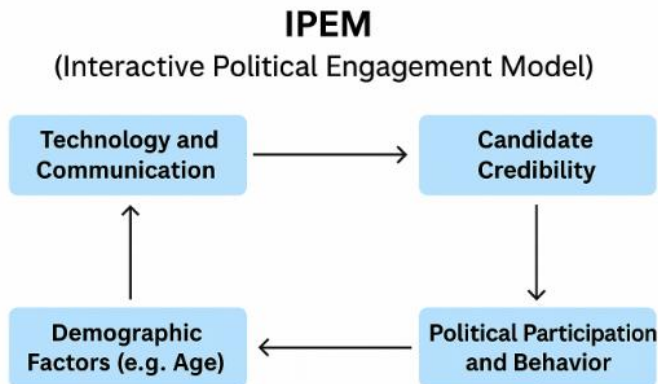

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเคลื่อนไหวและการตัดสินใจเลือกตั้ง การเปลี่ยนแปลงในวาทกรรมความเสี่ยงที่เน้นข้อมูลเชิงนโยบายและความโปร่งใสมากขึ้น สอดคล้องกับ นูรอา สะมะแอ (2567) ที่เสนอว่าอุปลักษณะเชิงวิพากษ์ในวาทกรรมทางการเมืองไทยปี 2566 สะท้อนความต้องการของสังคมในการตรวจสอบอำนาจ ปัจจัยด้านข้อมูลและความโปร่งใสมีบทบาทมากขึ้น เชื่อมโยงกับแนวคิดของ Amenta et al. (2022) ที่ชี้ว่าผลลัพธ์ของการเคลื่อนไหวรวมถึงการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมือง ปัจจัยด้านอายุกลายเป็นตัวแปรสำคัญ โดยกลุ่มเยาวชนมีแนวโน้มใช้ข้อมูลจากสื่อดิจิทัลและพิจารณาข้อมูลเชิงนโยบาย มากกว่าการพึ่งพาความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ อย่างไรก็ตาม ยังคงมีความท้าทายด้านความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลและปัญหาข้อมูลบิดเบือนที่ต้องแก้ไขเพื่อให้การเปลี่ยนแปลงนำไปสู่การเสริมสร้างคุณภาพประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้จากการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้นำไปสู่การสร้าง โมเดลการมีส่วนร่วมทางการเมืองเชิงปฏิสัมพันธ์ (Interactive Political Engagement Model: IPEM) ซึ่งเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ช่วยอธิบายพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในบริบทของสังคมไทยร่วมสมัย โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทที่กำลังเปลี่ยนผ่านจากการเมืองแบบอุปถัมภ์ไปสู่การเมืองบนฐานข้อมูลความโปร่งใสและการสื่อสารแบบสองทาง โมเดลนี้ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบสำคัญที่สัมพันธ์กันอย่างมีพลวัต ได้แก่ ปัจจัยด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร ปัจจัยด้านความน่าเชื่อถือของผู้สมัคร ปัจจัยประชากรศาสตร์ โดยเฉพาะกลุ่มวัย ระดับการมีส่วนร่วมและพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน

โมเดลนี้พัฒนาขึ้นจากการสังเคราะห์แนวคิดของ Amenta et al. (2022) เกี่ยวกับผลลัพธ์ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ร่วมกับแนวคิด Political Communication และ Digital Citizenship ซึ่งช่วยอธิบายว่า พฤติกรรมมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ได้เกิดจากการโน้มน้าวเพียงด้านเดียว แต่เป็นผลของการสื่อสารแบบมีปฏิสัมพันธ์ ความน่าเชื่อถือในตัวบุคคล และการเข้าถึงเทคโนโลยีอย่างเท่าเทียม

ภาพที่ 1 โมเดลการมีส่วนร่วมทางการเมืองเชิงปฏิสัมพันธ์
(Interactive Political Engagement Model: IPEM)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

รัฐบาลควรปฏิรูประบบการเลือกตั้งเพื่อลดบทบาทของระบบอุปถัมภ์และหัวคะแนนแบบเดิม โดยการออกกฎระเบียบที่เข้มงวดในการควบคุมการซื้อเสียงและการใช้อิทธิพลทางการเงิน พร้อมทั้งส่งเสริมระบบการเลือกตั้งที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ ควบคู่กับการบูรณาการหลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาจิตสำนึกทางการเมืองและความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยในทุกระดับการศึกษา

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพัฒนาแพลตฟอร์มและช่องทางการสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัลที่มีอิทธิพลต่อกลุ่มคนรุ่นใหม่ เช่น การจัดเวทีถกเถียงออนไลน์ การสร้างคอนเทนต์การเมืองที่เข้าถึงและเข้าใจง่าย ควบคู่กับการดำเนินกิจกรรมการศึกษาทางการเมืองในชุมชนอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดประชุมสาธารณะ เวทีพบปะประชาชน และกิจกรรมในระดับตำบลและหมู่บ้าน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในอนาคตควรศึกษาอิทธิพลของสื่อสังคมออนไลน์แต่ละแพลตฟอร์ม เช่น Facebook, TikTok, YouTube และ Line ต่อพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกตั้งของแต่ละกลุ่มอายุและระดับการศึกษา รวมถึงการศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกตั้งระหว่างพื้นที่เมืองและชนบท เพื่อให้เข้าใจความแตกต่างของบริบททางสังคมและเศรษฐกิจ

เอกสารอ้างอิง

- นุรอา สะมะแอ. (2567). อุปลักษณะวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ในการรณรงค์หาเสียงของนักการเมืองไทย: กรณีศึกษาการเลือกตั้ง พ.ศ. 2566. *Journal of Arts and Thai Studies*, 46(2), E2747–E2747.
- ประสิทธิ์ ลิปรีชา. (2567). พื้นที่ทางการเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ในการเลือกตั้งระดับชาติ. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 20(1), 307-332.
- พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์. (2563). ความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรมทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2562 พื้นที่กรุงเทพมหานคร. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 18(1), 33-61.
- วีรณัฐ พรหมจักร. (2568). เยาวชนยุคใหม่กับอนาคตการเมืองไทย : การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยยุคดิจิทัล. *วารสารวิชาการสังคมศาสตร์สมัยใหม่*, 2(1), 11-23.
- ศูนย์ความรู้นโยบายเด็กและครอบครัว (คิด for คิดส์). (2565). *สถานการณ์เด็กและครอบครัว 2022 - การมีส่วนร่วมทางการเมือง*. สืบค้น 2 มีนาคม 2567, จาก <https://kidforkids.org/child-and-family-situation-report-2022/political-participation/>
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2566). *สถิติผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จังหวัดกาฬสินธุ์*. สืบค้น 20 มิถุนายน 2567, จาก <https://www.ect.go.th>
- Amenta, E. et al. (2022). *Outcomes, Political*. Hoboken, NJ: Wiley-Blackwell.
- Boulianne, S. & Theocharis, Y. (2020). Young people, digital media, and engagement: A meta-analysis of research. *Social science computer review*, 38(2), 111-127.
- Boulianne, S. et al. (2023). Powerless in the digital age? A systematic review and meta-analysis of political efficacy and digital media use. *New Media & Society*, 25(9), 2512-2536.
- Creswell, J. W. & Clark, V. L. P. (2017). *Designing and conducting mixed methods research*. Thousand Oaks, CA: Sage publications.
- Dharta, F. Y. (2024). Analysis of The Influence of Communication and Promotion in Digital Social Media on Citizens' Participation in The Election. *Jurnal Informasi dan Teknologi*, 6(2), 41-46.

- Oser, J. (2022). How citizenship norms and digital media use affect political participation: A two-wave panel analysis. *Media and Communication*, 10(3), 206-218.
- Ropik, A. & Qibtiyah, M. (2021). Millennial political concerns and political preferences towards presidential election in 2019: Evidence from Palembang. *Jurnal Studi Sosial Dan Politik*, 5(2), 189-202.
- Sjoraida, D. F. et al. (2024). Exploring the Impact of Social Media on Political Participation: A Review of Empirical Studies. *Innovative: Journal of Social Science Research*, 4(3), 927-935.
- Tarullo, R. (2020). Emotive and positive political communication on facebook: the case of argentinean leaders. *Romanian Journal of Communication and Public Relations*, 22(1), 31-53.
- Verba, S. et al. (1995). *Voice and equality: Civic voluntarism in American politics*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Yamane, T. (1967). *Statistics: An introductory analysis* (2nd ed.). New York: Harper and Row.

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในประเทศสาธารณรัฐเกาหลี*
BUDDHISM PROPAGATION BY DHAMMADUTA BHIKKHUS
IN THE REPUBLIC OF KOREA

พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกโร)

Phraudomsitthinayok (Kampol Khunangkharo)

วัดบางอ้อยช้าง, นนทบุรี

Bang Oi Chang Temple, Nonthaburi

Corresponding Author E-mail: phraudomsitthinayok.mal@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาสภาพทั่วไปในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต 2. ศึกษากระบวนการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต และ 3. เสนอการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในประเทศสาธารณรัฐเกาหลีเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกจากพระธรรมทูตในประเทศสาธารณรัฐเกาหลี จำนวน 18 รูปหรือคน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบการสัมภาษณ์ ได้ค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาทั้งฉบับ 1.00 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพทั่วไปในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระธรรมทูตมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านกิจกรรมทางศาสนาและการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน โดยอาศัยความเข้าใจในภาษาและวัฒนธรรมเกาหลี รวมถึงการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล แต่ยังมีอุปสรรคจากการขาดแคลนทรัพยากรบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญ และข้อจำกัดด้านงบประมาณ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีค่าครองชีพสูงอย่างกรุงโซล 2. กระบวนการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เน้นการผสมผสานหลักธรรมกับวิถีชีวิตสมัยใหม่ของชาวเกาหลี ผ่านการจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมที่ออกแบบให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และการใช้สื่อดิจิทัลเป็นช่องทางในการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ แต่ยังประสบปัญหาการขาดความร่วมมือระหว่างวัดไทยในเกาหลี ซึ่งอาจนำไปสู่การจัดกิจกรรมที่ซ้ำซ้อน รวมถึงข้อจำกัดทางกฎหมายท้องถิ่นในการขออนุญาตจัดกิจกรรมในพื้นที่สาธารณะ และ 3. การเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระธรรมทูตมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำกิจกรรมการปฏิบัติธรรมที่นำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของชาวเกาหลี

ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการเผยแผ่ธรรมะผ่านช่องทางต่าง ๆ โดยเฉพาะสื่อดิจิทัลที่เข้าถึงคนรุ่นใหม่ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรในท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างความพยายามในการเผยแผ่ ความท้าทายที่สำคัญคือการรักษาความต่อเนื่องท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงบุคลากรบ่อยครั้ง ดังนั้น จึงจำเป็นต้องพัฒนาระบบการจัดการความรู้และถ่ายทอดงานระหว่างรุ่นสู่รุ่นเพื่อความยั่งยืนในระยะยาว

คำสำคัญ: การเผยแผ่พระพุทธศาสนา; พระธรรมทูต; ประเทศสาธารณรัฐเกาหลี

Abstract

Objectives of this article were: 1. To study the general conditions of Buddhism dissemination by Dhammaduta Bhikkhus, 2. the process of Buddhism dissemination by Dhammaduta Bhikkhus, and 3. To proposals the Buddhism dissemination process by Dhammaduta Bhikkhus in the Republic of Korea, conducted by the qualitative research collecting data by in-depth-interviewing 18 Dhammaduta Bhikkhus in South Korea. The instrument used was an in-depth-interview script with a content validity of 1.00. Data were collected by the researcher as the interviewer. Data were analyzed using content descriptive interpretation.

The research findings were as follows 1. General conditions of disseminating Buddhism: Dhammaduta Bhikkhus played a significant role in disseminating Buddhism through religious activities and building relationships with local communities. They relied on their understanding of Korean language and culture, as well as the application of digital technology. However, they faced obstacles including a lack of skilled human resources and budget constraints, particularly in high-cost areas such as Seoul. 2. The process of Buddhism dissemination: The dissemination process emphasized integrating Dhamma principles with the modern lifestyle of Koreans. This was accomplished through organizing Dhamma practice activities tailored to target groups and using digital media as channel for dissemination and public relations. However, there were issues with insufficient of cooperation between Thai monasteries in Korea, which could lead to redundant activities, as well as local legal restrictions on obtaining permits for organizing activities in public

spaces. And 3. Buddhism dissemination: Dhammaduta Bhikkhus had key roles in leading Dhamma practice activities that adapted Dhamma principles to suit the Korean way of life. They acted as intermediaries in spreading Dhamma through various channels, especially digital media that reached younger generations. They also played a role in building networks of cooperation with local organizations to strengthen dissemination efforts. However, a significant challenge was maintaining continuity amid frequent personnel changes. Therefore, it was necessary to develop a knowledge management system and establish work transfer procedures between generations for long-term sustainability.

Keywords: Buddhism Propagation; Dhammaduta Bhikkhus; The Republic of Korea

บทนำ

พระพุทธศาสนาในคาบสมุทรเกาหลีมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน โดยเริ่มเผยแผ่เข้าสู่แผ่นดินเกาหลีตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 4 ผ่านพระภิกษุชาวจีนชื่อ มารานันทะ (Marananta) และได้รับการสนับสนุนอย่างกว้างขวางจากราชสำนักในสมัยอาณาจักรซิลลาและโครยอ ซึ่งมีการพัฒนาวัดวาอารามให้เป็นศูนย์กลางของศิลปวิทยาการและพระไตรปิฎก เช่น วัดแฮอินซา ซึ่งปัจจุบันได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกความทรงจำของโลก (UNESCO, 2007) อย่างไรก็ตาม พระพุทธศาสนากลับถูกจำกัดบทบาทลงตั้งแต่สมัยอาณาจักรโชซอน เนื่องจากลัทธิขงจื้อเข้ามามีอิทธิพลทางการเมืองและวัฒนธรรม กระทั่งในยุคอาณานิคม ญี่ปุ่น สถานภาพของพระพุทธศาสนายังเสื่อมถอยลงไปอีก หลังจากสงครามโลกครั้งที่สอง และการแบ่งแยกประเทศ ประชาชนชาวเกาหลีจึงค่อยๆ หันกลับมาหาศาสนา โดยเฉพาะพระพุทธศาสนาในฐานะเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ส่งผลให้บทบาทของพระสงฆ์และวัดกลับมามีความสำคัญอีกครั้งในสังคมร่วมสมัย (Kim & Kwon, 2019)

แม้ว่าพระพุทธศาสนาในเกาหลีจะฟื้นตัวขึ้น แต่การเผยแผ่ศาสนากลับเผชิญกับความท้าทายหลายประการ เช่น ความหลากหลายทางศาสนา ความทันสมัยของสังคม และพฤติกรรมของคนรุ่นใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไป จากประเด็นดังกล่าว ส่งผลให้คณะสงฆ์เกาหลีเริ่มส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบใหม่ ทั้งการใช้สื่อดิจิทัล การจัดกิจกรรมในเมือง และการส่งพระธรรมทูตไปยังต่างประเทศ (Yoon, 2020) ในบริบทเดียวกัน ประเทศไทยก็มีการส่งพระธรรมทูตไปประกาศพระพุทธศาสนาในประเทศเกาหลีเช่นกัน ซึ่งพระธรรมทูตไทยเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการสื่อสารหลักธรรมกับชาวเกาหลีและชุมชน

ชาวไทยในเกาหลีใต้ อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดเกี่ยวกับการใช้ภาษา การปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่น และข้อจำกัดด้านทรัพยากรและพื้นที่เผยแพร่ ทำให้ยังไม่มีงานวิจัยใดที่ศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทและกระบวนการของพระธรรมทูตไทยในเกาหลีอย่างเป็นระบบ

การศึกษาครั้งนี้จึงตั้งอยู่บนแนวคิดเรื่อง การสื่อสารทางศาสนาในบริบท พหุวัฒนธรรม (Intercultural Religious Communication) ซึ่งเชื่อว่า การเผยแผ่ศาสนา จะต้องคำนึงถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม ภาษา และบริบททางสังคม (Berger & Luckman, 1966; McGuire, 2002) โดยผู้เผยแผ่จำเป็นต้องมีความเข้าใจในภูมิหลังของผู้รับสาร รวมถึงเลือกวิธีการนำเสนอที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย งานวิจัยนี้จึงอาศัยกรอบแนวคิดของการสื่อสารเชิงบริบทและการจัดการองค์ความรู้ของพระธรรมทูตเป็นเครื่องมือวิเคราะห์ทั้งในเชิงกระบวนการและผลสัมฤทธิ์ของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศ สาธารณรัฐเกาหลี

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาสภาพทั่วไป กระบวนการ และรูปแบบการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในประเทศสาธารณรัฐเกาหลี เพื่อค้นหาข้อมูล สารสนเทศว่าพระธรรมทูตมีวิธีการใดในการปรับบทบาทให้สอดคล้องกับบริบทของสังคม เกาหลี มีอุปสรรคหรือข้อจำกัดใดที่ควรได้รับการแก้ไข และควรมีแนวทางใดในการพัฒนา และสนับสนุนพระธรรมทูตรุ่นใหม่ให้มีความพร้อมต่อการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งทั้งหมดนี้จะนำไปสู่การจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน ต่างประเทศได้อย่างยั่งยืนและเหมาะสมยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในประเทศสาธารณรัฐเกาหลี
2. เพื่อศึกษากระบวนการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในประเทศสาธารณรัฐเกาหลี
3. เพื่อเสนอการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในประเทศสาธารณรัฐ เกาหลี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้คัดเลือกจากการสุ่มแบบเจาะจงตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มที่เหมาะสม จำนวน 18 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิดเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้ค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาทั้งฉบับ เท่ากับ 1.00 และได้ความสอดคล้องเชิงเนื้อหารายชื่อ เท่ากับ 1.00

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บข้อมูลโดยผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นการสัมภาษณ์ในรูปแบบที่ทั้งที่เป็นทางการโดยใช้ประเด็นคำถามที่มีโครงสร้างเพื่อนำไปสู่การสนทนาซึ่งผู้ให้ข้อมูลมีบทบาทกำหนดทิศทางการสนทนาร่วมกับผู้สัมภาษณ์เพื่อบรรลุเป้าหมายในการทำความเข้าใจประเด็นคำถาม และสนทนาให้ได้สาระสำคัญตามการเล่าเรื่องของผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยครอบคลุมในประเด็นการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา โดยผู้วิจัยพยายามรักษาสำนวนเดิมของผู้ให้สัมภาษณ์ รวมทั้งปรับแก้ให้มีความชัดเจนทางการสื่อสาร ความหมาย และลดข้อความที่ซ้ำซ้อนกัน

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในประเทศสาธารณรัฐเกาหลี โดยดำเนินการผ่านกิจกรรมทางศาสนาและการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนในพื้นที่ต่าง ๆ ความโดดเด่นของพระธรรมทูตในเกาหลี คือ ความเข้าใจในภาษาและวัฒนธรรมเกาหลี ซึ่งเกิดจากการศึกษาและการปรับตัวอย่างต่อเนื่อง สิ่งนี้ช่วยให้การสื่อสารหลักธรรมกับชาวเกาหลีมีประสิทธิภาพและสามารถเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของชาวเกาหลีได้ดี นอกจากนี้ การใช้เทคโนโลยี เช่น สื่อดิจิทัล โซเชียลมีเดีย และแพลตฟอร์มออนไลน์ ยังเป็นช่องทางสำคัญที่ช่วยให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นและคนรุ่นใหม่ที่คุ้นเคยกับเทคโนโลยี อย่างไรก็ตาม พระธรรมทูตในเกาหลียังต้องเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการ เช่น การขาดแคลนทรัพยากรบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญด้านภาษาและความเข้าใจในบริบทท้องถิ่น ตลอดจนข้อจำกัดด้านงบประมาณและสถานที่จัดกิจกรรมที่มีค่าใช้จ่ายสูง โดยเฉพาะในกรุงโซลที่ค่าครองชีพสูง สิ่งเหล่านี้เป็นอุปสรรคสำคัญที่จำกัดการขยายตัวของกิจกรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบางพื้นที่

2. กระบวนการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในประเทศสาธารณรัฐเกาหลี เป็นการผสมผสานระหว่างหลักธรรมในพระพุทธศาสนาและวิถีชีวิตของชาวเกาหลี กระบวนการที่สำคัญประกอบด้วยการจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรม เช่น การอบรมกรรมฐาน การฝึกสมาธิ และการจัดกิจกรรมเรียนรู้พระพุทธศาสนา กิจกรรมเหล่านี้ได้รับการออกแบบให้เหมาะสมกับผู้เข้าร่วม เช่น การจัดอบรมระยะสั้นสำหรับคนทำงานและการจัดค่ายปฏิบัติธรรมสำหรับผู้สูงอายุ การเผยแผ่ผ่านสื่อออนไลน์เป็นอีกหนึ่งกลยุทธ์ที่สำคัญ โดยพระธรรมทูตใช้ช่องทางดิจิทัลในการเผยแพร่วัฒนธรรมและประชาสัมพันธ์กิจกรรมทางศาสนา สื่อดิจิทัลช่วยขยายขอบเขตของการเผยแผ่ไปยังกลุ่มเป้าหมายใหม่ เช่น วัยรุ่นและคนทำงานที่อาจไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมในสถานที่จริงได้ อย่างไรก็ตาม กระบวนการดังกล่าวยังประสบปัญหาหลายด้าน เช่น การขาดความร่วมมือระหว่างวัดไทยในเกาหลีที่อาจนำไปสู่การจัดกิจกรรมซ้ำซ้อน และข้อจำกัดด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการขออนุญาตจัดกิจกรรมในพื้นที่สาธารณะ

3. การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในประเทศสาธารณรัฐเกาหลี พระธรรมทูตมีบทบาทหลากหลายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเกาหลี บทบาทที่สำคัญประการแรก คือ การเป็นผู้นำกิจกรรมปฏิบัติธรรม ซึ่งรวมถึงการจัดอบรมกรรมฐาน การสอนสมาธิ และการปฏิบัติธรรมในรูปแบบที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของชาวเกาหลี บทบาทนี้ช่วยส่งเสริมให้ชาวเกาหลีสามารถนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ บทบาทต่อมาคือการเป็นสื่อกลางในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอน พระธรรมทูตใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น การเขียนหนังสือธรรมะ การจัดทำเนื้อหาออนไลน์ และการใช้สื่อดิจิทัลเพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย การเผยแผ่ผ่านช่องทางดังกล่าวช่วยให้หลักธรรมสามารถเข้าถึงคนรุ่นใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ พระธรรมทูตยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรท้องถิ่น เช่น วัด องค์กรพุทธศาสนาในเกาหลีและหน่วยงานของรัฐ ความร่วมมือดังกล่าวช่วยให้กิจกรรมทางศาสนามีความเข้มแข็งและได้รับการสนับสนุนที่เหมาะสม อย่างไรก็ตาม พระธรรมทูตต้องเผชิญกับความท้าทาย เช่น การเปลี่ยนแปลงบุคลากรบ่อยครั้งและการขาดความต่อเนื่องในการดำเนินงานทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาขาดประสิทธิภาพในบางพื้นที่ การสร้างระบบการจัดการความรู้และการสืบทอดงานจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ควรพัฒนาเพื่อให้บทบาทของพระธรรมทูตในเกาหลีมีความยั่งยืนต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในประเทศสาธารณรัฐเกาหลี จากการศึกษาสภาพทั่วไปในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตใน

ประเทศสาธารณรัฐเกาหลี พบประเด็นสำคัญที่น่าสนใจหลายประการ ประการแรก พระธรรมทูตได้ปรับตัวให้เข้ากับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมเกาหลีได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่เป็นเช่นนี้เพราะ สังคมเกาหลีเป็นสังคมที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสูง ประชาชนมีความคุ้นเคยกับการใช้สื่อดิจิทัลในชีวิตประจำวัน การปรับรูปแบบการเผยแผ่ให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายจึงช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเข้าถึงประชาชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชินญู ทรงอมรสิริ (2555) ที่พบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้รับสาร และปรับรูปแบบการนำเสนอให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ประการที่สอง พบว่า การขาดแคลนทรัพยากรบุคคลและงบประมาณเป็นอุปสรรคสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทั้งนี้ เนื่องจากค่าครองชีพที่สูงในเกาหลี โดยเฉพาะในกรุงโซล ทำให้การจัดกิจกรรมและการบริหารจัดการมีต้นทุนสูง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปลัด สุวัฒน์วชิรคุณ (ไสว โชติโก) และคณะ (2552) ที่พบว่า การขาดแคลนทุนทรัพย์ในการบริหารเป็นปัญหาสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ ประการที่สาม การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนท้องถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่เป็นเช่นนี้เพราะการเข้าใจบริบททางสังคมและวัฒนธรรมช่วยให้การสื่อสารหลักธรรมมีประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2546) ที่เน้นย้ำความสำคัญของการวิเคราะห์และทำความเข้าใจบริบทท้องถิ่นก่อนการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา การค้นพบเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศเกาหลีต้องอาศัยการผสมผสานระหว่างการรักษากฎเกณฑ์ของพระพุทธศาสนากับการปรับตัวให้เข้ากับบริบทสังคมสมัยใหม่ โดยมีการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพและการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนท้องถิ่นเป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญ

2. กระบวนการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในประเทศสาธารณรัฐเกาหลี จากการศึกษากระบวนการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในประเทศสาธารณรัฐเกาหลี มีประเด็นสำคัญที่ควรอภิปราย ดังนี้ การผสมผสานหลักธรรมกับวิถีชีวิตสมัยใหม่เป็นกระบวนการสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเกาหลี ที่เป็นเช่นนี้เพราะสังคมเกาหลีมีความเป็นสมัยใหม่สูง การนำเสนอหลักธรรมจึงต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในสังคม เช่น การจัดอบรมระยะสั้นที่เหมาะสมกับคนทำงาน หรือการใช้สื่อดิจิทัลในการเผยแผ่ สอดคล้องกับงานวิจัยของดวงกมล ทองคนารักษ์ (2553) ที่พบว่า การจัดโครงการปฏิบัติธรรมควรคำนึงถึงความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่มีความหลากหลายการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นกลยุทธ์สำคัญในกระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เป็นเช่นนี้เพราะสังคมเกาหลีมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสูง ประชาชน

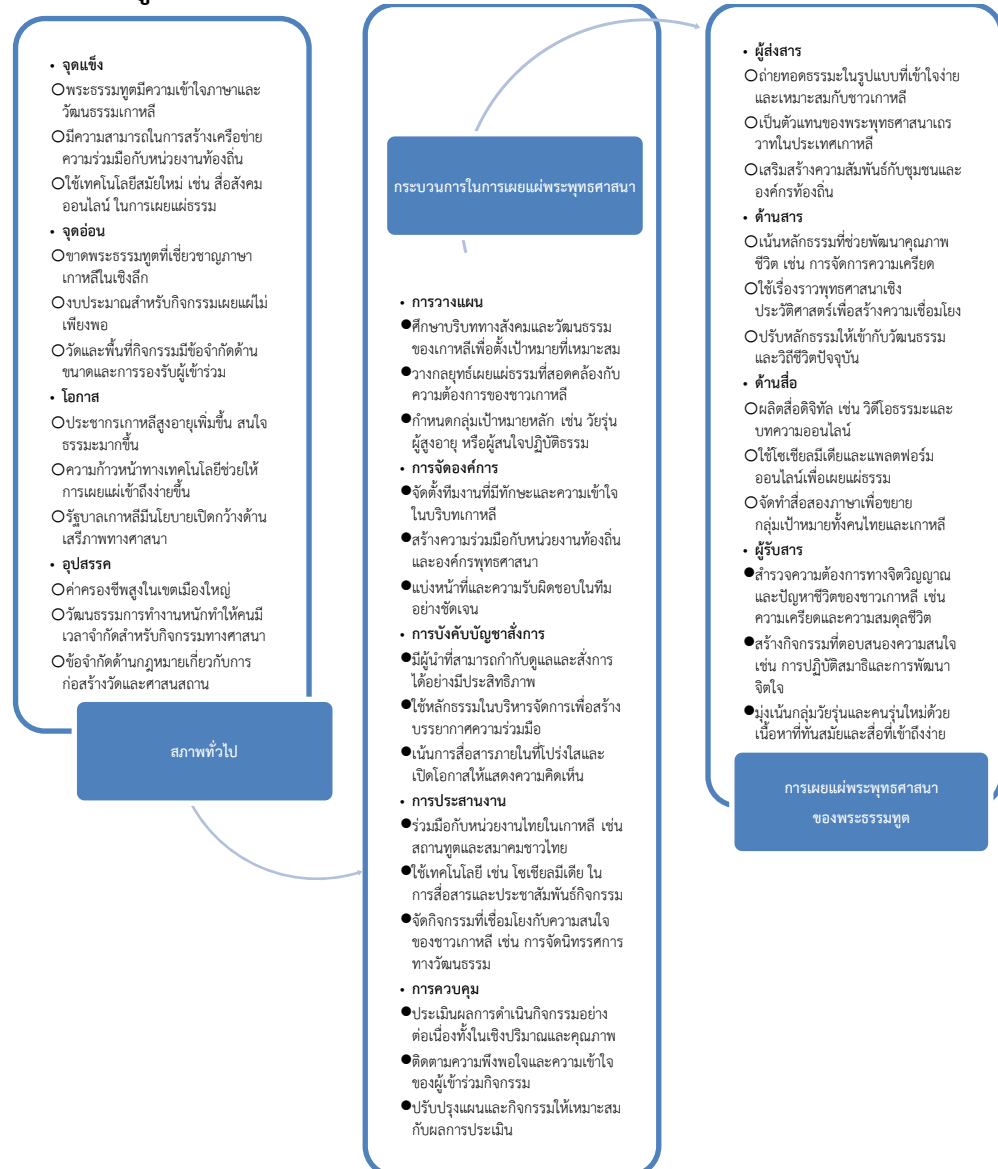
คุ้นเคยกับการใช้สื่อดิจิทัลในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับงานวิจัยของชินญ์ ทรงอมรสิริ (2555) ที่เสนอว่าการเผยแพร่พระพุทธศาสนาควรประยุกต์ใช้เครื่องมือทางการตลาดสมัยใหม่เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม การขาดความร่วมมือระหว่างวัดไทยในเกาหลีเป็นอุปสรรคต่อประสิทธิภาพของกระบวนการเผยแผ่ที่เป็นเช่นนี้ เพราะการทำงานแบบแยกส่วนทำให้เกิดการซ้ำซ้อนและสิ้นเปลืองทรัพยากร สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาวิญญ์ ปุณฺณญาณ และคณะ (2548) ที่พบว่า การขาดการประสานงานและการทำงานเป็นทีมเป็นปัญหาสำคัญในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ นอกจากนี้ ข้อจำกัดด้านกฎหมายและระเบียบท้องถิ่นมีผลต่อการจัดกิจกรรมเผยแพร่พระพุทธศาสนา ที่เป็นเช่นนี้ เพราะการขออนุญาตจัดกิจกรรมในพื้นที่สาธารณะมีขั้นตอนซับซ้อนและมีข้อจำกัดมาก

3. การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในประเทศสาธารณรัฐเกาหลี จากการศึกษา มีประเด็นสำคัญที่ควรอภิปราย ดังนี้ บทบาทในการเป็นผู้นำกิจกรรมปฏิบัติธรรมถือเป็นบทบาทหลักที่สำคัญ ที่เป็นเช่นนี้ เพราะการปฏิบัติธรรมเป็นวิธีการที่ช่วยให้ผู้เข้าร่วมได้เรียนรู้และเข้าใจหลักธรรมผ่านประสบการณ์ตรง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาธนาชัย ตนติปาโล (2554) ที่พบว่าการสอนแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนช่วยให้ผู้ศึกษาเข้าใจธรรมะได้อย่างลึกซึ้งและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง บทบาทในการเป็นสื่อกลางเผยแพร่หลักธรรมผ่านช่องทางดิจิทัลเป็นอีกบทบาทที่มีความสำคัญในยุคปัจจุบันที่เป็นเช่นนี้ เพราะพฤติกรรมการเสพสื่อของคนเกาหลีส่วนใหญ่อยู่บนแพลตฟอร์มดิจิทัล การปรับรูปแบบการเผยแผ่ให้เข้ากับช่องทางเหล่านี้จึงช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย สอดคล้องกับงานวิจัยของบุญส่ง หาญพานิช (2546) ที่เน้นความสำคัญของการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารและเผยแพร่ความรู้ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรท้องถิ่นเป็นบทบาทที่ช่วยเสริมความเข้มแข็งให้การเผยแพร่พระพุทธศาสนา ที่เป็นเช่นนี้ เพราะความร่วมมือช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนทรัพยากรและการสนับสนุนซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของอรอนงค์ วุวงศ์ และคณะ (2547) ที่พบว่า การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้นำทางศาสนา อย่างไรก็ตาม ความท้าทายในการสร้างความต่อเนื่องของงานเผยแผ่ยังเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องได้รับการแก้ไข ที่เป็นเช่นนี้ เพราะการเปลี่ยนแปลงบุคลากรบ่อยครั้งส่งผลกระทบต่อความต่อเนื่องของโครงการและความสัมพันธ์กับชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาวิญญ์ ปุณฺณญาณ และคณะ (2548) ที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาระบบการจัดการความรู้และการถ่ายทอดงานระหว่างรุ่น ข้อค้นพบเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า บทบาทของพระธรรมทูตในเกาหลีต้องมีความยืดหยุ่นและปรับตัวให้เข้ากับบริบทสังคม ขณะเดียวกันก็ต้องสร้าง

ระบบที่ช่วยรักษาความต่อเนื่องของงานเผยแผ่ เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและ
ความยั่งยืนในระยะยาว

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 พบว่า การศึกษาสภาพทั่วไปในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในประเทศสาธารณรัฐเกาหลีแสดงให้เห็นถึงสภาพทั่วไป จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของพระธรรมทูตในบริบทของสังคมเกาหลี พระธรรมทูตมีบทบาทสำคัญในการปรับตัวและประยุกต์ใช้หลักธรรมคำสอนให้เข้ากับวิถีชีวิตของชาวเกาหลี

ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ จุดแข็งที่สำคัญคือความเข้าใจในภาษาและวัฒนธรรมเกาหลี การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการเผยแผ่ธรรมะ อย่างไรก็ตาม จุดอ่อนที่พบได้แก่การขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การขาดแคลนทรัพยากรทางการเงิน และการขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปัจจัยเหล่านี้ต้องได้รับการพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศเกาหลี

กระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในเกาหลีประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญหลายด้าน ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์กร การบังคับบัญชาสั่งการ การประสานงาน และการควบคุม พระธรรมทูตเริ่มต้นด้วยการวางแผนโดยศึกษาและเข้าใจบริบททางสังคม วัฒนธรรม และความต้องการของชาวเกาหลี เพื่อกำหนดเป้าหมายและกลยุทธ์ที่เหมาะสม การจัดองค์กรที่ดีช่วยให้พระธรรมทูตสามารถดำเนินงานได้อย่างเป็นระบบ โดยมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบและสร้างเครือข่ายสนับสนุนทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับนานาชาติ การบังคับบัญชาสั่งการใช้หลักธรรมในการบริหารจัดการที่เน้นความสามัคคีและความร่วมมือ กระบวนการประสานงานมุ่งเน้นการร่วมมือกับองค์กรในเกาหลี เช่น วัด องค์กรพุทธ และสถานทูตไทย การควบคุมกิจกรรมมีการประเมินผลอย่างต่อเนื่องเพื่อปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เข้าร่วม

พระธรรมทูตในฐานะผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาในเกาหลีมีความหลากหลายและสำคัญ โดยเฉพาะบทบาทในฐานะผู้ส่งสาร ผู้จัดการด้านสื่อ และผู้สร้างความสัมพันธ์กับผู้รับสาร พระธรรมทูตมีหน้าที่สำคัญในการถ่ายทอดธรรมะที่เข้าใจง่ายและปรับให้เข้ากับบริบทของสังคมเกาหลี โดยเน้นเนื้อหาที่ตอบสนองต่อปัญหาในชีวิตประจำวัน เช่น ความเครียดและการพัฒนาคุณภาพชีวิต นอกจากนี้ การใช้สื่อสมัยใหม่ เช่น โซเชียลมีเดีย และการจัดทำสื่อสองภาษาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเผยแผ่ธรรมะไปยังกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย การสร้างความสัมพันธ์กับผู้รับสาร เช่น การจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับคนรุ่นใหม่และผู้สูงอายุ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชาวเกาหลีในกิจกรรมต่าง ๆ เป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้พระพุทธศาสนาเกาหลีสามารถเติบโตและเป็นที่ยอมรับในสังคมเกาหลีอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จัดตั้งหน่วยงานกลางประสานงานพระธรรมทูตไทยในเกาหลี ที่มีสถานะและโครงสร้างชัดเจน อยู่ภายใต้การดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ หรือมหาเถรสมาคม เพื่อทำหน้าที่รวบรวมข้อมูล การวางแผน และการบริหารจัดการร่วมกันในภาพรวม
2. วางแผนจัดสรรงบประมาณระยะยาว เพื่อสนับสนุนพระธรรมทูตในประเทศเกาหลี โดยเฉพาะวัดที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองใหญ่ที่มีค่าครองชีพสูง และจำเป็นต้องมีการเช่าพื้นที่หรือดำเนินกิจกรรมในพื้นที่จำกัด
3. กำหนดแนวทางพัฒนาบุคลากรพระธรรมทูต ให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยควรจัดหลักสูตรฝึกอบรมที่ครอบคลุมด้านภาษาเกาหลี วัฒนธรรมเกาหลี จิตวิทยาการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม และการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่
4. พัฒนายุทธศาสตร์การเผยแผ่ระดับประเทศ ที่เชื่อมโยงกับนโยบายการทูตทางศาสนา (Buddhist Diplomacy) เพื่อให้การส่งพระธรรมทูตไปยังเกาหลีมีกรอบทิศทาง และเป้าหมายร่วมกับภาครัฐและองค์กรพุทธระดับนานาชาติ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างวัดไทยในเกาหลี โดยจัดเวทีประชุมประจำปี หรือกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างวัด เพื่อวางแผนงานร่วมกัน และลดการดำเนินงานที่ซ้ำซ้อน พร้อมทั้งส่งเสริมแนวคิดเครือข่ายธรรมทูตให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น
2. พัฒนาระบบการจัดการความรู้ (KM) ของพระธรรมทูต เพื่อใช้เก็บรวบรวมบทเรียนและประสบการณ์จากพระธรรมทูตรุ่นก่อน เช่น ผ่านเอกสารคู่มือดิจิทัลหรือคลังวิดีโอ และจัดกิจกรรมอบรมเพื่อถ่ายทอดงานจากรุ่นสู่รุ่น
3. ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการเผยแผ่ เช่น การจัดทำคลิปธรรมะสั้นในรูปแบบที่เข้าใจง่าย เหมาะกับคนรุ่นใหม่ หรือการจัดกิจกรรม Live สด การบรรยายธรรมและการตอบคำถามธรรมะผ่านแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียยอดนิยมในเกาหลี เช่น YouTube, KakaoTalk หรือ Instagram
4. พัฒนาช่องทางประชาสัมพันธ์วัดให้ชัดเจน เช่น เว็บไซต์ประจำวัดที่เป็นภาษาท้องถิ่น (ภาษาเกาหลี) และภาษาอังกฤษ รวมถึงทำป้ายประชาสัมพันธ์ในพื้นที่ชุมชน เพื่อเพิ่มการเข้าถึงของคนในท้องถิ่นที่สนใจพระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษารูปแบบและผลลัพธ์ของการใช้สื่อดิจิทัล เช่น ความนิยม การมีส่วนร่วม และการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมของผู้รับสาร เพื่อพัฒนาวิธีการสื่อสารธรรมะที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายในประเทศเกาหลี

2. วิจัยเปรียบเทียบแนวทางการเผยแผ่ระหว่างประเทศในเอเชีย เช่น ญี่ปุ่น ไต้หวัน หรือเวียดนาม กับประเทศเกาหลีใต้ เพื่อค้นหาแนวทางที่มีประสิทธิภาพและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในบริบทของพระธรรมทูตไทย

3. ศึกษาบทบาทของพระธรรมทูตในการส่งเสริมสันติภาพและความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรม โดยเฉพาะในบริบทที่เกาหลีมีศาสนาและวัฒนธรรมที่หลากหลาย เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสังคมที่กลมกลืน

4. ศึกษาวิจัยปัจจัยความสำเร็จและความล้มเหลวของการเผยแผ่ในพื้นที่เฉพาะ เพื่อวางแผนการพัฒนาแบบเฉพาะพื้นที่ (Area-Based Development) อันจะช่วยให้สามารถออกแบบการเผยแผ่ได้อย่างมีเป้าหมายและตรงจุดมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ชินัญญ์ ทรงอมรสิริ. (2555). *แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยวิธีการทางการตลาดเชิงพุทธ* (ดุชนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ดวงกมล ทองคนารักษ์. (2553). *รูปแบบโครงการปฏิบัติธรรมที่เหมาะสมสำหรับชาวต่างประเทศในประเทศไทย* (ดุชนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บุญส่ง หาญพานิช. (2546). *การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทย* (ดุชนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระครูปลัดสุวัฒนวิริคุณ (ไสว โชติโก) และคณะ. (2552). *การศึกษาวิเคราะห์ยุทธศาสตร์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในอินเดีย* (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2546). *ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา* (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาธนาชัย ตนติปาโล. (2554). *บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระวิกรมมุนี (บุญรอด ปญฺญาวโร)* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาวิญญ์ ปุณฺณโณ และคณะ. (2548). *การศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาทของไทยในประเทศไทยสหรัฐอเมริกา* (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- อรอนงค์ วุวงศ์ และคณะ. (2547). *ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการตามทัศนะของผู้นำชุมชนในจังหวัดแพร่* (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Berger, P. L. & Luckman, T. (1966). *The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge*. New York: Anchor Books.
- Kim, J. H. & Kwon, H. J. (2019). *Religion and spirituality in contemporary South Korea: Resilience and adaptation*. Seoul: Seoul National University Press.
- McGuire, M. B. (2002). *Religion: The social context* (5th ed.). Illinois: Waveland Press.
- UNESCO. (2007). *Memory of the world register: Tripitaka Koreana and miscellaneous Buddhist scriptures*. Retrieved March 20, 2024, from <https://en.unesco.org/memoryoftheworld>
- Yoon, Y. S. (2020). Contemporary Buddhism in South Korea: Challenges and new directions. *Journal of Korean Religions*, 11(2), 5-28.

การมีส่วนร่วมของสมาคมชาวพุทธพินน์ไทยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในประเทศฟินแลนด์*

PARTICIPATION OF THE FINNISH THAI BUDDHIST ASSOCIATION FOR BUDDHISM PROPAGATING IN FINLAND

ปรารถนา พงศ์คำแหง, พระครูสังฆวิริยกิจ (ระพิน พุทธิสารโ)

Prathana Phangkumhang, Phrakrusanghviriyakij (Raphin Buddhisar)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: raphind@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาสภาพทั่วไป และ 2. พัฒนาการ การมีส่วนร่วม และแนวทางของสมาคมชาวพุทธพินน์ไทยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในประเทศฟินแลนด์ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ-โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 20 รูปหรือคน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการลงพื้นที่ในการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพทั่วไปจากผลการวิเคราะห์สวอต (SWOT) พบว่า จุดแข็ง คือ สมาคมริเริ่มกลมเกลียวสามัคคีอาสา พระธรรมทูตเป็นหลัก หน่วยงานรัฐไทยพินน์ สนับสนุนกิจกรรมต่อเนื่องเสมอ จุดอ่อน คือ งบประมาณอย่างจำกัด คนไทยอยู่ห่างไกลตั้งถิ่นฐานตามครอบครัว รวมตัวทำกิจกรรมจึงค่อนข้างยาก โอกาส คือ การเชื่อมต่อช่วยเหลือของคณะสงฆ์ในยุโรปและชาวพุทธไทยในแบบเครือข่าย หน่วยงานราชการไทยและพินน์ให้การสนับสนุน ครอบครัวชาวพินน์ไทยให้การสนับสนุนกิจกรรมอุปสรรค คือ วัฒนธรรมและภาษาอันเครื่องเชื่อมระหว่างชนพื้นเมืองกับ และความเข้าใจระหว่างกันยังเป็นข้อจำกัด 2. การมีส่วนร่วมของสมาคมชาวพุทธพินน์ไทย ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตามหลักอิทธิบาท 4 และทฤษฎี 4M 1. ด้านอาสาร่วมใจ (ฉันทะ) จิตอาสามุ่งมั่นทุ่มเท 2. ด้านชวนขวลงมือช่วยทำ (วิริยะ) อย่างต่อเนื่อง 3. ด้านมุ่งมั่นทุ่มเทด้วยความใส่ใจ (จิตตะ) 4. ตรวจสอบแก้ไขและกระทำซ้ำ (วิมังสา) นำข้อพร่องไปสู่การปรับปรุงแก้ไขในส่วน 4Ms ประกอบด้วย (M1) ด้านทีมงานเริ่มสนับสนุน ทุ่มเท (M2) ทุนรอนขับเคลื่อนบริหารงาน (M3) การจัดการอย่างเป็นระบบผ่านแผนและขับเคลื่อน

*Received July 3, 2025; Revised July 23, 2025; Accepted July 28, 2025

(M4) ปัจจัยสนับสนุนการบริหารในแบบองค์รวม หลัก 4M และอิทธิบาทธรรมทำให้เกิดการขับเคลื่อนประสานงานส่งช่วยเหลือเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศฟินแลนด์

3. แนวทางการมีส่วนร่วมของสมาคมชาวพุทธพินน์ไทย ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศฟินแลนด์ 1. มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ 3. การมีส่วนร่วมในผลการรับประโยชน์ 4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม; การเผยแผ่พระพุทธศาสนา; สมาคมชาวพุทธพินน์ไทย; ประเทศฟินแลนด์

Abstract

Objectives of this research were: 1. To study the general status, and 2. To develop the participation of Thai-Finnish Buddhist Association in Finland, and approaches of the Thai-Finnish Buddhist Association in disseminating Buddhism in Finland, conducted by the mixed research methods. The qualitative research, data were collected by in-depth interviewing 20 key informants by the field interviews and analyzed by descriptive interpretation.

The research results were found that: 1. General conditions from the SWOT analysis was found that the strengths were the association's initiative of unity and solidarity, mainly Buddhist Dhamma Tuta. Thai and Finnish government agencies continuously supported the activities. Weaknesses were limited budget. Thais live far away and settle down with their families, making it quite difficult to organize activities. Opportunities were the connections and assistance of European monks and Thai Buddhists in a network format. Thai and Finnish government agencies supported the activities. The obstacles were the culture and language that were the link between the indigenous people and the understanding between each other, which were still limitations.

2. The participation of the Thai-Finnish Buddhist Association in disseminating Buddhism according to the 4 Iddhipada and the 4M's theory 1. volunteering (Chanda), volunteering with determination and dedication 2. continuously striving to help (Viriya) 3. being dedicated with care (Citta) 4. checking, correcting and repeating (Vimamsa), leading to improvements and corrections. For the 4M's; (M1), the team started to support and devoted (M2), capital drove the administration (M3), systematic management through plans and

drives (M4), factors supporting the holistic administration, the 4M's principle and Iddhipada Dharma lead to the coordination and support of helping to disseminate Buddhism in Finland. 3. Guidelines for the participation of the Finnish-Thai Buddhist Association in disseminating Buddhism in Finland

1. Participation in decision-making
2. Participation in operations
3. Participation in the results of receiving benefits
4. Participation in the evaluation

Keywords: Participation; Buddhism Dissemination; The Finnish Thai Buddhist Association; Finland

บทนำ

สมาคมชาวพุทธพินน์ไทย เป็นองค์กรจัดตั้งตามกฎหมายประเทศฟินแลนด์เกิดจากการที่ชาวไทยตั้งถิ่นฐานในประเทศฟินแลนด์มากขึ้น จึงรวมตัวกันทำกิจกรรมพบปะสังสรรค์ในกลุ่มชุมชนคนไทยและเครือญาติ ทั้งมีการก่อตั้งเป็นสมาคม เมื่อ พ.ศ. 2539 (ค.ศ. 1996) โดยคุณปรานอม เฮโนเน็ม เป็นประธาน คุณอิสรางค์ อินันชัย เป็นรองประธาน คุณปรารธนา แพ่งกำแหง เป็นเลขาธิการ คุณมาลัย ภักดี เป็นเหรัญญิก มีสมาชิกในการเริ่มก่อตั้งสมาคมประมาณ 20 คน ดำเนินกิจกรรมเพื่อให้คนไทยได้พบปะสังสรรค์กัน อาทิ จัดงานสงกรานต์ บุญประเพณีตามโอกาส โดยมีการนิมนต์พระสงฆ์จากประเทศต่าง ๆ ที่อยู่ในยุโรปที่สามารถเดินทางได้ เช่น จากประเทศสวีเดน และนอร์เวย์ เป็นต้น มาทำกิจกรรมทางศาสนา สะสมทุน จนกระทั่งมีการก่อตั้งวัดพุทธในพระพุทธศาสนาแห่งแรกในประเทศฟินแลนด์ คือ วัดพุทธารามในปัจจุบัน (พระครูศรีญาณวิเทศ (นวล วัฒนวฑฒโก) และคณะ, 2558)

เมื่อพุทธศักราช 2542-2556 สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณมหาเถร) อดีตเจ้าอาวาสวัดสระเกศและกรรมการมหาเถรสมาคม ประธานคณะกรรมการฝึกอบรมพระธรรมทูตไปต่างประเทศ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557) พิจารณาส่งพระภิกษุไปปฏิบัติศาสนกิจเป็นพระธรรมทูตในต่างประเทศในขณะนั้น ได้เดินทางมาปฏิบัติศาสนกิจ เปิดวัดไทย ประเทศนอร์เวย์ จึงได้เดินทาง พบปะเยี่ยมชุมชนชาวพุทธในประเทศต่าง ๆ รวมทั้งฟินแลนด์ไว้ด้วย (จงกล ศรีวัดปาน, 2548) พร้อมได้มอบพระพุทธรูปปางมารวิชัย ขนาดหน้าตัก 9 นิ้ว ให้แก่คณะกรรมการสมาคมชาวพุทธพินน์ไทย จำนวน 1 องค์ ไว้สักการะ พร้อมประสานนิมนต์พระภิกษุภายใต้สังกัดของสมเด็จพระพุฒาจารย์ให้มาปฏิบัติศาสนกิจในประเทศฟินแลนด์ การริเริ่มสร้างวัดจึงเริ่มขึ้น ภายใต้การประสานดำเนินการของสมาคมชาวพุทธพินน์ไทยกับวัดพุทธาราม สวีเดน โดยพระราชรัตนรังสี (จ๋านงค์ ชุตินธโร) ประธานสงฆ์ในขณะนั้น จนกระทั่งได้มีการนิมนต์และส่งตัวพระมหานวล

ชำนาญ รัมย์ ในขณะที่นั้นหรือพระครูศรีญาณวิเทศ (นวล วัฒนวฑฒโก) มาเป็นผู้ริเริ่มในการอยู่จำพรรษา การจัดหาที่พักชั่วคราวเพื่อให้พระธรรมทูตได้อยู่จำพรรษา ใน พ.ศ.2543 โดยเริ่มจากการขอเช่าบ้านเป็นที่พักสงฆ์ชั่วคราว กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาจึงได้เกิดขึ้น ทั้งวันเข้าพรรษา ออกพรรษา ทั้งงานบุญผ้าป่า บุญกฐิน งานบุญสงกรานต์ พร้อมกับ การขยายตัวของชุมชนคนไทยและการเข้าไปตั้งถิ่นฐานของคนไทยในพื้นที่ต่าง ๆ ในประเทศฟินแลนด์ก็เพิ่มขึ้นไปด้วย สมาคมและพระธรรมทูตได้ทำกิจกรรมร่วมกันต่อเนื่องจากนั้นเป็นเวลาประมาณ 2 ปี มีทุนสะสมในระดับหนึ่ง จึงได้มีการริเริ่มจัดหาที่อยู่ถาวร เพื่อเป็นวัดหรือที่อยู่ของพระธรรมทูตแบบถาวร จนกระทั่งมีการจัดซื้อบ้านพร้อมที่ดิน ประกอบด้วยอาคารที่เป็นบ้านพักอาศัย เพื่อเป็นวัดเพื่อเป็นที่พักสงฆ์ถาวร พร้อมมีการนิมนต์พระธรรมทูต คือ พระมหานวล ชำนาญ รัมย์ ในขณะที่นั้นหรือพระครูศรีญาณวิเทศ (นวล วัฒนวฑฒโก) ให้ย้ายอยู่จำพรรษาปฏิบัติศาสนกิจ ตั้งแต่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2545 เป็นพระธรรมทูตสำคัญในการรักษาส่งต่อพระพุทธศาสนา รวมทั้งชุมชนคนไทยได้ขยายตัวเพิ่มมากขึ้น กิจกรรมของวัด และสมาคมพุทธพินน์ไทย เป็นที่รับรู้ของชุมชนชาวฟินแลนด์มากขึ้น จึงได้มีสื่อท้องถิ่นในภาคภาษาสวีดิช (Swedish) และฟินนิช (ฟินนิช) เช่น Borgabladet, Huvud Bladet, Uusimaa, Helsinki Sanomat เป็นต้น ได้พบสัมภาษณ์ ทั้งในส่วนพระธรรมทูต และกรรมการสมาคมชาวพุทธพินน์ไทย โดยเป็นการสื่อสารพระพุทธศาสนา และกิจกรรมของวัดในวงกว้างในสื่อท้องถิ่น เท่ากับเป็นการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในประเทศฟินแลนด์ และรับรู้ถึงวิถีประเพณีวัฒนธรรมไทยที่วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนชาวพุทธไทยและพุทธนานาชาติ นอกจากนี้วัดพระพุทธศาสนาในประเทศฟินแลนด์ จึงได้กลายเป็นศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรมของชาวพุทธไทย จีน ลาว กัมพูชา เวียดนาม เป็นต้น โดยกิจกรรมทั้งหมดเนื่องด้วยวัด พระธรรมทูต และสมาคมชาวพุทธพินน์ไทย เป็นผู้ส่วนขับเคลื่อนสนับสนุนให้เกิดขึ้นโดยมีเป้าหมายเพื่อเป็นการสื่อสารเผยแผ่พระพุทธศาสนา จนผลเชิงประจักษ์มีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนชาวพุทธในประเทศฟินแลนด์ ประหนึ่งเป็นการปฏิบัติตามพุทธพจน์ของพระพุทธเจ้าที่ตรัสกับพระสาวกที่ส่งไปประกาศพระศาสนาว่า ภิกษุทั้งหลายเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขของมหาชน เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย (ที.ม. (ไทย) 2/11/51) สร้างประโยชน์คือการสื่อสารเผยแผ่พระพุทธศาสนาพุทธแบบไทย ในประเทศฟินแลนด์

เมื่อพัฒนาการของพระพุทธศาสนาในประเทศฟินแลนด์มีทิศทางที่ดีและขยายตัวในภาพรวมจึงได้มีการขยายพัฒนางานพระพุทธศาสนาในประเทศฟินแลนด์ คณะกรรมการสมาคมได้ประชุมเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2552 มีมติจัดซื้อบ้านเพื่อขยายพื้นที่ให้กว้างขึ้นให้เป็นวัดในที่ตั้งปัจจุบันย้ายจากที่เดิมไปยังที่ตั้งใหม่ อันเป็นพื้นที่

ของ วัดพุทธาราม ในปัจจุบัน เป็นอาคารโรงเรียนที่มีที่พักรักษาพระธรรมทูตในการปฏิบัติศาสนกิจได้กว้างขวางมากขึ้น รองรับชาวพุทธในการทำกิจกรรมได้มากขึ้น มีกิจกรรมที่เนื่องด้วยการสืบทอดพระพุทธศาสนาได้มากขึ้น อาทิ การตัดลูกนิมิตผูกพัทธสีมา ให้การอุปสมบทลูกหลานชาวพุทธในประเทศฟินแลนด์ เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2565 และดำเนินกิจวัดให้เป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาสำหรับชุมชนชาวพุทธในประเทศฟินแลนด์จนกระทั่งปัจจุบัน (พระครูศรีญาณวิเทศ (นวล วัฒนวฑฒโก), 2567)

สภาพของการเปลี่ยนแปลงภายในประเทศทำให้เกิดภาพลักษณ์ใหม่ของพระพุทธศาสนา เมื่อคนเข้าไปตั้งถิ่นฐานมากขึ้น วัดเกิดขึ้นมากขึ้น รวมทั้งเด็กรุ่นใหม่ที่เป็นลูกหลานไทย แต่เติบโตใน 2 วัฒนธรรมมีค่านิยมที่แปรเปลี่ยนไป หรือลูกหลานที่เป็นลูกครึ่งก็มีค่านิยมบางประการหรือค่านิยมต่อวิถีทางศาสนาที่แปรเปลี่ยนไป ดังกรณีทั้งหลายพื้นที่ในวัดต่างประเทศ ดังกรณีของวัดไทยความเป็นพุทธในมาเลเซีย (สมพร ขุนเพชร, 2558; เมธาวิ จำเนียร และกรกฎ จำเนียร, 2562) วัดในพระพุทธศาสนาในชุมชนชาวพุทธไทย สหรัฐอเมริกา (อารีย์ เกาะเต้น และกฤษฎา นันทเพชร, 2561) ประเทศอังกฤษ (พระณัฐฐกฤต สุธมฺมโน, 2560) ประเทศนอร์เวย์ (พระครูสุธรรมธวัชชัย (ธวัชชัย ธรรมชโย) และพระครูสิริสุตานุยุต (สมาน จันทรัส), 2565) ประเทศเนเธอร์แลนด์ (พระมหาอำนาจ มีราคา, 2559) หรือประเทศในยุโรป (พระมหาบุญหิน ปุณฺณโช, 2562) ซึ่งจะมีลักษณะใกล้เคียงกันคือคนรุ่นบุกเบิกจะเสียชีวิตหรือย้ายถิ่นฐาน คนเข้าวัดลดลง รวมไปถึงความเป็นชุมชนชาวพุทธ ได้เกิดขึ้นจำนวนมากประหนึ่งแย่งชิงศาสนิกกันเอง รวมทั้งตอบสนองกับความเป็นชุมชนชาวพุทธในแบบพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งที่ท่านมากขึ้น หรืออาจใช้คำว่า วัดทางพระพุทธศาสนามีจำนวนมากขึ้น รวมทั้งช่องทางในการรับรู้เรียนรู้ศึกษาพระพุทธศาสนามีจำนวนมากขึ้น ทำให้พระพุทธศาสนาแบบยังคงติดอยู่กับที่ตั้งโดยมีวัดเป็นฐานเป็นข้อจำกัดในการเข้าถึงพระพุทธศาสนา และพระพุทธศาสนาเชิงวิถีประเพณีกำลังถูกท้าทายด้วยภาพลักษณ์ใหม่ (พระปลัดกล้าณรงค์ ญาณวิโร และคณะ, 2564) ดังเช่นบางประเทศได้ปรับวิธีการสื่อสารพระพุทธศาสนาผ่านคลัสต์เพื่อเป็นผู้สื่อสารธรรม ไม่ใช่พระธรรมทูต (พระมหาไพฑูรย์ ปนตโนโท, 2563) หรือประดิษฐ์กรรมในระบบดิจิทัลหรือสิ่งใหม่ ๆ ที่ปรากฏ จึงให้ภาพลักษณ์หรือศักยภาพในการสื่อสารพระพุทธศาสนาทำได้ยากขึ้นทั้งสมาชิกของสมาคมชาวพุทธพินน์ไทยที่เป็นส่วนสำคัญในการสนับสนุนงานพระพุทธศาสนา มีลักษณะที่ประสงค์จะย้ายกลับภูมิลำเนา หรือใช้ชีวิตในวัยเกษียณในแบบเนิ่นช้ามากยิ่งขึ้น (Slow Life) หรือทำงานในเชิงของการเข้าไปสนับสนุนกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาได้น้อยลงเมื่อเทียบกับในช่วงเริ่มต้นอาจจะด้วยอายุ จึงทำให้การเข้าไปส่งเสริมงานพระพุทธศาสนา จึงมีความจำกัดหรือค่อนข้างจำกัด (พระมหาอำนาจ มีราคา, 2559) จากสภาพข้อเท็จจริง

ที่เกิดขึ้นผู้วิจัยจึงประสงค์การมีส่วนร่วมของสมาคมชาวพุทธพินน์ไทยในการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในประเทศฟินแลนด์ เพื่อแสวงหาคำตอบ แนวทาง หรือวิธีการใหม่่ว่าควรมีแนวทางหรือทิศทางอย่างไรในการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสมาคมชาวพุทธชาวพุทธพินน์ไทย ในประเทศฟินแลนด์ ต่อไปในอนาคตอย่างไร

ภาพที่ 1 กิจกรรมสมาคมชาวพุทธพินน์ไทยร่วมกับคณะสงฆ์วัดพุทธาราม
งานผูกพัทธสีมาตักถุณิมิต วัดพุทธาราม ฟินแลนด์
ที่มา: ผู้เขียน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปและพัฒนาการของสมาคมชาวพุทธพินน์ไทยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศฟินแลนด์
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาคมชาวพุทธพินน์ไทยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศฟินแลนด์
3. เพื่อศึกษาแนวทางของสมาคมชาวพุทธพินน์ไทยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศฟินแลนด์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ในกิจกรรมของสมาคมชาวพุทธพินน์ไทย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและลึกซึ้ง

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง พิจารณาจากคุณสมบัติที่เหมาะสมในการเป็นตัวแทนของกลุ่มเป้าหมาย แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 20 รูปหรือคน เพื่อเข้าร่วมการสัมภาษณ์เชิงลึก

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยพัฒนาแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างชัดเจน ประกอบด้วยคำถามปลายเปิด ที่ออกแบบมาเฉพาะเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย การใช้คำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ตามกำหนดการที่วางแผนไว้ล่วงหน้า โดยขออนุญาตบันทึกเสียงการสนทนาและจดบันทึกระหว่างการสัมภาษณ์ เพื่อประกันความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูล การสัมภาษณ์ดำเนินไปครอบคลุมทุกประเด็นตามกรอบการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยประยุกต์ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา โดยพยายามรักษาความหมายและน้ำเสียงดั้งเดิมของผู้ให้สัมภาษณ์ พร้อมทั้งปรับปรุงการนำเสนอให้มีความชัดเจนและกระชับ โดยตัดทอนข้อมูลที่ซ้ำซ้อนออก จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยคงรักษาความหมายและบริบทของข้อมูลไว้อย่างครบถ้วน

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของสมาคมชาวพุทธพินน์ไทย ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในประเทศฟินแลนด์ โดยสมาคมชาวพุทธพินน์ไทย จัดตั้งตามกฎหมายประเทศฟินแลนด์ เมื่อ พ.ศ. 2539 (ค.ศ.1996) โดยมีคุณปรานอม เฮโนเน็ม เป็นประธาน คุณอิสรางค์ อินนันชัย เป็นรองประธาน คุณปรารณา แพงกำแหง เป็นเลขานุการ คุณมาลัย ภักดี เป็นเหรัญญิก มีสมาชิกในการเริ่มก่อตั้งสมาคมประมาณ 20 คน ได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา การนิมนต์พระธรรมทูตมาจากสวีเดน จนกระทั่งก่อตั้งสำนักสงฆ์และเป็นวัดพุทธารามในปัจจุบัน จากการวิเคราะห์สวอต (SWOT Analysis) พบว่า จุดแข็ง คือ คณะกรรมการสมาคมริเริ่มกลมเกลียวสามัคคีอาสา พระธรรมทูตอยู่ถาวรเป็นหลัก หน่วยงานรัฐไทยพินน์ สนับสนุนกิจกรรมเชิงสังคมและศาสนา จุดอ่อน คือ งบประมาณอย่างจำกัด การตั้งถิ่นฐานของคนไทยอยู่ห่างไกลตามการตั้งถิ่นฐานของครอบครัว รวมทั้งทำกิจกรรมจึงค่อนข้างยาก โอกาส คือ การเชื่อมต่อช่วยเหลือของคณะสงฆ์ในยุโรปและชาวพุทธไทยในแบบเครือข่าย หน่วยงานราชการไทยและพินน์ให้การ

สนับสนุน ครอบครัวชาวพินน์ไทยให้การสนับสนุนกิจกรรม อุปสรรค คือ การวัดผลแบบ สอบได้สอบตก นักเรียนมีจำนวนลดลง การเทียบวุฒิเพื่อประกอบอาชีพเมื่อลาสิกขาแล้ว ภาครัฐให้การอุดหนุนงบประมาณไม่เพียงพอ โครงสร้างองค์กรที่ยังไม่สอดคล้องกับภาครัฐ

2. การมีส่วนร่วมของสมาคมชาวพุทธพินน์ไทยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในประเทศฟินแลนด์ ตามหลักพุทธวิธีบริหารอิทธิบาท 4 และทฤษฎี 4Ms โดยผล เชิงประจักษ์จากการมีส่วนร่วมอันประกอบด้วย 1. ด้านอาสาสมัคร (ฉันทะ) สมาคม ชาวพุทธพินน์ไทย ทำด้วยจิตอาสามุ่งมั่นทุ่มเทในการสนับสนุนงานพระศาสนาและการ เผยแผ่ 2. ด้านชวนชวยลงมือช่วยทำ (วิริยะ) เป็นแรงงานอาสาชวยอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ต้นจนจบ 3. ด้านมุ่งมั่นทุ่มเทด้วยความใส่ใจ (จิตตะ) ทีมงานจิตอาสาทำด้วยความ ทุ่มเทและถึงไหนถึงกัน 4. ตรวจสอบแก้ไขและกระทำซ้ำ (วิมังสา) มีการทวนสอบการ ทำงานข้อพร่องนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง ในส่วน 4M 1. ด้านทีมงานเริ่ม สนับสนุน (Man) ทีม 2. ทุนรอนขับเคลื่อนบริหารงาน (Moneys) 3. การจัดการอย่าง เป็นระบบผ่านแผนและขับเคลื่อน (Management) 4. ปัจจัยสนับสนุนการบริหารใน แบบองค์รวม (Material) จากภาพรวมกระบวนการทำงานร่วมกันภายใต้หลักการของ 4M และอิทธิบาทธรรมทำให้เกิดการขับเคลื่อนประสานงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน ประเทศฟินแลนด์ ของสมาคมทำให้เกิดพลวัฒน์เป็นวัดในพระพุทธศาสนา มีพระภิกษุ สงฆ์อยู่ถาวร และมีพระธรรมทูตหมุนเวียนสลับกันไปปฏิบัติศาสนกิจ มีกิจกรรม เชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่างชาวพุทธไทย และชาวพุทธนานาชาติในประเทศต่าง ๆ ทั้งพุทธ จีน ลาว กัมพูชาเวียดนามในประเทศฟินแลนด์ และพุทธไทยในสวีเดน นอร์เวย์ ฝรั่งเศส เนเธอร์แลนด์ เป็นต้น

3. แนวทางการมีส่วนร่วมของสมาคมชาวพุทธพินน์ไทยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในประเทศฟินแลนด์ 1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน ประเทศฟินแลนด์เกิดขึ้นด้วยสมาคมชาวพุทธพินน์ไทยทั้งในส่วนการริเริ่ม การตัดสินใจ และดำเนินการหลังการตัดสินใจ ทั้งในด้านการเงิน การหาคนหาคนมาสนับสนุนกิจกรรมของ วัดและศาสนา การบริหารจัดการภายในทั้งการประสานดำเนินการขับเคลื่อน 2. การมีส่วนร่วม ในการปฏิบัติการ ในการบริหารได้มีการขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ ผ่านการประชุม พูดคุย แลกเปลี่ยน ได้ข้อสรุปเป็นการแสวงหาคนมาเสริมซึ่งมีทั้งชาวเอเชียที่เป็นเครือข่าย ชาวพินน์ ที่ได้ครอบครัวเป็นชาวไทย และจิตอาสาในรูปแบบหน่วยงานภาครัฐไทยสถานทูต และรัฐท้องถิ่นในประเทศฟินแลนด์ 3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) สมาคม ชาวพุทธพินน์ไทยได้ สร้างขวัญกำลังใจเป็นรูปธรรมผ่านวัดที่ร่วมจัดสร้าง เป็นการได้มี สถานทีกลางในการพบปะ ทำบุญ สร้างสรรค์ทางจิตวิญญาณ ไม่ได้เป็นสมบัติของผู้ใด ผู้หนึ่งภายใต้หลักสาธารณประโยชน์ร่วมกัน 4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล สมาคม

พินน์ไทย มีส่วนร่วมในรูปแบบของคณะกรรมการสมาคม ที่เข้าไปเป็นกลไกสำคัญในการบริหารงานตามขั้นตอนแนวทางของ 4 Ms โดยมีกระบวนการของการบริหารตามขั้นตอน ตั้งแต่เริ่ม ประชุม วางแผน การระดมทุน และมีการประเมินตรวจสอบในทุกงานที่เกิดจากการขับเคลื่อนและมีการเขียนรายงานผลการดำเนินการในการประชุมต่อคณะกรรมการสมาคมในทุกครั้งอันเป็นกิจกรรมที่เนื่องด้วยส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในองค์กรรวม

อภิปรายผลการวิจัย

1. สมาคมชาวพุทธพินน์ไทย จัดตั้งตามกฎหมายประเทศฟินแลนด์ เมื่อ พ.ศ. 2539 (ค.ศ. 1996) โดยมีสมาชิกเริ่มก่อตั้งสมาคม 20 คน ทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ก่อตั้งสำนักสงฆ์และเป็นวัดพุทธารามในปัจจุบัน การวิเคราะห์ SWOT พบว่า จุดแข็ง คือ คณะกรรมการสมาคมริเริ่มกลมเกลียวสามัคคีอาสา พระธรรมทูตอยู่ถาวรเป็นหลัก หน่วยงานรัฐไทย พินน์ สนับสนุนกิจกรรมเชิงสังคมและศาสนา จุดอ่อน คือ งบประมาณอย่างจำกัด การตั้งถิ่นฐานของคนไทยอยู่ห่างไกลตามการตั้งถิ่นฐานของครอบครัว รวมตัวทำกิจกรรมจึงค่อนข้างยาก โอกาส คือ การเชื่อมต่อช่วยเหลือของคณะสงฆ์ในยุโรปและชาวพุทธไทยในแบบเครือข่าย หน่วยงานราชการไทยและพินน์ให้การสนับสนุน ครอบครัวชาวพินน์ไทยให้การสนับสนุนกิจกรรม อุปสรรค คือ บุคลากรด้านการเผยแผ่ การขาดทักษะเชิงการสื่อสารสำหรับผู้เผยแผ่ สอดคล้องกับงานพระภิกษุภุชสุทนต์ (2560); พระมหาบุญหิน บุญธโช (2562); และพระครูสุธรรมธวัชชัย (ธวัชชัย ธมฺมชโย) และพระครูสิริสุตานุยุต (สมาน จันทรสี) (2565) ที่สะท้อนถึงสมาคมไทย พระธรรมทูตไทยกับบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ ที่สะท้อนผลว่าชุมชนชาวพุทธมีส่วนร่วมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่มีทั้งจุดอ่อนและแข็งแต่ในภาพรวมทำให้เกิดการขับเคลื่อนและส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาในลักษณะที่ใกล้เคียงกับประเทศฟินแลนด์

2. การมีส่วนร่วมของสมาคมชาวพุทธพินน์ไทย ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในประเทศฟินแลนด์ ตามหลักพุทธวิธีบริหารอิทธิบาท 4 และทฤษฎี 4Ms โดยผลเชิงประจักษ์จากการมีส่วนร่วมอันประกอบด้วย 1. ด้านอาสาสมัคร (ฉันทะ) สมาคมพินน์ไทย ทำด้วยจิตอาสามุ่งมั่นทุ่มเทในการสนับสนุนงานพระศาสนาและการเผยแผ่ 2. ด้านชวนชวยลงมือช่วยทำ (วิริยะ) เป็นแรงงานอาสาชวยอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ต้นจนจบ 3. ด้านมุ่งมั่นทุ่มเทด้วยความใส่ใจ (จิตตะ) ทีมงานจิตอาสาทำด้วยความทุ่มเทและถึงไหนถึงกัน 4. ตรวจสอบแก้ไขและกระทำซ้ำ (วิมังสา) มีการทวนสอบการทำงานข้อพร่องนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง ในส่วน 4Ms 1. ด้านทีมงานเริ่มสนับสนุน (Man) ทุ่มเท 2. ทุนรอนขับเคลื่อนบริหารงาน (Moneys) 3. การจัดการอย่างเป็นระบบผ่านการวางแผนและขับเคลื่อน (Management) 4. ปัจจัยสนับสนุนการบริหารในแบบ

องค์รวม (Material) จากภาพรวมกระบวนการทำงานร่วมกันภายใต้หลักการของ 4M และอิทธิบาทธรรมทำให้เกิดการขับเคลื่อนประสานงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศฟินแลนด์ ของสมาคมทำให้เกิดพลวัตน์เป็นวัดในพระพุทธศาสนา มีพระภิกษุสงฆ์อยู่ถาวร และมีพระธรรมทูตหมุนเวียนสลับกันไปปฏิบัติศาสนกิจ มีกิจกรรมเชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่างชาวพุทธไทย และชาวพุทธนานาชาติในประเทศต่าง ๆ ทั้งพุทธจีน ลาว กัมพูชา เวียดนามในประเทศฟินแลนด์ และพุทธไทยในสวีเดน นอร์เวย์ ฝรั่งเศส เนเธอร์แลนด์ เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของอุดมศักดิ์ นิภาเกษม และคณะ (2565) แนวทางการส่งเสริมพระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชนชาวไทย ในประเทศออสเตรเลีย ที่พบว่า ชาวพุทธในรูปแบบของอุบาสกอุบาสิกามีส่วนสำคัญต่อการส่งเสริมพระพุทธศาสนา ทั้งด้านการศึกษาธรรม การปฏิบัติธรรม การเผยแผ่ธรรม การปกป้องพระพุทธศาสนา และด้านการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา

การวิเคราะห์องค์ประกอบตามหลักพุทธวิธีบริหารอิทธิบาท 4 และทฤษฎี 4M โดยผลเชิงประจักษ์จากการมีส่วนร่วมอันประกอบด้วย 1. ด้านอาสาสมัครใจ (ฉันทะ) สมาคมพินน์ไทย ทำด้วยจิตอาสามุ่งมั่นทุ่มเทในการสนับสนุนงานพระศาสนาและการเผยแผ่ 2. ด้านชวนช่วยลงมือช่วยทำ (วิริยะ) เป็นแรงงานอาสาชวนช่วยอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ต้นจนจบ 3. ด้านมุ่งมั่นทุ่มเทด้วยความใส่ใจ (จิตตะ) ทีมงานจิตอาสาทำด้วยความทุ่มเทและถึงไหนถึงกัน 4. ตรวจสอบแก้ไขและกระทำซ้ำ (วิมังสา) มีการทวนสอบการทำงานข้อพร่องนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของกนกกร วิเชียรชัย (2565) วิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของกลุ่มโรงเรียนสามัคคีธรรม อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า หลักหลักสังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เปิดโอกาสให้สมาชิกในองค์กรมีส่วนร่วมในการคิด ทำ ทั้งผู้ปกครอง ผู้บริหารสถานศึกษา นักเรียน ในรูปแบบการบูรณาการแบบองค์รวมในการบริหารจัดการ

3. การมีส่วนร่วมของสมาคมชาวพุทธพินน์ไทย ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศฟินแลนด์ 1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศฟินแลนด์เกิดขึ้นด้วยสมาคมชาวพุทธพินน์ไทยทั้งในส่วนริเริ่ม การตัดสินใจ และดำเนินการหลังการตัดสินใจ ทั้งในด้านการเงิน การหาคนหาคนมาสนับสนุนกิจกรรมของวัดและศาสนา การบริหารจัดการภายในทั้งการประสานดำเนินการขับเคลื่อน 2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ในการบริหารได้มีการขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ ผ่านการประชุม พูดคุย แลกเปลี่ยน ได้ข้อสรุปเป็นการแสวงหาคนมาเสริมที่มีทั้งชาวเอเชียที่เป็นเครือข่าย ชาวพินน์ที่ได้ครอบครัวเป็นชาวไทย และจิตอาสาในรูปแบบหน่วยงานภาครัฐไทยสถานทูต และ

รัฐท้องถิ่นในประเทศฟินแลนด์ 3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) สมาคมชาวพุทธพินน์ไทยได้ สร้างขวัญกำลังใจเป็นรูปธรรมผ่านวัดที่ร่วมจัดสร้าง เป็นการได้มีสถานที่กลางในการพบปะ ทำบุญ สร้างสรรค์ทางจิตวิญญาณ ไม่ได้เป็นสมบัติของผู้ใด ผู้หนึ่งภายใต้หลักสาธารณประโยชน์ร่วมกัน 4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล สมาคมพินน์ไทย มีส่วนร่วมในรูปแบบของคณะกรรมการสมาคม ที่เข้าไปเป็นกลไกสำคัญในการบริหารงานตามขั้นตอนตามแนวทางของ 4 M โดยมีกระบวนการของการบริหารตามขั้นตอน ตั้งแต่เริ่ม ประชุม วางแผน การระดมทุน และมีการประเมินตรวจสอบในทุกงานที่เกิดจากการขับเคลื่อนและมีการเขียนรายงานผลการดำเนินการในการประชุมต่อคณะกรรมการสมาคมในทุกครั้งอันเป็นกิจกรรมที่เนื่องด้วยส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในองค์รวม สอดคล้องกับงานวิจัยของบุญร่วม คำเมืองแสน (2560) เรื่อง รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในประเทศอินเดีย ผลการศึกษาพบว่า พระธรรมทูต เป็นผู้นำจิตวิญญาณ เป็นแบบอย่างการดำเนินชีวิตที่ดีงาม เป็นผู้สามารถชี้ทางออก บอกทางบุญ หนุนทางธรรมได้ สิ่งสำคัญต้องมีใจรักและศรัทธาบริสุทธิ์ที่รักการเผยแผ่ เป็นผู้ที่มีจิตอาสา เสียสละเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม ไม่มุ่งหวังว่าจะได้อะไรจากพระศาสนาทั้งยศ ตำแหน่ง หรือสมณศักดิ์ รวมทั้งงานของพระครูสุธรรมธัชชัย (ธัชชัย ธมฺขโย) และพระครูสิริสุตานุยุต (สมาน จนฺทฺรสี) (2565) กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของพระธรรมทูตไทย ที่ศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งเสนอกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในนอร์เวย์ ที่เสนอให้มีการการพัฒนาวัดและพระธรรมทูตไทย เข้าสู่ระบบฐานข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การเผยแผ่ประชาสัมพันธ์และการตลาดเชิงรุกด้านพระพุทธศาสนา สู่ต่างแดน และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนคนไทยในต่างแดนเพื่อสร้างความเข้มแข็งของพระพุทธศาสนา วัด ชุมชน พระสงฆ์ หน่วยงานภายในท้องถิ่นต่างแดน และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาณรงค์ มหาปัญญา (2561) เรื่อง รูปแบบการจัดการสื่อสารเพื่อพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครปฐมที่นำเสนอผลการศึกษาในประเด็นที่สอดคล้องกับงานวิจัยว่า พระสงฆ์เป็นส่วนสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยมีภาคีเป็นรัฐและเอกชนที่เป็นกลไกสนับสนุน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของวัดพุทธอารามโดยพระธรรมทูต และสมาคมชาวพุทธพินน์ไทย กับการมีส่วนร่วมในการเผยแผ่และส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาในประเทศฟินแลนด์

องค์ความรู้จากการวิจัย

การวิจัย-นำเสนอออกมาเป็นชุดความรู้จากการวิจัยได้ คือ

ภาพที่ 2 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 2 สามารถอธิบายได้ว่าการมีส่วนร่วมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสมาคมพุทธพินนไทย ในประเทศฟินแลนด์จำแนกได้ คือ

1. การมีส่วนร่วมคิดร่วมตัดสินใจ จำแนกเป็น 1. การประชุมปรึกษาหารือ 2. การมีส่วนร่วมคิดตัดสินใจร่วมกันก่อนปฏิบัติ 3. การมีส่วนร่วมในการพัฒนางานสร้างงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง 4. การร่วมตัดสินใจให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎเกณฑ์ กฎสังคมปรึกษาก่อนลงมือขับเคลื่อน 5. การมีส่วนร่วมในการพุดคุยประสานเครือข่ายก่อนดำเนินการอย่างเป็นระบบ

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ จำแนกเป็น 1. ส่งเสริมดำเนินการให้เป็นกลไกการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผ่านวิถีไทยวิถีธรรมในบุญประเพณีต่าง ๆ 2. ส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายชาวพุทธนานาชาติประเทศผ่านชุมชนคนไทย 3. ทำงานร่วมกับชุมชนชาวพุทธ 4. สร้างทายาทรุ่นใหม่เพื่อวัด 5. กระตุ้นการมีส่วนร่วมในชุมชน

3. การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์หรือจัดการผลได้ จำแนกเป็น 1. สมาคมทำวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนเป็นที่พึ่งทางใจ 2. สมาคมร่วมจัดสร้างวัดให้เป็นของส่วนรวมทุกคนเข้าถึงพึงได้ทั้งกายใจ 3. หลักคำสอนเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจสะท้อนเอกลักษณ์ชาวพุทธ 4. สมาคมทำวัดให้เป็นกลไกเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายทางสังคมและศาสนา 5. สร้างภูมิคุ้มกันทางใจแก่ชุมชนไทยในต่างแดนกับชาวพื้นเมือง

4. แกไขปรับปรุงพัฒนา 1. ตั้งทุนเพื่อสำรองเงินไว้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 2. สร้างศาสนทายาททั้งฝ่ายพระธรรมทูตและสมาชิกสมาคม 3. ส่งเสริมการสื่อสารพระพุทธศาสนาผ่านสื่อใหม่อย่างเป็นระบบ 4. มีสื่อการสอนให้เพียงพอ 5. มีการนำเอาเทคโนโลยีมาช่วยสอน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สมาคมชาวพุทธพินน์ไทย ควรมีนโยบายในการส่งเสริมให้คนไทยได้รับประโยชน์ร่วมจากการเป็นสมาชิกสมาคมไทยทั้งในเชิงข้อมูลข่าวสาร การให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมาย ความรู้และกระบวนการปฏิบัติที่ถูกต้องในการตั้งถิ่นฐานและอยู่อาศัย

2. พระธรรมทูตไทยในฟินแลนด์ และสหภาพยุโรป ควรมีการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนบุคลากรในการขับเคลื่อนการทำงานร่วมกันในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในแต่ละประเทศ เพื่อฝึกปฏิบัติเรียนรู้และแลกเปลี่ยนการทำงานร่วมกัน

3. คณะสงฆ์ในนามสหภาพยุโรป ควรนำผลการศึกษาไปขับเคลื่อนเป็นนโยบายส่งเสริมให้สมาคมไทยในประเทศต่าง ๆ ในยุโรป มีบทบาทร่วมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอันเป็นที่ตั้งของตน

4. คณะสงฆ์ในนามสหภาพยุโรป ควรมีนโยบายให้มีการจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือสมาคมชาวพุทธไทยในยุโรป หรือนานาชาติในการทำงานเชิงแลกเปลี่ยนประสบการณ์การบริหารเชิงพื้นที่ภายในประเทศ

5. สมาคมชาวพุทธพินน์ไทย ควรมีนโยบายในการส่งเสริมให้คนไทยได้รับประโยชน์ร่วมจากการเป็นสมาชิกสมาคมไทยทั้งในเชิงข้อมูลข่าวสาร การให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมาย ความรู้และกระบวนการปฏิบัติที่ถูกต้องในการตั้งถิ่นฐานและอยู่อาศัยในประเทศฟินแลนด์และอื่น ๆ ในยุโรป

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. คณะกรรมการสมาคม สร้างยุวชนคนรุ่นใหม่เพื่อเข้ามาเป็นทีมงานร่วมเพื่อส่งเสริมการรักษาสืบต่อ และเผยแผ่พระพุทธศาสนาร่วมกับสมาคมชาวพุทธพินน์ไทย

2. คณะกรรมการสมาคม ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรให้สอดคล้องกับภาระงานที่จะส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในองค์กร

3. คณะกรรมการสมาคม ประสานความร่วมมือกับภาคีหน่วยงานด้านศาสนาทั้งภายในประเทศฟินแลนด์และเครือข่ายนานาชาติประเทศที่จะส่งเสริมให้เกิดผลในทางบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสมาคมชาวพุทธในประเทศฟินแลนด์เชื่อมโยงกับยุโรปประเทศอื่น เพื่อให้เกิดการทำงานเชิงเครือข่ายร่วมกัน

2. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของแต่ละประเทศของสมาคมไทยพุทธไทยในประเทศต่าง ๆ เชื่อมโยงกันในรูปของเครือข่าย

3. ทำวิจัยเกี่ยวกับการสร้างระบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบใหม่ที่สอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่ในประเทศฟินแลนด์และประเทศอื่น ๆ ในยุโรป

เอกสารอ้างอิง

- กนกกร วิเชียรชัย. (2565). *การพัฒนาการบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดนครปฐม* (วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จกกล ศรีวัดปาน. (2548). *วัดไทยในต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- บุญร่วม คำเมืองแสน. (2560). รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในประเทศอินเดีย. *วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร มจร*, 8(2), 231-244.
- พระครูศรีญาณวิเทศ (นวล วนธวฑฒโก) และคณะ. (2558). *ประวัติสมาคมชาวพุทธพินนไทย และวัดพุทธาราม ฟินแลนด์*. เฮลซิงกิ: วัดพุทธารามประเทศฟินแลนด์.
- พระครูศรีญาณวิเทศ (นวล วนธวฑฒโก). (2567, 29 ตุลาคม). ประธานสงฆ์วัดพุทธารามฟินแลนด์ [บทสัมภาษณ์].
- พระครูสุธรรมธัชชัย (ธัชชัย ธมฺมชโย) และพระครูสิริสุตานุยุต (สมาน จันทรัส). (2565). กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนอร์เวย์ของพระธรรมทูตไทย. *วารสารปรัชญาปริทรรศน์*, 27(2), 223-248.
- พระณัฐฤกษ์ สุธมฺโม. (2560). การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย. *วารสารจันทร์เกษมสาร*, 23(44), 1-47.

- พระปลัดกล้านรงค์ ญาณวีโร และคณะ. (2564). การสร้างความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนในต่างประเทศ. *วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา*, 11(1), 64-73.
- พระมหานรงค์ มหาปณฺโณ . รูปแบบการจัดการการสื่อสารเพื่อพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระสงฆ์ในจังหวัดนครปฐม. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(4), 109-122.
- พระมหาบุญหิน ปุณฺณโช. (2562). กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป. *มหาจุฬานาครทรรศน์*, 6(6), 3154-3171.
- พระมหาไพฑูรย์ ปนฺตนนโท. (2563). การพัฒนาศักยภาพความเป็นธรรมทูตคุณุหฺสฺถ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่างประเทศ. *วารสารพุทธมคฺค*, 5(2), 59-78.
- พระมหาอำนาจ มีราคา. (2559). แนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ : กรณีศึกษาประเทศเนเธอร์แลนด์. *วารสารบัวบ้นจิตติบริหารการศึกษ*, 16(1), 169-176.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2557). *ชีวิตและความคิด สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปฺเสโณ) พระมหาเถระผู้เป็นประวัติศาสตร์ความทรงจำพระพุทธศาสนาโลก*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เมธาวี จำเนียร และกรกฎ จำเนียร. (2562). ภาพลักษณ์และการสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นไทยท่ามกลางพหุวัฒนธรรม ในรัฐปิ่น ประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 12(1), 228-240.
- สมพร ขุนเพชร. (2558). การอ้างและพลวัตวัฒนธรรมพุทธศาสนา ของชาวมลายูเชื้อสายไทย ในรัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย. *วารสารอินทนิลทักษิณสาร*, 10(1), 143-159.
- อารีย์ เกาะเต้น และกฤษฎา นันทเพชร. (2561). การพัฒนารูปแบบการบริหารศูนย์ปฏิบัติธรรมในประเทศสหรัฐอเมริกา. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 6(4), 1148-1460.
- อุดมศักดิ์ นิภาเกษม และคณะ. (2565). แนวทางการส่งเสริมพระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชนชาวไทย ในประเทศออสเตรเลีย. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์*, 10(7), 3012-3021.

พุทธธรรมาภิบาลเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของแรงงานภายใต้การกำกับดูแล
ของสภาองค์การลูกจ้างพัฒนาแรงงานแห่งประเทศไทย*

BUDDHA-DHAMMA GOVERNANCE FOR ENHANCING WORKERS' QUALITY
OF LIFE UNDER SUPERVISION OF CONFEDERATION OF THAI LABOR

ศุภกรณ์ จักรเพชร, พงศ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์, สุริยา รักษาเมือง

Suphakorn Chakphet, Phongphat Chittanurak, Suriya Raksamueng

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: suphakornchakphet@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานภายใต้การกำกับดูแลของสภาองค์การลูกจ้างพัฒนาแรงงานแห่งประเทศไทย 2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมาภิบาลกับคุณภาพชีวิตแรงงาน และ 3. นำเสนอพุทธธรรมาภิบาลเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของแรงงาน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธีทั้งเชิงปริมาณจากแบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่น 0.970 กับกลุ่มตัวอย่าง 371 คน คัดเลือกโดยการสุ่มได้จากสูตรของทาร์โรว์ ยามาเน่ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 10 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้างซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด รวมทั้งการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงบริบทเพื่อสนับสนุนผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ผลการวิจัยพบว่า 1. แรงงานมีคุณภาพชีวิตโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านจิตภาวนา ซึ่งสะท้อนถึงความมั่นคงในจิตใจและทัศนคติที่ดี รองลงมาคือ ด้านกายภาวนา และปัญญาภาวนา ส่วนด้านศีลภาวนา แม้อยู่ในระดับมากเช่นกัน แต่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ซึ่งบ่งชี้ถึงความจำเป็นในการส่งเสริมวินัยและจริยธรรมในองค์กรให้มากยิ่งขึ้น 2. หลักภาวนา 4 มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพชีวิตของแรงงานในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 3. แนวทางการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ครอบคลุมทั้ง 8 ด้าน โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้ สภาองค์การลูกจ้างพัฒนาแรงงานแห่งประเทศไทยควรส่งเสริมคุณภาพชีวิตของแรงงานอย่างเป็นองค์รวมตามหลักพุทธธรรมาภิบาล

พัฒนาแรงงานให้มีความสุขทั้งด้านกาย ศีล จิต และปัญญา ผ่านกิจกรรมตามหลัก
ภavana 4 เช่น การบริโภคอย่างมีสติ ควบคู่กับการจัดระบบการพัฒนาอาชีพที่เป็นธรรม

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิตของแรงงาน; ภavana 4; การส่งเสริมคุณภาพชีวิต; สภาองค์กร
ลูกจ้าง

Abstract

Objectives of this article were: 1. To study the level of quality of life of workers under the supervision of the Council of Labor Organizations for Labor Development of Thailand, 2. To study the relationship between the principles of Buddhist governance and the quality of life of workers, and 3. To propose Buddhist governance principles to promote the quality of life of workers. Quantitative data were collected using a questionnaire with a reliability value of 0.970, from 371 samples who were workers selected through Taro Yamane's formula. Data were analyzed using descriptive statistics and Pearson's correlation coefficient. The qualitative data were collected by in-depth-interviewing 10 key informants using structured in-depth-interview script and analyzed by contextual content descriptive interpretation to support the quantitative findings.

The research findings revealed that: 1. Workers' overall quality of life, including all dimensions, was at a high level. Notably, the highest average was found in the dimension of Citta-bhavana (mental cultivation), reflecting mental stability and a positive attitude. This was followed by Kaya-bhavana (physical cultivation), and Pañña-bhavana (wisdom cultivation). Although Sila-bhavana (moral cultivation) was also at a high level, it had the lowest average, indicating a need to further promote discipline and ethics within the organization. 2. The four principles of Bhavana (cultivation) had a statistically significant positive correlation with workers' quality of life at a moderate level. 3. The proposed approaches to enhancing quality of life encompassed all eight dimensions. It is recommended that the Council of Thai Labor Development Union promote a holistic development of workers' quality of life based on Buddhadhamma Governance. This should aim for balance across physical, moral, mental, and intellectual aspects through activities

aligned with the Four Bhavana principles for example, mindful consumption alongside with establishing a fair career development system.

Keywords: Quality of Life of Workers; Fourfold Bhavana; Life Quality Promotion; Council of Thai Labor Development Organizations

บทนำ

แรงงานเป็นทรัพยากรที่สำคัญของทุกองค์กร (วรรัตน์ เขียวโพธิ์, 2550) ซึ่งการบริหารทรัพยากรมนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยให้องค์กรบรรลุเป้าหมาย การเปลี่ยนแนวคิดจากการบริหารแบบเดิมมาสู่การจัดการทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์ (สาคร สุขศรีวงศ์, 2551) เน้นการพัฒนาแรงงานในทุกมิติทั้งร่างกาย จิตใจ วินัย และปัญญา เป็นแนวทางสำคัญในการสร้างแรงจูงใจและรักษาบุคลากรไว้กับองค์กร อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงาน แม้มีสิทธิตามกฎหมายแต่เข้าไม่ถึงสิทธิ (บุษยรัตน์ กาญจนดิษฐ์, 2560) ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำด้านสวัสดิการ การขาดแรงจูงใจและการบริหารที่ไม่เปิดโอกาสให้แรงงานมีส่วนร่วม แม้จะมีกฎหมายแรงงานคุ้มครอง เช่น พ.ร.บ.แรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 แต่การบังคับใช้ยังขาดประสิทธิภาพ ส่งผลให้แรงงานจำนวนมากไม่ได้รับการดูแลอย่างเหมาะสม ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานจึงเป็นสิ่งจำเป็น (สภาองค์การลูกจ้างพัฒนาแรงงานแห่งประเทศไทย, 2567)

ภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนามนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา หลักภavana 4 (อง.ปญจก. 22/79/12) ได้แก่ กายภavana (การฝึกฝนทางกาย) ศีลภavana (การพัฒนาในด้านวินัยและคุณธรรม) จิตตภavana (การฝึกจิตให้ตั้งมั่น) และปัญญาภavana (การพัฒนาปัญญาให้รู้เท่าทันโลกและตนเอง) ถือเป็นหลักธรรมสำคัญที่ใช้เป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลอย่างสมบูรณ์ทั้งกาย วาจา และใจ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546) โดยหลักภavana 4 นี้สามารถเชื่อมโยงกับองค์ประกอบคุณภาพชีวิตของแรงงานตามแนวคิดของวอลตัน (Walton, 1974) ซึ่งเน้น 8 ด้านสำคัญ เช่น การได้รับค่าตอบแทนที่ยุติธรรม สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย โอกาสในการพัฒนาตน และความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บริบทของแรงงานไทยซึ่งเป็นทุนมนุษย์สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ โดยแรงงานไม่จำกัดเพียงร่างกาย แต่รวมถึงผู้ใช้สติปัญญาและทักษะในทุกภาคการผลิต ภายใต้การกำกับดูแลการพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานของสภาองค์การลูกจ้างพัฒนาแรงงานแห่งประเทศไทย

สภาองค์การลูกจ้างพัฒนาแรงงานแห่งประเทศไทย ซึ่งมีสมาชิก 157 สหภาพแรงงาน มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมแรงงานผ่านกิจกรรมอบรม พัฒนาทักษะให้คำปรึกษา

ทางกฎหมาย และผลักดันสิทธิประโยชน์ของแรงงาน บทบาทเหล่านี้ ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและความมั่นคงของแรงงานภายใต้หลักพุทธธรรมาภิบาลที่เน้นคุณธรรม ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม และการบริหารแบบยั่งยืน อันนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานในมิติที่รอบด้านและสมดุลยิ่งขึ้น (สภาองค์การลูกจ้างพัฒนาแรงงานแห่งประเทศไทย, 2567)

ด้วยเหตุนี้งานวิจัยเรื่อง พุทธธรรมาภิบาลเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของแรงงาน ภายใต้การกำกับดูแลของสภาองค์การลูกจ้างพัฒนาแรงงานแห่งประเทศไทย จึงมุ่งศึกษาการประยุกต์ใช้หลักท้าวานา 4 ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ พฤติกรรม และปัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของแรงงานไทยที่ต้องเผชิญกับความท้าทายทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี งานวิจัยนี้จึงเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานที่มีมิติทางธรรมเป็นรากฐาน อันจะส่งเสริมให้แรงงานมีความมั่นคงทั้งทางกายและใจ ดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า และเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมไทยอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษากระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานภายใต้การกำกับดูแลของสภาองค์การลูกจ้างพัฒนาแรงงานแห่งประเทศไทย
2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพุทธธรรมาภิบาลกับคุณภาพชีวิตของแรงงาน
3. นำเสนอหลักพุทธธรรมาภิบาลเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของแรงงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

รูปแบบการวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ และใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อสนับสนุนผลการวิจัยเชิงปริมาณ

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ บุคคลที่เป็นแรงงานไทย สมาชิกสหภาพแรงงานในกำกับดูแลของสภาองค์การลูกจ้างพัฒนาแรงงานแห่งประเทศไทย จำนวน 4,956 คน (สภาองค์การลูกจ้างพัฒนาแรงงานแห่งประเทศไทย, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ แรงงานไทยจำนวน 371 คน ซึ่งเป็นสมาชิกของกลุ่มอุตสาหกรรมภายใต้การกำกับดูแลของสภาองค์การลูกจ้างพัฒนาแรงงานแห่งประเทศไทย โดยคำนวณจากสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) จากประชากร 4,956 คน ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling) ตามสัดส่วน

ของแต่ละกลุ่มอุตสาหกรรม ได้แก่ กลุ่มผลิตรถยนต์ 95 คน กลุ่มน้ำมันพืช 118 คน กลุ่มเหล็ก 91 คน และกลุ่มสิ่งทอ 67 คน เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนอย่างเหมาะสม

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การวิจัยเชิงคุณภาพในครั้งนี้มุ่งเน้นการเก็บข้อมูลเชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะจง (Purposive Selection) กับกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำนวน 10 รูปหรือคน แบ่งเป็น 5 กลุ่มหลัก ได้แก่ 1. นักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 2 คน 2. นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูป 3. ตัวแทนผู้ประกอบการภาคธุรกิจ จำนวน 2 คน 4. ผู้บริหารจากสภาองค์การลูกจ้างพัฒนาแรงงานแห่งประเทศไทย จำนวน 2 คน และ 5. ตัวแทนแรงงาน จำนวน 2 คน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างเน้นการครอบคลุมทั้งภาคนโยบาย ศาสนา เศรษฐกิจ และแรงงาน เพื่อให้ได้มุมมองที่หลากหลายและลึกซึ้งต่อแนวคิดพุทธธรรมาภิบาลในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของแรงงานภายใต้บริบทของสังคมไทย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลัก โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไป หลักภาพนา 4 คุณภาพชีวิตของแรงงาน และคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะ ตอนที่ 2 และ 3 ใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert, 1967) เครื่องมือผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.60-1.00 และเมื่อนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างเบื้องต้น 30 คน พบว่ามีค่าความเชื่อมั่นรวมเท่ากับ 0.981 อยู่ในระดับสูง ก่อนนำไปเก็บข้อมูลจริงกับกลุ่มตัวอย่างหลัก

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นเครื่องมือหลัก โดยพัฒนาเครื่องมือจากการศึกษาทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาในการจัดทำแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมเนื้อหา ก่อนนำไปใช้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อการวิเคราะห์เชิงลึก

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการด้วยตนเอง ทั้งภาคสนามและแบบออนไลน์ หลังจากได้รับอนุญาตจากหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ ได้แจกแบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 371 คน และสามารถรวบรวมแบบสอบถามได้ครบถ้วน 100% จากนั้นตรวจสอบความสมบูรณ์ก่อนวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสถิติสำหรับงานวิจัยทางสังคมศาสตร์

4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบทางการกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 10 รูปหรือคน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย แบ่งการดำเนินงานเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเตรียมการสัมภาษณ์ เช่น การประสานงานและเตรียมอุปกรณ์ และขั้นการสัมภาษณ์ที่เน้นสร้างความคุ้นเคย อธิบายวัตถุประสงค์ ขออนุญาตบันทึกเสียง และให้สิทธิปฏิเสธการบันทึกในบางช่วง เพื่อให้ข้อมูลมีความลึกและน่าเชื่อถือ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณในครั้งนี้ ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามก่อนนำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้ทั้งสถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะกลุ่มตัวอย่างและระดับความคิดเห็น และสถิติอนุมาน ได้แก่ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's) เพื่อศึกษาระดับและทิศทางของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร พร้อมแปลผลตามเกณฑ์มาตรฐาน นอกจากนี้ยังใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากแบบสอบถามปลายเปิดเพื่อสรุปประเด็นสำคัญในรูปแบบความเรียงและตารางความถี่

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยถอดเสียงจากการสัมภาษณ์เป็นข้อความ แล้วจำแนกเนื้อหาเป็นประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ร่วมกับการพิจารณาบริบทของข้อมูล เพื่อให้เข้าใจความหมายเชิงลึกอย่างรอบด้าน ก่อนสังเคราะห์และสรุปผลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และจัดทำรายงานอย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัย

1. ระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานภายใต้การกำกับดูแลของสภาองค์การลูกจ้างพัฒนาแรงงานแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับภาวะผู้นำในภาพรวม

ข้อ	ระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานภายใต้การกำกับดูแลของสภาองค์การลูกจ้างแห่งประเทศไทย	ระดับการปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ด้านการให้สิ่งตอบแทนเพียงพอและยุติธรรม	4.02	0.501	มาก
2	ด้านสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ	3.96	0.609	มาก
3	ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในการทำงาน	3.95	0.675	มาก
4	ด้านโอกาสในการพัฒนาขีดความสามารถของตน	3.78	0.737	มาก
5	ด้านการบูรณาการทางสังคมหรือทำงานร่วมกัน	4.10	0.780	มาก
6	ด้านประชาธิปไตยในองค์กร	4.02	0.597	มาก
7	ด้านความสมดุลระหว่างหน่วยงานกับชีวิตส่วนตัว	3.96	0.609	มาก

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับภาวะผู้นำในภาพรวม (ต่อ)

ข้อ	ระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานภายใต้กำกับดูแลของสภาองค์การลูกจ้างแห่งประเทศไทย	ระดับการปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
8	ด้านความเกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อสังคม	3.95	0.676	มาก
รวม		3.97	0.616	มาก

จากตารางที่ 1 จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานภายใต้การกำกับดูแลของสภาองค์การลูกจ้างแห่งประเทศไทย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการบูรณาการทางสังคมหรือทำงานร่วมกัน ($\bar{X}=4.10$, S.D.=0.780) รองลงมาคือ ด้านการให้สิ่งตอบแทนเพียงพอและยุติธรรม และด้านประชาธิปไตยในองค์กร ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{X}=4.02$) ตามด้วยด้านสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ และด้านความสมดุลระหว่างหน่วยงานกับชีวิตส่วนตัว ($\bar{X}=3.96$) ด้านความเกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อสังคมและด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในการทำงาน ($\bar{X}=3.95$) และลำดับสุดท้ายคือ ด้านโอกาสในการพัฒนาขีดความสามารถของตน ($\bar{X}=3.78$) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.97$, S.D.=0.616)

จากการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่าการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของแรงงานภายใต้การกำกับดูแลของสภาองค์การลูกจ้างพัฒนาแรงงานแห่งประเทศไทย ผ่านแนวคิดพุทธธรรมาภิบาล นั้น มิได้เป็นเพียงแนวทางทางจริยธรรมที่เน้นเพียงศีลธรรมเฉพาะบุคคล แต่คือกระบวนการพัฒนาแรงงานเชิงระบบที่เชื่อมโยงร่างกาย จิตใจ พฤติกรรม และความคิดอย่างลึกซึ้ง โดยใช้หลักภาวะ 4 ประการ ได้แก่ กายภาวนา ศีลภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา เป็นกรอบแนวทางหลัก ซึ่งได้ผ่านการวิเคราะห์เชิงลึกและสะท้อนออกมาเป็นแนวปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้จริงในองค์กรแรงงานร่วมสมัย ด้านกายภาวนา การพัฒนาร่างกายและพฤติกรรมเริ่มต้นจากการส่งเสริมให้แรงงานเลือกรับข้อมูลที่เป็นประโยชน์ โดยองค์กรควรจัดสรรช่องทางให้แรงงานเข้าถึงสื่อสร้างสรรค์ที่ช่วยกระตุ้นการเรียนรู้และพัฒนาทักษะ ควรจัดสื่อที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และความรู้ที่เป็นประโยชน์ เปิดอบรมสุขภาพบ่อย ๆ ทำให้ทีมงานได้ดีขึ้นจริง นอกจากนี้ การสนับสนุนให้เลือกบริโภคอาหารที่มีคุณค่าและส่งเสริมวาทกรรมเชิงบวกในที่ทำงานก็เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยเสริมสร้างสุขภาวะ แผนกต่าง ๆ เริ่มเข้าใจกันมากขึ้นเมื่อมีการสอนให้พิจารณาคุณค่าของอาหารควรส่งเสริมให้แรงงานรู้จักผลของคำพูดที่มีต่อความสัมพันธ์ในที่ทำงาน ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาทักษะด้านอารมณ์และความสัมพันธ์ระหว่างแรงงานในองค์กรในด้านศีลภาวนา การสร้างวินัยทางจิตใจและจริยธรรมเป็นรากฐานของวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง ควบคู่กับการจัดอบรมด้านศีลธรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อปลูกฝังคุณธรรม ส่งผลให้ทีมมีความสามัคคีและไว้วางใจกันมากขึ้น การส่งเสริมเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่เปิดกว้างและมีมิติจริต ด้านจิตตภาวนา คือ การพัฒนาจิตใจของแรงงานให้มีความมั่นคง สงบ และ

พร้อมรับมือกับความกดดันในการทำงาน องค์กรบางแห่งได้จัดสรรพื้นที่เฉพาะ การใช้เสียงธรรมชาติหรือจินตภาพร่วมกับการฝึกจิตช่วยให้พนักงานผ่อนคลายและมีพลังใจในการทำงานมากขึ้น สุดท้ายคือ ปัญญาภาวนา ซึ่งเป็นหัวใจของการพัฒนาทุนมนุษย์ในยุคที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว โดยองค์กรต้องสนับสนุนการฝึกจิตวิเคราะห์ การตัดสินใจและการแก้ไขปัญหาเชิงสร้างสรรค์ พร้อมทั้งมีโครงการสุขภาพจิตที่เข้มแข็งเพื่อรองรับแรงกดดัน และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำให้รู้สึกเป็นเจ้าของงานมากขึ้น

2. ความสัมพันธ์ระหว่างพุทธธรรมาภิบาลกับคุณภาพชีวิตของแรงงาน จากผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักภาวนา 4 โดยภาพรวม กับคุณภาพชีวิตของแรงงาน ภายใต้การกำกับดูแลของสภาองค์การลูกจ้างพัฒนาแรงงานแห่งประเทศไทย ปรากฏตามตาราง

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างพุทธธรรมาภิบาลกับคุณภาพชีวิตของแรงงาน จากผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักภาวนา 4 โดยภาพรวม

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	คุณภาพชีวิตของแรงงานภายใต้การกำกับดูแลของสภาองค์การลูกจ้างพัฒนาแรงงานแห่งประเทศไทย	ตัวแปรตาม							
		1. การให้สิ่งตอบแทนเพียงพอและยุติธรรม	2. สิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ	3. ความก้าวหน้าและความมั่นคงในการทำงาน	4. โอกาสในการพัฒนาขีดความสามารถของตน	5. การบูรณาการทางสังคมหรือทำงานร่วมกัน	6. ประชาธิปไตยในองค์กร	7. ความสมดุลระหว่างหน่วยงานกับชีวิตส่วนตัว	8. ความเกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อสังคม
		ตัวแปรต้น							
หลักภาวนา 4	.447**	.635**	.409**	.435**	.322**	.386**	.091	.080*	.058
1. กายภาวนา	.379**	.580**	.346**	.340**	.269**	.275**	.086	.099*	.042
2. ศีลภาวนา	.417**	.559**	.393**	.441**	.349**	.373**	.068	.066	.099*
3. จิตภาวนา	.481**	.616**	.434**	.472**	.335**	.453**	.101*	.080	.028
4. ปัญญาภาวนา	.376**	.579**	.344**	.337**	.265**	.276**	.084	.097*	.043

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า ในภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($R=0.447^{**}$) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการปฏิบัติตามหลักภาวนา 4 มีความเกี่ยวข้องกับ

คุณภาพชีวิตของแรงงานในลักษณะที่สามารถส่งเสริมกันได้ โดยเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านของคุณภาพชีวิต พบว่าด้านที่มีความสัมพันธ์สูงที่สุดคือ ด้านการให้สิ่งตอบแทนเพียงพอและยุติธรรม ($R=0.635^{**}$) ซึ่งอยู่ในระดับค่อนข้างสูง รองลงมาคือ ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในการทำงาน ($R=0.435^{**}$) และด้านสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ ($R=0.409^{**}$) ซึ่งล้วนมีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง สำหรับด้านอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างน้อย ได้แก่ ด้านการบูรณาการทางสังคมหรือทำงานร่วมกัน ($R=0.386^{**}$) ด้านโอกาสในการพัฒนาขีดความสามารถของตน ($R=0.322^{**}$) และด้านความสมดุลระหว่างหน่วยงานกับชีวิตส่วนตัว ($R=0.080^{**}$) ซึ่งแม้จะมีความสัมพันธ์ในเชิงบวก แต่ก็อยู่ในระดับที่ต่ำกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่น ๆ

3. พุทธธรรมาภิบาลเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของแรงงาน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.24$, $S.D.=0.529$) แสดงให้เห็นว่าแรงงานมีคุณภาพชีวิตที่สมดุลในมิติของร่างกาย พฤติกรรม จิตใจ และปัญญา โดยเมื่อลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย พบว่าด้านจิตภาวนา ได้รับค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X}=4.33$, $S.D.=0.597$) สะท้อนถึงความมั่นคงทางอารมณ์ ความคิดเชิงบวก และการมีสมาธิของแรงงาน รองลงมาคือ ด้านกายภาวนา ($\bar{X}=4.25$, $S.D.=0.612$) ที่แสดงถึงการใส่ใจในสุขภาพและสภาพแวดล้อมการทำงานในลำดับถัดมา ด้านปัญญาภาวนา มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=4.20$, $S.D.=0.498$) ซึ่งสะท้อนถึงระดับความสามารถในการใช้สติปัญญา การเรียนรู้ และการคิดวิเคราะห์เพื่อพัฒนางานและการดำเนินชีวิตในระดับที่ดี ส่วนด้านศีลภาวนา ได้รับค่าเฉลี่ยต่ำสุดในกลุ่ม แม้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.19$, $S.D.=0.597$) การส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานตามหลักภาวนา 4 มีรายละเอียดดังนี้ การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของพนักงานตามหลักภาวนา 4 ประกอบด้วย 1. ด้านกาย เน้นการดูแลสุขภาพกาย เช่น การออกกำลังกาย พักผ่อนเพียงพอ สภาพแวดล้อมการทำงานที่ดี และการบริโภคที่มีคุณค่า 2. ด้านศีล ส่งเสริมจริยธรรม ความรับผิดชอบ ความสัมพันธ์ที่ดี และความสามัคคีในองค์กร 3. ด้านจิต มุ่งเน้นการฝึกสมาธิ สติ การจัดการความเครียด และการสร้างพื้นที่สำหรับการภาวนาในที่ทำงาน 4. ด้านปัญญา สนับสนุนการคิดวิเคราะห์ การเรียนรู้จากความล้มเหลว การทำงานร่วมกัน การแลกเปลี่ยนความรู้ และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อส่งเสริมสุขภาวะองค์รวมของพนักงานอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากผลการวิจัยระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานภายใต้การกำกับดูแลของสภาองค์การลูกจ้างพัฒนาแรงงานแห่งประเทศไทย พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.97$, $S.D.=0.616$) โดยเมื่อพิจารณาในรายด้านเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการบูรณาการทางสังคมหรือทำงานร่วมกัน ($\bar{X}=4.10$)

รองลงมาคือ ด้านการให้สิ่งตอบแทนเพียงพอและยุติธรรมและด้านประชาธิปไตยในองค์กร ($\bar{X}=4.02$ เท่ากัน) ตามด้วยด้านสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ และด้านความสมดุลระหว่างหน่วยงานกับชีวิตส่วนตัว ($\bar{X}=3.96$ เท่ากัน) ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในการทำงาน และด้านความเกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อสังคม ($\bar{X}=3.95$ เท่ากัน) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านโอกาสในการพัฒนาขีดความสามารถของตน ($\bar{X}=3.78$) ในประเด็นด้านที่ควรพัฒนา คือ ด้านโอกาสในการพัฒนาขีดความสามารถของตน ซึ่งแม้จะอยู่ในระดับมาก แต่ถือว่ามีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่น ๆ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของกมลวรรณ บันขาว (2561) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า ด้านโอกาสในการพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากร ได้รับค่าเฉลี่ยต่ำ ($\bar{X}=3.39$) แม้จะอยู่ในระดับปานกลาง แต่ก็สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการส่งเสริมการเรียนรู้ การฝึกอบรม และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องในหน่วยงาน นอกจากนี้ ยังสามารถเปรียบเทียบกับงานวิจัยของพระสิทธิชัย วิสุทโธ (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานเทศบาลในอำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี พบว่า ด้านโอกาสในการพัฒนาคุณภาพของผู้ปฏิบัติงาน ได้ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{X}=3.91$) ซึ่งต่ำกว่าด้านอื่นในงานวิจัยของเขาเช่นกัน แม้อยู่ในระดับมาก แต่ก็ถือเป็นจุดที่ควรส่งเสริมมากขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้บุคลากรได้พัฒนาความรู้ ทักษะ และความสามารถในการเติบโตทางสายอาชีพอย่างเต็มที่จากข้อมูลดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ด้านการพัฒนาขีดความสามารถของแรงงานยังคงเป็นประเด็นที่มีช่องว่างในเชิงนโยบายและการปฏิบัติที่ควรได้รับความสำคัญยิ่งขึ้น เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของแรงงานให้สามารถปรับตัวและเติบโตได้อย่างมั่นคงในสภาพแวดล้อมการทำงานที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักภาวะ 4 โดยภาพรวม กับคุณภาพชีวิตของแรงงาน ภายใต้การกำกับดูแลของสภาองค์การลูกจ้างพัฒนาแรงงานแห่งประเทศไทย มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($R=0.447^{**}$) สะท้อนให้เห็นว่าการปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมาภิบาล โดยเฉพาะหลักภาวะ 4 ได้แก่ กายภาวนา ศีลภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา มีความเกี่ยวข้องต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานในภาพรวม โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านของคุณภาพชีวิต พบว่า ด้านที่มีค่าความสัมพันธ์สูงสุด คือ ด้านการให้สิ่งตอบแทนเพียงพอและยุติธรรม ($R=0.635^{**}$) อยู่ในระดับค่อนข้างสูง รองลงมาคือ ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในการทำงาน ($R=0.435^{**}$) และด้านสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ ($R=0.409^{**}$) ซึ่งทั้งหมดอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างน้อย ได้แก่ ด้านการบูรณาการทางสังคม หรือทำงานร่วมกัน($R=0.386^{**}$) ด้านโอกาสในการพัฒนาขีดความสามารถของตน

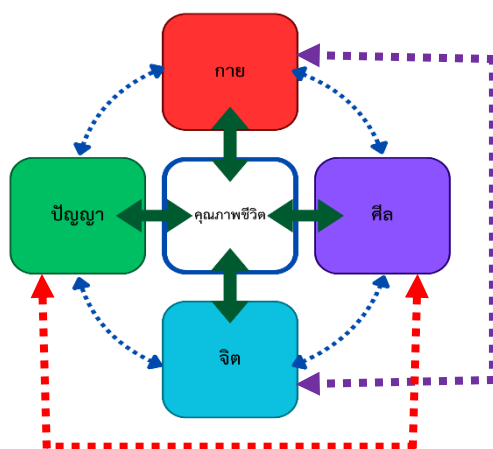

($R=0.322^{**}$) และ ด้านความสมดุลระหว่างหน่วยงานกับชีวิตส่วนตัว ($R=0.080^{**}$) ผลการวิจัยในครั้งนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของถนอมขวัญ อยู่สุข (2563) ศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธของผู้เกษียณอายุการปฏิบัติงานจากกรมชลประทาน พบว่า หลักาวนา 4 มีความสัมพันธ์ในระดับมากที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 ต่อการยกระดับคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะด้านจิตตภาวนาและปัญญาภาวนา และงานวิจัยของทศมาวดี ฉากภาพ (2564) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการ พัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ก็สนับสนุนข้อค้นพบนี้เช่นกัน โดยพบว่า หลักาวนา 4 ส่งผลให้เกิดสุขภาวะที่สมบูรณ์ ในทุกมิติ โดยเฉพาะด้านศีลภาวนาและจิตตภาวนา ซึ่งช่วยส่งเสริมพฤติกรรมที่เหมาะสม การมีสมาธิและสติในการดำรงชีวิตทั้งในระดับครอบครัวและสังคมโดยรวม

3. จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานตามหลักาวนา 4 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.24$, $S.D.=0.529$) โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้ดังนี้ ด้านจิตตภาวนา ($\bar{X}=4.33$) ด้านกายภาวนา ($\bar{X}=4.25$) ด้านปัญญาภาวนา ($\bar{X}=4.20$) และด้านศีลภาวนา ($\bar{X}=4.19$) แม้ทุกด้านจะอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อเปรียบเทียบแล้วพบว่า ด้านศีลภาวนา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด สะท้อนถึงช่องว่างในการส่งเสริมพฤติกรรมที่มีวินัย ความรับผิดชอบ และจริยธรรมของแรงงาน ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของปทุมณา ปรีเมธาสัย (2565) ได้วิจัยเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาทรัพยากร มนุษย์ของสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม พบว่า แม้บุคคลากร ส่วนใหญ่มีแนวโน้มปฏิบัติธรรมในระดับที่ดี แต่ในด้านของศีลภาวนา ยังพบข้อจำกัด เกี่ยวกับการรักษาระเบียบวินัย ซื่อสัตย์ในหน้าที่ และการประพฤติตนอย่างมีจริยธรรมในที่ ทำงาน นอกจากนี้ ปาริชาติ เปรมวิชัย (2566) ได้วิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรม เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตัวแทนประกันชีวิตในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า การส่งเสริม คุณภาพชีวิตของแรงงานควรให้ความสำคัญกับศีลภาวนาในฐานะรากฐานของการดำรงชีวิต ร่วมกันอย่างสันติ โดยพบว่าศีลภาวนาเชื่อมโยงกับการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความรับผิดชอบ และการเคารพสิทธิของผู้อื่น ทั้งยังเป็นพื้นฐานที่ส่งเสริมให้การพัฒนา ด้านจิตและปัญญาดำเนินไปได้อย่างมั่นคง ดังนั้น การเน้นย้ำการอบรมคุณธรรม การสร้าง วัฒนธรรมองค์กรที่เน้นวินัย และการให้รางวัลแก่พฤติกรรมจริยธรรม ถือเป็นแนวทาง สำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตแรงงานอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักภาวนา 4

จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้สำคัญ 2 ประการ ได้แก่ 1. องค์ความรู้เกี่ยวกับพุทธธรรมาภิบาลเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน และ 2. องค์ความรู้เกี่ยวกับหลักภาวนา 4 เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

ในประเด็นแรก งานวิจัยชี้ให้เห็นว่า แรงงานภายใต้การกำกับดูแลขององค์กรที่มีธรรมาภิบาลตามหลักพุทธธรรม มีคุณภาพชีวิตในระดับดีมาก ครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สุขภาพ สังคม และการพัฒนาศักยภาพตนเอง โดยเฉพาะด้านการได้รับค่าตอบแทนและสวัสดิการที่ยุติธรรม การจัดสภาพแวดล้อมการทำงานที่ปลอดภัย การส่งเสริมการเติบโตในหน้าที่ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เสริมสร้างคุณค่าในสังคม การดูแลในลักษณะองค์รวมดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าการส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานมิใช่เพียงการจัดสวัสดิการเท่านั้น แต่ต้องบูรณาการการสร้างโอกาส พัฒนาอาชีพ และเสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อความมั่นคงในระยะยาว

ในประเด็นที่สอง การศึกษายืนยันว่าหลักภาวนา 4 ได้แก่ กาย ศิล จิต และปัญญา มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญกับคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะจิตภาวนา ซึ่งส่งผลต่อสุขภาพจิต ความมั่นคงทางอารมณ์ และการรับมือกับความเครียด รองลงมาคือศีลภาวนา ที่เสริมสร้างวินัยและจริยธรรมในการทำงาน กายภาวนา ที่เกี่ยวกับสุขภาพกาย และปัญญาภาวนา ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

ทั้งนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบภาวนา 4 ยังมีลักษณะเกี่ยวเนื่องกันในลักษณะวงจรต่อเนื่อง กล่าวคือ การพัฒนาด้านใดด้านหนึ่งจะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาใน

ด้านอื่น เช่น สุขภาพกายที่ดีส่งเสริมจิตใจให้สงบ การฝึกจิตทำให้เกิดปัญญาและการมีปัญญาช่วยให้มีศีลธรรมในการดำเนินชีวิต เป็นต้น การบูรณาการภาวนา 4 ในองค์กรจึงเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานในลักษณะองค์รวม

โดยสรุป งานวิจัยนี้เห็นว่า พุทธธรรมมาภิบาล โดยเฉพาะหลักภาวนา 4 ไม่เพียงแต่เป็นหลักธรรมเชิงจริยธรรม แต่สามารถประยุกต์ใช้เป็นแนวทางการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ในการพัฒนาทุนมนุษย์ ทั้งในระดับบุคคล องค์กร และนโยบายสาธารณะ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตแรงงานอย่างยั่งยืน สมดุล และสอดคล้องกับบริบทของสังคมปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สหภาพแรงงานควรกำหนดนโยบายส่งเสริมหลักภาวนา 4 โดยเน้นการพัฒนา กายจริยธรรม วินัย ความรับผิดชอบ และปัญญาของแรงงาน ผ่านการกำหนดแนวปฏิบัติที่ยึดหลักคุณธรรมในการทำงาน และสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเคารพสิทธิของผู้อื่น
2. สหภาพแรงงานควรส่งเสริม โอกาสในการพัฒนาขีดความสามารถของแรงงาน โดยเน้นการจัดโครงการอบรม พัฒนาทักษะ และสนับสนุนให้แรงงานเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม
3. สหภาพแรงงานควรจัดทำนโยบายส่งเสริม ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในการทำงาน โดยกำหนดระบบความก้าวหน้าในสายงานอย่างชัดเจน เป็นธรรมและมีหลักเกณฑ์ที่เปิดโอกาสให้แรงงานสามารถเติบโตในหน้าที่ได้อย่างมั่นคงและต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ส่งเสริมให้แรงงาน เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาภาวนา 4 เช่น การบริโศก อาสาสมัคร หรือโครงการเพื่อสังคม เช่น โครงการพัฒนาชุมชน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หรือกิจกรรมจิตอาสา เพื่อปลูกฝังจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อส่วนรวม
2. จัดทำระบบการเลื่อนตำแหน่งหรือมอบหมายงานใหม่ตามความสามารถและ ศักยภาพ ของแรงงานอย่างเป็นธรรม เพื่อส่งเสริมแรงจูงใจและความก้าวหน้าในอาชีพ
3. ส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดกว้างและยอมรับความหลากหลาย โดยสร้างบรรยากาศการทำงานที่ให้เกียรติในความแตกต่างของเชื้อชาติ เพศ วัฒนธรรม และความคิดเห็น เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีและคุณภาพชีวิตที่ดีของแรงงาน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเพิ่มเติม ควรดำเนินการวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานในมิติต่าง ๆ อย่างครอบคลุม

2. ศึกษาปัจจัยแวดล้อมอื่นที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตแรงงาน ควรมีการศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ทั้งในระดับบุคคล องค์กร และสภาพแวดล้อมทางสังคม

3. ควรมีการวิจัยเชิงประเมิณผลเกี่ยวกับประสิทธิผลของการนำหลักพุทธธรรมาภิบาลมาใช้ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน

เอกสารอ้างอิง

- กมลวรรณ ปั่นขาว. (2561). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย* (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ถนอมขวัญ อยู่สุข. (2563). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธของผู้เกษียณอายุการปฏิบัติงานจากกรมชลประทาน* (ดุขฎิณิพนธ์ปรัชญาดุขฎิณิบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ทศมาวดี ฉากภาพ. (2564). *โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา* (ดุขฎิณิพนธ์ปรัชญาดุขฎิณิบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บุษยรัตน์ กาญจนดิษฐ์. (2560). *แม่มีสิทธิ (ตามกฎหมาย) แต่เข้าไม่ถึงสิทธิ (ตามความเป็นจริง)* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า.
- ปาริชาติ เปรมวิชัย. (2566). *การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตัวแทนประกันชีวิตในจังหวัดพิษณุโลก* (ดุขฎิณิพนธ์ปรัชญาดุขฎิณิบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปยุตธนา ปรีเมธายี. (2565). *การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม* (ดุขฎิณิพนธ์ปรัชญาดุขฎิณิบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

- พระสิทธิชัย วิสุโท. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานเทศบาล ในอำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วรรัตน์ เขียวโพธิ์. (2550). การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: บริษัท สิริบุตรการพิมพ์ จำกัด.
- สภาองค์การลูกจ้างพัฒนาแรงงานแห่งประเทศไทย. (2567). ข้อมูลแรงงานในสภาองค์การลูกจ้างพัฒนาแรงงานแห่งประเทศไทย. สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2567, จาก <http://www.ctl.or.th>
- สาคร สุขศรีวงศ์. (2551). การจัดการ : จากมุมมองกับบริหาร (*Management from the Executive's Viewpoint*). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Likert, R. (1967). *The method of constructing an attitude scale*. New York: Wiley & Son.
- Walton, R. E. (1974). *Improving the quality of working life*. MA: Harvard Business Press.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). Singapore: Times Printers Sdn. Bhn.

รูปแบบการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมหนังใหญ่ วัดบ้านดอน จังหวัดระยอง*

THE MANAGEMENT MODEL OF CULTURAL CAPITAL OF NANG YAI
WAT BAN DON, RAYONG PROVINCE

พระครูปริยัติสุวัฒนาภรณ์ (ประภาส จันทวนโณ)

Phrakrupariyattisuwatthaphon (Praphat Chandawanno)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: beesweet2442@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาและวิเคราะห์สภาพทั่วไปของทุนทางวัฒนธรรมของหนังใหญ่วัดบ้านดอน 2. วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมหนังใหญ่วัดบ้านดอน จังหวัดระยอง และ 3. นำเสนอรูปแบบในการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมหนังใหญ่วัดบ้านดอน จังหวัดระยองให้เกิดความยั่งยืน เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในพื้นที่จังหวัดระยอง

ผลการวิจัยพบว่า 1. ทุนทางวัฒนธรรมของหนังใหญ่วัดบ้านดอนมีรากฐานมั่นคงในระดับชุมชน โดยประชาชนมีความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมในระดับมาก โดยเฉพาะในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ และค่านิยมความเชื่อที่ผูกโยงกับวิถีชีวิตและพิธีกรรมทางศาสนา 2. ปัจจัยที่ส่งเสริมการบริหารจัดการทุนวัฒนธรรม ได้แก่ ความเข้มแข็งของรากฐานชุมชน การมีส่วนร่วมของครุภูมิปัญญา ความตระหนักของประชาชนต่อการอนุรักษ์ศิลปประเพณี ตลอดจนศักยภาพในการต่อยอดทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดสำคัญในการบริหารจัดการที่ขาดแผนระยะยาว การมีส่วนร่วมของเยาวชนที่ยังน้อย และการสนับสนุนจากภาครัฐที่ไม่ต่อเนื่อง 3. รูปแบบการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมที่ยั่งยืน ควรดำเนินการในลักษณะบูรณาการแบบมีส่วนร่วม โดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง ภายใต้โครงสร้าง 4 ด้าน ได้แก่ 1. การอนุรักษ์เชิงจิตวิญญาณและการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ 2. การพัฒนาเยาวชนและระบบถ่ายทอด

องค์ความรู้ร่วมสมัย 3. การเผยแพร่สู่สาธารณะผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์และสื่อดิจิทัล และ 4. การสนับสนุนผ่านกลไกถาวร ยุทธศาสตร์ตำบล และความร่วมมือกับภาคีภายนอก

คำสำคัญ: ทูทางวัฒนธรรม; หนึ่งใหญ่วัดบ้านดอน; การบริหารจัดการ

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To study and analyze the general conditions of the cultural capital of Nang Yai at Wat Ban Don; 2. To analyze the factors that promoted the management of the Nang Yai cultural capital at Wat Ban Don, Rayong Province, and 3. To propose a sustainable management model for the cultural capital of Nang Yai at Wat Ban Don, Rayong Province, conducted by the mixed research methods incorporating documentary research, quantitative research, qualitative research, and participatory action research, conducted within the area of Rayong Province.

The findings revealed that: 1. The cultural capital of Nang Yai at Wat Ban Don is deeply rooted in the local community, with a strong foundation supported by the people's pride and high cultural appreciation, particularly in areas such as local wisdom, historical heritage, and value systems intertwined with religious rituals and traditional ways of life. 2. The key factors that promoted effective cultural capital management included the strength of community foundations, the involvement of local wisdom teachers, public awareness in preserving traditional arts, and the potential for economic value creation. However, there are critical limitations in management, such as the lack of long-term strategic planning, limited participation from the younger generation, and inconsistent governmental support. 3. A sustainable model for managing cultural capital should follow a participatory and integrated approach with the community as the central driving force. This model should be structured around four core dimensions: 1. Spiritual conservation and the establishment of a cultural learning center, 2. Youth development and contemporary knowledge transmission systems, 3. Public engagement through creative activities and digital media

dissemination, and 4. Support mechanisms via permanent structures, sub-district-level strategies, and external partnerships.

Keywords: Cultural Capital; Nang Yai of Wat Ban Don; Management

บทนำ

หนังใหญ่เป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านของไทยที่มีลักษณะเฉพาะโดดเด่นและมีประวัติความเป็นมายาวนานนับตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา จนถึงยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น การแสดงหนังใหญ่มีรากฐานจากความเชื่อ ความศรัทธา และคติชนในสังคมไทย โดยมีลักษณะการแสดงที่ผสมผสานระหว่างศิลปะหลายแขนงอย่างประณีตและกลมกลืน อาทิ หัตถศิลป์ (การสร้างหุ่นหนัง) วรรณศิลป์ (บทพากย์และบทกลอน) นาฏศิลป์ (ท่าทางการเชิด) วาทยศิลป์ (การบรรยาย) และดนตรีไทย (การบรรเลงประกอบเรื่องราว) ล้วนแล้วแต่สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาและรสนิยมทางวัฒนธรรมของไทยอย่างลึกซึ้ง (รัชดาพร คงคาเขตร, 2561; ศิริินภา พรหมชาติ, 2560)

ลักษณะเด่นของหนังใหญ่อยู่ที่การใช้ตัวหนัง หรือหุ่นหนังที่แกะสลักจากหนังวัว หรือหนังควายอย่างประณีตงดงาม แสดงรายละเอียดของตัวละครจากวรรณคดี เช่น รามเกียรติ์ หรือเรื่องอื่น ๆ ที่มีรากฐานจากวรรณกรรมศักดิ์สิทธิ์ของไทย โดยตัวหนังจะถูกฉายผ่านฉากผ้าขาวโดยใช้แสงไฟจากด้านหลัง พร้อมทั้งมีการบรรยายเรื่องราวด้วยบทกลอนพากย์ภาษาไทยประกอบด้วยเสียงดนตรีไทยประเภทเครื่องสายและเครื่องประกอบจังหวะ เพื่อเสริมสร้างบรรยากาศให้สมจริงและน่าติดตาม (มยุรี พันธุ์สถิตย์, 2559) นอกเหนือจากความงามในเชิงศิลปะ หนังใหญ่ยังมีคุณค่าทางวัฒนธรรมอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฐานะที่เป็นทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ซึ่งหมายถึงทรัพยากรที่มีรากฐานจากองค์ความรู้ ทักษะ ความเชื่อ และระบบคุณค่าที่สั่งสมถ่ายทอดกันมาในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทุนทางวัฒนธรรมมิได้จำกัดอยู่เพียงสิ่งของ วัตถุ หรือกิจกรรมที่จับต้องได้เท่านั้น หากยังรวมไปถึงความรู้พื้นถิ่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน ระบบความคิด ความสัมพันธ์ทางสังคม และอัตลักษณ์ที่ก่อร่างสร้างขึ้นจากประสบการณ์ร่วมของผู้คนในท้องถิ่น (บุญยง ว่องไว, 2563; สุชาติ เกื่อนนาดี, 2562) หนึ่งในพื้นที่ที่ยังคงรักษาและสืบทอดศิลปะหนังใหญ่ไว้อย่างเข้มแข็ง คือ วัดบ้านดอน จังหวัดระยอง ซึ่งเป็นแหล่งอนุรักษ์และถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับหนังใหญ่ที่มีความโดดเด่นทั้งในด้านการแสดง การสร้างหุ่นและการฝึกอบรมทักษะแก่เยาวชนและผู้สนใจ หนังใหญ่ ณ วัดบ้านดอนไม่ได้เป็นเพียงการจัดแสดงเพื่อความบันเทิงของผู้ชมเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นคลังความรู้ที่สะสมภูมิปัญญาหลายสาขาในรูปแบบของการแสดงที่มีชีวิต (สุกัญญา รัตนกุล, 2561) องค์ประกอบของหนังใหญ่แต่ละชิ้นมีคุณค่าในตนเอง ตัวหุ่นหนังเปรียบเสมือนงานหัตถกรรมชิ้นสูงที่ต้อง

อาศัยฝีมือและประสบการณ์อย่างยิ่งยวด การพากย์บทต้องมีทักษะในเชิงวรรณศิลป์และวาทศิลป์เพื่อสื่อสารอารมณ์และเนื้อเรื่องแก่ผู้ชมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำทางารเซตเป็นการแสดงออกที่ต้องประสานการเคลื่อนไหวให้สอดคล้องกับจังหวะดนตรี การเซตหุ่นอย่างมีชั้นเชิงจึงถือเป็นศิลปะนาฏกรรมที่ต้องฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง และดนตรีไทยที่ใช้ในการประกอบการแสดงนั้น ไม่เพียงทำหน้าที่เติมเต็มความไพเราะ หากยังสะท้อนให้เห็นถึงบริบททางวัฒนธรรมและรสนิยมของแต่ละท้องถิ่นที่แตกต่างกัน (จิราพร อัมพร, 2564)

แม้ว่าหนังใหญ่วัดบ้านดอน จังหวัดระยอง จะเป็นแหล่งอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าและมีบทบาทในการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเข้มแข็ง แต่ยังคงเผชิญกับปัญหาหลายประการ ได้แก่ การขาดแผนการบริหารจัดการระยะยาว การมีส่วนร่วมของเยาวชนที่ลดน้อยลง และการสนับสนุนจากภาครัฐที่ยังไม่ต่อเนื่อง ส่งผลให้การถ่ายทอดองค์ความรู้มีความเสี่ยงต่อการขาดตอน ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาพื้นที่วัดบ้านดอน เนื่องจากเป็นแหล่งทุนทางวัฒนธรรมที่ยังมีการปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่อง ครอบคลุมทั้งงานหัตถกรรม วรรณศิลป์ นาฏศิลป์ ดนตรี และความเชื่อท้องถิ่น การวิจัยครั้งนี้มุ่งเสนอแนวทางการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมให้เกิดความยั่งยืน โดยใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลางและส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์สภาพทั่วไปของทุนทางวัฒนธรรมของหนังใหญ่วัดบ้านดอน จังหวัดระยอง
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมหนังใหญ่วัดบ้านดอน จังหวัดระยอง
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบในการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมหนังใหญ่วัดบ้านดอน จังหวัดระยองให้เกิดความยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Approach) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทุนทางวัฒนธรรมของหนังใหญ่วัดบ้านดอน ทั้งในด้านการจัดการ การอนุรักษ์ การแสดง และการส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรม โดยครอบคลุมกลุ่มผู้นำชุมชน พระสงฆ์ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัฒนธรรม ประชาชน

ทั่วไปในพื้นที่ ตลอดจนบุคลากรในหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในจังหวัดระยอง

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชน จำนวน 400 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) เพื่อให้ครอบคลุมทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้องและสะท้อนความหลากหลายของประชากรในพื้นที่อย่างเหมาะสม

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูปหรือคน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำชุมชน พระภิกษุ และนักวิชาการด้านวัฒนธรรม โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยเนื้อหาครอบคลุมปัจจัยเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรม อาทิ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการ การมีส่วนร่วมของชุมชน และการสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ สำหรับการตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือวิจัย ได้ดำเนินการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยอาศัยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเหมาะสมของถ้อยคำ ความครอบคลุมของเนื้อหา และความสอดคล้องของประเด็นการวิจัย จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-Out) กับกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็กเพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากประชาชนในพื้นที่จำนวน 400 คน ให้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรมหนึ่งใหญ่

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้อธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัยพร้อมทั้งขอความยินยอมก่อนเก็บข้อมูล สำหรับการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ติดต่อขอสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัฒนธรรม พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับหนังใหญ่วัดบ้านดอน รวม 18 รูปหรือคน โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเป็นเครื่องมือ พร้อมทั้งบันทึกข้อมูลอย่างครบถ้วนเพื่อการวิเคราะห์ต่อไป การดำเนินการทุกขั้นตอนอยู่ภายใต้หลักจริยธรรมการวิจัย โดยเน้นความสมัครใจ ความลับ และความเคารพต่อสิทธิของผู้ให้ข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อสรุปแนวโน้มความคิดเห็นของประชาชนต่อปัจจัยด้านทุนทางวัฒนธรรม

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็นการสัมภาษณ์ แล้วตีความอย่างเป็นระบบ เพื่อหาแก่นสาร ความเชื่อมโยง และสังเคราะห์ข้อเสนอเชิงรูปแบบการจัดการที่ยั่งยืน

ผลการวิจัย

1. การศึกษาและวิเคราะห์สภาพทั่วไปของทุนทางวัฒนธรรมของหนังใหญ่วัดบ้านดอน จังหวัดระยอง

1.1 ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อสภาพทั่วไปของทุนทางวัฒนธรรมของหนังใหญ่วัดบ้านดอน จังหวัดระยอง ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อสภาพทั่วไปของทุนทางวัฒนธรรมของหนังใหญ่วัดบ้านดอน จังหวัดระยอง โดยภาพรวม

ด้านที่สำรวจ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.00	0.96	มาก
2. ด้านประวัติศาสตร์ของหนังใหญ่	3.63	1.09	มาก
3. ด้านค่านิยมและความเชื่อของชุมชน	3.65	1.12	มาก
รวม	3.76	1.06	มาก

พบว่า สภาพทั่วไปของทุนทางวัฒนธรรมของหนังใหญ่วัดบ้านดอน จังหวัดระยอง โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ ($\bar{X}=3.76$, S.D.=1.06) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าประชาชนในพื้นที่มีมุมมองในเชิงบวกต่อคุณค่าของทุนทางวัฒนธรรมดังกล่าว และตระหนักถึงบทบาทของหนังใหญ่ในบริบทของชุมชนทั้งในเชิงสืบทอดอัตลักษณ์ และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

1.2 สภาพทั่วไปของการจัดการทุนทางวัฒนธรรมหนังใหญ่วัดบ้านดอน จังหวัดระยอง จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 คน ซึ่งประกอบด้วยบุคลากรภาครัฐ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และผู้ประกอบการอาชีพที่เกี่ยวข้อง สังเคราะห์ได้เป็นประเด็นสำคัญ 2 ประการ ดังนี้

1.2.1 หนังใหญ่วัดบ้านดอนยังเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่ฝังรากลึกในชุมชน ทั้งในด้านความเชื่อ ภูมิปัญญา และศิลปะการแสดง ถือเป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่เชื่อมโยงวัดกับประชาชนผ่านพิธีกรรมและประเพณี แม้ยังได้รับการยอมรับ แต่แนวโน้ม

การจัดแสดงลดลง เหลือเพียงในวาระสำคัญ ส่งผลให้ศักยภาพของทุนวัฒนธรรมนี้ไม่ถูกใช้เต็มที่ และอาจกระทบต่อการถ่ายทอดในอนาคต

การวิเคราะห์เชิงประเด็น หนึ่งใหญ่ยังเป็นศูนย์รวมทางวัฒนธรรมที่ชุมชนให้ความเคารพ แสดงออกถึงอัตลักษณ์และความเชื่อที่ฝังแน่นในวิถีชีวิต แนวโน้มการลดลง สะท้อนภาวะความอ่อนแรงของการสืบทอดทุนยังมีชีวิต แต่เริ่มเปราะบาง หากขาดการสนับสนุนอย่างเป็นระบบ

1.2.2 การจัดการทุนวัฒนธรรมยังขาดระบบและโครงสร้างที่ยั่งยืน โดยเน้นอิงตัวบุคคลมากกว่าการมีโครงสร้างหรือหน่วยงานกลางที่ชัดเจน การวางแผน การฝึกอบรม และการถ่ายทอดยังไม่มีแผนระยะยาว ขณะที่การสนับสนุนจากภาครัฐส่วนใหญ่เป็นโครงการเฉพาะกิจ ขาดความต่อเนื่องและไม่มีหน่วยงานหลักรับผิดชอบ ส่งผลให้การพัฒนาทุนวัฒนธรรมขาดเอกภาพและไม่ยั่งยืน

การวิเคราะห์เชิงประเด็น การบริหารยังอยู่บนพื้นฐานของบุคคล ไม่ใช่องค์กรหรือสถาบัน ขาดแผนพัฒนาและระบบติดตามผลที่ชัดเจน การสนับสนุนภาครัฐมีลักษณะเฉพาะกิจ ไม่เกิดความต่อเนื่อง ขาดศูนย์กลางหรือกลไกกลางในการขับเคลื่อนทุนวัฒนธรรม

1.2.3 คนรุ่นใหม่มีส่วนร่วมน้อย และขาดแรงจูงใจในการสืบทอดเยาวชนในชุมชนมีความรู้จักหนึ่งใหญ่อย่างผิวเผิน ขาดความเข้าใจในคุณค่าทางวัฒนธรรม กิจกรรมที่เกี่ยวข้องยังไม่ตอบโจทย์ความสนใจหรือรูปแบบการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่

การวิเคราะห์เชิงประเด็น ช่องว่างระหว่างรุ่นเป็นอุปสรรคต่อการถ่ายทอด ขาดกิจกรรมหรือรูปแบบการเรียนรู้ที่ทันสมัย เยาวชนไม่เห็นความสำคัญหรือบทบาทของตนในกระบวนการ สืบสานขาดระบบพัฒนา “คนรุ่นใหม่” เพื่อเป็นผู้สืบทอดในระยะยาว

1.2.4 ขาดการบูรณาการและความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ แม้จะมีความพยายามจากหลายฝ่าย แต่ยังพบว่าการทำงานเป็นลักษณะแยกส่วน ขาดกลไกกลางในการบูรณาการ ส่งผลให้กิจกรรมหลายอย่างดำเนินไปแบบกระจัดกระจาย ไม่เกิดผลเชิงระบบและไม่สามารถต่อยอดพลังความร่วมมือให้เป็นรูปธรรมได้อย่างยั่งยืน

การวิเคราะห์เชิงประเด็น หน่วยงานทำงานต่างคน ต่างบทบาท ขาดการประสาน ไม่มีกลไกหรือคณะกรรมการกลางในการบริหารร่วม โครงการมักขาดการติดตามหรือประเมินผลร่วมกัน

1.2.5 ศักยภาพด้านเศรษฐกิจวัฒนธรรมยังไม่ได้รับการพัฒนา หนึ่งใหญ่วัดบ้านดอนมีศักยภาพในการต่อยอดเชิงเศรษฐกิจ ขาดระบบสนับสนุนที่ชัดเจน

ด้านการตลาด การออกแบบ และช่องทางจัดจำหน่าย ส่งผลให้มูลค่าทางเศรษฐกิจของทุนวัฒนธรรมยังไม่ถูกใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่

การวิเคราะห์เชิงประเด็น ขาดกลยุทธ์ในการสร้างรายได้จากทุนวัฒนธรรม ไม่สามารถต่อยอดเป็นอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ได้ ไม่มีการส่งเสริมการตลาดหรือช่องทางจำหน่าย ศักยภาพด้านเศรษฐกิจยังคงอยู่ในระดับแฝงเร้นไม่ถูกดึงออกมาใช้

2. ปัจจัยที่ส่งเสริมการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมหนึ่งใหญ่วัดบ้านดอน จังหวัดระยอง ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยที่ส่งเสริมการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมหนึ่งใหญ่วัดบ้านดอน จังหวัดระยอง โดยภาพรวม

ปัจจัยที่ส่งเสริมการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมหนึ่งใหญ่วัดบ้านดอน จังหวัดระยอง	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. รากฐานและอัตลักษณ์ของชุมชน	4.31	0.71	มาก
2. การบริหารจัดการ	3.62	0.85	ปานกลาง
3. การมีส่วนร่วมของชุมชน	3.26	0.92	ปานกลาง
4. การสนับสนุนจากภาครัฐและท้องถิ่น	3.63	0.81	ปานกลาง
5. มิติด้านเศรษฐกิจ	3.79	0.78	มาก
รวม	3.72	0.81	มาก

พบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมของหนึ่งใหญ่วัดบ้านดอน จังหวัดระยองอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.72$, S.D.=0.81) สะท้อนว่า ประชาชนให้ความสำคัญและมีมุมมองในเชิงบวกต่อการอนุรักษ์และส่งเสริมทุนทางวัฒนธรรมดังกล่าว

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พบว่า เนื้อหามีความสอดคล้องกันในหลายมิติ โดยสามารถเชื่อมโยงเป็นภาพรวมที่สะท้อนสถานะของทุนทางวัฒนธรรมได้อย่างเป็นระบบ ครอบคลุมทั้งด้านคุณค่าทางวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของชุมชน ระบบการบริหารจัดการ บทบาทของภาครัฐ และศักยภาพด้านเศรษฐกิจ ดังนี้

2.1 รากฐานและอัตลักษณ์ของชุมชน ข้อมูลเชิงปริมาณชี้ว่าประชาชนส่วนใหญ่ภาคภูมิใจในหนึ่งใหญ่วัดบ้านดอน และมองว่าเป็นมรดกวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่นอย่างแท้จริง ซึ่งได้รับคะแนนเฉลี่ยสูงสุดในทุกมิติ ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพยืนยันว่า หนึ่งใหญ่มีรากฐานอยู่บนความเชื่อ จิตวิญญาณ และพิธีกรรมทางศาสนา จึงยังคงดำรงอยู่ได้แม้ไม่มีระบบสนับสนุนจากภายนอก ความสอดคล้องนี้แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของวัฒนธรรมที่ยึดโยงกับชุมชนอย่างแท้จริง

2.2 การมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่และชุมชน ข้อมูลเชิงปริมาณสะท้อนการมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง โดยเฉพาะในเรื่องเวทีการเรียนรู้และแรงจูงใจ ขณะที่ข้อมูลเชิงคุณภาพชี้ว่า แม้จะมีความพยายามถ่ายทอดองค์ความรู้โดยครูภูมิปัญญาแต่ระบบการเรียนรู้ยังคงพึ่งพาการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ และขาดการสนับสนุนที่เป็นระบบจาก

ภาครัฐหรือสถาบันการศึกษา โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน ข้อมูลทั้งสองประเภทจึงชี้ถึงความเปราะบางของระบบสืบทอดและความจำเป็นในการออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับบริบทยุคใหม่

2.3 การบริหารจัดการ ข้อมูลทั้งสองประเภทสะท้อนข้อจำกัดด้านโครงสร้างอย่างชัดเจน โดยเฉพาะการขาดแผนพัฒนาในระยะยาว และการพึ่งพาบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ข้อมูลเชิงคุณภาพระบุว่าไม่มีหน่วยงานถาวรรับผิดชอบโดยตรง ขณะที่ข้อมูลเชิงปริมาณให้คะแนนในระดับปานกลางในหัวข้อที่เกี่ยวกับแผนงานและกลไกความร่วมมือ ความสอดคล้องนี้ตอกย้ำถึงความจำเป็นในการพัฒนาระบบบริหารจัดการที่มีโครงสร้างถาวร มีความยืดหยุ่น และเปิดพื้นที่ให้ชุมชนมีบทบาทอย่างจริงจัง

2.4 การสนับสนุนจากภาครัฐและท้องถิ่น ข้อมูลเชิงปริมาณชี้ว่าประชาชนรับรู้ถึงการสนับสนุนในระดับหนึ่ง เช่น งบประมาณหรือนโยบาย แต่ยังไม่เพียงพอ ข้อมูลเชิงคุณภาพระบุว่า การสนับสนุนส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบโครงการเฉพาะกิจ ขาดความต่อเนื่องและไม่ตอบโจทย์ในระยะยาว ความสอดคล้องนี้สะท้อนถึงความจำเป็นที่ภาครัฐควรปรับบทบาทจากผู้ดำเนินการมาเป็นผู้สนับสนุน โดยเน้นการสร้างพื้นที่ให้ชุมชนเป็นผู้นำในการกำหนดทิศทางทางวัฒนธรรมของตนเอง

2.5 ศักยภาพทางเศรษฐกิจ ข้อมูลเชิงปริมาณชี้ว่าประชาชนเห็นศักยภาพของหนังใหญ่ในการสร้างรายได้ผ่านการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์วัฒนธรรม แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์สนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม ข้อมูลเชิงคุณภาพระบุถึงข้อจำกัดด้านการตลาด การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และช่องทางจัดจำหน่าย ความสอดคล้องนี้ชี้ว่า การต่อยอดทุนวัฒนธรรมสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ยังเป็นโอกาสที่รอการพัฒนาอย่างจริงจัง

3. รูปแบบในการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมหนังใหญ่วัดบ้านดอน จังหวัดระยองให้เกิดความยั่งยืน จำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและบูรณาการ โดยยึดชุมชนเป็นศูนย์กลางของการขับเคลื่อน พร้อมเปิดพื้นที่ให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีบทบาทร่วมกันอย่างแท้จริง ทั้งภาคศาสนา การศึกษา หน่วยงานรัฐ ภาคประชาสังคม และประชาชนในท้องถิ่น แนวทางการบริหารจัดการควรมุ่งเน้นการรักษาคุณค่าดั้งเดิมของหนังใหญ่ควบคู่ไปกับการพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย อันจะนำไปสู่ความยั่งยืนในระยะยาว โดยสามารถจำแนกเป็น 4 ด้านหลัก ดังนี้

3.1 ด้านการอนุรักษ์ (Conservation) สืบสานศรัทธา สร้างรากวัฒนธรรม การอนุรักษ์หนังใหญ่วัดบ้านดอนควรมุ่งเน้นคุณค่าในฐานะมรดกทางจิตวิญญาณของชุมชน ควรส่งเสริมให้คงอยู่ในวิถีชีวิต ไม่ใช่เพียงจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้จึงจำเป็น เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ บทแสดง ลวดลายหุ่น และประวัติครุภูมิปัญญา ส่งเสริมการอนุรักษ์แบบมีชีวิตที่เชื่อมโยงกับชุมชนอย่างแท้จริง

3.2 ด้านการพัฒนา (Development) เปิดพื้นที่เรียนรู้ สร้างคนรุ่นใหม่ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชนคือหัวใจของความยั่งยืน โดยการจัดค่ายฝึกอบรม ชมรมในโรงเรียน และบูรณาการเนื้อหาในหลักสูตรท้องถิ่น รวมถึงการใช้เทคโนโลยีร่วมสมัย เช่น สื่อแอนิเมชันและแพลตฟอร์มฝึกทำหุ่น ควบคู่กับบทบาทของครูภูมิปัญญา และความร่วมมือกับสถานศึกษา จะช่วยพัฒนากระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

3.3 ด้านการเผยแพร่ (Promotion) ยกย่องผู้สาธิตะต๋อยอดเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การเผยแพร่หนังใหญ่วัดบ้านดอนควรจัดเทศกาลประจำปี ควบคู่กับการพัฒนาสินค้าที่ระลึกลดทลายหนังใหญ่เพื่อสร้างรายได้ โดยชุมชนมีบทบาทหลักพร้อมใช้สื่อออนไลน์ เช่น YouTube, TikTok และ Facebook เป็นเครื่องมือประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างแบรนด์วัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง และเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

3.4 ด้านกลไกสนับสนุน (Support Mechanism) สร้างโครงสร้าง เสริมพลังระยะยาว การจัดตั้งคณะกรรมการบริหารทุนวัฒนธรรมระดับตำบลที่มีตัวแทนจากทุกภาคส่วนจะช่วยกำหนดทิศทางที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น พร้อมทั้งวางยุทธศาสตร์วัฒนธรรมระยะ 3-5 ปี และแผนงบประมาณรายปีเพื่อความต่อเนื่องของการดำเนินงาน นอกจากนี้ การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกจะช่วยเสริมศักยภาพและความยั่งยืนในการบริหารจัดการทุนวัฒนธรรม

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาและวิเคราะห์สภาพทั่วไปของทุนทางวัฒนธรรมของหนังใหญ่วัดบ้านดอน จังหวัดระยอง ผลการวิจัยพบว่า หนังใหญ่วัดบ้านดอนยังคงมีรากฐานทางวัฒนธรรมที่มั่นคงในระดับชุมชน โดยเฉพาะในด้านภูมิปัญญา ประวัติศาสตร์ และค่านิยมความเชื่อ ซึ่งได้รับการยอมรับจากประชาชนในระดับมาก หนังใหญ่จึงเป็นทั้งศิลปะและตัวแทนอัตลักษณ์ของชุมชน โดยมีครูภูมิปัญญาและศิลปินท้องถิ่นเป็นกลไกหลักในการถ่ายทอดองค์ความรู้ อย่างไรก็ตามยังขาดระบบการถ่ายทอดที่ชัดเจน เช่น ศูนย์เรียนรู้ พิพิธภัณฑ์ หรือสื่อการเรียนรู้ที่เข้าถึงง่าย จึงเสี่ยงต่อการขาดช่วงในระยะยาว แม้ว่าหนังใหญ่ยังปรากฏอยู่ในพิธีกรรมและกิจกรรมสำคัญของชุมชน แต่แนวโน้มการจัดแสดงกลับลดลง เนื่องจากการขาดแผนระยะยาวและการพึ่งพาโครงการเฉพาะกิจจากรัฐเท่านั้น ขณะเดียวกันเยาวชนเริ่มห่างเหินจากหนังใหญ่เพราะขาดแรงจูงใจ และรูปแบบการนำเสนอที่ไม่สอดคล้องกับยุคดิจิทัล เกิดเป็นช่องว่างทางวัฒนธรรมระหว่างรุ่น การบูรณาการของภาคีที่เกี่ยวข้องยังมีข้อจำกัด วัด ชุมชน หน่วยงานรัฐ และสถานศึกษา ต่างดำเนินงานแยกส่วน ขาดกลไก

กลางในการประสานงาน ด้านศักยภาพเศรษฐกิจวัฒนธรรมยังไม่ได้รับการส่งเสริมอย่างเป็นระบบ ผลการวิจัยสอดคล้องกับนวลพรรณ บุญธรรม (2549) ศึกษาวิจัยเรื่อง หนึ่งใหญ่ วัดบ้านดอน : การศึกษาประวัติ ลวดลาย และบทบาทในชุมชน ที่ชี้ถึงปัญหาเชิงโครงสร้างของการสืบทอดหนึ่งใหญ่ที่ขาดความชัดเจนในการสืบทอดและต่อยอด และไม่สอดคล้องกับกฤษฎีกา ดิลกศิริธนาภรณ์ (2566) ที่ศึกษาเรื่อง การปรับตัวเพื่อการพัฒนาการจัดการของพิพิธภัณฑ์ในภาวะปัจจุบันที่ พบว่า พิพิธภัณฑ์ในยุคปัจจุบันยังไม่สามารถสร้างการมีส่วนร่วมกับคนรุ่นใหม่ได้อย่างแท้จริงและยังขาดการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วม

2. การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมหนึ่งใหญ่ วัดบ้านดอน จังหวัดระยอง ผลการวิเคราะห์ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพสอดคล้องกัน โดยเฉพาะด้านอัตลักษณ์ชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชน กลไกบริหาร และศักยภาพการต่อยอดทุนวัฒนธรรมสู่เศรษฐกิจ หนึ่งใหญ่วัดบ้านดอนมิใช่เพียงศิลปะบันเทิง แต่เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่ฝังรากในวิถีชีวิต ผ่านความศรัทธาและพิธีกรรม สร้างความภาคภูมิใจของคนท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม การสืบทอดยังเผชิญข้อจำกัด เช่น เยาวชนขาดแรงจูงใจในพื้นที่เรียนรู้ และระบบสนับสนุน การบริหารยังพึ่งพาบุคคล ขาดแผนยุทธศาสตร์และโครงสร้างที่มั่นคง อีกทั้งการสนับสนุนจากรัฐและองค์กรปกครองท้องถิ่นยังไม่ต่อเนื่อง หากพัฒนาระบบบริหารที่ทันสมัยและเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะ เยาวชนและภาคเอกชน จะทำให้ทุนวัฒนธรรมเติบโตยั่งยืน งานวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของวิรัตน์ รัตนปัดดา (2564) ที่ศึกษาเรื่อง การจัดการศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเพื่อความยั่งยืน ที่ชี้ว่า ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านต้องอาศัยบทบาทครุภูมิปัญญาและประชาชนทุกกลุ่มร่วมกับรัฐในเชิงส่งเสริมมากกว่าควบคุม ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของสุชาดา ไชยทองคำ (2560) ที่ศึกษาเรื่องบทบาทภาครัฐกับการอนุรักษ์ทุนทางวัฒนธรรม : กรณีศึกษาชุมชนพื้นที่ภาคกลาง กลับพบว่า การจัดการทุนวัฒนธรรมโดยเน้นบทบาทรัฐเป็นหลัก แม้มีนโยบายสนับสนุน แต่ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่จริง ส่งผลให้วัฒนธรรมไม่ฝังรากลึกและเสื่อมถอยเมื่อหมดโครงการหรือเปลี่ยนผู้รับผิดชอบ

3. รูปแบบในการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมหนึ่งใหญ่วัดบ้านดอน จังหวัดระยองให้เกิดความยั่งยืน พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมหนึ่งใหญ่วัดบ้านดอนมุ่งเน้นให้ชุมชนเป็นแกนกลาง ในฐานะผู้สืบทอด ผู้ผลิต และผู้ใช้ทุนวัฒนธรรม โดยมองหนึ่งใหญ่ไม่ใช่แค่ศิลปะ แต่เป็นทุนทางสังคมและจิตวิญญาณที่ผูกโยงกับความเชื่อและพิธีกรรม จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วนภายใต้โครงสร้างที่ชุมชนเป็นศูนย์กลาง แบ่งการจัดการออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1. การอนุรักษ์ ส่งเสริมการอนุรักษ์แบบมีชีวิตผ่านการใช้งานจริง พร้อมจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ในชุมชน 2. การพัฒนา มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของเยาวชนผ่านค่าย ชมรม การใช้สื่อเทคโนโลยี และพัฒนาครุภูมิปัญญาให้

ถ่ายทอดความรู้ข้ามรุ่น 3. การเผยแพร่ ยกระดับสู่สาธารณะผ่านเทศกาล สินค้าวัฒนธรรม และแพลตฟอร์มออนไลน์ และ 4. การสนับสนุน จัดตั้งโครงสร้างถาวร เชื่อมโยงมหาวิทยาลัยและภาคธุรกิจเพื่อเสริมงบประมาณและทรัพยากร งานวิจัยนี้สอดคล้องกับ สุกัญญา รัตนกุล (2562) ที่ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทุนทาง วัฒนธรรมเพื่อความยั่งยืน ที่เสนอว่าการจัดการทุนวัฒนธรรมต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของ ชุมชนและการสนับสนุนจากภาคี ในขณะที่งานวิจัยของธนภัทร พรหมรักษา (2562) ศึกษา เรื่อง การจัดการวัฒนธรรมโดยภาครัฐ : บทเรียนจากการบริหารพิพิธภัณฑ์ชุมชน พบว่า การบริหารโดยรัฐเพียงฝ่ายเดียวขาดความต่อเนื่องและไม่ตอบโจทย์ความต้องการ ของชุมชน

องค์ความรู้จากการวิจัย

รูปแบบการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมหน้าใหญ่วัดบ้านดอน จังหวัดระยอง สรุปได้ว่า หน้าใหญ่วัดบ้านดอนเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างและสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งและเห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมอย่างชัดเจน การบริหารจัดการทุนวัฒนธรรมในปัจจุบันยังขาดความเป็นระบบและกลไกเชิงโครงสร้างที่ชัดเจน โดยยังขึ้นอยู่กับบุคคลและขาดแผนยุทธศาสตร์ที่ต่อเนื่อง และชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนากลไกบริหารจัดการที่เปิดกว้างและมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะเยาวชนและภาคเอกชน เพื่อส่งเสริมความยั่งยืนของทุนวัฒนธรรมในระยะยาว โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จัดตั้งกลไกถาวรระดับตำบล เช่น คณะกรรมการบริหารทุนวัฒนธรรม ประกอบด้วยตัวแทนวัด โรงเรียน องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน ครูภูมิปัญญา และเอกชน เพื่อวางแผนและติดตามอย่างต่อเนื่อง
2. บรรจุหน้าใหญ่ในแผนพัฒนาท้องถิ่นเป็นวาระวัฒนธรรม พร้อมจัดสรรงบประมาณสนับสนุน
3. พัฒนานโยบายเศรษฐกิจวัฒนธรรม ส่งเสริมผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์และเทศกาลเชิงเศรษฐกิจควบคู่การท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ส่งเสริมหลักสูตรท้องถิ่นให้นำหน้าใหญ่เข้าการเรียนการสอน และสนับสนุนบทบาทครูภูมิปัญญาอย่างชัดเจน
2. สนับสนุนการสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์และแพลตฟอร์มดิจิทัล เพื่อเข้าถึงคนรุ่นใหม่ และขยายฐานผู้รู้จัก

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบบริหารทุนวัฒนธรรมหน้าใหญ่อื่น เช่น วัดขนอน จังหวัดราชบุรี หรือภาคใต้
2. วิจัยเชิงลึกพฤติกรรมการรับรู้และมีส่วนร่วมของเยาวชน ใช้เครื่องมือวิจัยสมัยใหม่ เช่น วิเคราะห์โซเชียลมีเดียและสัมภาษณ์เชิงลึก
3. ทำวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ร่วมกับชุมชนครูภูมิปัญญาและภาคการศึกษา เพื่อพัฒนาโมเดลส่งเสริมทุนวัฒนธรรมที่ปฏิบัติได้จริง
4. ศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมของการจัดการทุนวัฒนธรรมในเชิงพาณิชย์และท่องเที่ยว เพื่อวางแผนสมดุลระหว่างอนุรักษ์และสร้างรายได้

เอกสารอ้างอิง

- กฤตณัฐ ดิลกศิริธนภัทร์. (2566). การปรับตัวเพื่อการพัฒนาการจัดการของพิพิธภัณฑ์
ในภาวะปัจจุบัน. *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ*, 24(2), 125-137.
- จิราพร อัมพร. (2564). *ศิลปะการแสดงหนังใหญ่กับการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ:
สถาบันวัฒนธรรมไทยศึกษา.
- ธนภัทร พรหมรักษา. (2560). การจัดการวัฒนธรรมโดยภาครัฐ : บทเรียนจากการบริหาร
พิพิธภัณฑ์ชุมชน. *วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์*, 4(1), 39-54.
- นวลพรรณ บุญธรรม. (2549). *หนังใหญ่วัดบ้านดอน : การศึกษาประวัติ ลวดลายและ
บทบาทในชุมชน โครงการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ระยะที่ 2 ปีที่ 1
(รายงานการวิจัย)*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- บุญยง ว่องไว. (2563). *ทุนทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน*. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มยุรี พันธุ์สถิตย์. (2559). *ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการแสดงหนังใหญ่ไทย*. นครปฐม:
มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- รัชดาพร คงคาเขตร. (2561). *มิติทางศิลปะในหนังใหญ่ไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- วิรัตน์ รัตนปนัดดา. (2561). การจัดการศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเพื่อความยั่งยืน. *วารสาร
วิจัยวัฒนธรรม*, 5(2), 25-40.
- ศิริณา พรหมชาติ. (2560). *การแสดงหนังใหญ่ : รากเหง้าและการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม*.
เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุกัญญา รัตนกุล. (2561). *หนังใหญ่วัดบ้านดอน : พื้นที่การเรียนรู้ของชุมชน*. ระยอง:
ศูนย์วัฒนธรรมท้องถิ่นภาคตะวันออก.
- _____. (2562). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อความยั่งยืน.
วารสารวิจัยสังคม, 9(2), 65-80.
- สุชาดา ไชยทองคำ. (2560). บทบาทภาครัฐกับการอนุรักษ์ทุนทางวัฒนธรรม : กรณีศึกษา
ชุมชนพื้นที่ภาคกลาง. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 8(1), 77-91.
- สุชาติ เกื่อนนาดี. (2562). *ทุนวัฒนธรรมกับการสื่อสารสาธารณะ*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัย
วัฒนธรรมไทย.

การพัฒนาการบริหารจัดการการอบรมพระนวกะของวัดพระธรรมกาย
อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี*
DEVELOPMENT OF THE MANAGEMENT OF NEWLY ORDAINED MONKS
TRAINING OF DHAMMAGAYA MONASTERY, KLONG LUANG DISTRICT,
PATHUM THANI PROVINCE

พระมหาวิรัตน์ พลทตฺโต, พระครูสังฆวิริยกิจ (ระพิน พุทธิสารโ)

Phramaha Virat Palatatto, Phrakrusanghaviyikij (Raphin Buddhisar)

วัดพระธรรมกาย, ปทุมธานี

Wat Phra Dhammakaya, Pathum Thani

Corresponding Author E-mail: pravirat072@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาการพัฒนาการบริหารจัดการการอบรมพระนวกะ 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการบริหารจัดการการอบรมพระนวกะ และ 3. นำเสนอการประยุกต์หลักธรรมเพื่อการพัฒนาการบริหารจัดการการอบรมพระนวกะของวัดพระธรรมกาย อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ โดยแบบสอบถามที่ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.944 จากกลุ่มตัวอย่าง 162 รูป สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน โดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า 1. การพัฒนาการบริหารจัดการการอบรมพระนวกะของวัดพระธรรมกาย อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เรียงตามค่าเฉลี่ยดังนี้ ด้านเจตคติ ด้านคุณลักษณะ ด้านพฤติกรรม ด้านความสามารถ และด้านความรู้ ตามลำดับ 2. หลักการบริหาร 4M ส่งผลต่อการพัฒนาการบริหารจัดการการอบรมพระนวกะของวัดพระธรรมกาย อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี สามารถทำนายได้ร้อยละ 86.2 และหลักอิทธิบาท 4 สามารถร่วมกันทำนายได้ร้อยละ 33.5 และ 3. การประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 เพื่อการพัฒนาการบริหารจัดการการอบรมพระนวกะของวัดพระธรรมกาย อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ประกอบด้วย 1. ฉันทะ เน้นการปลูกฝังความรักในพระธรรมวินัยผ่านกิจกรรมที่เสริม

แรงจูงใจภายใน มีพระอาจารย์ต้นแบบ และใช้เทคโนโลยีเสริมการเรียนรู้ 2. วิริยะ มุ่งสร้าง ความพากเพียรด้วยการวางแผนหลักสูตรชัดเจน มีวินัย และจัดกิจกรรมฝึกปฏิบัติ อย่างต่อเนื่อง 3. จิตตะ ส่งเสริมความเอาใจใส่ผ่านการวางแผนเป้าหมายร่วม การฝึกสมาธิ และกิจกรรมที่สร้างแรงบันดาลใจให้ใฝ่รู้ในธรรมะ 4. วิมังสา พัฒนาการคิดวิเคราะห์ และการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ เพื่อปรับปรุงการอบรมอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ การอบรมมีความครบถ้วนทั้งด้านจิตใจ ระเบียบวินัย และปฏิบัติธรรมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนา; การบริหารจัดการ; การอบรม; พระนวกะ

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To study the management efficiency of newly ordained monks training, 2. To study the factors affecting the management efficiency of newly ordained monks training, and 3. To present the Dhamma principles application for promoting the management efficiency of the newly ordained monks training at Wat Phra Dhammagaya, Klong Luang District, Pathum Thani Province. The research methodology was the mixed research methods. The quantitative research was conducted by collecting data using a questionnaire with a reliability value of 0.944 from 162 samples who were monks. The statistics used were frequency, percentage, mean, standard deviation, and multiple regression analysis. The qualitative research, data were collected by in-depth interviewing 10 key informants and analyzed by descriptive content interpretation.

results were found that: 1. The overall efficiency of the management of the training of newly ordained monks at Wat Phra Dhammagaya, Khlong Luang District, Pathum Thani Province was at the highest level, ranked by the average values as follows: attitude, characteristic, behavior, ability, and knowledge, respectively. 2. The 4M's management principle affected the management efficiency of the newly ordained monks training at Wat Phra Dhammagaya, Khlong Luang District, Pathum Thani Province, with a predictable score of 86.2 percent, and the 4 Iddhipada principle jointly predicted 33.5 percent. 3. The application of the 4 Iddhipada principle for promoting the management efficiency of the newly ordained monks training at Wat Phra Dhammagaya, Khlong Luang District, Pathum Thani Province was

at a high level. It consisted of 1. Chanda; emphasizing the cultivation of love for the Dhamma-Vinaya through activities that enhanced internal motivation and having a model teacher. and use technology to enhance learning 2. Viriya; aimed to create perseverance by planning a clear curriculum, having discipline and organizing continuous practice activities 3. Citta; promoted attentiveness through setting shared goals, practicing meditation and activities that inspired a desire to learn about Dhamma 4. Vimamsa; developed analytical thinking and evaluates results regularly to improve training effectively, resulting in training that was complete in terms of mind, discipline and sustainable Dhamma practice.

Keywords: Development; Management; Training; Newly Ordained Monks

บทนำ

พระพุทธศาสนาถือเป็นศาสนาประจำชาติไทย ซึ่งมีขนบธรรมเนียมและมีประเพณีที่สืบทอดกันมา ทำให้พระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่เคารพสักการะ และเป็นผู้นำจิตใจ เกิดการบวชของบุคคลในพระพุทธศาสนาเป็นพระภิกษุขึ้นจนถึงปัจจุบัน จนเกิดเป็นประเพณีที่ชาวพุทธพออายุครบ 20 ปี ก็จะต้องบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา

การอบรมพระนวกะเป็นกระบวนการสำคัญในการรักษาและสืบทอดพระพุทธศาสนาในสังคมไทย ซึ่งมีรากฐานตั้งแต่สมัยพุทธกาล โดยพระอุปัชฌาย์และพระอาจารย์มีบทบาทในการถ่ายทอดพระธรรมวินัยและวัตรปฏิบัติ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2529) เพื่อให้พระนวกะสามารถดำรงตนในสมณเพศได้อย่างถูกต้องเหมาะสม นำไปสู่การธำรงรักษาพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองสืบไปพระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยอาศัยคุณสมบัติความบริสุทธิ์ ความเสียสละ และความมีสติปัญญา แนะนำสั่งสอนประชาชนให้ประพฤติปฏิบัติชอบ ในการดำรงชีวิตมาโดยตลอด ส่วนในด้านสังคมก็ได้แนะนำ สั่งสอน และสร้างจิตสำนึก นำทางสู่ความหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งทางกายและจิตใจ สั่งสอนให้มนุษย์มั่นใจในศักยภาพของมนุษย์ว่า เป็นผู้ฝึกฝนพัฒนาให้มีวิสัยแห่งการพัฒนาได้อย่างสูงสุด โดยอาศัยการศึกษาอบรม (สิทธ์ บุตรอินทร์, 2533)

แม้ในปัจจุบันการบวชจะมีหลากหลายวัตถุประสงค์ แต่ปัญหาความเหลื่อมล้ำในพระวินัยยังคงเป็นสิ่งที่ต้องเผชิญ จึงจำเป็นต้องเน้นการอบรมอย่างเข้มข้นและจริงจัง โดยมีการพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยและสอดคล้องกับบริบทของสังคม เช่น การนำเทคโนโลยี สื่อมัลติมีเดีย และแอปพลิเคชันมาใช้ในการเรียนการสอน รวมถึงการบูรณาการ

ความรู้สมัยใหม่เข้ากับหลักธรรม เพื่อให้พระนวกะเข้าใจและประยุกต์ใช้ธรรมะได้อย่างเหมาะสมในชีวิตจริง (สิทธิ์ บุตรอินทร์, 2533)

การอบรมนี้ไม่เพียงมุ่งพัฒนาองค์ความรู้ทางธรรม แต่ยังปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และบทบาทในการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณแก่ประชาชน ช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในสังคมไทยอย่างยั่งยืน พระสงฆ์และสามเณรส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจพุทธธรรมอย่างลึกซึ้งและสภาพสังคมปัจจุบัน จึงสื่อสารกับประชาชนได้ไม่เต็มที่ ทำให้ความสัมพันธ์เป็นแค่พิธีกรรม การที่พระสงฆ์เข้าใจธรรมะ สังคมและมีทักษะสื่อสารสำคัญต่อการเป็นผู้นำจิตวิญญาณ โดยเฉพาะในยุคที่เศรษฐกิจและสังคมมีปัญหา คนต้องการที่พึ่งทางใจ พระนวกะควรได้รับการอบรมทั้งธรรมะ สังคมและการสื่อสารอย่างรู้เท่าทัน เพื่อสร้างศรัทธาและเผยแผ่ธรรมะอย่างแท้จริง ป้องกันวัตถุนิยมและงมงายในสังคมยุคข้อมูลข่าวสารประสิทธิภาพการบริหารจัดการอบรมพระนวกะที่วัดพระธรรมกายมีความสำคัญมาก

ผู้วิจัยสนใจศึกษากระบวนการบริหารนี้เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพพระนวกะให้มั่นคง แข็งแรง ยั่งยืน พร้อมภาคภูมิใจในสมณะเพศ และทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาการบริหารจัดการการอบรมพระนวกะของวัดพระธรรมกาย อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการบริหารจัดการการอบรมพระนวกะของวัดพระธรรมกาย อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักธรรมเพื่อการพัฒนาการบริหารจัดการการอบรมพระนวกะของวัดพระธรรมกาย อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ พระนวกะที่จำพรรษาในวัดพระธรรมกาย จำนวน 272 รูป (สำนักงานวัดพระธรรมกาย, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) จำนวน 162 รูป

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน ประกอบด้วย 1. ผู้ปฏิบัติโครงการพระนวกะ จำนวน 5 รูป 2. พระนวกะ จำนวน 2 รูป 3. นักวิชาทางด้านการจัดการเชิงพุทธ จำนวน 3 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาประสิทธิภาพการบริหารจัดการการอบรมพระนวกะของวัดพระธรรมกาย อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี แบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางโลก วุฒิการศึกษาทางธรรม แผนกธรรม วุฒิการศึกษาทางธรรมแผนกบาลี แบบเลือกตอบ ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการการอบรมพระนวกะของวัดพระธรรมกาย อำเภอคลองหลวงจังหวัดปทุมธานี ตามหลักทฤษฎี 4M ได้แก่ 1. ด้านคน (Man) 2. ด้านเงิน (Money) 3. ด้านวัตถุ (Material) และ 4. ด้านการจัดการ (Management) ตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการการอบรมพระนวกะของวัดพระธรรมกาย อำเภอคลองหลวงจังหวัดปทุมธานี ตามหลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ตอนที่ 4 สอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการการอบรมพระนวกะของวัดพระธรรมกาย อำเภอคลองหลวงจังหวัดปทุมธานี ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านความสามารถ ด้านพฤติกรรม ด้านคุณลักษณะ และด้านเจตคติ ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้เครื่องมือ (Try Out) จากกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha α -coefficient) (บุญชม ศรีสะอาด, 2545) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.944 แสดงให้เห็นว่าแบบสอบถามสามารถนำไปแจกกับกลุ่มตัวอย่างจริงได้

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสำรวจจากกลุ่มตัวอย่าง และการสัมภาษณ์เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้ จนครบทุกประเด็น

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ 1. สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนา ปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้ คือ ความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) อธิบายถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพการบริหารจัดการการอบรมพระนวกะ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้วิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ด้วยวิธีแบบ Stepwise เพื่อพยากรณ์ตัวแปรตามหนึ่งตัว

ซึ่งส่งผลมาจากตัวแปรอิสระตั้งแต่สองตัวขึ้นไป ที่ส่งผลประสิทธิภาพการบริหารจัดการ การอบรมพระนวกะของวัดพระธรรมกาย อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยทดสอบ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยนำข้อมูลมาเรียบเรียง และจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ตีความหมายเชื่อมโยง ความสัมพันธ์เพื่อหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ระดับการพัฒนาการบริหารจัดการการอบรมพระนวกะของวัดพระธรรมกาย อำเภอ คลองหลวง จังหวัดปทุมธานี สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการพัฒนาการบริหารจัดการการอบรม พระนวกะของวัดพระธรรมกาย อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม

สมรรถนะหลัก 5 ด้าน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านความรู้	4.59	0.39	มากที่สุด
2. ด้านความสามารถ	4.63	0.42	มากที่สุด
3. ด้านพฤติกรรม	4.63	0.40	มากที่สุด
4. ด้านคุณลักษณะ	4.71	0.39	มากที่สุด
5. ด้านเจตคติ	4.81	0.34	มากที่สุด
ภาพรวม	4.68	0.32	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า การพัฒนาการบริหารจัดการการอบรมพระนวกะของ วัดพระธรรมกาย อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.68) พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ดังนี้ 1. ด้านเจตคติ ($\bar{X}$ =4.81) 2. ด้าน คุณลักษณะ ($\bar{X}$ =4.71) 3. ด้านพฤติกรรม ($\bar{X}$ =4.63) 4. ด้านความสามารถ ($\bar{X}$ =4.63) และ 5. ด้านความรู้ ($\bar{X}$ =4.59) ตามลำดับ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการบริหารจัดการการอบรมพระนวกะของวัด พระธรรมกาย อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ดังนี้

2.1 ปัจจัยหลักการบริหาร 4M สามารถทำนายการพัฒนาการบริหารจัดการ การอบรมพระนวกะของวัดพระธรรมกาย อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี สามารถ ทำนายได้ร้อยละ 86.2 ดังนี้ ด้านวัตถุดิบ ทำนายได้ร้อยละ 54.6 ด้านเงิน ทำนายได้ร้อยละ 41.9 และด้านการจัดการ ทำนายได้ร้อยละ 34.6 ตามลำดับ

2.2 ปัจจัยหลักอิทธิบาท 4 สามารถร่วมกันทำนายความมีการพัฒนา การบริหารจัดการการอบรมพระนวกะของวัดพระธรรมกาย อำเภอคลองหลวง จังหวัด ปทุมธานี ได้ร้อยละ 33.5 พบว่า ด้านวิริยะ ความพากเพียร สามารถทำนายได้ร้อยละ 16.7

ด้านวิมิงสา ความไตร่ตรอง สามารถทำนายได้ร้อยละ 16.0 และด้านจิตตะ ความเอาใจใส่ สามารถทำนายได้ร้อยละ 12.2 ตามลำดับ

3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาการบริหารจัดการการอบรมพระนวกะของวัดพระธรรมกาย อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ดังนี้

3.1 การประยุกต์ด้านฉันทะ สรุปได้ว่า การปลูกฝังฉันทะในพระนวกะเป็นหัวใจของการอบรม โดยเน้นสร้างความรักในพระธรรมวินัย ผ่านการศึกษา ปฏิบัติสมาธิ และการรักษาศีลในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม มีพระอาจารย์ต้นแบบให้คำแนะนำ ใช้หลักสูตรและเทคโนโลยีที่ทันสมัย ช่วยส่งเสริมแรงบันดาลใจ ทำให้พระนวกะมุ่งมั่นในวิถีพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน

3.2 การประยุกต์ด้านวิริยะ ความพากเพียร สรุปได้ว่า การอบรมพระนวกะเน้นสร้างวิริยะและความพากเพียร ด้วยหลักสูตรที่มีระเบียบชัดเจน สนับสนุนโดยพระอาจารย์และพระพี่เลี้ยง มีกิจกรรมฝึกปฏิบัติสม่ำเสมอ เช่น การทำวัตร เจริญภาวนา และการติดตามประเมินผล ส่งเสริมความอดทน มุ่งมั่นในพระธรรม หลักสูตรออกแบบให้สอดคล้องพระพุทธศาสนา เสริมสร้างคุณค่าความเพียรอย่างยั่งยืน ทั้งทางร่างกายและจิตใจ

3.3 การประยุกต์ด้านจิตตะ ความเอาใจใส่ สรุปได้ว่า การอบรมพระนวกะของวัดพระธรรมกายเน้นสร้างเป้าหมายร่วมผ่านคำแนะนำจากพระอาจารย์ พัฒนาจิตใจด้วยสมาธิ ปลูกฝังไตรสิกขา ส่งเสริมวินัย ใฝ่รู้ และความมุ่งมั่น พร้อมระบบติดตามผลและการจัดการทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาศักยภาพพระนวกะ

3.4 การประยุกต์ด้านวิมิงสา ความไตร่ตรอง สรุปได้ว่า การอบรมพระนวกะของวัดพระธรรมกายมุ่งพัฒนาตนเองผ่านการประเมินและฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง เสริมสร้างการคิดวิเคราะห์ การอภิปราย และการทำสมาธิ พร้อมการให้คำแนะนำจากพระอาจารย์และระบบติดตามผลที่มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการเข้าใจธรรมะ การทำงานร่วมกัน และคุณธรรมสูงสุด

อภิปรายผลการวิจัย

1. การพัฒนาการบริหารจัดการการอบรมพระนวกะของวัดพระธรรมกาย อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด อภิปรายได้ว่า พระนวกะมีเจตคติที่ดีและศรัทธามั่นคงในพระพุทธศาสนา มีความมุ่งมั่นรับคำสอนอย่างถูกต้อง พร้อมพัฒนาตนเองด้วยทัศนคติเชิงบวก เห็นคุณค่าของการสร้างพระนวกะคุณภาพเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา พระพี่เลี้ยงมีคุณลักษณะภาวะผู้นำทั้งด้านวิชาการและการปฏิบัติเป็นแบบอย่างในการรักษาพระธรรมวินัยและดำเนินชีวิตตามหลักไตรสิกขา พร้อมทั้งมี

ความรู้ในการประยุกต์หลักธรรมแก้ปัญหาสังคมร่วมสมัยอย่างเหมาะสมมีเมตตาและเอื้ออาทรต่อพระนวกะอย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งมีความสามารถในการสอนและถ่ายทอดความรู้ โดยบูรณาการพุทธวิธีการสอนกับศาสตร์สมัยใหม่ สอดคล้องกับงานวิจัยของอานนท์ เมธีวรฉัตร (2562) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะด้านการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 พบว่า การพัฒนาสมรรถนะด้านการสอนของพระสอนศีลธรรมต้องประกอบด้วย ความรู้ เจตคติ และทักษะ โดยมีระบบสรรหาและพัฒนาอย่างมีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับการอบรมพระนวกะของวัดพระธรรมกาย ที่เน้นการสร้างคนดีอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการบริหารจัดการการอบรมพระนวกะของวัดพระธรรมกาย อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี จากผลการวิจัยสามารถอภิปรายได้ดังนี้

1. หลักการบริหาร 4M สามารถทำนุบำรุงการพัฒนาการบริหารจัดการการอบรมพระนวกะของวัดพระธรรมกายได้ถึงร้อยละ 86.2 สะท้อนถึงความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างชัดเจนระหว่างการบริหารทรัพยากรกับผลลัพธ์ของการจัดการ โดยเฉพาะด้านวัตถุดิบ (Material) ที่วัดพระธรรมกายจัดเตรียมอย่างครบถ้วน ทั้งหนังสือ ตำรา สื่อมัลติมีเดีย และสถานที่ปฏิบัติธรรมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ นำไปสู่บรรยากาศแห่งการพัฒนาอย่างลึกซึ้ง ตลอดจนการบริหารบุคลากรอย่างมีคุณภาพ เช่น พระพี่เลี้ยงและพระอาจารย์ที่มีภาวะผู้นำและจิตวิญญาณแห่งธรรม ส่งเสริมให้พระนวกะพัฒนาตนตามพระธรรมวินัยได้อย่างมั่นคง สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูวิสุทธาสนันท์คุณ (สุรศักดิ์ วิสุทธาจาโร) (2557) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา พบว่า การบริหารแบบ 4M เพื่อเสริมความมั่นคงแก่พระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน การบริหารจัดการโครงการอบรมพระนวกะวัดพระธรรมกายสะท้อนความเป็นระบบในทุกมิติด้านบุคลากร (Man) มีการวางแผนพัฒนาและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง บุคลากรมีความรู้ธรรมะและทักษะการสอน และสร้างแรงบันดาลใจ สอดคล้องกับพระมหาอำนาจ ปวทุมน (2556) เน้นบูรณาการการศึกษาพระปริยัติธรรมให้สอดคล้องกฎหมายและระเบียบสำนักเรียน เพื่อพัฒนาศาสนทายาทอย่างยั่งยืน ด้านการเงิน (Money) มีการจัดสรรงบประมาณอย่างโปร่งใส เน้นคุณภาพอุปกรณ์ สื่อ และกิจกรรมเสริมทักษะ สนับสนุนการอบรมอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหากังวาล ธีรธมโม (2557) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พบว่า ความโปร่งใสในการบริหารการเงิน สำนักปฏิบัติธรรม ด้านการจัดการ (Management) วางระบบอย่างมืออาชีพ ชัดเจนในเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และตัวชี้วัด พร้อมแบ่งหน้าที่ลดความซ้ำซ้อน เพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ส่งผลให้การดำเนินงานราบรื่นและคล่องตัว และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูอุทัยกิจจารักษ์ (สุรางค์ สุจินโณ) (2557) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบ

การบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ภาค 2 พบว่า การบริหารเชิงนโยบายและการสนับสนุนทรัพยากรอย่างเป็นระบบ 2. หลักอิทธิบาท 4 มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการอบรมพระนวกะวัดพระธรรมกาย โดยสามารถ ทำนายได้ร้อยละ 33.5 แสดงถึงบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความสำเร็จ โดยเฉพาะฉันทะ (ความตั้งใจ) วิริยะ (ความพากเพียร) จิตตะ (ความเอาใจใส่) และวิมังสา (การคิดวิเคราะห์) วัดได้นำหลักนี้มาปรับใช้ร่วมกับระบบบริหารที่เป็นมืออาชีพ ส่งผลให้การอบรมมีคุณภาพ และยั่งยืน ฉันทะสะท้อนความสุขและภาคภูมิใจในการพัฒนาพระนวกะ วิริยะเป็น แรงผลักดันที่ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค จิตตะเน้นความรับผิดชอบและการติดตามพัฒนาการ อย่างใกล้ชิด ส่วนวิมังสาช่วยในการประเมินและปรับปรุงงานอย่างเป็นระบบ

3. การประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการพัฒนาการบริหารจัดการการอบรม พระนวกะของวัดพระธรรมกาย อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ดังนี้ หลักฉันทะ หรือความพอใจในการทำงาน มีผลอย่างมากต่อ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการอบรมพระนวกะที่วัดพระธรรมกาย เมื่อผู้บริหารและ บุคลากรรักและศรัทธาในบทบาทของตน จะปฏิบัติงานด้วยความใส่ใจ ตั้งแต่การวางแผน จัดกิจกรรม ไปจนถึงติดตามผลการอบรมอย่างจริงจัง ความพอใจนี้กระตุ้นให้เกิดการพัฒนา เนื้อหา วิธีสอน และบรรยากาศการเรียนรู้ที่เหมาะสม สร้างความร่วมมือและความสามัคคี ในทีม ส่งผลให้การอบรมมีความต่อเนื่องและยั่งยืน สอดคล้องกับงานของพระมหาวิเศษ กนตมโม (2564) ได้วิจัยเรื่อง พุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงาน ของเทศบาลเมืองในจังหวัดชลบุรี พบว่า ฉันทะ คือ ใจรักและความสมัครใจในการ บริหารงานที่มุ่งหวังความสำเร็จและพัฒนางานเสมอ หลักจิตตะ หรือความเอาใจใส่ในงาน เป็นหัวใจสำคัญที่ช่วยยกระดับประสิทธิภาพการอบรมพระนวกะวัดพระธรรมกาย ความใส่ใจ สะท้อนจากการเตรียมเนื้อหาและปรับวิธีสอนให้เหมาะสมกับแต่ละคน พร้อมติดตาม ความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง ผู้มีจิตตะสอนด้วยความตั้งใจจริงและเห็นคุณค่าการเติบโต ของพระนวกะ ทั้งสติปัญญาและจริยธรรม ความภูมิใจนี้เป็นแรงจูงใจให้ทุ่มเทยิ่งขึ้น จิตตะ ยังกระตุ้นให้พัฒนาวิธีการอบรมให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน สอดคล้องกับ งานวิจัยพระครูญาณเพชรรัตน์ (เทวินทร์ ปิยะทสฺสี) (2557) วิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การเผยแผ่ พระพุทธศาสนาเพื่อเยาวชน พบว่า ที่เน้นฝึกทักษะสอนและปลูกจิตสำนึกบทบาทพระสงฆ์ ต่อสังคมเพื่อเสริมแรงจูงใจเผยแผ่ธรรมะอย่างแท้จริง หลักวิริยะ หรือความพากเพียร เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมความต่อเนื่องและประสิทธิภาพในการอบรมพระนวกะวัด พระธรรมกาย ความพากเพียรสะท้อนจากความอดทนในการถ่ายทอดความรู้ การหาวิธี ใหม่ ๆ เพื่อความเข้าใจ และการพัฒนาตนเองอย่างไม่หยุดยั้ง แม้เผชิญข้อจำกัดด้านเวลา ทรัพยากร หรือความเข้าใจที่แตกต่างกัน วิริยะผลักดันให้การอบรมเป็นไปอย่างมั่นคงและ

ยังยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของอึ้ง บัวศรี (2567) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับพระนวกะ พบว่า การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามหลักคำสอนพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะและการปฏิบัติที่ถูกต้องของพระนวกะอย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการบริหารจัดการการอบรมพระนวกะของ วัดพระธรรมกาย อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยสรุปความรู้ที่ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการที่ผู้วิจัยได้สร้างภาพที่แสดงองค์ความรู้จากการวิจัยดังกล่าวข้างต้นสามารถขยายความเพิ่มเติมประสิทธิภาพการบริหารจัดการการอบรมพระนวกะของ วัดพระธรรมกาย อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยการประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ดังนี้

1. ด้านความรู้ การอบรมพระนวกะที่วัดพระธรรมกาย มีหลักสูตรทฤษฎีและปฏิบัติ ปรับตามพื้นฐานแต่ละรูป ใช้สื่อทันสมัย ถ่ายทอดโดยพระอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญ พร้อมส่งเสริมการค้นคว้า กระบวนการเรียนรู้ยึดหลักอิทธิบาท 4 โดยเฉพาะฉันทะที่เน้น

ตั้งใจฝึกฝนตนเองอย่างมีเป้าหมาย ส่งเสริมความรู้เป็นพลังแห่งการเรียนรู้ ทำให้พระนวกะมีความรู้ลึกและมั่นคงในธรรมอย่างแท้จริง

2. ด้านความสามารถ การพัฒนาพฤติกรรมพระนวกะเน้นสํารวมกาย วาจา ใจ ผ่านการฝึกสมาธิ เจริญสติ และเคร่งครัดในพระวินัย ปลุกฝังทิริ-โอตตปปะอย่างมั่นคง กิจกรรมกลุ่มและเครือข่ายช่วยส่งเสริมทัศนคติเชิงบวกและพฤติกรรมดีอย่างยั่งยืน ความวิริยะในการอบรมเพิ่มศักยภาพและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 อย่างรอบด้านช่วยพัฒนาทักษะปฏิบัติและภาวะผู้นำทางธรรม ทำให้พระนวกะมีคุณธรรมและทักษะครบถ้วน เป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีคุณภาพ

3. ด้านพฤติกรรม การพัฒนาพฤติกรรมพระนวกะที่สงบ สงี่ยม และน่าเลื่อมใส สะท้อนการอบรมที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้หลักความเอาใจใส่ในการฝึกฝนตนเองอย่างตั้งใจ มีวินัย และสม่ำเสมอ พระนวกะจึงประพฤติตนตามสมณเพศอย่างเหมาะสม เป็นแบบอย่างดี แก่สังคม การเอาใจใส่อย่างจริงจังเป็นหัวใจความสำเร็จ สอดคล้องกับการประยุกต์อิทธิบาท 4 ที่ช่วยให้พระนวกะมีพฤติกรรมงดงาม มีสติ และปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างน่าเลื่อมใสสืบไป

4. ด้านคุณลักษณะ การอบรมพระนวกะวัดพระธรรมกายมุ่งเน้นปลุกฝังวินัย ความรับผิดชอบ และจิตสาธารณะ ผ่านกิจกรรมระบบ ช่วยพัฒนาทักษะคิดวิเคราะห์ พระอาจารย์ส่งเสริมการตั้งคำถามและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อความเข้าใจธรรมะลึกซึ้ง มีการประเมินและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง กิจกรรมฝึกปฏิบัติช่วยให้พระนวกะนำธรรมไปใช้จริง การบริหารจัดการอบรมใช้หลักอิทธิบาท 4 เป็นแกนขับเคลื่อน สร้างพระนวกะให้เติบโตทั้งจิตใจ บุคลิกภาพ และจริยธรรม พร้อมเป็นกำลังสำคัญสืบทอดพระพุทธศาสนาอย่างมีคุณภาพ

5. ด้านเจตคติ การอบรมพระนวกะวัดพระธรรมกายเน้นหล่อหลอมเจตคติ ที่ถูกต้องต่อเพศสมณะ ผ่านการบวชและปฏิบัติธรรมตามหลักสูตรที่เป็นระบบ ฝึกบทบาทกิจของสงฆ์และเข้าใจพระธรรมวินัยอย่างลึกซึ้ง โดยใช้แรงบันดาลใจจากพระอาจารย์และต้นแบบ พร้อมกิจกรรม สื่อ และเทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนรู้ มีระบบพี่เลี้ยงดูแลต่อเนื่อง การบริหารจัดการอบรมประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างทัศนคติที่สงบ สว่าง และสร้างสรรค์ เป็นรากฐานพระภิกษุที่มีคุณธรรมและพร้อมรับใช้สังคม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ด้านความรู้ วัดพระธรรมกายควรเสริมอบรมพระสงฆ์ด้านพุทธวิธีและศาสตร์สมัยใหม่ เพิ่มทักษะใช้เทคโนโลยีและวิธีสอนให้ทันยุคสมัยและตรงความต้องการพระนวกะ
2. ด้านความสามารถ วัดพระธรรมกายควรพัฒนาหลักสูตรอบรมผสมผสานพุทธวิธีและเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการถ่ายทอดความรู้และตอบโจทย์ความต้องการพระนวกะยุคปัจจุบัน
3. ด้านพฤติกรรม วัดพระธรรมกาย ควรมีนโยบายการฝึกอบรมและสร้างโอกาสให้พระนวกะได้ฝึกฝนและเรียนรู้การปฏิบัติตนตามหลักพระธรรมวินัยและหลักไตรสิกขา
4. ด้านคุณลักษณะ วัดพระธรรมกาย ควรมีนโยบายส่งเสริมให้พระนวกะได้รับการฝึกฝนทั้งในด้านวิชาการและการปฏิบัติจริง
5. ด้านเจตคติ วัดพระธรรมกาย ควรมีนโยบายฝึกอบรมและสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการพัฒนาตนเอง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ด้านความรู้ วัดพระธรรมกาย ควรมีการจัดระบบการติดตามผลการอบรมและการประเมินผลการเรียนรู้ในการปรับปรุงการอบรมให้เหมาะสมกับความต้องการของพระนวกะ
2. ด้านความสามารถ วัดพระธรรมกาย ควรฝึกอบรมทักษะการสอนและการสื่อสารการใช้วิธีการสอนที่หลากหลายและมีความเหมาะสม
3. ด้านพฤติกรรม วัดพระธรรมกาย ควรมีการจัดการอบรมที่มุ่งเน้นให้พระนวกะสามารถเชื่อมโยงหลักธรรมกับสถานการณ์ในสังคมปัจจุบันได้
4. ด้านคุณลักษณะ วัดพระธรรมกาย ควรมีการพัฒนาแหล่งข้อมูลสำหรับการสอนและการเรียนรู้ เนื้อหาทางพระธรรมวินัยให้ชัดเจนและเข้าใจง่าย จัดทำคู่มือหรือสื่อการเรียนการสอน
5. ด้านเจตคติ วัดพระธรรมกาย ควรจัดกิจกรรมเสริมสร้างความศรัทธาและการรับคำสอน การจัดกิจกรรมที่สร้างแรงบันดาลใจให้พระนวกะได้เรียนรู้หลักธรรมจากพระอาจารย์หรือผู้มีประสบการณ์

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรวิจัยเกี่ยวกับ ผลกระทบของการใช้เทคโนโลยีในการอบรมพระนวกะต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้และการเข้าใจหลักธรรม
2. ควรวิจัยเกี่ยวกับ การพัฒนาภาวะผู้นำในพระนวกะเพื่อสร้างความเชื่อมโยงในพระพุทธศาสนา

3. ควรวิจัยเกี่ยวกับ การพัฒนาทัศนคติและความเชื่อมั่นในศักยภาพของพระนวกะของวัดพระธรรมกาย
4. ควรวิจัยเกี่ยวกับ การวิเคราะห์ทัศนคติและมุมมองของพระนวกะต่อการสืบทอดพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน
5. ควรวิจัยเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพของการบริหารจัดการการอบรมพระนวกะในวัดพระธรรมกาย ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและการพัฒนา

เอกสารอ้างอิง

- ธำรง บัวศรี. (2567). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับพระนวกะ. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 9(2), 435-448.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พระครูญาณเพชรรัตน์ (เทวินทร์ ปิยะทสสี). (2557). *ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อเยาวชน* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูวิสุทธาจารย์ (สุศักดิ์ วิสุทธาจาโร). (2557). *การบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูอุทัยกิจจารักษ์ (สุรางค์ สุจินโณ). (2557). *รูปแบบการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2* (ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2529). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ.
- พระมหากังวาล ธีรธมโม. (2557). *การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด* (ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาวิเศษ กนตธมโม. (2564). *พุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาประสิทธิผลการบริหารงานของเทศบาลเมืองในจังหวัดชลบุรี* (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหาอำนาจ ปวทุมโน. (2556). *การพัฒนารูปแบบการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานวัดพระธรรมกาย. (2567). *สถิติพระภิกษุจำพรรษา ประจำปี 2567*. สืบค้น 13 กันยายน 2567, จาก <https://shorturl.asia/mUYHP>
- สิทธิ์ บุตรอินทร์. (2533). *พระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- อานนท์ เมธีวรฉัตร. (2562). รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะด้านการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4. *วารสารบัณฑิตปริทรรศน์*, 7(2), 172-183.

การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม
ที่เป็นเครือข่ายของวัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี*
THE DEVELOPMENT OF THE MANAGEMENT EFFICIENCY
FOR DHAMMA PRACTICE CENTERS WITH THE NETWORK
OF WAT AMPHAWAN IN SINGBURI PROVINCE

พระนรินทร์ โชติปาโล, พระเทพวชิรสารบัณฑิต (ประสาร จันทสโร)
Phra Narin Jotipalo, Phrathepvajarasarabundit (Prasarn Chanthasaro)
วัดอัมพวัน, สิงห์บุรี
Wat Amphawan, Singburi
Corresponding Author E-mail: Lpja2552@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาสภาพทั่วไปการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมที่เป็นเครือข่ายของวัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี 2. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการ และ 3. นำเสนอการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ วิธีดำเนินการวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 รูปหรือคน และการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามอุบาสก อุบาสิกาที่มาปฏิบัติธรรมกับสำนักปฏิบัติธรรมที่เป็นเครือข่าย วัดอัมพวัน จำนวน 398 คน แล้วทำการสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 11 รูปหรือคน นำไปวิเคราะห์แบบพรรณนาความ สรุปเป็นความเรียง ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม สถานที่ที่มีความพร้อมและพระวิปัสสนาจารย์มีความเชี่ยวชาญ การบริหารจัดการดี แต่ยังมีข้อจำกัดด้านบุคลากร งบประมาณ และเทคโนโลยี 2. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารมีความสัปปายะมาก และสำนักปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดดีเด่นทั้งสามด้านได้เป็นอย่างดี 3. การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ได้แก่ ปรับปรุงสถานที่ให้สะอาด ปลอดภัยสม่ำเสมอ พัฒนาศักยภาพพระวิปัสสนาจารย์ ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการเผยแผ่ กระจายงาน หาจิตอาสาสมัครสนับสนุน ประเมินผลเป็นระยะ จัดหาทุนสนับสนุน บริหารงบประมาณอย่างโปร่งใส พัฒนาลังงานทางเลือก

คำสำคัญ: การพัฒนา; ประสิทธิภาพ; การบริหารจัดการ; สำนักปฏิบัติธรรม

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To study the general conditions, 2. To identify the influencing factors, and 3. To propose approaches for enhancing the management efficiency of Dhamma practice centers affiliated with Wat Amphawan in Singburi Province, conducted by the mixed-methods. combining qualitative and quantitative methods. The qualitative research, data were collected by in-depth interviewing 20 key informants, while the quantitative research used questionnaires to collect data from 398 samples who were lay practitioners who attended meditation retreats at the affiliated Dhamma practice centers. In addition, a focus group discussion was conducted with 11 participants. The findings were analyzed by descriptive interpretation and presented in an essay format.

The research findings revealed that 1. General conditions of the management of the Dhamma practice centers showed that the facilities were well-prepared and the Vipassana masters were highly skilled. The management was effective. However, limitations remained in terms of personnel, budget, and technological resources. 2. Influencing factors included a highly supportive environment, and the centers performed well in all three dimensions of the provincial model standards for outstanding Dhamma practice centers. 3. Development of management efficiency should include improving facilities to ensure consistent cleanliness and safety, enhancing the capabilities of Vipassana masters, promoting the use of technology for Dhamma dissemination, distributing tasks effectively, recruiting volunteers, conducting periodic evaluations, securing funding, managing budgets transparently, and developing alternative energy sources.

Keywords: Development; Efficiency; Management; Dhamma Practice Center

บทนำ

ในพระพุทธศาสนา ธรรมะมีสองประการ คือ คัมภีร์ธรรม (การศึกษา) และวิปัสสนาธรรม (การปฏิบัติ) โดยการเจริญสติปัฏฐาน 4 เป็นหนทางเดียวที่พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ถึงมรรคผลนิพพาน มหาเถรสมาคมจึงส่งเสริมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมทั่วประเทศ มีวัดที่ได้รับการรับรองมากกว่า 1,500 แห่ง (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2558)

วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี นำโดยหลวงพ่ोजรัญ จิตธมโม เป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่ได้รับ ความนิยมสูง ท่านเน้นการพัฒนาจิตใจด้วยศีล สมาธิ ปัญญา สอนให้พึ่งตนเองด้วยการ ปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง จนได้รับรางวัลสำนักปฏิบัติธรรมดีเด่นปี พ.ศ. 2552 (สำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2552)

ด้วยแรงศรัทธา ศูนย์ปฏิบัติธรรมสาขาของวัดอัมพวันจึงได้ก่อตั้งขึ้นหลายแห่ง ทั่วประเทศ เพื่อสานต่อปณิธานของหลวงพ่ोजรัญในการปลูกคนให้ตื่น พัฒนาคน และ สร้างสังคมด้วยธรรมแม้สังคมจะพัฒนาไปไกลในด้านวัตถุ แต่การพัฒนาด้านจิตใจกลับ ถูกละเลย ทั้งในระบบการศึกษาและสถาบันต่าง ๆ ส่งผลให้คุณธรรมในสังคมเสื่อมถอย โดยเฉพาะเยาวชนที่ขาดแบบอย่างที่ดี (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2558) ปัญหาเช่น การไร้ระเบียบวินัย ขาดความรับผิดชอบ และจิตสำนึกสาธารณะกำลังทวี ความรุนแรง (อริศรา เล็กสรรเสริญ และคณะ, 2563) การปฏิบัติธรรมตามแนวสติปัฏฐาน 4 เป็นทางออกที่สำคัญ หลวงพ่ोजรัญเน้นการพึ่งตนเองด้วยศีล สมาธิ ปัญญา จึงมีการจัดตั้ง สำนักปฏิบัติธรรมทั่วประเทศ

เมื่อมีสำนักปฏิบัติธรรมมากขึ้นกลับพบปัญหาด้านการบริหารที่ยังไม่เป็นระบบ ในฐานที่วัดอัมพวันเป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่ประสบความสำเร็จและมีเครือข่ายทั่วประเทศ หากมีการทบทวนเรียนเพื่อให้สำนักปฏิบัติธรรมเป็นที่พึ่งทางใจอย่างแท้จริง จำเป็นต้อง พัฒนาการบริหารจัดการให้มีคุณภาพตรงตามเกณฑ์มาตรฐานสำนักปฏิบัติธรรมประจำ จังหวัดดีเด่น (กองพุทธศาสนศึกษา, 2555) โดยบูรณาการหลักสัปปายะ 7 กับแนวคิด การบริหารสมัยใหม่ให้เกิดประสิทธิผลเป็นรูปธรรม

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว หากปัญหาข้างต้นไม่ได้รับการ แก้ไขจะส่งผลทำให้สำนักปฏิบัติธรรมซึ่งเป็นความหวังของสังคมต้องประสบปัญหา อาจทำให้ประชาชนไม่อยากเข้าวัดปฏิบัติธรรม ด้วยเพราะการบริหารจัดการไม่มีคุณภาพ ไม่มีมาตรฐาน ไม่สัปปายะแก่การเจริญภาวนา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา ความเป็นไปได้ในการหาแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ เครือข่ายสำนักปฏิบัติธรรมที่สมบูรณ์แบบเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมที่เป็นเครือข่าย ของวัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ที่เป็นเครือข่ายของวัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี

3. เพื่อนำเสนอการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมที่เป็น
เครือข่ายของวัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ
จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการวิจัยเชิงปริมาณ
ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ โดยเก็บข้อมูลภาคสนาม จากกลุ่มตัวอย่าง

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ อุบาสกอุบาสิกาของสำนักปฏิบัติธรรมที่เป็นเครือข่าย
ของวัดอัมพวันจังหวัดสิงห์บุรีจำนวน 5 แห่ง ประกอบด้วย วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี
ศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวัน จังหวัดขอนแก่น วัดตาลเอน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ศูนย์ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน วัดถ้ำพระผาคอก จังหวัดเชียงรายและศูนย์ปฏิบัติวิปัสสนา
กรรมฐาน พุทธมณฑลนาบุญ สามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี รวมทั้งสิ้น 56,030 คน (วัดอัมพวัน
และเครือข่าย, 2566)

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยได้ทำการสุ่มมาจากระบุจำนวน
ตามสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) ได้กลุ่มตัวอย่าง 398 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับสำนัก
ปฏิบัติธรรมที่เป็นเครือข่ายของวัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี จำนวน 20 รูปหรือคน
แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 พระสังฆาธิการ กลุ่มที่ 2 พระวิปัสสนาจารย์ กลุ่มที่ 3
เจ้าหน้าที่วัด และกลุ่มที่ 4 ตัวแทนผู้ปฏิบัติธรรม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) โดยแบ่ง
ออกเป็น 5 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
ตอนที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการ รวม 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสถานที่
ด้านวิปัสสนาจารย์/แนวทางการสอน และด้านการบริหารจัดการ ตอนที่ 3 ความคิดเห็น
เกี่ยวกับหลักธรรมสัปปายะ 7 ตอนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพ
ในการบริหารจัดการ ได้แก่ 1. คุณภาพของงาน 2. ปริมาณงาน 3. เวลา 4. ค่าใช้จ่าย
โดยผู้ตอบแบบสอบถามจะต้องเลือกทำเครื่องหมาย (✓) ในช่องระดับความคิดเห็น
ที่สอดคล้องกับตนเองมากที่สุดระดับคะแนน 5 ระดับ (Rating Scale) และตอนที่ 5
เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาประสิทธิภาพ
การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด โดยผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ

เครื่องมือการวิจัยและเนื้อหาวิจัยไม่น้อยกว่า 5 ท่าน หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง และได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของความเชื่อมั่นแบบสอบถาม (Try Out) ทั้งฉบับเท่ากับ 0.957

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ คำถามจำนวน 8 ข้อ ผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้วยการหาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการหาค่า CVI ซึ่งให้ผู้เชี่ยวชาญ (Experts) จำนวน 5 รูปหรือคน เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของแบบสัมภาษณ์ ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือและเมื่อได้ผลการหาค่า CVI เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการเจาะจงผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่สามารถสะท้อนถึงสถานการณ์จริงได้อย่างครบถ้วน จำนวน 20 รูปหรือคน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ รวบรวมแบบสอบถาม เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่อไป

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 20 รูปหรือคน ตามวัน เวลาและสถานที่ตามที่นัดหมายไว้จนครบทุกประเด็น และได้ขออนุญาตจัดบันทึก บันทึกเสียงและถ่ายภาพประกอบการสัมภาษณ์ เมื่อได้ข้อมูลดิบมาจึงได้มารวบรวมแล้วนำมาวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ หลังจากนั้นนำผลการวิจัยมาสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 11 รูปหรือคน

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยนำข้อมูลมาเรียบเรียง จากนั้นนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์เพื่อหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมที่เป็นเครือข่ายของวัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี พบว่า คุณภาพของสถานที่ มีความสะอาด สิ่งอำนวยความสะดวกครบถ้วน และบรรยากาศที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรม รวมถึงการจัดพื้นที่แยกโซนอย่างเหมาะสม ด้านพระวิปัสสนาจารย์มีความรู้ ทักษะ และความเชี่ยวชาญตามแนวปฏิบัติของหลวงพ่ोजรรณ มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แต่ยังคงขาดบุคลากรและทักษะด้านเทคโนโลยี

ด้านการบริหารจัดการมีระบบที่ต้องพัฒนาให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยเน้นการใช้เทคโนโลยีความโปร่งใส และการรับฟังความคิดเห็น ปริมาณงานสามารถรองรับผู้ปฏิบัติธรรมได้มาก ในช่วงเทศกาลอาจแออัดไปบ้าง ต้องการพระวิปัสสนาจารย์ และบุคลากรสนับสนุนเวลาในการจัดกิจกรรมมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ แต่ยังต้องปรับปรุงการประสานงานส่วนด้านค่าใช้จ่าย มีการบริหารจัดการอย่างรอบคอบ โปร่งใสค่าใช้จ่าย มีต้นทุนในการบริหารจัดการค่อนข้างสูง ไม่มีการเรียกเก็บค่าใช้จ่ายจากผู้ปฏิบัติธรรม เปิดโอกาสทำบุญตามอัธยาศัย

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมที่เป็นเครือข่ายของวัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี 1. เกณฑ์มาตรฐานสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดดีเด่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.47$, $S.D.=0.54$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านพระวิปัสสนาจารย์อยู่ในระดับมากที่สุด ที่เหลือคือ ด้านสถานที่ ด้านบริหารจัดการอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายด้าน มีสถานที่เหมาะสมต่อการปฏิบัติธรรมมีที่พัก ศาลาปฏิบัติ ห้องน้ำ โรงทานเพียงพอ สะอาด เงียบสงบ ร่มรื่น มีแผนพัฒนาสถานที่อย่างต่อเนื่อง พระวิปัสสนาจารย์มีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์สูงในการสอนธรรมะและการปฏิบัติกรรมฐาน สามารถถ่ายทอดหลักธรรมได้เข้าใจง่ายและลึกซึ้ง มีเมตตา เอาใจใส่ การบริหารมีระบบงานชัดเจนและโปร่งใส มีโอกาสในการพัฒนาด้านการใช้เทคโนโลยีและสร้างเครือข่าย ขณะที่อุปสรรคสำคัญ คือ ข้อกฎหมาย งบประมาณ และแรงกดดันจากภายนอก 2. หลักสัปปายะ 7 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.40$, $S.D.=0.55$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สถานที่เงียบสงบ ร่มรื่น ปลอดภัย และมีสิ่งปลูกสร้างเป็นสัดส่วน การเดินทางสะดวก ใกล้ถนนสายหลักและระบบขนส่ง การสนทนาในกรอบธรรมะ พระวิปัสสนาจารย์และเจ้าหน้าที่มีคุณธรรมและพร้อมดูแลผู้ปฏิบัติธรรม อาหารที่สะอาดเพียงพอ เหมาะกับการปฏิบัติธรรม สภาพอากาศที่เหมาะสมและอาคารที่ปรับให้เข้ากับฤดูกาล และการจัดกิจกรรมอย่างสมดุลและเอื้อต่อผู้มีข้อจำกัด เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติธรรมที่ราบรื่นและยั่งยืน นำตัวแปรพยากรณ์เข้าไปในสมการทุกตัว ได้ค่า $R=.772$, ค่า $R^2=.878^a$ ชุดตัวแปรพยากรณ์ (X_1) และ (X_2) สามารถพยากรณ์ตัวแปรตาม (Y) ได้ร้อยละ 88 ส่วนอีกร้อยละ 12 จะเป็นอิทธิพลจากตัวแปรอื่นที่ไม่ได้อยู่ในชุดตัวแปรพยากรณ์

3. แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมที่เป็นเครือข่ายของวัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี เน้นการปรับปรุงใน 4 ด้านหลัก ได้แก่ 1. คุณภาพของงาน ปรับปรุงสถานที่ให้สะอาด ปลอดภัย เหมาะแก่การปฏิบัติธรรม พัฒนาศักยภาพพระวิปัสสนาจารย์ให้พุทธบุตรเป็นหนึ่งเดียวกัน และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเผยแผ่ธรรมะ 2. ปริมาณงาน ลดขั้นตอนการปฏิบัติงานลง โดยใช้การจัดระบบกระจายภาระงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพิ่มบุคลากรและทีมงานเฉพาะทาง ใช้เทคโนโลยีลดความซ้ำซ้อน

พร้อมสร้างเครือข่ายสนับสนุนทรัพยากร 3. เวลา บริหารจัดตารางกิจกรรมอย่างเหมาะสม พัฒนาระบบการประเมินผลและการลงทะเบียนผ่านระบบออนไลน์ พัฒนาประสิทธิภาพการสื่อสาร เพิ่มความยืดหยุ่นของกิจกรรม และ 4. ค่าใช้จ่าย ลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น ควบคุมงบประมาณอย่างโปร่งใส ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เพิ่มรายได้จากกิจกรรม ธรรมะออนไลน์และการบริจาคแบบมีเป้าหมาย และพัฒนาพลังงานทางเลือกเพื่อความยั่งยืนทางการเงินในระยะยาว

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมที่เป็นเครือข่ายของวัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี พบว่า คุณภาพของสถานที่มีความสะอาด สิ่งอำนวยความสะดวกครบถ้วน และบรรยากาศที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรม รวมถึงการจัดพื้นที่แยกโซนอย่างเหมาะสม ด้านพระวิปัสสนาจารย์มีความรู้ ทักษะ และความเชี่ยวชาญตามแนวปฏิบัติของหลวงพ่ोजริญ มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แต่ยังขาดบุคลากรและทักษะด้านเทคโนโลยี ด้านการบริหารจัดการมีระบบที่ต้องพัฒนาให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยเน้นการใช้เทคโนโลยี ความโปร่งใส และการรับฟังความคิดเห็น ปริมาณงานสามารถรองรับผู้ปฏิบัติธรรมได้มาก ในช่วงเทศกาล อาจแออัดไปบ้าง ต้องการพระวิปัสสนาจารย์ และบุคลากรสนับสนุน เวลาในการจัดกิจกรรม มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ แต่ยังต้องปรับปรุงการประสานงาน ส่วนด้านค่าใช้จ่าย มีการบริหารจัดการอย่างรอบคอบ โปร่งใสค่าใช้จ่าย มีต้นทุนในการบริหารจัดการค่อนข้างสูง ไม่มีการเรียกเก็บค่าใช้จ่ายจากผู้ปฏิบัติธรรม เปิดโอกาสทำบุญตามอัธยาศัย สอดคล้องกับงานวิจัยของพระอาทิตย์ สีลเตโช และคณะ (2564) ได้วิจัยเรื่อง ผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพของสำนักปฏิบัติธรรม พบว่า สำนักปฏิบัติธรรมที่มีประสิทธิภาพต้องมีสถานที่สะอาด สงบ ไม่ไกลชุมชน มีวิทยากรผ่านการอบรม บุคลากรชัดเจน เจ้าอาวาสควบคุมภาพรวม การบริหารโปร่งใส มีระบบบัญชีตรวจสอบได้ ไม่เน้นผลกำไร มีกฎระเบียบชัดเจน มีการประชุมและประเมินผลกิจกรรมต่อเนื่อง พร้อมหลักสูตรอบรมที่เหมาะสม ส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน งานวิจัยที่ได้ยกมาข้างต้น สอดคล้องโดยเน้น คุณภาพของสถานที่ พระวิปัสสนาจารย์และการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมให้มีประสิทธิภาพ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมที่เป็นเครือข่ายของวัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี พบว่า มี 2 ปัจจัยหลัก คือ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า 1. การปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดดีเด่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีสถานที่เหมาะสมต่อการปฏิบัติธรรม มีที่พัก ศาลาปฏิบัติ ห้องน้ำ โรงทานเพียงพอ สะอาด ร่มรื่น มีแผนพัฒนาสถานที่อย่างต่อเนื่อง พระวิปัสสนาจารย์ มีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์

สูงในการสอนธรรมะและการปฏิบัติกรรมฐาน สามารถถ่ายทอดหลักธรรมได้เข้าใจง่ายและลึกซึ้ง มีเมตตา เอาใจใส่ การบริหารมีระบบงานชัดเจนและโปร่งใส มีโอกาสในการพัฒนา ด้านการใช้เทคโนโลยีและสร้างเครือข่าย ขณะที่อุปสรรคสำคัญ คือ ข้อกฎหมาย งบประมาณ และแรงกดดันจากภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาปริชา เชนนนโท (2562) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารเครือข่ายสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า สถานที่ปฏิบัติธรรมมีความเป็นสัปปายะ สนับสนุนการอบรมหลักสูตรพระวิปัสสนาจารย์ และใช้หลักคำสอนตามพุทธศาสนา แม้สำนักปฏิบัติธรรมหลักจกมีน้อยแต่การปฏิบัติธรรมยังใช้วิธีสืบต่อจากครูบาอาจารย์ นโยบายการบริหารขึ้นอยู่กับเจ้าสำนัก แต่ยังมีโอกาสที่ดีที่คณะสงฆ์และหน่วยงานภาครัฐสนับสนุนกิจกรรม มีการเผยแพร่ธรรมะผ่านสื่อสารสนเทศ อุปสรรคของสำนักปฏิบัติธรรมแต่ละแห่งมีพื้นฐานและความพร้อมต่างกัน ขาดเครือข่าย และศูนย์กลางประสานงาน ขาดการขับเคลื่อนที่เป็นรูปธรรม 2. หลักสัปปายะ 7 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก สถานที่เงียบสงบ ร่มรื่น ปลอดภัย และมีสิ่งปลูกสร้างเป็นสัดส่วน การเดินทางสะดวก ใกล้ถนนสายหลักและระบบขนส่ง การสนทนาในกรอบธรรมะ พระวิปัสสนาจารย์และเจ้าหน้าที่มีคุณธรรมและพร้อมดูแลผู้ปฏิบัติธรรม อาหารที่สะอาดเพียงพอ และเหมาะกับการปฏิบัติธรรม สภาพอากาศที่เหมาะสมและอาคารที่ปรับให้เข้ากับฤดูกาล และการจัดกิจกรรมอย่างสมดุลและเอื้อต่อผู้มีข้อจำกัด สอดคล้องกับงานวิจัยของพระปลัดธวัชชัย ขตติยเมธี (2561) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมตามหลักสัปปายะในพระพุทธรูปของวัดสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัย พบว่า การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติธรรมเพื่อบรรลุคุณงามความดีและมรรคผลนิพพานตามหลักพระพุทธศาสนาซึ่งวัดควรมีความพร้อมทั้ง 7 ด้านงานวิจัยที่ได้ยกมาข้างต้นสอดคล้องโดยเน้นให้สำนักปฏิบัติธรรมมีความเหมาะสม เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมอย่างมีมาตรฐาน

3. แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมที่เป็นเครือข่ายของวัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี พบว่า เน้นหลักการปรับปรุงใน 4 ด้านหลัก ได้แก่ 1. คุณภาพของงาน ปรับปรุงสถานที่ให้สะอาด ปลอดภัย เหมาะแก่การปฏิบัติธรรม พัฒนาศักยภาพพระวิปัสสนาจารย์ให้พุทธบุตรเป็นหนึ่งเดียวกัน และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเผยแพร่ธรรมะ 2. ปริมาณงาน ลดขั้นตอนการปฏิบัติงานลง โดยใช้การจัดระบบกระจายภาระงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพิ่มบุคลากรและทีมงานเฉพาะทาง ใช้เทคโนโลยีลดความซ้ำซ้อน พร้อมสร้างเครือข่ายสนับสนุนทรัพยากร 3. เวลา บริหารจัดการภารกิจกิจกรรมอย่างเหมาะสม พัฒนาระบบการประเมินผลและการลงทะเบียนผ่านระบบออนไลน์ พัฒนาประสิทธิภาพการสื่อสาร เพิ่มความยืดหยุ่นของกิจกรรม และ 4. ค่าใช้จ่าย ลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น ควบคุมงบประมาณอย่างโปร่งใส ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เพิ่มรายได้

จากกิจกรรมธรรมะออนไลน์และการบริจาคแบบมีเป้าหมาย และพัฒนาพลังงานทางเลือกเพื่อความยั่งยืนทางการเงินในระยะยาว สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปริยัติสุวัฒนาภรณ์ (ประภาส จันทวนโณ) (2560) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดระยอง ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ 1. ด้านสถานที่ โดยการจัดเตรียมสถานที่ให้เหมาะสมกับการเผยแผ่ 2. ด้านวิทยากร โดยการจัดเตรียมความพร้อมของวิทยากรให้เหมาะสม 3. ด้านการบริหารจัดการ โดยการบริหารจัดการให้เหมาะสมกับการเผยแผ่ศาสนาแต่ละรูปแบบ งานวิจัยที่ได้ยกมาข้างต้นสอดคล้องโดยเน้นการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กับ การบริหารจัดการยุคใหม่ ทั้งในด้านสถานที่ บุคลากร การจัดกิจกรรม และการใช้เทคโนโลยี เพื่อให้เกิดความยั่งยืน มีประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อบริบทสังคมปัจจุบันอย่างแท้จริง เพิ่มศักยภาพการบริหารงานทั่วไปให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 อธิบายองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมที่เป็นเครือข่ายของวัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรีซึ่งมีสาระสำคัญได้ 4 ประเด็น ดังนี้

1. ความพร้อมของสำนักปฏิบัติธรรม ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านสถานที่ มีโครงสร้างพื้นฐานที่ครบครัน เช่น ที่พัก ห้องน้ำ โรงอาหาร ศาลาปฏิบัติธรรม และระบบรักษาความปลอดภัยที่ทันสมัย บรรยากาศเงียบสงบ ร่มรื่น และห่างไกลชุมชน จึงเหมาะสมต่อการปฏิบัติธรรม พื้นที่มีขนาดกว้างขวาง เดินทางสะดวก ใกล้ถนนสายหลัก และมีที่จอดรถเพียงพอ 2. ด้านพระวิปัสสนาจารย์ พระวิปัสสนาจารย์ในสำนักปฏิบัติธรรมนำตามแนวทางหลวงพ่ोजรัญมีจุดแข็งสำคัญ คือ ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์สูงในการสอนธรรมะและการปฏิบัติกรรมฐาน ถ่ายทอดหลักธรรมได้เข้าใจง่ายและลึกซึ้ง มีเมตตา เอาใจใส่ และสามารถปรับรูปแบบการสอนให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมาย อีกทั้งยังมีการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง และ 3. ด้านการบริหารจัดการ การแบ่งหน้าที่ชัดเจนระหว่างพระวิปัสสนาจารย์ อธิการ และเจ้าหน้าที่ดูแลกิจกรรมต่าง ๆ มีระบบลงทะเบียนและการจัดกิจกรรมที่มีขั้นตอนชัดเจน รวมถึงการบริหารทางการเงินที่โปร่งใส มีการบันทึกรายรับ-รายจ่ายอย่างเป็นระบบ ใช้เทคโนโลยีช่วยเสริมความปลอดภัย เช่น กล้องวงจรปิด และระบบลงทะเบียนออนไลน์ มีการประชาสัมพันธ์ทันสมัย และจัดประชุมอย่างสม่ำเสมอ

2. การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมด้วยหลักสัปปายะทั้ง 7 ประการ ได้แก่ 1. อาวาสสัปปายะ มีศาลา ห้องปฏิบัติธรรม และที่พักแยกโซนชาย-หญิงต้นไม้ร่มเงาบรรยากาศธรรมชาติช่วยให้ใจสงบ ระบบกล้องวงจรปิด และดูแลความสะอาดอย่างต่อเนื่อง 2. โฉจรสัปปายะ ตั้งอยู่ใกล้ถนนสายหลัก หรือมีรถรับส่งจากจุดเชื่อมต่อ มีป้ายบอกทางหรือแผนที่ดิจิทัลสำหรับผู้มาใหม่ มีพื้นที่จอดรถและทางเดินเข้าสำนัก 3. ภัตตสัปปายะ มีพระวิปัสสนาจารย์และเจ้าหน้าที่ที่สื่อสารได้ชัดเจนด้วยเมตตาให้คำแนะนำด้วยคำพูดสุภาพ สร้างสรรค์ และมีพลังทางจิตวิญญาณ 4. บุคคลสัปปายะ พระวิปัสสนาจารย์ที่มีเมตตา เข้าใจหลักธรรม มีเจ้าหน้าที่และจิตอาสาเข้าใจจริยธรรมและอภัยที่ยส่งเสริมบรรยากาศแห่งธรรม 5. โภชนสัปปายะ โดยเน้นความเรียบง่ายและให้พลังงานเหมาะสมกับการปฏิบัติ มีอาหารจัดบริการฟรีสองมื้อต่อวัน โดยได้รับการสนับสนุนจากเจ้าภาพและผู้มีจิตศรัทธา 6. อุตุสัปปายะ อาคารถ่ายเทอากาศดี โดยเน้นความเงียบสงบ อากาศบริสุทธิ์ และการระบายอากาศที่ดี สถานที่ควรร่มรื่นด้วยต้นไม้ มีพื้นที่พักผ่อนในร่ม และปรับสภาพอาคารให้เหมาะสมในทุกฤดูกาล และ 7. อิริยาปถสัปปายะ การจัดสรรเวลาและสถานที่ให้เหมาะสมกับการปฏิบัติธรรม โดยเน้นการสลับอิริยาปถ เช่น การเดินจงกรม การนั่งสมาธิ และการพักผ่อน

3. แนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมด้วยวิธี 4TOWS Matrix ได้แก่ 1. SO (ใช้จุดแข็งคว้าโอกาส) ใช้โครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่ รองรับกิจกรรมระดับประเทศ/นานาชาติ พัฒนาระบบลงทะเบียนออนไลน์ เชื่อมโยงเครือข่ายและประชาสัมพันธ์ต่อเนื่องส่งเสริมการฝึกอบรมเชิงลึก เช่น จิตวิทยา เทคโนโลยีและการสื่อสาร พัฒนาเครือข่ายการสอนตามแนวหลวงพ่ोजริญ 2. ST (ใช้จุดแข็งลดผลกระทบ) ปรับปรุงอาคารเก่าให้ปลอดภัย ใช้ระบบรักษาความปลอดภัยเสริมความเชื่อมั่น สร้างความร่วมมือกับองค์กรภายนอกใช้ความเชี่ยวชาญในการสอนเสริมสร้างความเชื่อมั่น ใช้ทีมงานและพระอาวุโสช่วยแบ่งเบาภาระและรักษาคุณภาพการสอนใช้ระบบบัญชีและเทคโนโลยีลดภาระงาน ขอคำปรึกษาจากเครือข่ายภายนอก 3. WO (ลดจุดอ่อนโดยใช้โอกาส) ติดตั้งโซลาร์เซลล์ ลดค่าใช้จ่ายไฟฟ้า ใช้เทคโนโลยีลดความแออัด ประชาสัมพันธ์ถึงจิตอาสา/เครือข่ายมาช่วยงาน อบรมพระรุ่นใหม่และฆราวาสช่วยงาน พัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีและหลักสูตรที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายหลากหลายแลกเปลี่ยนบุคลากรหรือจ้างผู้เชี่ยวชาญ อบรมทักษะใหม่ นำเทคโนโลยีมาช่วยงาน และเปิดรับอาสาสมัครภายนอก และ 4. WT (ลดจุดอ่อนเลี่ยงอุปสรรค) วางแผนงบประมาณ ซ่อมบำรุงระบบไฟ/น้ำ ปรับปรุงสุขอนามัย และตรวจสอบสถานะที่ดินเพื่อป้องกันข้อพิพาท จัดระบบหมุนเวียนและเวลาพักผ่อนให้พระอาจารย์ วางระบบรับอาสาสมัครและปรับปรุงการสื่อสารกับผู้ปฏิบัติธรรมวางแผนการเงินและบุคลากรระยะยาว ลดการพึ่งพาการบริหารจัดการ พัฒนาระบบสื่อสารภายใน และตั้งคณะทำงานเฉพาะด้านกฎหมาย

4. การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในมิติ 4 ด้าน ได้แก่ 1. คุณภาพของงาน ปรับปรุงสถานที่ให้สะอาด ปลอดภัย สะดวก ฝึกอบรมพระอาจารย์ให้มีทักษะหลากหลาย ใช้เทคโนโลยีช่วยบริหาร 2. ปริมาณงาน กระจายภาระงานด้วยระบบหมุนเวียนที่จัดเป็นเวร(วาระ) เปิดอบรมฆราวาสช่วยงาน ใช้ระบบจองและเวรออนไลน์ 3. เวลา วางตารางรอบกิจกรรมอย่างเหมาะสม ใช้เทคโนโลยีจัดตารางงานให้มีเวลาพักที่สมดุล และ 4. ค่าใช้จ่าย ใช้พลังงานทางเลือก วางแผนระดมทุนออนไลน์ ควบคุมงบประมาณที่มีความโปร่งใส

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักปฏิบัติธรรมควรต้องกำหนดนโยบายสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพบุคลากร โดยจัดให้มีนโยบายระยะยาวในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการสอนธรรมะ การบริหารจัดการองค์กร และการใช้เทคโนโลยี โดยถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาทุนมนุษย์

2. สำนักปฏิบัติธรรมควรต้องส่งเสริมนโยบายการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูล กำหนดแนวทางสนับสนุนให้แต่ละสำนักใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น Zoom Line Group Facebook หรือเว็บไซต์เครือข่าย เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

3. สำนักปฏิบัติธรรมควรต้องกำหนดนโยบายส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีทางการเงิน ในภาคศาสนา สนับสนุนให้วัดและสำนักปฏิบัติธรรมสามารถใช้ระบบ e-Donation Application หรือ QR Code Payment ในการรับบริจาคอย่างถูกต้องและปลอดภัย

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. สำนักปฏิบัติธรรมควรต้องจัดทำแผนอบรมรายปีแบบบูรณาการสำหรับบุคลากร ในเครือข่ายสำนักปฏิบัติธรรมโดยจัดทำแผนฝึกอบรมที่ครอบคลุมทั้งด้านการสอนธรรมะ การบริหารองค์กร และการใช้เทคโนโลยี

2. สำนักปฏิบัติธรรมควรต้องพัฒนาเว็บไซต์หรือแพลตฟอร์มกลางของเครือข่าย สำนักปฏิบัติธรรม ใช้สำหรับรวบรวมเอกสารการสอน วิดีโอการบรรยาย ข่าวกิจกรรม และ เปิดแสดงความคิดเห็น

3. สำนักปฏิบัติธรรมควรต้องติดตั้ง QR Code สำหรับบริจาคในทุกจุดของสำนัก ปฏิบัติธรรม ที่เชื่อมโยงกับบัญชีธนาคารของวัดหรือโครงการเฉพาะ ในจุดที่เห็นเด่นชัด

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรต้องศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำ จังหวัดดีเด่นในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 3

2. ควรต้องศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำ จังหวัดดีเด่นในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสิงห์บุรี

3. ควรต้องศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ที่เป็นเครือข่ายของวัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี ในต่างประเทศ

เอกสารอ้างอิง

กองพุทธศาสนศึกษา. (2555). *สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่น พุทธศักราช 2555*.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

พระครูปริยัติสุวัฒนาภรณ์ (ประภาส จันทวนโณ). (2560). การบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดระยอง. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(2)(ฉบับพิเศษ), 231-245.

พระปลัดธวัชชัย ขตติยเมธี. (2561). การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมตามหลักสัปปายะ ในพระพุทธศาสนาของวัดสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์*, 4(2), 253-262.

- พระมหาปรีชา เขมนนโท. (2562). การบริหารเครือข่ายสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัด
พระนครศรีอยุธยา. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 8(4), 364-375.
- พระอาทิตย์ สีลเตโช และคณะ. (2564). รูปแบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพของสำนัก
ปฏิบัติธรรม. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*, 8(3), 225-235.
- วัดอัมพวันและเครือข่าย. (2566). *บัญชีสำรวจผู้เข้าปฏิบัติธรรมวัดอัมพวันและเครือข่าย
ประจำปี 2566*. สิงห์บุรี: วัดอัมพวันและเครือข่าย.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2552). *ผลการคัดเลือกสำนักปฏิบัติธรรมประจำ
จังหวัดดีเด่น เฉลิมพระเกียรติ 82 พรรษา ประจำปีพุทธศักราช 2552 (ประกาศ).*
กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- _____. (2558). *สำนักปฏิบัติธรรมตามแนวสติปัฏฐานสูตร*. กรุงเทพฯ: บจก. ปัญญณ์ตร์
บุ๊คส์ บายดิ่ง.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2558). *สภาปฏิรูปแห่งชาติ วาระปฏิรูปพิเศษ 2 :
การปฏิรูปคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สำนักงาน
เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- อริศรา เล็กสรเสริญ และคณะ. (2563). *รายงานสถานการณ์คุณธรรมสังคมไทย ปี 2563
(รายงานการวิจัย)*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- Yamane, T. (1973). *Statistics an introductory analysis* (3rd ed.). New York:
Harper and Row.

การบูรณาการหลักภavana 4 เพื่อพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุ
: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลธรรมามูล จังหวัดชัยนาท *

INTEGRATION OF FOUR BHAVANA PRINCIPLES FOR ELDERLY WELL-BEING
DEVELOPMENT: A CASE STUDY OF THAMMAMUN SUBDISTRICT
MUNICIPALITY, CHAI NAT PROVINCE

พระใบฎีกาธนภูมิ ภูมิธโน, ธิติวุฒิ หมั่นมี, อภิญญา ฉัตรช่อฟ้า

Phrabaidika Thanaphum Bhumidano, Thitiwut Manmee, Apinyar Chatchorfa

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: p.68.thanaphum@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาระดับสุขภาวะของผู้สูงอายุ 2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักภavana 4 กับสุขภาวะของผู้สูงอายุ และ 3. แนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาสุขภาวะของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลธรรมามูล อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท ใช้วิธีวิจัยผสมวิธี โดยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง 324 คน และเชิงคุณภาพสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 9 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสหสัมพันธ์เพียร์สัน เชิงคุณภาพ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับสุขภาวะของผู้สูงอายุในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผู้สูงอายุมีสุขภาวะทางกายที่ดี ออกกำลังกายเป็นประจำ สุขภาวะจิตใจดีเนื่องจากได้เข้าสังคม มีสุขภาวะทางสังคมจากการเข้าร่วมกิจกรรม และสุขภาวะทางปัญญาจากความสงบสุขในจิตใจและได้รับการบริการสังคม 2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักภavana 4 กับสุขภาวะของผู้สูงอายุโดยรวมอยู่ในระดับน้อยมาก ($R=0.186^{**}$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า สุขภาวะทางปัญญามีความสัมพันธ์เชิงบวกสูงสุด ($R=0.435^{**}$) รองลงมาคือ สุขภาวะทางสังคม ($R=0.262^{**}$) สุขภาวะทางกาย ($R=0.260^{**}$) และปัญญาภavana ($R=0.148^{**}$) 3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาสุขภาวะของผู้สูงอายุ ได้แก่ ด้านกายภavana มีการส่งเสริมสุขภาพอย่างต่อเนื่อง ด้านศีลภavana การอยู่ร่วมกันอย่าง

สงบสุข ด้านจิตภาวนา มุ่งเน้นการดูแลจิตใจผู้สูงอายุให้เจริญงอกงาม และด้านปัญญา ภาวนา มีการจัดสวัสดิการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้มีความสุข
คำสำคัญ: สุขภาวะผู้สูงอายุ; หลักภาวนา 4; การบูรณาการพุทธธรรม

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To examine the level of well-being among the elderly; 2. To investigate the relationship between the Four Bhavana Principles and the well-being of the elderly; and 3. the integration of Buddhist principles to promote the development of elderly well-being in Thammamun Sub-District Municipality, Mueang Chai Nat District. Mixed method research was conducted. The quantitative research used questionnaires to collected data from 324 samples who were elderly participants. The qualitative research, data were collected by in-depth interviewing 9 key informants. The research instruments had a reliability coefficient of 0.937. Data were analyzed using basic statistics such as mean, standard deviation, Pearson's correlation. The qualitative data were analyzed by content descriptive interpretation.

The findings revealed that: 1. Overall, the elderly's well-being was at a high level. They showed good physical well-being, exercised regularly, possessed positive mental well-being through social interaction, demonstrated social well-being by participating in community activities, and gained spiritual well-being through inner peace and access to social services. 2. The overall relationship between the Four Bhavana Principles and elderly well-being was very low ($R=0.186^{**}$). When considered by aspect, spiritual well-being had the highest positive correlation ($R=0.435^{**}$), followed by social well-being ($R=0.262^{**}$), physical well-being ($R=0.260^{**}$), and Panna Bhavana ($R=0.148^{**}$). 3. Kaya-bhavana-continuous promotion of elderly health; Sila bhavans, support for religious and traditional activities to foster community unity; Citta-bhavana-holistic care for the mental growth and flourishing of the elderly; and Panna Bhavana-provision of welfare to improve their quality of life and ensure their happiness.

Keywords: Elderly Well-Being; Four Bhavana Principles; Integration of Buddhist Principles

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 โลกกำลังเผชิญกับปรากฏการณ์สำคัญของโครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อันเป็นผลจากความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยีทางการแพทย์ และการพัฒนาทางสาธารณสุข ทำให้อัตราการตายลดลงอย่างต่อเนื่อง ขณะที่อายุขัยเฉลี่ยของประชากรเพิ่มสูงขึ้น สถานการณ์นี้ได้รับการยืนยันโดยองค์การสหประชาชาติ (United Nations, 2023) ที่รายงานว่า ประชากรโลกอายุ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มขึ้นจาก 605 ล้านคนในปี พ.ศ. 2543 เป็นกว่า 1,100 ล้านคนในปี พ.ศ. 2565 และคาดการณ์ว่าจะเพิ่มขึ้นถึง 2,100 ล้านคนภายในปี พ.ศ. 2593 สำหรับประเทศไทยเองได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ (Aged Society) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2564 และกำลังเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างทางประชากรที่มีผลกระทบอย่างกว้างขวางต่อทุกมิติของสังคม เศรษฐกิจ และการบริหารจัดการภาครัฐ สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2566) ระบุว่า ในปี พ.ศ. 2565 ประเทศไทยมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปสูงถึง 13 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด และคาดว่าจะภายในปี พ.ศ. 2574 สัดส่วนดังกล่าวจะสูงถึงร้อยละ 28.6 สถานการณ์นี้สะท้อนความท้าทายของประเทศต่อภาระงบประมาณด้านสวัสดิการผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยสำนักงบประมาณ (2566) รายงานว่า งบประมาณด้านเงินอุดหนุนผู้สูงอายุของรัฐเพิ่มจาก 63,000 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2555 เป็นกว่า 84,000 ล้านบาทในปี 2566 นอกจากนี้ ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุคิดเป็นร้อยละ 46 ของค่าใช้จ่ายสุขภาพทั้งหมด ซึ่งนอกจากภาระด้านงบประมาณแล้วยังสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการออกแบบนโยบายสาธารณะที่ตอบโจทย์ต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างประชากรในระยะยาว โดยเฉพาะการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน

เมื่อสังคมไทยเข้าสู่ภาวะประชากรสูงวัย ความท้าทายสำคัญไม่ใช่เพียงแค่ภาระงบประมาณของรัฐในด้านสวัสดิการผู้สูงอายุและค่าใช้จ่ายด้านการดูแลสุขภาพที่เพิ่มขึ้นเท่านั้น แต่ยังรวมถึงปัญหาการพึ่งพิง (Dependency Ratio) และภาวะขาดแคลนแรงงานวัยทำงาน ปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสวัสดิการและบริการทางสังคม ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและโครงสร้างครอบครัวที่มีผลต่อบทบาทของผู้สูงอายุในสังคมไทย ข้อมูลจากกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2566) พบว่า ผู้สูงอายุจำนวนไม่น้อยประสบกับปัญหาการถูกทอดทิ้ง ขาดความอบอุ่นทางครอบครัว มีภาวะโดดเดี่ยวทางสังคม (Social Isolation) และมีความเสี่ยงต่อสุขภาพจิต ปัญหาเหล่านี้เด่นชัดในพื้นที่เทศบาลตำบลธรรมามูล อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท ซึ่งเป็นพื้นที่วิจัยในครั้งนี้ จากข้อมูลสำนักงานเทศบาลตำบลธรรมามูล (2566) พบว่า ผู้สูงอายุในพื้นที่จำนวนหนึ่งอาศัยอยู่เพียงลำพัง ไม่มีผู้ดูแล มีภาวะเจ็บป่วยเรื้อรัง

และขาดกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาวะอย่างต่อเนื่อง สถานการณ์นี้ส่งผลกระทบต่อการดำเนินนโยบายรัฐด้านสวัสดิการสังคม การบริหารจัดการท้องถิ่น ตลอดจนกระบวนการดูแลผู้สูงอายุให้มีความมั่นคงและยั่งยืนในระยะยาว ซึ่งความท้าทายเหล่านี้ต้องการกลไกการจัดการเชิงนโยบายและการบูรณาการองค์ความรู้ข้ามศาสตร์อย่างเป็นระบบ

ในมิติของการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ งานวิจัยในสาขารัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่วมสมัยต่างตระหนักถึงความสำคัญของการบูรณาการองค์ความรู้ข้ามศาสตร์ โดยเฉพาะการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุ เนื่องจากศาสนาพุทธมีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นทุนทางสังคม (Social Capital) ที่หล่อหลอมวัฒนธรรม ค่านิยม และความสัมพันธ์ในระดับครอบครัวและชุมชน งานวิจัยของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต, 2556) และพระราชวิจิตรปฏิภาณ (สุนทร ญาณสุนทร) (2561) ระบุว่า การนำหลักภavana 4 ได้แก่ กายภavana สีลภavana จิตตภavana และปัญญาภavana มาเป็นแนวทางในการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุ ไม่เพียงแต่ช่วยส่งเสริมสุขภาพกายและใจ แต่ยังช่วยสร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญาและจิตวิญญาณ เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ทั้งนี้ การบูรณาการหลักพุทธธรรมดังกล่าวยังสอดคล้องกับแนวคิดขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 2022) ที่เน้นย้ำว่า สุขภาวะของผู้สูงอายุควรมีความครอบคลุมทั้ง 4 มิติ ได้แก่ สุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางจิต สุขภาวะทางสังคม และสุขภาวะทางปัญญา (Physical, Mental, Social and Spiritual Health) ผลการศึกษาของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2565) พบว่า ผู้สูงอายุที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนาและชุมชน มีระดับความสุข (Happiness Index) เฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มที่ขาดการมีส่วนร่วมถึง 1.7 เท่า และมีแนวโน้มภาวะซึมเศร้าลดลงถึง 32% (National Statistical Office, 2022) ตัวอย่างเชิงประจักษ์ที่ได้รับการยอมรับในระดับประเทศ เช่น โครงการนาร่องวัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า อัตราการเข้าร่วมกิจกรรมสุขภาพจิตสูงถึง 84% และอัตราการเจ็บป่วยจากโรคเครียดในกลุ่มผู้สูงอายุลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) (Chulalongkorn University College of Population Studies, 2023) นอกจากนี้ การบูรณาการหลักธรรมยังเอื้อให้เกิด สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning Society) โดยผู้สูงอายุสามารถถ่ายทอดประสบการณ์ ความรู้ และภูมิปัญญาให้กับคนรุ่นหลัง เสริมสร้างบทบาทการเป็นครูภูมิปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งในเชิงปัจเจกและชุมชนอย่างยั่งยืน

จะเห็นได้ว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับกลไกทางสังคมและนโยบายรัฐศาสตร์ ไม่เพียงแต่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในทุกมิติ หากแต่ยังเสริมสร้างทุนทางสังคม อัตลักษณ์ความเป็นไทย และตอบโจทย์การพัฒนาประเทศในระยะยาว ทั้งนี้ สอดคล้องกับเป้าหมายตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา

รัฐศาสตร์ ที่เน้นการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่บนฐานภูมิปัญญาไทยและสากล เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนอย่างแท้จริง สำหรับพื้นที่เทศบาลตำบลธรรมามูล อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท ปัญหาด้านสุขภาวะของผู้สูงอายุไม่ได้เป็นเพียงปัญหาทางสุขภาพและสังคมเท่านั้น แต่ยังเป็นปัญหาที่มีนัยต่อการบริหารจัดการท้องถิ่นและนโยบายรัฐในระดับพื้นที่อย่างชัดเจน การออกแบบกลไกการดูแลผู้สูงอายุให้เกิดความยั่งยืนจำเป็นต้องบูรณาการแนวคิดรัฐศาสตร์เชิงพุทธธรรม ซึ่งมีรากฐานในหลักพุทธธรรมและความร่วมมือของทุกภาคส่วน (Whole-of-society Approach) โดยเฉพาะการนำแนวคิดภาวนา 4 มาเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างสุขภาวะอย่างรอบด้านและต่อเนื่อง ผลการวิจัยที่ผ่านมา เช่น โครงการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุโดยใช้หลักพุทธธรรมในจังหวัดลำพูน (วชิรพงศ์ จิตติวานิชย์, 2564) และการศึกษาของคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2565) ต่างชี้ชัดว่าการประยุกต์ใช้ภาวนา 4 สามารถลดภาวะซึมเศร้า เพิ่มความสุขและคุณภาพชีวิตในกลุ่มผู้สูงอายุได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป้าหมายที่ 3 และ 10 ที่เน้นการลดความเหลื่อมล้ำและสร้างสุขภาวะที่ดีให้กับทุกช่วงวัย การวิจัยเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลธรรมามูล จังหวัดชัยนาท จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับสุขภาวะของผู้สูงอายุในพื้นที่วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักภาวนา 4 กับสุขภาวะของผู้สูงอายุ และสังเคราะห์แนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเชิงนโยบายต่อไป การดำเนินการดังกล่าวย่อมส่งผลให้การดูแลผู้สูงอายุของประเทศไทยมีความมั่นคง ยั่งยืน และสอดคล้องกับค่านิยมไทยและหลักพุทธธรรมในยุคโลกาภิวัตน์อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับสุขภาวะของผู้สูงอายุในเทศบาลตำบลธรรมามูล อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักภาวนา 4 กับสุขภาวะของผู้สูงอายุในเทศบาลตำบลธรรมามูล อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท
3. เพื่อศึกษาแนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาสุขภาวะของผู้สูงอายุในเทศบาลตำบลธรรมามูล อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้ระเบียบวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลและวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) โดยใช้แบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บข้อมูล

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลธรรมามูล อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท อายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 1,674 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ขนาดกลุ่มตัวอย่าง คือ 324 คน คำนวณโดยสูตรของทาร์โรว์ ยามาเน่ ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ คือ 0.05 (Yamane, 1973)

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 คน จาก 4 กลุ่มหลัก ได้แก่ นักวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ นักวิชาการพระพุทธศาสนา ผู้บริหารท้องถิ่นและประชาชนผู้สูงอายุ ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ตอน ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบูรณาการหลักพุทธธรรม ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อสุขภาวะผู้สูงอายุ ใช้มาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ (Likert scale) ตั้งแต่ระดับ 1=น้อยที่สุด ถึงระดับ 5=มากที่สุด ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ผ่านผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item - Objective Congruence: IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ในช่วง 0.60-1.00 และความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) (สิน พันธุ์พินิจ, 2547) ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาเท่ากับ 0.937 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ที่ 0.70 แสดงว่าเครื่องมือมีความเชื่อมั่นในระดับสูง

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structured In-Depth Interview) จำนวน 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 เกี่ยวกับการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุ จำนวน 4 ข้อ ตอนที่ 3 คุณภาพชีวิตการปฏิบัติตนผู้สูงอายุตามหลักภาวนา 4 จำนวน 4 ข้อ ตอนที่ 4 ประโยชน์ของการปฏิบัติตนผู้สูงอายุตามหลักภาวนา 4 จำนวน 4 ข้อ และสุดท้ายเป็นตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะ ผ่านการตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาตาม

วัตถุประสงค์จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน และได้รับการพิจารณาจากอาจารย์ที่ปรึกษา ก่อนนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริง เพื่อให้มั่นใจว่าเครื่องมือมีความเหมาะสม ครอบคลุม ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย และสามารถเก็บข้อมูลเชิงลึกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามที่ผ่านการทดสอบและปรับปรุง ให้เหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ ไปแจกจ่ายให้กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ จำนวน 324 คน

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 9 คน ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการ (Semi-formal Interview) และไม่เป็นทางการ (Informal Interview) โดยเตรียมคำถาม ส่งเอกสารให้ล่วงหน้า และบันทึกเสียงระหว่างการสัมภาษณ์เมื่อได้รับอนุญาต

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสถิติสำเร็จรูป สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สถิติอนุมาน ได้แก่ การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product-moment Correlation Coefficient) การแปลความหมายระดับคะแนนตามค่าเฉลี่ยที่กำหนดไว้เป็นช่วงต่าง ๆ

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic Induction) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ มาจัดกลุ่ม ตีความหมาย และสร้างข้อสรุป

ผลการวิจัย

จากผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็น เพศหญิง 170 คน คิดเป็น 52.50% อายุ 60-65 ปี 174 คน คิดเป็น 53.70% ระดับ การศึกษาประถมศึกษา 212 คน คิดเป็น 65.40% อาชีพเกษตรกร 183 คน คิดเป็น 56.50% และมีรายได้ต่อเดือน 5,001-10,000 บาท 195 คน คิดเป็น 60.20% จากกลุ่ม ตัวอย่าง จำนวน 324 คน

1. ระดับสุขภาวะของผู้สูงอายุ โดยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็น ผู้สูงอายุ แล้วนำข้อมูลที่ได้นำวิเคราะห์ทางสถิติ โดยสามารถแสดงผลการวิเคราะห์ได้ดัง ตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุ โดยภาพรวม

ที่	การพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุ	ระดับการปฏิบัติการ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ด้านสุขภาวะทางกาย	3.27	0.54	ปานกลาง
2.	ด้านสุขภาวะทางจิต	4.03	0.25	มาก
3.	ด้านสุขภาวะทางสังคม	4.33	0.20	มาก
4.	ด้านสุขภาวะทางปัญญา	4.07	0.12	มาก
ภาพรวม		3.92	0.14	มาก

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่าผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลธรรมามูล มีสุขภาวะโดยรวมในระดับมาก ($\bar{X}=3.92$, S.D.=0.14) ซึ่งเมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า สุขภาวะทางสังคมของผู้สูงอายุอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.33$, S.D.=0.20) รองลงมาคือ สุขภาวะทางปัญญา ($\bar{X}=4.07$, S.D.=0.12) และสุขภาวะทางจิต ($\bar{X}=4.03$, S.D.=0.25) ตามลำดับ ขณะที่สุขภาวะทางกายพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.27$, S.D.=0.54)

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักภavana 4 กับสุขภาวะของผู้สูงอายุ โดยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูงอายุแล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ทางสถิติ โดยสามารถแสดงผลการวิเคราะห์ได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างหลักภavana 4 กับสุขภาวะของผู้สูงอายุ

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ตัวแปรต้น	สุขภาวะของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลธรรมามูล อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท	ตัวแปรตาม			
			1. ด้านสุขภาวะทางกาย	2. ด้านสุขภาวะทางจิต	3. ด้านสุขภาวะทางสังคม	4. ด้านสุขภาวะทางปัญญา
หลักภavana 4		.186**	.260**	.148**	.262**	.435**
1.ด้านกายภavana		.137*	.039	.013	.033	.426**
2.ด้านศีลภavana		.038	.211**	.152**	.454**	.293**
3.ด้านจิตภavana		.134*	.248**	.087	.268**	.133*
4.ด้านปัญญาภavana		.099	.104	.111*	.035	.163**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากการศึกษาวิจัยในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างหลักภavana 4 กับสุขภาวะของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลธรรมามูล อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท ได้ข้อสรุป

ที่ชัดเจนว่า หลักภาวนา 4 โดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับสุขภาวะของผู้สูงอายุ แม้ว่าความสัมพันธ์จะอยู่ในระดับน้อยมาก ($r=.186^{**}$) แต่ก็มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า หลักการปฏิบัติภาวนา ได้แก่ กายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาสุขภาวะของผู้สูงอายุ เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่าสุขภาวะทางปัญญามีความสัมพันธ์กับหลักภาวนา 4 สูงที่สุด ($r=.435^{**}$), ตามด้วยสุขภาวะทางสังคม ($r=.262^{**}$), สุขภาวะทางกาย ($r=.260^{**}$) และสุขภาวะทางจิต ($r=.148^{**}$) ตามลำดับ ผลที่ได้จากการศึกษานี้แสดงถึงความสำคัญของการนำหลักภาวนาไปใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะในมิติทางปัญญาและสังคม การศึกษายังพบประเด็นที่น่าสนใจ คือ ศีลภาวนา ซึ่งเกี่ยวข้องกับ การปฏิบัติตนอย่างมีวินัย ซื่อสัตย์สุจริต และเคารพกฎเกณฑ์ มีความสัมพันธ์เชิงบวกสูงสุดกับสุขภาวะโดยรวม ในขณะที่กายภาวนา กลับมีความสัมพันธ์เชิงลบในระดับน้อยมาก ($r=-.137$) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการดูแลสุขภาพกายโดยลำพังหรือวิธีการที่ใช้ในการส่งเสริมด้านกายภาวนาอาจยังไม่เหมาะสมหรือตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุได้อย่างเต็มที่

3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาสุขภาวะของผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า การนำหลักภาวนา 4 อันได้แก่ กายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา มาใช้ในการส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุมีผลในเชิงบวกที่สามารถวัดผลได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะเมื่อดำเนินกิจกรรมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทชุมชน ผลการศึกษาระบุชัดเจนว่าการดำเนินกิจกรรมทางกาย เช่น การตรวจสุขภาพ การออกกำลังกาย และนันทนาการที่สร้างเสริมสุขภาพจิตและสุขภาพปัญญานั้น มีผลช่วยเพิ่มระดับสุขภาวะของผู้สูงอายุโดยรวมให้อยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังพบว่า ระดับสุขภาวะที่มีค่าสูงสุดคือสุขภาวะทางสังคมและทางปัญญา ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการส่งเสริมกิจกรรมที่ใช้ปัญญาในกลุ่มผู้สูงอายุ ด้านสุขภาวะทางกายแม้จะอยู่ในระดับปานกลาง แต่ยังคงแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการเพิ่มกิจกรรมที่เหมาะสมและต่อเนื่อง เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างหลักภาวนา 4 กับสุขภาวะของผู้สูงอายุ พบว่า มีความสัมพันธ์ในเชิงบวก โดยเฉพาะด้านศีลภาวนาซึ่งมีความสัมพันธ์สูงที่สุด ขณะที่กายภาวนาแสดงความสัมพันธ์เชิงลบที่ระดับต่ำ สะท้อนถึงความจำเป็นในการวางแผนกิจกรรมที่เหมาะสมกับสภาพร่างกายและบริบทของผู้สูงอายุให้มากยิ่งขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับสุขภาวะของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลธรรมามูล อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท จากผลการวิจัย พบว่า สุขภาวะของผู้สูงอายุในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะสุขภาวะทางสังคมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือสุขภาวะทางปัญญา ส่วนสุขภาวะทางกายอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ผู้สูงอายุในชุมชนนี้มีการมีส่วนร่วมทางสังคมและการพัฒนาด้านจิตใจและปัญญาที่ดีมาก แต่ด้านร่างกายยังควรได้รับการส่งเสริมเพิ่มเติม เช่น การออกกำลังกายหรือกิจกรรมเพื่อสุขภาพ ผลการวิจัยข้อนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของวรสิทธิสิน หงส์ทอง และคณะ (2566) เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักภavana 4 ในการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุภายในเขตเทศบาลเมืองพิชัย ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ผลการศึกษาพบว่า การนำหลักภavana 4 มาใช้สามารถช่วยส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนตั้งแต่การวางแผนจนถึงการประเมินผลและการยกระดับศักยภาพผู้สูงอายุในระยะยาว

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักภavana 4 กับสุขภาวะของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลธรรมามูล อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักภavana 4 ได้แก่ กายภavana สีลภavana จิตภavana ปัญญาภavana กับสุขภาวะของผู้สูงอายุ พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกกระด้น้อยมากในภาพรวม ($R=.186^{**}$) โดยเมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่า สุขภาวะทางปัญญามีความสัมพันธ์เชิงบวกกระด้น้อยที่สุด ($R=.435^{**}$) ผลลัพธ์ดังกล่าวสะท้อนว่า แม้หลักพุทธธรรมจะมีอิทธิพลเชิงบวกต่อสุขภาวะผู้สูงอายุ แต่ก็มีขอบเขตและความสัมพันธ์ในระดับที่จำกัด ซึ่งอาจเนื่องมาจากปัจจัยแวดล้อมด้านสุขภาพกายของผู้สูงอายุที่ซับซ้อน หรือข้อจำกัดบางประการในการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระภุชิสสะ ปญญาปโชโต (2562) เรื่อง การเสริมสร้างสุขภาวะตามหลักภavana 4 ของผู้สูงอายุในตำบลยางฮอม อำเภอขุนตาล จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า การเน้นการเสริมสร้างสุขภาวะผ่านภavana 4 ทั้งการส่งเสริมสุขภาวะกาย สังคม จิตใจ และปัญญา มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุ และเป็นแนวทางที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชุมชนอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังตรงกับข้อค้นพบของพระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมมสุโข (พรสุทธชัยพงศ์) (2562) เรื่อง กระบวนการพัฒนาพละพลังของผู้สูงอายุด้วยการใช้ชุดกิจกรรมภavana 4 ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการนี้ช่วยส่งเสริมพละพลังของผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกาย คุณธรรม จิตใจ และปัญญา ทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและสมดุลยิ่งขึ้น นอกจากนี้ โยคะ ชีววัฒนกุล และคณะ (2566) เรื่อง พุทธนวัตกรรมการภavana 4 เพื่อเพิ่มพลังของผู้สูงอายุ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาพบว่า การนำหลักธรรมภavana 4 มาประยุกต์ผ่านกิจกรรมฝึกสติและ

การเจริญปัญญา ช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งนี้ควรเน้นการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของผู้สูงอายุแต่ละกลุ่ม

3. แนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาสุขภาวะของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลธรรมามูล อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะการส่งเสริมด้านสุขภาวะทางสังคมและปัญญา เช่น การจัดกิจกรรมที่ผู้สูงอายุมีโอกาสมีส่วนร่วมในชุมชน การส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมเจริญสติ สมาธิ และการพัฒนาความรู้สึกลึกซึ้งทางบวกในชีวิตประจำวันแนวทางนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของกัญญารัตน์ รอดแก้ว และคณะ (2562) เรื่อง รูปแบบการจัดการชุมชนเพื่อให้ผู้สูงอายุพึ่งตนเอง ผลการศึกษาพบว่า การให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่าย การพึ่งพาตนเองและการขยายผลในชุมชนผู้สูงอายุ รวมถึงวรากร เกรียงไกรศักดิ์ (2560) เรื่อง การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานของชุมชนในการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุ ผลการศึกษาพบว่า การส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคีเครือข่ายในชุมชน ทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน อาสาสมัคร และครอบครัว ซึ่งช่วยให้ผู้สูงอายุมีสุขภาวะและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลธรรมามูล อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท โดยสามารถสังเคราะห์ออกมาเป็นโมเดลการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อสุขภาวะผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่

1. กายภาวนา เน้นการมีสติและการอบรมตนเองในชีวิตประจำวัน เช่น การกิน การนอน การออกกำลังกาย และการรักษาสุขอนามัย มีโครงการและกิจกรรมที่เทศบาลร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ส่งเสริม เช่น ตรวจสุขภาพประจำปี กิจกรรมออกกำลังกาย ฉีดวัคซีน กิจกรรมนันทนาการ เป้าหมาย คือ ให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพกายดี ดูแลตนเองได้ ไม่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่น

2. ศิลภาวนา เน้นการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความสงบสุข มีความอ่อนน้อม ถ่อมตน เคารพกฎระเบียบ ซื่อสัตย์ สุจริต ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุปฏิบัติศีล และใช้ชีวิตตามหลักศีลธรรม เช่น การพูดจาไพเราะ คบเพื่อนที่ดี เป็นพื้นฐานสร้างความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวและชุมชน

3. จิตภาวนา ส่งเสริมการฝึกสมาธิ เจริญสติ ควบคุมอารมณ์ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น ผู้สูงอายุมีความสุข มองโลกในแง่ดี มีความเมตตา ส่งผลให้สุขภาวะจิตใจแข็งแรง ลดความเครียดและความขัดแย้ง

4. ปัญญาภาวนา เน้นการพัฒนาความคิดและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ฝึกการใช้เหตุผล ไตร่ตรองก่อนเชื่อสิ่งใด มีความเข้าใจโลกและสังคม ผู้สูงอายุสามารถเป็นที่ปรึกษา และแก้ไขปัญหของตนเองได้

โดยทั้ง 4 องค์ประกอบนี้สอดคล้องกัน โดยมี สติ เป็นแกนกลางที่เชื่อมโยงให้เกิด การปฏิบัติทั้งด้านกาย ศีล จิต และปัญญา ผู้สูงอายุที่มีสุขภาวะสมบูรณ์ในทุกมิติ ได้แก่ กาย จิต สังคม ปัญญา โดยชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่นเป็นกลไกสนับสนุนในการจัด กิจกรรมและสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติ

ฐานคิดและทฤษฎี โมเดลนี้มีฐานคิดจาก ภาวนา 4 ในพระพุทธศาสนา ได้แก่ กายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา ปัญญาภาวนา ซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญในการพัฒนาดตนเอง อย่างสมบูรณ์ และเชื่อมโยงกับหลักสุขภาวะสากล (Holistic Health) ที่เน้นความสมดุล ทั้งกาย ใจ สังคม และปัญญา โดยอาศัยกระบวนการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ผ่านกิจกรรม ที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

สาระสำคัญขององค์ความรู้ สุขภาวะผู้สูงอายุในพื้นที่อยู่ในระดับดี โดยเฉพาะสุข ภาวะด้านสังคมและจิตใจภาวนา 4 ทุกด้านมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับสุขภาวะผู้สูงอายุ แม้จะอยู่ในระดับน้อยแต่นัยสำคัญทางสถิติ สติและการอบรมตนเอง คือหัวใจสำคัญ ในการดำเนินชีวิตให้มีสุขภาวะดีทั้งทางกายและใจ การบูรณาการกิจกรรมของชุมชน เช่น

การตรวจสุขภาพ กิจกรรมชมรมผู้สูงอายุ การดูแลเชิงรุก ทำให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งตนเอง และมีส่วนร่วมในสังคม

สรุปได้ว่า โมเดลการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุ คือ การนำภวนา 4 มาเป็นแนวทางบูรณาการกิจกรรมและการใช้ชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ โดยมีสติเป็นศูนย์กลาง เพื่อสร้างสุขภาวะที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และ ปัญญา ภายใต้การสนับสนุนจากครอบครัว ชุมชน และท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในกิจกรรมชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมที่เน้นคุณค่าทางจิตใจและจิตวิญญาณ อาทิ การสวดมนต์ เจริญสติ และอบรมธรรมะสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อช่วยลดความเครียด เพิ่มสมาธิ และเสริมสร้าง สุขภาพจิตที่ดี
2. พัฒนาศูนย์สุขภาวะผู้สูงอายุในชุมชน โดยบูรณาการการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม มีเจ้าหน้าที่ให้คำปรึกษาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม โดยยึดหลักธรรม
3. สร้างเครือข่ายผู้ดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ ส่งเสริมการทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วัด และโรงพยาบาล เพื่อเชื่อมโยงบริการสุขภาพและจิตวิญญาณ ให้แก่ผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. นำแนวทางพุทธธรรมไปปรับใช้ในระดับองค์กรและชุมชน เช่น อบรมเจ้าหน้าที่ อสม. และผู้เกี่ยวข้องให้มีความรู้เกี่ยวกับพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพจิตและกาย
2. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างวัด โรงพยาบาล และหน่วยงานรัฐ เพื่อสนับสนุน กิจกรรมที่เน้นพุทธธรรม เช่น กิจกรรมเจริญสติ และกิจกรรมเพื่อสุขภาพ
3. สร้างความตระหนักในชุมชนและส่งเสริมบทบาทของวัด ใช้วัดเป็นศูนย์กลาง กิจกรรม ฝึกปฏิบัติธรรม และเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุและชุมชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาพื้นที่ที่มีวัฒนธรรมและบริบทแตกต่าง เพื่อเปรียบเทียบผลการบูรณาการ หลักพุทธธรรมในชุมชนเมือง ชนบท หรือพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางศาสนา
2. วิจัยความเป็นไปได้ในการออกแบบนโยบายระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ ที่ส่งเสริมการใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุ
3. วิจัยความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาวะผู้สูงอายุกับความเข้มแข็งของชุมชน โดยเน้น บทบาทของศาสนาในฐานะศูนย์กลาง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2566). รายงานประจำปี 2566. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กัญญารัตน์ รอดแก้ว และคณะ. (2562). รูปแบบการจัดการชุมชนเพื่อให้ผู้สูงอายุพึ่งตนเอง. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 6(2), 792-807.
- คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2565). การประยุกต์ใช้ภavana 4 ต่อภาวะซึมเศร้าและคุณภาพชีวิตในผู้สูงอายุ (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมมสุโข. (2562). กระบวนการพัฒนาพลพลังของผู้สูงอายุด้วยการใช้ชุดกิจกรรมภavana 4. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 6(10), 5613-5625.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2556). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระภุชิสสะ ปญญาปโชโต. (2562). การเสริมสร้างสุขภาวะตามหลักภavana 4 ของผู้สูงอายุในตำบลยางฮ่อม อำเภอขุนตาล จังหวัดเชียงราย (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชวิจิตรปฏิภาณ (สุนทร ญาณสุนทร). (2561). พุทธธรรมกับการบริหารจัดการ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เลียงเชียง.
- โยตะ ชัยวรมนกุล และคณะ. (2566). พุทธนวัตกรรมการภavana 4 เพื่อเพิ่มพลังของผู้สูงอายุอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม. วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 6(2), 611-625.
- วชิรพงศ์ จิตติวณิชย์. (2564). การจัดการความรู้ในองค์กรภาครัฐไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรสิทธิสิน หงส์ทอง และคณะ. (2566). การประยุกต์ใช้หลักภavana 4 ในการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุภายในเขตเทศบาลเมืองพิชัย ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง. วารสารวิจัยวิชาการ, 6(2), 155-168.
- วรากร เกรียงไกรศักดิ์. (2560). การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานของชุมชนในการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุ. วารสารสมาคมนักวิจัย, 22(1), 81-97.
- สำนักงบประมาณ. (2566). รายงานประจำปี พ.ศ. 2566. กรุงเทพฯ: สำนักงบประมาณสำนักนายกรัฐมนตรี.

- สำนักงานเทศบาลตำบลธรรมามูล. (2566). รายงานผลการดำเนินงานโครงการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566. ชัยนาท: สำนักงานเทศบาลตำบลธรรมามูล.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2565). รายงานการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2565. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- _____. (2566). รายงานผลการสำรวจการบริหารจัดการภาครัฐ ประจำปี 2566. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สิน พันธุ์พินิจ. (2547). *เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: วิทย์พัฒน์.
- Chulalongkorn University College of Population Studies. (2023). *Thailand Population Situation Report 2023*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- National Statistical Office. (2022). *The 2022 Population and Housing Census of Thailand*. Retrieved March 20, 2024, from <https://www.nso.go.th>
- United Nations. (2023). *World public sector report 2023: Transforming institutions for a greener, more inclusive and more resilient future*. New York: United Nations Publications.
- World Health Organization. (2022). *World health statistics 2022: Monitoring health for the SDGs, sustainable development goals*. Geneva: World Health Organization.
- Yamane, T. (1973). *Statistic: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.

การพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองตามหลักธรรมในสังคมไทย*

POLITICAL LEADERSHIP DEVELOPMENT ON BUDDHIST IN THAI SOCIETY

นนธวัฒน์ มีนิล

Nontawat Meenil

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

Corresponding Author E-mail: taotalightz@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่อง การพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองตามหลักธรรมในสังคมไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการนำหลัก ทุติยปาปณิกธรรม ซึ่งเป็นคำสอนในพระพุทธศาสนา มาใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมือง โดยอาศัยการวิจัยเอกสารจากตำรา งานวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาเสนอว่า ผู้นำทางการเมืองจำเป็นต้องมีหลักธรรมเป็นหลักประจำใจ เนื่องจากเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมให้เกิดความเจริญก้าวหน้าและประโยชน์สุข นอกจากนี้ ผู้นำยังเป็นต้นแบบให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาและบุคลากรที่ทำงานร่วมกัน หลัก ทุติยปาปณิกธรรม ประกอบด้วย 1. จักขุมา หมายถึง การมีวิสัยทัศน์ มองการณ์ไกล 2. วิรุโธ หมายถึง การจัดการงานได้ดี มีความเชี่ยวชาญ และ 3. นิสสยสัมปันโน หมายถึง การมีมนุษยสัมพันธ์ มีเครือข่ายและเป็นที่ไว้วางใจของบุคคลอื่น กล่าวคือ ผู้นำตามหลักธรรมนี้ต้องมีวิสัยทัศน์ มีความสามารถวางแผนและแก้ไขปัญหาได้อย่างรอบด้าน มีความเชี่ยวชาญในงานของตนและงานส่วนรวม และสามารถประสานความร่วมมือกับบุคคลหรือหน่วยงานต่าง ๆ ได้อย่างกลมกลืน ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาในหมู่ทีมงานนำพาองค์กร สังคม และประเทศชาติให้บรรลุเป้าหมายได้อย่าง ประสบความสำเร็จ

คำสำคัญ: การพัฒนา; ภาวะผู้นำทางการเมือง; ทุติยปาปณิกธรรม

Abstract

This academic article aimed to study the application of the Dutiyapapanikadhamma principles, a Buddhist teaching, to develop political leadership. The study employed documentary research, drawing from

*Received May 20, 2025; Revised June 26, 2025; Accepted July 1, 2025

canonical texts, scholarly works, and related literature. The findings reveal that political leaders should adhere to moral principles, as they play a vital role in promoting progress and benefit for Thai society. Moreover, their conduct serves as a model for subordinates and collaborators. The Dutiyapapaikadhamma consists of 1. Cakkhuma, meaning possessing vision and foresight; 2. Vidhura, meaning being capable and skilled in managing responsibilities; and 3. Nissayasampanno, meaning having good interpersonal relationships, strong social networks, and being trustworthy. A leader with these qualities will be able to plan effectively, solve problems, manage both personal and collective responsibilities, and coordinate successfully with individuals and organizations. These virtues cultivate confidence and trust within the team, enabling the organization, society, and nation to successfully achieve their objectives.

Keywords: Development; Political Leadership; Dutiyapapanika Dhamma

บทนำ

การเมืองไทยในปัจจุบันอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านของยุคสมัย ที่ประชาชนมีความตื่นตัวต่อสิทธิเสรีภาพและกระบวนการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น นักการเมืองจึงต้องเผชิญกับความท้าทายในการรักษาความชอบธรรม ความน่าเชื่อถือ และศรัทธาจากประชาชน ขณะเดียวกัน การบริหารจัดการที่เต็มไปด้วยความซับซ้อนจากปัจจัยทั้งในและต่างประเทศได้สร้างเงื่อนไขให้ผู้นำต้องมีความสามารถรอบด้าน โดยเฉพาะความสามารถในการคิดเชิงกลยุทธ์ การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ และการประสานผลประโยชน์อย่างยั่งยืน ทั้งหมดนี้ล้วนต้องอาศัยภาวะผู้นำที่พัฒนาครบทั้งมิติวิชาชีพและมิติคุณธรรม (ประพันธ์ สิริหาร, 2535; วิฑูรย์ สิมะโชคดี, 2538)

แม้ว่าจะมีการเสนอแนวคิดภาวะผู้นำหลายรูปแบบจากโลกตะวันตก อาทิ ภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ (Situational Leadership) หรือภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม (Participative Leadership) แต่กรอบคิดเหล่านี้ยังไม่อาจอธิบายภาวะผู้นำในสังคมไทยได้อย่างสมบูรณ์ เนื่องจากยังขาดความเข้าใจต่อบริบทวัฒนธรรมไทยที่มีรากฐานจากพระพุทธศาสนา ซึ่งเน้นเรื่องจริยธรรม ความรับผิดชอบต่อสังคม และการพัฒนาตนเองเป็นสำคัญ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2546)

หลักพุทธปาปนิกรรม ซึ่งปรากฏในพระไตรปิฎก (อ.ส.ติก. 20/61-63) เป็นคำสอนที่มุ่งหมายให้ผู้เป็นผู้นำประพฤติตนดูจพ่อดี มีความสามารถในสามด้าน ได้แก่

จักขุมา (มีวิสัยทัศน์) วิรุโธ (เชี่ยวชาญในการบริหารจัดการ) และนิสสัยสัมปโน (มีความสามารถในการประสานความร่วมมือกับผู้อื่น) หลักธรรมนี้สะท้อนให้เห็นว่าความสำเร็จของผู้เรามีได้ขึ้นอยู่กับความสามารถเฉพาะทางเท่านั้น แต่ต้องประกอบด้วยคุณธรรมในการใช้ความสามารถนั้นอย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับบริบทของภาวะผู้นำในสังคมไทยที่ประชาชนคาดหวังคุณลักษณะทั้งด้านศักยภาพและจริยธรรมจากนักการเมือง

ดังนั้น การศึกษาภาวะผู้นำทางการเมืองในสังคมไทยยุคปัจจุบัน จึงจำเป็นต้องอาศัยกรอบคิดที่ผสมระหว่างหลักธรรมในพระพุทธศาสนาและแนวคิดทางการเมืองร่วมสมัย เพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาผู้นำที่ทั้งมีประสิทธิภาพและมีคุณธรรม บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการนำหลักทศพิธยาภิบาลมาใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองโดยอาศัยการวิจัยเอกสารจากตำรา งานวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้นำในระดับนโยบายและปฏิบัติการ

ท้ายที่สุด การบูรณาการหลักทศพิธยาภิบาลเข้ากับแนวคิดภาวะผู้นำสมัยใหม่จะช่วยยกระดับคุณภาพของนักการเมืองให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างสมดุลระหว่างการตอบสนองความต้องการของประชาชนกับการธำรงรักษาจริยธรรมทางการเมือง ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญในการสร้างเสถียรภาพและความยั่งยืนให้แก่ระบอบประชาธิปไตยไทยในระยะยาว (Covey, 2005; รัฐธีร์ ชาณูชินปวิณณ์ช, 2563)

ภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำ (Leadership) คือ ศิลปะของการมีอิทธิพลเหนือผู้อื่น และนำคนโดยคนเหล่านั้น ให้มีความเชื่อฟังอย่างเต็มใจเพื่อปฏิบัติภารกิจให้สำเร็จ (ประพันธ์ สุริหาร, 2535) ซึ่งภาวะผู้นำนั้น บุคคลจะมีตำแหน่งหรือไม่มีตำแหน่งก็ได้ โดยผู้นำจะเป็นบุคคลที่ประสานช่วยให้คนทั้งหลายที่ทำการรวมกันไปสู่จุดหมายที่ตั้งงาม แล้วก็บรรลุถึงจุดหมายที่ตั้งงามโดยถูกต้องตามธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546) ผู้นำต้องมีลักษณะที่โดดเด่น เช่น เป็นผู้ที่รู้จักตนเอง เชื่อมั่นในตนเอง มีวิสัยทัศน์ที่ดี มีความฉลาดหลักแหลม มีวิจรรย์ญาณ มุ่งมั่นต่อเป้าหมาย กระตือรือร้น ซื่อสัตย์สุจริต เฉลียวฉลาด มีความสามารถในการสื่อสารและโน้มน้าวผู้อื่น มีความเปิดกว้างต่อโลก และเป็นผู้ช่วยสร้างสรรค์สังคม (ยงยุทธ เกษสาคร, 2541) โดยผู้มีภาวะผู้นำจะต้องกล้าตัดสินใจ มีความสามารถในการผลักดันและสั่งการให้กิจกรรมทุกอย่าง ดำเนินไปตามเป้าหมาย ซึ่งต้องประกอบมีความกล้าหาญ ความสามารถในการโน้มน้าวใจคนและรู้จักจังหวะเวลาในการตัดสินใจ (สมคิด จาตุศรีพิทักษ์, 2544) พร้อมรับโอกาส ด้วยความมั่นใจ ต้องไตร่ตรอง วางแผน มีเป้าหมายชัดเจน เสียสละ พร้อมรับมือกับเรื่องใหญ่หรือโจทย์ยาก โดยเชื่อมั่นว่าภารกิจนั้นจะสำเร็จ

(รัฐธีร์ ชาอุชินปวิณัณช, 2563) นอกจากนี้ ผู้นำที่ดี ควรจะสามารถชี้ให้ลูกน้องเห็นความสามารถที่ซ่อนไว้ในตัวของลูกน้อง แล้วช่วยให้ลูกน้องแสดงศักยภาพนั้นออกมาใช้อย่างเต็มที่ (Covey, 2005) ต้องสามารถจัดการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม และการมีอำนาจหน้าที่ที่ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาเคารพและเชื่อถือ ในตัวผู้บังคับบัญชา (วิฑูรย์ สิมะโชคดี, 2538) โดยใช้ศิลปะสามารถจูงใจ หรือใช้อิทธิพลต่อบุคคลอื่นเพื่อปฏิบัติการและอำนวยความสะดวกการใช้ กระบวนการสื่อความหมายหรือติดต่อกันและกันให้ร่วมใจกันกับตน เพื่อดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และตามเป้าหมายได้ที่กำหนดไว้ (กิติ ตยัคคานนท์, 2543)

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำจะมีตำแหน่งหรือไม่มีตำแหน่งก็ได้ ต้องมีความสามารถ มีความรู้ มีความซื่อสัตย์ มีวิสัยทัศน์ มีความมั่นใจ กล้าหาญ กล้าตัดสินใจ มองการณ์ไกล สามารถรับมือกับโจทย์ยากหรือเรื่องใหญ่ได้ สามารถนำบุคคลหรือกลุ่มคน ให้เชื่อมั่นศรัทธา ในการดำเนินงานหรือกิจกรรม ให้สำเร็จลุล่วงได้ตามเป้าหมาย สามารถดึงศักยภาพของทีมงาน ลูกน้องหรือผู้ใต้บังคับบัญชา ให้แสดงออกมาใช้ได้ อย่างเต็มประสิทธิภาพ และช่วยให้คนทั้งหลาย มีเป้าหมายที่ชัดเจน บรรลุเป้าหมายที่ตั้งตามด้วยความชอบ ตามกฎหมาย และถูกต้องตามหลักธรรม

ประเภทของผู้นำ

ผู้นำมีหลากหลายประเภท แต่ละประเภทก็มีจุดเด่น จุดด้อย หรือความเหมาะสมของแต่ละประเภทตามลักษณะบุคคลของผู้นำ และความเหมาะสมของพื้นที่หรือองค์กรไป ซึ่งบางประเภท เป็นการรวมอำนาจสั่งการตัดสินใจไว้ที่คนคนเดียว บางประเภทกระจายอำนาจ การตัดสินใจไว้ที่แต่ละส่วนขององค์กร บางประเภทเปิดกว้างเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นแล้วใช้อำนาจตัดสินใจร่วมกัน ซึ่งแต่ละประเภทก็มีข้อดี ข้อเสีย และความเหมาะสมต่างกัน เช่น

ประเภทผู้นำโดยถือลักษณะการปฏิบัติงานเป็นหลัก ดังนี้

1. ผู้นำแบบเผด็จการหรือแบบอัตตานิยม (Autocratic Leaders) เน้นเรื่องบังคับบัญชาและออก คำสั่งเป็นเรื่องสำคัญ ใช้อำนาจวินิจฉัยสั่งการโดยพลการ ถือว่าการวินิจฉัยสั่งการ แก้ปัญหาใด ๆ นั้น ตนมีอำนาจสูงสุด ลักษณะผู้นำแบบนี้เป็นไปในลักษณะที่เป็นเจ้านายอย่างเด่นชัด

2. ผู้นำแบบประชาธิปไตย ให้ความสำคัญกับผู้ใต้บังคับบัญชา มากกว่าจะเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีโอกาสแสดงความคิดเห็นและพูดคุยด้วย พยายามส่งเสริมให้ผู้ร่วมงานแสดงความคิดเห็น และมีโอกาสร่วมตัดสินใจในปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

3. ผู้นำแบบเสรีนิยม ปล่อยให้ผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีอิสระ เต็มที่หรือปล่อยให้ผู้ใต้บังคับบัญชาตัดสินใจกันเองอย่างเต็มที่ ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจะถูกมอบหมายให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีอำนาจตัดสินใจ (ลัดดา สุขปรีดี, 2549)

ประเภทผู้นำโดยพิจารณาจากการพฤติกรรมการบริหารงาน ดังนี้

1. ผู้นำแบบเจ้าระเบียบ (Regulative Leader) ถือระเบียบแบบแผนเป็นสำคัญมักใช้กฎหมายและกฎระเบียบเป็นเครื่องมือมาใช้ในการปฏิบัติงาน

2. ผู้นำแบบบงการ (Directive Leaders) เป็นผู้นำที่ชอบใช้อำนาจเด็ดขาดเพียงคนเดียวในการปฏิบัติงาน ขาดหลักมนุษยสัมพันธ์ ทำงานแบบสั่งการ

3. ผู้นำแบบจูงใจ (Persuasive Leaders) ปฏิบัติงานโดยเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาร่วมพิจารณาแสดงความคิดเห็น

4. ผู้นำแบบร่วมใจ (Participative Leaders) เป็นผู้นำที่นิยมการประชุมเพื่อปรึกษาหารือระดมความคิดและเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดี (สมพงษ์ เกษมสิน, 2526)

นอกจากนี้ยังพบว่า แนวคิดพฤติกรรมผู้นำตามทฤษฎีของ Likert (Rensis Likert's Styles of Leadership) มี 4 พฤติกรรม ดังต่อไปนี้

1. ผู้นำแบบเผด็จการหาผลประโยชน์ (Expletive Authoritative) ผู้นำประเภทนี้จะมีลักษณะเป็นเผด็จการ โดยไม่รับฟังความคิดเห็นจากผู้ปฏิบัติงาน และเขาจะใช้วิธีการข่มขู่และการลงโทษ

2. ผู้นำเผด็จการแบบเมตตากรุณา (Benevolent Authoritative) ผู้นำประเภทนี้มีวิธีการปลุกฝังทางจิตใจ แบบพ่อปกครองลูก โดยดูแลผู้ปฏิบัติงานให้ได้รับการตอบสนองในขอบเขตงาน แต่ยังคงตัดสินใจเรื่องที่สำคัญด้วยตนเอง โดยใช้วิธีทั้งการข่มขู่และการให้รางวัลในการจูงใจ

3. ผู้นำแบบปรึกษาหารือ (Consultative Group) ผู้นำประเภทนี้ จะมีความเชื่อมั่น และมอบหมายงานให้ผู้ปฏิบัติงาน โดยเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นและใช้วิธีให้รางวัลมากกว่าการลงโทษในการจูงใจ

4. ผู้นำแบบให้มีส่วนร่วม (Participative Group) ผู้นำประเภทนี้จะให้ผู้ปฏิบัติมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจ เขาจะมอบอำนาจหน้าที่ให้อย่างอิสระและใช้วิธีการให้รางวัลไม่ใช้การลงโทษในการจูงใจ (สถิตย์ กองคำ, 2544)

Hersey & Blanchard (1988) ได้เสนอทฤษฎีวงจรชีวิต โดยได้รับ อิทธิพลจากทฤษฎีเรดติน และยังมีหลักการเดียวกัน คือ แบบภาวะผู้นำอาจมีประสิทธิภาพหรือไม่ก็ได้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ องค์ประกอบของภาวะผู้นำตามสถานการณ์ตามทฤษฎีของเฮอร์เชย์และบลันชาร์ด ประกอบด้วย

1. ปริมาณการออกคำสั่ง คำแนะนำต่างๆหรือพฤติกรรมด้านงาน
2. ปริมาณการสนับสนุนทางอารมณ์ สังคม หรือพฤติกรรมด้านมนุษยสัมพันธ์
3. ความพร้อมของผู้ตามหรือกลุ่มผู้ตาม

Hersey & Blanchard (1988) แบ่งภาวะผู้นำออกเป็น 4 แบบ คือ

1. ผู้นำแบบบอกทุกอย่าง (Telling) ผู้นำประเภทนี้จะให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด และดูแลลูกน้องอย่างใกล้ชิด เหมาะสมกับผู้ตามที่มีความพร้อมอยู่ในระดับที่ 1 คือ (M1) บุคคลมีความพร้อมอยู่ในระดับต่ำ

2. ผู้นำแบบขายความคิด (Selling) ผู้นำประเภทนี้จะคอยชี้แนะบ้างว่าผู้ตามขาดความสามารถในการทำงาน แต่ถ้าผู้ตามได้รับการสนับสนุนให้ทำพฤติกรรมนั้น โดยการให้รางวัลก็จะทำให้เกิดความเต็มใจที่จะรับผิดชอบงานและกระตือรือร้นที่จะทำงานมากขึ้น ผู้บริหารจะใช้วิธีการ ติดต่อสื่อสารแบบ 2 ทาง และต้องคอยสั่งงานโดยตรง อธิบายให้ผู้ตามเข้าใจ จะทำให้ผู้ตามเข้าใจ และตัดสินใจในการทำงานได้ดี เหมาะกับผู้ตามที่มีความพร้อมในการทำงานอยู่ในระดับที่ 2 คือ (M2) บุคคลมีความพร้อมอยู่ในระดับต่ำถึงปานกลาง

3. ผู้นำแบบเน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วม (Participation) ผู้นำประเภทนี้จะคอยอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการมีส่วนร่วมตัดสินใจ คอยซักถามและสื่อสาร 2 ทางหรือจะรับฟังปัญหาและข้อเสนอจากผู้ตามคอยให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ทำให้ผู้ตามสามารถปฏิบัติงานเต็มศักยภาพ เหมาะกับผู้ตามที่มีความพร้อมอยู่ในระดับ 3 (M3) คือความพร้อมของผู้ตามอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับสูง ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความสามารถแต่ไม่เต็มใจที่จะรับผิดชอบงาน

4. ผู้นำแบบมอบหมายงานให้ทำ (Delegation) ผู้บริหารเพียงให้คำแนะนำและช่วยเหลือเล็กน้อย ๆ ผู้ตามคิด และตัดสินใจเองทุกอย่าง เพราะถือว่าผู้ตามที่มีความพร้อมในการทำงานระดับสูงสามารถทำงานให้มีประสิทธิภาพได้ดี เหมาะกับผู้ตามที่มีความพร้อม อยู่ในระดับ 4 (M4) คือความพร้อมอยู่ในระดับสูง ซึ่งเป็นบุคคลที่มีทั้งความสามารถและเต็มใจหรือมั่นใจในการ รับผิดชอบการทำงาน

Fiedler's Contingency Model of Leadership Effectiveness Fiedler กล่าวว่า ภาวะผู้นำ ที่มีประสิทธิภาพต้องประกอบด้วยปัจจัย 3 ส่วน คือ

1. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำ และผู้ตาม บุคลิกภาพของผู้นำมีส่วนสำคัญที่จะทำให้กลุ่มยอมรับ

2. โครงสร้างของงานที่ให้ความสำคัญ เกี่ยวกับโครงสร้างของงานอำนาจของผู้นำจะลดลง แต่ถ้างานใดต้องใช้ความคิด การวางแผน ผู้นำจะมีอำนาจมากขึ้น

3. อำนาจของผู้นำ ผู้นำที่ดีที่สุด คือ ผู้ที่เห็นงานสำคัญที่สุด แต่ถ้าผู้นำที่จะทำเช่นนี้ ได้ผู้นำต้องมี อำนาจ และอิทธิพลมาก แต่ถ้าผู้นำมีอิทธิพลหรืออำนาจไม่มากพอจะ

กลายเป็นผู้นำที่เห็นความสำคัญของสัมพันธภาพระหว่างผู้นำและผู้ตามมากกว่าเห็นความสำคัญของงาน (ณัฐพันธ์ เจริญนันท และฉัตยาพร เสมอใจ, 2548)

สรุปได้ว่า ประเภทของผู้นำนั้น มีหลากหลายประเภท โดยแยกตามลักษณะงานที่ปฏิบัติ ประเภทพฤติกรรมของผู้นำ ประเภทตามสถานการณ์ ลักษณะการสั่งงานหรือลักษณะตามความสัมพันธ์ เป็นต้น ซึ่งที่กล่าวมาทั้งหมดล้วนแล้วแต่เป็นลักษณะที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จของทีมงานได้ทั้งสิ้น หากแต่อยู่ที่รูปแบบทางความคิดในการเป็นผู้นำ ลักษณะนิสัยและพฤติกรรมของผู้นำ รวมถึงสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้นำจะนำรูปแบบมาปรับใช้ให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

หลักธรรมาภิบาลภาวะผู้นำ

การเป็นผู้นำนั้น ตามหลักของทฤษฎีปาปนิกรรม ผู้นำต้องมีคุณสมบัติ ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ มีปัญญามองสถานการณ์ในการวางแผนงาน แก้ไขปัญหาได้ มีความชำนาญในเรื่องงานของตน งานของส่วนรวมรับผิดชอบได้ดี และเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดี สามารถประสานบุคคล หรือหน่วยงานต่างๆ ในการทำงานร่วมกันได้ดี ทั้งหมดนี้ จะสามารถสร้างศรัทธาแก่ทีมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาได้ ทำให้พาทีมงาน องค์กรหรือประเทศชาติประสบความสำเร็จได้ตามเป้าหมายที่วางไว้

สำหรับคุณสมบัติของผู้นำนั้น หากพิจารณาจากคุณสมบัติของผู้นำที่ปรากฏอยู่ในทฤษฎีปาปนิกรรม ซึ่งในพระสูตรนี้ได้ กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้ไว้ดังนี้

1. จักขุมา คือ เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มองสภาพเหตุการณ์ รูปการณ์สถานการณ์ออก และจะวางแผนเตรียมรับหรือรุกได้อย่างไร
2. วิรุโธ คือ เป็นผู้เชี่ยวชาญชำนาญในงานส่วนตนงานส่วนรวม รู้จักหลักการและวิธีการไม่บกพร่องในหน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมาย
3. นิสสยสัมปันโน คือ เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี ประสานงาน ประสานใจ ประสานประโยชน์ และได้รับความเชื่อถือจากผู้อื่น (อง.จตุกก.ติก.1/3/61-63)

หลักปาปนิกรรม 3 หรือ องค์คุณแห่งพ่อค้าหรือผู้นำนั้น เพื่อความเป็นผู้ยิ่งใหญ่ ไพบุลย์แห่งโภคทรัพย์ และถือเป็นคุณลักษณะของผู้เป็นผู้นำที่ดี ปาปนิกรรมมีปรากฏในทฤษฎีปาปนิกรรมซึ่งมี ข้อความ ในพระสูตรว่า (อ.ส.ติก.20/61-63)

ภิกษุทั้งหลาย พ่อค้าประกอบด้วยองค์ 3 ประการ ไม่นานนักก็ถึงความเป็นผู้ยิ่งใหญ่ ไพบุลย์ในโภคทรัพย์ องค์ 3 ประการ อะไรบ้าง คือ พ่อค้าในโลกนี้

1. มีตาดี (จักขุมา)
2. มีธุรกิจดี (วิรุโธ)
3. เพียบพร้อมด้วยที่พักพิงอาศัย (นิสสยสัมปันโน)

พ้อคำชื่อว่ามิตาติ เป็นอย่างไร คือ พ้อคำในโลกนี้รู้จักสินค้าว่า สินค้านี้ ชื่อมาเท่านั้น ขายไปอย่างนี้ จักมีมูลค่าประมาณเท่านี้ มีกำไรเท่านี้ พ้อคำชื่อว่ามิตาติ เป็นอย่างนี้แล พ้อคำชื่อว่ามธุรกิจติ เป็นอย่างไร คือ พ้อคำเป็นคนฉลาดซื้อและขายสินค้าได้ พ้อคำชื่อว่ามธุรกิจติ เป็นอย่างนี้แล พ้อคำชื่อว่าเพียบพร้อมด้วยที่พักพิงอาศัย เป็นอย่างไร คือ คหบดี หรือบุตรคหบดี ผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคทรัพย์มาก ย่อมรู้จักพ้อคำในโลกนี้ว่า พ้อคำผู้ใดแลมีมิตาติ มีธุรกิจติ และสามารถที่จะเลี้ยงดูบุตรภรรยาได้ทั้งใช้คืนให้แก่พวกเราได้ตามกำหนดเวลา คหบดีหรือบุตรคหบดี เหล่านั้นย่อมเชื่อเชิญพ้อคำนั้นด้วยโภคทรัพย์ว่า นับแต่นี้ไป ท่านจงนำโภคทรัพย์ไปเลี้ยงดูบุตร ภรรยา และใช้คืนให้พวกเราตามกำหนดเวลา พ้อคำชื่อว่า เพียบพร้อมด้วยที่พักพิงอาศัยเป็นอย่างนี้ แลพ้อคำ ประกอบด้วยองค์ 3 ประการนี้แล ไม่นานนัก ก็ถึงความเป็นผู้ยิ่งใหญ่ไพศาลในโภคทรัพย์ ฉันทิ ภิษุ ประกอบด้วยธรรม 3 ประการ ก็ฉันทินั้นเหมือนกันแล ไม่นานนักก็บรรลุความเป็นผู้ยิ่งใหญ่ไพศาลในกุศลธรรม ธรรม 3 ประการ อะไรบ้าง คือ ภิษุในธรรมวินัยนี้ 1. มิตาติ 2. มีธุระดี 3. เพียบพร้อมด้วยที่พักพิงอาศัย

ภิษุชื่อว่ามิตาติ เป็นอย่างไร คือ ภิษุในธรรมวินัยนี้รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี้ทุกข์นี้ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา ภิษุชื่อว่ามิตาติ เป็นอย่างนี้แล

ภิษุชื่อว่ามธุรกิจติ เป็นอย่างไร คือ ภิษุในธรรมวินัยนี้ปรารภความเพียรเพื่อละอกุศลธรรม เพื่อให้กุศลธรรมเกิดมีความเข้มแข็ง มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลาย ภิษุชื่อว่ามธุรกิจติ เป็นอย่างนี้แล

ภิษุชื่อว่า เพียบพร้อมด้วยที่พักพิงอาศัย เป็นอย่างไร คือ ภิษุในธรรมวินัยนี้เข้าไปหา ภิษุผู้เป็นพหูสูต ผู้เรียนจบคัมภีร์ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา ตามเวลาสมควร สอบสวนได้ถาม ว่า พุทธพจน์นี้ เป็นอย่างไร เนื้อความแห่งพุทธพจน์นี้เป็นอย่างไร ท่านผู้คงแก่เรียนเหล่านั้นย่อม เปิดเผยธรรมที่ยังไม่ได้เปิดเผย ทำให้ง่ายซึ่งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้ง่าย และบรรเทาความสงสัยในธรรมที่ น่าสงสัยหลายอย่าง ภิษุชื่อว่าเพียบพร้อมด้วยที่พักพิงอาศัย เป็นอย่างนี้แล

ภิษุประกอบด้วยธรรม 3 ประการนี้แล ไม่นานนักก็บรรลุความเป็นผู้ยิ่งใหญ่ไพศาล ในกุศลธรรม พระพุทธเจ้าสอนไว้ในพระไตรปิฎกเกี่ยวกับลักษณะของผู้นำดังที่ปรากฏอยู่ใน ทุติยาปาณิกสูตร (อง.ติก.20/61-63)

ทุติยาปาณิกสูตรว่า คุณสมบัติของผู้นำ และทำงานแล้วประสบความสำเร็จทั้งส่วนตนและส่วนรวม ต้องมีคุณสมบัติ 3 ประการ ดังนี้

1. จักขมา คือ ต้องมีวิสัยทัศน์ มินัยน์ตาดี หมายถึง มีสายตาทียาวไกลมองการณ์ไกลถึงสิ่งที่จะทำว่าสิ่งที่ทำนี้มีผลเป็นอย่างไรในอนาคต ความเป็นไปได้แค่ไหนมีความเกี่ยวข้องกับสิ่งใดบ้าง มีผลดี ผลไม่ดีกับสังคมสิ่งแวดล้อมประเทศชาติอย่างไร จะแก้ไข

ปรับปรุงอย่างไร ถ้าได้อยู่แล้ว จะทำอะไรให้ดียิ่งขึ้น และนำสิ่งที่ดี ที่ได้จากการทำธุรกิจ มาช่วยเหลือจนเจือสังคม คนรอบข้าง ประเทศชาติ ในสัดส่วนที่พอเหมาะพอควรหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ต้องเป็นคนเก่งคิด คือคิดถูก คิดดี มีตาดี มีวิสัยทัศน์ ไม่ว่าจะมาจากประสบการณ์ ความรู้หรือการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อที่จะได้มองสถานการณ์ให้ออก และครอบคลุมทั้งภายใน และภายนอก เรียกว่า เป็นตาที่มองไปในอนาคต

2. วิรุโธ คือ ต้องเป็นนักจัดการที่ดี และมีความเชี่ยวชาญในงานที่ต้องรู้เรื่องงานที่ทำเป็นอย่างดี ทั้งด้าน สิ่งการด้านควบคุม รายละเอียดของการปฏิบัติ ซึ่งแม้ว่าจะไม่ได้ปฏิบัติเอง ก็ตาม และที่สำคัญต้องเป็นคนที่มีความรอบคอบในหัวใจ นั่นคือยึดถือระบบและความถูกต้อง ซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่และต้องมีทักษะ ความสามารถ และรอบรู้ในงานที่ทำ

3. นิสสัยสัมปันโน คือ ต้องเป็นคนที่มีความรอบคอบ มีกัลยาณมิตรมากมาย มีเพื่อนที่ดีมี นายตึง ลูกน้องดี ผู้คนเชื่อถือ ให้เกียรติ การเป็นผู้นำที่ดี ต้องเก่งได้ครบเครื่อง เรื่องคน ต้องมีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความสามารถในการติดต่อประสานงาน หรือการเชื่อมต่อกับผู้คนองค์กร

ทศุติยาปานิถกรรม 3 ในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรมว่า (ปาปนิกังคะ หลัพ่อค้า องค์คุณของพ่อค้า-Qualities of a Successful Shopkeeper or Businessman) ประกอบด้วย

1. จักขุมา ตาดี รู้จักสินค้า ดูของเป็น สามารถคำนวณ ราคาทุน และสามารถเก็งกำไรได้อย่างแม่นยำ

2. วิรุโธ มีความเชี่ยวชาญ รู้แหล่งซื้อขาย รู้ความต้องการของตลาดมีความสามารถในการซื้อขาย และรู้จักเอาใจลูกค้า

3. นิสสัยสัมปันโน มีแหล่งเงินทุน เป็นที่เชื่อถือไว้วางใจ หาเงินมาลงทุนหรือค้าขายได้โดยง่าย

นอกจากนี้ นักวิชาการได้ให้ความหมายของหลักทศุติยาปานิถกรรมสำหรับผู้บริหารไว้ดังนี้

1. จักขุมา หมายถึง วิสัยทัศน์

2. วิรุโธ หมายถึง จัดการดี

3. นิสสัยสัมปันโน หมายถึง มีมนุษยสัมพันธ์

ในทัศนะของพระพุทธศาสนา ผู้จะทำหน้าที่ผู้นำต้องได้รับการพัฒนาทั้งกาย วาจา และใจจนมีความสามารถยอมรับหลักการ และปฏิบัติตามคุณธรรมของผู้นำได้ด้วยตนเอง ก่อนดังพุทธพจน์ว่า เมื่อฝูงโค যায়ข้ามน้ำไป ถ้าโคจ่าฝูงไปคดเคี้ยว โคทั้งฝูงก็ไปคดเคี้ยวตามกัน ในเมื่อโคจ่าฝูงไปคดเคี้ยว ในหมู่มนุษย์ ก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ถ้าผู้นั้นประพฤติไม่เป็นธรรม ประชาชนชาวเมืองนั้นก็ประพฤติไม่เป็นธรรม ตามไปด้วย

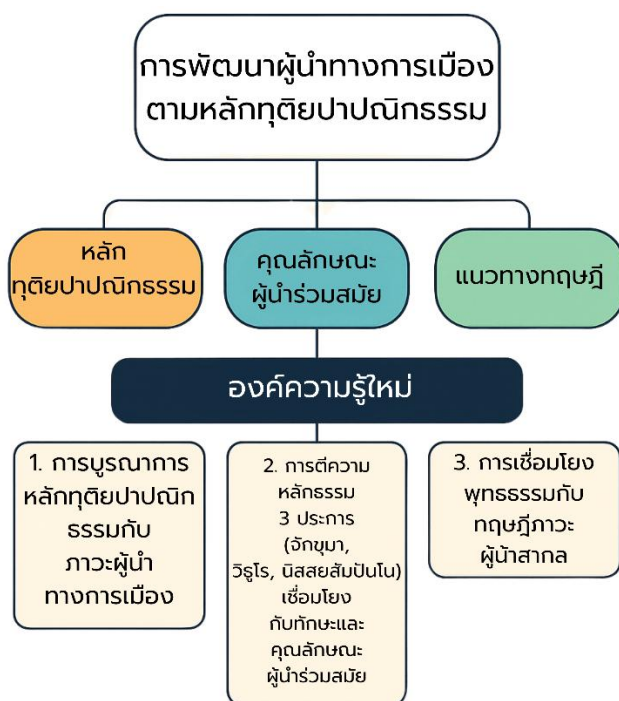
หากพระราชาไม่ตั้งอยู่ในธรรม เมื่อฝูงโคข้ามน้ำไป ถ้าโคจำฝูงไปตรงโคทั้งฝูงก็ไปตรงตามกัน ในเมื่อโคจำฝูงไปตรงในหมู่ มนุษย์ก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ ถ้าผู้นั้นประพฤติชอบธรรมประชาชนชาวเมือง นั้นก็จะประพฤติชอบธรรมตามไปด้วย หากพระราชาตั้งอยู่ในธรรมชาวเมืองนั้นก็สุข (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546)

สรุปได้ว่า การเป็นผู้นำที่ดีนั้น ผู้นำต้องมีคุณสมบัติลักษณะ เหมือนพ่อค้า ผู้บริหาร นักธุรกิจ กล่าวคือ ต้องประกอบด้วย การมีวิสัยทัศน์ จัดการดี และมีเครือข่าย ตามหลักของพุทธปาปนิกรรม ดังนี้ 1. จักขุมา คือ มีวิสัยทัศน์ มองการณ์ไกล รู้ว่าเรื่องนั้น เรื่องนี้มีประโยชน์อย่างไร มองเห็นสถานการณ์และอนาคตได้ 2. วิธูโร คือ ต้องเป็นนักจัดการที่ดี มีความเชี่ยวชาญ ในงานที่ทำเป็นอย่างดี ทั้งนี้ต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตด้วย 3. นิสสยสัมปันโน คือ ต้องเป็นคนที่มี อุปนิสัยดี มีเพื่อนและเครือข่ายที่ดี สามารถช่วยเหลือ ในการติดต่อประสานงาน การเชื่อมต่อผู้คน ทั้งในและนอกองค์กรได้เป็นอย่างดี โดยจะพบว่า หลักพุทธปาปนิกรรมนั้น เรียบง่าย แต่แฝงด้วยแนวคิด ที่สามารถ นำไปปรับใช้ได้หลายบุคคล หลายอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นในส่วนของผู้นำ กิติ นักการเมืองกิติ พ่อค้า นักบริหาร นักธุรกิจ หรือแม้แต่ประชาชนทั่วไปก็ดี ซึ่งหากนำหลักธรรมดังกล่าวมาใช้เป็นพื้นฐานในการทำงาน แล้ว เชื่อว่าผู้นำ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเป็นผู้นำทางการเมืองที่มีหลักธรรมนั้น จะสามารถสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาแก่ทีมงาน ทำให้พาองค์กร สังคม รวมถึงประเทศชาติ ประสบความสำเร็จได้ตามเป้าหมายที่วางไว้

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาบทบาทของผู้นำทางการเมืองในสังคมไทยร่วมสมัย พบว่า การพัฒนาภาวะผู้นำ ไม่อาจพิจารณาเฉพาะด้านความสามารถในการบริหารจัดการหรืออำนาจทางการเมืองเพียงอย่างเดียว หากแต่จำเป็นต้องมีคุณธรรมและหลักคิดทางจริยธรรมเป็นแกนกลาง โดยเฉพาะในบริบทวัฒนธรรมไทยที่มีรากฐานจากพระพุทธศาสนา บทความนี้จึงเสนอ องค์ความรู้ใหม่ ที่เกิดจากการบูรณาการหลักธรรมพุทธปาปนิกรรม เข้ากับกรอบแนวคิดด้านภาวะผู้นำ เพื่อยกระดับทั้งประสิทธิภาพและความชอบธรรมของผู้นำในระบอบประชาธิปไตย

องค์ความรู้ใหม่นี้ประกอบด้วย 5 ประเด็นสำคัญ ซึ่งสามารถสังเคราะห์ออกมาเป็นโครงสร้างเชิงสัมพันธ์ ที่แสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงระหว่างพุทธธรรม ความเป็นผู้นำ และแนวคิดทางรัฐศาสตร์ร่วมสมัย ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

ในกระบวนการพัฒนาผู้นำทางการเมืองตามหลักทฤษฎีปาปนิกรธรรมมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ด้านที่ทำหน้าที่เป็นฐานความคิดและกรอบการวิเคราะห์ ซึ่งเมื่อบูรณาการเข้าด้วยกันแล้วก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปใช้ประยุกต์ในเชิงนโยบายและการปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านแรก คือ หลักทฤษฎีปาปนิกรธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เปรียบเทียบผู้นำหรือผู้ปกครองให้เป็นเสมือนพ่อค้าที่ดี มีคุณธรรมในการประกอบกิจการเพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่น โดยเน้นไปที่สามองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ จักขุม (มีวิสัยทัศน์มองการณ์ไกล) วิรุโธ (มีความชำนาญในการบริหารจัดการ) และนิสสยสัมปันโน (มีความสามารถในการพึ่งพาและประสานกับผู้อื่นอย่างมีคุณธรรม) ซึ่งหลักธรรมนี้เมื่อประยุกต์ใช้ในทางการเมือง จะช่วยปรับโครงสร้างความคิดของผู้นำให้มีคุณธรรมควบคู่กับความสามารถในการบริหารอย่างแท้จริง

ด้านที่สอง คือ คุณลักษณะของผู้นำร่วมสมัย ซึ่งหมายถึงชุดคุณสมบัติและทักษะที่จำเป็นต่อผู้นำในยุคปัจจุบันที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม การตัดสินใจที่ยึดหลักประชาชน

เป็นศูนย์กลาง ตลอดจนความสามารถในการประสานผลประโยชน์อย่างสร้างสรรค์ ผู้นำที่มีคุณลักษณะเหล่านี้ไม่เพียงแต่จะสามารถบริหารจัดการปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ยังได้รับความไว้วางใจจากประชาชนซึ่งถือเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญ

ด้านสุดท้าย คือ แนวทางทางทฤษฎี ที่ใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์และประยุกต์ เช่น ทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ และภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นแนวคิดจากโลกตะวันตกที่สามารถนำมาสังเคราะห์ร่วมกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาได้อย่างกลมกลืน แนวคิดเหล่านี้ช่วยให้การอธิบายภาวะผู้นำในมิติทางจริยธรรมมีความร่วมสมัย และเปิดพื้นที่ให้กับการออกแบบผู้นำในอนาคตที่มีทั้งประสิทธิภาพและความชอบธรรมในคราวเดียวกัน

เมื่อองค์ประกอบทั้งสามด้านนี้ถูกร้อยเรียงเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ ก็จะทำให้เกิด “องค์ความรู้ใหม่” ที่สามารถสรุปได้เป็น 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1. การบูรณาการหลักทฤษฎีปาปณิกธรรมเข้ากับการพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองในสังคมไทย 2. การตีความหลักธรรมในเชิงพฤติกรรมเชื่อมโยงกับทักษะและคุณลักษณะของผู้นำร่วมสมัย และ 3. การเชื่อมโยงหลักพุทธธรรมกับทฤษฎีทางการเมืองสมัยใหม่เพื่อยกระดับแนวทางเชิงนโยบายที่มีรากฐานจากคุณธรรม โมเดลนี้จึงไม่เพียงเป็นแนวทางทางวิชาการเท่านั้น แต่ยังสามารถนำไปปรับใช้จริงในบริบทของการเมืองไทยที่กำลังต้องการผู้นำที่ทั้งเก่งและดีอย่างแท้จริง

สรุป

ผู้นำทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีคุณลักษณะสำคัญสามประการ ได้แก่ 1. จักขุมา หรือการมีวิสัยทัศน์ มองการณ์ไกล ใช้ปัญญาในการวิเคราะห์สถานการณ์ และวางแผนพัฒนาระยะยาว 2. วิรุโ หรือการมีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการบริหารจัดการ มีความเชี่ยวชาญในภารกิจของตน และ 3. นิสสยสัมปันโน หรือการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สร้างเครือข่ายการทำงาน และได้รับการยอมรับจากผู้คนโดยรอบ ทั้งนี้ ผู้นำที่ยึดหลักธรรมดังกล่าว จะสามารถสร้างความชอบธรรม ความไว้วางใจ และความศรัทธาจากประชาชนได้อย่างมั่นคง นอกจากนี้ บทความยังเชื่อมโยงกับแนวคิดภาวะผู้นำในเชิงพฤติกรรมและเชิงสถานการณ์ของนักวิชาการตะวันตก เช่น Hersey & Blanchard ชี้ว่า ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพจะต้องปรับเปลี่ยนตามบริบทและลักษณะของผู้ตามซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในพุทธธรรมที่เน้นความยืดหยุ่นทางจริยศาสตร์และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยสรุป บทความนี้เสนอว่าการพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองในสังคมไทย ควรบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนา โดยเฉพาะทฤษฎีปาปณิกธรรมเพื่อหล่อหลอมผู้นำให้มีทั้งวิสัยทัศน์ ความสามารถ และความสัมพันธ์ที่ดีต่อประชาชนอันจะนำไปสู่ภาวะผู้นำ

ทางการเมืองที่มีคุณธรรม เป็นที่ยอมรับ และสามารถขับเคลื่อนการเมืองไปสู่ความมั่นคงและยั่งยืนในระบอบประชาธิปไตย

เอกสารอ้างอิง

- กิติ ตยัคคานนท์. (2543). *เทคนิคการสร้างภาวะผู้นำ*. กรุงเทพฯ: เพลวอักษร.
- ณัฐพันธ์ เขจรนันท์ และฉัตรยาพร เสมอใจ. (2548). *การจัดการ*. กรุงเทพฯ: ส.เอเชียเพรส.
- ประพันธ์ สุริหาร. (2535). *การบริหารการศึกษา*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). *ภาวะผู้นำ ความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยงยุทธ เกษสาคร. (2541). *ภาวะผู้นำและการจูงใจ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์เอกสารและตำราสถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- รัฐธีร์ ชาญชินปวิณณซ์. (2563). *The promise keeper*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ทวีคุณ.
- ลัดดา สุขปรีดี. (2549). การควบคุมงานที่มีประสิทธิภาพของหัวหน้างาน. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา*, 17(2), 17-30.
- วิฑูรย์ สิมะโชคดี. (2538). *ทฤษฎีและเทคนิคปฏิบัติสำหรับยอดหัวหน้างาน*. กรุงเทพฯ: บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด (มหาชน).
- สถิตย์ กองคำ. (2544). *มนุษย์สัมพันธ์สำหรับผู้บริหาร*. นครราชสีมา: สถาบันราชภัฏนครราชสีมา.
- สมคิด จาตุศรีพิทักษ์. (2544). *วิสัยทัศน์ขุนคลัง*. กรุงเทพฯ: ผู้จัดการ.
- สมพงษ์ เกษมสิน. (2526). *การบริหาร*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- Covey, S. R. (2005). *The Habit: From Effectiveness to Greatness*. New York: Free Press.
- Hersey, P. & Blanchard, K. H. (1988). *Management of Organizational Behavior: Utilizing Human Resources* (5th ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

การบริหารองค์กรไม่แสวงหากำไรในภาวะวิกฤติ

: มุมมองทางทฤษฎีและข้อเสนอเชิงกลยุทธ์*

NON-PROFIT ORGANIZATIONAL ADMINISTRATION IN CRISIS

: THEORETICAL PERSPECTIVES AND STRATEGIC IMPLICATIONS

วัชรินทร์ ศิริวจนะกุล, ปกรณ์ สุตแสน

Watcharin Sirawajanakul, Pakorn Soodsaen

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

Corresponding Author E-mail: watcharinresearch@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งวิเคราะห์แนวทางการบริหารจัดการองค์กรไม่แสวงหากำไรในบริบทที่โลกกำลังเผชิญกับวิกฤติซ้อนวิกฤติ (Polycrisis) ซึ่งหมายถึงสถานการณ์ที่เกิดวิกฤติหลายด้านพร้อมกัน ทั้งเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และสาธารณสุข โดยใช้กรอบแนวคิดจากทฤษฎีการพึ่งพาทรัพยากร (Resource Dependency Theory) และทฤษฎีสถานการณ์ (Contingency Theory) ผสานเข้ากับการพัฒนากลยุทธ์ที่เหมาะสม เพื่อให้องค์กรไม่แสวงหากำไรสามารถปรับตัวและดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนในบริบทที่มีความเปราะบางและไม่แน่นอน หากองค์กรเหล่านี้ซึ่งทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการช่วยเหลือชุมชนและเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคม ไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง ผลกระทบย่อมตกอยู่กับกลุ่มเปราะบาง กลุ่มชายขอบ กลุ่มผู้ด้อยโอกาส อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในฐานะของนักวิชาการผู้ตระหนักถึงบทบาทต่อสังคม จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและสังเคราะห์องค์ความรู้ผ่านมุมมองทางทฤษฎี พบว่า องค์กรไม่แสวงหาผลกำไรไม่ว่าจะเป็นองค์กรระดับสากลหรือในประเทศไทย ล้วนตกอยู่ในสถานะที่ต้องเผชิญกับปัญหาเชิงโครงสร้างและความท้าทายภายใต้สภาวะวิกฤติซ้อนวิกฤติ ผู้เขียนจึงได้นำเสนอแนวคิดเชิงกลยุทธ์ อันได้แก่ การพัฒนาโครงสร้างองค์กรแบบยืดหยุ่น การกระจายความเสี่ยงของแหล่งทุน การเสริมสร้างทุนทางสังคมร่วมกับชุมชน การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรที่พร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลง และการสร้างขีดความสามารถพลวัต ทั้งนี้ การบูรณาการองค์ความรู้เชิงทฤษฎีร่วมกับบทเรียนจาก

*Received May 21, 2025; Revised July 8, 2025; Accepted July 12, 2025

กรณีศึกษานานาชาติ ถือเป็นแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพให้กับภาคประชาสังคมไทยในระยะยาว

คำสำคัญ: การบริหารองค์กรไม่แสวงหากำไร; ภาวะวิกฤติ; ทฤษฎีการพึ่งพาทรัพยากร; ทฤษฎีสถานการณ์; กลยุทธ์

Abstract

This article aimed to analyze approaches to nonprofit organizational administration in the context of a global polycrisis a condition characterized by the simultaneous occurrence of multiple crises, including economic, social, environmental, and public health challenges. Drawing on the theoretical frameworks of Resource Dependency Theory and Contingency Theory, the study integrated strategic development approaches to enable nonprofit organizations to adapt and sustain themselves amid volatility and uncertainty. If these organizations, which play a vital role in supporting communities and enhancing social stability, are unable to operate continuously, the primary impact will inevitably fall upon vulnerable groups who are their main beneficiaries. As a scholar who is aware of the social role of academia, this article reviewed relevant literature and synthesized knowledge through a theoretical lens, finding that nonprofit organizations whether at the global or Thai national level are facing structural issues and challenges under the conditions of a polycrisis. Consequently, this article proposed strategic concepts such as developing flexible organizational structures, diversifying funding sources, strengthening social capital in collaboration with communities, fostering an adaptive organizational culture, and building dynamic capabilities. Integrating theoretical knowledge with lessons drawn from international case studies was presented as a crucial pathway for enhancing the long-term capacity of Thailand's civil society sector.

Keywords: Non-Profit Organizational Administration; Crisis; Resource Dependency Theory; Contingency Theory; Strategies

บทนำ

องค์กรไม่แสวงหากำไร (Nonprofit Organizations: NPOs) ถือเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเติมเต็มบทบาทของภาครัฐและภาคเอกชนในการขับเคลื่อนสังคม โดยเฉพาะในมิติที่เกี่ยวข้องกับการลดความเหลื่อมล้ำ การส่งเสริมสิทธิขั้นพื้นฐาน และการให้บริการที่จำเป็นแก่ประชาชนกลุ่มเปราะบาง องค์กรเหล่านี้ดำเนินงานบนฐานของพันธกิจสาธารณะ และมีเป้าหมายเพื่อสร้างประโยชน์แก่ส่วนรวม มากกว่าการแสวงหาผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ความหลากหลายของภารกิจ อาทิ การศึกษา การแพทย์ สิ่งแวดล้อม สิทธิมนุษยชน และการบรรเทาทุกข์ จึงอาจกล่าวได้ว่าองค์กรไม่แสวงหากำไรเป็นพลังเสริมสำคัญในระบบนิเวศทางสังคมร่วมกับภาครัฐและตลาด (Anheier, 2014)

แม้จะมีบทบาทสำคัญ ทว่าองค์กรไม่แสวงหากำไรต้องเผชิญกับข้อจำกัดด้านการบริหารหลายประการ โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับองค์กรแสวงหากำไร ประการแรกคือ ข้อจำกัดด้านทรัพยากร ทั้งในเชิงการเงิน บุคลากร องค์ความรู้เชิงบริหารธุรกิจและเทคโนโลยี องค์กรไม่แสวงหากำไรต้องพึ่งพาทุนจากแหล่งภายนอก เช่น เงินบริจาค ทุนสนับสนุนจากรัฐบาล หรือองค์กรระหว่างประเทศ ซึ่งมักมีเงื่อนไขการใช้จ่ายที่เข้มงวดและไม่ต่อเนื่อง ส่งผลให้การวางแผนระยะยาวและการลงทุนเพื่อพัฒนาองค์กรเป็นไปได้ยาก (Salamon, 2012) ประการที่สองคือข้อจำกัดด้านโครงสร้างองค์กร ที่มักถูกกำหนดจากพันธกิจ มากกว่าความยืดหยุ่นเชิงกลยุทธ์ ส่งผลให้การตัดสินใจถึงความรับผิดชอบต่อผู้รับประโยชน์มากกว่าผลตอบแทน ทำให้กระบวนการปรับตัวล่าช้าในบริบทที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ในทางตรงกันข้าม องค์กรแสวงหากำไรสามารถตอบสนองต่อความเสี่ยงได้ผ่านกลไกทางธุรกิจ เช่น การกระจายการลงทุน การเข้าถึงแหล่งทุน การควบรวมกิจการ หรือการปลดพนักงานเพื่อคงสภาพคล่อง ในขณะที่องค์กรไม่แสวงหากำไรไม่สามารถใช้กลไกเหล่านั้นได้เต็มที่ โดยเฉพาะเมื่อต้องรักษาความไว้วางใจจากชุมชนและผู้สนับสนุน ตลอดจนการคงไว้ซึ่งพันธกิจดั้งเดิม แม้นิยามวิกฤติ (Frumkin, 2002)

เมื่อพิจารณาผ่านมุมมองเชิงวิชาการ พบว่า งานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารองค์กรไม่แสวงหากำไรในภาวะวิกฤติยังมีช่องว่างอยู่มาก ส่วนใหญ่ยังเน้นไปที่การบริหารความเสี่ยง การจัดการการเงิน หรือความยั่งยืนด้านทุน มากกว่าการพัฒนากลยุทธ์เชิงระบบที่สามารถประยุกต์ใช้ในภาวะที่โลกเผชิญกับวิกฤติซ้อนวิกฤติ (Polycrisis) ซึ่งมีลักษณะเป็นวิกฤติหลายด้านที่เกิดขึ้นพร้อมกัน เช่น การระบาดของโรคอุบัติใหม่ ความแปรปรวนสภาพภูมิอากาศและธรรมชาติ ภาวะเศรษฐกิจถดถอย ความขัดแย้งทางการเมือง และความเหลื่อมล้ำที่ทวีความรุนแรง (Morin & Kern, 1999; Tooze, 2022) ช่องว่างนี้สะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ที่ไม่เพียงอิงกับทฤษฎีการจัดการในภาวะปกติ

แต่ต้องสามารถอธิบาย และออกแบบกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับบริบทที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงรวดเร็วของยุคปัจจุบัน

บทความนี้จึงมุ่งศึกษา 1. การบริหารองค์กรไม่แสวงหาในภาวะวิกฤติซ้อนวิกฤติ 2. ทฤษฎีองค์การ ที่ได้แก่ ทฤษฎีการพึ่งพาทรัพยากร (Resource Dependency Theory) และทฤษฎีสถานการณ์ (Contingency Theory) เพื่อสามารถนำไปวิเคราะห์และนำเสนอ มุมมองเชิงทฤษฎีในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการดำรงอยู่และข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์ ในการปรับตัวขององค์กรไม่แสวงหากำไรเพื่อความอยู่รอดในระยะยาว จากการเรียนรู้ บทเรียนขององค์กรไม่แสวงหาผลกำไรทั้งในและต่างประเทศ อันเป็นความพยายามของผู้เขียนในการเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการ และเสริมสร้างศักยภาพเชิงนโยบายเพื่อ เสถียรภาพของภาคประชาสังคมไทยอย่างยั่งยืนต่อไป

นิยามและบทบาทขององค์กรไม่แสวงหากำไร

องค์กรไม่แสวงหากำไร (Nonprofit Organizations: NPOs) หมายถึง องค์กร ที่ดำเนินงานโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์สาธารณะหรือส่วนรวม โดยมีใช้เพื่อแบ่งปัน ผลกำไรให้กับเจ้าของหรือผู้ถือหุ้น และมีรายได้หลักจากการบริจาค การสนับสนุนจาก ภาครัฐ หรือการหารายได้จากกิจกรรมที่ไม่ใช่เชิงพาณิชย์เป็นหลัก (Salamon & Anheier, 1997) ลักษณะสำคัญที่ทำให้้องค์กรประเภทนี้แตกต่างจากองค์กรแสวงหากำไร ได้แก่ การมีพันธกิจเพื่อสาธารณะประโยชน์ (Mission-Driven) การมีโครงสร้างแบบสมัครใจ (Voluntary-Based Structure) และการดำเนินงานที่อยู่ภายใต้กรอบจริยธรรมและความ รับผิดชอบต่อชุมชน

ในบริบทของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบองค์กรสมัยใหม่ องค์กรไม่แสวงหากำไรไม่ได้ จำกัดเพียงองค์กรการกุศลเท่านั้น หากแต่รวมถึงองค์กรที่มีลักษณะไฮบริด (Hybrid Organizations) ซึ่งอาจดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจเพื่อสร้างรายได้สนับสนุนพันธกิจทาง สังคมด้วย เช่น ธุรกิจเพื่อสังคม (Social Business) หรือวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprises) ที่มีบทบาททั้งในระดับท้องถิ่นและระดับโลก (Eikenberry & Kluver, 2004)

Salamon et al. (2000) ได้เสนอนิยามองค์กรไม่แสวงหากำไรผ่านคุณลักษณะ 5 ประการ ได้แก่ 1. มีรูปแบบเป็นองค์กร 2. มีความเป็นอิสระ จากการดำเนินงานของภาครัฐ 3. ไม่แสวงหากำไรส่วนบุคคล 4. มีการปกครองตนเอง 5. มีส่วนร่วมจากการดำเนินงานของ เหล่าอาสาสมัคร ซึ่งองค์ประกอบสำคัญเหล่านี้ใช้ในการจำแนก องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร จากภาคส่วนอื่น ๆ

จากนิยามและบริบทที่กล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า องค์กรไม่แสวงหากำไร (NPOs) เป็นองค์กรที่ดำเนินงานเพื่อสาธารณประโยชน์โดยไม่แบ่งผลกำไรให้เจ้าของ โดยมีรายได้

หลักทางเดียวจากการบริจาคหรือการสนับสนุนจากภาครัฐ (Salamon & Anheier, 1997) มีโครงสร้างองค์กรเฉพาะ มีความเป็นอิสระ ไม่มุ่งสร้างกำไร และดำเนินพันธกิจโดยการ ทำงานของอาสาสมัครเป็นหลัก ในบริบทดังกล่าวเป็นภาพสะท้อนที่ฉายให้เห็นว่า องค์กร ไม่แสวงหาผลกำไรถือเป็นกลไกสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนด้วยพันธกิจสาธารณะ ด้วยพื้นฐานโครงสร้างแบบสมัครใจ และรับผิดชอบต่อชุมชนและ สังคม

บทบาทสำคัญขององค์กรไม่แสวงหากำไร

จากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2561 ประเทศไทยมีองค์กรเอกชน ที่ไม่แสวงหาผลกำไร จำนวนทั้งสิ้น 84,099 แห่ง โดยพบว่าร้อยละ 32.2 ของจำนวนองค์กร ไม่แสวงหาผลกำไรทั่วประเทศ ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือภาคกลาง ในสัดส่วนร้อยละ 22.6 และภาคเหนือ ในสัดส่วนร้อยละ 21.1 สำหรับกรุงเทพมหานคร และภาคใต้มีสัดส่วนน้อยกว่า คือร้อยละ 12.4 และร้อยละ 11.7 ตามลำดับ ทั้งนี้ จำนวน องค์กรไม่แสวงหาผลกำไรเพิ่มขึ้นจากปีพ.ศ. 2556 ถึงร้อยละ 9.7 โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอัตราการเพิ่มสูงที่สุด คือ ร้อยละ 13.3 ในด้านประเภทองค์กร พบว่า ส่วนใหญ่ เป็นองค์กรทางศาสนา จำนวนร้อยละ 57.4 รองลงมาคือ องค์กรที่ดำเนินงานด้านสวัสดิการ สังคม จำนวนร้อยละ 31.3 ขณะที่สมาคมการค้าและหอการค้า จำนวนร้อยละ 4.2 สมาคม ฌาปนกิจสงเคราะห์ จำนวนร้อยละ 4.0 ส่วนสหภาพแรงงานและสมาคมนายจ้างรวมกัน มีร้อยละ 2.1 ที่เหลือเป็นองค์กรด้านการศึกษา สุขภาพ และองค์กรเอกชนต่างประเทศ จำนวนร้อยละ 1.0 ในรอบปีพ.ศ. 2560 องค์กรที่ไม่แสวงหากำไรทั่วประเทศมีรายรับ ทั้งหมด 128,651 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 99.1ที่ เป็นรายรับขององค์กรไม่แสวงหาผลกำไร ที่เหลือเป็นรายรับ จากการเป็นเจ้าของสถานประกอบการอื่นที่แสวงหากำไร ซึ่งมีสัดส่วน เพียงเล็กน้อย ร้อยละ 0.9 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2562)

องค์กรไม่แสวงหากำไรมีบทบาทสำคัญในหลายมิติของสังคม โดยเฉพาะในบริบท ที่ภาครัฐหรือกลไกตลาดไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างทั่วถึง ได้แก่

1. ส่งเสริมความเท่าเทียมและความยุติธรรมทางสังคม งานวิจัยของ Frumkin (2002) ชี้ให้เห็นว่า องค์กรไม่แสวงหากำไรมีบทบาทสำคัญในฐานะตัวแทนหรือ กระบอกเสียง ให้กับกลุ่มประชากรชายขอบ กลุ่มเปราะบางและกลุ่มที่ขาดโอกาสในระบบ สังคม องค์กรเหล่านี้ดำเนินกิจกรรมเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ผ่านการ ให้ความรู้ด้านกฎหมาย การสนับสนุนการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และการรณรงค์เพื่อ ผลักดันนโยบายที่ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม การมีอยู่ขององค์กรเหล่านี้ช่วยสร้างสมดุล

ทางอำนาจในสังคม และเปิดพื้นที่ให้เสียงของประชาชนทุกกลุ่มถูกนำมาพิจารณาในกระบวนการนโยบายสาธารณะ

2. พัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน องค์กรไม่แสวงหากำไรทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการเร่งให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนผ่านโครงการฝึกอบรมอาชีพ การพัฒนาทักษะชีวิต และการจัดบริการทางสังคม เช่น ศูนย์เด็กเล็ก การดูแลผู้สูงอายุ หรือการเสริมสร้างภาวะผู้นำในกลุ่มเยาวชน แนวทางนี้ช่วยส่งเสริมให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ลดการพึ่งพาจากภาครัฐที่อาจมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ ขอบเขตการให้บริการ หรือปัจจัยทางการเมือง

3. สนับสนุนการศึกษาและการรู้เท่าทันสังคม การศึกษาไม่เพียงเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน หากแต่เป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิต องค์กรไม่แสวงหากำไรหลายแห่งจึงดำเนินงานเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงการศึกษา เช่น การเป็นตัวกลางในการระดมทุนการศึกษาเพื่อเด็กด้อยโอกาส การจัดการศึกษานอกระบบ หรือการพัฒนาเนื้อหาการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงในชุมชน โดยเฉพาะในยุคของสังคมข้อมูลข่าวสาร องค์กรไม่แสวงหาผลกำไรยังมีบทบาทในการเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อ เพื่อไม่ให้เป็นเหยื่อจากภัยสังคม ซึ่งเป็นทักษะสำคัญของพลเมืองในศตวรรษที่ 21

4. รักษาวัฒนธรรมและส่งเสริมศิลปะเพื่อความหลากหลาย องค์กรไม่แสวงหากำไรที่ดำเนินงานด้านศิลปะและวัฒนธรรม มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์อัตลักษณ์ของชุมชน ส่งเสริมศิลปินท้องถิ่น และสร้างพื้นที่ให้ประชาชนสามารถเข้าถึงความรู้และความงามทางศิลปะโดยไม่จำกัดด้วยกำลังซื้อ วัฒนธรรมและศิลปะยังเชื่อมโยงกับความภาคภูมิใจของชุมชน ความเข้าใจข้ามวัฒนธรรม และการเยียวยาทางจิตใจ โดยเฉพาะในช่วงหลังวิกฤติหรือความขัดแย้ง การลงทุนในมิติทางศิลปวัฒนธรรมผ่านองค์กรภาคประชาสังคมจึงเป็นการสร้างทุนทางวัฒนธรรมของชาติในระยะยาว

5. ให้บริการสุขภาพและการตอบสนองต่อภัยพิบัติในพื้นที่ที่ระบบสาธารณสุขไม่สามารถเข้าถึงได้ทั่วถึง หรือในสถานการณ์ฉุกเฉิน องค์กรไม่แสวงหากำไรมีบทบาทในการให้บริการสาธารณสุขเพื่อประชาชนเช่น คลินิกเคลื่อนที่ การส่งเสริมสุขภาพ การสนับสนุนผู้ป่วยเรื้อรัง การให้ความรู้และให้คำปรึกษาเกี่ยวกับความเจ็บป่วยขั้นพื้นฐาน หรือการจัดส่งวัคซีนในพื้นที่ทุรกันดาร รวมถึงการบรรเทาทุกข์ในภาวะภัยพิบัติ องค์กรเหล่านี้สามารถทำงานได้อย่างรวดเร็ว ยืดหยุ่น และสอดคล้องกับบริบทเฉพาะหน้า ซึ่งเป็นสิ่งที่ระบบราชการแบบรวมศูนย์อาจไม่สามารถดำเนินการได้ทันทั่วถึง

6. เป็นกลไกเสริมสร้างทุนทางสังคม (Social Capital) แนวคิดของ Coleman (1988) ซึ่งเป็นในแนวทางเดียวกับ Putnam ที่นำเสนอไว้ว่า ทุนสังคม ประกอบด้วยเครือข่ายทางสังคม (Social Networks) บรรทัดฐานร่วม (Shared Norms) และความ

ไว้นื้อเชื่อใจ (Trust) องค์ประกอบเหล่านี้ เอื้อให้เกิดความร่วมมือและการประสานงาน เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน (Putnam, 1993) เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทที่ชัดเจนของ ความเป็นกลไกในการเสริมสร้างทุนทางสังคม Putnam กล่าวว่า องค์การไม่แสวงหากำไร ในฐานะ “พื้นที่กลาง” ที่ส่งเสริมการเชื่อมโยงระหว่างบุคคล กลุ่ม และชุมชน ผ่านกิจกรรม ที่เปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วม ความไว้นื้อเชื่อใจ และการทำงานร่วมกันเพื่อประโยชน์ ส่วนรวม ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ล้วนเป็นหัวใจของแนวคิดทุนทางสังคม การส่งสมทุน ทางสังคม โดยเฉพาะในสังคมที่ภาครัฐและภาคเอกชนไม่สามารถตอบสนองความต้องการ ของประชาชนได้อย่างทั่วถึง (Putnam, 2000)

ตัวอย่างของบทบาทดังกล่าว ได้แก่ การจัดกิจกรรมจิตอาสา การอบรมร่วม ระหว่างชุมชนต่างกลุ่ม การสร้างเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือการดำเนินโครงการบำบัดฟื้นฟู สำหรับผู้เปราะบาง ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นกลไกที่เชื่อมโยงคนในสังคมเข้าหากัน สร้างความ เชื่อมมั่นระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และเอื้อให้เกิดความร่วมมืออย่างยั่งยืน

Aldrich (2012) ชี้ให้เห็นว่า ในภาวะวิกฤติซ้อนวิกฤติ (Polycrisis) ทุนทางสังคม เป็นปัจจัยและตัวชี้วัดที่สำคัญเพื่อสะท้อนความสามารถในการฟื้นตัวของชุมชน กล่าวคือ ชุมชนที่มีทุนทางสังคมสูงย่อมสามารถระดมทรัพยากร การช่วยเหลือ และข้อมูลได้รวดเร็ว กว่า จึงสามารถตอบสนองต่อวิกฤติได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่า ดังนั้น การลงทุนใน กระบวนการสร้างทุนทางสังคมผ่านองค์กรไม่แสวงหากำไร ไม่เพียงแต่สร้างความเข้มแข็ง ในระดับชุมชน หากแต่ยังเป็นการวางรากฐานของประชาธิปไตย วัฒนธรรมการมีส่วนร่วม และการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาวของสังคมโดยรวม

7. เป็นแหล่งนวัตกรรมเชิงสังคม Belleflamme et al. (2014) กล่าวว่า องค์การ ไม่แสวงหากำไรเป็นหน่วยงานที่ริเริ่มวิธีการใหม่ในการแก้ไขปัญหาสังคม เช่น การใช้ เทคโนโลยีเพื่อการบริการชุมชน ในบริบทนี้ องค์การไม่แสวงหากำไรเป็นเสมือนผู้นำด้าน การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เพื่อระดมทรัพยากรในรูปแบบใหม่ เช่น การระดมทุนจาก สาธารณะผ่านช่องทางออนไลน์ โดยอาศัยความร่วมมือของประชาชนจำนวนมากที่มีความ สนใจในวัตถุประสงค์ขององค์กร หรือในปัญหาสาธารณะที่องค์กรพยายามแก้ไข แนวทางนี้ ไม่เพียงช่วยเพิ่มศักยภาพด้านการระดมทุนขององค์กร แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการสร้าง การมีส่วนร่วมของสาธารณะ และการรับรู้ต่อพันธกิจขององค์กรได้อย่างกว้างขวาง จึงนับ ได้ว่า องค์การไม่แสวงหาผลกำไรไม่เพียงแต่เป็นผู้ให้บริการสาธารณะ หากแต่เป็นผู้สร้าง นวัตกรรม และเสริมสร้างความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างในระดับของชุมชน อย่างมีนัยยะสำคัญ

เนื้อหาในส่วนนี้ชี้ให้เห็นว่า องค์การไม่แสวงหาผลกำไรมีบทบาทเชิงโครงสร้าง ในการอุดช่องว่างของรัฐและตลาด ทั้งในด้านการบริการสาธารณะ การส่งเสริมสิทธิ เสรีภาพ การพัฒนาทุนทางสังคม และการสร้างนวัตกรรมเพื่อสังคม องค์การเหล่านี้จึงไม่

เพียงแต่ทำหน้าที่เติมเต็ม แต่ยังเปลี่ยนแปลงสังคมในระดับลึกอย่างยั่งยืน การตระหนักถึงคุณค่าของภาคส่วนนี้ คือ จุดเริ่มต้นสำคัญของการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย

บริบทขององค์กรไม่แสวงหากำไรในประเทศไทย

ประเทศไทยมีองค์กรไม่แสวงหากำไรในรูปแบบของมูลนิธิ สมาคม องค์กรการกุศล และภาคประชาสังคมที่ดำเนินงานอย่างหลากหลาย ตั้งแต่ประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน การศึกษา สาธารณสุข การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ไปจนถึงการส่งเสริมประชาธิปไตยและธรรมาภิบาล ซึ่งองค์กรเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการเติมเต็มช่องว่างของภาครัฐในการให้บริการสาธารณะ โดยเฉพาะกับกลุ่มเปราะบางในพื้นที่ชายขอบหรือที่ระบบรัฐไม่สามารถเข้าถึงได้อย่างทั่วถึง (Giving Back Association, 2023)

ตัวอย่างองค์กรที่มีบทบาทโดดเด่น ได้แก่

- มูลนิธิกระจกเงา เป็นองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรที่มุ่งเน้นการทำงานด้านเด็กและเยาวชน การช่วยเหลือผู้สูญหาย และการจัดการปัญหาของกลุ่มคนไร้บ้าน
- มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม เป็นองค์กรที่มีภารกิจหลักด้านการสร้างเครือข่ายผู้นำเยาวชน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในประเด็นความยุติธรรมทางสังคม
- มูลนิธิแพทย์ชนบท เป็นองค์กรที่ขับเคลื่อนประเด็นความเหลื่อมล้ำในระบบสาธารณสุข และสนับสนุนบุคลากรทางการแพทย์ในพื้นที่ห่างไกล
- มูลนิธิเพื่อผู้บริโภค เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่เป็นผู้เฝ้าระวังการละเมิดสิทธิผู้บริโภค วิพากษ์และนำเสนอข้อคิดเห็นเชิงนโยบายสาธารณะเพื่อคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค
- มูลนิธิชีววิถี (BIOTHAI) เป็นองค์กรที่ทำงานด้านสิทธิของเกษตรกร ความมั่นคงทางอาหาร และเกษตรกรรมยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม องค์กรเหล่านี้กลับเผชิญข้อจำกัดหลายด้านที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพและความยั่งยืนของการดำเนินงาน ได้แก่

1. ข้อจำกัดด้านโครงสร้างและกฎหมาย แม้ภาครัฐจะมีการรับรองการจัดตั้งองค์กรไม่แสวงหากำไร แต่ระบบกฎหมายยังมีความไม่ชัดเจนในเรื่องสถานะทางกฎหมาย กระบวนการขึ้นทะเบียนที่ถูกต้อง การได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษี และระเบียบการจัดสรรเงินอุดหนุนจากภาครัฐ ส่งผลให้องค์กรไม่แสวงหากำไร ต้องพึ่งพาแหล่งทุนต่างประเทศเป็นหลัก ซึ่งนำไปสู่การตรวจสอบที่เข้มงวดและการจำกัดบทบาทในเชิงนโยบาย (Asia Foundation, 2021)

2. วิฤติความศรัทธาและปัญหาค่านิยมเชิงพุทธพาณิชย์ ความน่าเชื่อถือขององค์กรไม่แสวงหากำไรเริ่มถูกตั้งคำถามว่า เหล่าองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรทำเพื่อสังคมจริง

หรือไม่ เนื่องจากการนำเสนอภาพความน่าสงสารของกลุ่มเปราะบางเพื่อระดมทุนแบบสร้างภาพหรือมีการแสวงหาผลประโยชน์โดยแอบอ้างศาสนาหรือจริยธรรม โดยไม่มีความโปร่งใสทางการเงิน ปรากฏการณ์นี้สะท้อนปัญหาค่านิยมเชิงพุทธพาณิชย์ ซึ่งทำให้ประชาชนรู้สึกระแวงและขาดความเชื่อมั่นในเจตนารมณ์ที่แท้จริงขององค์กร

3. ความท้าทายจากการเมืองและความไม่มั่นคง หลายองค์กรต้องทำงานภายใต้บริบทการเมืองที่มีข้อจำกัดต่อเสรีภาพในการแสดงออก การรณรงค์ หรือการเคลื่อนไหวเชิงนโยบาย โดยเฉพาะองค์กรที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน การเรียกร้องความเป็นธรรมสากลของผู้มีอำนาจด้านการเมือง ทำให้เกิดความไม่แน่นอนในการดำเนินงาน หรือในบางกรณีอาจถูกจำกัดการเข้าถึงทรัพยากรหรือพื้นที่ปฏิบัติงาน

ช่องว่างเชิงวิชาการและการพัฒนากลยุทธ์ที่ตอบโจทย์บริบทไทย ยังมีงานวิชาการเพียงไม่กี่ชิ้นที่ศึกษาระบบกลไกการบริหารจัดการองค์กรไม่แสวงหากำไรในบริบทไทยอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะในเชิงกลยุทธ์เพื่อรับมือกับวิกฤติซ้อนวิกฤติ (Polycrisis) เช่น วิกฤติเศรษฐกิจควบคู่กับวิกฤติศรัทธา หรือความไม่แน่นอนของระเบียบภาครัฐควบคู่กับข้อจำกัดในทุนมนุษย์ในองค์กร สิ่งนี้สะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ที่ต้องกับทฤษฎีร่วมสมัย เช่น ทฤษฎีการพึ่งพาทรัพยากร และ ทฤษฎีสถานการณ์ ที่สามารถประยุกต์ใช้กับบริบทเฉพาะของประเทศไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์กรไม่แสวงหากำไรในประเทศไทยมีบทบาทสำคัญทั้งในเชิงสังคม สิทธิมนุษยชน และการบริการสาธารณะ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ภาครัฐเข้าไม่ถึง อย่างไรก็ตาม องค์กรเหล่านี้กำลังเผชิญข้อจำกัดทางโครงสร้าง ความเชื่อมั่น และแรงกดดันทางการเมือง การพัฒนาองค์ความรู้เชิงกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับบริบทไทยจึงเป็นภารกิจเร่งด่วนเพื่อเสริมความเข้มแข็งและความยั่งยืนของภาคส่วนนี้

กรอบแนวคิดทางทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ในบริบทของภาวะวิกฤติซ้อนวิกฤติ (Polycrisis) องค์กรไม่แสวงหากำไรจำเป็นต้องเข้าใจกลไกอิทธิพลภายนอกที่ส่งผลต่อความอยู่รอด ความมั่นคง และศักยภาพในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ กรอบแนวคิดทางทฤษฎีที่สำคัญที่ช่วยในการทำความเข้าใจความสัมพันธ์ดังกล่าว ได้แก่ ทฤษฎีการพึ่งพาทรัพยากร (Resource Dependency Theory: RDT) และทฤษฎีสถานการณ์ (Contingency Theory) ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างกลยุทธ์ในการบริหารองค์กรไม่แสวงหากำไรให้สามารถรับมือกับสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

1. ทฤษฎีการพึ่งพาทรัพยากร (Resource Dependency Theory: RDT) ทฤษฎีการพึ่งพาทรัพยากรซึ่งพัฒนาโดย Pfeffer & Salancik (1978) มีฐานคติที่ว่า องค์กรไม่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างเป็นอิสระ แต่ต้องพึ่งพาทรัพยากรจากภายนอก ไม่ว่าจะเป็นเงินทุน ข้อมูล เทคโนโลยี หรือการสนับสนุนจากเครือข่าย ทรัพยากรเหล่านี้มักมีอยู่จำกัด

และการเข้าถึงทรัพยากรมักมาพร้อมกับอำนาจต่อรองจากแหล่งที่มา ซึ่งส่งผลต่อการกำหนดทิศทาง กลยุทธ์ และความเป็นอิสระขององค์กร

มุมมองด้านทรัพยากรผ่านทฤษฎีการพึ่งพาทรัพยากรถือเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรภายในองค์กร โดยพยายามตอบคำถามว่า องค์กรที่มีความสามารถในการแข่งขันจะต้องมีคุณสมบัติในองค์กรอย่างไร (ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์, 2558)

ในบริบทขององค์กรไม่แสวงหากำไร การพึ่งพาเงินบริจาคและแหล่งทุนภายนอก เช่น ผู้ให้ทุนระดับสากล องค์กรรัฐ หรือภาคเอกชน ทำให้องค์กรเหล่านี้ต้องรักษาความน่าเชื่อถือ และความโปร่งใสอยู่เสมอ ทฤษฎีนี้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการจัดสรรทรัพยากร (Resource Allocation) และ การสร้างพันธมิตรเชิงกลยุทธ์ (Strategic Alliances) เพื่อลดความเสี่ยงจากการพึ่งพาแหล่งทุนเดียว (Hillman et al., 2009)

การประยุกต์ใช้ ทฤษฎีการพึ่งพาทรัพยากร ในบริบทขององค์กรไม่แสวงหากำไร ยุคดิจิทัลซ้อนวิกฤติจึงไม่ใช่เพียงแค่การแสวงหาทุน แต่รวมถึงการเสริมสร้างความสามารถในการต่อรอง การสร้างความยืดหยุ่นขององค์กร และการพัฒนาความร่วมมือแบบ การสร้างสรรค์ร่วม (Co-Creation) กับชุมชนหรือเครือข่ายภาคีซึ่งเป็นทิศทางที่ทฤษฎีการพึ่งพาทรัพยากร มีส่วนอธิบายได้อย่างลึกซึ้ง

2. ทฤษฎีสถานการณ์ (Contingency Theory) Donaldson (2001) นำเสนอทฤษฎีสถานการณ์ไว้ว่า เป็นทฤษฎีองค์การที่มุ่งเน้นฐานคติที่ว่า ไม่มีโครงสร้างหรือกลยุทธ์แบบใดแบบหนึ่งที่เหมาะสมกับทุกสถานการณ์ โดยความเหมาะสมของการบริหารขึ้นอยู่กับบริบทขององค์กร ทั้งในแง่ของสิ่งแวดล้อมภายนอก ขนาดองค์กร เทคโนโลยีที่ใช้และความซับซ้อนของปัญหา

ด้วยฐานแนวคิดการประยุกต์ใช้ทฤษฎีสถานการณ์ ในกรณีขององค์กรไม่แสวงหาผลกำไรนั้น องค์กรจำเป็นต้องมีความสามารถในการปรับตัวแบบพลวัต ไม่ยึดติดกับการบริหารแบบเดิม เช่น การปรับโครงสร้างภายในแนวนอน เพื่อลดขั้นตอนการตัดสินใจ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกโดยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการเชื่อมโยงการทำงานให้เป็นเวลาจริง (Real Time) เพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างคล่องตัว รวดเร็วและเพื่อเสริมประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดรวมถึงการจัดลำดับความสำคัญของภารกิจใหม่ให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่เปลี่ยนไป นอกจากนี้ มีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยที่สนับสนุนทฤษฎีสถานการณ์ ที่สร้างคุณค่าด้านการบริหารองค์การ ได้แก่ ภาวะผู้นำเชิงบริบท (Contextual Leadership) ที่ต้องมีทั้งวิสัยทัศน์ กลยุทธ์ และความเข้าใจในสภาพแวดล้อมเฉพาะขององค์กรในแต่ละช่วงเวลา (Fiedler, 1964; Lawrence & Lorsch, 1967)

3. การสังเคราะห์เชิงทฤษฎีเพื่อบริหารในภาวะวิกฤติซ้อนวิกฤติ ในบทความวิชาการนี้ผู้เขียนนำเสนอแนวคิดที่ผสมผสานกันทั้งทฤษฎีการพึ่งพาทรัพยากร (Resource Dependency Theory) และทฤษฎีสถานการณ์ (Contingency Theory) ให้สอดคล้องกับความท้าทายของประเด็นปัญหาในบริบทที่ต่างกันโดยเฉพาะการเผชิญหน้ากับภาวะวิกฤติซ้อนวิกฤติ (Polycrisis) ทั้งนี้สามารถสังเคราะห์ได้เป็น 3 ประเด็นหลักของแนวทางการบริหารองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร ในบริบทของความไม่แน่นอนและแรงกดดันจากภายนอกที่ซับซ้อน ดังนี้

1. ความยืดหยุ่นเชิงโครงสร้าง (Structural Flexibility) การจัดโครงสร้างแบบยืดหยุ่นสอดคล้องกับหลักการของทฤษฎีสถานการณ์ ที่เน้นการปรับโครงสร้างขององค์กรให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่องค์กรเผชิญ การปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรให้มีความคล่องตัวสูง เช่น การใช้ระบบบริหารแบบเครือข่าย ซึ่งช่วยให้สามารถกระจายอำนาจลดขั้นตอนการตัดสินใจ และเพิ่มการตอบสนองอย่างรวดเร็วต่อการเปลี่ยนแปลง (Donaldson, 2001; Lawrence & Lorsch, 1967)

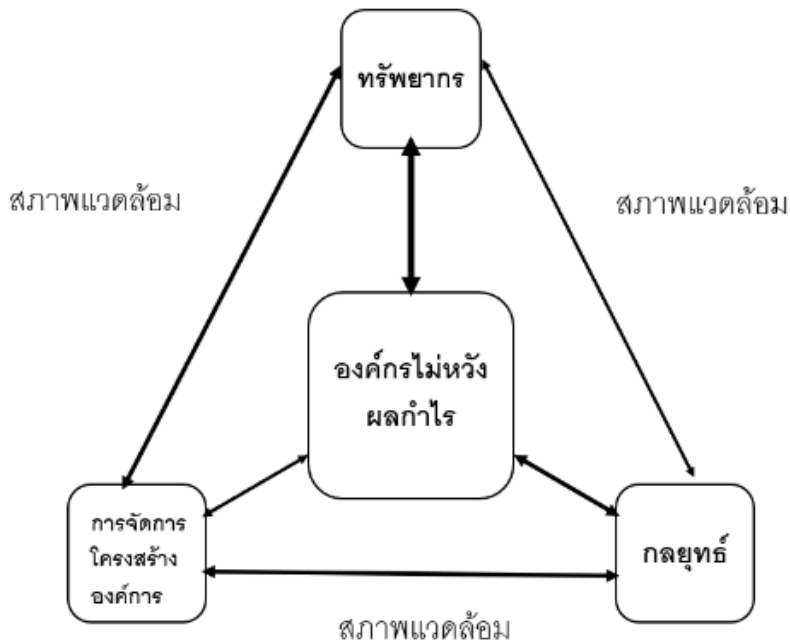
2. ความยืดหยุ่นด้านทรัพยากร (Resource Resilience) สะท้อนหลักการของทฤษฎีการพึ่งพาทรัพยากรที่ชี้ว่า องค์กรที่ต้องพึ่งพาทุนจากภายนอกมากจะมีอำนาจต่อรองน้อย และมีความเปราะบาง (Pfeffer & Salancik, 1978) ดังนั้น องค์กรควรดำเนินการกระจายแหล่งทุน ไม่ว่าจะเป็นทุนมนุษย์ หรือทุนทางการเงิน ไม่ยึดติดกับผู้สนับสนุนรายใดรายหนึ่ง พร้อมทั้งเสริมสร้างศักยภาพการบริหารภายในให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้ เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือและลดแรงกดดันจากผู้ให้ทุน (Hillman et al., 2009)

3. ความยืดหยุ่นเชิงกลยุทธ์ (Strategic Responsiveness) ผู้นำในองค์กรไม่แสวงหากำไรควรมีความสามารถในการมองเห็นสัญญาณแห่งการเปลี่ยนแปลง ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม และสามารถกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมอย่างรวดเร็ว (Fiedler, 1964; Daft, 2010) การสร้างความยืดหยุ่นเชิงกลยุทธ์นี้ต้องอาศัยการเรียนรู้เชิงระบบ และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างต่อเนื่อง โดยยังคงยึดมั่นในพันธกิจหลักขององค์กร เพื่อหลีกเลี่ยงความเสี่ยงจากการเบี่ยงเบนจากเป้าหมายดั้งเดิม (Frumkin, 2002) แนวทางทั้งสามนี้จึงไม่เพียงช่วยให้องค์กรสามารถดำรงอยู่ได้ในช่วงวิกฤติ แต่ยังสร้างรากฐานสำหรับการเติบโตอย่างยั่งยืนในระยะยาว ในโลกที่ไม่แน่นอนและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

การบริหารองค์กรไม่แสวงหากำไรในบริบทวิกฤติซ้อนวิกฤติจำเป็นต้องอาศัยการสังเคราะห์ระหว่างทฤษฎีการพึ่งพาทรัพยากรและทฤษฎีสถานการณ์ เพื่อสร้างความ

ยืดหยุ่นทั้งเชิงโครงสร้าง เชิงทุน และเชิงกลยุทธ์ องค์กรจึงสามารถปรับตัว ทนทาน และคงไว้ซึ่งพันธกิจท่ามกลางแรงกดดันจากสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดนิ่ง

ภาพที่ 1 แบบจำลองการบริหารองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นถึงแบบจำลองการบริหารองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรที่มีองค์ประกอบและสิ่งที่ต้องคำนึงถึง โครงสร้าง, ทรัพยากร และ กลยุทธ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทที่ความผันผวนของสิ่งแวดล้อมที่รายล้อมองค์กร อยู่ในภาวะวิกฤติซ้อนวิกฤติ

สรุป

ในยุคที่โลกเผชิญกับภาวะวิกฤติซ้อนวิกฤติ องค์กรไม่แสวงหาผลกำไรต้องตั้งรับกับความเปราะบางจากหลายทิศทาง ทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเมือง ความท้าทายเหล่านี้ไม่เพียงกระทบต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงาน แต่ยังส่งผลกระทบต่อความชอบธรรม และความสามารถในการดำรงอยู่ขององค์กรในระยะยาว โดยได้แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นของการนำทฤษฎีองค์กร อาทิ ทฤษฎีการพึ่งพาทรัพยากร (Resource Dependency Theory) และทฤษฎีสถานการณ์ (Contingency Theory) มาประยุกต์ใช้ในการออกแบบกลยุทธ์ที่ตอบโจทย์บริบทความไม่แน่นอนขององค์กรไม่

แสวงหาลำไรรุ่นในศตวรรษที่ 21 การสังเคราะห์เชิงทฤษฎีที่นำเสนอในบทความนี้ ชี้ให้เห็นว่า ความอยู่รอดและความยั่งยืนขององค์กรไม่แสวงหากำไรจำเป็นต้องอาศัยแนวทางเชิงกลยุทธ์ที่มีความยืดหยุ่น (Resilience) ในสามระดับ ได้แก่ ความยืดหยุ่นเชิงโครงสร้าง ความยืดหยุ่นด้านทรัพยากร และความยืดหยุ่นเชิงกลยุทธ์ ทั้งนี้ องค์กรจะต้องสามารถอ่านบริบทความเปลี่ยนแปลงอย่างแม่นยำ สร้างความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างจริงใจและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์กับภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน ให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น การนำเสนอกรอบแนวคิดของการบริหารองค์กรไม่แสวงหากำไรที่ได้จากการสังเคราะห์องค์ความรู้ผ่านมุมมองเชิงทฤษฎีพึ่งพาทรัพยากรและทฤษฎีสถาบันในส่วนท้ายของเนื้อหาสะท้อนให้เห็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารองค์กรไม่แสวงหากำไรในตลอดห่วงโซ่อุปทานได้ตระหนักถึงความสำคัญของทุกองค์ประกอบเพื่อนำพาให้องค์กรรอดจากวิกฤติได้ในระยะยาว อีกทั้งยังสามารถพัฒนาความหวังใหม่ให้กับสังคมในยุคที่โลกต้องการผู้นำทางคุณธรรมมากกว่าอำนาจทางเศรษฐกิจ

เอกสารอ้างอิง

- ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. (2558). *ทฤษฎีองค์การ มุมมองต่างกระบวนทัศน์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: แชนโพธิ์ พรินติ้ง.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2562). *สำนักงานสถิติแห่งชาติ เผยการสำรวจองค์กรเอกชนที่ไม่แสวงหาลำไรรุ่น พ.ศ. 2561*. สืบค้น 3 กรกฎาคม 2568, จาก <https://www.nso.go.th/sites/2014/Pages/news/องค์กรเอกชนที่ไม่แสวงหากำไร>
- Aldrich, D. P. (2012). *Building resilience: Social capital in post-disaster recovery*. Chicago: University of Chicago Press.
- Anheier, H. K. (2014). *Nonprofit organizations: Theory, management, policy*. New York: Routledge.
- Asia Foundation. (2021). *Thailand civil society landscape mapping*. Retrieved May 25, 2025, from <https://asiafoundation.org>
- Belleflamme et al. (2014). Crowdfunding: Tapping the right crowd. *Journal of Business Venturing*, 29(5), 585-609.
- Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94(1), S95-S120.
- Daft, R. L. (2010). *Organization theory and design* (10th ed.). Ohio: South-Western Cengage Learning.

- Donaldson, L. 2001. *The contingency theory of organizations*. California: Sage Publications Inc.
- Eikenberry, A. M. & Kluver, J. D. (2004). The marketization of the nonprofit sector: Civil society at risk?. *Public Administration Review*, 64(2), 132-140.
- Fiedler, F. E. (1964). A contingency model of leadership effectiveness. *Advances in Experimental Social Psychology*, 1(1), 149-190.
- Frumkin, P. (2002). *On being nonprofit: A conceptual and policy primer*. London: Harvard University Press.
- Giving Back Association. (2023). *Giving Thailand Report 2023*. Retrieved May 25, 2025, from <https://givingbackassoc.org>
- Hillman et al. (2009). Resource dependence theory: A review. *Journal of Management*, 35(6), 1404-1427.
- Lawrence, P. R. & Lorsch, J. W. (1967). *Organization and environment: Managing differentiation and integration*. Boston: Harvard Business School Press.
- Morin, E. & Kern, B. (1999). *Homeland Earth: A manifesto for the new millennium*. New York: Hampton Press.
- Pfeffer, J. & Salancik, G. R. (1978). *The external control of organizations: A resource dependence perspective*. New York: Harper and Row.
- Putnam, R. D. (1993). *Making democracy work: Civic traditions in modern Italy*. New Jersey: Princeton University Press.
- _____. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon Schuster.
- Salamon et al., (2000). *Global civil society: Dimensions of the nonprofit sector*. Baltimore: Johns Hopkins Center for Civil Society Studies.
- Salamon, L. M. & Anheier, H. K. (1997). *Defining the nonprofit sector: A cross-national analysis*. Manchester: Manchester University Press.
- Salamon, L. M. (2012). *The state of nonprofit America* (2nd ed.). Washington, D.C.: Brookings Institution Press.
- Tooze, A. (2021). *Shutdown: How Covid shook the world's economy*. Dublin: Penguin UK.

การจัดการภาครัฐในยุคดิจิทัล : แนวทางและความท้าทาย*

PUBLIC SECTOR MANAGEMENT IN THE DIGITAL AGE: APPROACHES AND CHALLENGES

ฐิติพรรณ ธนานันต์วานิช

Titipan Thanananwanij

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

Corresponding Author E-mail: nicht7898@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการจัดการภาครัฐในยุคดิจิทัล : แนวทางและความท้าทาย โดยการจัดการภาครัฐในยุคดิจิทัลเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการให้บริการประชาชนสามารถทำให้เกิดความมีประสิทธิภาพและความโปร่งใสมากขึ้น นอกจากนี้ยังต้องมีการพัฒนาทักษะดิจิทัลของบุคลากร การสร้างแพลตฟอร์มที่เปิดให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูล การพัฒนานโยบายที่รองรับการเปลี่ยนแปลง ทั้งการยกระดับการเปลี่ยนผ่านดิจิทัลภาครัฐเพื่อการบริหารงานที่ยืดหยุ่น คล่องตัว และขยายสู่หน่วยงานภาครัฐระดับท้องถิ่น การพัฒนาบริการที่สะดวกและเข้าถึงง่าย การสร้างมูลค่าเพิ่มอำนวยความสะดวกแก่ภาคธุรกิจและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ แม้ว่าการจัดการภาครัฐในยุคดิจิทัลจะมีข้อดีมากมาย แต่ก็ยังมีความท้าทายที่ภาครัฐจำเป็นต้องเผชิญทั้งความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงเทคโนโลยี ปัญหาและประเด็นความท้าทายในการพัฒนารัฐบาลดิจิทัล ประกอบด้วย ด้านบริการ ด้านข้อมูล ด้านการเปิดเผยและมีส่วนร่วม ด้านบุคลากร ด้านโครงสร้างพื้นฐานภาครัฐ ด้านกฎหมาย ด้านงบประมาณ ด้านอื่น ๆ ซึ่งประเทศไทยยังมีความท้าทายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารัฐบาลดิจิทัลที่ผ่านมา เช่น ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล (Digital Divide) ของผู้ใช้บริการทั้งในแง่ทรัพยากรและทักษะ ความไว้วางใจ (Trust) ที่มีต่อการให้บริการดิจิทัล

คำสำคัญ: การจัดการภาครัฐ; ยุคดิจิทัล; แนวทางและความท้าทาย

Abstract

This academic article aimed to present Public Administration in the Digital Age: Approaches and Challenges. Public administration in the digital age is essential and important for national development. The use of digital technology to provide services to the public can create greater efficiency and transparency. In addition, it is necessary to develop the digital skills of personnel, create a platform that allows the public to access information, and develop policies that support changes, including upgrading the digital transformation of the public sector for flexible and agile administration and expanding to local government agencies, developing convenient and accessible services, creating added value to facilitate the business sector, and promoting public participation and disclosing open government data. Although public administration in the digital age has many advantages, there are still challenges that the public sectors must face, including inequality in access to technology, problems and challenges in developing digital government, including services, information, disclosure and participation, personnel, public infrastructure, laws, budget, and other aspects. Thailand still has other challenges related to the development of digital government in the past, such as the digital divide of service users in terms of resources and skills, and trust in digital services.

Keywords: Public Sector Management; Digital Age; Approaches and Challenges

บทนำ

การจัดการภาครัฐในยุคดิจิทัลกำลังกลายเป็นประเด็นที่สำคัญในหลายประเทศทั่วโลก การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและการสื่อสารดิจิทัลทำให้ประชาชนมีความคาดหวังเกี่ยวกับการบริการของภาครัฐที่รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และโปร่งใสมากขึ้น บทความนี้จะพูดถึงแนวทางการจัดการภาครัฐในยุคดิจิทัล รวมถึงความท้าทายที่ภาครัฐต้องเผชิญในกระบวนการนี้ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี การดำเนินชีวิตของมนุษย์ในยุคปัจจุบัน มีความสัมพันธ์ และเชื่อมโยงอยู่กับความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี ซึ่งเทคโนโลยีเป็นปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจให้มั่นคงและเติบโตอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิต อย่างไรก็ตามมนุษย์จำเป็นต้องเตรียมรับมือกับผลกระทบ

ที่อาจเกิดขึ้น จากการใช้ การพัฒนา และการสร้าง เทคโนโลยี ซึ่งมีทั้งด้านบวกและด้านลบ (krumeyron, n.d.)

ปัจจุบันการพัฒนาขีดความสามารถเชิงดิจิทัลของภาครัฐมีปัญหาหรืออุปสรรคหลักอยู่ 5 ข้อ ได้แก่ 1. แนวทางการพัฒนาภาครัฐไทยสู่รัฐบาลดิจิทัลของหน่วยงานต่าง ๆ ขาดวิสัยทัศน์ที่สอดคล้องกัน 2. ระบบต่าง ๆ ถูกพัฒนาในลักษณะต่างคนต่างทำส่งผลทำให้ขาดมาตรฐานและไม่สามารถนำมาใช้ร่วมกันได้ 3. งบประมาณที่ได้รับไม่ต่อเนื่องจึงไม่เกิดผลเป็นรูปธรรม 4. ขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้าน IT ที่เหมาะสม 5. กฎหมายรองรับการดำเนินงานอิเล็กทรอนิกส์ปัจจุบันยังไม่ได้ถูกนำไปใช้จริง (ชรินทร์ ธีรธิตยากร, 2560)

สอดคล้องกันผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ในปัจจุบันมีปัจจัยหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการโฆษณา จุดแข็งทางเศรษฐกิจ เป้าหมายของแต่ละองค์กร และความนิยมแบบชั่วขณะที่ถูกกำหนดโดยสังคม สิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมาล้วนมีผลกระทบต่อความต้องการและการสร้างเทคโนโลยีมาเรื่อย ๆ ซึ่งผลกระทบของการพัฒนาเทคโนโลยีแบ่งได้เป็น 4 ด้าน ดังนี้ 1. ด้านสิ่งแวดล้อม มีผลในด้านบวกและด้านลบต่อสิ่งแวดล้อมในธรรมชาติ ตัวอย่าง เทคโนโลยีทำให้การคมนาคมมีความสะดวกสบายและใช้เชื้อเพลิงมากขึ้น ทำให้เกิดแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์มากขึ้น และกลายมาเป็นภาวะโลกร้อนในที่สุด 2. ด้านเศรษฐกิจ มีผลกระทบกับระบบธุรกรรมทางการเงิน ตัวอย่าง เทคโนโลยีทำให้ทุกวันนี้เราสามารถทำธุรกรรมทางการเงินได้ง่ายขึ้นผ่านโทรศัพท์มือถือ หรือคอมพิวเตอร์ 3. ด้านสังคม สิ่งประดิษฐ์หรือนวัตกรรมได้เปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิตและวิธีการทำงานของมนุษย์ ตัวอย่างเช่น เทคโนโลยีทำให้สังคมโลกทุกวันนี้กลายเป็นสังคมแห่งการสื่อสารสามารถเอาชนะเรื่องระยะทาง เวลา และสถานที่ได้ ทำให้ช่วยลดเวลาในการทำงานให้น้อยลงแต่ได้ผลผลิตมากขึ้น 4. ด้านการเมือง จะแสดงออกมาในลักษณะสิ่งประดิษฐ์หรือนวัตกรรม มีอิทธิพลกับการตัดสินใจทางการเมืองและนโยบาย กฎเกณฑ์ หรือบังคับของรัฐ ตัวอย่างเช่น การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อกระจายข่าวสารให้ประชาชนได้เห็นความสำคัญของระบบประชาธิปไตย (krumeyron, n.d.)

ตัวอย่างการใช้เทคโนโลยีในภาครัฐ 1. บริการออนไลน์ หลายประเทศได้พัฒนาระบบบริการออนไลน์ที่ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการภาครัฐได้ง่ายขึ้น เช่น Digital ID ระบบพิสูจน์และยืนยันตัวตนทางดิจิทัล เป็นเทคโนโลยีเพื่อการยืนยันตัวตนบุคคลแบบดิจิทัลผ่านระบบออนไลน์มีความสะดวกและปลอดภัยในการยืนยันตัวตนเพื่อรับบริการต่างๆ จากภาครัฐและเอกชน เช่นธนาคาร ธุรกิจประกันภัยและการลงทุน โดยผู้ใช้บริการไม่ต้องเดินทางไปแสดงตัวตน ณ สถานที่ทำการนั้นๆ ลดขั้นตอนการกรอกข้อมูลและลดงานเอกสารซ้ำซ้อน (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) สพร., 2568)

2. การใช้ข้อมูลขนาดใหญ่: การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ช่วยให้ภาครัฐสามารถทำความเข้าใจพฤติกรรมและความต้องการของประชาชนได้ดียิ่งขึ้น ส่งผลให้สามารถออกแบบนโยบายและบริการที่ตอบโจทย์มากขึ้น ซึ่ง Big Data ของหน่วยงานภาครัฐหลัก ๆ จะเป็นการทำเพื่อนำมาปรับและพัฒนาการบริการภาครัฐให้ตรงต่อความต้องการของประชาชนให้มากที่สุด และใช้งบประมาณน้อยที่สุด โดยข้อมูลที่หน่วยงานภาครัฐนำมาวิเคราะห์เพื่อประโยชน์ต่อประชาชน มีมากมาย จะขอยกตัวอย่างดังนี้ 1. ข้อมูลสภาพอากาศที่หน่วยงานภาครัฐใช้เป็นข้อมูลในปริมาณมหาศาล จากเครื่องตรวจวัดสภาพอากาศจำนวนมาก ทั้งดาวเทียม เครื่องวัดความกดอากาศ เครื่องวัดปริมาณน้ำฝน และนำข้อมูลมาวิเคราะห์และนำเสนอสภาพอากาศในประเทศไทยอย่างแม่นยำ 2. ข้อมูลสาธารณสุข ไม่ว่าจะเป็นจำนวนการติดเชื้อไวรัสโควิด 19 เพื่อที่จะได้จัดแจงการรักษาเชื้อไวรัส หรือแม้กระทั่งโรคต่าง ๆ ที่คนไทยเป็น เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มของผู้ป่วย การรักษาพยาบาล เพื่อที่จะได้สั่งยา และใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่าที่สุด 3. ข้อมูลการจราจร วิเคราะห์จากปริมาณรถสาธารณะ รถส่วนบุคคลในกรุงเทพมหานคร พร้อมกับวิเคราะห์แต่ละเวลา มีปริมาณรถหนาแน่นเท่าไร เพื่อทำการแก้ปัญหาการจราจร และแจ้งกับประชาชนเพื่อเตรียมรับมือปัญหาการจราจรติดขัด (บริษัท ดิทีโต้ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน), 2568)

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นบทความวิชาการเกี่ยวกับการจัดการภาครัฐในยุคดิจิทัล : แนวทางและความท้าทาย จะเป็นการนำเสนอข้อมูลให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับการจัดการภาครัฐในยุคดิจิทัล ทั้งนี้บทความฉบับนี้อาจมีข้อจำกัดในเรื่องของข้อมูลที่ไม่ครอบคลุมทุกด้าน แต่หวังว่าบทความนี้จะประโยชน์อันเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาวิจัยและการเสริมสร้างคุณภาพการจัดการภาครัฐในยุคดิจิทัลได้ในอนาคตต่อไป

ปัญหาและแนวทางการจัดการภาครัฐในยุคดิจิทัล

1. ปัญหาและประเด็นความท้าทายในการพัฒนารัฐบาลดิจิทัลของไทย จากการศึกษากรอบแนวทางการพัฒนารัฐบาลดิจิทัลในต่างประเทศ และการทบทวนการพัฒนารัฐบาลดิจิทัลของประเทศไทยในฉบับที่ผ่านมา สามารถสรุปปัญหาและประเด็นความท้าทายในการพัฒนารัฐบาลดิจิทัลที่ผ่านมา โดยแบ่งออกเป็นด้านต่าง ๆ ได้ดังนี้ (อนุรัตน์ อนันทนารถ, 2566)

1.1 ด้านบริการ บริการภาครัฐจำนวนมากยังไม่อยู่ในรูปแบบ E-Service โดยยังมีหน่วยงานอีกกว่าร้อยละ 40 ที่ไม่สามารถพัฒนาบริการดิจิทัลได้ครบถ้วน อีกทั้งบริการดิจิทัลส่วนใหญ่ยังไม่สามารถเชื่อมต่อกับเว็บไซต์ที่เป็น One-Stop Service เพื่อให้บริการ ณ จุดเดียวได้ ดังนั้น ภาครัฐควรส่งเสริมและผลักดันหน่วยงานที่มีสัดส่วน

บริการดิจิทัลทำให้เร่งพัฒนาบริการ รวมถึงกำหนดมาตรฐานการให้บริการของรัฐที่จะต้อง มีกระบวนการพื้นฐานที่ได้มาตรฐานขั้นต่ำที่สามารถก่อให้เกิดบริการของรัฐที่สะดวกสบาย แก่ผู้ใช้บริการได้

1.2 ด้านข้อมูล ข้อมูลสำคัญของบางหน่วยงานยังไม่อยู่ในรูปแบบดิจิทัล หรือมีคุณภาพไม่เพียงพอที่จะนำไปใช้ประโยชน์ต่อยอดได้ และแม้ว่าที่ผ่านมาจะมีความ พยายามในการพัฒนาฐานข้อมูลและเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงาน เพื่อให้สามารถ แบ่งปันข้อมูลและบริการร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม การดำเนินการ ดังกล่าวยังคงประสบปัญหาต่าง ๆ อาทิ รูปแบบการจัดเก็บข้อมูลที่แตกต่างกันระหว่าง หน่วยงาน การขาดแนวทางการบูรณาการที่เป็นมาตรฐานกลางที่มีการบังคับใช้อย่าง เคร่งครัด และการขาดการผลักดันให้เกิดการเชื่อมโยงข้อมูลและบริการผ่านแพลตฟอร์มกลาง

1.3 ด้านการเปิดเผยและมีส่วนร่วม การเปิดเผยข้อมูลภาครัฐผ่านแพลตฟอร์ม กลางยังไม่มากเท่าที่ควร และข้อมูลที่เปิดเผยส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบไฟล์ขึ้นพื้นฐาน ที่ไม่สามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์เชิงลึกได้ในขณะที่การเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดง ความคิดเห็นและตรวจสอบประสิทธิภาพในการทำงานของภาครัฐในบางด้านยังคงจำกัด เช่น กระบวนการจัดทำงบประมาณของประเทศและส่วนท้องถิ่น และการติดตามการแก้ไข เรื่องราวร้องทุกข์จากประชาชน เป็นต้น

1.4 ด้านบุคลากร หน่วยงานระดับกรมส่วนใหญ่มีสัดส่วนบุคลากรด้าน เทคโนโลยีที่น้อยเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนบุคลากรทั้งหมด ในขณะที่บุคลากรของ หน่วยงานระดับจังหวัดส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่จากสายงานอื่นที่ได้รับมอบหมาย รวมถึง มีเพียงส่วนน้อยที่มีการวัดผลหลังจบหลักสูตรการอบรม

1.5 ด้านโครงสร้างพื้นฐานภาครัฐ ผลการสำรวจความพร้อมด้านโครงสร้าง พื้นฐานของหน่วยงานภาครัฐ ยังคงสะท้อนให้เห็นว่าหน่วยงานจำนวนมากมีโครงสร้าง พื้นฐานทางด้านฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ไม่เพียงพอต่อการใช้งาน ในขณะที่การจัดสรร งบประมาณด้านดิจิทัลเฉลี่ยต่อหน่วยงานมีแนวโน้มลดลง

1.6 ด้านกฎหมาย การปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบให้เอื้อต่อการขับเคลื่อน รัฐบาลดิจิทัล เช่น การเปิดเผยข้อมูลและการแบ่งปันข้อมูลระหว่างหน่วยงานภาครัฐ นอกจากนี้ กฎหมายและกฎระเบียบหลายฉบับที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนา รัฐบาลดิจิทัลยังเป็นเพียงร่างกฎหมายหรือร่างพระราชบัญญัติ ที่ยังไม่สามารถนำมาบังคับใช้ได้จริง ส่งผลต่อการพัฒนา รัฐบาลดิจิทัลในหลายเรื่องที่สามารถเกิดขึ้นได้ไม่รวดเร็วเท่าที่ควร ซึ่งปัญหา ด้านกฎหมายที่หน่วยงานภาครัฐเผชิญมีตั้งแต่ระดับกฎหมาย กฎ ระเบียบของหน่วยงานไป จนถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการพัฒนา รัฐบาลดิจิทัลด้านต่าง ๆ อาทิ กฎหมายธุรกิจ

ด้านการยื่นคำขอและเอกสารผ่านทางช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ กฎหมายด้านการยืนยันตัวตนผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

1.7 ด้านงบประมาณ ภาครัฐไทยมีการจัดทำแผนและกำหนดนโยบายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารัฐบาลดิจิทัลของประเทศ อย่างไรก็ตาม การขาดความต่อเนื่องของการบริหารจัดการรวมถึง การจัดสรรงบประมาณอย่างต่อเนื่อง เพื่อดำเนินการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานหรือจัดทำโครงการตามแผนต่าง ๆ ทำให้การดำเนินการหรือการพัฒนาโครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนารัฐบาลดิจิทัลไม่ต่อเนื่องและอาจต้องยุติลง

1.8 ด้านอื่น ๆ ประเทศไทยยังมีความท้าทายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารัฐบาลดิจิทัลที่ผ่านมา เช่น ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล (Digital Divide) ของผู้ใช้บริการทั้งในแง่ทรัพยากรและทักษะ ความไว้วางใจ (Trust) ที่มีต่อการให้บริการดิจิทัล และผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 เป็นต้น ดังนั้น ภาครัฐจึงต้องดำเนินการแก้ไขข้อท้าทายต่าง ๆ อย่างครอบคลุม เพื่อให้การพัฒนารัฐบาลดิจิทัลเกิดประโยชน์สูงสุด แก่ทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง

2. แนวทางการจัดการภาครัฐในยุคดิจิทัล การจัดการภาครัฐในยุคดิจิทัลต้องมีการวางแผนและกลยุทธ์ที่ชัดเจน เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวทางที่สำคัญมีดังนี้

2.1 การพัฒนาทักษะดิจิทัลของบุคลากรภาครัฐ จำเป็นต้องมีทักษะที่เหมาะสมในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การจัดอบรมและพัฒนาทักษะดิจิทัลจะช่วยให้พวกเขาสามารถใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีใหม่ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะด้านดิจิทัลของข้าราชการและบุคลากรภาครัฐเพื่อการปรับเปลี่ยนเป็นรัฐบาลดิจิทัล ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2561)

2.1.1 ทักษะด้านดิจิทัลของข้าราชการและบุคลากรภาครัฐ เพื่อการปรับเปลี่ยนเป็นรัฐบาลดิจิทัล มีความสามารถเป็นองค์ประกอบหลัก ส่วนความรู้ ประสบการณ์และคุณลักษณะรวมถึงสมรรถนะเป็นองค์ประกอบเสริมเพื่อให้บุคคลมีความสามารถในการปฏิบัติตามบทบาทและพฤติกรรมที่คาดหวังที่อ้างถึงได้

2.1.2 ทักษะด้านดิจิทัลของข้าราชการและบุคลากรภาครัฐ เพื่อการปรับเปลี่ยนเป็นรัฐบาลดิจิทัล จำแนกตามความพร้อมและพัฒนาการของส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐในการปรับเปลี่ยนเป็นองค์กรดิจิทัล 3 ระยะ ได้แก่ ระยะเริ่มต้น (Early Stage) ระยะกำลังพัฒนา (Developing Stage) และระยะพัฒนาแล้ว (Mature Stage) และตามกลุ่มข้าราชการและบุคลากรภาครัฐ 6 กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหารส่วนราชการ (Executive) ผู้อำนวยการกอง (Management) ผู้ทำงานด้านนโยบายและวิชาการ (Academic) ผู้ทำงานด้านบริการ (Service) ผู้ปฏิบัติงานด้านเทคโนโลยี

(Technologist) และผู้ปฏิบัติงานกลุ่มอื่น (Others) ไม่ได้จำแนกตามประเภทและระดับตำแหน่งของข้าราชการ

2.1.3 ข้าราชการและบุคลากรภาครัฐผู้ใดเป็นข้าราชการและบุคลากรภาครัฐกลุ่มใดและมีบทบาทและพฤติกรรมที่คาดหวังในการปรับเปลี่ยนภาครัฐเป็นรัฐบาลดิจิทัลใดให้พิจารณาให้สอดคล้องกับบริบทการปรับเปลี่ยนเป็นรัฐบาลดิจิทัลของหน่วยงานของรัฐระดับกรมหรือเทียบเท่าที่ผู้นั้นสังกัดหรือที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ ประกอบกับหน้าที่ความรับผิดชอบและลักษณะงานที่ปฏิบัติของบุคคลผู้นั้น ทั้งนี้ตามที่กำหนดในมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 26 กันยายน 2560 เรื่อง ร่างแนวทางการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลของข้าราชการและบุคลากรภาครัฐเพื่อปรับเปลี่ยนเป็นรัฐบาลดิจิทัล

2.1.4 ข้าราชการและบุคลากรภาครัฐผู้ใดจะมีทักษะด้านดิจิทัลที่จำเป็นในการปรับเปลี่ยนภาครัฐเป็นรัฐบาลดิจิทัลซึ่งประกอบด้วยความรู้ความสามารถ ประสิทธิภาพและคุณลักษณะใด ตามที่กำหนดในข้อข้างต้น ให้พิจารณาให้สอดคล้องกับบทบาทและพฤติกรรมที่คาดหวังในการปรับเปลี่ยนเป็นรัฐบาลดิจิทัลของบุคคลผู้นั้น

2.2 การสร้างแพลตฟอร์มที่เปิดให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูล ได้อย่างง่ายดาย จะช่วยเพิ่มความโปร่งใสและความเชื่อมั่นในภาครัฐ นอกจากนี้ ยังสามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจต่างๆ ได้ โดยที่ผ่านมามีคณะกรรมการพัฒนา รัฐบาลดิจิทัล ไฟเขียวให้ทุกหน่วยงานใช้ 4 แพลตฟอร์มดิจิทัลกลาง เชื่อมต่อบริการรัฐสู่ภาคธุรกิจและประชาชน รับทราบดัชนีรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (EGDI) ไทยดีขึ้น 2 อันดับ อยู่ที่ 55 จาก 193 ประเทศและเป็นอันดับที่ 3 ของอาเซียน โดยมีมติเห็นชอบให้ ศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลกลางภาครัฐ (GDX) ศูนย์กลางข้อมูลเปิดภาครัฐ (data.go.th) Biz Portal และ Citizen Portal (แอปพลิเคชันทางรัฐ) เป็นแพลตฟอร์มกลางเพื่อให้ประชาชนและภาคธุรกิจสามารถเข้าถึงการบริการของภาครัฐได้สะดวกที่สุดเดียว โดยไม่ต้องเสียเวลาในการค้นข้อมูล กรอกคำขอ และยื่นเอกสารใหม่ผ่านเว็บไซต์ของแต่ละหน่วยงาน โดยให้ DGA เสนอต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อพิจารณาสั่งการให้ทุกหน่วยงาน เชื่อมโยงข้อมูลหรือบริการเข้ากับแพลตฟอร์มกลางบริการภาครัฐ ตามประกาศคณะกรรมการพัฒนา รัฐบาลดิจิทัลต่อไป (กรุงเทพธุรกิจ, ออนไลน์, 2568)

2.3 การพัฒนานโยบายที่รองรับการเปลี่ยนแปลงต้องมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความต้องการและการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี โดยภาครัฐควรติดตามแนวโน้มและนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อให้สามารถนำมาปรับใช้ได้อย่างรวดเร็ว โดยแผนพัฒนา รัฐบาลดิจิทัลของประเทศไทย พ.ศ. 2566-2570 ได้ผ่านการอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีในคราวประชุม เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2566 และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2566 โดยมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวัน

ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป โดยแผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัลของประเทศไทย พ.ศ. 2566-2570 มีวิสัยทัศน์ คือ บริการภาครัฐสะดวก โปร่งใส ทันสมัย ตอบโจทย์ประชาชน มุ่งยกระดับภาครัฐไทยสู่เป้าหมายการให้บริการที่ตอบสนองประชาชน และลดความเหลื่อมล้ำ การเพิ่มความสามารถและศักยภาพในการแข่งขันของภาคธุรกิจ การสร้างความโปร่งใส ที่เน้นการเปิดเผยข้อมูลแก่ประชาชนโดยไม่ต้องร้องขอและการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน และการเป็นภาครัฐที่ปรับตัวทันการณ อันจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมของประเทศต่อไป แผนรัฐบาลดิจิทัลของประเทศไทย พ.ศ. 2566-2570 กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ 4 ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ที่ 1 ยกระดับการเปลี่ยนผ่านดิจิทัลภาครัฐ เพื่อการบริหารงานที่ยืดหยุ่น คล่องตัว และขยายสู่หน่วยงานภาครัฐระดับท้องถิ่น ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาบริการที่สะดวกและเข้าถึงง่าย ยุทธศาสตร์ที่ 3 สร้างมูลค่าเพิ่มอำนวยความสะดวกแก่ภาคธุรกิจ ยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ นอกจากนี้ เพื่อให้การดำเนินการขับเคลื่อนรัฐบาลดิจิทัลมีทิศทางที่ชัดเจนและเกิดขึ้นได้จริงในเชิงปฏิบัติ จึงได้กำหนดแนวทางการพัฒนาในด้านที่มุ่งเน้นสำคัญ ไว้ทั้งหมด 10 ด้าน ได้แก่ การศึกษา สุขภาพและการแพทย์ ความเหลื่อมล้ำทางสิทธิสวัสดิการประชาชน สิ่งแวดล้อม การเกษตร การท่องเที่ยว การส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) แรงงาน การยุติธรรม และการมีส่วนร่วม โปร่งใสและตรวจสอบได้ของประชาชน (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) สพร., 2568)

สรุปได้ว่า แผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัลมีความเกี่ยวข้องและจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการจากทุกหน่วยงานภาครัฐที่จำเป็นต้องเร่งพัฒนาและยกระดับหน่วยงานให้สอดคล้องกับทิศทางการขับเคลื่อนของประเทศ จึงไม่ใช่เป็นเพียงการพัฒนาหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง หากแต่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนาและขับเคลื่อนไปสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัลในทิศทางเดียวกันอย่างเป็นรูปธรรม ให้สนองตอบต่อความต้องการของประชาชน และมีมาตรฐานทัดเทียมกับนานาประเทศ

ความท้าทายที่ต้องเผชิญ

แม้ว่าการจัดการภาครัฐในยุคดิจิทัลจะมีข้อดีมากมาย แต่ก็ยังมีความท้าทายที่ภาครัฐจำเป็นต้องเผชิญ ดังนี้

1. ความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงเทคโนโลยี ประชาชนบางกลุ่มอาจไม่มีการเข้าถึงเทคโนโลยีหรือทักษะที่จำเป็นในการใช้บริการออนไลน์ ส่งผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงบริการภาครัฐ โดยเฉพาะปัญหาในเชิงโครงสร้างของสังคมยังคงอยู่และสถานการณ์ยังเน้นย้ำให้เกิดบาดแผลความเหลื่อมล้ำที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะปัญหา

ช่องว่างทางดิจิทัลที่เกิดขึ้นกับกลุ่มคนเปราะบางอย่างเด็กและผู้สูงอายุ รวมไปถึงผู้ประกอบการรายย่อยขนาดเล็ก ที่ต้องเผชิญกับวิกฤตอย่างหนักไม่เปลี่ยนแปลง

ดีที่สุดถึง เพื่อชีวิตเท่าเทียม คือ แคมเปญดีแทคที่ต้องการส่งเสริมกลุ่มคนเปราะบาง ให้เข้าถึงโอกาสในการใช้เครื่องมือดิจิทัลอย่างเท่าเทียม ไม่ว่าจะเป็นสัญญาณอินเทอร์เน็ต อุปกรณ์เชื่อมต่อต่าง ๆ ไปจนถึงความรู้เท่าทันในการใช้เทคโนโลยี เพื่อสะท้อนให้ทุกภาคส่วนในสังคมมองเห็นถึงปัญหาเชิงโครงสร้าง เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาและสนับสนุนให้ทุกคนปรับตัวให้ทันกับอัตราเร่งของโลกดิจิทัลทั่วโลก

กลุ่มเปราะบางที่ถูกทิ้งไว้ข้างหลัง กลุ่มเปราะบางในสังคมไทย ทั้งเด็ก ผู้สูงอายุ และผู้ประกอบการรายย่อย ต่างต้องประสบปัญหาความเหลื่อมล้ำจากปัจจัยต่าง ๆ โดยเฉพาะเรื่องของการเข้าถึงเทคโนโลยี ในโลกที่ทุกอย่างขับเคลื่อนด้วยกระแสดิจิทัล ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้ถูกทิ้งไว้ข้างหลัง จนเกิดช่องว่างทางดิจิทัล ไม่ว่าจะเป็นการใช้เครื่องมือดิจิทัลอย่างเท่าเทียม สัญญาณอินเทอร์เน็ตที่แรงพอต่อการใช้งาน อุปกรณ์เชื่อมต่อต่าง ๆ ไปจนถึงความรู้เท่าทันในการใช้เทคโนโลยี (วิชาพล พลพิทักษ์ชัย, 2568)

2. ปัญหาด้านความปลอดภัยข้อมูล การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลทำให้ข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชนต้องถูกเก็บรักษาอย่างปลอดภัย ซึ่งเป็นเรื่องท้าทายที่ภาครัฐต้องจัดการเพื่อป้องกันการละเมิดข้อมูล โดยมี 10 ช่องโหว่ด้านความปลอดภัยทางไซเบอร์ที่องค์กรต่าง ๆ ต้องรับมือดังนี้

2.1 การขาดความพร้อม เมื่อการโจมตีทางไซเบอร์ในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วโลกเกิดขึ้นถี่และซับซ้อนมากขึ้นเรื่อย ๆ องค์กรต่าง ๆ ก็ไม่ควรเพิกเฉยอีกต่อไป ถึงเวลาแล้วที่จะต้องทดสอบระบบรักษาความปลอดภัยของตนก่อนเกิดเหตุการณ์การรั่วไหล และเตรียมพร้อมรับมือให้ได้เมื่อเกิดปัญหา การไม่คาดการณ์ล่วงหน้าและรับมือเหตุการณ์รั่วไหลจะทำให้องค์กรต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงเพื่อให้ธุรกิจดำเนินต่อไปได้ตามเดิม

2.2 ภัยคุกคามปริศนา หากองค์กรต่าง ๆ จะเตรียมพร้อมได้นั้น จำเป็นต้องรู้อย่างแน่ชัดว่าภัยคุกคามต่าง ๆ นั้นมีอะไรบ้าง การรู้เขารู้เรา รู้จักศัตรูและทรัพย์สินที่มีถือเป็นสิ่งสำคัญ นอกเหนือจากการอัปเดตให้ทันพัฒนาการใหม่ล่าสุดแล้ว องค์กรยังสามารถหาข้อมูลสำคัญจากเว็บมืดเพื่อให้รู้ว่าภัยนั้นอยู่ที่ไหน

2.3 แต่ว่าเข้าไปไหม ผู้โจมตีอาจแฝงตัวเข้าไปในเครือข่ายขององค์กรและเฝ้ารอโอกาสเหมาะ ๆ ก่อนที่จะลงมือ องค์กรต่าง ๆ จึงควรติดตามค้นหาภัยคุกคามต่าง ๆ อย่างจริงจังเพื่อสกัดกั้นความพยายามและหยุดยั้งการโจมตีให้ได้ ก่อนจะเกิดขึ้นจริง เราสามารถดำเนินการปฏิบัติการติดตามค้นหาได้หากมีระบบเฝ้าระวังที่เหมาะสม หรือด้วยการค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับเว็บมืดเพื่อหาจุดอ่อนหรือจุดที่สามารถกอบโกยประโยชน์ภายในองค์กรได้

2.4 การขาดการเฝ้าระวัง องค์กรต้องแน่ใจว่าตนเองมีโซลูชันการเฝ้าระวังที่เหมาะสมแล้วหรือยังเพื่อค้นหาภัยคุกคามโดยเร็ว พฤติกรรมผิดปกติในเครือข่ายและปลายทางจำเป็นต้องได้รับการระบุเสียแต่เนิ่น ๆ เพื่อลดโอกาสเสี่ยงในการถูกโจมตีหรือฉ้อโกงของบริษัท

2.5 มีช่องโหว่เกิดขึ้น หากมีกระบวนการที่ต้องอาศัยมนุษย์ดำเนินงาน ก็อาจจะเกิดการฉ้อโกงและใช้ประโยชน์ในทางมิชอบขึ้นได้ หากไม่มีการเฝ้าระวังอย่างเหมาะสม การดำเนินธุรกิจเหล่านี้ก็อาจกลายเป็นเรื่องยาก

2.6 ความปลอดภัยของโทรศัพท์มือถือ/โทรศัพท์บ้าน/การโทรศัพท์ระหว่างการเดินทาง ในองค์กรสมัยใหม่ การที่พนักงานทำงานระหว่างเดินทางหรือแม้แต่ช่วงที่ไม่ได้อยู่ที่ออฟฟิศนับเป็นเรื่องปกติไปแล้ว แสดงให้เห็นว่าองค์กรจะต้องเพิ่มมาตรการรักษาความปลอดภัยทางไซเบอร์ในรูปแบบใด ๆ ให้มีขอบเขตครอบคลุมเกินกว่าแค่สำนักงาน โดยจะต้องมีมาตรการคุ้มครองความปลอดภัยสำหรับมือถือและโน้ตบุ๊ก รวมถึงปลุกฝังให้พนักงานตระหนักถึงความเสี่ยงและแผนการรับมือ

2.7 ความเสี่ยงของบุคคลที่สาม/ผู้จัดหาสินค้า นอกจากระบบและพนักงานขององค์กรตัวเองแล้ว จำเป็นต้องตรวจสอบว่าบุคคลที่สาม/ผู้จัดหาสินค้าที่คุณร่วมงานด้วยนั้นมีมาตรการและนโยบายด้านความปลอดภัยทางไซเบอร์ที่แข็งแกร่งพอ โดยองค์กรคุณจะต้องหาวิธีการตรวจสอบและประเมินระดับความปลอดภัยของบุคคลภายนอกเหล่านี้ว่าเป็นระบบและสม่ำเสมอเพื่อให้มั่นใจได้ว่าผู้ก่อการร้ายจะไม่มีทางใช้ประโยชน์จากช่องโหว่เหล่านี้ในการเจาะเครือข่ายขององค์กรเข้ามาได้

2.8 การรับมือกับปัญหายุ่งยาก เมื่อเกิดปัญหาขึ้น องค์กรจะต้องมีการบริหารจัดการวิกฤตที่เหมาะสม โดยในช่วงที่ "เหตุการณ์สงบ" ควรมีการกำหนดแผนการรับมือวิกฤตให้มีรายละเอียดและมีการซักซ้อมกันเป็นอย่างดี จึงจะทำให้ทุกคนตระหนักถึงบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเองได้ การรับมือเหตุการณ์อย่างไม่เหมาะสมอาจส่งผลให้เกิดค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้นกว่าเดิมหลายเท่า รวมทั้งชื่อเสียงบริษัทก็อาจเกิดความเสียหาย จนถึงระดับที่เรียกกลับคืนมาได้ยาก

2.9 อินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (Internet of Things - IoT) อุปกรณ์และระบบต่าง ๆ มีการเชื่อมต่อกันมากขึ้นเรื่อย ๆ ผ่านทาง IoT จึงทำให้การโจมตีที่เคยเกิดขึ้นเพียงจุดเดียวกลายเป็นปัญหาที่ร้ายแรงขึ้นมากในปัจจุบัน ผู้ก่อการร้ายอาจหาทางเข้าสู่ระบบนั้น ๆ ได้ด้วยประตูอื่นที่เจาะเข้ามาได้ง่ายกว่า ซึ่งถือเป็นสิ่งเฝ้าระวังยากมาก และการตัดการเชื่อมต่อจากอุปกรณ์และระบบก็ไม่ใช่วิธีทางเลือกที่ดีนัก เนื่องจากโลกเราได้พัฒนาขึ้นโดยไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่

2.10 ความเสี่ยงด้านตัวบุคคล พนักงานอาจเป็นจุดอ่อนที่สุดขององค์กร แต่ก็อาจเป็นเกราะป้องกันที่แข็งแกร่งที่สุดได้ด้วยเช่นกัน พนักงานที่มีเจตนามุ่งร้ายอาจขายข้อมูลความลับหรือยอมให้ผู้โจมตีเข้าสู่เครือข่ายขององค์กร ส่วนพนักงานที่ไม่ใส่ใจก็อาจเผลอเปิดประตูทิ้งไว้ให้ผู้บุกรุกเข้ามาได้โดยไม่รู้ตัว อย่างไรก็ตาม พนักงานที่ตระหนักถึงความเสี่ยงต่าง ๆ และมีความรู้เกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ที่ต้องระวังไม่ให้เกิดการรั่วไหล คือผู้ที่ทำหน้าที่เสมือนเป็นเกราะป้องกันอย่างดีด้านแรกให้องค์กร พนักงานควรจะคุ้นเคยกับความเสี่ยงและมีวิธีรับมือกับปัญหาได้เป็นอย่างดี

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากภาพองค์ความรู้ใหม่ สามารถอธิบายได้ดังนี้

ปัญหาและประเด็นความท้าทายในการพัฒนารัฐบาลดิจิทัลของไทย ประกอบด้วย

1. ด้านบริการ บริการภาครัฐจำนวนมากยังไม่อยู่ในรูปแบบ E-Service โดยยังมีหน่วยงานอีกกว่าร้อยละ 40 ที่ไม่สามารถพัฒนาบริการดิจิทัลได้ครบถ้วน 2. ด้านข้อมูล ข้อมูลสำคัญของบางหน่วยงานยังไม่อยู่ในรูปแบบดิจิทัล หรือมีคุณภาพไม่เพียงพอที่จะนำไปใช้ประโยชน์ต่อยอดได้ 3. ด้านการเปิดเผยและมีส่วนร่วม การเปิดเผยข้อมูลภาครัฐผ่านแพลตฟอร์มกลางยังไม่มากเท่าที่ควร และข้อมูลที่เปิดเผยส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบไฟล์ขึ้นพื้นฐานที่ไม่สามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์เชิงลึกได้ 4. ด้านบุคลากร หน่วยงานระดับกรมส่วนใหญ่มีสัดส่วนบุคลากรด้านเทคโนโลยีที่น้อยเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนบุคลากรทั้งหมด 5. ด้านโครงสร้างพื้นฐานภาครัฐ ผลการสำรวจความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานของหน่วยงานภาครัฐ ยังคงสะท้อนให้เห็นว่าหน่วยงานจำนวนมากมีโครงสร้างพื้นฐานทางด้านฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ไม่เพียงพอต่อการใช้งาน 6. ด้านกฎหมาย การปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบให้เอื้อต่อการขับเคลื่อนรัฐบาลดิจิทัล เช่น การเปิดเผยข้อมูลและการแบ่งปันข้อมูลระหว่างหน่วยงานภาครัฐ นอกจากนี้ กฎหมายและกฎระเบียบหลายฉบับที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนารัฐบาลดิจิทัลยังเป็นเพียงร่างกฎหมายหรือร่างพระราชบัญญัติที่ยังไม่สามารถนำมาบังคับใช้ได้จริง 7. ด้านงบประมาณ การขาดความต่อเนื่องของการบริหารจัดการรวมไปถึง การจัดสรรงบประมาณอย่างต่อเนื่อง เพื่อดำเนินการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานหรือจัดทำโครงการตามแผนต่าง ๆ ทำให้การดำเนินการหรือการพัฒนาโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารัฐบาลดิจิทัลไม่ต่อเนื่องและอาจต้องยุติลง 8 ด้านอื่น ๆ ประเทศไทยยังมีความท้าทายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารัฐบาลดิจิทัลที่ผ่านมา เช่น ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล (Digital Divide) ความไว้วางใจ (Trust) ที่มีต่อการให้บริการดิจิทัล นำไปสู่การกำหนดแผนรัฐบาลดิจิทัลของประเทศไทย ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ที่ 1 ยกระดับการเปลี่ยนผ่านดิจิทัลภาครัฐ เพื่อการบริหารงานที่ยืดหยุ่น คล่องตัว และขยายสู่หน่วยงานภาครัฐระดับท้องถิ่น ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาระบบบริการที่สะดวกและเข้าถึงง่าย ยุทธศาสตร์ที่ 3 สร้างมูลค่าเพิ่มอำนวยความสะดวกแก่ภาคธุรกิจ ยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ

สรุป

การจัดการภาครัฐในยุคดิจิทัลเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการให้บริการประชาชนสามารถทำให้เกิดความมีประสิทธิภาพและความโปร่งใสมากขึ้น นอกจากนั้นยังต้องมีการพัฒนาทักษะดิจิทัลของบุคลากร การสร้างแพลตฟอร์มที่เปิดให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูล การพัฒนานโยบายที่รองรับการ

เปลี่ยนแปลง ทั้งการยกระดับการเปลี่ยนผ่านดิจิทัลภาครัฐ เพื่อการบริหารงานที่ยืดหยุ่น คล่องตัว และขยายสู่หน่วยงานภาครัฐระดับท้องถิ่น การพัฒนาบริการที่สะดวกและ เข้าถึงง่าย การสร้างมูลค่าเพิ่มอำนวยความสะดวกแก่ภาคธุรกิจ และส่งเสริมการมีส่วนร่วม ของประชาชน และเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ แม้ว่าจัดการภาครัฐในยุคดิจิทัลจะมีข้อดี มากมาย แต่ก็ยังมีความท้าทายที่ภาครัฐจำเป็นต้องเผชิญ ทั้งความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึง เทคโนโลยี ปัญหาและประเด็นความท้าทายในการพัฒนารัฐบาลดิจิทัล ประกอบด้วย ด้านบริการ ด้านข้อมูล ด้านการเปิดเผยและมีส่วนร่วม ด้านบุคลากร ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ภาครัฐ ด้านกฎหมาย ด้านงบประมาณ ด้านอื่น ๆ ซึ่งประเทศไทยยังมีความท้าทายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารัฐบาลดิจิทัลที่ผ่านมา เช่น ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล (Digital Divide) ของผู้ใช้บริการทั้งในแง่ทรัพยากรและทักษะ ความไว้วางใจ (Trust) ที่มีต่อการ ให้บริการดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพมหานคร. (2568). *บอกรัฐบาลดิจิทัล เคาะ 4 แพลตฟอร์มกลางเชื่อมต่อบริการ ประชาชน*. สืบค้น 16 มีนาคม 2568, จาก <https://shorturl.asia/ANbUM>
- ชินทร์ ธีรธิตยากร. (2560). *นโยบายดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมและนโยบายรัฐบาล ดิจิทัล*. กรุงเทพฯ: สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน).
- บริษัท ดิโด้ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน). (2568). *ยกระดับภาครัฐกับการใช้ Big Data คลังข้อมูลขนาดใหญ่*. สืบค้น 16 มีนาคม 2568, จาก <https://shorturl.asia/eRla7>
- วิชาวพล พลพิทักษ์ชัย. (2568). *ช่องว่างทางดิจิทัล : ต้นเหตุของความเหลื่อมล้ำที่รอการแก้ไข*. สืบค้น 16 มีนาคม 2568, จาก <https://shorturl.asia/2AUjD>
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2561). *ทักษะด้านดิจิทัลของข้าราชการและ บุคลากรภาครัฐเพื่อการปรับเปลี่ยนเป็นรัฐบาลดิจิทัล*. นนทบุรี: สำนักงาน คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.
- สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) สพร. (2568). *ระบบเชื่อมโยงข้อมูล เพื่อการพิสูจน์และยืนยันตัวตนทางดิจิทัล (Digital ID)*. สืบค้น 16 มีนาคม 2568, จาก <https://www.dga.or.th/our-services/digital-platform-services/digitalid/>
- อนูรัตน์ อนันนทนาธร. (2566). *รัฐบาลดิจิทัลของไทย Thailand Digital Government*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- krumeyron. (n.d.). *Changes in technology*. Retrieved March 20, 2025, from <https://shorturl.asia/6aNqG>

การจัดการศาสนทายาทอย่างมีประสิทธิภาพ : การวิเคราะห์เชิงบูรณาการ
บนฐานแนวคิดเชิงพุทธและหลักการบริหารองค์การ*
EFFECTIVE MANAGEMENT OF RELIGIOUS SUCCESSORS: AN INTEGRATIVE
ANALYSIS BASED ON BUDDHIST THOUGHT AND ORGANIZATIONAL
MANAGEMENT PRINCIPLES

พระมหาบุญ ปริญญาโน

Phramaha Manoon Parinyano

วัดเทวราชกุญชรวรวิหาร, กรุงเทพมหานคร

Wat Thewarat Kunchorn Worawiharn, Bangkok

Corresponding Author E-mail: manoon4316@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์การจัดการศาสนทายาทอย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้กรอบแนวคิดแบบบูรณาการระหว่างหลักพุทธธรรมและแนวคิดทางการบริหารองค์การสมัยใหม่ โดยเฉพาะในบริบทสังคมไทยที่พระสงฆ์ทำหน้าที่ทั้งในฐานะผู้สืบทอดพระธรรมคำสอน ผู้นำจิตวิญญาณ และกลไกทางสังคมที่ทรงอิทธิพลท่ามกลางความท้าทายจากการลดลงของผู้บรรพชา ความเปลี่ยนแปลงของค่านิยม และแรงกระแทกจากโลกาภิวัตน์ บทความนี้ได้นำเสนอแนวคิดเรื่องประสิทธิภาพ จากศาสตร์การบริหาร เช่น แนวทางการบรรลุเป้าหมาย แนวทางเชิงระบบ แนวคิดจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และแนวคิดคุณค่าที่ขัดแย้ง มาผสมผสานกับหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนา เช่น อิทธิบาท 4 สัปปุริสธรรม และมีชัยมาปฏิบัติ เพื่อสร้างกรอบประเมินที่ครอบคลุมทั้ง 5 มิติ ได้แก่ ผลผลิตภาพ การปรับตัว ทักษะและจิตตปัญญา ความร่วมมือ และความพึงพอใจของสังคม บทความยังเสนอแนวทางการพัฒนาองค์กรสงฆ์ในฐานะองค์กรเรียนรู้ โดยใช้ธรรมะเป็นหลักในการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน เพื่อรักษาการสืบทอดพระพุทธศาสนาในยุคใหม่อย่างแท้จริง

คำสำคัญ: ศาสนทายาท; ประสิทธิภาพ; แนวคิดเชิงพุทธ; การบริหารองค์การ

Abstract

This academic article aimed to analyze the effective management of religious successors through an integrative framework that combines Buddhist principles with modern organizational management theories. Within the Thai sociocultural context, Buddhist monks serve not only as religious successors but also as spiritual leaders and influential social agents. In light of challenges such as declining ordination rates, shifting youth values, and globalized cultural pressures, this study applied key effectiveness models from organizational theory-including the goal-attainment approach, system approach, strategic constituencies, and competing values framework-together with core Buddhist teachings such as Iddhipada, Bases of Success, Sappurisa-dhamma, the Qualities of a Noble Person and Majjhima Patipada. the Middle Way. The article proposed a five-dimensional evaluation model encompassing productivity, adaptability, attitude and wisdom, collaboration, and community satisfaction. Furthermore, it offered strategies for developing monastic institutions as learning organizations grounded in Dhamma, ensuring a sustainable and spiritually authentic succession of the Buddhist Sangha in the modern world.

Keywords: Religious Successor; Effectiveness; Buddhist Thought; Organizational Management

บทนำ

ศาสนทายาทเป็นหัวใจสำคัญของการดำรงพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนมั่นคงทั้งในระดับชาติและระดับโลก โดยเฉพาะในบริบทสังคมไทยที่พระสงฆ์มิใช่เพียงผู้สืบทอดพระธรรมคำสอน แต่ยังเป็นผู้นำจิตวิญญาณทางวัฒนธรรม เป็นแหล่งความรู้ และเป็นกลไกทางสังคมที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อชุมชน (บัญญัติพร นาคมจุลินท์ และคณะ, 2557) อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ในปัจจุบันสะท้อนถึงวิกฤตศาสนทายาทซึ่งปรากฏผ่านจำนวนผู้บรรพชาที่ลดลงต่อเนื่อง การขาดแรงจูงใจในหมู่เยาวชน และความท้าทายจากบริบทโลกาภิวัตน์ที่รุกร้าพระพุทธศาสนาอย่างไม่หยุดยั้ง (ปวีณา อุดมสถาผล และพระปราโมทย์ วาทโกวิโท, 2567) จากสถิติย้อนหลังไปประมาณ 10 ในปี พ.ศ.2558 ในประเทศไทยมีพระภิกษุ 298,580 รูปและสามเณร 59,587 รูป ปัจจุบันได้มีการสำรวจไว้ล่าสุดของปี พ.ศ. 2567 พระภิกษุ 245,978 รูปและสามเณร 32,373 รูป (สำนักงานพระพุทธศาสนา, 2568)

เห็นได้ว่า พระภิกษุสามเณรลดลงถึง 79,816 รูป แม้จะมีนโยบายและโครงการจากภาครัฐ และองค์กรทางพระพุทธศาสนา เช่น การส่งเสริมการบรรพชา การจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม และโครงการพัฒนาคุณภาพพระสงฆ์ แต่กลับยังพบว่ากระบวนการผลิตและพัฒนาศาสนทายาทยังขาดประสิทธิภาพอย่างรอบด้าน กล่าวคือ ยังไม่มีการปรับตัวขององค์กรให้สอดคล้องกับสังคม (อรุณ รักธรรม, 2532) กรอบแนวคิดที่ไม่สามารถประเมินผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบเชื่อมโยงกับเป้าหมายเชิงธรรมได้อย่างชัดเจน ในทางวิชาการ การวิเคราะห์ประสิทธิผลขององค์กรเป็นศาสตร์ที่ได้รับการพัฒนาอย่างลึกซึ้งในแวดวงการบริหารจัดการ โดยมีการเสนอแนวคิดและกรอบทฤษฎีที่หลากหลาย โดยมีตัวชี้วัดหรือองค์ประกอบ เช่น คุณภาพของงาน นวัตกรรมใหม่ใหม่ ความพึงพอใจของบุคลากร (Nahavandi & Malekzadeh, 1999) ทั้งนี้ แม้แนวคิดเหล่านี้จะพัฒนามาจากโลกตะวันตก หากแต่สามารถปรับประยุกต์ให้สอดคล้องกับองค์การทางศาสนาได้หากมีการบูรณาการกับแนวคิดพุทธศาสตร์อย่างเหมาะสม

บทความวิชาการฉบับนี้จึงมุ่งวิเคราะห์การจัดการศาสนทายาทอย่างมีประสิทธิภาพ โดยบูรณาการระหว่างกรอบคิดทางพุทธศาสตร์และแนวคิดด้านการบริหารองค์การสมัยใหม่ เพื่อวางกรอบแนวคิดที่สามารถประเมิน วิเคราะห์ และพัฒนากระบวนการจัดการศาสนทายาทได้อย่างเป็นระบบ รอบด้าน และเท่าทันโลกยุคใหม่ ทั้งนี้โดยยังคงดำรงหลักธรรมคำสอนอันเป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาไว้อย่างมั่นคง

ความหมายของประสิทธิผล

1. ความหมายของ“ประสิทธิผล”ตามแนวคิดทางการบริหารสมัยใหม่ประสิทธิผล (Effectiveness) เป็นแนวคิดหลักในทางการจัดการที่ใช้ประเมินความสามารถขององค์การในการบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยดูประสิทธิภาพ ความพึงพอใจ ความสามารถในการปรับตัว การพัฒนาและการอยู่รอด (Gibson, 1988) ไม่เน้นเพียงกระบวนการ หากแต่ให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ที่ปรากฏอย่างเป็นรูปธรรม ประสิทธิผลเป็นขนาดของความสามารถขององค์การในการดำเนินงานให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ซึ่งเป็นการเน้นที่ผลลัพธ์ (Outcome) มากกว่ากระบวนการ (Process) หรือทรัพยากรที่ใช้ไป ในมุมมองนี้ องค์การที่มีประสิทธิผลคือองค์การที่สามารถสร้างผลงานให้บรรลุเป้าประสงค์ตามที่ตั้งไว้ ไม่ว่าจะเป็นเชิงปริมาณหรือคุณภาพ โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาว่าวิธีการหรือวิธีปฏิบัติถูกต้องตามหลักเทคนิคหรือไม่ แนวคิดนี้เหมาะอย่างยิ่งกับองค์การที่มีเป้าหมายชัดเจน เช่น สถานศึกษา โรงพยาบาล หรือหน่วยงานภาครัฐที่มีตัวชี้วัดความสำเร็จเฉพาะด้าน อย่างไรก็ตาม การวัดประสิทธิผลตามแนวคิดนี้มีข้อท้าทายเช่นกัน กล่าวคือ หากเป้าหมายไม่ชัดเจน หรือมีการเปลี่ยนแปลงเป้าหมายบ่อยครั้ง จะทำให้ยากต่อการประเมินผล

ที่แท้จริง ในงานบริหารเชิงกลยุทธ์ แนวคิดของธงชัยสะท้อนถึงสำคัญของการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนและสามารถวัดได้ ซึ่งจะกลายเป็นเครื่องมือหลักในการบริหารจัดการองค์การ ไม่ว่าจะเป็นการวางแผน การติดตาม และการประเมินผล ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อองค์การที่ต้องการเติบโตอย่างมีทิศทาง นอกจากนั้นความหมายของประสิทธิผลโดยเชื่อมโยงกับความสามารถในการบริหารจัดการองค์การให้เกิดประโยชน์สูงสุด กล่าวคือการดำเนินงานใด ๆ ขององค์การนั้น จะต้องไม่เพียงบรรลุเป้าหมายในเชิงปริมาณหรือผลลัพธ์ที่ตั้งไว้เท่านั้นหากแต่ยังต้องเกิดประโยชน์เชิงคุณภาพต่อผู้รับบริการหรือสังคมโดยรวม (พิทยา บวรวัฒนา, 2541) ประโยชน์นิยม (Utilitarianism) ในเชิงองค์การซึ่งสามารถนำมาวัดผลได้ทั้งในมิติของผู้รับบริการ ความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และคุณภาพของผลผลิต เช่น ในบริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ประสิทธิภาพตามแนวคิดนี้คือการที่พระภิกษุสามเณรสามารถนำหลักธรรมไปปฏิบัติได้จริง และเกิดผลดีต่อชุมชนข้อเด่นของแนวคิดนี้คือ ความครอบคลุมที่เชื่อมโยงระหว่างเป้าหมายกับคุณค่า และสามารถใช้เป็นหลักในการออกแบบตัวชี้วัดที่มีทั้งปริมาณและคุณภาพ แต่ก็มีข้อควรระวังคือ ความคลุมเครือของคำว่าประโยชน์สูงสุด ซึ่งอาจตีความแตกต่างกันตามมุมมองของผู้ประเมิน ทั้งนี้ หากนำแนวคิดของพิทยามาผนวกกับหลักพุทธ เช่น หลักพาหุสัจจะ หรือหลักธรรมเพื่อประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่น ก็จะสามารถขยายกรอบของคำว่า ประสิทธิภาพให้ครอบคลุมทั้งโลกียะและโลกุตระ เสนอว่า ประสิทธิภาพ คือ ระดับที่องค์การสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาวิธีการที่ใช้ หรือทรัพยากรที่ถูกนำไปใช้ กล่าวคือ หากองค์การสามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ไม่ว่าจะในรูปแบบใดก็ตามก็ถือว่าประสิทธิผล ซึ่งเป็นมุมมองที่สอดคล้องกับระบบบริหารที่เน้นผลลัพธ์ (Results-Based Management) เหมาะอย่างยิ่งกับการบริหารในระบบราชการหรือองค์การที่ต้องการความโปร่งใสและตรวจสอบได้ เนื่องจากเน้นความชัดเจนของเป้าหมาย และการบรรลุวัตถุประสงค์เป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม ข้อวิจารณ์ที่สำคัญ คือ องค์การบางแห่งอาจกำหนดวัตถุประสงค์ที่แคบเกินไป หรือมองข้ามคุณค่าเชิงคุณภาพที่ไม่สามารถวัดได้ด้วยตัวเลขเพียงอย่างเดียว ในกรณีของการจัดการศาสนทายาท แนวคิดของ Hoy สามารถนำมาใช้เป็นแนวประเมินความสำเร็จของโครงการพัฒนาพระสงฆ์ได้ เช่น เป้าหมายจำนวนพระภิกษุที่สอบผ่านระดับนักธรรม เป้าหมายการบรรพชาชั่วคราว หรือจำนวนพระสงฆ์ที่เข้าร่วมกิจกรรมสาธารณประโยชน์ อย่างไรก็ตาม ควรเสริมด้วยการประเมินคุณภาพเชิงธรรม เพื่อไม่ให้ประสิทธิผลกลายเป็นเปลือกของความสำเร็จ ที่ขาดแก่นธรรมในใจกลาง ซึ่งสอดคล้องกับมุมมองของ Gibson (1988) ที่เน้นว่าองค์การจะถือว่าประสิทธิผลเมื่อสามารถผลิตผลลัพธ์ที่ตรงกับความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว ได้เสนอกรอบแนวคิดประสิทธิผลที่มีความซับซ้อนและรอบด้าน

มากขึ้น โดยมองว่า องค์กรจะถือว่ามีประสิทธิภาพเมื่อสามารถผลิตผลลัพธ์ที่ตรงกับความคาดหวังของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholders) และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว แนวคิดนี้เปิดพื้นที่ให้การประเมินผลไม่ใช่เรื่องของเป้าหมายภายในองค์กรเท่านั้น แต่ยังรวมถึงบริบทภายนอกที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา Gibson ยังแบ่งองค์ประกอบของประสิทธิภาพออกเป็น 5 ด้าน คือ ผลิตภาพ (Productivity) ประสิทธิภาพ (Efficiency) ความพึงพอใจ (Satisfaction) การปรับตัว (Adaptability) และการพัฒนา (Development) ซึ่งสะท้อนว่าองค์กรควรตอบสนองได้ทั้งต่อเป้าหมายของตนเองและความคาดหวังของสังคมในเวลาเดียวกัน แนวคิดนี้จึงเหมาะสมอย่างยิ่งกับการจัดการศาสนทายาทในยุคใหม่ที่ไม่ใช่เพียงการผลิตพระภิกษุตามจำนวน หากแต่ต้องเป็นพระภิกษุที่ตอบสนองความต้องการของสังคม สร้างคุณภาพชีวิตทางจิตวิญญาณให้กับประชาชน และมีคุณธรรมพร้อมความรู้ที่ปรับตัวได้กับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว

ทั้งนี้ การวัดประสิทธิภาพในทางวิชาการมักเชื่อมโยงกับกรอบการประเมินต่าง ๆ เช่น การบรรลุเป้าหมาย (Goal-Attainment), ความสามารถในการตอบสนองต่อกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Strategic Constituencies) การประเมินตามกระบวนการระบบ (System Approach) และกรอบแนวคิดคุณค่าที่ขัดแย้ง (Competing Values) เมื่อพิจารณาในภาพรวมแล้ว จะพบว่า ประสิทธิภาพไม่ได้หมายถึงเพียงความสำเร็จในเชิงเป้าหมาย แต่ยังต้องรวมถึงความสามารถในการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง การสร้างความพึงพอใจให้กับผู้เกี่ยวข้อง และความยั่งยืนขององค์กรในบริบทที่ซับซ้อน

2. ความหมายของประสิทธิภาพตามแนวคิดทางพุทธศาสนา ในมุมมองทางพระพุทธศาสนา แม้จะมีได้ใช้คำว่า ประสิทธิภาพโดยตรง หากแต่หลักธรรมหลายประการสะท้อนแนวคิดเรื่องความสำเร็จในการดำเนินการหรือการปฏิบัติอย่างมีคุณค่า อาทิ หลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา (ส.ม. (ไทย) 19/1179/287) ซึ่งเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบกิจทั้งปวง อธิบายว่า อิทธิบาท 4 เป็นการวางพื้นฐานจิตใจที่ถูกต้องเพื่อให้กิจการงานบรรลุผลในทางที่ดีงาม ไม่ใช่เพียงสำเร็จตามเป้า หากแต่ต้องมีธรรมะอยู่ในเป้าหมายนั้นด้วย (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2561) ดังนั้น หากตีความตามหลักพุทธ องค์กรที่มีประสิทธิภาพต้องบรรลุเป้าหมายโดยอาศัยธรรมเป็นพื้นฐาน และผลลัพธ์นั้นต้องนำไปสู่ประโยชน์ตนและประโยชน์ท่าน นอกจากนี้ พระไตรปิฎกยังแสดงหลักธรรมที่สัมพันธ์กับความสำเร็จของบุคคลและองค์กร เช่น สัปปุริสธรรม 7 ทวาราวาสธรรม 4 และหลักการวินัยภายในหมู่สงฆ์ (สังฆวินัย) ล้วนแต่เป็นแนวคิดที่สามารถปรับใช้ในการบริหารจัดการองค์กร โดยเฉพาะองค์กรทางศาสนา ที่ต้องอาศัยทั้งโครงสร้าง ระบบ และจริยธรรม

ดังนั้น ความหมายของประสิทธิผลในทางพุทธศาสตร์จึงไม่อาจวัดได้เพียงจากผลผลิตหรือเป้าหมายที่บรรลุ แต่ต้องคำนึงถึงธรรมะที่อยู่ในเป้าหมายการดำเนินงานที่เป็นกุศล และผลที่นำไปสู่ความดีงามอย่างยั่งยืน

กรอบการวัดประสิทธิผลขององค์การ

การวัดประสิทธิผลขององค์การในทางวิชาการมิใช่เรื่องของการนับปริมาณเพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นการประเมินผลลัพธ์ที่สอดคล้องกับเป้าหมายและบริบทขององค์การนั้นอย่างแท้จริง นักวิชาการด้านการจัดการจึงได้พัฒนาแนวทางการวัดประสิทธิผลในหลายรูปแบบ เพื่อรองรับความหลากหลายขององค์การ โดยเฉพาะองค์การทางสังคมและศาสนาที่มีอาจใช้มาตรวัดเชิงธุรกิจอย่างเดียวพอสรุปกรอบการวัดประสิทธิผลขององค์การไว้ 4 แนวทางหลัก (Steers, 1977) ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการจัดการศาสนายาหได้ อย่างลึกซึ้ง ได้แก่

1. แนวทางการบรรลุเป้าหมาย (Goals) เป็นผลลัพธ์สุดท้ายที่ต้องการให้เกิดสามารถวัดได้ มีความชัดเจนทำให้ภารกิจเป็นความจริง (ภัสลดา สุวรรณวล, 2559) แนวคิดนี้ถือเป็นแนวทางคลาสสิกที่เน้นการประเมินผลจาก ความสามารถขององค์การในการบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ เช่น โรงเรียนพระปริยัติธรรมที่มีเป้าหมายให้พระภิกษุสามเณรสอบได้ระดับนักธรรมชั้นเอก หรือวัดที่ตั้งเป้าหมายในการอบรมอุบาสกอุบาสิกาให้มีศีลธรรมครบถ้วน หากบรรลุเป้าหมายเหล่านี้ ถือว่าองค์การมีประสิทธิผล อย่างไรก็ตาม แนวคิดนี้มีข้อจำกัดคือ ต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจน วัดได้ หากเป้าหมายคลุมเครือ หรือเปลี่ยนแปลงตามบริบท แนวทางนี้จะใช้ไม่ได้ผล

2. แนวทางเชิงระบบ (System Approach) ระบบองค์การถูกมองว่าเป็นระบบเปิดที่มีการนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Output) และข้อเสนอแนะกลับ (Feedback) การวัดประสิทธิผลจึงพิจารณาความสัมพันธ์ของทุกส่วน เช่น การจัดหาศาสนายาห (Input) กระบวนการฝึกอบรม (Process) การบรรพชาและจำพรรษา (Output) และการติดตามผลความเป็นผู้นำในชุมชน (Feedback) ข้อดีของแนวคิดนี้คือ มององค์การเป็นองค์รวม ไม่แยกส่วน และสามารถสะท้อนคุณภาพของระบบได้อย่างรอบด้าน

3. แนวทางจากการมีส่วนร่วม แนวคิดนี้เน้นการตอบสนองต่อความคาดหวังของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จากการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ หรือการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Andrew & Stiefel, 1979) ซึ่งอาจเป็นคณะสงฆ์ เจ้าหน้าที่รัฐ ผู้อุปถัมภ์ หรือชุมชนผู้ใช้ศาสนา ถ้าองค์การศาสนาใดสามารถสร้างความพึงพอใจให้กับกลุ่มเหล่านี้ได้ ก็ถือว่าประสิทธิผล ในแง่นี้ การประเมินศาสนายาหอาจต้องดูว่า พระที่ผ่านการ

ฝึกอบรมสามารถเทศนาได้เข้าใจง่าย เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้จริง หรือสามารถอยู่ร่วมกับสังคมอย่างสงบสุขหรือไม่

4. แนวคิดคุณค่าที่ขัดแย้ง (Competing Values Approach) โดยองค์การมิได้มีแค่เป้าหมายเดียว แต่มีคุณค่าหลายด้านที่ขัดแย้งกัน เช่น ความยืดหยุ่นกับความมั่นคง การเน้นภายในกับการตอบสนองภายนอก การสร้างวัฒนธรรมกับการควบคุมกระบวนการ ประเมินศาสนทายาทตามแนวนี้ จึงไม่ใช่แค่จำนวนพระที่บวช หรือสอบได้ แต่ต้องดูว่า “พระเหล่านั้น” มีความยืดหยุ่นทางความคิด มีหลักการปฏิบัติอย่างมีจริยธรรม เคารพต่อหลักนิติธรรมและสามารถประสานความสัมพันธ์กับภายนอกได้ดีเพียงใด (Wiriyaipipat, 2013) นับเป็นแนวทางที่ครอบคลุมทั้งโลกุตระและโลกียะ

การวัดประสิทธิผลขององค์การ ประกอบด้วย 4 แนวทางหลัก ได้แก่ 1. การบรรลุเป้าหมาย วัดจากการบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ชัดเจน 2. เชิงระบบ มององค์การเป็นระบบเปิด 3. กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ประเมินจากความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้อง เช่น คณะสงฆ์หรือชุมชน และ 4. คุณค่าที่ขัดแย้ง มององค์การมีหลายคุณค่าที่ต้องสมดุล เช่น ความมั่นคงกับความยืดหยุ่น เพื่อสะท้อนประสิทธิผลอย่างรอบด้าน

มิติประสิทธิผลของศาสนทายาท

การประเมินประสิทธิผลของศาสนทายาท มีอาจใช้เพียงเกณฑ์ทางโลกหรือแนวคิดตะวันตกเป็นเครื่องชี้วัดเพียงลำพัง หากต้องอาศัยกรอบคิดที่บูรณาการทั้งหลักบริหารจัดการสมัยใหม่ และแนวคิดเชิงพุทธที่สอดคล้องกับเป้าหมายของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ในที่นี้ เสนอกรอบ 5 มิติ ที่ใช้ประเมินประสิทธิผลของศาสนทายาท ซึ่งดัดแปลงมาจากกรอบของ Gibson (1988) โดยปรับให้เหมาะกับบริบทสงฆ์ ดังนี้

1. มิติด้านผลิตภาพ (Productivity) หมายถึง ความสามารถของกระบวนการจัดการศาสนทายาทในการผลิตพระภิกษุที่มีคุณภาพทั้งด้านสติปัญญา ศีลธรรม และความสามารถในการปฏิบัติศาสนกิจ เช่น การสอนธรรมะ การแสดงธรรม การเป็นผู้นำทางจริยธรรมในชุมชน ตัวชี้วัดอาจรวมถึง จำนวนพระภิกษุที่ผ่านการอบรมตามหลักสูตรพระปริยัติธรรม จำนวนพระที่สามารถทำหน้าที่สาธารณสงเคราะห์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือการผลิตนักเทศน์ที่สามารถเข้าถึงประชาชนได้หลากหลายกลุ่ม

2. มิติด้านการปรับตัว (Adaptability) ศาสนทายาทในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมสมัยใหม่ เช่น เทคโนโลยี การสื่อสาร ความเปลี่ยนแปลงของค่านิยมสังคม และปัญหาทางศีลธรรมในระดับสากล การพิจารณาประสิทธิผลจึงต้องดูว่าพระภิกษุที่ได้รับการฝึกอบรมสามารถประยุกต์ธรรมะให้เข้ากับยุคสมัยได้หรือไม่ เช่น

การใช้สื่อออนไลน์ในการเผยแผ่ธรรมะ หรือการร่วมกิจกรรมทางสังคมร่วมกับฆราวาสอย่างสร้างสรรค์ (ปวีณา อุดมสถาผล และพระปราโมทย์ วาทโกวิโท, 2567)

3. มิติด้านทัศนคติและจิตตปัญญา (Attitude & Wisdom) ศาสนทายาทมิใช่เพียงผู้นำเสนอคำสอน แต่ต้องเป็นผู้ที่มีธรรมในใจหรือมีจิตที่มั่นคงต่อพระธรรมวินัย ซึ่งสะท้อนผ่านทัศนคติต่อการครองเพศสมณะ การมีวินัย การไม่ติดในลาภยศ และความสามารถในการพัฒนาตนอย่างต่อเนื่องในทางธรรมให้เกิดปัญญา มีทักษะในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าหรือที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา หรือนำหลักธรรมมาประยุกต์ให้สามารถใช้ในชีวิตประจำวัน พัฒนาศักยภาพปัญญาให้สามารถทำการเผยแผ่ได้ (พระครูอาทรยติกิจ (ชั้น ปญญากาโม) และคณะ, 2563)

4. มิติด้านความสามารถในการทำงานร่วมกัน (Teamwork & Leadership) พระสงฆ์ที่เป็นศาสนทายาทจำเป็นต้องทำงานร่วมกับคณะสงฆ์ส่วนอื่น ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ใช่เพียงแสดงธรรมในระดับบุคคล แต่ยังต้องเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณในพื้นที่ที่ตนจำพรรษาอยู่ ผู้ที่สามารถประสานงานกับฆราวาส จัดโครงการพัฒนาเยาวชน หรือร่วมกับชุมชนสร้างกิจกรรมศีลธรรมถือว่ามีประสิทธิภาพในมิตินี้

5. มิติด้านความพึงพอใจของสังคม (Community Satisfaction) ประสิทธิภาพของศาสนทายาทต้องสะท้อนจากเสียงของประชาชน ซึ่งเป็นผู้รับผลของการปฏิบัติศาสนกิจโดยตรง หากประชาชนมีความศรัทธา ได้รับประโยชน์จากธรรมะ มีความมั่นใจในพระภิกษุรุ่นใหม่ และเข้าวัดมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ก็ถือว่าองค์การทางศาสนานั้นมีประสิทธิภาพ

เครื่องมือประเมินอาจรวมถึงแบบสอบถาม ความถี่ของการเข้าร่วมกิจกรรม การบริจาค และความผูกพันทางจิตวิญญาณที่เพิ่มขึ้น กรอบ 5 มิติ นี้จึงเป็นทั้งแนววัดผล และแนวพัฒนา ศาสนทายาทให้ตอบโจทย์ทั้งในทางโลกและทางธรรมเป็นรากฐานที่เหมาะสมสำหรับการวางนโยบายในระดับคณะสงฆ์หรือรัฐ

การประยุกต์ใช้ในบริบทพุทธ

การจัดการศาสนทายาทในบริบทของพระพุทธศาสนา ต้องอาศัยกรอบคิดที่ลึกซึ้งกว่าระบบการบริหารทั่วไป กล่าวคือ มิใช่เพียงการบริหารบุคลากร หากแต่เป็นการบ่มเพาะผู้สืบทอดธรรมที่ต้องมีทั้งคุณสมบัติภายนอกและภายในอย่างครบถ้วน องค์การสงฆ์จึงจำเป็นต้องนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนามาใช้ร่วมในการวางแผนและจัดการศาสนทายาทอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริงทั้งในระดับองค์การและระดับจิตวิญญาณ

1. การจัดการศาสนทายาทตามหลักธรรม

1.1 สัปปุริสธรรม 7 หลักธรรมสำหรับคนดี หรือบุคคลผู้ประเสริฐ ประกอบด้วยคุณธรรมภายใน เช่น สัจ (รักความจริง) อัมมัญญตา (รู้หลักเหตุผล) อัตถัญญตา (รู้เป้าหมาย) กาลัญญตา (รู้เวลา) ปาริสุทธิ (บริสุทธิ์ใจ) เมตตา และปัญญา (อง.สตตก. (ไทย) 23/65/104-107) การจัดการศาสนทายาทจึงไม่ใช่เพียงการให้ความรู้ แต่ต้องอบรมให้ผู้นับถือนับมีคุณสมบัติทั้งด้านปัญญาและศีลธรรม

1.2 ขรวาสาธรรม 4 แม้เป็นหลักสำหรับคฤหัสถ์ แต่ก็สามารถนำมาใช้ในการฝึกฝนศาสนทายาทได้อย่างดี โดยเฉพาะ สัจจะ (ความจริงใจ) ทมะ (การฝึกตน) และ จาคะ (การเสียสละ) ล้วนเป็นรากฐานของความเป็นพระแท้ ซึ่งต้องหล่อหลอมผ่านกิจกรรม เช่น การอยู่ร่วมกัน การถือวัตร และการทำงานเพื่อสังคม

1.3 พาหุสัจจะ คือ การได้ศึกษาเล่าเรียนมาก เป็นหลักธรรมที่สื่อถึงความเป็นผู้รู้จริง รู้กว้าง ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการเป็นศาสนทายาท โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่พระภิกษุต้องเผชิญกับคำถามทางศาสนา ปรัชญา และโลกสมัยใหม่

2. วัดและสถาบันสงฆ์ในฐานะองค์กรตามแนวคิดองค์การ วัดมิใช่เพียงสถานที่ประกอบศาสนพิธี หากแต่เป็นองค์กรที่มีภารกิจ มีเป้าหมาย มีทรัพยากร และมีบุคลากร (สมคิด บางโม, 2554) โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาในมิติของการผลิตศาสนทายาท วัดและสถาบันการศึกษาสงฆ์ เช่น โรงเรียนพระปริยัติธรรม สำนักเรียนบาลี หรือมหาวิทยาลัยสงฆ์ ทำหน้าที่เสมือนหน่วยพัฒนาองค์กรทางธรรมที่มีการจัดการภายในไม่ต่างจากองค์กรทั่วไป

การประเมินวัดในฐานะองค์กร แต่ต้องดูทั้งด้านโครงสร้าง (เจ้าอาวาส-คณะผู้บริหาร) ระบบการจัดการ (การฝึกอบรม-การวัดผล) ทุน (ทั้งทรัพยากรบุคคล และงบประมาณ) และผลลัพธ์ที่เกิดจากการดำเนินการนั้น เช่น จำนวนพระที่บรรลุปาหนายทั้งด้านธรรมะและศาสนกิจในชุมชน

3. แนวคิดพุทธในการพัฒนาองค์กรโดยหลักมัชฌิมาปฏิปทา และอิทธิบาท 4

3.1 หลักมัชฌิมาปฏิปทา เป็นแกนแท้ของทางสายกลาง โดยไม่ตกอยู่ในสุดโต่งทั้งความสุขลุ่มหลง หรือความทรมานตน หากตีความในเชิงองค์การ คือการสร้างสมดุลในการจัดการศาสนทายาท ไม่เร่งรีบจนขาดคุณภาพ และไม่หย่อนยานจนไร้ผลลัพธ์

3.2 อิทธิบาท 4 หลักแห่งความสำเร็จ คือ ฉันทะ (ความพอใจในงาน) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความตั้งใจจริง) และวิมังสา (การพิจารณาใคร่ครวญ) (ส.ม. (ไทย) 19/80/59)

การฝึกศาสนทายาทต้องตั้งอยู่บนฐานของการปลูกฝังแรงจูงใจที่ถูกต้อง ไม่ใช่การบังคับให้บวช หรือทำตามวัตถุประสงค์เชิงปริมาณเท่านั้น แต่ต้องปลูกจิตสำนึกแห่งศรัทธา

อย่างแท้จริง กรอบการประยุกต์ใช้เหล่านี้เป็นตัวอย่างของการบูรณาการธรรมะกับการบริหาร เพื่อให้องค์การทางสงฆ์สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และรักษาเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาได้อย่างยั่งยืน

การอภิปรายและบทวิเคราะห์

จากการวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และกรอบการประเมินประสิทธิผลขององค์การทั้งในทางโลกและทางธรรม จะเห็นได้ชัดว่า การจัดการศาสนทายาทไม่อาจยึดอยู่เพียงกับระบบการผลิตบุคลากรเชิงปริมาณ หรือวัดผลจากผลลัพธ์ที่เป็นตัวเลขเท่านั้น หากแต่ต้องอาศัยแนวคิดเชิงบูรณาการที่เชื่อมโยงระหว่างศาสตร์การบริหารสมัยใหม่กับพุทธธรรมที่ลึกซึ้ง เพื่อพัฒนาศาสนทายาทให้เป็นทั้งผู้สืบทอดธรรม และผู้นำทางจิตวิญญาณได้อย่างแท้จริง แนวคิดของการประเมินผลองค์การในหลากหลายมิติ ทั้งในด้านเป้าหมาย ระบบภายใน ความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้อง และการรักษาสมดุลในคุณค่าที่แตกต่าง (Steers, 1977) ได้วางรากฐาน ซึ่งเมื่อประยุกต์กับบริบทสงฆ์ พบว่า มีความสอดคล้องอย่างยิ่งกับหลักธรรมของพระพุทธศาสนา เช่น หลักอิทธิบาท มัชฌิมาปฏิปทา และสัปปุริสธรรมที่มุ่งเน้นทั้งภายนอก (เป้าหมาย-ผลลัพธ์) และภายใน (จิตตปัญญา-ความมั่นคงทางธรรม) โดยเปรียบเทียบ หลักพุทธ-หลักบริหาร ในการจัดการศาสนทายาทอย่างมีประสิทธิภาพตามตารางเปรียบเทียบดังนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบหลักพุทธ-หลักบริหาร ในการจัดการศาสนทายาทอย่างมีประสิทธิภาพ

ประเด็น	หลักพุทธศาสนา	หลักการบริหาร	สังเคราะห์ร่วม
1. เป้าหมายและผลลัพธ์	อิทธิบาท 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) แรงจูงใจภายในเพื่อความสำเร็จ	Goal-Attainment Approach เน้นผลลัพธ์ตามเป้าหมายชัดเจน	ผสานแรงจูงใจทางธรรมกับเป้าหมายทางโลก เช่น การฝึกพระที่มีฉันทะในธรรม ไม่ใช่เพียงจำนวน
2. ระบบและกระบวนการ	มัชฌิมาปฏิปทา ความสมดุลระหว่างสองสุดโต่ง	System Approach มององค์การแบบองค์รวม	สร้างระบบที่มีสมดุลเน้นรูปแบบกับเนื้อหา โดยยึดมัชฌิมาในทุกกระบวนการ
3. ความคาดหวังของสังคม	สัปปุริสธรรม 7 คุณธรรมที่สังคมยอมรับและศรัทธา	Strategic Constituencies Approach เน้นตอบสนองต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	ฝึกให้มีคุณธรรมพร้อมทักษะเพื่อสร้างความไว้วางใจต่อสาธารณชน
4. ความหลากหลายของคุณค่า	ขรรวาสธรรม 4 พาหุสัจจะ หล่อหลอมทั้งคุณธรรมปัญญา	Competing Values Approach สมดุลความมั่นคงยืดหยุ่นภายใน	ฝึกให้พระสามารถประยุกต์ธรรมะกับโลกสมัยใหม่โดยไม่ละทิ้งแก่นธรรม

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบหลักพุทธ-หลักบริหาร ในการจัดการศาสนทายาทอย่างมีประสิทธิภาพ (ต่อ)

ประเด็น	หลักพุทธศาสนา	หลักการบริหาร	สังเคราะห์ร่วม
5. คุณภาพบุคลากร	ธรรมวินัย/ สติปัญญา / สมณธรรม	องค์ประกอบประสิทธิภาพ (Gibson) ผลผลิตภาพ ความพึงพอใจ การพัฒนา	วางเกณฑ์วัดที่ครอบคลุม ทั้งเชิงคุณธรรม ปัญญา และศักยภาพในการรับใช้สังคม

ในทางปฏิบัติ วัดและสถาบันสงฆ์สามารถพัฒนาระบบประเมินศาสนทายาทที่ครอบคลุมทั้งมิติผลผลิตภาพ การปรับตัว จิตใจ ทักษะความเป็นผู้นำ และความพึงพอใจของชุมชน โดยอาศัยหลักพุทธธรรมเป็นแกนกลาง เช่น การประเมินความก้าวหน้าในการศึกษา และปฏิบัติธรรมร่วมกับการประเมินความสามารถในการทำงานสาธารณสงเคราะห์ การสื่อสารธรรมแก่ประชาชน หรือการเป็นผู้นำที่ได้รับความไว้วางใจจากชุมชน นอกจากนี้ยังควรพิจารณาถึงข้อจำกัดเชิงระบบในการจัดการศาสนทายาท ได้แก่ ความขาดแคลนทรัพยากร ความไม่ต่อเนื่องของนโยบาย และการแยกส่วนขององค์การ เช่น โรงเรียนพระปริยัติธรรมกับวัดอาจไม่มีการสื่อสารกันอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้การจัดการขาดความเป็นเอกภาพ (ปวีณา อุดมสถาผล และพระปราโมทย์ วาทโกวิโท, 2567) รวมถึงปัจจัยด้านค่านิยมของเยาวชนที่เปลี่ยนแปลงไปตามโลกาภิวัตน์ ก็เป็นอุปสรรคสำคัญที่ต้องจัดการอย่างละเอียดอ่อน บทสังเคราะห์ภาพรวมการจัดการศาสนทายาทอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่อาจอิงแต่เฉพาะโมเดลทางโลกหรือกรอบวัดผลเชิงธุรกิจ แต่ต้องบูรณาการระหว่างระบบบริหารที่เป็นรูปธรรมกับหลักธรรมที่เป็นเนื้อแท้ โดยเฉพาะการฝึกให้พระภิกษุเป็นผู้นำจิตวิญญาน ที่สอดคล้องทั้งกับบริบทสังคมและคำสอนทางธรรมการประเมินศาสนทายาทจึงควรครอบคลุมทั้ง เป้าหมายที่ชัดเจน (โลกียะ) การบ่มเพาะคุณธรรม (โลกุตระ) ระบบที่มีความยืดหยุ่นและคุณภาพ การตอบสนองต่อสังคม การดำรงอยู่ด้วยปัญญาและวินัยจากทั้งหมดนี้ สามารถสรุปได้ว่า การจัดการศาสนทายาทอย่างมีประสิทธิภาพจะต้อง

1. พัฒนาศักยภาพรู้ด้านการบริหารองค์การอย่างต่อเนื่อง
2. น้อมนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการออกแบบระบบ
3. มีตัวชี้วัดที่ครอบคลุมทั้งปริมาณ คุณภาพ และจิตวิญญาน
4. ดำเนินงานในลักษณะองค์รวม โดยมีเป้าหมายเพื่อการธำรงพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน

สรุป

บทความวิชาการฉบับนี้ได้นำเสนอการวิเคราะห์การจัดการศาสนทายาทอย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้กรอบแนวคิดแบบบูรณาการระหว่างศาสตร์ทางการบริหารองค์การและหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยมีจุดประสงค์เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่สามารถประเมินและพัฒนากระบวนการผลิตศาสนทายาทได้อย่างรอบด้านและยั่งยืน จากการศึกษาพบว่าแนวคิดเรื่อง ประสิทธิภาพ ล้วนเสนอกรอบวัดผลที่แตกต่างกัน ทั้งในเชิงเป้าหมาย กระบวนการระบบ และคุณค่าที่ซับซ้อน ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในบริบทขององค์การทางสงฆ์ได้อย่างลงตัว เมื่อผสานเข้ากับหลักธรรมสำคัญ เช่น สปัจริยธรรม อิทธิบาท 4 และมัชฌิมาปฏิปทา การประเมินประสิทธิภาพของศาสนทายาทจึงควรครอบคลุมอย่างน้อย 5 มิติ ได้แก่ ผลผลิตภาพ การปรับตัว ทักษะและปัญญา ความร่วมมือ และความพึงพอใจของสังคม ซึ่งไม่เพียงตอบโจทย์ในระดับองค์การ แต่ยังสะท้อนถึงคุณภาพของการสืบทอดพระธรรมในระดับชาติและโลก นอกจากนี้ บทความยังชี้ให้เห็นข้อจำกัดที่องค์การสงฆ์ควรพิจารณา เช่น ความขาดแคลนทรัพยากร การบริหารแบบแยกส่วน และความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ท้าทายพุทธศาสนา โดยเฉพาะในหมู่เยาวชน ด้วยเหตุนี้ บทความขอเสนอแนวทางเพื่อการพัฒนา ได้แก่ 1. จัดทำระบบการประเมินผลศาสนทายาทอย่างเป็นรูปธรรม 2. บูรณาการหลักธรรมเข้ากับการจัดการ 3. พัฒนาวัดและสถาบันสงฆ์ให้ทำหน้าที่ในฐานะองค์การเรียนรู้ 4. ส่งเสริมศาสนทายาทให้เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณอย่างแท้จริง ท้ายที่สุด การจัดการศาสนทายาทอย่างมีประสิทธิภาพจะเป็นรากฐานสำคัญในการดำรงพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ในสังคมไทยและโลกสมัยใหม่อย่างมั่นคง หากดำเนินการโดยมีธรรมเป็นหลัก มุ่งองค์ความรู้เป็นเครื่องมือ และมีเมตตาปัญญาเป็นพลังขับเคลื่อน

เอกสารอ้างอิง

- บัญชายุทธ นาคมุจลินท์ และคณะ. (2557). แนวทางการพัฒนาศาสนทายาทที่พึงประสงค์ในพระพุทธศาสนา. *วารสารบัณฑิตศึกษา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์*, 3(1), 137-156.
- ปวีณา อุดมสถาผล และพระปราโมทย์ วาทโกวิโท. (2567). วิกฤตจำนวนศาสนทายาทเพื่อการศึกษาพระพุทธศาสนา. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 12(3), 1216-1227.
- พระครูอาทรยติกิจ (ชื่น ปญญาภาโม) และคณะ. (2563). รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 9(2), 50-61.
- พิทยา บวรวัฒนา. (2541). *แนวคิดทางการจัดการ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ภัชลา สุวรรณวล. (2559). *การจัดการเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพฯ: บริษัท ทริปเพิ้ล กรุ๊ป จำกัด.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- สมคิด บางโม. (2554). *องค์การและการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: บริษัทวิทย์พัฒน์ จำกัด.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2561). *การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน*. สืบค้น 10 มีนาคม 2568, จาก https://www.watnyanaves.net/th/book_detail
- สำนักงานพระพุทธศาสนา. (2568). *ข้อมูลวัดและพระทั่วประเทศ*. สืบค้น 10 มีนาคม 2568, จาก <https://www.onab.go.th/th/page/item/index/id/1>
- อรุณ รักธรรม. (2532). *การพัฒนาองค์กร : แนวความคิดและการประยุกต์ใช้ในระบบสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สหายบล็อกและการพิมพ์.
- Andrew P., and Stiefel M, (1979). *Participation of The Center for Justice. Community and Prison*. New York: United Nations Children's Fund (UNICEF).
- Gibson, J. L. (1988). *Organizations: Behavior. Structure, Processes* (6th ed.). Plano Tex: Business Publications.
- Nahavandi, A. & Malekzadeh, A. R. (1999). *Organizational Behavior: The Person-organization Fit*. New Jersey: Prentice Hall.
- Steers, R. M. (1977). *Organizational Effectiveness: A Behavioral View*. Santa Monica: Goodyear Publishing. *Administrative Science Quarterly*, 22(3), 538-540.
- Wiriapipat, N. (2013). The Movement of ISO 26000 to Organizational Culture for Social Responsibility. *University of the Thai Chamber of Commerce Journal*, 33(2), 200-213.

การเมืองกับสติปัญญาแห่งการสื่อสาร* POLITICS AND THE WISDOM OF COMMUNICATION

พระใบฎีกาพงษ์ศักดิ์ ขนติพโล

Phrabaldika Pongsak Khuntipalo

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

Corresponding Author E-mail: phongsak.rod@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับสติปัญญาแห่งการสื่อสาร โดยเน้นให้เห็นถึงบทบาทของการสื่อสารในฐานะพื้นที่ที่อำนาจทางการเมืองถูกผลิต สะท้อน และต่อต้าน ทั้งนี้เพื่อตอบคำถามหลักว่า สติปัญญาทางการเมืองคืออะไร และทำไมจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ บทความนี้วิเคราะห์แนวคิดสติปัญญาแห่งการสื่อสาร ในมิติที่ลึกซึ้งกว่าการพูดอย่างมีเหตุผลหรือมีทักษะ หากแต่หมายถึงการใช้ถ้อยคำอย่างมีจริยธรรม รับผิดชอบต่อผลกระทบ และเปิดพื้นที่ให้ความแตกต่างอยู่ร่วมกันได้อย่างมีศักดิ์ศรี โดยอาศัยกรอบคิดจากทั้งแนวปรัชญาตะวันตก เช่น ทฤษฎีวาทกรรมของฮาเบอร์มาส และแนวคิดทางพุทธ เช่น วาจาสุจริตและเมตตาธรรม เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของการสร้างสาธารณะแห่งการพูดคุย ที่มีใช้เวทีแข่งขันเอาชนะ แต่เป็นพื้นที่ร่วมในการตั้งคำถามและเรียนรู้ร่วมกัน นอกจากนี้ยังได้สำรวจการเมืองของคำพูดในสังคมไทยร่วมสมัย โดยพิจารณาทั้งสื่อของรัฐ สื่อพลเมือง และบทบาทของผู้มีอิทธิพลทางความคิด เพื่อชี้ให้เห็นว่า การสื่อสารมิได้เป็นกลาง หากแต่เต็มไปด้วยอำนาจ การควบคุม และการช่วงชิงความหมาย ท้ายที่สุด บทความนี้เสนอองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับประชาธิปไตยแห่งการสื่อสาร ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมเชิงปัญญาและศีลธรรม มากกว่าการสื่อสารแบบผลักข้อมูลหรือใช้อารมณ์ทางการเมือง สติปัญญาทางการเมืองจึงมิใช่เพียงเครื่องมือทางการเมือง หากแต่คือเงื่อนไขที่จำเป็นต่อการสร้างระบอบที่เคารพในเสียงของผู้อื่น รักษาความจริงหลายมิติ และเปิดโอกาสให้สังคมเรียนรู้จากความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ อันจะนำไปสู่การเมืองที่มีความชอบธรรม และสาธารณะที่มีคุณภาพในระยะยาว

คำสำคัญ: การสื่อสารทางการเมือง; สติปัญญา; ประชาธิปไตยเชิงวาทกรรม

Abstract

Objectives of this academic article were to explore the relationship between politics and wisdom of communication by highlighting the role of communication as a space in which political power is produced, reflected, and contested. The central question addressed what constituted communicative wisdom and why it was crucial for fostering a quality democracy. This study conceptualized communicative wisdom as more than rational expression or technical skill; it encompassed the ethical use of language, responsibility for social consequences, and the ability to facilitate coexistence amidst diversity. Drawing from both Western philosophical frameworks, such as Habermas's theory of communicative action, and Buddhist concepts like right speech and compassionate communication, the article sought to examine the possibility of cultivating a public sphere of conversation where discourse is not a battlefield of dominance but a shared space of inquiry and mutual learning. Furthermore, the article analyzed political communication in contemporary Thai society by investigating the dynamics of state media, citizen media, and key opinion leaders to reveal how communication is embedded in power, control, and contested meaning. Ultimately, this article offered new knowledge through the concept of communicative democracy, which emphasized participatory, ethical, and reflective discourse over manipulative or emotionally charged political messaging. Communicative wisdom is thus not merely a tool for political maneuvering but a foundational condition for building a legitimate political order that respects plural voices, sustains multi-dimensional truths, and fosters constructive engagement with conflict. This, in turn, paved the way for more legitimate politics and a higher-quality public sphere in the long term.

Keywords: Political Communication; Intelligence; Discourse Democracy

บทนำ

ในห้วงเวลาแห่งการเปลี่ยนผ่านสู่อำนาจออนไลน์ การสื่อสารในสังคมไทยได้กลายเป็นสนามหลักของการเมือง วาทกรรมทางการเมืองไม่ใช่แค่ถ้อยคำ แต่เป็นเครื่องมือสร้างอำนาจและความจริงผ่านสื่อหลากหลายช่องทาง เช่น โซเชียลมีเดียและแพลตฟอร์มข่าวสารแบบดั้งเดิม เช่น หนังสือพิมพ์ โปสเตอร์ ซึ่งสามารถชักจูงจิตใจและกำหนดพฤติกรรมประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พระมหาจันทน์ สิริวัฒน และคณะ, 2565) ยิ่งไปกว่านั้น การที่วาทกรรมเหล่านี้แพร่กระจายโดยขาดกระบวนการคิดวิเคราะห์ ยังส่งผลให้สังคมไทยเกิดความลำเอียง ลดทอนความคิดริเริ่ม และขาดพื้นที่สำหรับการตั้งคำถามเชิงวิพากษ์

แนวคิดสติปัญญาแห่งการสื่อสาร จึงถูกเสนอขึ้นเพื่อสกัดกลไกเชิงอำนาจนี้ โดยเน้นว่าการสื่อสารควรยืนอยู่บนภาวะจิตที่มีสติรับรู้คุณค่า ใช้งานที่เมตตา มีธรรมาภิบาล และเปิดพื้นที่ให้ความเห็นต่างอยู่ร่วมอย่างเสมอภาค หลักสัมมาวาจาตามแนวทางพระพุทธศาสนา คือ วาจาสุภาสิต ที่เน้นการงดเว้นจากคำเท็จ คำหยาบ ส่อเสียด และไร้สาระ วชิรสุจริต 4 นำไปสู่วาทกรรมที่สงบและเมตตา ซึ่งจากงานวิจัยพบว่า สัมมาวาจาสามารถนำมาใช้สร้างสันติสุขในสังคมไทยได้อย่างชัดเจน ทำให้เป็นที่ระลึก เป็นที่รัก เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความสามัคคี และเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และจะเกิดความสันติสุขในสังคมได้ (พระครูศรีปริชากร (เลื่อน บุญยงค์), 2562)

ในบริบทเมืองไทย บทบาทของสื่อ ทั้งรัฐ เอกชน และสังคมพลเมืองเป็นพื้นที่แข่งขันทางวาทกรรมเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับอำนาจบางฝัก ฝักที่สร้างอำนาจมักใช้สื่อเพื่อกำหนดกรอบความจริง ในขณะที่ภาคประชาชนพยายามใช้โซเชียลมีเดียในการตั้งคำถามและท้าทายอำนาจ แต่หลายครั้งยังขาดโครงสร้างและสติปัญญาในการเชื่อมโยงวาทกรรมไปสู่ความเข้าใจร่วมและเปลี่ยนแปลงเชิงสาธารณะ (ชนชาติ แสงประดับ ธรรมโชติ, 2553) เมื่อพิจารณาในระดับแนวคิด จะพบว่า วาทกรรม มิได้จำกัดเพียงการพูดหรือการเขียน หากแต่เป็นระบบการผลิตและกำกับความหมายที่แฝงพลังอำนาจอย่างลึกซึ้ง โดย Foucault (1980) ได้ชี้ให้เห็นว่า วาทกรรมทำหน้าที่สร้าง เอกลักษณ์ ความจริง และความรู้ พร้อมกันนั้นยังสามารถกีดกันหรือกลบซ่อนความหมายอื่นที่อาจท้าทายระเบียบเดิมของสังคม ผ่านกลไกภาคปฏิบัติการที่แทรกอยู่ในสถาบันและความเชื่อ ดังนั้น ในบริบทของการเมืองไทย วาทกรรมการเมืองจึงกลายเป็นเครื่องมือของผู้มีอำนาจในการนิยามว่าอะไรคือ ความดี ความถูกต้อง และความชอบธรรม ผ่านการรังสรรค์ชุดวาทกรรมซ้ำแล้วซ้ำเล่า ทั้งในเชิงนโยบาย ประชานิยม หรือแม้แต่การบิดเบือนประวัติศาสตร์ เพื่อควบคุมความคิดและสร้างอำนาจแบบแนบเนียนในคราบของเหตุผลและการอ้างเพื่อส่วนรวม

ดังนั้น การสร้างชุดวาทกรรมการเมือง จึงเป็นการลดอำนาจรัฐ เพิ่มอำนาจประชาชนเพื่อต่อยอดว่า อำนาจรัฐที่มีบริบูรณ์เหนือประชาชนนั้น ต่อไปนี้จะได้แบ่งสรรมาให้ประชาชนด้วยตระหนักว่า ประชาชนมีความสำคัญและไม่เคยมีอำนาจน้อยอยู่เลย ความเมตตาอันจึงเป็นความเอื้ออาทร ที่ประชาชนมีหน้าที่ต้องตอบแทนความมีน้ำใจของรัฐอีกเช่นเคย

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงเสนอว่า การเมืองไทยควรเปิดพื้นที่ให้เกิดประชาธิปไตยแห่งการสื่อสาร ที่ตั้งอยู่บนฐานของสติปัญญา ความเข้าใจร่วม และเหตุผล มากกว่าการสื่อสารที่มุ่งครอบงำหรือปลูกเร้าอารมณ์เพียงชั่วคราว การสื่อสารทางการเมืองจึงไม่ควรเป็นเพียงการแสดงออก หรือการแข่งขันกันทางวาทกรรมเท่านั้น หากต้องเป็นการเชื่อมโยงระหว่างความคิด จริยธรรม และการเคารพเสรีภาพในการถกเถียง เพื่อร่วมกันสร้างความหมายใหม่ให้สังคมไทยอย่างมีวิจารณ์ญาณ

สติปัญญาแห่งการสื่อสาร: แนวคิดและกรอบวิเคราะห์

สติปัญญาแห่งการสื่อสาร (Communicative Intelligence) คือ แนวคิดที่มุ่งยกระดับการสื่อสารจากเพียงการถ่ายทอดหรือโน้มน้าว ไปสู่การสร้าง ความเข้าใจร่วมผ่านเจตนาที่ดี ภาษาอันมีจริยธรรม และพื้นที่ที่เปิดรับความแตกต่างอย่างเสมอภาค แนวคิดนี้เสนอว่า การสื่อสารที่มีคุณค่าต่อสังคม ไม่ได้วัดด้วยความดังของเสียงหรือจำนวนผู้คล้อยตาม แต่ด้วยความสามารถในการเชื่อมโยงมนุษย์เข้าด้วยกันอย่างมีความหมาย (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2546)

การสื่อสารที่มีสติปัญญาจะคำนึงถึงทั้งเนื้อหา เจตนา และผลกระทบของคำพูด โดยผู้สื่อสารต้องตระหนักว่าคำพูดหนึ่งประโยคอาจมีผลกระทบทั้งในระดับปัจเจก กลุ่ม และสังคมโดยรวม ไม่ว่าจะเป็นการเสริมสร้างศรัทธา บั่นทอนความไว้วางใจ หรือก่อให้เกิดความขัดแย้งทางความคิด การพูดในพื้นที่สาธารณะจึงควรตั้งอยู่บนฐานของเหตุผลร่วม ความเมตตา และจริยธรรมทางภาษา มากกว่าการกล่าวหาหรือการสื่อสารแบบเอาชนะกันด้วยวาทกรรมรุนแรง สอดคล้องกับการศึกษาของพระครูธรรมธรบุญเที่ยง พุทธสวโก และคณะ (2565) เสนอว่า การสื่อสารที่ส่งเสริมความสมานฉันท์ต้องยึดหลักสาราณียธรรม เช่น เมตตากายกรรม วชิรกรรม และมนโกรรม ซึ่งจะช่วยนำไปสู่การสื่อสารที่ไม่กดขี่ ไม่ครอบงำ และเปิดพื้นที่ให้กับทุกเสียงในสังคม การสื่อสารเชิงสติปัญญาจึงไม่ใช่เพียงการพูดให้เข้าใจ แต่คือการพูดเพื่อเข้าใจและอยู่ร่วมกันในความแตกต่าง เพื่อแสดงให้เห็นความแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างการสื่อสารแบบเอาชนะกับการสื่อสารแบบมีสติปัญญา ตารางต่อไปนี้แสดงให้เห็นถึงลักษณะสำคัญที่แยกแยะทั้งสองแนวคิดออกจากกัน ดังนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบการสื่อสารแบบเอาชนะกับสติปัญญาแห่งการสื่อสาร

คุณลักษณะ	การสื่อสารแบบเอาชนะ (Instrumental)	สติปัญญาแห่งการสื่อสาร (Communicative Intelligence)
เป้าหมาย	ครอบงำ ชนะใจผู้ฟัง	สร้างความเข้าใจ ร่วมกันเจริญเติบโต
ภาษา	โน้มน้าว บิดเบือน สร้างกรอบ	จริงใจ มีเหตุผลมีผล แสดงเมตตา
เจตนา	มุ่งชนะหรือผลึกอำนาจ	มุ่งสร้างพื้นที่ปลอดภัยให้ทุกเสียงได้ยิน
โครงสร้างความสัมพันธ์	แนวดิ่ง (ผู้พูดสูงกว่าผู้ฟัง)	แนวนอน เท่าเทียม เคารพซึ่งกันและกัน
ผลกระทบทางสังคม	สร้างความแตกแยก แบ่งฝักแบ่งฝ่าย	เสริมความไว้วางใจ ร่วมมือ ทดลองเรียนรู้ ร่วมกัน

จากตารางข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า สติปัญญาแห่งการสื่อสาร คือ การยกระดับบทบาทของการสื่อสารจากเพียงการถ่ายทอดหรือครอบงำความคิด ไปสู่การสร้างพื้นที่ร่วมทางปัญญาและจริยธรรม โดยอาศัยความเข้าใจ ความเคารพ และความรับผิดชอบต่อคำพูดของตน ผู้สื่อสารที่มีสติปัญญา จะตั้งคำถามไม่เพียงว่า พูดอะไร แต่รวมถึงทำไมต้องพูด และพูดแล้วเกิดผลอย่างไรทั้งในระดับความสัมพันธ์ส่วนบุคคลและความเป็นธรรมในพื้นที่สาธารณะ กล่าวอีกนัยหนึ่ง การสื่อสารแบบมีสติปัญญาไม่ได้วัดจากความเก่งในการพูด แต่จากความสามารถในการสร้างความเข้าใจร่วมและความสัมพันธ์อันยั่งยืนในสังคมประชาธิปไตย ด้วยเหตุนี้เอง แนวคิดนี้จึงถือเป็นรากฐานสำคัญของประชาธิปไตยเชิงวาทกรรมที่ทุกเสียง ไม่ว่าจะเห็นด้วยหรือเห็นต่าง สามารถปรากฏตัวได้โดยปราศจากความกลัวหรือการกีดกัน

แนวคิดสติปัญญาแห่งการสื่อสารจึงไม่ใช่เพียงกรอบนามธรรม แต่ยังเป็นแนวทางปฏิบัติที่นำมาใช้ได้จริงในสังคมและการเมืองยุคโซเชียลมีเดีย (Chandler & Munday, 2016) การออกแบบกระบวนการสื่อสารที่เสริมสร้างความเข้าใจลึกซึ้งและให้เกียรติกัน จึงพึงมีรากฐานทางทฤษฎีที่แข็งแรง ทั้งในด้านปรัชญา วาทกรรม จริยธรรม และจิตวิทยา สังคม เพื่อให้แน่ใจว่าคำพูดไม่กลายเป็นเครื่องมือทำลาย แต่เป็นพลังในการเยียวยาและเชื่อมโยงผู้คนเข้าหากัน กรณีศึกษาในสังคมไทยสะท้อนอย่างชัดเจนว่า การขาดสติปัญญาในการสื่อสารนำไปสู่การแบ่งฝักแบ่งฝ่ายและความไม่ไว้วางใจระหว่างกลุ่มทางการเมือง ตัวอย่างเช่น ปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มเยาวชนในปี พ.ศ. 2563 ซึ่งใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเป็นพื้นที่สาธารณะในการตั้งคำถามต่อโครงสร้างอำนาจทางสังคม แม้การใช้ภาษาของกลุ่มเหล่านี้จะแสดงออกถึงความกล้าหาญในการวิพากษ์วิจารณ์ แต่ก็มีทั้งช่วงเวลาที่เต็มไปด้วยพลังของการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ และบางช่วงที่สะท้อนปัญหาของการใช้ถ้อยคำที่สร้างความตึงเครียดหรือรังเกียจซึ่งกันและกัน (บุญชिरา ภูชนะจิต, 2566) ในอีกด้านหนึ่ง การเคลื่อนไหวของชุมชนท้องถิ่นบางกลุ่ม เช่น กรณีการคัดค้านเหมืองแร่ในภาคอีสาน กลับแสดงให้เห็นถึงพลังของการสื่อสารเชิงสติปัญญาอย่างแท้จริง กล่าวคือ กลุ่มประชาชนได้พัฒนากระบวนการพูดคุย ถกเถียง และเจรจาแก้ปัญ้อย่างสงบ

บนพื้นฐานของเหตุผลและข้อเท็จจริง โดยอาศัยการฟังอย่างลึกซึ้ง การพูดด้วยวาจาที่ไม่ทำร้าย และการยืนยันสิทธิของตนอย่างมีศักดิ์ศรี

ในเชิงทฤษฎี แนวคิดสติปัญญาแห่งการสื่อสารสามารถเชื่อมโยงกับทฤษฎีการกระทำเชิงสื่อสารของ Habermas (1984) ซึ่งเสนอว่า การสื่อสารที่มีคุณภาพ คือการที่ทุกฝ่ายสามารถใช้เหตุผลร่วมกันในบริบทที่เท่าเทียม ปราศจากการครอบงำ และมุ่งไปสู่ฉันทามติในประเด็นสาธารณะ ขณะที่ในมิติพุทธศาสนา แนวคิดสัมมาวาจาตามหลักอริยมรรค 8 ก็เน้นให้ผู้พุทธมัตระวังในเจตนาและผลกระทบของคำพูด โดยวาจาที่ดีต้องเป็นจริง ไม่ส่อเสียด ไม่นำไปสู่ความแตกแยก และเปี่ยมด้วยเมตตาธรรม การวิเคราะห์ทั้งในเชิงแนวคิดและกรณีศึกษาดังกล่าวชี้ให้เห็นชัดว่า หากปราศจากการรอบทฤษฎีที่รองรับอย่างชัดเจน การสื่อสารแม้จะมีเจตนาดี ก็อาจกลายเป็นช่องทางของความขัดแย้งหรือการปิดกั้นได้โดยไม่รู้ตัว ดังนั้น เพื่อทำความเข้าใจสติปัญญาแห่งการสื่อสารอย่างลึกซึ้งและเป็นระบบ หัวข้อต่อไปจะนำเสนอกรอบทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ซึ่งช่วยอธิบายที่มา พัฒนาการ และพลวัตของแนวคิดนี้ ทั้งในเชิงปรัชญา พุทธธรรม วาทกรรม และสื่อศึกษา

แนวคิดเรื่องสติปัญญาแห่งการสื่อสารมีรากฐานอยู่ในชุดความรู้ข้ามสาขาที่หลากหลาย ซึ่งแต่ละทฤษฎีต่างมีบทบาทในการหล่อหลอมวิธีคิดเกี่ยวกับการสื่อสารในฐานะพื้นที่ของเหตุผล จริยธรรม และอำนาจ ซึ่งมีทฤษฎีที่สำคัญ 4 ประการที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์และพัฒนาสติปัญญาในการสื่อสารในระดับบุคคลและสาธารณะ ได้แก่

1. ทฤษฎีการกระทำเชิงสื่อสาร (Communicative Action Theory) ของ Habermas (1984) เป็นหนึ่งในรากฐานสำคัญของแนวคิดนี้ โดยเสนอว่า การสื่อสารที่มีคุณภาพต้องเกิดจากการแลกเปลี่ยนเหตุผลอย่างเสมอภาค โดยปราศจากการครอบงำ และมุ่งไปสู่ฉันทามติ (Consensus) ซึ่งไม่ได้เกิดจากการโน้มน้าวด้วยอำนาจหรือความกลัว แต่จากความเข้าใจร่วมอย่างแท้จริง โดยแบ่งการกระทำออกเป็นสองลักษณะหลัก ได้แก่ การกระทำเชิงกลยุทธ์ (Strategic Action) ซึ่งมุ่งแสวงหาประโยชน์โดยใช้อำนาจ และการกระทำเชิงสื่อสาร (Communicative Action) ที่ตั้งอยู่บนหลักเหตุผลร่วม ทฤษฎีนี้มีผลต่อแนวคิดสติปัญญาแห่งการสื่อสารโดยตรง เพราะเน้นว่า ความชอบธรรมในพื้นที่สาธารณะต้องตั้งอยู่บนความสามารถของประชาชนในการให้เหตุผล โต้แย้ง และฟังเสียงที่แตกต่างอย่างเปิดใจ

2. หลักสัมมาวาจาในพุทธศาสนา ในขณะที่ทฤษฎีของ Habermas (1962) ให้กรอบคิดด้านเหตุผลและประชาธิปไตยแบบตะวันตก หลักสัมมาวาจาในพระพุทธศาสนา กลับเน้นมิติของจิตเจตนาและจริยธรรมในถ้อยคำ สัมมาวาจาเป็นหนึ่งในองค์ประกอบของอริยมรรคมีองค์ 8 ประกอบด้วยการเว้นจากวจีทุจริต 4 ประการ ได้แก่ การพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ และพูดเพ้อเจ้อ และแทนที่ด้วยวาจาที่สุจริต มีเมตตา และ

ให้ประโยชน์แก่ผู้ฟัง หลักการนี้ยืนยันว่า คำพูด ไม่ใช่เพียงเสียงหรือข้อความ แต่คือกรรม (การกระทำ) ที่สามารถก่อให้เกิดผลทั้งทางบวกและลบในระดับจิตใจและสังคมหากถ้อยคำเต็มไปด้วยเจตนาแห่งเมตตาและปัญญา ย่อมมีพลังสร้างความสมานฉันท์ ปลุกจิตสำนึก และเยียวยาความขัดแย้งในพื้นที่สาธารณะได้อย่างลึกซึ้ง

3. แนวคิดพื้นที่สาธารณะ (Public Sphere) เป็นส่วนหนึ่งของพัฒนาการความคิดของ Habermas (1962) ในช่วงต้น เสนอว่า พื้นที่สาธารณะคือพื้นที่ที่ประชาชนสามารถมารวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องส่วนรวมโดยเสรี ปราศจากการแทรกแซงของรัฐหรือทุน ในบริบทปัจจุบัน พื้นที่สาธารณะอาจเกิดขึ้นได้ทั้งในเชิงกายภาพ เช่น เวทีชุมชน หอประชุม และในโลกดิจิทัล เช่น สื่อสังคมออนไลน์ แพลตฟอร์มข่าว และกลุ่มสนทนา แนวคิดนี้ส่งผลต่อการออกแบบการสื่อสารให้เกิด การมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย โดยเน้นว่า การสื่อสารที่ดีในพื้นที่สาธารณะ ต้องเปิดให้ทุกเสียงเข้าถึง และไม่ถูกกีดกัน ด้วยเงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่เอื้อต่อความเสมอภาค

4. การสื่อสารเชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) หรือวาทกรรมเชิงวิพากษ์ (Critical Discourse) คือกรอบวิเคราะห์ที่ให้ความสำคัญกับการเปิดโปงอำนาจที่แฝงอยู่ในภาษา โดยเฉพาะภาษาของรัฐ สื่อ และสถาบันต่าง ๆ ซึ่งมักถูกใช้เพื่อกำหนดกรอบความคิดของสังคม (Fairclough, 1995) แนวคิดนี้เน้นว่า ภาษาที่ดูปกติอาจเป็นเครื่องมือในการตอกย้ำอำนาจ กีดกันเสียงส่วนน้อย หรือสร้างความชอบธรรมให้กับโครงสร้างที่ไม่เป็นธรรม การวิเคราะห์วาทกรรมอย่างวิพากษ์จึงเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญของการพัฒนาสติปัญญาแห่งการสื่อสาร เพราะช่วยให้ผู้คนสามารถฟังเป็น อ่านเป็น และตั้งคำถามกับข้อมูลที่ได้รับอย่างมีวิจารณญาณ

สรุปได้ว่า แนวคิดสติปัญญาแห่งการสื่อสารมีจุดเน้นสำคัญอยู่ที่การยกระดับการสื่อสารจากการแสวงหาชัยชนะหรือการโน้มน้าว ไปสู่การสร้างการเข้าใจร่วมบนฐานของเหตุผล ความเมตตา และจริยธรรม ซึ่งมีรากฐานจากทฤษฎีสำคัญทั้งตะวันตกและตะวันออก ไม่ว่าจะเป็นทฤษฎีการกระทำเชิงสื่อสารของฮาเบอร์มาสที่เน้นความเสมอภาคในการใช้เหตุผล หลักสัมมาวาจาในพุทธศาสนาที่ย้ำถึงคุณธรรมในการพูด แนวคิดพื้นที่สาธารณะที่ให้ความสำคัญกับสิทธิของทุกเสียงในการแสดงออก และการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ที่เปิดโปงกลไกของอำนาจในภาษา ทั้งหมดนี้ชี้ให้เห็นว่า การสื่อสารที่มีสติปัญญาไม่ใช่เพียงเทคนิคหรือทักษะในการพูด แต่คือกระบวนการที่ต้องอาศัยความเข้าใจ ความรับผิดชอบ และการฟังอย่างมีจิตสำนึก เพื่อร่วมกันออกแบบสังคมประชาธิปไตยที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

การเมืองแห่งการสื่อสาร : เมื่อคำพูดสร้างอำนาจและต่อต้านอำนาจ

แม้ว่าในปีที่ผ่านมาการเมืองไทยจะเต็มไปด้วยความพลิกผันอย่างไม่หยุดย่อน แต่หากย้อนกลับไปพิจารณาในระยะยาวจะเห็นว่าการเปลี่ยนผ่านเหล่านั้นไม่ได้มีเพียงลักษณะของการเปลี่ยนตัวนักการเมืองหรือพรรคการเมือง หากแต่ลึกไปกว่านั้น คือ การเปลี่ยนผ่านทางวาทกรรม การต่อสู้เชิงความหมายที่ซับซ้อนและคลุมเครือการเมืองไทย อย่างแยกกายภายหลังรัฐประหาร พ.ศ. 2557 สังคมไทยเข้าสู่ยุคที่ภาษาทางการเมือง กลายเป็นเครื่องมือของอำนาจอย่างเด่นชัด ทั้งคำพูดของผู้นำ คำวินิจฉัยขององค์กรตุลาการ ไปจนถึงภาษาที่สื่อมวลชนใช้ล้วนมีอิทธิพลในการจัดระเบียบความเข้าใจของสาธารณะ คำว่า ความมั่นคง ถูกใช้เป็นเหตุผลในการควบคุมเสรีภาพ ข้าราชการกลายเป็นเครื่องมือในการตัดตอนข้อวิจารณ์ และประชาชน ก็ถูกแยกออกเป็นกลุ่มที่ดีและไม่ดี ขึ้นอยู่กับความสอดคล้องกับวาทกรรมของรัฐ (Foucault, 1980; ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย, 2564)

ในขณะที่ภาษาเหล่านี้ถูกใช้เพื่อกดทับและจำกัดกรอบความคิด ประชาชนจำนวนหนึ่งกลับใช้ภาษาในลักษณะที่สวนทาง เช่น การใช้แฮชแท็ก #ถ้าการเมืองดี การล้อเลียนผ่านมีม การใช้กวีการเมือง หรือแม้แต่ความเจ็บปวดก็กลายเป็นวาทกรรมเชิงต่อต้านที่ทรงพลัง (Hooks, 1994) การนิ่งเงียบไม่ใช่การไม่ต่อต้าน หากแต่เป็นการปฏิเสธที่จะเข้าร่วมในวาทกรรมที่มีอยู่ เป็นภาวะการต่อต้านในรูปแบบ การปฏิเสธอย่างสุภาพแต่แน่วแน่ ความเข้าใจเรื่อง การเมืองแห่งการสื่อสาร จึงต้องไม่มองเพียงสิ่งที่ถูกพูด แต่รวมถึงสิ่งที่ถูกทำให้พูดไม่ได้ สิ่งที่ถูกเซ็นเซอร์ สิ่งที่ถูกตีความให้ผิด และบริบทของผู้ที่พูด ใครพูด ที่ไหน และในสถานะใด ตัวอย่างเช่น คำพูดของนักเคลื่อนไหวที่พูดถึงการปฏิรูปสถาบันถูกนำไปตีความว่าเป็นภัยต่อความมั่นคง ขณะที่คำพูดคล้ายกันจากนักวิชาการอนุรักษ์นิยมกลับถูกมองว่าเป็นการปกป้องเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนุญ (วจนา วรลยางกูร, 2567) ในช่วงเปลี่ยนผ่านของการเมืองไทยหลังการเลือกตั้ง 2566 ที่บทบาทของทหารลดน้อยลง พรรคการเมืองก้าวหน้าเข้ามาแทนที่ การจัดวางวาทกรรมใหม่ก็ยิ่งมีความสำคัญมากขึ้น การอภิปรายในรัฐสภาเรื่อง ม.112 กลายเป็นสนามแห่งการประลองทางวาทกรรม ไม่ใช่เพียงการออกกฎหมาย แต่เป็นการต่อรองความหมายของ ประชาธิปไตย และการปกครองโดยกษัตริย์ ในบริบทของรัฐธรรมนุญฉบับปัจจุบัน ฉะนั้น การต่อสู้ระหว่างแนวคิดกษัตริย์นิยมที่มองว่าเราควรจัดวางสถาบันกษัตริย์ไว้ด้วยความขัดแย้ง ห้ามแตะต้องหรือห้ามพูดถึง ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่ง คือ แนวคิดระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งคือการจัดวางพระมหากษัตริย์ลงในสังคม โดยต้องมีการจัดวางชนิดที่มีเหตุผล ผ่านการถกเถียง วิพากษ์วิจารณ์ ได้แย้งกันได้ (Fairclough, 1995) สุดท้ายแล้ว การสื่อสารทางการเมืองไม่ได้เกิดขึ้นในสุญญากาศ แต่ดำรงอยู่ในสนามของอำนาจซึ่งเต็มไปด้วยความ

ไม่สมดุล การพูดคือการแสดงออกถึงอำนาจ และในบางครั้ง ความเจียบก็คือนำอำนาจในการปฏิบัติที่จะยอมรับระเบียบที่มีอยู่ ประชาธิปไตยจะไม่อาจเกิดขึ้นได้ หากไม่มีพื้นที่ให้ความหมายหลากหลายได้ต่อรอง แข่งขัน และมีโอกาสเติบโต แนวคิดเรื่อง สติปัญญาแห่งการสื่อสาร จึงกลายเป็นกลไกสำคัญในการเปิดพื้นที่นั้น และอาจเป็นคำตอบของการเมืองไทยในยุคที่เสียงไม่เท่ากัน

สรุปได้ว่า การเมืองแห่งการสื่อสารในสังคมไทยร่วมสมัยสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของภาษาในฐานะเครื่องมือเชิงอำนาจที่มีได้ดำรงอยู่เพียงเพื่อสื่อความหมาย หากแต่มีศักยภาพในการกำหนดกรอบความคิด ขึ้นการรับรู้ และควบคุมพื้นที่ของความเป็นไปได้ทางการเมือง ถ้อยคำ เช่น ความมั่นคงของชาติ หรือข่าวปลอม ถูกใช้โดยรัฐเพื่อสร้างความชอบธรรมในการจำกัดเสรีภาพ ขณะเดียวกันประชาชนจำนวนหนึ่งตอบโต้ด้วยภาษาทางเลือก เช่น แฮชแท็ก เสียดสี ศิลปะการเมือง หรือแม้แต่ความเจียบ ซึ่งล้วนเป็นวาทกรรมต้านอำนาจที่มีนัยยะเชิงการเมืองอย่างลึกซึ้ง ในบริบทของการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2566 วาทกรรมเรื่องมาตรา 112 ยิ่งตอกย้ำว่า การต่อสู้ทางการเมืองไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในรัฐสภา หากแต่ดำรงอยู่ในระดับของความหมาย ซึ่งเป็นพื้นที่ต่อรองระหว่างอำนาจรัฐกับเจตจำนงของประชาชน การทำความเข้าใจมิติเหล่านี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการวิเคราะห์พัฒนาการของประชาธิปไตยไทย ที่ต้องอาศัยไม่เพียงแต่โครงสร้างสถาบันเท่านั้น หากยังรวมถึงความสามารถในการเปิดพื้นที่ให้กับการสื่อสารอย่างหลากหลายและปลอดภัยด้วย

วิถีแห่งสติปัญญาในยุคแห่งความขัดแย้ง

ในยุคที่ความขัดแย้งทางการเมืองกลายเป็นสภาวะปกติของสังคม และโซเชียลมีเดียเปิดพื้นที่ให้ทุกคนสามารถพูดได้โดยไม่ต้องรอไมค์จากรัฐหรือสื่อกระแสหลัก สังคมจึงอยู่ในภาวะเสียงทับเสียง มากกว่าเสียงที่รับฟังกัน ผู้คนต่างยืนยันความจริงของตนเอง แข่งขันกันด้วยอารมณ์มากกว่าเหตุผล และนิยามอีกฝ่ายว่าเป็นศัตรูที่ผิดโดยสิ้นเชิง สภาวะเช่นนี้ส่งผลให้คุณภาพของประชาธิปไตยถดถอย เพราะการแทรกแซงหรือครอบงำดังกล่าวเกิดจากการดูถูกสิทธิของผู้คนคิดว่าตนเองรู้ดีกว่าและมีฐานะเหนือกว่าคนอื่น ๆ แต่ที่แน่นอนที่สุด ก็คือ การปกครองครอบงำท้องถิ่นเช่นนั้นก็เพื่อแสวงหาอำนาจและผลประโยชน์ให้แก่ตัวเองและกลุ่มเป็นสำคัญ เหตุผลอื่น ๆ ล้วนเป็นข้ออ้าง ทำให้ศักยภาพในการอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติถูกกัดกร่อนลงอย่างเงียบงัน (ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2565)

ในท่ามกลางความแตกแยกนี้ สติปัญญาแห่งการสื่อสารไม่ได้เป็นเพียงแนวคิดเชิงอุดมคติ แต่เป็นวิถีที่ต้องฝึกฝนและนำมาใช้จริงอย่างมุ่งมั่น เป็นการสื่อสารที่เริ่มต้นจากความตั้งใจฟัง มากกว่าความต้องการพูด เริ่มจากการตั้งคำถาม มากกว่าการรับหาคำตอบ เป็นการพูดที่มีความรับผิดชอบต่อผลกระทบ และมีความอ่อนโยนต่อผู้ที่เห็นต่าง โดยไม่

ลดทอนจุดยืนของตนเอง แต่เลือกใช้วิธีการที่ไม่ทำร้ายใคร (Habermas, 1984) แนวทางนี้สะท้อนออกมาในการออกแบบพื้นที่สื่อสารทั้งในระดับบุคคล กลุ่ม และสาธารณะ เช่น การสร้างเวทีสนทนาเชิงเยียวยา (Healing Dialogue) ที่เปิดโอกาสให้ผู้มีความเห็นต่างได้พูดและฟังกันอย่างลึกซึ้ง โดยไม่ต้องรีบสรุปผล การจัดเวิร์กช็อปหรือวงสนทนาแบบ Open Space ที่เอื้อต่อความเข้าใจมากกว่าการโต้เถียง หรือแม้แต่การใช้ศิลปะ บทกวี และความเงียบเป็นภาษาทางเลือกเพื่อถ่ายทอดความรู้สึกซับซ้อนในบริบทที่ถ้อยคำธรรมดาอาจไม่พอ (Kurtz, 2020; Nussbaum, 2010) และกรณีศึกษาไทยที่น่าสนใจ ได้แก่ โครงการ โต๊ะเสวนาปัตตานี ซึ่งเป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้คนในพื้นที่ชายแดนใต้ รวมถึงอดีตแนวร่วมและเจ้าหน้าที่รัฐ ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์จากความรุนแรงในอดีตภายใต้กติกาที่ให้เกียรติและไม่กล่าวโทษ โดยใช้การเล่าเรื่อง (Narrative Sharing) เพื่อสร้างความเข้าใจแทนการโต้แย้ง ทั้งนี้พบว่าผู้เข้าร่วมหลายรายสามารถมองเห็นความเป็นมนุษย์ของฝ่ายตรงข้ามได้มากขึ้น (Deep South Watch, 2022)

ในอีกด้านหนึ่ง กลุ่มเยาวชนรุ่นฟังกัน ในภาคอีสานจัดวงสนทนาในชุมชนเรื่องการปะทะระหว่างคนรุ่นใหม่กับผู้สูงอายุในประเด็นการเมือง ผ่านวิธีฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) เพื่อให้แต่ละฝ่ายเข้าใจรากความเชื่อของกันและกัน ไม่ใช่เพียงแลกเปลี่ยนข้อมูล การทดลองสื่อสารรูปแบบใหม่นี้ได้รับความร่วมมือสูงในชุมชน เพราะไม่มีใครถูกตัดสินว่า ผิดตั้งแต่ต้น เมื่อพิจารณาโดยรวม วิธีแห่งสติปัญญาในการสื่อสารจึงไม่ใช่เพียงกลยุทธ์สำหรับหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง หากแต่เป็นทักษะในการอยู่ร่วม อย่างมีคุณภาพท่ามกลางโลกที่เต็มไปด้วยรอยร้าวและความไม่แน่นอน การสื่อสารที่มีสติ มีจริยธรรม และมีความเคารพต่อความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น คือหนึ่งในเสาหลักของสังคมประชาธิปไตยที่แท้จริง ด้วยพลวัตของสังคมที่เต็มไปด้วยความเห็นต่าง ความเปราะบางทางอารมณ์ และการเผชิญหน้าทางอุดมการณ์อย่างต่อเนื่อง วิธีแห่งสติปัญญาในการสื่อสารจึงไม่เพียงช่วยลดแรงปะทะทางวาทกรรม แต่ยังทำหน้าที่เป็นกลไกเยียวยาความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างยั่งยืน การฝึกฟังอย่างลึกซึ้ง การพูดด้วยเมตตา และการเคารพความจริงที่หลากหลาย คือแนวทางที่ทำให้พื้นที่ร่วม ของสังคมยังคงอยู่ได้ท่ามกลางรอยร้าว ความแตกต่างทางการเมืองจึงไม่จำเป็นต้องนำไปสู่การแตกแยก หากเรามีเครื่องมือในการสื่อสารที่ยึดโยงกับคุณค่าแห่งปัญญาและมนุษยธรรม วิธีแห่งสติปัญญาในการสื่อสารจึงเป็นสะพานที่เชื่อมระหว่างความเห็นต่าง ไปสู่ความเข้าใจที่ลึกซึ้งและการอยู่ร่วมที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

สรุปได้ว่า เมื่อสังคมเผชิญกับการแบ่งฝักแบ่งฝ่าย วาทกรรมรุนแรง และการสื่อสารที่เต็มไปด้วยอคติ สติปัญญาแห่งการสื่อสาร จึงทำหน้าที่เป็นแนวทางเยียวยาและฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์อย่างลึกซึ้ง แนวคิดนี้ชี้ว่า การฟังอย่างลึกซึ้ง การพูดอย่างมีจริยธรรม และการออกแบบพื้นที่สนทนาที่ให้เกียรติเสียงที่แตกต่าง คือหัวใจของการอยู่

ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ในภาวะที่ความคิดเห็นหลากหลาย ไม่ใช่การลบหล้างกัน วิธีแห่งสติปัญญาจึงไม่ใช่เพียงการสื่อสารที่ดี การวางรากฐานของประชาธิปไตยที่มีชีวิต ที่เชื่อมคนด้วยความเข้าใจมากกว่าอำนาจ และด้วยความรับฟังมากกว่าการเอาชนะ

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิเคราะห์ทั้งในเชิงทฤษฎีและกรณีศึกษาที่ปรากฏในบทความนี้ ผู้เขียนสามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ที่สะท้อนให้เห็นถึงพลวัตของสติปัญญาแห่งการสื่อสารในบริบททางการเมืองร่วมสมัยได้ 4 ประการสำคัญ โดยแต่ละด้านไม่เพียงเชื่อมโยงกับแนวคิดทางวิชาการ หากยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติ ทั้งในระดับบุคคล พื้นที่สาธารณะ และเชิงนโยบาย ภาพต่อไปนี้จะแสดงองค์ประกอบของแนวคิดดังกล่าวในลักษณะสรุปย่อ เพื่อสะท้อนแก่นสาระที่เข้าใจง่ายและนำไปใช้ได้จริง ดังนี้

การเมืองกับสติปัญญาแห่งการสื่อสาร

การสื่อสารที่ตั้ง
อยู่บนฐานของ
เหตุผล

ภาษาคืออำนาจ

การออกแบบเวที
สื่อสารที่ไม่กดทับ
เสียงใด

การฟังเชิงลึก
เป็นเครื่องมือ
เยียวยาความ
ขัดแย้ง

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

1. สติปัญญาแห่งการสื่อสาร คือ การยกระดับการสื่อสารให้พ้นจากการโต้ตอบเพียงเพื่อเอาชนะ มาเป็นการแสวงหาความเข้าใจร่วม ด้วยพื้นฐานของเหตุผล การให้เหตุผลที่ตรวจสอบได้ ความเมตตา เจตนาที่ไม่ทำร้ายผู้อื่น และจริยธรรมทางภาษาพูดอย่างเคารพ ไม่บิดเบือน ไม่ใส่ร้าย ผู้สื่อสารที่มีสติปัญญาจะตั้งคำถามกับตนเองก่อนพูดว่า ทำไมต้องพูด พูดแล้วจะเกิดผลอย่างไร และเรารับผิดชอบต่อผลลัพธ์นั้นหรือไม่ การสื่อสารเช่นนี้ไม่ใช่เพียงทักษะ แต่คือคุณธรรม

2. การเมืองแห่งการสื่อสาร หมายถึง การตระหนักว่า ภาษาไม่เป็นกลาง คำพูดที่เลือกใช้มีผลต่อการจัดระเบียบความคิด อำนาจ และความสัมพันธ์ในสังคม การสื่อสารจึงเกี่ยวข้องกับอำนาจทั้งในการ สร้างความชอบธรรม (เช่น คำของผู้มีอำนาจที่ถูกสื่อขยายความ) และในการ ต่อต้านอำนาจ (เช่น เสียงของคนชายขอบที่ใช้ถ้อยคำวิพากษ์โครงสร้าง) สติปัญญาในการสื่อสารทางการเมือง คือ ความสามารถในการวิเคราะห์ว่า ถ้อยคำใดกดทับใคร และความเงียบ ใดกลายเป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้าง

3. พื้นที่สาธารณะเชิงเปิด คือ พื้นที่ทางวาทกรรมที่ทุกคนมีสิทธิในการปรากฏตัว (Right to Appear) โดยไม่ถูกจำกัดด้วยสถานะ เพศ อายุ หรืออุดมการณ์ การออกแบบพื้นที่เหล่านี้ต้องไม่เพียงเปิดไมค์ แต่ยังต้องจัดกติกาให้ทุกเสียงปลอดภัยพอที่จะพูดอย่างตรงไปตรงมาได้ สติปัญญาแห่งการสื่อสารในบริบทนี้คือการสร้างเวทีที่ไม่ใช่เพื่อชนะหรือแพ้ แต่เพื่อ อยู่ร่วม และต่อรองอย่างเท่าเทียม

4. การเยียวยาด้วยการฟัง การฟังไม่ใช่เพียงการรอพูด แต่คือ การเปิดใจรับฟังด้วยความเข้าใจ และเห็นความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น การฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) จึงไม่ใช่กลยุทธ์การเจรจา แต่เป็นท่าทีทางจิตวิญญาณและการเมือง ที่ช่วยลดแรงปะทะ พื้นฟูความไว้วางใจ และเปิดพื้นที่ให้เกิดความเปลี่ยนแปลงร่วมกัน สังคมที่ฟังเป็น คือ สังคมที่ไม่ทอดทิ้งใครไว้ในความเงียบ

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษานี้ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การสื่อสารที่ทรงพลังในยุคแห่งความขัดแย้งต้องประกอบด้วย 4 แกนสำคัญ ได้แก่ การพูดอย่างมีเหตุผลและจริยธรรม สติปัญญาแห่งการสื่อสาร การตระหนักถึงอำนาจที่แฝงอยู่ในภาษา การเมืองแห่งการสื่อสารการออกแบบพื้นที่สื่อสารที่เท่าเทียมและเปิดกว้าง พื้นที่สาธารณะเชิงเปิด และการฟังอย่างลึกซึ้งเพื่อคลี่คลายความตึงเครียด การเยียวยาด้วยการฟัง ซึ่งเมื่อพิจารณาร่วมกัน ทั้ง 4 ด้านนี้ได้หล่อหลอมเป็นกรอบคิดใหม่ที่เน้นการสื่อสารอย่างมีความหมาย ไม่ใช่เพื่อเอาชนะ แต่เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างเข้าใจและให้เกียรติในสังคมประชาธิปไตยที่เต็มไปด้วยความแตกต่าง

สรุป

เมื่อโลกกำลังเดินหน้าไปพร้อมกับความขัดแย้งที่ละเอียดอ่อนและซับซ้อนมากขึ้นเรื่อย ๆ การสื่อสารจึงไม่ใช่เพียงเครื่องมือในการส่งสารอีกต่อไป แต่ได้กลายเป็นพื้นที่ที่ความรู้สึก อุดมการณ์ และอำนาจตัดกันอย่างเข้มข้น บทความนี้เสนอว่า สติปัญญาแห่งการสื่อสาร คือ แนวคิดที่มีพลังในการรับมือกับพลวัตเหล่านั้น เพราะมิได้มองการสื่อสารเพียงในเชิงกลยุทธ์ แต่ยกระดับให้เป็นพื้นที่ของความเข้าใจ ความเมตตา และความรับผิดชอบต่ocalพูด แนวคิดนี้มีรากฐานอยู่ในทั้งปรัชญาตะวันตก เช่น ทฤษฎีการกระทำ

เชิงสื่อสารของฮาเบอร์มาส และหลักจริยธรรมในพุทธศาสนา เช่น สัมมาวาจา ที่ต่างขึ้นไปในทิศทางเดียวกันว่า คำพูดมิใช่เพียงถ้อยคำ แต่คือการกระทำที่ส่งผลต่อทั้งชีวิตผู้พูดและผู้ฟัง เมื่อผสานเข้ากับบริบททางการเมืองและสังคมร่วมสมัย แนวคิดนี้เปิดให้เห็นว่า ภาษาไม่เป็นกลาง การพูดจึงสามารถใช้สร้างหรือทำลายความชอบธรรมได้อย่างลึกซึ้ง และการออกแบบพื้นที่สื่อสารที่เปิดกว้างให้กับเสียงที่หลากหลาย คือ เงื่อนไขสำคัญของประชาธิปไตยที่ไม่ทอดทิ้งเสียงใดไว้เบื้องหลัง องค์ความรู้ใหม่ทั้ง 4 ด้าน ที่ได้รับการศึกษา สติปัญญาแห่งการสื่อสาร การเมืองแห่งการสื่อสาร พื้นที่สาธารณะเชิงเปิด และการเยียวยาด้วยการฟัง จึงมิใช่เพียงข้อเสนอเชิงวิชาการ หากเป็นแนวทางสำหรับการฟื้นฟูวัฒนธรรมการอยู่ร่วมในโลกที่เต็มไปด้วยความเห็นต่าง ดังนั้น การฟังอย่างเข้าใจ การพูดอย่างมีจริยธรรม และการสื่อสารอย่างมีสติปัญญา มิได้เป็นเพียงการสื่อสารที่ดี หากแต่คือการเมืองรูปแบบหนึ่ง ที่สามารถเปลี่ยนสนามความขัดแย้งให้กลายเป็นพื้นที่แห่งความร่วมมือ สติปัญญาแห่งการสื่อสารจึงมิใช่แค่เครื่องมือ แต่คือคำตอบต่อคำถามใหญ่ของยุคสมัยว่า เราจะอยู่ร่วมกันอย่างมีศักดิ์ศรีได้อย่างไรในวันที่เราคิดไม่เหมือนกัน

เอกสารอ้างอิง

- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2546). *อาวุธมีชีวิต?: แนวคิดเชิงวิพากษ์ว่าด้วยความรุนแรง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน.
- ชนชาติ แสงประดับ ธรรมโชติ. (2553). *วาทกรรมการเมือง (Discourse)*. สืบค้น 27 มิถุนายน 2568, จาก <https://shorturl.asia/tDr0e>
- บุญชिरา ภูชนะจิต. (2566). สื่อสังคมออนไลน์ต่อการรณรงค์ทางการเมือง. *วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์*, 8(2), 204-219.
- พระครูธรรมธะบุญเที่ยง พุทธสาวิโก. (2656). แนวทางการสื่อสารทางการเมืองเพื่อความสมานฉันท์ในสังคมไทย. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 5(1), 1-10.
- พระครูศรีปริชากร (เลื่อน บุญยงค์). (2562). แนวทางการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสันติสุขในสังคมไทย. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 6(6), 2802-2820.
- พระมหาจำนงค์ สิริวิณโณ และคณะ. (2565). วาทกรรมแลนด์สไลด์ในบริบททางการเมืองของไทย. *วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*, 2(4), 128-139.
- วจนา วรलयงกูร. (2567). *ความหวังในหล่มโคลน สังคมไทยบนทางแยกสู่ประชาธิปไตยจำแลง: สมชาย ปรีชาศิลปกุล*. สืบค้น 27 มิถุนายน 2568, จาก <https://shorturl.asia/VspIW>
- ศูนย์ต่อต้านข่าวปลอม ประเทศไทย. (2564). *ผลการดำเนินงานของศูนย์ต่อต้านข่าวปลอมประเทศไทย*. สืบค้น 27 มิถุนายน 2568, จาก <https://shorturl.asia/si0d2>

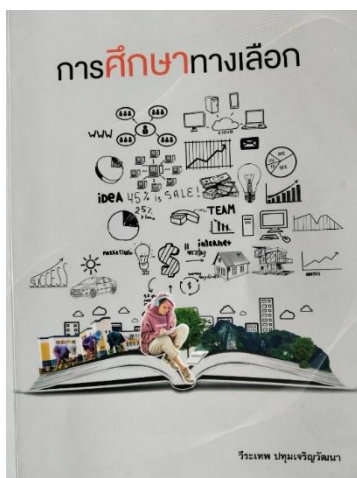

- ธนสวรรค์ เจริญเมือง. (2565). ผู้ว่าฯ ชัชชาติ กับอนาคตของการเมืองระดับชาติ และการปกครองท้องถิ่น. สืบค้น 27 มิถุนายน 2568, จาก <https://url.in.th/jtyPk>
- Chandler, D. & Munday, R. (2016). *A Dictionary of Media and Communication*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Deep South Watch. (2022). *Report of the Pattani Forum Stage*. Retrieved June 27, 2025, from <https://deepsouthwatch.org>
- Fairclough, N. (1995). *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. London, UK: Longman.
- Foucault, M. (1980). *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings 1972–1977*. New York, NY: Pantheon Books.
- Habermas, J. (1962). *The Structural Transformation of the Public Sphere*. Cambridge, MA: Beacon Press.
- _____. (1984). *The Theory of Communicative Action*. Boston, MA: Beacon Press.
- Hooks, B. (1994). *Teaching to Transgress: Education as the Practice of Freedom*. New York, NY: Routledge.
- Kurtz, L. (2020). *Dialogues in Peacebuilding: Practice and Possibilities*. Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan.
- Nussbaum, M. (2010). *Not for Profit: Why Democracy Needs the Humanities*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

การศึกษาทางเลือกของไทยกับการศึกษายุคพุทธกาล*
ALTERNATIVE EDUCATION IN THAILAND AND EDUCATION
IN THE BUDDHA'S ERA

นิกร ศรีราช, กรกต ชำบัณฑิต, พระครูสมุทรวชิราณุวัตร (ธัญชัย อรินชัยโย),
พระมหาไพโรจน์ ญาณกุสโล, จิรตติกาล สุขสิงห์
Nigorn Srirat, Korakoth Chabandit, Phrakrusamutwachiranuwat (Thanatchai Arinchayao),
Phramaha Phairoj Yanakusalo, Jirattikarn Suksing
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: nigorn003@gmail.com

ชื่อหนังสือ : การศึกษาทางเลือก

ISBN: 978-616-470-615-0

ผู้เขียน : รุ่งศาสดราจารย์ ดร. วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา

สำนักพิมพ์ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีที่พิมพ์ : พ.ศ. 2564/จำนวนหน้า: 228

บทคัดย่อ

หนังสือเล่มนี้ที่ท่านผู้เขียน คือ รุ่งศาสดราจารย์ ดร. วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา ได้เขียนและพิมพ์ไว้ในปี 2564 ได้กล่าวถึงเชื่อมโยงถึงการศึกษทางเลือกซึ่งเป็นการศึกษาที่มีผลกระทบที่ดีต่อเยาวชนและคนไทยเป็นอย่างมากเพราะการศึกษาในระบบเป็นการศึกษาภาคบังคับซึ่งตามพระราชบัญญัติการศึกษาของไทย พ.ศ. 2542 มาตรา 15 ซึ่งกำหนดให้มีการศึกษาใน 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยซึ่งมาตรา 12 ได้กล่าวถึงการศึกษทางเลือกที่ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามอัธยาศัยแต่ในปัจจุบันนี้การศึกษาส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นให้นักเรียนโดยเฉพาะ

ในเด็กและเยาวชนนั้นศึกษาตามรูปแบบที่กระทรวงได้กำหนดให้มีการศึกษาถึงแม้จะมีวิชาทางเลือกทางเลือก ที่ไม่สามารถจะเลือกเองได้รวมไปถึงการศึกษาในระดับอุดมศึกษาไม่ว่าจะเป็นประกาศนียบัตร ซึ่งการศึกษาในปัจจุบันที่ไม่จำเป็นจะเน้นในวุฒิปริญญาหรือวุฒิปริญญาประกาศนียบัตรอย่างเดียวแต่เน้นสร้างอาชีพให้ได้และสร้างบุคลากรทรัพยากรของประเทศไทยที่มีคุณภาพซึ่งในลักษณะของการกำกับการศึกษาในระบบหรือนอกระบบนั้นล้วนแต่จะสามารถนำไปสู่การพัฒนาได้ดี ผู้วิจารณ์จึงเห็นสอดคล้องกับผู้เขียนหนังสือการศึกษาทางเลือกที่สอดคล้องกับการศึกษาในยุคพุทธกาลซึ่งมีความสำคัญไม่ว่าจะเป็นศาสตร์ใดก็ตาม แต่จุดสำคัญคือการมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถที่จะพัฒนาตนเองแล้วนำไปสู่การอยู่ร่วมกับสังคมได้ สามารถต่อยอดการปฏิบัติที่สามารถใช้ชีวิตโดยไม่เป็นภาระผู้อื่นและทำประโยชน์ให้แก่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การศึกษาทางเลือก; ไทย; พุทธกาล

Abstract

This book, written and published by Associate Professor Dr. Wiratapatumcharoenwattana in 2021, talks about alternative education, which is an education that has a great impact on youth and Thai people because formal education is compulsory education. According to the Thai Education Act of 1999, Section 15, there are 3 forms of education: formal education, non-formal education, and informal education. Section 12 mentions alternative education that learners can choose to study at their own leisure. However, at present, most education focuses on students, especially children and youth, studying according to the forms that the ministry has specified for education, even though there are alternative subjects that cannot be chosen by themselves, including higher education, such as diplomas. The current education does not necessarily focus on degrees or certificates, but focuses on creating careers and creating quality human resources for Thailand. In terms of regulating formal or non-formal education, all of these can lead to good development. The critics therefore agree with the author of the book Alternative Education that is consistent with education in the Buddhist era, which is important no matter what the field is. But the important point is to focus on allowing learners to develop themselves and lead to living in society.

Able to develop practices that allow one to live without being a burden to others and effectively benefit society.

Keywords: Alternative Education; Thailand; Buddha's Time

บทนำ

หนังสือการศึกษาทางเลือกของท่านรองศาสตราจารย์ ดร.วีระเทพ ประทุมเจริญวัฒนา เป็นหนังสือที่ใส่ใจในการศึกษามีความเคารพในคุณค่าความเป็นมนุษย์และสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่จะเลือกศึกษาให้สอดคล้องกับธรรมชาติและศักยภาพของผู้เรียนที่แตกต่างกันหลากหลายซึ่งสอดคล้องกับปัจจุบันที่มีวิชาความรู้มากมายที่สอดคล้องกับความเป็นอยู่ของประชาชนทั่วไปและผู้วิจารณ์ได้เชื่อมโยงถึงหลักฐานพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์ในสมัยพุทธกาลที่เจ้าชายสิทธัตถะได้เรียนไม่ได้จบศาสตร์ต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแต่เป็นวิชาความรู้ที่สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันในสาระของหนังสือเล่มนี้จะกล่าวถึงบทนำความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการศึกษาทางเลือก การพัฒนาเรื่องระดับขั้นพื้นฐาน การศึกษาในระดับอุดมศึกษาจุดเด่นรวมถึงกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นวิชาที่น่าสนใจและนำมาวิจารณ์ในเชิงบวกทำให้เกิดองค์ความรู้ต่อผู้อ่านในวงกว้างต่อไป

เหตุผลที่ต้องมีการศึกษาทางเลือก

ปัญหาของการศึกษาของประเทศไทยที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะการศึกษาที่อยู่ในกระแสหลักหรือการศึกษาแบบระบบโรงเรียนมีทั้งในเชิงมหภาคและเชิงจุลภาคก่อให้เกิดผลกระทบของชีวิตคนและการพัฒนาประเทศ ดังนั้นการศึกษาทางเลือกได้ก่อให้เกิดขึ้นจากปัจจัยหลาย ๆ อย่าง ทั้งในกระแสโลกและกระแสภาคประชาชนที่ลุกขึ้นมาเปลี่ยนแปลงตนเอง โดยเฉพาะการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของลูกหลานตนเองที่ผ่านมาพบว่าการศึกษาทางเลือกได้สะท้อนประโยชน์และคุณค่าความสำคัญหลายประการ อาทิ เป็นการศึกษาที่เคารพสิทธิเสรีภาพทางการศึกษาของประชาชนทั้งในแง่ของผู้จัดและผู้เรียน ได้พัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ได้เรียนรู้องค์ความรู้ที่สมดุลและผสมผสานตอบสนองความหลากหลายของผู้เรียนนวัตกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับธรรมชาติในการเรียนรู้มนุษย์ ช่วยให้ผู้เรียนค้นพบตนเองและประสบความสำเร็จได้ตามศักยภาพของตน (วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา, 2564)

สถานการณ์ปัญหาทางการศึกษาของประเทศไทยการศึกษาเป็นกลไกสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ และมีบทบาทสำคัญในการสร้างรายได้เปรียบในการแข่งขันและยืนหยัดในเวทีโลก คนไทยต้องมีศักยภาพให้มีทักษะ ความรู้ความสามารถ และสมรรถนะให้พร้อมรับมือต่อแรงกดดันภายนอกจากกระแสโลกาภิวัตน์ และแรงกดดัน

ภายในประเทศที่เป็นปัญหาและวิกฤตที่ต้องเผชิญอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แม้ว่าการศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศมาก อย่างไรก็ตามสถานการณ์ปัญหาการศึกษาของประเทศไทย เมื่อพิจารณาในเชิงมหภาค คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษาได้สรุปปัญหาและความท้าทายของระบบการศึกษาของประเทศไทยไว้ 7 ประการ ประกอบด้วย

1. ปัญหาของระบบการศึกษาไทยมีความซับซ้อนสูง และมีองค์ประกอบในการจัดการหลายด้าน ทั้งในด้านการเชื่อมโยงกันระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน และด้านการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับระบบงานของหลายกระทรวงไม่ใช่เพียงแต่กระทรวงศึกษาธิการ การศึกษามีทั้งส่วนที่เป็นการพัฒนาเด็กเล็ก การจัดการศึกษาสำหรับการพัฒนาผู้เรียนที่เป็นเด็กและเยาวชนที่อยู่นอกระบบการศึกษา ครอบคลุมไปถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับประชาชนวัยต่าง ๆ เพื่อการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตที่ดี ซึ่งพบว่ามี กฎหมายเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาโดยตรง ทั้งที่เป็นพระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ประกาศกระทรวงศึกษาธิการรวมถึงกฎ ก.ค.ศ. รวมไม่น้อยกว่า 100 ฉบับ และมีหน่วยงานสำคัญของรัฐที่ได้ศึกษาและจัดทำข้อเสนอเพื่อปฏิรูปการศึกษาไว้แล้วไม่น้อยกว่า 4 ชุด ครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ จำนวนมาก

2. คุณภาพของการศึกษาดำ จากการศึกษาทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินั้นพื้นฐาน 100 ของนักเรียนทั่วประเทศพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับต่ำมาก คะแนนร้อยละ 50 ทุกรายวิชา รวมถึงผลการทดสอบจากโครงการประเมินผลนักเรียนระดับนานาชาติ (Programme for International Student Assessment : PISA) ในปี ค.ศ. 2015 พบว่า คะแนนที่ได้ต่ำกว่ามาตรฐานโลก มีผู้สอบได้คะแนนต่ำกว่าระดับ Below Minimum ในวิชาคณิตศาสตร์ถึงร้อยละ 53.8 และในวิชาวิทยาศาสตร์ ร้อยละ 46.7

3. ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาสูง พบว่า คะแนนเฉลี่ยการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินั้นพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนขนาดใหญ่ มีระดับที่สูงกว่านักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กอย่างมากในทุกรายวิชา ในขณะที่พบว่ามีนักเรียนจากโรงเรียนวิทยาศาสตร์และโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนสาธิตเท่านั้นที่มีคะแนนเฉลี่ยของผลการทดสอบ PISA ในด้านวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์สูงกว่ามาตรฐานที่ระดับ 500 คะแนน นักเรียนของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ มีคะแนนน้อยกว่า 400 คะแนน นอกจากนี้การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาและการประเมินคุณภาพในแนวทางที่ได้ดำเนินการผ่านมาพบว่าไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร และยังสร้างภาระจำนวนมากให้แก่ครูและสถานศึกษา

4. ปัญหาของระบบการศึกษาเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ทั้งนี้ Global Competitiveness index 2017-2018 ได้จัดให้ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 32 ในภาพรวม แต่การศึกษาตกอยู่ที่อันดับ 56 มหาวิทยาลัย

ของไทยไม่ติดอันดับใน 200 อันดับแรกในการจัดอันดับของ Times World University Rankings และ QS World University Rankings ในปี พ.ศ. 2561 ในขณะที่มหาวิทยาลัยของไต้หวัน มาเลเซีย และฮ่องกง ติดอันดับและพัฒนาไปในทิศทางที่ดียิ่งไปกว่านั้น ข้อจำกัดต่าง ๆ ในระบบการศึกษาของไทยยังทำให้การจัดการศึกษาไม่สามารถปรับตัวและพัฒนาตามความก้าวหน้าของความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ได้ทัน ไม่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนไปตามความถนัดและศักยภาพ รวมถึงไม่สามารถชี้แนะผู้เรียนให้เรียนในสาขาวิชาที่ตรงกับความต้องการของประเทศ โดยเฉพาะอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา โดยข้อมูล ณ เดือนมกราคม พ.ศ. 2561 มีผู้ว่างงานราว 449,000 คน โดยเป็นผู้จบการศึกษาระดับอุดมศึกษาถึงประมาณ 150,000 คน

5. การใช้ทรัพยากรทางการศึกษายังไม่มีประสิทธิภาพ ประเทศไทยใช้งบประมาณด้านการศึกษาคิดเป็นสัดส่วนถึงประมาณร้อยละ 20 ของงบประมาณแผ่นดินของประเทศ หรือประมาณร้อยละ 4.2 ของผลผลิตมวลรวมภายในประเทศ (GDP) แต่ผลลัพธ์การศึกษาที่ประเมินโดย PISA กลับอยู่ในระดับ Poor เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น เวียดนามที่มีค่าใช้จ่ายทางการศึกษาน้อยกว่าไทยครึ่งหนึ่ง แต่ผลการทดสอบ PISA อยู่ในระดับ Great ซึ่งเป็นภาพสะท้อนอย่างดีถึงการใช้ทรัพยากรไม่ตรงประเด็นที่จะส่งผลดีต่อคุณภาพทางการศึกษา อีกทั้งยังขาดข้อมูลและสารสนเทศในการจัดการที่ทันการณ์และมีคุณภาพ

6. การกำกับดูแลและการบริหารจัดการระบบการศึกษาของภาครัฐในด้านธรรมาภิบาลเป็นอุปสรรคสำคัญที่บั่นทอนประสิทธิผลของการนำประเด็นการปฏิรูปการศึกษาสู่การปฏิบัติ ในช่วงเวลาสองทศวรรษที่ผ่านมา การจัดโครงสร้างและความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ในกระทรวงศึกษาธิการไม่เอื้อต่อการจัดความรับผิดชอบต่อผลการดำเนินการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ในการจัดการศึกษา รวมถึงการตอบสนองอย่างทันกาลต่อความต้องการของตลาดการจ้างงานการบริหารจัดการระบบการศึกษามุ่งสร้างมาตรฐานบนความเหมือน ทั้งที่ข้อเท็จจริงระบบต้องการคุณภาพบนความหลากหลาย การกระจายอำนาจเป็นไปอย่างจำกัด ทำให้สถานศึกษาของของรัฐต้องรับภาระจากคำสั่งเพื่อปฏิบัติงานต่าง ๆ จนทำให้ครูไม่สามารถใช้เวลาในห้องเรียนได้เต็มที่

7. บริบทของประเทศและของโลกกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งการพัฒนาเศรษฐกิจการเปลี่ยนแปลงทางสังคมตลอดจนนวัตกรรมของเทคโนโลยีต่าง ๆ ซึ่งทางหนึ่งเป็นโอกาสแต่อีกทางหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวประชาชนต้องมีความสามารถและสมรรถนะในการเลือกเรียนรู้สิ่งใหม่ปรับตัวเพื่อการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพมากขึ้น ส่วนการศึกษาไทยในมุมมองของภาคประชาชนนั้น ที่เกิดจากการสะท้อนของเครือข่ายการศึกษาที่จัดโดยภาคประชาชน เห็นว่ามีความไม่เป็นธรรมและความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในประเทศไทยหลายประการ คือ การศึกษาไทยที่อยู่ในระบบ ไม่ว่าจะจัดโดย

ภาครัฐหรือเอกชน มีเป้าหมายเพื่อผลิตคนเข้าสู่ตลาดแรงงาน ตามความต้องการของกลไกตลาด รับผิดชอบเมืองและอุตสาหกรรมเป็นหลัก สะท้อนความไม่เป็นธรรมและความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่ระบบการศึกษาได้ใช้ทรัพยากรภาษีของคนทั้งประเทศปีละไม่น้อยกว่า 500,000 ล้านบาท เพื่อผลิตคนสู่ตลาดแรงงาน ภาคเมืองและอุตสาหกรรม โดยละเลยภาคส่วนอื่น ๆ ในสังคม ผลกระทบที่สำคัญคือเมื่อเด็กเข้าสู่ระบบการศึกษาและได้รับการเรียนรู้ และถูกหลอมให้ใช้ชีวิตที่ตามกระแสทุนโลก อีกทั้งการศึกษายังเน้นการเรียนการสอนในห้อง

การศึกษาค้นหาความรู้ด้วยตนเอง โดยมีการสร้างหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนที่ไม่ให้ความสำคัญกับบริบทที่เป็นจริงของชุมชนและสังคมไทยที่มีความหลากหลายทำวัฒนธรรม มีพัฒนาการทางสังคมนิเวศวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของชุมชนท้องถิ่นที่สะท้อนออกมาเป็นอัตลักษณ์ ภูมิปัญญา องค์ความรู้ และวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ที่สำคัญมากท้องถิ่นทั่วประเทศ เป็นการดึงเด็กและเยาวชนออกจากภาคการเกษตรที่อยู่ในฐานชุมชนให้ไหลออกสู่เมืองมารับความรู้สมัยใหม่ ดัดขาดจากความรู้ที่ตั้งบนฐานวัฒนธรรมภูมิปัญญาอันหลากหลายทั่วประเทศกระบวนการศึกษาสมัยใหม่จึงเป็นกระบวนการถอนรากถอนโคนองค์ความรู้ ภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของชุมชน ด้วยวาทกรรมที่ว่าความรู้ภูมิปัญญาเดิมล้าสมัยไม่ทันยุค การอยู่แบบเรียบง่าย พึ่งตนเอง ในแบบเดิมไม่ก่อให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ ทำให้ชุมชนอ่อนแอลง ขาดผู้นำรุ่นใหม่ ขาดผู้สืบสานองค์ความรู้ภูมิปัญญาที่เป็นมรดกของสังคมเมื่อจบการศึกษาตลาดงานก็หดตัวแคบลง ทั้งภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชนรับบุคลากรน้อยลงผู้จบการศึกษาจึงมีแนวโน้มที่จะอยู่ในภาวะตกงานพร้อม ๆ กับการต้องแบกรับภาระหนี้สินจากการกู้เรียน ตามนโยบายของรัฐสั่งสมมา เด็กและเยาวชนเหล่านี้จึงต้องเผชิญกับความเครียดและความทุกข์มากยิ่งขึ้นกลับสู่ท้องถิ่นบ้านเกิดก็อยู่ไม่ได้ อยู่อย่างไม่มีความสุข เพราะการเรียนในระบบที่ผ่านมาความสัมพันธ์เด็กออกจากครอบครัวและชุมชนของตนเอง ขาดการเชื่อมโยงต่อยอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้อาชีพดั้งเดิมของครอบครัว เด็กและเยาวชนที่ผ่านระบบการศึกษาจึงไม่เห็นคุณค่าการใช้ละการช่วยงานของพ่อแม่ อีกทั้งยังไม่สามารถสร้างสรรค์งานเพื่อการพึ่งตนเองได้ จากเยาวชนของสังคมรุ่นปัจจุบันถูกทำให้ตกอยู่ในสภาพเช่นนี้ ยิ่งส่งผลกระทบให้กลายเป็นสังคมที่ใหญ่ขึ้น และจะส่งผลต่อคุณภาพการพัฒนาสังคมไทยในอนาคต (วิระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา, 2564)

พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 15 กำหนดให้การจัดการศึกษามี 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งนอกจากการศึกษาทั้งสามรูปแบบแล้ว ยังมีการศึกษาอีกรูปแบบหนึ่งที่มาตรา 12 ได้กำหนดไว้คือ การศึกษาทางเลือก ซึ่งเป็นอีกแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนที่มีความต้องการที่แตกต่างและหลากหลายในปัจจุบัน หลักสูตรและการเรียน

การสอนสำหรับการศึกษาทางเลือกนี้ จะช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสได้เรียนรู้ที่สอดคล้องกับธรรมชาติของตนเอง ได้เรียนตามที่ชอบ สนใจ และที่อยากจะเรียนอย่างแท้จริง ینگพัฒนาการส่วนบุคคลเพื่อนำไปสู่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นปัจเจกชนที่มีประสิทธิภาพ อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งบล็อกที่จะนำเสนอต่อไปนี้ จะเป็นการนำเสนอในส่วนของการศึกษาทางเลือก เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้สนใจได้ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการตัดสินใจจัดการศึกษาหรือวางแผนการศึกษาให้บุคคลในครอบครัวให้สอดคล้องเหมาะสมกับศักยภาพของบุคคลที่มีความแตกต่างหลากหลาย

การศึกษาทางเลือก (Alternative Education) หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนที่ไม่ประสงค์จะเรียนในระบบการศึกษาตามปกติ การศึกษาทางเลือก (Alternative Education) เป็นการจัดการศึกษาที่มีรูปแบบแตกต่างไปจากการศึกษาตามแนวกระแสหลักในระบบทั่วไป การศึกษาทางเลือกจัดขึ้นบนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าธรรมชาติของมนุษย์มีความแตกต่างหลากหลาย การศึกษาทางเลือกจึงมีหลายรูปแบบ แต่ทั้งหมดมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านสติปัญญาและจิตใจ การศึกษาทางเลือกเกิดขึ้นมาด้วยเหตุผลเนื่องจากการศึกษากระแสหลักขาดความหลากหลายทั้งเนื้อหา วิธีการ และการปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของโลก บทเรียนและความรู้ความคิดใหม่ มีกฎเกณฑ์มาก ยึดความต้องการของส่วนกลางเป็นหลัก และเชื่อว่าทุกคนต้องปรับตัวให้เข้ากับระบบนั้นได้ เป็นการทำลายศักยภาพของคนที่มีความแตกต่างหลากหลาย การศึกษาทางเลือกจึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งของการจัดการศึกษาแนวใหม่ที่มีตอบสนองความต้องการที่แตกต่างและหลากหลายของผู้เรียน ลดความเป็นทางการและข้อกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ จากหน่วยงานทางการศึกษาของรัฐ มีความยืดหยุ่นสูง อิสระในการกำหนดเนื้อหาสาระต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียนอย่างแท้จริง รวมทั้งให้ความสำคัญกับขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และค่านิยมในชุมชนท้องถิ่น ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสได้เรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด และความสามารถ ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เต็มตามศักยภาพของตนเอง (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หน่วยศึกษานิเทศก์, 2551)

การจัดการศึกษาทางเลือกไม่ว่าในศูนย์การเรียนรู้หรือบ้านเรียน ต้องผ่านการจดทะเบียนเพื่อขออนุญาตจัดการศึกษาจากกระทรวงศึกษาธิการ ผ่านสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในท้องที่ที่กำหนดในกฎกระทรวง ว่าด้วยสิทธิขององค์กรชุมชนและองค์กรเอกชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในศูนย์การเรียนรู้ พ.ศ. 2555 ครอบคลุมการจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะของศูนย์การเรียนรู้หรือบ้านเรียนนั้น ๆ ร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือสถานศึกษาที่สำนักงานมอบหมาย ตลอดจนแนวทางการบริหารจัดการ

แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ซึ่งต้องเป็นการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริงของพัฒนาการของผู้เรียนเป็นรายบุคคล และหากศูนย์การเรียนรู้หรือบ้านเรียนนั้น ๆ จัดการเรียนรู้ร่วมกับสถานศึกษาอื่น ๆ ก็ต้องวัดและประเมินผลการเรียนรู้ร่วมกับสถานศึกษานั้น ๆ ด้วย

ผู้วิจารณ์ มองว่า โดยหลักการในหนังสือเล่มนี้ที่ท่านผู้เขียน คือ รองศาสตราจารย์ ดร. วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา ได้เขียนและพิมพ์ไว้ในปี พ.ศ. 2564 ได้กล่าวถึงเชื่อมโยงถึงการศึกษาทางเลือกซึ่งเป็นการศึกษาที่มีผลกระทบที่ดีต่อเยาวชนและคนไทยเป็นอย่างมาก เพราะการศึกษาในระบบเป็นการศึกษาภาคบังคับซึ่งตามพระราชบัญญัติการศึกษาของไทย พ.ศ. 2542 มาตรา 15 ซึ่งกำหนดให้มีการศึกษาใน 3 รูปแบบคือการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยซึ่งมาตรา 12 ได้กล่าวถึงการศึกษาทางเลือกที่ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามอัธยาศัยแต่ในปัจจุบันนี้การศึกษาส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นให้นักเรียนโดยเฉพาะในเด็กและเยาวชนนั้นศึกษาตามรูปแบบที่กระทรวงได้กำหนดให้มีการศึกษาถึงแม้จะมีวิชาทางเลือกก็เป็น Choice ที่ไม่สามารถจะเลือกเองได้ รวมไปถึงการศึกษาในระดับอุดมศึกษาไม่ว่าจะเป็นประกาศนียบัตรหรือว่าในระดับสูงขึ้นไปนั้นจะมีวิชาที่เป็นวิชาเลือกแต่สิ่งสำคัญคือมันจะมีวิชาที่เป็นวิชาที่ไม่มีปริญญาบัตรไม่มีวุฒิปัตร์แต่สามารถประกอบอาชีพในหน้าที่นั้น ๆ ได้อย่างเช่น ปวส. ที่เกี่ยวกับช่างยนต์ ที่เกี่ยวกับช่างไฟ เป็นต้น ซึ่งสามารถที่จะนำไปต่อในระดับปริญญาตรีและต่อยอดคือการทำวิชาชีพได้เป็นอย่างดี เพราะฉะนั้น ในประเทศไทยนั้น การศึกษาทางเลือกที่ผู้เขียนได้นำมาวิเคราะห์จากปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยซึ่งเกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษานับจากค่าเฉลี่ยของการทดสอบทางระดับการศึกษาหรือว่าคะแนนที่เกิดจากวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ ที่ท่านอาจารย์ (ผู้เขียน) ได้นำมาวิเคราะห์จึงเป็นจุดที่นำไปสู่การหาทางออกของการศึกษาซึ่งผู้วิจารณ์ก็เห็นด้วยกับการศึกษาในปัจจุบันที่ไม่จำเป็นจะเน้นในวุฒิปริญญาหรือวุฒิปัตร์ประกาศนียบัตรอย่างเดียวแต่นั้นสร้างอาชีพให้ได้และสร้างบุคลากรทรัพยากรของประเทศไทยที่มีคุณภาพซึ่งในลักษณะของการกำกับการศึกษาในระบบหรือนอกระบบนั้นล้วนแล้วแต่จะสามารถนำไปสู่การพัฒนาได้ดี

คุณลักษณะที่บ่งบอกถึงการศึกษาทางเลือก

การศึกษาของชุมชนเป็นทางเลือกการศึกษาอย่างหนึ่งท่ามกลางวิกฤตของระบบการศึกษา หรืออีกนัยหนึ่ง การศึกษาในระบบโรงเรียนเองก็เป็นทางเลือกอย่างหนึ่งในสังคมพหุลักษณะนี้เช่นกัน แทนที่รัฐหรือระบบการศึกษาทางการจะกีดกันเบียดขับการศึกษาของชุมชนออกไปจากพื้นที่ทางสังคม นำที่จะหันมาเรียนรู้ ร่วมมือ และเชื่อมโยงการศึกษาของชุมชนที่หลากหลายสอดคล้องกับชีวิตจริงนี้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย โดยสรุป

กระบวนการเรียนเรียกว่า การศึกษาทางเลือกของชุมชน มีลักษณะสำคัญ คือ 1. เป็นการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมาย ทั้งผู้เรียนรู้และผู้เกี่ยวข้องหลากหลายวัย คละเคล้าตั้งแต่ทั้งผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ หรือทั้งผู้จัดและผู้เรียนรู้ทำการเรียนรู้ไปพร้อมกัน 2. เป็นการศึกษาที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ เป็นสำคัญ จึงไม่จำกัดอยู่ในสถานที่ที่มีสถานศึกษา 3. เป็นกระบวนการเรียนรู้ในเนื้อหาที่ไม่ใช่ปฐมวัยหรือขั้นพื้นฐาน หากแต่เป็นเนื้อหาที่เอาปัญหาเป็นตัวตั้ง (Problem Base) ไม่ใช่เอาหลักสูตรเป็นตัวตั้ง (Content Base) 4. ประชญา เป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ของการศึกษา เน้นการพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทางร่างกาย ใจ จิตวิญญาณ อันจะทำให้เกิดคุณภาพในความสัมพันธ์กับผู้อื่น 5. กระบวนการเรียนรู้ เน้นการบูรณาการวิธีการกับเนื้อหาเข้าด้วยกันอย่างเป็นองค์รวม เหมาะแก่ผู้เรียน และในกระบวนการนั้นเป็นปฏิสัมพันธ์ที่ทำให้ผู้เรียนรู้และผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมกันอย่างเสมอภาค คือ ทุกคนร่วมเรียนรู้ไปด้วยกัน ไม่ใช่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ 6. เนื้อหาการเรียนรู้ สอดคล้องกับปัญหาและชีวิตจริงของผู้เรียน หรือเกิดจากความอยากรู้ของผู้เรียนเอง และเนื้อหานั้นมีผลทำให้ผู้เรียนรู้ได้พัฒนาตนเองและชุมชนไปพร้อมกัน กล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นเนื้อหาที่รับใช้ส่วนร่วม (สุชาติ จักรพิสุทธ์ และคณะ, 2546)

ผู้วิจารณ์ มีความเห็นว่า ในการศึกษาไม่ว่าจะเป็นศาสตร์ใดก็แล้วแต่ ที่ผู้เขียนคือ รองศาสตราจารย์ ดร. วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา ได้เชื่อมโยงหลักการต่าง ๆ นั้น การศึกษาเป็นชุมชนของทางเลือกที่อยู่ท่ามกลางวิกฤตของระบบการศึกษาไทยซึ่งจัดระบบลำดับของเอเชียขึ้นอยู่เรียงท้ายเพื่อน แต่การศึกษาทางเลือกเป็นการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจนเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญมีกระบวนการที่ไม่ใช่ได้กปฐมวัยและเน้นในเรื่องของปรัชญาเป้าหมายวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั้งร่างกายและจิตใจ ผู้วิจารณ์มองว่า สอดคล้องกับหลักการทางพระพุทธศาสนาที่เน้นให้พัฒนาผู้เรียนไปสู่การประสบความสำเร็จในชีวิตคือ มีทั้งการพัฒนาร่างกายและจิตใจ เกิดการอยากเรียนรู้อย่างไม่มีที่สิ้นสุดเป็นการพัฒนาตนเองและชุมชนและในการศึกษานั้นก็มีอยู่ 2 ระบบ คือระบบที่จัดการศึกษาโดยกระทรวงศึกษาธิการหรือกระทรวงอุดมศึกษาและที่นอกเหนือจากการจัดระบบนั้นก็คือการศึกษานอกระบบหรือการศึกษาตามอัธยาศัยซึ่งมีลักษณะเด่น คือผู้เรียนเป็นจุดศูนย์กลางและเน้นที่ปัญหาของสังคมปัญหาของประเทศชาติ เป็นเหมือนการทำวิจัยเพื่อเข้าไปแก้ปัญหาเหล่านั้นให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุดเพราะฉะนั้นการศึกษาไม่ใช่เพียงการศึกษาในห้องเรียนเป็นปรัชญาหรือเป็นคติเท่านั้นแต่ต้องมุ่งเน้นในเรื่องของการแก้ไขปัญหาได้จริงการพัฒนาคนทรัพยากรมนุษย์ได้จริง จึงจักทำให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เกิดประโยชน์จริง เมื่อมีผลอย่างนี้จึงจะสามารถถือได้ว่า เป็นการศึกษาที่เกิดผลประโยชน์แก่ประเทศชาติอย่างแท้จริง

ผู้วิจารณ์ จึงเห็นด้วยกับท่านอาจารย์ รองศาสตราจารย์ ดร.วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา (ผู้เขียน) ที่ท่านได้เขียนหนังสือการศึกษาทางเลือกที่เชื่อมโยงและเห็นถึงอุดมการณ์ในการรักษาการศึกษาให้เกิดคุณค่าของประชาชนและเกิดการพัฒนายั่งยืนผ่านการศึกษาทั้งทางตรงและทางอ้อมจะเกิดประโยชน์แก่ประเทศไทยเป็นอย่างมากซึ่งผู้เขียนนั้นได้เชื่อมโยงไปถึงหลักของการศึกษาทางเลือกในสมัยยุคพุทธกาลซึ่งเจ้าชายสิทธัตถะได้ศึกษาในศาสตร์ต่าง ๆ อาจจะเชื่อมโยงในยุคปัจจุบันนี้ซึ่งจะต้องติดตามในตอนต่อไป

การศึกษาในยุคพุทธกาล

นวัคส์ตฤศาสน์ คือ แนวทางในการจัดการเรียนการสอนยุคพุทธกาล นวัคส์ตฤศาสน์ หมายถึง คำสอน 9 ประการที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้ ได้แก่ 1. สุตตะ หมายถึง คำสอนประเภทร้อยแก้ว โดยมากใช้กับพระสูตร พระวินัยปิฎก นิทเทส ซึ่งต้นด้วย เอวัมเม สุตัง 2. เคยยะ หมายถึง คำสอนประเภทร้อยแก้วผสมผสานกับคำสอนประเภท ร้อยกรอง หรืออาจพูดว่า เป็นร้อยแก้วที่มีท่วงทำนอง ได้แก่ พระสูตรที่มีคาถาทั้งหลาย นั้นเอง 3. เวยยาकरणะ หมายถึง คำสอนที่เน้นการจำแนกแจกแจงรายละเอียด โดยใช้หลักเกณฑ์ทางภาษา หรือไวยากรณ์อย่างเคร่งครัด เวยยาकरणะ ใช้ร้อยแก้วในการสอน ได้แก่ พระอภิธรรมปิฎกทั้งหมด และพระสูตรที่ไม่มีคาถา 4. คาถา หมายถึง คำสอน ประเภทร้อยกรอง เช่น ธรรมบท เถรคาถา เถรีคาถา 5. อุทานะ หมายถึง คำสอนที่เป็น การเปล่งอุทาน ได้แก่ พระคาถาพุทธอุทาน 82 สูตร 6. อิติวุตตะกะ หมายถึง คำสอน ที่มีการอ้างอิง ขึ้นต้นด้วย วุตตัง เหตุัง เช่น พระสูตรที่เรียกว่าอิติวุตตะกะ 110 สูตร 7. ชาตกะ หมายถึง คำสอนที่เป็นเรื่องราวในอดีตของพระพุทธเจ้า หรือชาดก 550 เรื่อง 8. อัปภูตธรรมะ หมายถึง คำสอนที่เป็นเหตุอัศจรรย์ เรื่องอัศจรรย์ คือพระสูตรที่กล่าวถึง ข้ออัศจรรย์ต่าง ๆ โดยมีคำว่า อัปภูตัง ภิกขเว 9. เวทลลสะ หมายถึง คำสอนที่เป็นการโต้ตอบ สนทนาหรือพระสูตรแบบถาม-ตอบเพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจ หากไม่เข้าใจสามารถ ชักถามได้อีก เช่น จุฬเวทลลสูตร มหาเวทลลสูตร เป็นต้น

เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบัน เราสามารถแบ่ง นวัคส์ตฤศาสน์ ออกได้ 3 กลุ่ม

1. กลุ่มการบรรยาย ประกอบด้วย 1. สุตตะ หมายถึง การสอนโดยใช้การบรรยาย เป็นหลัก 2. คาถา หมายถึง การสอนโดยการสรุปความ เช่น การนำเสนอแบบบทคัดย่อ 3. ชาตกะ หมายถึง การสอนโดยการยกเรื่องราวของบุคคลสำคัญที่เคยเกิดขึ้นแล้ว

2. กลุ่มการใช้สื่อการสอน ประกอบด้วย 1. เคยยะ หมายถึง การสอนโดยใช้สื่อ เช่น การใช้บทเพลง 2. อุทานะ หมายถึง การสอนโดยมีแรงบันดาลใจจากประสบการณ์ ของผู้สอน 3. อิติวุตตะกะ หมายถึง การสอนโดยการอ้างอิงหลักฐาน ข้อมูล ตัวอย่าง

ประกอบ 4. อัมพุตธรรมะ หมายถึง การสอนโดยการแสวงหาคำตอบประเด็นสำคัญของเรื่องที่เกิดขึ้นได้ยาก

3. กลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประกอบด้วย 1. เวียการณะ หมายถึง การสอนโดยใช้วิธีจำแนก แจกแจง ให้เห็นองค์ประกอบ เช่น พระอภิธรรม 2. เวทิลละ หมายถึง การสอนโดยวิธีถาม-ตอบ

นวัคส์ตฤศาสน์ แนวการสอนยุคพุทธกาลการสอนพระพุทธศาสนาตามแนวนวัคส์ตฤศาสน์ หมายถึง การถ่ายทอดความรู้ทางพระพุทธศาสนาทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติโดยใช้นวัคส์ตฤศาสน์เป็นกรอบในการนำเสนอให้เกิดองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา ทั้งด้านองค์รวมโครงสร้าง สารัตถธรรม นิรุกติศาสตร์ และความพร้อมของบุคคลโดยเราสามารถมองกระบวนการสอนพระพุทธศาสนาตามแนวนวัคส์ตฤศาสน์ได้ 3 มุมมอง ดังนี้ 1. มุมมองด้านหลักสูตร หมายถึง การจัดการเรียนสอนเพื่อกำหนดภาพรวมของวัตถุประสงค์ จุดมุ่งหมาย และองค์ประกอบ เพื่อให้สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ในกระบวนการสอนผ่านเนื้อหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2. มุมมองด้านเนื้อหา หมายถึง การบูรณาการ มุมมองด้านหลักสูตร เพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการการเรียนการสอน โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเนื้อหาหลัก โดยยึดประโยชน์ที่จะได้รับเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพื่อทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจใน มุมมองด้านเนื้อหาอย่างถูกต้องตรงตามหลักการของพระพุทธศาสนา 3. มุมมองด้านกระบวนการสอน หมายถึง การผสมผสานมุมมองด้านหลักสูตรและ มุมมองด้านเนื้อหา เพื่อกำหนดรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้สอน สามารถทำการสอนพระพุทธศาสนาให้กับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผล และยังประโยชน์ให้แก่ผู้เรียนอย่างครบถ้วน

การนำนวัคส์ตฤศาสน์มาใช้ในศตวรรษที่ 21 Bloom (1956) กล่าวว่า ความรู้มี 4 ประเภท ได้แก่ ข้อเท็จจริง (Factual) มโนทัศน์ (Concept) กระบวนการ (Procedural) และความรู้ที่เกิดจากตนเอง (Metacognition) และพฤติกรรมการเรียนรู้ 2 ประเภท คือ ความเข้าใจ (Comprehension) และการประเมิน (Evaluation) Anderson & Krathwohl (2001) เสนอว่า ชั้นความเข้าใจ ชั้นการนำไปใช้ และชั้นการสังเคราะห์ต้องสังสมองค์ความรู้มาเป็นลำดับ เพื่อพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดใหม่ 4 ประการ ประกอบด้วย 1. คำถามด้านการเรียนรู้ อะไรคือสิ่งสำคัญที่ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้ภายในเวลาเรียนที่จำกัดที่จัดในชั้นเรียนและภาคเรียน 2. คำถามด้านการสอน เราจะวางแผนและจัดการเรียนการสอนอย่างไรที่จะทำให้ผู้เรียนจำนวนมาก ๆ มีผลลัพธ์ของการเรียนรู้ในระดับสูง 3. คำถามด้านการประเมิน เราจะเลือกหรือออกแบบเครื่องมือการประเมินและใช้วิธีการประเมินอย่างไรที่จะทำให้ได้ข้อมูลอย่างถูกต้องว่าผู้เรียนกำลังเรียนรู้ได้ดีเพียงใด 4. คำถามด้านความสอดคล้อง:

เราจะเชื่อมั่นได้อย่างไรว่าจุดประสงค์การเรียนการสอนและการประเมินผลมีความสอดคล้องซึ่งกันและกัน

การสอนพระพุทธศาสนาสำหรับ Generation Y ในปัจจุบันเพื่อให้เข้าถึงคำสอนของพระพุทธศาสนามากที่สุด เนื้อหาควรมีการแปลคำจากภาษาบาลีให้เป็นภาษาไทยและเป็นภาษาที่สามารถสื่อสารกับคนรุ่นใหม่ให้เข้าใจง่าย ๆ เนื้อหาควรลดความซับซ้อนในการอธิบาย ให้สั้น กระชับ และสามารถเข้าใจได้ในครั้งแรกโดยไม่ต้องแปลความหมายใด ๆ อีก รูปแบบควรใช้สื่อสังคมออนไลน์และสื่อสมัยใหม่เพื่อเข้าถึงคนรุ่นใหม่ให้มากที่สุด ดังนั้น การสอนพระพุทธศาสนาตามแนวนวังก์ศตฤศาสน์ ตามกระบวนการของทฤษฎีการเรียนรู้ของ Bloom (1956) ซึ่งสอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ทำให้การสอนพระพุทธศาสนาในยุคใหม่มีความครบถ้วนทั้งด้านหลักสูตร เนื้อหา และกระบวนการสอน อีกทั้งทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง คือ ผู้สอน และผู้เรียน สามารถปฏิบัติตามได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลทุกประการ ในด้านคุณสมบัติของผู้เรียน และผู้สอนพระพุทธศาสนาตามแนวนวังก์ศตฤศาสน์ แม้ว่า ผู้สอนอาจไม่ใช่คน Generation Y แต่ก็ควรทำความเข้าใจบริบทของ Generation Y เพื่อการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้เข้าถึง Generation Y มากที่สุดในส่วนของผู้เรียนไม่ต้องกังวลกับบริบทการรับรู้มากนัก เนื่องจาก Generation Y มีลักษณะพิเศษสามารถรับรู้ได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะหากผู้สอน สามารถใช้สื่อสังคมออนไลน์และสื่อสมัยใหม่ก็สามารถปรับฐานคิดระหว่างผู้สอน และผู้เรียนเข้าหากันได้เป็นอย่างดี

สรุปได้ว่า รูปแบบการสอนพระพุทธศาสนา ตามแนวนวังก์ศตฤศาสน์ ควรเน้นไปที่การสร้างสื่อบนพื้นฐานของโครงสร้าง (หลักสูตร) สารัตถธรรม (เนื้อหา) และนิรุกติศาสตร์ (กระบวนการสอน) ดังนั้น ในการเชื่อมโยงองค์ประกอบทั้ง 3 มิติเข้ากับสาระสำคัญของนวังก์ศตฤศาสน์ ทั้ง 9 ประการ คือ สุตตะ เคยยะ เวยยาकरणะ คาถา อุทานะ อิติวุตตะกชาตกะ อภุฏฐธรรมะ และเวทัลละ มีความสอดคล้องกับกระบวนการของทฤษฎีการเรียนรู้ของ Bloom (1956) ทุกประการ อีกทั้งยังสอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ดังนั้น ผู้สอนควรอิงตามกระบวนการของทฤษฎีการเรียนรู้ของ Bloom (1956) และควรเน้นการสร้างสื่อตามแนวคิดการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ไปพร้อมกัน (จักรกฤษณ์ สิริริน, 2568)

ในยุคพุทธกาลศิลปศาสตร์ 18 ประการ

อัฐฐาสศิลปศาสตร์ คือ ระบบการศึกษาทางโลกในชั้นสูงสุดในสมัยพุทธกาลที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อครั้งยังเยาว์วัยอยู่ในฐานะเป็นเจ้าชายทรงได้รับการศึกษาเป็นอย่างดี จากอาจารย์ที่มีชื่อเสียงแห่งยุคสมัย คือ อาจารย์วิศวามิตร เจ้าชายสิทธัตถะ

ทรงอยู่ในความดูแลของพระนางมหาปชาบดีโคตมี ผู้ทรงเป็นพระกนิษฐาของพระนางสิริมหามายาเทวีซึ่งทรงสิ้นพระชนม์หลังจากให้พระประสูติกาลแก่พระราชกุมารได้เพียง 7 วัน เจ้าชายสิทธัตถะทรงศึกษาเล่าเรียนในสำนักครุวิศวามิตรจนจบการศึกษาของสำนักซึ่งยอมรับกันว่า เป็นการศึกษาทางโลกระดับสูงสุดในสมัยนั้น คือ พระเวทและศิลปศาสตร์ 18 ประการ ดังนี้ 1. พระเวท เป็นคัมภีร์ของศาสนาพราหมณ์ มี 3 อย่าง เรียกว่า ไตรเพท ภายหลังเพิ่มอีก 1 เป็น 4 เวท คือ 1. ถกเวท ในคัมภีร์พระเวทว่าด้วย เรื่องการสร้างโลกและบทสวดสรรเสริญเทพเจ้าทั้งหลาย 2. สามเวท ในคัมภีร์พระเวทว่าด้วย เรื่องการสรรเสริญเทพเจ้าและพิธีกรรม 3. ยชุรเวท ในคัมภีร์พระเวทว่าด้วย เรื่องการบูชาयัญ 4. อถรรพเวท ในคัมภีร์พระเวทว่าด้วย เรื่องการทำพิธีป้องกันอันตรายต่าง ๆ 2. ศิลปศาสตร์ 18 ประการ เป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้จะเป็นกษัตริย์ต้องศึกษามี 18 ประการ คือ 1. ยุทธศาสตร์ วิชาการรบ 2. รัฐศาสตร์ วิชาการปกครอง 3. นิติศาสตร์ วิชากฎหมายและจารีตประเพณี 4. พาณิชยศาสตร์ วิชาการค้าขาย 5. อักษรศาสตร์ วิชาวรรณคดี 6. นิรุกติศาสตร์ วิชาภาษาต้นและชนชาติอื่นที่จำเป็น 7. คณิตศาสตร์ วิชาการคำนวณ 8. โขติยศาสตร์ วิชาดูดวงดาว 9. ภูมิศาสตร์ วิชาดูพื้นที่และแผนที่ประเทศ 10. โหราศาสตร์ วิชาโหราพยากรณ์ ปรากฏการณ์ 11. เวชศาสตร์ วิชาแพทย์ 12. เหตุศาสตร์ วิชาเหตุผลหรือตรรกวิทยา 13. สัตวศาสตร์ วิชาดูลักษณะและเสียงสัตว์ว่าดีหรือร้าย 14. โยคศาสตร์ วิชาช่างกล 15. ศาสนศาสตร์ วิชาศาสนาวัตรปฏิบัติและหลักศาสนา 16. มายาศาสตร์ วิชาอุบายหรือดำหรับพิชัยสงคราม 17. คันธัพพศาสตร์ วิชาร้องรำหรือนาฏยศาสตร์และวิชาดนตรีหรือดุริยางค์ศาสตร์ และ 18. ฉันทศาสตร์ วิชาการประพันธ์

พระพุทธเจ้าทรงศึกษาศิลปศาสตร์ 18 ประการนี้ สำเร็จภายในเวลาเพียง 7 วัน และมีความรู้แตกฉาน เชี่ยวชาญยากที่หาใครเสมอเหมือนได้ จึงกล่าวได้ว่า พระองค์ทรงมีความรู้ ในทางโลกเพียบพร้อม เป็นอย่างดีอยู่แล้ว เมื่อได้เสด็จออกบรรพชา พระองค์ทรงได้ศึกษาเพิ่มเติมจากอาฬารดาบส และอุทกดาบส ทรงบำเพ็ญทุกกรกิริยา และทรงบำเพ็ญเพียรทางจิตใจ จนได้ตรัสรู้ พระองค์จึงทรงพร้อมที่จะสอนบุคคลทุกชั้น ตั้งแต่คนธรรมดา จนถึงนักปราชญ์ที่มีชื่อเสียง ทุกโอกาสและสถาน (พราวตะวัน, 2568)

ย้อนไปถึงเจ้าชายสิทธัตถะเข้าศึกษาในสำนักดาบส

ภายหลังที่ทรงผนวชแล้ว พระองค์ได้ประทับอยู่ ณ อนุปิยอัมวัน แคว้นมัลละเป็นเวลา 7 วัน จากนั้นจึงเสด็จไปยังกรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ พระเจ้าพิมพิสารได้เสด็จมาเฝ้าพระองค์ ณ เจ็อมเขาปัทมวะ ได้ทรงเห็นพระจริยาวัตรอันงดงามของพระองค์ก็ทรงเลื่อมใส และทรงทราบว่าเป็นพระสมณสิทธัตถะทรงเห็นโทษในกาม เห็นทางออกบวชว่าเป็นทางอันเกษม จะจาริกไปเพื่อบำเพ็ญเพียร และทรงยินดีในการบำเพ็ญเพียรนั้น พระเจ้า

พิมพิสารได้ตรัสว่า ท่านจักเป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน และเมื่อได้เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว ขอได้โปรดเสด็จมายังแคว้นของกระหม่อมฉันเป็นแห่งแรก ซึ่งพระองค์ก็ทรงถวายปฏิญาณ แต่พระเจ้าพิมพิสาร การแสวงหาธรรมระยะแรกหลังจากทรงผนวชแล้ว สมณสิทธิ์ได้ทรงศึกษาในสำนักอาหารดาบส กาลามโคตร และอุทกดาบส รามบุตร ณ กรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ พระองค์ได้ทรงประพบัติพรหมจรรย์ในสำนักของอาหารดาบส กาลามโคตร ทรงได้สมบัติ คือ ทุตติยมาน ตติยมาน อากาสนัญญาตนมาน วิญญานัญญาตนมาน และอาภิญญัญญาตนมาน ส่วนการประพบัติพรหมจรรย์ในสำนักอุทกดาบสรามบุตร นั้นทรงได้สมบัติ 8 คือ เนวสัญญานาสัญญาตนมาน สำหรับมานที่ 1 คือปฐมมานนั้น พระองค์ทรงได้ขณะกำลังประทับขัดสมาธิเจริญอานาปานสติกัมมัฏฐานอยู่ใต้ต้นหว้า เนื่องในพระราชพิธีวปมงคล (แรกนาขวัญ) เมื่อครั้งทรงพระเยาว์เมื่อสำเร็จการศึกษาจากทั้งสองสำนักนี้แล้วพระองค์ทรงทราบว่า มิใช่หนทางพ้นจากทุกข์ บรรลุพระโพธิญาณ ตามที่ทรงมุ่งหวัง พระองค์จึงทรงลาอาจารย์ทั้งสอง เสด็จไปใกล้บริเวณแม่น้ำเนรัญชรา ที่ตำบลอรุเวลาเสนานิคม กรุงราชคฤห์ แคว้นมคธบำเพ็ญทุกรกิริยา (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2568) การศึกษาของคณะสงฆ์สมัยพุทธกาลศึกษาจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยตรงบ้าง จากพระอรหันตสาวกบ้าง แล้วท่องจำไว้ด้วยปาก (มุขปาฐะ) นี่เป็นการเรียนหลักธรรมเรียกว่า คันถธุระ เรียนแล้วนำไปปฏิบัติเรียกว่า วิปัสสนาธุระ ต่อมาเมื่อพระองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว พระสงฆ์ได้ประชุมกันทำสังคายนารวบรวมพระธรรมวินัยไว้เป็นหมวดหมู่ มี 3 หมวด คือ หมวดพระสูตร เรียกว่า พระสุตตันตปิฎก หมวดพระวินัย เรียกว่า พระวินัยปิฎก หมวดพระอภิธรรม เรียกว่า พระอภิธรรมปิฎก ทั้งหมดรวมเรียกว่า พระไตรปิฎก

ผู้วิจารณ์ มองว่า ถ้าย้อนไปในสมัยพุทธกาลก่อนที่พระพุทธเจ้าจะตรัสรู้สูตร สัมมาสัมพุทธญาณเป็นพระพุทธเจ้านั้นได้ทรงเข้าศึกษาในพระเวททั้ง 3 และศึกษาใน ศาสตรทั้ง 18 ศาสตรภายใน 7 วันซึ่งเราก็ไม่ได้เปรียบเทียบปัจจุบันแต่มองว่าการศึกษา ทางเลือกนั้นมีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลไม่ว่าจะเป็นทางด้าน 18 ศาสตรที่กษัตริย์ในสมัยก่อน จำเป็นต้องศึกษาไม่ว่าจะเป็นยุทธศาสตร์ รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ พาณิชยศาสตร์ เป็นต้น จำเป็นจะต้องศึกษาให้ครบทั้ง 18 ศาสตร เพราะฉะนั้น การศึกษาทางเลือกจึงมีมาตั้งแต่ สมัยพุทธกาลซึ่งมีการศึกษาที่มากมายแต่ไม่หยุดยั้งที่การสำเร็จการศึกษานั้น ๆ คือ เรียน แล้วสำเร็จแล้วถึงแม้จะไม่ได้ไปปริญญาบัตร แต่สามารถศึกษาในด้านของการปฏิบัติและ นำไปใช้ต่อยอดอย่างจริงและนำองค์ความรู้ไปพัฒนาตนเองจนสามารถที่จะทนทุกข์และ หลุดพ้นจากเครื่องพันธนาการคือกิเลสตัณหาได้ดังนั้นการศึกษาทางเลือกที่ผู้เขียนได้ เชื่อมโยงถึงการศึกษาทางเลือกในปัจจุบันซึ่งจะสะท้อนในการแก้ปัญหาจึงมีความสอดคล้อง กับการศึกษาที่อยู่ในยุคพุทธกาลที่สามารถแก้ปัญหาคือสลับตนออกจากความทุกข์และ

ไปถึงซึ่งภายในผ่านการศึกษาทางเลือกที่เป็นการพัฒนาตน พัฒนาคนแล้วพัฒนาสังคมนั้น จึงเป็นความหมายที่ลึกซึ้งนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง

ผู้วิจารณ์ จึงเห็นสอดคล้องกับท่านรองศาสตราจารย์ ดร.วีระเทพ ที่ท่านได้เขียนหนังสือการศึกษาทางเลือกที่สอดคล้องกับการศึกษาในยุคพุทธกาลซึ่งมีความสำคัญไม่ว่าจะเป็นศาสตร์ใดก็ตาม แต่จุดสำคัญคือการมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถที่จะพัฒนาตนแล้วนำไปสู่การอยู่ร่วมกับสังคมได้ สามารถต่อยอดการปฏิบัติที่สามารถใช้ชีวิตโดยไม่เป็นภาระผู้อื่น และทำประโยชน์ให้แก่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพจึงสรุปได้ว่า หนังสือเล่มนี้ ได้กล่าวถึงบทเรียนที่เป็นการศึกษาทางเลือกที่มีองค์ประกอบหลายอย่างที่เหมาะสมให้ผู้เรียนเกิดประโยชน์สามารถนำไปเลี้ยงชีวิตอยู่กับสังคมได้อย่างสันติสุข และสอดคล้องกับหลักการการศึกษาทางพระพุทธศาสนาในสมัยยุคพุทธกาลด้วย

เอกสารอ้างอิง

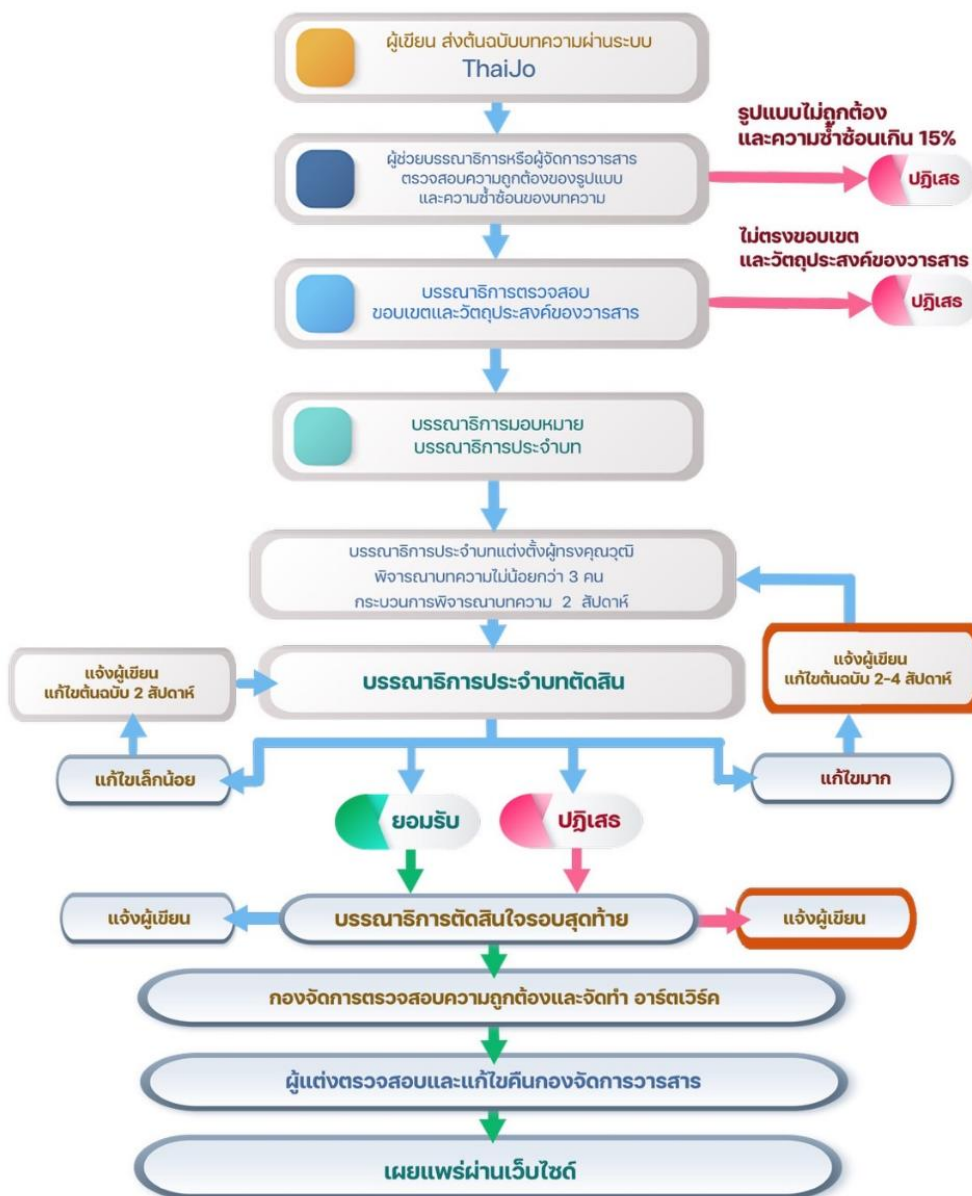
- จักรกฤษณ์ สิริริน. (2568). *นวัคสัตถุสาสน์ แนวการสอนยุคพุทธกาล*. สืบค้น 10 มิถุนายน 2568, จาก <https://www.salika.co/2019/05/20/buddhist-era-teaching/>
- พรารตะวัน. (2568). *ศิลปศาสตร์ 18 ประการ พระพุทธเจ้าในสมัยเป็นเจ้าชาย สิทธัตถะทรงศึกษาจบภายใน 7 วัน*. สืบค้น 10 มิถุนายน 2568, จาก <https://www.winnews.tv/news/14506>
- วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา. (2564). *การศึกษาทางเลือก*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2568). *พุทธประวัติ*. สืบค้น 10 มิถุนายน 2568, จาก <https://www.onab.go.th/th/content/category/detail/id/72/iid/460>
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2551). *เอกสารสาระหลักการและแนวคิดประกอบการดำเนินงาน กศน. : คัมภีร์ กศน.* กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย.
- สุชาติ จักรพิสุทธ์ และคณะ. (2546). *โครงการวิจัยการศึกษาทางเลือก : ฐานข้อมูลและการวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- Anderson, L. W. & Krathwohl, D. R. (Eds.). (2001). *A taxonomy for learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's taxonomy of educational objectives*. New York: Longman.
- Bloom, B. S. (1956). *Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals. Handbook I: Cognitive domain*. New York: David McKay Company.

ภาคผนวก

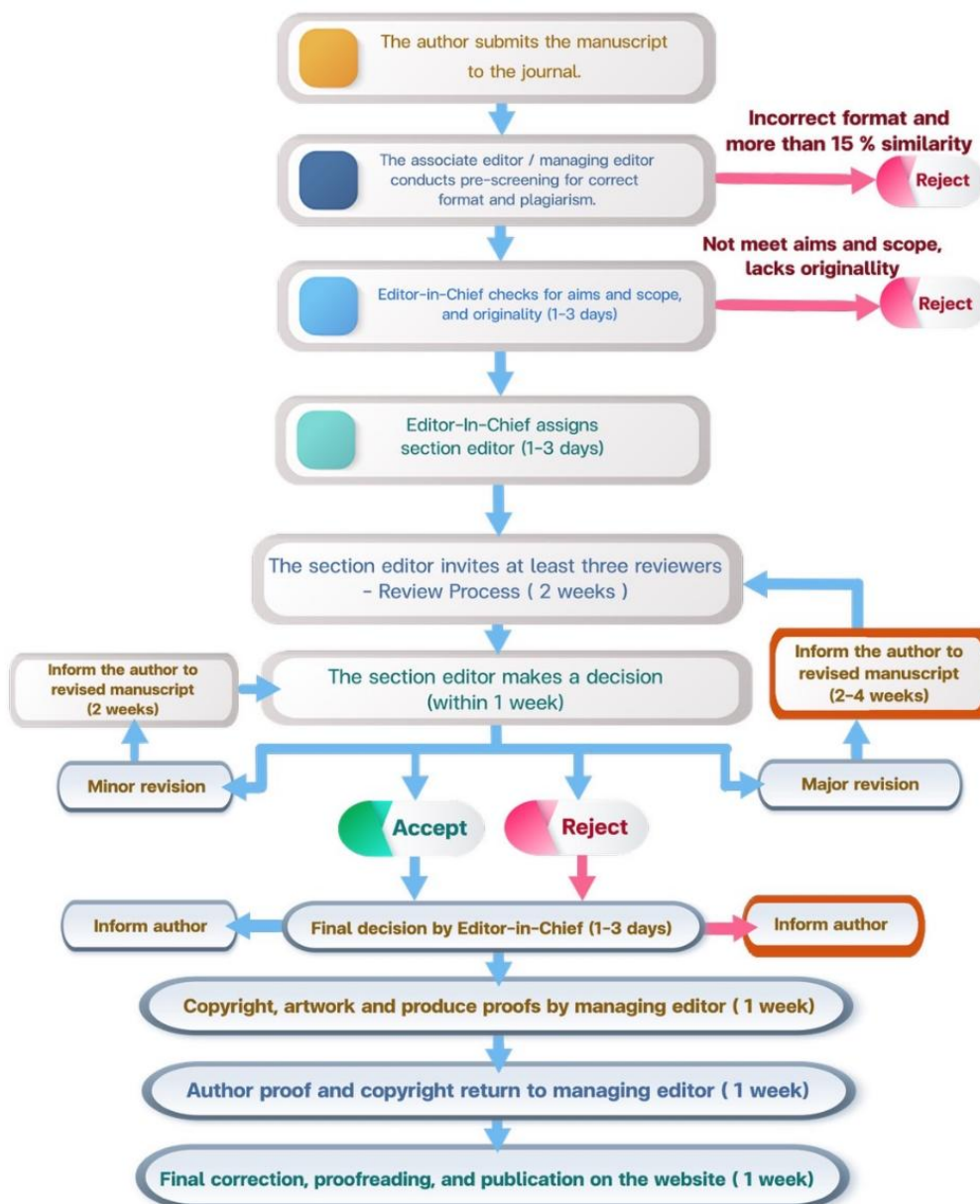

กระบวนการพิจารณาบทความ

Peer Review Process

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน รูปแบบเอกสารอ้างอิงวารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือสามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

1.1 การอ้างอิงต้นเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยระบุชื่อ-นามสกุล ตามด้วย วงเล็บเปิด แล้วระบุปีที่ตีพิมพ์ วงเล็บปิด เช่น

1.1.1 กฤษฎา แซ่หลี (2562) กล่าวว่า...

1.1.2 ...สอดคล้องกับงานวิจัยของกฤษฎา แซ่หลี (2562) ผลการวิจัยพบว่า...

1.1.3 Krisada Saelee (2019) explains to...

1.1.4 ... consistent with the research of Krisada Saelee (2019) the research results found...

1.2 การอ้างอิงท้ายเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้ วงเล็บเปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียน เครื่องหมายจุลภาค และปีที่ตีพิมพ์ วงเล็บปิด กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ดังนี้

1.2.1 อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1.2.1.1 พระไตรปิฎกและอรรถกถา วงเล็บเปิด ชื่อคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า วงเล็บปิด แล้วตามด้วย วงเล็บเปิด มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จุลภาค ปีที่พิมพ์ วงเล็บปิด ตัวอย่างเช่น “ดูกรภิกษุทั้งหลาย จักร 4 ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่นุชย์และเทวดาผู้ประกอบเป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่และความไพบูลย์ในภคะทั้งหลายต่อกาลไม่นานนัก” (อง.จตุกก. 21/31/37) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นต้น

1.2.1.2 ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (.) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, 2560)

1.2.1.3 ผู้แต่งสองราย ให้อ้างอิงชื่อของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุพันธ์์ สุนนโท และเกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, 2560)

1.2.1.4 ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างอิงชื่อของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ธิดาวิมล หมั่นมีและคณะ, 2560)

1.2.1.5 กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกันหรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปีปัจจุบันมากที่สุด

1.2.2 อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

2.2.1 ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Keown, 2010)

2.2.2 ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอมป์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Hersey & Blanchard, 2010)

2.2.3 ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Kaiser et al., 2010)

เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในเนื้อหาบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ

2. เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม (ภาษาไทย)

2.1 พระไตรปิฎก อรรถกถา ทุกเล่มให้อ้างอิงท้ายเล่มด้วยรูปแบบเดียวกันดังนี้ ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อพระไตรปิฎก อรรถกถา./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
_____. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2.2 หนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือ/(ครั้งที่พิมพ์)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์. พระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2548). เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

2.3 บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ใน ชื่อบรรณาธิการ(บรรณาธิการ)./ ชื่อเรื่อง./ (เลขหน้าที่อ้าง)./
สถานที่พิมพ์./ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

พระสุกิจ สุจโน. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย. ใน ปวีตร ว่องวิระ,
ทฤษฎีและวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม. (น. 112). กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.

2.4 บทความในวารสาร

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่(ฉบับที่)./ เลขหน้าแรกที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้าย
ที่ตีพิมพ์.

ธิดา หนัมนี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสาร มจร
สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 25-31.

2.5 บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ใน/ ชื่อสารานุกรม./ (เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง).

วุฒิชัย มูลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย (เล่ม 1, อักษร
ก, น. 12-16).

2.6 หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์./ วันที่/ เดือน)./ ชื่อบทความ./ ชื่อหนังสือพิมพ์./ เลขหน้า.

สุชาติ เผือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ประชาชนธุรกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น. 13.

2.7 สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อวิทยานิพนธ์./ (ระดับวิทยานิพนธ์ สาขาวิชา)./ สถานที่พิมพ์./ สำนักพิมพ์.

พระครูพิศิษฐ์ประสาท. (2562). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน
ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.

2.8 รายงานการวิจัย

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ (รายงานผลการวิจัย)./ สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

พระมหากษัตริย์ กิตติโสภณ. (2562). รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่น
ไทยยุคใหม่ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรมของ
พระธรรมวิทยากร (รายงานผลการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย.

2.9 สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./ (ปีที่สัมภาษณ์, วัน เดือน)./ ตำแหน่ง./ [บทสัมภาษณ์].

พระอุดมสิทธินายก. (2563, 5 กุมภาพันธ์). ผู้อำนวยการหลักสูตรหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ [บทสัมภาษณ์].

2.10 สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ผู้แต่ง./ (ปีที่เผยแพร่)./ ชื่อเรื่อง./ สืบค้น วัน เดือน ปี./ จาก/ แหล่งที่มาของข้อมูล.

ธรรมะไทย. (2563). พระพุทธศาสนาในประเทศไทย. สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก
<http://www.dhammathai.org/thailand/thailand.php>

2.11 ราชกิจจานุเบกษา

ชื่อเรื่อง./ (พ.ศ., วันที่ เดือนที่ประกาศ)./ ราชกิจจานุเบกษา./ เล่ม ตอน./ หน้า.

ข้อกำหนดกรมตำรวจ เรื่อง กำหนดชื่อและประเภทของวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทและ
ประเภทของรถที่ใช้เจ้าพนักงานมีอำนาจตรวจสอบผู้ขับขี่. (2537, 13 กรกฎาคม). ราช
กิจจานุเบกษา. เล่ม 111 ตอนพิเศษ 30 ง. หน้า 31.

2.12 หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์, วัน เดือน)./ ชื่อบทความ./ ชื่อหนังสือพิมพ์./ น. หรือ p. หรือ pp. เลขหน้า.
ไทยรัฐ. (2548, 19 เมษายน). เขียวพระสอนศีลธรรม. ไทยรัฐ. น. 3.

3. เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม (ภาษาอังกฤษ)

3.1 Tripitaka Commentary

The name of the institution of the scriptures./ (Year)./ Title of Tripitaka./
Location:/ Publisher.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitaka*. Bangkok: MCU
Press.

3.2 Books

Author./ (Year)./ Title of the book./ (Edition ed.)./ Location:/ Publisher.

Hunt, E. K. & Lautzenheiser, M. (2015). *History of Economic Thought* (3rd ed.).
New York: M. E. Sharpe.

3.3 Book Articles

Author./ (Year)./ Title of the chapter./ In Editor./ (Eds.)./ Title of the book./ (xth
ed.)./ (pp-pp)./ Publisher.

Sparks, D. L. (2003). Environmental Soil Chemistry: An Overview. In Sparks, D. L.
(Eds.), *Environmental Soil Chemistry* (2nd Ed.). (pp. 1-42). Academic Press.

3.4 Encyclopaedia articles

Author./ (Year)./ Title of Article./ In Title of Encyclopaedia./ (Pages)./ Publisher.

Wasinsarakorn, W. (2004). Psychology and Developmental Psychology. In
Encyclopedia of Education. Collected edition of specific issues, 4th rank
(pp. 99-117). Thanat Printing Co., Ltd.

3.5 Journal Articles

Author./ (Year)./ Title of Article./ Title of Journal./ Volume(Issue), Pages-Pages.

Limprasert, P. (2022). The Research of Punishment Suspension of Buddhist Monk and Secular of The Criminal Justice in Thailand. *Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology*, 7(11), 37-53.

3.6 Newspaper

Author./ (YY, MM DD)./ Colum Name./ Title of Newspaper./ Pages.

Nanuam, W. (2023, January 4). Plans proceeding for joint petroleum production with Cambodia. *Bangkok Post*. p. 22.

3.7 Thesis and Dissertations

Author./ (Year)./ Title/ (Doctoral or Master's thesis or dissertation)./
Location:/ Publisher.

Pittayawattanachai, P. (2019). *An Analysis of Buddhism Propagation by using Buddhist Arts and Landscape of Cetiya-phum Monastery, Namphong District, Khonkaen* (Doctoral dissertation). Ayutthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

3.8 Interview

Key Informant./ (YY, DD MM)./ Position./ (Interview).

Anuchid. P. (2022, 5 November). Director of the Research Institute. (Interview).

3.9 Website

Author./ (Year)./ Title/ Retrieved MM DD, Year,/ from URL address.

Buddhism Meditation Triratna Find us Community. (2020). *Who Was The Buddha?*. Retrieved March 20, 2020, from <https://thebuddhistcentre.com/text/who-was-buddha>.

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย (8-15 หน้า)

ชื่อบทความ (ไทย) (18 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (16 pt) (ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (อังกฤษ) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียน (อังกฤษ) (14 pt)

Corresponding Author E-mail: ...

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 350 คำ)

(16 pt) บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ.....
ประเภทของการวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การ
วิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
ผลการวิจัยพบว่า.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ (16 pt) เช่น พระพุทธศาสนา; การบริหารจัดการเชิงพุทธ; นวัตกรรม

Abstract (18 pt) (แปลตามภาษาไทย)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as: Buddhism; Buddhist Management;
Innovation

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า และเขียนให้ครอบคลุมทุกประเด็น)

(16 pt) กล่าวถึงความเป็นมาของเรื่องที่ทำกรวิจัยครั้งนี้ ว่ามีความเป็นมาอย่างไรบ้าง พร้อมทั้งอ้างอิงที่มาของข้อมูลนั้นอย่างถูกต้อง

(16 pt) กล่าวถึงปัญหาที่นำมาสู่การวิจัย ให้ตรงประเด็นกับเรื่องที่วิจัยและเชื่อมโยงกับพื้นที่วิจัย ปัญหานั้นเป็นปัญหาที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปและต้องการได้รับการแก้ไข นำเสนอผลงานวิจัยที่ผู้อื่นได้เคยศึกษาไว้แล้ว พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล

(16 pt) ทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้และหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล

(16 pt) สรุปเพื่อเชื่อมโยงไปสู่คำถามและวัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย (18 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)
3. (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) เขียนให้ครอบคลุม 5 หัวข้อ ได้แก่ 1. รูปแบบของการวิจัย 2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ) 4. การเก็บรวบรวมข้อมูล (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ) 5. การวิเคราะห์ข้อมูล (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ) และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย (18 pt) (เขียนให้ครบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้)

(16 pt) ผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ)

ที่มา: ... (ถ้ามี)

คำอธิบายภาพ

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

.....คำอธิบายตาราง.....

อภิปรายผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ (ค้นพบอะไร สะท้อนให้เห็นถึงอะไร สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของใคร พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล.....

.....

องค์ความรู้จากการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุองค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยหรือสังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดล และโมเดลมีที่มาจากฐานคิดของแนวคิดหรือทฤษฎีใดอย่างกระชับ เข้าใจง่าย.....

.....

ข้อเสนอแนะ (18 pt)

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (16 pt) (ถ้ามี)

.....

.....

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ (16 pt) (ถ้ามี)

.....

.....

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป (16 pt) (ถ้ามี)

.....

.....

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีซื้อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์) (ถ้ามี)

(16 pt) ขอบขอบคุณแหล่งทุน และควรระบุเลขที่สัญญาทุนวิจัย ตัวอย่าง เช่น ขอบขอบคุณ ทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2563 และข้อมูลจาก โครงการวิจัยย่อย เรื่องการพัฒนาศูนย์ประสานงานเครือข่ายความเข้มแข็งทางจิตปัญญาของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt).....รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ American Psychological Association (APA) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้อง ตรงกัน.....

ธรรมะไทย. (2563). พระพุทธศาสนาในประเทศไทย. สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก

<http://www.dhammathai.org/thailand/thailand.php>.

ธิติวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 25-31.

พระครูพิศิษฐ์ประทานภ. (2562). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม (ดุชนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย.

- พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ. (2562). รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่น
ไทยยุคใหม่ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรมของ
พระธรรมวิทยากร (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุหิตย์ อาภากร. (2548). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.
- พระอุดมสิทธินายก. (2563, 5 กุมภาพันธ์). ผู้อำนวยการหลักสูตรหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ [บทสัมภาษณ์].
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วุฒิชัย มูลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน *สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย* (เล่ม 1,
อักษร ก, น. 12-16).
- สุชาติ เผือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น. 13.
- Buddhism Meditation Tiratna Find us Community. (2020). *Who Was The Buddha?*.
Retrieved March 20, 2020, from <https://thebuddhistcentre.com/text/who-was-buddha>.
- James, C. (2013). *Office markets & public policy*. Chichester, West Sussex: Wiley.

Sample of Original Research Article Preparation

NAME OF RESEARCH ARTICLE (ENGLISH) (18 pt)

Name of Research Article (Thai) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (English) (14 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (Thai) (14 pt)

Affiliation of the main author (English) (14 pt)

Affiliation of the main author (Thai) (14 pt)

Corresponding Author E-mail:..

Abstract (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt) Objectives of this research were: 1.....
2..... and 3..... Populations and sample, research tools, Data collection,
Data analysis, Statistics used for data analysis.

Findings were as follows: (present only the most interesting research
findings).....
.....
.....
.....
.....
.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as Buddhism; Buddhist Management; Innovation

Abstract (Thai) (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt) consistent with Thai abstract.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Keywords: (Thai)

Introduction (18 pt) (should not be more than 4 paragraphs)

(16 pt) mention background of the research topic with brief history as how the topic develops with correct references.

(16 pt) mention problems leading to research directly to the point of the research and relate the matter to locations in which research is conducted on the common problems generally accepted and want them to be solved.

(16 pt) Review related at least 2 concepts and theories to be used as guideline for the research and/or theories related to the research topic with correct references of data sources.

(16 pt) Conclude to connect the matters to research questions and objectives of the research

Research Objectives (18 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)
3. (16 pt)

(1.6 pt) Write to cover 5 sub-headlines: Research design, Populations and Samples and Key Informants, Research Instrument (quantitative and qualitative), Data Collection, (quantitative and qualitative) Data analysis (quantitative and qualitative), Statistics used to analyzed the data.

(16 pt) results of the research answer all objectives

Figure 1: (Name of the figure)

Source: mention the name of the source (if any)

Figure captions

.....

.....

.....

.....

.....

Table 1 (Name of table (if any))

Table explanation

.....

.....

.....

.....

Discussion (18 pt)

(16 pt) Discuss the research findings according to the research objectives (what is discovered? what is reflected? Is it related to at least two topics of the reviewed research works in chapter 2. Discuss them all with references of data sources

Body of knowledge (18 pt)

(16 pt) Point out the body of knowledge or achievement from the research work. Synthesize the knowledge in form of a model/ Model structure that is concise and easy to understand

Recommendations (18 pt)

Policy Recommendations (16 pt) (if any)

Operational Recommendations (16 pt) (if any)

Recommendations for Next Research (16 pt) (if any)

(16 pt) Write the appreciation note to the funding source. The author should indicate the grant contract number of the research, for example, “I would like to express my deepest appreciation for funding resource from National Research Council Of Thailand, the fiscal year 2016, and I am also grateful for the data from a research task on The Coordination Centre Development for Contemplative Strengthening of Elders according to Buddhism.

References (18 pt)

(1.6 pt) Format of reference is name-year as of American Psychological Associate (APA). References in contents and at the end must be consistent.

[illegible]

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ (8-15 หน้า)

ชื่อบทความ (ไทย) (18 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (16 pt) (ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (อังกฤษ) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt)

Corresponding Author E-mail: ...

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 350 คำ)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ (16 pt) เช่น พระพุทธศาสนา; การบริหารจัดการเชิงพุทธ; นวัตกรรม

Abstract (18 pt) (แปลตามภาษาไทย)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as: Buddhism; Buddhist Management; Innovation

(16 pt.) เขียนบทพรรณนาแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาเป็นฐานคิดในวิพากษ์ประเด็นต่างๆใน
การเขียนบทความวิชาการ.....

[illegible]

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt)

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ)

ที่มา: ... (ถ้ามี)

คำอธิบายภาพ

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

คำอธิบายตาราง

สรุป (18 pt)

(16 pt)

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt) ...รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ American Psychological Association (APA) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้องตรงกัน

Sample of Original Academic Article Preparation

NAME OF ACADEMIC ARTICLE (ENGLISH) (18 pt)

Name of Academic Article (Thai) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (English) (14 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (Thai) (14 pt)

Affiliation of the main author (English) (14 pt)

Affiliation of the main author (Thai) (14 pt)

Corresponding Author E-mail: ...

Abstract (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as Buddhism, Buddhist Management, Innovation

Abstract (Thai) (18 pt) (Not more than 350 words)

(16 pt) consistent with Thai abstract

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: (Thai)

(16 pt).

Blank handwriting practice paper with horizontal dashed lines.

Content (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

Figure 1: (Name of the figure)

Source: mention the name of the source (if any)

Figure captions

.....

.....

.....

Table 1 (Name of table) (if any)

Table explanation

.....

.....

(16 pt)

[illegible]

(16 pt)

(1.6 pt) Format of reference is name-year as of American Psychological Associate (APA) References in contents and at the end must be consistent.

This image shows a full page of a worksheet designed for handwriting practice. It features 18 horizontal rows. Each row is defined by two parallel dashed lines, one above and one below the writing area, providing a guide for letter height and placement. The background is plain white, and there are no other markings or text on the page.

